

Fylkesmannen
i Hordaland

Hekkande sjøfugl i Hordaland 2014

Forvaltingsplan for 69 sjøfuglreservat,
samt oppdatert bestandsoverslag for
dei ulike sjøfuglartane i fylket

Stein Byrkjeland

Den gamle måsen og havet

Denne forvaltingsplanen fortel mange parallelle historier om sjøfuglbestandar som ikkje har det så bra, og ikkje har hatt det bra på fleire tiår. Då skulle ein tru det mest ikkje er sjøfugl att, men heldigvis er det det. Det som har berga dei er at mange av desse artane kan bli retteleg gamle. Dei toler såleis å måtte stå over hekkinga nokre år, og dei toler å mislukkast berre dei har nokre gode produksjonsår innimellom. Her er eit døme på ein måse i Hordaland som har oppnådd god alder:

I juli 1987 ringmerkte Alf Tore Mjøs ein gråmåseunge på Fedje. Den vart påført ein metallring frå Stavanger Museum (den norske ringmerkingssentralen) med nummeret **490095** om den venstre foten.

Gråmåsar vert kjønnsmodne i 4-5 års alderen, og sjøfugl som har overlevd til dette stadiet kan bli retteleg gamle. Denne gråmåsen er eit døme på det. Den har returnert til heimetraktene, truleg for å hekke sjølv. Den 14. juli 2012 vart den fanga inn att. Då vart den i tillegg påført ein fargering med påskrifta **JN888** om den høgre foten. Fordelen med ein slik fargering er at den lett kan lesast av i felt, ved hjelp av ein kikkert eller teleskop. I dag er mange norske måsar påført slike fargeringer, og vi har mange rapportar frå store delar av Europa om at fuglane er observert. Nokre individ er sett mange gongar, og dermed kan vi følgje vandringsmønsteret i meir detalj. Ved vanleg ringmerking med berre metallring får ein normalt berre melding om fuglen er funnen død, men dei aller fleste slike fuglar vert aldri funne att.

Den nemnde fuglen på Fedje er eit individ vi veit litt om. Den er rapportert 2 gongar etter at den vart fargemerkt, begge gongar på Fedje. Den vart sist sett der 7. oktober 2012. Den var då vel 25 år gamal. Den er kanskje død no, men ornitologar som vitjar Fedje sjekkar nøye alle måsane dei ser i håp om treffe på denne gamlingen på ny. Den er uansett ein av dei eldste gråmåsane vi veit om i Noreg. Det er likevel langt att til den norske rekorden. Den har ein gråmåse som vart heile 33 år og 10 månader gamal (Bakken m fl 2003).

Denne gråmåsen på Fedje har nok opplevd mykje. Mellom anna har den overlevd både Rocknes-forliset i 2004 og havariet til Server i 2007, til tross for at gråmåsen var den arten som vart sterkast råka av oljeureininga etter desse hendingane. Det er sjølv sagt ikkje sikkert at den heldt seg i Hordaland på desse tidspunkta. Mange gjenfunn av norske gråmåsar frå landa kring Nordsjøen fortel at desse måsane kan farte vidt omkring i vinterhalvåret.

Stormåsane er høgt oppe i næringskjeda, og gjennom eit langt liv har store mengder sjømat passert fordøyingsystemet. Mykje tungmetall og anna ureining endar til slutt i havet, og vert teke opp av marine organismar. Dette vert akkumulert i dyr som høyrer til toppen av næringskjeda, og då særleg i individ som har levd lenge. Om denne gråmåsen på Fedje no er død, kan det godt vere på grunn av elde. Men det kan også skuldast opphoping av miljøgifter i organismen. Om fuglen enno er i live, vil det være overmåte interessant å fange den inn att og ta ei blodprøve, for å sjekke mengda av miljøgifter.

Vi veit frå mellom anna polarmåsar på Svalbard at konsentrasjonane av miljøgifter i måsar kan vere uventa høge. Dette er stoff som ikkje er produsert lokalt, men som er frakta lange avstandar med havstraumane. Innhaldet av miljøgifter hos polarmåsen kan vere så høgt at det kan påverke fuglane si reproduksjonsevne negativt. Om det same er tilfellet med måsar som hekkar på Vestlandskysten, kan dette medverke til å kaste nytt lys over bestandsutviklinga for fleire av sjøfuglbestandane her. Denne utviklinga er styrt av mange ulike faktorar, men miljøgifter kan vere ein av dei, og i så fall ein faktor som til no har vore lite fokusert.

Ser du måsar med fargering på kysten, og du er i stand til å lese av ringnummeret, kan du rapportere funnet ditt til: www.ringmerking.no. Store måsar (gråmåse, sildemåse, svartbak) vil normalt vere merkte med svart ring med kvit skrift, blå ring med kvit skrift eller lysblå ring med svart skrift. Små måsar har andre fargekombinasjonar.

Ansvarlig institusjon: Fylkesmannen i Hordaland, miljøvern- og klimaavdelinga	Rapport nr: MVA-rapport 3/2015
Tittel: Hekkende sjøfugl i Hordaland 2014. Forvaltingsplan for 69 sjøfuglreservat, samt oppdatert bestandsoverslag for dei ulike sjøfuglartane i fylket.	ISBN: 978-82-8060-106-3
Forfatter: Stein Byrkjeland	Dato: 1.11.2015
Samandrag: I 1980 vart kysten av Hordaland undersøkt for koloniar av hekkande sjøfugl. Desse registreringane vart grunnlag for verneplan for sjøfugl, og i 1987 vart 69 sjøfuglreservat oppretta i fylket gjennom kongeleg resolusjon. Denne rapporten er første generasjon forvaltingsplan for desse verneområda. Planperioden går fram til 2025. Etablering av verneområde er viktig for å ta vare på sjøfuglbestandane, men som utviklinga i Hordaland syner svært klart, er det langt frå nok. Bestandane av tidlegare talrike artar er i dag låge, som følge av vedvarande reproduksjonssvikt i fleire tiår. Den negative utviklinga gjeld berre fiskespisande sjøfuglartar, og manglande tilgang på eigna næring i hekketida synest å vere ei hovudårsak til reproduksjonssvikten. Dei økologiske samanhengane i det marine miljøet er komplekse, så det finst også ei rekke andre medverkande årsaker. Særleg sterk er tilbakegangen for makrellterne og raudnebbterne og for den kysthekkande bestanden av fiskemåse. Steinvendaren hekkar ikkje lenger på kysten i Hordaland, og tjuvjoen har også vore heilt ute inntil dei aller siste åra. Bestanden av teist er sterkt redusert, medan svartbak, gråmåse og til dels sildemåse greier seg betre. Toppskarven er i framgang, og storskarv har etablert seg som hekkefugl to stader i fylket. Bestanden av ærfugl har teke seg godt opp, men toppen synest å vere nådd. Av dei 69 sjøfuglreservata var det berre 7 som i 2011 heldt sjøfuglbestandar om lag på same nivå som i 1980 (<25% nedgang i høve til referanseregistreringa). 18 andre reservat hadde «moderat» bestandsnedgang (25-90% reduksjon), medan resten (44 reservat) ikkje hadde kolonihekkande sjøfugl lenger. Sidan 2013 har ein sett nokre små lyspunkt som kan gje von om at bestanden av nokre av artane er i ferd med å ta seg noko opp att. Difor er det laga forvaltingsmål og bevaringsmål for alle sjøfuglreservata, og det vert også utarbeidd forvaltingsråd for 23 andre koloniar, som har blitt kolonisert etter at sjøfuglverneplanen vart vedteken. Visjonen er at sjøfuglbestandane innan 2025 skal vere tilbake på same nivå som i 1980 eller betre. Denne forvaltingsplanen skal medverke til å nå det målet. Bestanden av mink er i dag vesentleg redusert i Hordaland. Tiltak mot mink i visse område skal prioriterast.	
Referanse: Byrkjeland, S. 2015. Hekkende sjøfugl i Hordaland 2014. Forvaltingsplan for 69 sjøfuglreservat, samt oppdatert bestandsoverslag for dei ulike sjøfuglartane i fylket. — <i>Fylkesmannen i Hordaland, MVA-rapport x/2015: 1-268 + vedlegg.</i>	
Emneord: Naturvern, naturkvalitet, bevaringsmål, forvaltingsplan, naturforvaltning, næringssvikt, biologisk mangfold, sjøfugl, makrellterne, rødnnebbterne, fiskemåke, svartbak, mink, oter, brisling	
Fylkesmannen i Hordaland Miljøvern- og klimaavdelinga Postboks 7310 5020 Bergen Tel.: 55 57 20 00, Faks: 55 57 22 01 www.fylkesmannen.no/hordaland www.miljostatus.no/hordaland	

Forord

Dei fleste som bur i Hordaland er aktive brukarar av kysten. Det er også sjøfuglane. Dei av oss som har levd nokre år har registrert at noko viktig har endra seg i kystnaturen vår. Sjøfuglane er slett ikkje så talrike som dei var, og dermed er det ikkje like mykje liv i skjergarden som før. Mange opplever dette som eit sagn, og like mange lurer på kva som kan gjerast for at fuglane kan kome tilbake.

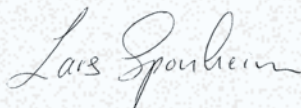
I 1987 vart det etablert 69 sjøfuglreservat i Hordaland, ved at dei viktigaste hekkestadene for sjøfuglane den gongen vart verna. Dette var eit tiltak som skulle betre vilkåra for sjøfuglane. Det har det også gjort, men det har på ingen måte vore nok til å motverke den negative utviklinga. Ei vesentleg utfordring for mange av sjøfuglane har vore at dei mange år ikkje har makta å finne nok næring til å kunne fø opp ungekulla sine. Maten finn dei i sjøen, og då hjelper det ikkje alltid så mykje at dei har tilgang til greie hekkeplassar på land. Kystfiskarane opplever den same mangelen på fisk i periodar, men dei problema som fiskarane registrerer har sjøfuglane registrert i lengre tid, og i vesentleg sterkare grad.

Dei aller siste åra har vi like fullt registrert nokre små lyspunkt. På nokre avsnitt av kysten er det tydeleg at ternene no har tilgang på tilstrekkeleg mat, og sjølv om utgangsbestanden er låg har dei som hekkar hatt god ungeproduksjon. Ternene er viktige i det kystnære økosystemet, for fleire andre artar har stor fordel av at det finst aktive ternekoloniar. Ingen kan i dag seie om denne trenden vil halde fram, men om den gjer det, er det særskilt viktig at hekkeplassane er i god stand og at fuglane får vere i fred der. Denne forvaltingsplanen — som er første generasjon forvaltingsplan for desse sjøfuglreservata — gjer framlegg om ulike tiltak for nettopp dette, og vil då bli eit viktig bidrag til at bestandane kan byggje seg opp att. Realisering av forvaltingsplanen vil bli ei høgt prioritert oppgåve for Fylkesmannen det komande tiåret.

Forvaltingsplanen er eit uvanleg omfattande dokument, som har teke noko tid å utarbeide. Den samanfattar all tilgjengeleg kunnskap om sjøfuglane i Hordaland i hekketida, som tidlegare har vore spreidd i einskilde personar sine notatbøker, oppsynsrapportar, ulike faginstansar og ikkje minst uskrivne opplysningar i nøkkelpersonar sine hovud. Arbeidet har vore eit løft for Fylkesmannen. Vi har no håp om at planen skal bli eit løft for kystnaturen vår.

Det er mange som har medverka til dette prosjektet, og som fortener stor takk for det. Det gjeld oppsynsfolka, som hadde tilsyn med sjøfuglreservata i åra 1988-1993. Det gjeld i særleg grad Terje Haugland og Hartvig Haugen i Statens naturoppsyn, som sidan 2003 har vore avgjerande for å samle data og dokumentere tilstand, og særleg for å organisere logistikken når fylkesmannen sine tilsette skal registrere status. Mange fugleinteresserte har stilt fuglebiletta sine til rådvelde, og open tilgang til Ingvar Grastveit sitt fotoarkiv har nok ein gong vore viktig for å kunne lage ein attraktiv trykksak. Ikkje minst skal Miljødirektoratet ha takk for å ha finansiert arbeidet.

Bergen, 1. november 2015

Lars Sponheim

Kjell Kvingedal

INNHALD

Samandrag.....	7
English summary.....	9
Sjøfuglreservat i Hordaland — kart.....	10
1. Verneplan for sjøfugl i Hordaland	11
2. Trugsmål mot sjøfuglane i Hordaland.....	13
2.1. Næringssvikt.....	13
2.2. Algebløming.....	16
2.3. Ugunstige vêrtilhøve.....	17
2.4. Ferdsløse på kysten, bruk til friluftsliv.....	18
2.5. Bifangst i fiskereiskap.....	18
2.6. Ureining.....	19
2.7. Miljøgifter.....	19
2.8. Akutt ureining av olje.....	19
2.9. Taretråling.....	21
2.10. Akvakultur.....	22
2.11. Opptak av skjelsand.....	22
2.12. Mink.....	22
2.13. Attgroing av hekkeplassar.....	24
2.14. Fråver av bardekvalar.....	24
2.15. Klimaendring.....	25
3. Bestandsstorleik og -status for dei ulike sjøfuglartane i Hordaland.....	27
3.1. Songsvane <i>Cygnus cygnus</i>	27
3.2. Knoppsvane <i>Cygnus olor</i>	28
3.3. Grågås Anser anser.....	28
3.4. Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	29
3.5. Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	29
3.6. Ærfugl <i>Somateria mollissima</i>	29
3.7. Siland <i>Mergus serrator</i>	31
3.8. Havhest <i>Fulmarus glacialis</i>	31
3.9. Havsvale <i>Hydrobates pelagicus</i>	31
3.10. Havsule <i>Morus bassanus</i>	31
3.11. Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	32
3.12. Toppskarv <i>Phalacrocorax aristotelis</i>	32
3.13. Gråhegre <i>Ardea cinerea</i>	34
3.14. Havørn <i>Haliaeetus albicilla</i>	34
3.15. Tjeld <i>Haematopus ostralegus</i>	35
3.16. Steinvendar <i>Arenaria interpres</i>	35
3.17. Tjuvjo <i>Stercorarius parasiticus</i>	36
3.18. Hettemåse <i>Larus ridibundus</i>	37
3.19. Fiskemåse <i>Larus canus</i>	37
3.20. Gråmåse <i>Larus argentatus</i>	38
3.21. Sildemåse <i>Larus fuscus</i>	38
3.22. Svartbak <i>Larus marinus</i>	39
3.23. Krykkje <i>Rissa tridactyla</i>	40
3.24. Makrellterne <i>Sterna hirundo</i>	42
3.25. Raudnebbterne <i>Sterna paradisaea</i>	44
3.26. Lunde <i>Fratercula arctica</i>	45
3.27. Teist <i>Cephus grylle</i>	45
3.28. Lomvi <i>Uria aalge</i>	46
3.29. Alke <i>Alca torda</i>	46
3.30. Klippedue <i>Columbia livia</i>	46
3.31. Hubro <i>Bubo bubo</i>	46
4. Forvaltingsplanar for sjøfuglreservata i Hordaland.....	47
Hovsøy, Låtersøy, Melne, Melneklubben, Lyngsøy, Oksøy og Raudholmane naturreservat (Sørøyane naturreservat), Bømlo.....	48
Sængane naturreservat, Bømlo.....	55
Utsletteøy, Joøy og Upsøykalven naturreservat, Bømlo.....	57
Trættebleikja naturreservat, Bømlo.....	60
Eggvær naturreservat, Bømlo.....	62
Olvondo naturreservat, Bømlo.....	64
Otterøy og Hestholmen naturreservat, Bømlo.....	68
Trøytarosskjeret naturreservat, Bømlo.....	71

Gråheggen er ofte å sjå både langs kysten og ved ferskvatn i Hordaland, men hekkar i dag mest berre på kysten. Den vert normalt ikkje rekna som nokon «sjøfugl», og fell difor ofte utanom ordinært verneplanarbeid i Noreg.

Ein typisk hekkekoloni for gråhegre i Hordaland tel mellom 5 og 15 hekkepar, og reira ligg oftast i bartre — gjerne i tette plantefelt med sitkagran. Bestanden varierer sterkt frå år til år, og er lågast etter kalde og harde vintrar. Hegren hentar fisk frå grunne strender eller elvar. Dette er dei områda som fryr til først når det er kaldt ute. Dessutan vil ofte fisken trekke djupare ned når vatnet vert kaldt, og blir dermed mindre tilgjengeleg for ein slik fugleart.

Ein får ofte melding frå publikum om at gråhegrebestanden har teke seg sterkt opp. Det kan gjerne sjå slik ut, men er ofte ikkje den rette konklusjonen. Det er vanleg at hegrar oppsøker fiskeoppdrett og andre stader nær folk, der fisken er lett synleg og hegren såleis har von om ein kjapp fangst. Slike fuglar vert lett registrert av folk, og skapar inntrykk av at bestanden har auka. Over tid synest derimot gråhegrebestanden i Hordaland å ha vore relativt stabil, eller faktisk i noko tilbakegang. Vi reknar med at det hekkar mellom 500 og 800 par gråhegre i Hordaland i eit «normal-år». Foto: Ingvar Grastveit.

Måksteinen og Tuvo naturreservat, Bømlo.....	73
Karihavet naturreservat, Bømlo.....	75
Senjen naturreservat, Bømlo.....	77
Koløy naturreservat, Bømlo.....	79
Eggholmen naturreservat, Fitjar.....	82
Tangleikjo naturreservat, Fitjar.....	84
Bleikjo naturreservat, Stord.....	86
Illholmane naturreservat, Vindafjord.....	88
Brattholmen naturreservat, Etne.....	90
Skåno naturreservat, Etne.....	92
Raudholmane naturreservat, Kvinnherad.....	96
Fjæraskjer naturreservat, Kvinnherad.....	99
Hillekalven og Pasholmen naturreservat, Kvinnherad.....	101
Terneskeret naturreservat, Kvinnherad.....	104
Trollskjeret naturreservat, Kvinnherad.....	106
Prestnesholmen naturreservat, Kvinnherad.....	108
Kråko naturreservat, Tysnes.....	110
Fluøyane med Fluøyskeret, Lyngøy, Veesøyane og Terneskeret naturreservat.....	113
Aksnesholmane naturreservat, Kvam.....	122
Gåseskeret og Steglholmen naturreservat, Fusa.....	127
Sandholmane naturreservat, Os.....	131
Raudholmane naturreservat, Os.....	135
Perholmen naturreservat, Os.....	138
Kubbholmen naturreservat, Os.....	141
Vågsholmen, Gulaskjer, Brattholmen og Grasholmen naturreservat, Os.....	143
Hjartholmen naturreservat, Austevoll.....	147
Møkstra-Grønningane naturreservat, Austevoll.....	150
Terneskeret naturreservat, Austevoll.....	153
Måksteinane naturreservat, Austevoll.....	155
Vestre- og Indre Mågabøl, Myrbærholmen og Kvitingen naturreservat.....	158
Seløyskjera naturreservat, Bergen.....	161
Laksholmen naturreservat, Askøy.....	163
Hanøyklubben naturreservat, Askøy.....	166
Ertenøya naturreservat, Askøy.....	168
Kvernholmen og Rosmunnen naturreservat, Sund.....	171
Litle Gåsøy, Skarvøy og Store Lambholmen naturreservat, Sund.....	175
Ringaskjer naturreservat, Fjell.....	179
Lønøy naturreservat, Fjell.....	181
Greipingen naturreservat, Fjell.....	186
Ullebrotten naturreservat, Øygarden.....	189
Teistholmen naturreservat, Øygarden.....	191
Bleikenøvlingen og Høgskjeret naturreservat, Øygarden.....	195
Kortknappskjer og Horsøy naturreservat, Øygarden.....	198
Sandholmane, Øysteinene og Hesjetå naturreservat, Øygarden.....	200
Synnøy naturreservat, Radøy.....	203
Loddå naturreservat, Radøy.....	206
Lurekalven naturreservat, Lindås.....	208
Klammersholmen naturreservat, Lindås.....	210
Vågsskeret naturreservat, Lindås.....	212
Håvarden og Klubben naturreservat, Lindås.....	214
Grønningane naturreservat, Lindås.....	216
Ådnøy naturreservat, Lindås.....	218
Stridsholmen naturreservat, Austrheim.....	220
Notholmen naturreservat, Austrheim.....	223
Kuøyini, Skagaøyini, Teistholmen og Teistholmskeret naturreservat, Austrheim.....	225
Låge Isendingen naturreservat, Austrheim.....	228
Raunøy, Langøy, Skardholmen, Storholmen og Høgsholmen naturreservat.....	230
Herøy naturreservat, Masfjorden.....	234
Dyrøysundskjeret naturreservat, Masfjorden.....	237
Hellisøy naturreservat, Fedje.....	239
Sekkjedalstjørn naturreservat, Fedje.....	242
Litle Frilsøy, Hovden, Svarteskjeret og Innesøyane naturreservat, Fedje.....	244

5. Forvaltingsråd for hekkekoloniar som ikkje er verna spesifikt etter naturmangfaldlova.....	248
6. Bevaringsmål og forvaltingsmål for naturreservata.....	262
7. Generelle tiltak.....	264
8. Litteratur.....	271

Samandrag

Den første kvantitative kunnskapen vi har om hekkebestandane av sjøfugl i Hordaland er frå 1980. Dette året vart førekomstane kartlagt i heile fylket, og arbeidet resulterte i at 69 hekkestader på kysten vart verna som sjøfuglreservat i 1987. Denne rapporten er første generasjon forvaltingsplan for desse naturreservata.

Mykje endra seg i sjøfuglbestandane i desse åra på 1980-talet og truleg også før dette, og endå meir har endra seg sidan. Diverre har dei fleste endringane vore av negativ karakter, ved at bestandar har gått attende. Det er berre artar som er avhengige av fisk om næring som går tilbake, det er såleis nærliggjande å konkludere med at utviklinga i stor grad har samanheng med vedvarande næringssvikt over fleire tiår sjølv om mange ulike faktorar nok gjer seg gjeldande.

Av dei 69 sjøfuglreservata (opphavleg var dei 70, men Illholmane naturreservat vart overført til Rogaland i 2002) er det berre 7 som har hatt tilfredsstillande status dei siste 30 åra (stabilit, framgang eller bestandsnedgang <25%). 18 andre sjøfuglreservat hadde gjennomgått ein «moderat» bestandsnedgang på mellom 25 og 90%, medan resten (43 reservat) ikkje har kolonihekkande sjøfugl lenger, og har heller ikkje hatt det på ei årrekke. Faktisk var 27 av reservata praktisk talt tomme for hekkande sjøfugl allereie då dei vart verna i 1987, og i berre 3 av desse har bestandane teke seg noko opp i ettertid.

Stormåsans (svartbak og gråmåse) har hatt ei relativt grei bestandsutvikling sidan 1980, sjølv om gråmåsans til ei viss grad har endra hekkestadar. Ærfuglen var i god framgang på 1990- og 2000-talet, men dette har snudd til tilbakegang dei aller siste åra. Sildemåsen har hatt moderat tilbakegang, men ikkje dramatisk. Derimot er tilbakegangen dramatisk for makrellterne og raudnebbterne, to opphavlege karakterartar på Vestlandskysten. I Lurefjorden var tilbakegangen for desse to artane heile 97% i perioden 1980-2011, og utviklinga er tilsvarande på mange andre kystavsnitt. Dels som følgje av samanbrotet hjå ternene, er også den kysthekkande bestanden av fiskemåse i dag marginal, men denne arten har dels tilpassa seg andre habitat. Den sterke tilbakegangen for ternar og kysthekkande fiskemåse har gjort at tjuvjoen har gått heilt ut som hekkefugl i Hordaland. Det same har steinvendaren, som synest å vere avhengig av ternene sitt intense revirforsvar for å kunne hekke på kysten vår. Einaste hekkande alkefugl i Hordaland i våre dagar er teist. Også bestanden av denne arten er låg i dag, men her fann truleg den sterkaste tilbakegangen stad på 1960- og 1970-talet. Teist vert rekna å vere den sjøfuglarten som er sterkast råka av predasjon frå mink.

Frå 2013 av har ein sett nokre små positive teikn som kanskje kan bere bod om at sjøfuglbestandane på denne delen av Vestlandet kan vere på veg oppover att. På nokre kystavsnitt ser vi at ternene no finn mat nok til å fø opp ungekull, og her har produksjonsresultatet vore særst godt. Samstundes er bestanden av villmink klart redusert, kanskje som følgje av at oteren har reetablert seg i Hordaland og bestanden av denne arten er i god framgang. Livskraftige bestandar av ternar er ein føresetnad for at Hordaland skal ha ein levande kyst som også omfattar sjøfugl. Mykje skal klaffe om den framgangen vi har sett dei siste åra vil halde fram, og i så fall skuldast det faktorar som ikkje kan regulerast gjennom ein forvaltingsplan for sjøfuglreservata, i alle fall ikkje åleine. Men om næringstilhøva for sjøfuglane i Hordaland betrar seg slik at ternar og andre sjøfugl finn tilstrekkeleg mat til å kunne gjennomføre vellukka hekking, er visjonen at sjøfuglbestandane innan 2025 skal vere på nivå med situasjonen i 1980, eller betre. For teisten er målet endå høgare, med von om ein bestand på minimum 500 hekkepar i 2025.

Skulle slike visjonar slå til, er det viktig at hekkestadane for sjøfuglane er i høveleg stand. Då vert forvaltninga av det einsskilde sjøfuglreservat viktig, og oppfølginga av denne forvaltningsplanen vert avgjerande. Planen presenterer forvaltningsmål og bevaringsmål for kvart einsskild reservat. Den presenterer også tilrådde skjøtsels- og forvaltningstiltak. Dette omfattar aktive tiltak mot mink, med visjon om å halde delar av kysten permanent minkfrie ved målretta uttak der ein nyttar spesialtren hund. 27 sjøfuglreservat vil nye godt av dette. Aktiv fjerning av kratt og småskog vert tilrådd i 20 reservat, med påfølgjande brenning av vegetasjon og beiting der dette er påkravd og mogleg. I 8 av reservata er det trong for å revidere verneforskrifta noko.

Det finst meir enn 6500 øyar, holmar og skjer i Hordaland. Dette området frå Sængane naturreservat sør i Bømlo representerer eit stykke heilt vanleg vestlandsnatur. Stadnamnet fortel også at folk ser staden i samanheng med sjøfugl. Sængane er nemleg ei omskriving av Sæingane, og sæing er eit gammalt lokalnamm på gråmåse. Det hekkar gråmåse på Sængane i 1980 — rett nok berre 10 par, men det kan ha vore vesentleg fleire tidlegare då staden fekk namn. Sængane er eitt av 27 sjøfuglreservat i Hordaland som ikkje har hatt sjøfuglhekking av kolonipreg etter at staden vart verna i 1987.

Også mange andre stader på kysten har namn etter sjøfuglane. Særleg gjeld dette ternar og skarv, men vi har også mange holmar som heiter Teistholmen. Slik desse holmane ser ut, er det all grunn til å tru at det har hekkar teist der i tidlegare tider, sjølv om arten aldri har vore påvist der i nyare tid.

Når tilhøva endrar seg i eit økosystem, er det gjerne predatorane på toppen av næringskjeda som merkar effektane først. I kystmiljøet på Vestlandet er tjuvjoen å sjå på som ein slik toppredator. Den lever parasittisk ved å rane til seg fisk som andre sjøfugl har fanga. Hå oss gjer dette at den er avhengig av å hekke i nærleiken av aktive terne- og fiskemåsekoloniar. Når ternar og fiskemåsar har problem med å finne mat på kysten, vil tjuvjoen vere den aller første til å merke «dei dårlege tidene».

Nettopp dette har skjedd i Hordaland. Tjuvjoen var ein utbreidd art i Hordaland tidlegare, men vi veit ikkje kor vanleg den var ettersom bestanden var kraftig redusert allereie før vi fekk dei første kvantitative kunnskapane om sjøfuglbestandane i 1980. På slutten av 1990-talet var det mest ingen hekkepar att i fylket. Dei aller siste åra har likevel eit par eller to gjort hekkforsøk i Hordaland.

Dei fleste livskraftige sjøfuglsamfunn i verda har kleptoparasittiske artar i naturen. Om ikkje, er dette gjerne eit teikn på at noko er fundamentalt galt i kystnaturen. På Vestlandet kan ein ikkje seie at vi har ein levande kystnatur utan at vi også har ein god bestand av tjuvjo. Det får vi ikkje utan at vi også har godt med ternar og fiskemåsar med bra hekkesuksess.

Nøkkelen til ei tidsriktig kystforvaltning er å sjå til at ternar og måsar har gode tilhøve. Foto: Ingvar Grastveit.

I noka grad har dei sterke endringane i sjøfuglreservata samanheng med at sjøfuglane har endra hekkestad, og i dag hekkar utanfor reservata. Difor vert det i denne planen også fremja enkle forvaltningsråd for 23 sjøfuglkoloniar som i dag har aktiv hekking av sjøfugl, men som ikkje vart fanga opp av sjøfuglverneplanen. Desse råda er ikkje forpliktande, det er fullt ut opp til grunneigar og kommunen om dei vil følgje tilrådingane.

Ettersom livskraftige ternebestandar er ein nøkkelfaktor for denne delen av kystnaturen på Vestlandet, inneheld forvaltningsplanen også ei sterk oppmoding om at makrellterne og raudnebbterne får status som prioriterte artar etter naturmangfaldlova. Dette vil gjere det lettare å sikre alle hekkestader for kolonihekkande ternar, uavhengig av om desse ligg i sjøfuglreservat eller ikkje.

Det er viktig å overvake bestandsutviklinga i sjøfuglreservata, men dette gir eit særskilt og ukorrekt inntrykk om ein ikkje samstundes følgjer bestandane utanfor dei etablerte reservata. Kapasitetsomsyn gjer slik årleg bestandsovervaking vanskeleg. Forvaltningsplanen legg opp til ei totalteljing av alle kjende sjøfuglkoloniar i Hordaland kvart 3. eller 4. år, med meir detaljert oppfølging i nokre spesifikke reservat. Ambisjonsnivået i forvaltningsplanen kan vanskeleg oppfyllest om ikkje samhandlinga mellom forvaltningsstyresmakta og naturoppsynet på kysten vert på same nivå som i 2015, eller betre. Neste totalteljing er planlagt i 2016.

Makrellterna (biletet) og raudnebbterna er karakterartar på Vestlandskysten. Om bestandane av desse artane kan byggjast opp att, vil truleg andre sjøfuglartar også nytte godt av dette. Ternene er vanskelege å forvalte ettersom dei ofte skiftar hekkestad. Difor gjer denne forvaltningsplanen framlegg om å gjere desse to artane til prioriterte artar etter naturmangfaldlova. Foto: Ingvar Grastveit.

English summary

Breeding seabirds in Hordaland County, western Norway 2014.

Management plan for 69 seabird reserves, and current status for the seabird populations

69 breeding sites were established as seabird nature reserves in 1987. The assignment was based on a comprehensive coastal survey from 1980, the first quantitative data on breeding seabirds acquired in this region. Through the last few decades data have been assembled more systematically. This report is the first generation management plan for these seabird reserves.

The seabird populations in western Norway have changed substantially since 1980. Especially the species that depend on fish as their basic food source have declined, some very drastically. Others are now de facto extinct from the coastline of western Norway. The development is caused by several factors, but food shortage over the last 3-4 decades is probably the most significant. Sprat, Herring and Sandeel are regarded as the most important prey species for our seabirds. Due to overfishing, the Herring stocks were severely depleted in the 1970'ies and 80'ies, but have recovered since 1985. The Sprat- and Sandeel populations are still low in western Norway.

Predation by introduced American Mink *Neovison vison* has probably also been a significant negative factor for our breeding seabirds. This applies especially for the Black Guillemot *Cepphus grylle* and for terns. Along this coastline mink populations have been strong for decades. The last years they seem to have declined significantly, as there are no remaining mink farms in the region and no escapees. Another possible cause is the return of Otter *Lutra lutra* to the region, a species that has almost been absent for some decades. However, we also see that many otters are caught as accidental bycatch in cod ruses.

As a result of the cumulative negative factors affecting breeding seabirds, today only 8 of 69 seabird reserves have breeding populations comparable to the level in 1980. Another 18 sites have been through a «moderate» decline (25-90% reduction). The remaining 44 reserves have been abandoned for years. There are no seabird cliffs in this part of Norway, therefore the seabird communities in our region are dominated by gulls, terns and cormorants. The only breeding auk species is Black Guillemot. Current status for the most important breeding seabirds in Hordaland in 2014 are as follows:

Greylag Goose *Anser anser*. Rapid incline during the last 10-15 years, from close to zero in the 1970s to about 1000 pairs today.

Eider Duck *Somateria mollissima*. Substantial increase during the 1990s and ongoing to around 2010, but recently declining. Approximately 5500 breeding pairs.

Red-breasted Merganser *Mergus serrator*. Stable, population approximately 1200 breeding pairs.

Northern Fulmar *Fulmarus glacialis*. What was a very small population of maximum 11 pairs is now extinct.

Cormorant *Phalacrocorax carbo*. Inclining. Recently established as a breeding species in the region (2 colonies by 2011).

Shag *Phalacrocorax aristotelis*. Inclining, but still not numerous. Estimated population size by 2014 is 226 pairs, of which 98% are breeding in established nature reserves.

White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*. Today stable at about 150-200 breeding pairs, after a very good increase from zero pairs in 1980.

Oystercatcher *Haematopus ostralegus*. Stable population at some 3000 pairs.

Turnstone *Arenaria interpres*. Now extinct, from a population of some 75 pairs in 1980.

Arctic Skua *Stercorarius parasiticus*. Now extinct due to the massive decline of terns and small gulls. Estimated population size in 1980 was 50 pairs, but the species was far more common prior to this.

Common Gull *Larus canus*. Massive decline in the coastal breeding population, in many areas as much as 97% since 1980. Gulls breeding at freshwater wetlands and in urban areas are doing better, so overall population is more or less halved from the 6000 pairs in 1980.

Herring Gull *Larus argentatus*. Fairly stable.

Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus*. Overall decline, but strongly fluctuating over years.

Greater Black-backed Gull *Larus marinus*. Stable population of some 2300 pairs, most of them breeding solitarily.

Kittiwake *Rissa tridactyla*. A small, recently established breeding colony is now extinct.

Common Tern *Sterna hirundo*. Serious decline, but promising signs of improved conditions during the last 3 years.

Arctic Tern *Sterna paradisaea*. Parallel development to the Common Tern, but decline is even more massive, from about 1950 pairs in 1980 to 330 pairs in 2014.

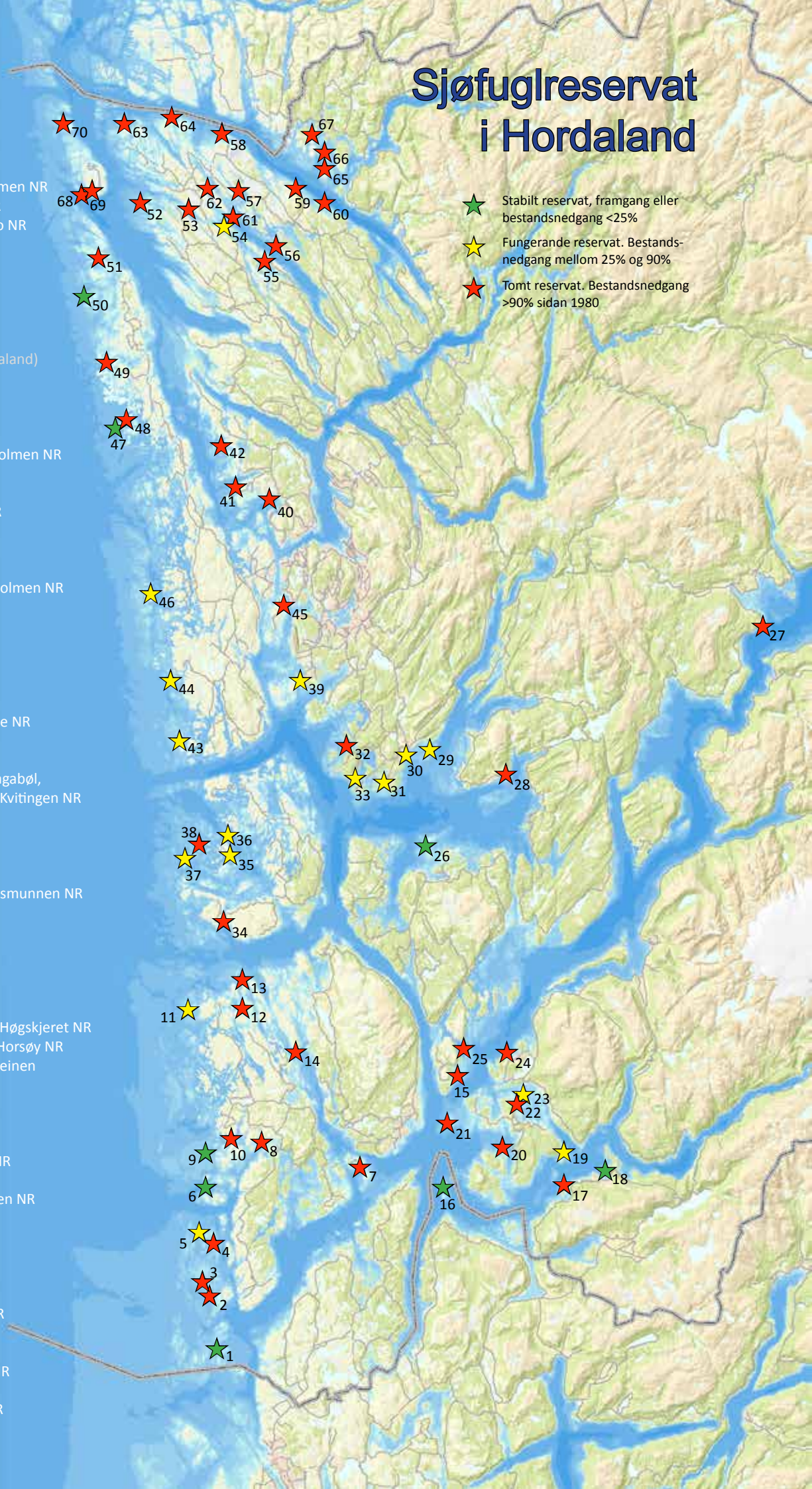
Black Guillemot *Cepphus grylle*. Massive decline, probably suffering strongly from mink predation.

Since 2013 we have registered signs of improved feeding conditions for seabirds in parts of the region. Given this trend will continue, there is a potential for recovery of the seabird populations to a level that is comparable to the situation in 1980. This management plan gives advice and points out measures in order to establish a functional breeding situation for each of the 69 reserves by 2025. This includes a varied range of management measures, like removal of vegetation, protection of nearby kelp forests, culling of mink and control of public access. In addition, we have suggested a regime of possible management measures for another 23 existing breeding sites that today have no protection as a nature reserve.

Sjøfuglreservat i Hordaland

- ★ Stabilit reservat, framgang eller bestandsnedgang <25%
- ★ Fungerande reservat. Bestandsnedgang mellom 25% og 90%
- ★ Tomt reservat. Bestandsnedgang >90% sidan 1980

- Sørøyane NR
- Sængane NR
- Utsletteøy m v NR
- Trættebleikja NR
- Eggvær NR
- Olvondo NR
- Otterøy og Hestholmen NR
- Trøytaroskjeret NR
- Måksteinen og Tuvo NR
- Karihavet NR
- Senjen NR
- Koløy NR
- Eggholmen NR
- Tangbleikjo NR
- Bleikjo NR
- Illholmane NR (Rogaland)
- Brattholmen NR
- Skåno NR
- Raudholmane NR
- Fjæraskjer NR
- Hillekalven og Pasholmen NR
- Terneskeret NR
- Trollskjeret NR
- Prestnesholmen NR
- Kråko NR
- Fluøyane m v NR
- Aksnesholmane NR
- Gåseskjer og Steglholmen NR
- Sandholmane NR
- Raudholmane NR
- Perholmen NR
- Kubbholmen NR
- «Strønaosen» NR
- Hjartholmen NR
- Møkstra-Grønningane NR
- Terneskeret NR
- Måksteineane NR
- Vestre- og Indre Mågabøl, Myrbærholmen og Kvitingen NR
- Seløyskjera NR
- Laksholmen NR
- Hanøyklubben NR
- Ertenøya NR
- Kvernholmen og Rosmunnen NR
- Little Gåsøy m vNR
- Ringeskjer NR
- Lønøy NR
- Greipingene NR
- Ullebråten NR
- Teistholmen NR
- Bleikenøvlingen og Høgskjeret NR
- Kortknappskjer og Horsøy NR
- Sandholmane, Øysteinen og Hesjetå NR
- Synnøy NR
- Loddå NR
- Lurekalven NR
- Klammersholmen NR
- Vågsskjeret NR
- Håvarden og Klubben NR
- Grønningane NR
- Ådnøy NR
- Stridsholmen NR
- Notholmen NR
- Kuøyini m v NR
- Låge Isendingen NR
- Raunøy m v NR
- Herøy NR
- Dyrøysundskjeret NR
- Hellisøy NR
- Sekkjedalstjørna NR
- Innarsøyane NR

1. Verneplan for sjøfugl i Hordaland

Den 3. april 1987 vart 70 hekkekoloniar for sjøfugl i Hordaland verna ved kongeleg resolusjon. Dette var resultat av eit fylkesomfattande registreringsarbeid som Fylkesmannen organiserte i åra 1979-1981, med hovudvekt på året 1980. Då vart det meste av kysten i Hordaland undersøkt frå båtar av lokale ornitologar, og Fylkesmannen i Hordaland (1984) gjorde framlegg om vern som naturreservat for alle registrerte sjøfuglkoloniar som var av ein viss storleik eller funksjon den gongen. Det førte til vern av 70 slike sjøfuglreservat, 7 år etter at fagregistreringane hadde vore gjort. I ettertid er Ølen kommune oppløyst og blitt innlemma i Vindafjord. Dermed er Illholmane naturreservat i Ytre Hardangerfjord overført til Rogaland, og det er 69 slike sjøfuglreservat i Hordaland pr 2014.

Det finst svært lite kvantitativ kunnskap om sjøfuglane i Hordaland før den tid, så 1980 er eit naturleg startpunkt når ein skal vurdere utviklinga i sjøfuglbestandane på våre kantar. Reint biologisk ville nok 1960 vore langt betre, for det er ingen tvil om at bestandane av mange arter nok var sterkt negativt påverka allereie i 1980, mellom anna av den brutale nedfiskinga av norsk vårgytande sild som fann stad gjennom 1960-talet. Samstundes var nok også andre fiskestammer som var viktige for sjøfuglane påverka, men desse har vi mindre kunnskap om frå den tida. Vi har såleis mista viktig historisk kunnskap om sjøfuglane på vår del av kysten, noko som gjer det uråd å spekulere i kva som skulle vore eit «naturleg» bestandsnivå for desse.

Fram til vernet vart eit faktum i 1987 har vi også lite kunnskap. Frå 1988 av kom det i stand ei oppsynsordning i dei aller fleste av desse sjøfuglreservata. Vi ser då at det hadde vore ei sterkt negativ utvikling i mange av dei aktuelle områda berre i løpet av dei 7-8 åra som hadde gått sidan det første registreringstidspunktet. Allereie då var 44 av dei etablerte sjøfuglreservata praktisk talt tomme for hekkande sjøfugl. Dette er diverre ei utvikling som har halde fram også i ettertid. I 2011 var det berre 7 av desse reservata som heldt sjøfuglbestandar om lag på nivå som i 1980 (<25 % nedgang i høve til referanseregistreringa). 18 andre sjøfuglreservat hadde gjennomgått ein «moderat» bestandsnedgang på mellom 25 og 90 %, medan resten (43 reservat) ikkje hadde kolonihekkande sjøfuglar lenger, og hadde ikkje hatt det på ei årrekke.

Det ligg i nokre av sjøfuglartane sin natur å skifte hekkestad etter ei tid, og noko av utviklinga kan tilskrivast slike faktorar. Dette har vi betre kunnskap om i dag enn då sjøfuglverneplanen vart utarbeidd, men det er ikkje slik at verneplanen har vore «mislukka». Dei dramatiske endringane skuldast i hovudsak storskala faktorar som ikkje let seg styre av vern av spesifikt areal, sjølv om dette er strengt. Alle artar som har gått sterkt attende har ein felles nemnar: *Dei er avhengige av fisk som næring,*

Det har vore mørke skuggar over mange av sjøfuglbestandane i Hordaland i fleire tiår. Havhesten (biletet) er ikkje den mest typiske hekkande sjøfuglarten hjå oss. Den einaste hekkekolonien vi har hatt var liten, og den gjekk heilt ut i 2012. Havhesten er derimot talrik på den ytre kysten av Hordaland utanom hekketid.

Generelt er Hordaland viktigare for sjøfugl som overvintringsområde enn som hekkestad. Hekkeførekomstane er likevel ein viktig del av særpreget ved Vestlandskysten, og det er desse koloniane som er fokusert i verneplanen for sjøfugl, og dermed også denne forvaltingsplanen. Foto: Ingvar Grastveit.

Motstående side:

70 hekkekoloniar for sjøfugl vart verna som sjøfuglreservat i 1987. 69 av desse hører framleis til Hordaland fylke i dag. Denne forvaltingsplanen presenterer kvart og eitt av desse verneområda einiskildsvis, sjølv om nedgangen i sjøfuglbestandane gjer at fleirtalet av dei verna sjøfuglreservata har vore utan kolonihekkande førekomstar i mange år.

Denne rapporten (Fylkesmannen i Hordaland 1984) danner grunnlaget for opprettinga av sjølufuglreservat i Hordaland. Den oppsummerer registreringar frå sjølufuglkoloniar som var aktive i 1980, og rår til at det vert oppretta 70 sjølufuglreservat i Hordaland. Vedtak om dette vart fatta ved kongeleg resolusjon i 1987.

Etter at ei oppsynsordning kom i gang i 1988, såg ein at ein aukande del av den samla sjølufuglbestanden i Hordaland tok til å hekke utanfor dei etablerte reservata. Fylkesmannen såg difor trong for ei samla vurdering av situasjonen, presentert for første gong av Byrkjeland (1994), basert på teljingar av alle kjende hekkekoloniar i 1993. Denne strategien har vore førande for sjølufugl-observeringa i Hordaland i ettertid.

Byrkjeland (1999) er den første historiske gjennomgangen av utviklinga i sjølufuglreservata i Hordaland. Rapporten presenterer også tiltak og forvaltingsråd for dei einsskilte reservata, men ein fullverdig forvaltingsplan var det ikkje. Rapporten har likevel vore eit mykje nytta og verdfullt dokument i forvaltninga av desse ressursane.

Eit bilete som dette kan gje von om ei betre framtid for sjølufuglane i Hordaland. Det er teke ved Øksnesholmane NV i Austrheim i juli 2013, og viser tilsette ved Fylkesmannen som har gått i land for å sjekke hekkinga av ternar på staden. Denne kolonien produserte mange flygedyktige terneungar dette året, noko den også gjorde i 2014. Det same fann stad fleire andre stader i Hordaland desse åra. Dersom ungene som vart produserte desse to åra returnerer til fylket som hekkefuglar i 2016, vil ternebestanden då vere på nivå med situasjonen i 1998. Om den positive tendensen skulle vedvare i fleire år, vil ternene igjen kunne bli eit karakteristisk og kjærkomment innslag i kystnaturen i Hordaland, men det er langt fram og mykje må gå i riktig retning før ein slik framtidssvisjon har bli nådd. Foto: Terje Haugland, SNO.

medan andre artar på kysten som har eit anna næringsval har greidd seg bra i den same tidsperioden. Dette gjer det nærliggjande å konkludere med at vedvarande næringssvikt over fleire tiår har tært på bestandane. Samstundes har fleire andre negative faktorar også fått verke, og det er berre eit fåtal av desse som realistisk kan styrast frå vernestyresmaktene si side.

Snudde det i 2011?

Etter 2011 har vi sett nokre lyspunkt som har gitt håp om at vi kanskje har sett botnen av denne utviklinga. Framgangen som er registrert er rett nok svært lokal og gjeld heller ikkje alle artane, og berre framtida kan vise om den litt meir positive trenden vert vedvarande. Men om den gjer det, vert det då heilt avgjerande at ein nyttar høvet til å forvalte dei marine ressursane på Vestlandskysten på ein godt berekraftig og tidsriktig måte. Sjølufuglane er ein viktig og naturleg del av dette naturmiljøet, og utviklinga i sjølufuglbestandane vil vere den beste indikatoren på at forvaltninga av naturressursane på kysten held mål.

Det høver såleis godt at sjølufuglreservata i Hordaland no får sin første generasjon forvaltingsplan. Det kan medverke til å integrere sjølufuglomsyn i andre forvaltningstiltak som vedrører kystsona på ein betre måte enn elles. Byrkjeland (1999) gjorde rett nok framlegg om nokre forvaltningstiltak for sjølufuglreservata, som i ettertid også i hovudsak har vore følgt opp. Nokon fulldekkjande forvaltingsplan var dette dokumentet likevel ikkje.

Planområdet for denne forvaltingsplanen er arealet innanfor dei 69 sjølufuglreservata i Hordaland, med utgangspunkt i dei verneforskriftene som gjeld for desse og at verneforskriftene i hovudsak vert uendra. Ettersom ein stor del av sjølufuglane i Hordaland i dag hekkar utanfor etablerte verneområde, vert det og gjeve forvaltingsråd for 23 andre sjølufuglkoloniar i fylket. Dette er berre meint som rettleiande rådgjeving for grunneigarar og kommunar, og har ingen juridisk funksjon i seg sjølv ut over det som følgjer av naturmangfaldlova generelt. I tillegg vert det framheva nokre tiltak som kan gagne sjølufuglane på annan måte, men dette er oftast ikkje arealspesifikke tiltak, eller det er tiltak som rette styresmakt bør følgje opp med relevant lovgrunnlag i framtida.

Arbeidet med denne forvaltingsplanen tok til i 2011, og er diverre ikkje slutført før i 2015. Dette har ikkje vore intensjonen, men arbeidet er særst omfattande og har såleis teke tid. Det faktum at arbeidet er utført over fleire år har også ein føremun. Fleire av visjonane og konklusjonane i planen er annleis no enn dei ville vore om arbeidet hadde blitt slutført i 2011. Ein ville då ikkje ha fanga opp dei positive tendensane vi har sett i nokre av bestandane dei aller siste åra, og det ville ha vore vanskelegare å argumentere for offensiv planlegging og oppfølging. Ei ny totalteljing av sjølufuglbestandane i Hordaland i 2014 ville heller ikkje vore inkludert, ei teljing som definitivt har utvikla kunnskapsgrunnlaget som må liggje til grunn for forvaltninga.

2. Trugsmål mot sjøfuglbestandane

Bestandane av sjøfugl har gått kraftig attende over tid, og det er naturleg å leite etter årsaker. Dei er komplekse, og den som meiner å ha enkle forklaringar på utviklinga, tek i alle fall feil! Minken blir av mange sett på som ei hovudårsak til sjøfuglane sin situasjon. Den har definitivt innverknad, men neppe så stor som mange vil ha det til. Særleg kan den stele egg frå sjøfuglreir, slik som denne minken ved Gulaskjeret på austsida av Askøy 2. juni 2014. Den vart observert å ta to fiskemåseegg og eitt tjeldeegg i løpet av 10 minutt denne dagen, og hadde truleg teke vesentleg meir utan å bli observert. Sesongen for fuglane her vart likevel ikkje heilt spolert, men sterkt påverka. Tjeldparet her fekk fram ein flygedyktig unge dette året, og eitt fiskemåsepar hadde 2 store ungar då staden vart vitja 7. juli same år. I tillegg låg 2 fiskemåsar på egg (truleg omlagte kull). Om lag 10 andre fiskemåsar på staden hadde tilsynelatande gjeve opp hekkinga dette året. Foto: Terje Haugland, SNO.

Sjøfuglane høyrer til høgt oppe i økosystemet, og vil over tid vere utsette for ei rekkje ulike trugsmål. Nokre av desse kan ein fjerne — eller i det minste redusere — ved iverksetjing av verneplanar. Det var og er også intensjonen med sjøfuglverneplanen i Hordaland. Dei fleste utfordringane for sjøfuglane ligg likevel andre stader enn på dei fysiske hekkeplassane og er gjerne storskala miljøendringar som er styrt av heilt andre mekanismar. I sum er desse faktorane klart dominerande i dag og kan ikkje løysast ved klassisk arealvern for å sikre hekkeplassar. Sjøfuglane kan sjølve kompensere til ei viss grad ved at dei er langleva og såleis toler godt at ein og annan hekkesesong vert resultatlaus, men når svartåra vert mange og kjem tett i rekkefølgje, vil dette gje merkbare utslag i bestandane.

Det er dette vi har sett i Hordaland og elles på Vestlandskysten dei seinare tiåra. Samanhengane i det marine miljøet er mange og komplekse, og grip langt inn i kvarandre. Det finst ikkje *ei einaste* årsak til at mange av sjøfuglartane har gått så sterkt attende i Hordaland som dei har, og den som måtte meine at ei slik utvikling er lett å snu, tek i alle fall feil! Skal vi ha livskraftige sjøfuglbestandar på Vestlandskysten i framtida, er det ein føresetnad at alle samfunnssektorar som påverkar det marine miljøet tek høgde for sjøfuglane sine livsvilkår når naturressursar skal utnyttast eller vert påverka. Mykje har endra seg til det betre i så måte dei seinare åra, men framleis er det mykje som må gjerast om ein skal nå eit slikt mål.

2.1. Næringssvikt

Dei sjøfuglartane som har gått tilbake i Hordaland har ein viktig felles nemnar — dei er avhengige av fisk som næring. Dermed er det nærliggjande å peike på at sviktande tilgang på næring i delar av hekkesesongen er ei sterkt avgjerande årsak til den negative utviklinga. Sjøfugl vil oppleve sjølv avgrensa endringar i tilgang på fisk på ein heilt annan måte enn til dømes kystfiskarar. Fiskarane kan skifte reiskap eller fiske på andre djupner når ein ressurs sviktar, eller dei kan endre fokus frå eitt fiskeslag til eit anna, eventuelt også utnytte andre fiskefelt. Sjøfuglane kan ikkje gjere noko av dette i hekketida. Dei er då avhenge av:

- (1) å ha god tilgang til næring rimeleg nær hekkekolonien, ettersom dei jamleg skal til og frå kolonien med mat til make og ungar
- (2) å ha tilgang på næring gjennom heile hekkesesongen, det vil seie i 2-3 månader av året eller kanskje meir
- (3) at næringa (fisken) er tilgjengeleg i det øvste sjiktet av sjøen, ettersom dei fleste og talmessig dominerande sjøfuglartane hjå oss ikkje kan dukke etter maten

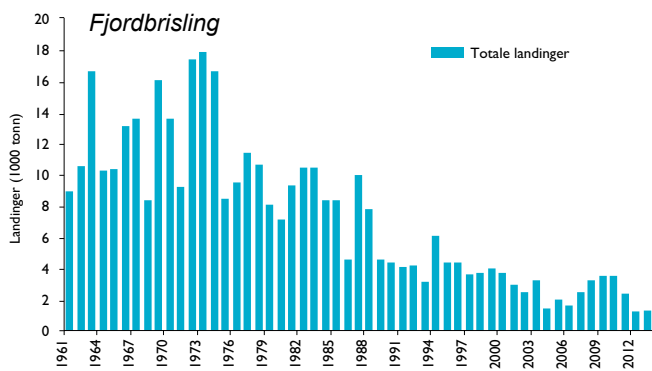
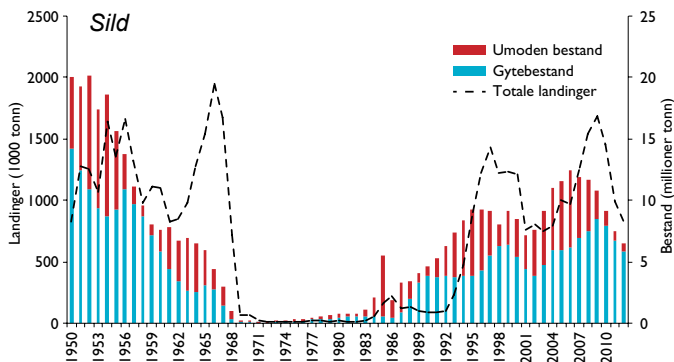
(4) Fisken må vere av ein storleik som fuglane er i stand til å fange og handtere. Sviktar berre ein av desse faktorane vil hekkeresultatet bli sterkt påverka. Ein dag eller to utan fangst kan gjerne gå greitt, går det lengre tid, kan hekkesesongen vere spolert og fuglane forlét egg eller ungar, eller kanskje står dei over hekkinga fullt og heilt dette året.

Sil (tobis) er ei feittrik energibombe for sjøfugl, og særst attraktiv sjøfuglmat når den er tilgjengeleg. Diverre ser dei kystnære bestandane av desse artane ut til å svikta i omfattande grad i lang tid, utan at vi har gode forklaringar på kvifor det er slik. Dei kystnære bestandane av sil vert ikkje hausta kommersielt.

Det vert derimot bestanden av havsil midt i Nordsjøen, og denne fisken endar gjerne som fiskefôr i Noreg og kyllingfôr i Danmark. Denne haustinga skjer så langt til havs at ressursane vil vere tilgjengelege for sjøfuglane på Vestlandskysten i hekkesesongen. Biletet er frå desse fiskeria. Foto: Tore Johannessen.

Vi veit lite om tilstanden for mange av dei ikkje-kommersielle fiskeslagene på Vestlandet. Vi veit endå mindre om kva fiskeslag som er viktige for dei sjøfuglane som hekkar på dette kystavsnittet i dag. Dermed er det vanskeleg å trekke sikre konklusjonar, men vi er nøyde til å nytte det avgrensa kunnskapsgrunnlaget vi har. Denne raudnebbterna blei fotografert medan den kom med mat til ungane på Ljøsøyskjeret i Øygarden i juli 2013. Biletet er lagt fram for havforskarar i håp om å få identifisert fiskeslaget i nebbet. Dei er i høg grad usikre, men har konkludert med at det kanskje kan vere sypike. På berget i same hekkolonien vart det denne dagen funne ferske restar etter ein liten torskefisk og bergnebb. Foto: Terje Haugland, SNO.

Øvste diagram: Bestandsutvikling for norsk vårgytande sild frå 1950 og fram til i dag. Larvar og yngel frå denne silda er svært viktig for norske sjøfuglar, men kanskje ikkje så mykje på Vestlandet i dag ettersom hovudtyngda gyter nord for Stad etter krakket på 1960- og 70-talet.

Over: Fangstar av fjordbrisling i Noreg sidan 1961. Dei siste 10-15 åra har årlige landingar kun vore mellom 2000 og 4000 tonn. Mest ingenting av dette er fanga i Hardangerfjorden eller andre tradisjonelt viktige brislingfjorlar i Hordaland. Fjordbrislingen kan ha vore vel så viktig som silda som mat for sjøfuglane på Vestlandet. Statistikk: Havforskningsinstituttet.

Få av våre sjøfuglartar er spesialistar som er avhengige av eitt særskilt fiskeslag, men vi veit ikkje mykje om kva fiskeslag som er dei viktigaste for sjøfuglane på Vestlandet. Heller ikkje kjenner vi bestandsutviklinga godt for alle dei aktuelle fiskeslagene på kysten, men vi veit at mange av dei vanlegaste fiskeslagene har svikta over tid. Kystfiskarane har rapportert om mange magre sesongar med dårleg utbytte. Dei problema som fiskarane møter i går og i dag, har sjøfuglane merka på destruktivt vis over vesentleg lenger tid.

Det mest illustrative dømet er bestandsutviklinga for norsk vårgytande sild. Silda på Norskekysten er i utgangspunktet den største fiskebestanden i verda, og har vore ei avgjerande næringskilde for sjøfugl i store delar av landet. Ikkje minst gjeld dette Vestlandet, ettersom viktige gyteområde låg vest av Karmøy og også mange andre stader i vår region. Larvar og sildeyngel har direkte og indirekte vore viktige for sjøfuglane på våre kystavsnitt.

Sildebestanden vart kraftig overhausta i Noreg gjennom 1950- og 1960-talet, med påfølgjande samanbrot som resultat. Det har heldigvis lete seg gjere å byggje denne bestanden godt opp att, men det har teke tid. I mellomtida har sjøfuglbestandar som utnytta denne ressursen hatt vanskelege kår, og vore nøyde til å tilpasse seg situasjonen. Det beste dømet er vinterbestanden av lomvi på Vestlandskysten. Fram til 1960-talet kom lomvi i store mengder frå britiske

hekkoloniar og overvintra på Vestlandet. Dette har langt på veg teke slutt, og lomvien har vore nøydd til å finne seg andre overvintringstader.

Sjølv om sildestamma i dag har teke seg godt opp att, ser vi enno ingen respons hjå lomvien på dette. I alle fall ingen merkbar respons. Heller ikkje våre hekkande sjøfuglartar ser ut til å ha respondert i nemneverdig grad. Slike tilpassingar i naturen tek tid, særleg hjå sjøfugl som har låg reproduksjonstakt. Reaksjonen på storskala negative endringar som at næringsgrunnlaget forsvinn er nødvendigvis rask og brutal. Tilpassing til betra levekår kan kanskje ta fleire tiår. Kanskje kjem den ikkje i det heile. Det kan vere tilfellet med norsk vårgytande sild. I dag gyter hovudtyngda av denne bestanden nord for Stad, og larvar og yngel frå denne bestanden kjem såleis ikkje sjøfuglane på vår del av Vestlandet til gode. Det er ofte bra med sild i sjøen å registrere i dag, men dette kan då vere vaksen sild (som er for stor til at sjøfuglane kan fange den) eller sild som er rekruttert frå lokale stammer i fjordane på Vestlandet.

Parallelt med at sildestamma braut saman, har det også skjedd drastiske ting med brislingen på Vestlandet. Dette gjeld primært fjordbrislingen, medan brislingfisket i Nordsjøen har gode fangstar. Også brislingen i fjordane vert og har vore hausta i stor

grad, men det er uklart kor avgjerande dette er for tilstanden i dag. Det er derimot ikkje tvil om at brisling må ha vore ei viktig næringskjelde for fleire av sjøfuglartane våre, og det mest totale fråveret av fiskespisande sjøfuglartar i dei store fjordane på Vestlandet i dag kan kanskje tilskrivas at bestandane av fjordbrisling ikkje er store nok for at økosystemet skal vere intakt.

Fjordbrislingen kan historisk ha vore det viktigaste fiskeslaget for sjøfuglane i Hordaland. Denne arten har nemleg vertikale vandringar i sjøen på same måte som sil, og sjølv vaksen brisling er av ein storleik som alle sjøfuglane våre kan fange. Når brislingen står høgt i sjøen, er den tilgjengeleg som sjøfuglmat. Med kritisk låge bestandar av fjordbrisling over tid, har Vestlandsfjordane mista ein viktig økologisk komponent. Larvar og yngel av brisling kan også vere viktig føde for utvandrande sjøaure og smolt frå elvane. Sægrov m fl (2007) og Urdal & Sægrov (2012) har påvist påfallande god samanheng mellom mengda utvandrande smolt og fangst av fjordbrisling over tid.

Fråver av sil på kysten har ofte vore framheva som ein faktor som har råka sjøfuglane. Det er nok rett, for sil er ein feittrik fisk som er ei energibombe for fiskespisande sjøfugl. Det er talrike rapportar frå «gamle dagar» om lokal masseforekomst av sil i fjørsteinane, eit fenomen som berre unntaksvis vert registrert i dag. Kva som har hendt er uklart. Havsil vert hausta i industritrålfisket i både norsk og dansk økonomisk sone i Nordsjøen, men dette skjer langt til havs utanfor aksjonsradiusen til i alle fall hekkande sjøfugl på kysten. Havsil har vertikale vandringar gjennom døgnet meir enn at den vandrar over geografisk vide område, så det er ikkje fagleg dokumentert at denne haustinga i Nordsjøen skal kunne gje direkte ringverknader i kystnære strok. Det finst fleire artar sil, også artar som er meir kystbundne enn havsil. Desse kystbestandane vert ikkje hausta, likevel har også desse svikta over tid. Det er liten tvil om at ei god forvaltning av silen i Nordsjø-områda ville vere gunstig for sjøfuglane i ein vid region, men då må vi mellom anna kjenne årsakene til at silen sviktar langs kysten.

Når tre slike talrike fiskeslag sviktar i same tidsbolken i ein region, vil dette kunne ha stor direkte innverknad på bestandar av sjøfugl som utnyttar desse ressursane. Indirekte effektar vil i tillegg kunne vere like viktige, for desse fiskeslaga er også viktige næringsemne for andre fiskeslag på kysten. Det er vel kjent at også bestanden av kystorsk er nede på et særst lågt nivå, og det same kan vere tilfellet for fleire andre fiskeslag som ikkje har same økonomiske verdi, men som kan vere økologisk viktige når andre fiskeslag sviktar.

Ein annan kritisk faktor er tilgang på raudåte på kysten. Raudåte er eit viktig næringsemne for mange av fiskeslaga i Nordsjøbassenget, og vert også beskatta direkte av sjøfugl som krykkje. Det har funne stad storskala endringar i førekomsten av raudåte i Nordsjøen (sjå avsnittet om klimaendring), noko som vil ha stor økologisk konsekvens som også råkar sjøfuglane.

Den mest dramatiske endringa i bestanden for sjøfugl på Vestlandet har funne stad for lomvian. Den har aldri hekka i Hordaland det vi veit, men fram til 1950- og 60-talet var det ein særst talrik art på Vestlandskysten vinterstid. Det var fuglar frå hekkekoloniane i Storbritannia som då overvintra på Vestlandet, og gjorde nytte av dei rike førekomstane av sild og brisling på kysten vår. Etter at silda vart fiska ut for ein lang periode og fjordbrislingen i same perioden vart dramatisk redusert, har desse lomviane vore nøydde til å finne andre overvintningsstader. Foto: Ingvar Grastveit.

Dette biletet kom til Fylkesmannen i 2011 med spørsmålet: «Kva i all verda er dette for noko»? Fuglen vart fanga i Herøysundet i Kvinnherad på ettervinteren 2011, og ingen visste kva fugl det var. Om dei kunne spurt bestefedrene sine, ville nok dei visst at det var ein heilt ordinær lomvi. For eit par generasjonar sidan var det vanleg å dra ut på «alkejakt» i Hardangerfjorden. Det var i røynda lomvi dei hausta, og ofte kom dei heim med gode fangstar i båten (biletet til venstre).

Frå Løno naturreservat i Fjell 7.7.1994. Dette året var bløminga av *Emiliana huxleyi* uvanleg sterk. Tilsynelatande starta bløminga i Hardangerfjorden ein gong i juni, og på dette tidspunktet hadde den spreidd seg til den ytre kysten og også til i alle fall nordre del av Øygarden. I utgangspunktet er dette eit naturfenomen som er både harmlaust og vakkert, men det kan faktisk gjere det vanskeleg for måsar og ternar å finne næring.

2.2. Algebløming

Mange år vert store delar av fjord- og kystvatnet i Hordaland farga turkis i delar av juni og juli. Det skuldast massbløming av kiselalgen *Emilia huxleyi* — planteplankton som i utgangspunktet er harmlaust, men som opptre i så stor mengd at det pregar landskapet og kanskje også økologiske tilhøve. I Hordaland er fenomenet vanlegast i Hardangerfjorden og Bjørnafjorden, men i år med særskilt stor førekomst kan ein observere fenomenet heilt ut i Nordsjøen. 1994 var eit år med sterk førekomst av denne kiselalgen. Dette året vart alle sjøfuglreservata i Hordaland fotograferte frå fly. Vi ser av bilete som vart tekne 20. juni at førekomsten då var avgrensa til Hardangerfjorden og Bjørnafjorden. Bilete som vart tekne 3. juli viser at fenomenet då var tydeleg sjølv på dei vestlegaste holmane på kysten, og heilt nord til Holmengrå. Derimot er fenomenet sjeldan eller aldri registrert i fjordsystema kring Osterøy.

Slike masseblømingar av planteplankton kan vere ei viktig økosystemteneste ved at algane bind karbon i vatnet. Men heilt utan problem er det heller ikkje. Det ligg føre mange meldingar frå kystfiskarar om at fisken trekkjer djupare ved slike blømingar, ettersom siktedjupet i sjøen er langt lågare og fisken slit med å finne byttedyra (Naustvoll 2014). Det tyder samstundes at næringstilbodet til sjøfugl som hentar småfisk frå vassyta vert redusert så lenge fenomenet varar ved. Folk som har budd ved fjorden i mange år meinte på 1990-talet at fenomenet hadde blitt meir frekvent med åra. Dette er ikkje vitskapelege utsegn, men måledata av siktedjup frå akvakulturstasjonen i Austevoll indikerer det same, men at situasjonen har normalisert seg(?) i ettertid.

Siktedjup målt ved Akvakulturstasjonen i Austevoll 1982-2014. Det er mange faktorar som kan påverke siktedjupet. Algebløming er ein av desse. Siktedjupet i havoverflata (der målingane er gjort) kan påverke åtferda til fisken som held seg der. Ved dårleg sikt vil han trekke djupare, og dermed vert han også vanskelegare tilgjengeleg for sjøfugl som er avhengig av å hente småfisk frå overflata. Data frå Havforskningsinstituttet.

2.3. Ugunstige vêrtilhøve

Vêret let seg ikkje styre, og sjøfugl må — som alt anna i naturen — tilpasse seg dei rådande vêrtilhøva til ei kvar tid. Sjøfuglane si viktigaste tilpassing er at dei kan bli ratteleg gamle når dei først har nådd reproduksjonsdyktig alder. Såleis er det ingen katastrofe om dei må stå over ein hekkesesong eller to, dersom vêret er særleg ugunstig eller ein eller annan naturleg faktor skulle svikte. 3-4 slike nullsesongar i løpet av eit tiår er kanskje ikkje eit problem som resulterer i målbar bestandsending. Ein høgare frekvens av mislukka hekking eller marginale produksjonsår kan derimot føre til bestandsnedgang.

Ein kald og våt sommar er vanlegvis ugunstig for sjøfuglhekking, særleg for dei artane som hekkar ope på svaberga. Krittisk treng det likevel ikkje vere, dersom omstenda for vellukka hekking elles er til stades. Kvar smertegrensa går for kva som spolerer ein hekkesesong er vanskeleg å seie, men fuglane er nok mest sårbare for episodar med ekstrem nedbør eller uvanleg sterk temperaturpåverknad av sola i periodar når begge foreldrefuglane må vere vekke frå reiret. Særleg krittisk kan det vere når slike tilhøve inntreffer under klekkinga eller i den næraste veka før og etter dette.

Ternene kan vere særleg utsette, ettersom dei gjerne legg reiret i ei lita grop mest rett på svaberga, utan å bygge reirskål av vegetasjon. Det er i slike groper eller sprekker at vatnet gjerne samlar seg når det styrtregnar. Ein rugande fugl vil då ikkje alltid kunne halde egga tilstrekkeleg varme, og fosteret kan dø. Det same gjeld nyklekte ungar. Desse kan flytte seg til ein mindre utsett stad, men toler uansett ikkje mykje nedkjøling.

År	>15 mm	>25 mm	Totalt	Merknad
1960	0	0	29,1	God
1961	3	1	149,2	Usikker (34,6 mm 29/6)
1962	1	1	78,2	Usikker/god
1963	2	0	58,8	Usikker/god
1964	1	1	111,1	Usikker/god (33,6 mm 8/7)
1965	4	2	167,8	Vanskelig
1966	1	0	75,2	God
1967	2	2	118,1	Usikker
1968	3	1	114,4	Usikker
1969	4	2	187,0	Vanskelig
1970	1	1	96,8	Usikker
1971	0	0	57,0	God
1972	3	1	146,5	Vanskelig (31,5 mm 26/6)
1973	1	1	64,5	Usikker/god (39,6 mm 8/7)
1974	0	0	33,5	God
1975	2	0	68,0	Usikker
1976	2	1	70,2	Vanskelig
1977	1	0	65,5	Usikker/god
1978	2	1	114,8	Vanskelig
1979	2	1	139,7	Vanskelig
1980	0	0	60,5	God
1981	0	0	44,7	God
1982	0	0	41,2	God
1983	2	0	66,9	Usikker
1984	0	0	56,5	God
1985	0	0	41,1	God
1986	0	0	44,6	God
1987	0	0	38,6	God
1988	1	0	65,5	God
1989	4	3	149,6	Vanskelig
1990	3	3	155,6	Vanskelig
1991	1	0	62,8	Usikker/god
1992	0	0	23,5	God
1993	1	0	64,7	God
1994	5	3	144,9	Vanskelig
1995	1	0	87,4	Usikker/god
1996	3	1	101,2	Vanskelig
1997	0	0	21,1	God
1998	1	1	93,7	Vanskelig (43,4 mm 29/6)
1999	5	1	171,1	Vanskelig (69,3 mm 20/6)
2000	3	1	88,4	Vanskelig (38,1 mm 23/6)
2001	1	0	55,3	Usikker/god
2002	5	2	174,7	Vanskelig
2003	7	4	216,1	Vanskelig
2004	1	1	95,4	Vanskelig (50,9 mm 2/7)
2005	3	1	114,4	Vanskelig
2006	2	0	77,0	Usikker
2007	0	0	6,2	God
2008	3	2	135,9	Vanskelig
2009	2	0	43,1	Usikker
2010	0	0	44,3	God
2011	4	3	149,1	Vanskelig
2012	1	1	90,9	Usikker/god (25,0 mm 18/6)
2013	1	1	98,4	Usikker/god (25,1 mm 29/6)
2014	3	1	87,3	Usikker/god

Tabellen viser tal dagar med dagsnedbør >15 og >25 mm i ein periode på 10 dagar før klekking og 10 dagar etter klekking i perioden 1960-2014, samt total nedbørsmengd i denne perioden. Gjennomsnittleg klekkedato er sett til 28. juni for ternar i Hordaland. Fargane indikerer om sesongen kan ha vore krevjande eller ikkje med utgangspunkt i desse nedbørstala, basert på ei noko skjønsmessig vurdering. Data frå målestasjonane ved Flesland flyplass og Husnes. Data: Meteorologisk institutt.

Fiskemåserer på Gullskjeret i Hauglandsosen, SV i Askøy 13.6.2011. Fiskemåse og andre sjøfuglar som byggjer reir er ikkje like utsette for kraftige regnskyll i klekkinga, men for ternar er dette ein risikofaktor. Det var på dette tidspunkt også 28 ternereir med egg på skjeret, ein blandingskoloni med om lag 70% makrellterne og resten raudnebbterne. Holmen vart vitja av naturoppsynet vel 2 veker seinare. Den var då tom for sjøfugl. Foto: Stein Byrkjeland.

Har vi hatt periodar med slike ugunstige vèrtilhøve i Hordaland? Svaret kan godt vere ja, og dette er ein faktor som ofte kan vere underkommunisert i sjøfuglforvaltninga. I åra 1998–2009 var det uvanleg mykje nedbør i den viktigaste klekkeperioden for ternene i Hordaland. Dette må ha vore meir krevjande sesongar enn elles for ternene, kanskje kan nedbøren ha spolert heilt nokre hekkesesongar som elles hadde vore gunstige nok. Ternebestandane i Hordaland var på eit historisk lågt nivå i 2005. Nivået var like lågt i 2011, men då hadde nedgangen «flata ut» på lågt nivå. 2007-sesongen var vèrmessig langt betre, og dette året har vi prov på at det vart produsert flygedyktige terneungar i alle fall ved ein hekkekoloni i fylket. Kan hende har vèret dette året vore avgjerande for at ternebestanden nådde eit kritisk lågt nivå i ettertid, og at den oppgangen vi har sett dei aller siste sesongane ikkje hadde kunne finne stad eller i alle fall vart utsett nokre år.

2.4. Ferdslle på kysten, friluftsliv

Talet på småbåtar i Hordaland var i sterk vekst då sjøfuglverneplanen vart skriven i 1984. Ukritisk ferdsle av folk med tilhøyrande bading, hundelufting m m, kan vere sær s uheldig for hekkande sjøfugl. Dette er ein faktor som kan regulerast ved hjelp av naturmangfaldlova og anna lovverk, og høvet er nytta ved opprettinga av sjøfuglreservata i Hordaland. Alle desse 69 sjøfuglreservata har forbod mot ferdsle i hekketida 15. april til 1. august, eit forbod som også gjeld i ei sone på 50 m kring sjølve hekkeholmen. Vi har sett nokre døme på formelle brot på denne delen av regelverket, men ikkje i dramatisk omfang og aldri slik at hekkesesongen på staden er blitt øydelagd.

På denne holmen ved Stanghelle i Vaksdal hekkar det nokre par fiskemåse årleg. Her har også bygdefolket tradisjon for å brenne jonsokkbål. Biletet er teke 15.6.2011, og bålet vart nok brent. Det har også vore slike bål her seinare, sist i 2015. Etter at ornitologar har gjort folk merksame på situasjonen, har dei ansvarlege for bålet sagt at dei skal finne ein ny stad for St. Hansbålet i framtida. Foto: Sverre Tveiten, SNO.

I ettertid har talet på småbåtar auka vesentleg meir, og det same har nok fritidsferdsle på kysten. Ferdslereglane i sjøfuglreservata er udiskutabelt viktige når det hekkar fuglar der, men dette vert i hovudsak greitt respektert av publikum. I dag veit dei fleste som ferdist på kysten at tilstanden i sjøfuglbestandane ikkje er som den burde vere, og at fuglar bør få fred i hekkinga. Dertil kjem at dei viktigaste hekkeholmane ofte ligg langt ute på kysten og kan vere vanskelege å gå i land på. Dei mest attraktive holmane for båtfolket er oftast ikkje dei viktigaste områda for sjøfuglane, så konflikten er liten. Sjøfuglreservata er merka med små verneskilt med den norske riksløva på, og underskilt som fortel om ferdsleforbodet i hekketida. Det vert hevda, dels med rette, at desse skilta er så små at ein mest må bryte forbodet mot ferdsle inntil 50 m frå land for å kunne lese dei. Dette er standardskilt nytta i heile landet, og kan ikkje erstattast spesifikt i vårt fylke. Det heilt store problemet er det like fullt ikkje. Mange stader bryt trottsjvar ned desse skilta, med mangelfull skilting i delar av året som eit resultat. Heller ikkje slike stader har uheldig ferdsle vore eit problem, noko vi heller ikkje har kunnskap om frå andre sjøfuglkoloniar som ikkje er underlagt særskilt vern etter naturmangfaldlova.

To etablerte sjøfuglkoloniar som ikkje er verna har ei spesiell utfordring kvar jonsokaftan, ved at folk tek seg i land for å brenne bål eller anna festleg høve. Den eine er eit terneskjer i tilknytning til eitt av dei mest nytta statleg sikra friluftsområda på kysten. Her får Fylkesmannen stundom melding frå fastbuande i nærområdet om at ungdomar tek seg i land denne kvelden og ter seg uansvarleg. Dette skjer ikkje årvisst, og makrellternene nytta til dømes staden framleis i 2014, dette året med sær godt hekkeresultat. Den andre staden er ein hekkeholme for eit mindre tal fiskemåsar i Osterfjorden. Her er det lange tradisjonar for bålbrekking på jonsokkveldane. Korleis dette påverkar fiskemåsane er uvisst, men ein del par nyttar framleis holmen til hekking.

På ein del holmar på kysten ser vi også at det er sett ut kanin. Med unntak av Fedje, der det har vore «villkanin» sidan 1875 (Olsnes 1980), er dette utsetjingar frå nyare tid. Det er grunn til å tru at dette er dyr som eigarane ikkje kan ta seg av lenger, og at dei vert sett ut på slike holmar i staden for å avlive dei. Slikt er lovstridig i Noreg i dag. Vi har ikkje grunnlag for å seie at dette er eit problem for hekkande sjøfugl, men på den andre sida er det heller ikkje positivt. Med tida vil slike førekomstar truleg døy ut av seg sjølv.

2.5 Bifangst i fiskereiskap

Problemet er til stades for ærfugl, skarv og andre dukkande artar, men vi veit lite om omfanget. I dei grunne sjøområda kring Herdla naturreservat i Askøy er problemet så stort at det vert gjort framlegg om forbod mot garnfiske innanfor grensene av naturreservatet. I sjøfuglreservata er det allereie eit slikt forbod. Forbodet omfattar rett nok ikkje næringsfiske, men i Hordaland er det i hovudsak garn til fritidsbruk som kan seiast å vere eit problem for sjøfugl.

Ein liten holme ved Kollevågen friluftsområde på Askøy vert mange år nytta av ternar som hekkestad. Fylkesmannen har fått fleire meldingar frå fastbuande i nærområdet, som hevdar at ungdomar går i land på jonsokaftan og «kastar fugleegg på kvarandre». Dette skjedde nok ikkje i 2014, sjølv om vèret var framifrå på jonsokkvelden dette året. 20 hekkepar med ternar vart registrert her 18.6.2014. Ved kontroll 10.7 same år var det minimum 25 terneungar å sjå på holmen.

I periodar står det ei stor mengd torskeruser på kysten. Her har vi røymsler for at oter går seg fast i omfattande grad, faktisk slik at den pågåande spreinga av arten frå nord kan ha stoppa opp eit tid i Midthordland. Dette er eit problem for fleire enn oteren. Vi ser at der oteren i dag er reetablert, har bestanden av mink ofte gått ned. Dette har indirekte positiv effekt på sjøfuglane, sjølv om vi enno ikkje har prov frå vårt land på at oter faktisk kan fortrenge minken. Dette verkar likevel truleg, og medviten forvaltning av oter kan såleis også vere god forvaltning av sjøfuglbestandane. Det vil hjelpe vesentleg på situasjonen om det let seg gjere å utvikle torskeruser med fungerande rømmingsveg for oter.

2.6. Ureining

Ureining er generelt ikkje eit større problem i sjøfuglreservata enn det er elles på kysten. Det er like fullt eit faktum at store mengder plast og anna søppel vert transporterte med havstraumane og vert deponert i grunne vikar i tilknytning til straumane. Fenomenet er utbreidd på Hordalandskysten, også i nokre av sjøfuglreservata som til dømes Olvondo i Bømlo. Dette er definitivt eit estetisk problem. Plast i sjøen kan også vere eit problem for visse typar sjøfugl, og det finst i dag mykje dokumentasjon på at mellom anna albatrossar og havhest tek opp flytande plastelement i den tru at det kan vere noko etandes. Delar av dette vert akkumulert i indre organ hos fuglane, og kan vere daudbringande på sikt. Dette er i hovudsak dokumentert frå sjøfuglartar som ikkje er så sterkt representerte i Hordaland, i alle fall ikkje som hekkefuglar. Ein skal likevel ikkje sjå vekk frå at også måsar kan vere råka av dette fenomenet.

Uavhengig av konsekvensar for hekkande sjøfugl, burde rydding av plast og anna søppel frå strender vere ei høgt prioritert oppgåve. Det er kostbart og omfattande arbeid, og det kjem heile tida nytt søppel rekande. Ikkje minst er det krevjande i Hordaland, ettersom mange av strendene ligg på holmar eller i vanskeleg tilgjengelege område.

2.7. Miljøgifter

Vi får stadig meir kunnskap om langtransporterte miljøgifter som finst i det marine miljøet og som vert akkumulert i organismar høgt oppe i næringskjeda. Problemet er særleg omfattande i nordområda, ettersom mange havstraumar fører den vegen. Måsar og andre sjøfugl er ikkje unntak.

Vi har i dag ikkje kunnskap om kva som er nivået for slike miljøgifter i sjøfugl frå vår del av kysten, og om dette kan tenkjast å påverke reproduksjonen til fuglane eller livslengda. Relevante undersøkingar har rett og slett ikkje vore gjort.

2.8. Akutt ureining av olje

Trafikken med store båtar er stor i Hordaland, og store delar av fylket er vurdert som sårbar for oljeureining som følgje av dette. Vi har då også fått omfattande røymsle med slik ureining etter fleire båthavari. Utsleppsmengdene har ikkje vore særskilt store ved nokon av desse hendingane, likevel har avgangen i sjøfuglbestandane vore merkbar sjølv om vi ikkje har vore i stand til å påvise langvarige endringar i hekkebestandane som følgje av episodane.

Frakteskipet *Green Ålesund* forliste i Haugesund like ved fylkesgrensa til Hordaland i 1999. Olje frå denne båten kunne fått stor effekt for det aller viktigaste sjøfuglområdet i Hordaland (Sørøyane i Bømlo), men heldigvis vart utsleppa marginale ved den hendinga. Det vart også tapet av sjøfugl.

Rocknes-forliset ved Vattlestraumen i Bergen i januar 2004 var av ein heilt annan karakter. Her vart delar av Hjeltefjorden kraftig tilgrisa av olje frå havaristen, og ei estimert mengd på kring 2000-3000 sjøfugl strauk med (Byrkjeland 2004). Det var i hovudsak «trivielle» artar på denne delen av kysten som vart råka. Sjølv om i alle fall ærfuglen vart rekna å kunne høyre til den lokale hekkebestanden, har det ikkje vore mogleg å påvise nedgang i hekkebestanden i ettertid som følgje av denne hendinga direkte. Vi har sett ein viss effekt på tjelden etter *Rocknes*-forliset. Det skuldast ikkje

Oljeskadde sjøfugl er alltid eit trist syn, og det vert stor merksemd frå media og publikum når olje grisar til strendene og sjøfugl vert råka. Det er normalt dei vanlegaste artane som vert råka i størst mengd når uhellet er ute, hjå oss betyr det ærfugl (biletet), gråmåse og svartbak. Slik var det då «Rocknes» havarerte i 2004, og då «Server» grunnstøytte i 2007. Bileta er frå Serveraksjonen. Fotos: Ingvar Grastveit.

Dei mange torskerusene på kysten er eit stort problem for oteren, ved at dyra går seg fast under jakt og ikkje finn vegen ut av rusa. Fylkesmannen i Hordaland har i 2014 gitt stønad til eit utviklingsprosjekt som skal sjå om det let seg gjere å utvikle torskeruser som har eigna rømmingsveg for oter. Foto: Terje Haugland, SNO.

Av alle stader MS Server kunne havarere på kysten, skulle det skje i eit sjøfuglreservat! Gråmåsen som tradisjonelt har hekka i gode tal i Hellisøy naturreservat i Fedje var på retur då «Server» forliste i januar 2007, men bestanden vart heilt knekt av oljeureininga. Det lukta olje av Hellisøy i fleire år etterpå, sjølv om holmen vart reingjort så godt det let seg gjere, og det knapt var råd å finne ein einaste oljeflekk der få månader etter hendinga. Akterskipet etter havaristen ligg på sjøbotnen i naturreservatet enno. Det er planar om å fjerne det, men kostnadane ved dette vil verte sær store. Foto: Kystvakta.

Ein del av oljen frå «Server» nådde — litt uventa — sjøområda nordvest i Øygarden. Dette er eitt av dei viktigaste overvintringsområda for havelle på Vestlandskysten, følgjeleg var denne arten ganske sterkt råka av hendinga. Relativt få daude haveller vart rett nok samla inn, men vértilhøva var sær vanskelege under aksjonen og i eit slikt kystlandskap vil ein aldri finne mange daude fuglar av ein art som havelle. Ein reknar med at mellom 400 og 1200 haveller strauk med som følgje av dette oljesølet. Foto: Julian Bell.

Art	Rocknes	Server
Songsvane <i>Cygnus cygnus</i>	-	1
Stokkand <i>Anas platyrhynchos</i>	40-300	5-25
Bergand <i>Aythya marila</i>	-	1-2
Ærfugl <i>Somateria mollissima</i>	600-1100	1000-2500
Svartand <i>Melanitta nigra</i>	1-10	2-100
Sjørørre <i>Melanitta fusca</i>	1-5	-
Havelle <i>Clangula hyemalis</i>	10-70	400-1200
Kvinand <i>Bucephala clangula</i>	2-60	10-40
Siland <i>Mergus serrator</i>	50-130	40-150
Islom <i>Gavia immer</i>	1-2	1-5
Lom sp. <i>Gavia sp.</i>	-	0-5
Havsule <i>Morus bassanus</i>	-	2-15
Storskarv <i>Phalacrocorax caebo</i>	50-400	200-500
Toppskarv <i>Phalacrocorax aristotelis</i>	0-60	200-500
Gråhegre <i>Ardea cinerea</i>	40-120	5-20
Hettemåse <i>Larus ridibundus</i>	1-20	-
Fiskemåse <i>Larus canus</i>	100-250	60-200
Gråmåse <i>Larus argentatus</i>	200-700	1000-2000
Svartbak <i>Larus marinus</i>	70-250	200-500
Polarmåse <i>Larus hyperboreus</i>	-	1-2
Krykkje <i>Rissa tridactyla</i>	-	1-10
Alkekonge <i>Alca alle</i>	20-100	30-150
Lunde <i>Fratercula arctica</i>	-	5-20
Teist <i>Cephus grylle</i>	2-5	10-50
Lomvi <i>Uria aalge</i>	20-100	30-150
Alke <i>Alca torda</i>	1-5	-
Totalt	1208-3677	3222-8074

avgang i bestanden (tjelden var på vinteropphaldsstadane då Rocknes havarerte), men heller forringing av hekkemiljøet som direkte eller indirekte følgje av ureininga langs strendene.

Endå meir omfattande var situasjonen då MS Server havarerte ved Fedje i 2007. Det var dei same artane som vart sterkest råka av Rocknes-forliset som også vart påverka av denne hendinga, men i tillegg vart overvintrande haveller vest i Øygarden skadelidande. Heller ikkje etter denne hendinga har det vore mogleg å påvise langsiktige endringar i nokon lokal hekkebestand i Hordaland. Det var otte for at den lokale hekkebestanden av teist i Nordhordland — som i utgangspunktet berre talde nokre få par — skulle bli slått heilt ut, men dette har ikkje slått til. Avgangen i vinterbestandane av sjøfugl etter Server-ulukka var mellom 3200 og 8000 sjøfugl av 22 ulike artar (Lorentsen m fl 2008). Akterskipet etter havaristen ligg framleis på havbotnen dels innanfor Hellisøy naturreservat på Fedje, men er no ute av syne frå overflata.

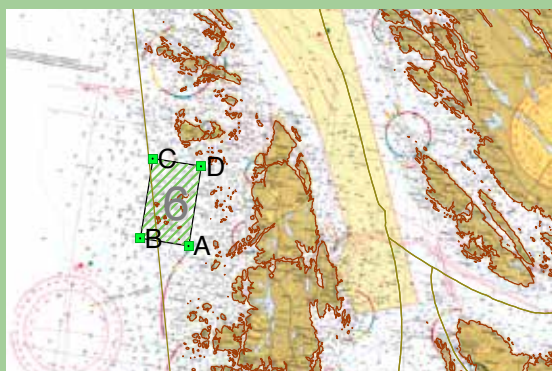
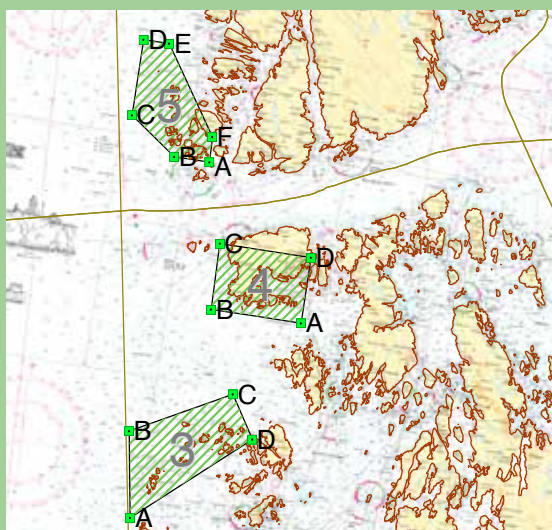
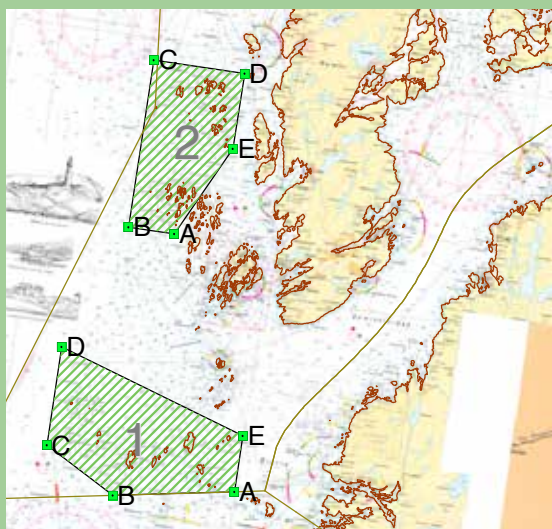
Skipsforlis med tilhøyrande oljesøl er dramatiske hendingar, og sjøfugl vil ofte kunne bli sterkt råka. Likevel er det ei vanleg røynsle at sjølv ved langt større hendingar enn vi har sett i Hordaland er det vanskeleg å påvise langsiktig bestandspåverknad som følgje av at store tal fugl har stroke med. Fleire andre påverknadsfaktorar i naturen — både naturlege og menneskeskapte — har langt større effekt i så måte.

Estimerte minimums- og maksimumstal for avgang i sjøfuglbestandane etter Rocknes-forliset (Byrkjeland 2004) og Serverforliset (Lorentsen m fl 2008). Det vil alltid vere store usikre marginar i slike estimat.

2.9. Taretråling

Tareskogen er eit høgproduktivt miljø med opp til 100 000 marine smådyr på m² (Moy & Steen 2014), og dermed også viktige oppvekst- og beiteområde for mange fiskeslag og sjøfugl. Av sjøfugl knytt til tareskog på våre kantar er det særleg skarv og teist som er fokusert.

Det vert årleg hausta kring 160 000 tonn stortare frå norske farvatn. Haustinga er relativt omstridd mange stader, og konflikt mellom beitande sjøfugl og taretråling er eitt av fleire stridstema. Det finst rike førekomstane av stortare på den ytre kysten i Hordaland, men hjå oss er ikkje konflikten med næringa stor ettersom undersjøisk topografi gjer omfanget av hausting marginalt. I samarbeid med Fiskeridirektoratet sitt regionkontor har Fylkesmannen i Hordaland definert 7 avgrensa område i Hordaland der taretråling ikkje skal vere lov i det heile, primært av omsyn til sjøfugl. Effektane av taretråling på sjøfuglbestandane i Hordaland vert såleis vurdert til å vere særst låge i dag, men kan bli større i framtida dersom det vert utvikla andre metodar å hauste tare på.

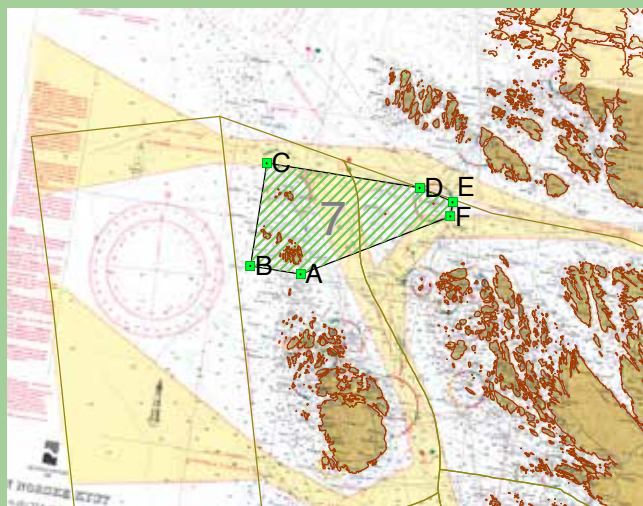
Taretrålingsfrie område i Hordaland

Saman med Fiskeridirektoratet har Fylkesmannen i Hordaland etablert 7 marine område i Hordaland som skal vere unntatte taretråling. Desse områda var dei viktigaste sjøfuglområda i fylket den gongen, uansett årstid og funksjon. Biletet er i hovudsak det same i dag, men eit par av områda kan trenge litt revisjon. Planen for taretråling i Hordaland skal reviderast hausten 2015.

Under dette arbeidet vart det særleg vektlagt at alle hekkeområde for toppskarv og teist skulle vere innlemma i desse taretrålingsfrie sonene, forutan dei viktigaste næringssøksområda for desse førekomstane. I tillegg vart dei viktigaste myteområda for ærfugl tekne med. Det gjer at 9 sjøfuglreservat er inkluderte, medan taretråling dermed er akseptert i dei 60 andre sjøfuglreservata i fylket. Vi er ikkje kjende med at det nokon gong er tråla tare i nokon av desse reservata, omfanget er i alle fall lite.

Dei trålingfrie områda er:

- (1) Sørøyane, Bømlo
- (2) Delar av Nordøyane og Holsøyane, Bømlo
- (3) Ytre delar av Møkster, Austevoll
- (4) Delar av Storakalsøy, Austevoll. Området har vore halde unna taretråling i mange år saman med område (5), etter anna vedtak i Fiskeridirektoratet
- (5) Sørvestre delar av Sund kommune
- (6) Vest av Seløy, Øygarden
- (7) Innarsøyane-Holmengrå-Mefjordbåen, Fedje og Austrheim

Konflikten mellom sjøfugl og klas- sisk fiskeoppdrett er generelt låg i Hordaland. Ærfuglen kan nok vere bryksam for skjeldyrkarar, men kan også oppsøke oppdrettsmerder med fisk. Den er i så fall ikkje eit problem for verksemda, men det ligg føre rapportar som tyder på at ærfuglflokkar stundom har gått seg fast i sikringsnetta kring anlegga. Foto: Terje Haugland.

2.10. Akvakultur

Hordaland er eit stort og viktig fylke når det gjeld fiskeoppdrett. Anlegga ligg spreidd langs heile kysten der vassutskiftinga er tilfredsstillande, og det er udiskutable konflikhtar knytt til verksemda. Det vert nok skotne nokre gråhegrar på anlegg rundt omkring, og vi har frekvente døme på måsar som går seg fast i sikringsnetta over og rundt anlegga. Vi har og nokre tilfelle der ærfugl er meldt som skadegjerar på blåskjelanlegg. Ved eit anlegg i Masfjorden er det ved fleire høve gitt skadefellingsløyve på eit mindre tal skarv, men ut over dette er konfliktnivået med akvakulturnæringa lågt i høve til sjøfugl.

2.11. Opptak av skjelsand

Skjelsand er ein ikkje fornybar fossil ressurs som finst i avgrensa mengd på havbotnen. Over tid er det teke opp ein god del skjelsand frå gruntliggjande førekomstar på Hordalandskysten, i samsvar med konsesjonar gjevne av Fylkeskommunen. Omsyn til sjøfugl er eitt av ei rekkje ulike tema som vert vurderte gjennom konsesjonshandsaminga. Konsesjonane er tidsavgrensa, og etter relativt få år må innehavarane søkje på nytt om løyve til framtidig opptak i eit område.

Det er gjort undersøkingar av skjelsandsubstrat, som fortel at det er overraskande lite liv som ligg nedgravd i desse sedimenta. Det e likevel mogleg at skjelsanden kan vere viktige stader for ymse fiskeslag å leggje egg, kanskje er nokre av førekomstane viktige plassar for sil å grave seg ned. I så fall må den økologiske verdien av skjelsand vurderast på ny, og dette må også få følgjer for tildeling av konsesjonar.

Vi kjenner ikkje til at nokon av områda der det er gjeve konsesjon for opptak i vårt fylke er i stor konflikt med eksisterande sjøfuglførekomstar, i alle fall ikkje i hekketida.

Den første norske villminken var faktisk hordalending. Heilt sidan 1930 har vi hatt forvilla mink i naturen i Hordaland, og i fleire tiår har bestanden tilsynelatande vore særskilt sterk. Villminken synest no å vere kraftig på retur, sjølv om det framleis er godt om mink mange stader i fylket. Foto: Ingvar Grastveit.

2.12. Mink

Mink har vore avla som pelsdyr i Noreg i over 80 år. Den første norske villminken var faktisk hordalending, ved at det rømte nokre dyr frå ein minkfarm i Fitjar i 1930. Med tida har mange dyr etablert seg i naturen, og har reprodusert i store tal. Ikkje minst har dette funne stad i Hordaland, som godt kan ha hatt ein av dei sterkaste bestandane av villmink i heile landet for nokre tiår sidan.

Mink er ein introdusert art i norsk natur, og faunaen hjå oss er ikkje tilpassa predasjon frå ein slik art. Ein vanleg påstand er at villminken er ansvarleg for mykje av den tilbakegangen som har blitt sjøfuglane til del. Det er ingen tvil om at mange fugleungar og egg har gått tapt til mink, men det er meir uvisst kva langsiktige bestandsmessige konsekvensar dette har hatt. Truleg er minken mest destruktiv for artar som teist og steinvendar. Den er påviseleg også ein lei faktor for hekkande terner, fiskemåse og ærfugl, stundom også for toppskarven. Det vart funne fleire hundre skarveegg i botnen av ei bergslukt på Sørøyane i Bømlo i 1992, og det er vanskeleg å sjå anna forklaring enn at mink hadde samla egga der. Mink kan nok også ta egg og ungar frå større måsar og innimellom grågås, men har truleg mindre innverknad på bestandane av desse artane.

I dag finst det ingen minkfarmar att i Hordaland. Dermed vil ikkje bestanden av villmink lenger kunne bli supplert med dyr som rømer frå slike oppdrettsfarmar. Dette har vore situasjonen i ein del år, og dermed er ei mogleg kjelde til rekruttering til villminkbestanden fjerna.

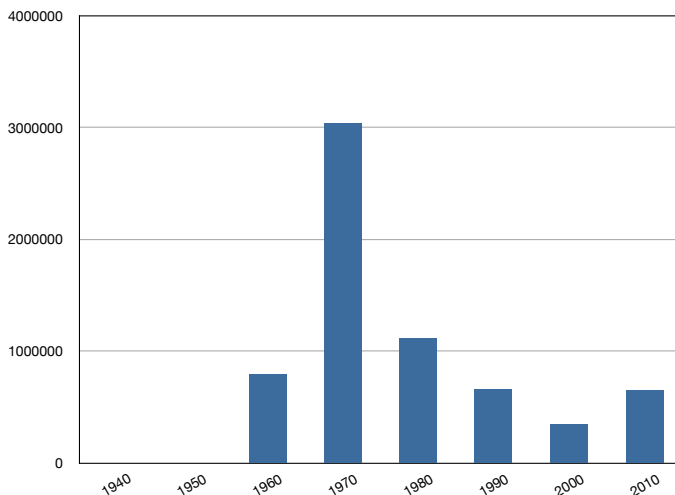

Sandholmane naturreservat i Os 15.3.2014. Dette reservatet har vore mykje heimsøkt av mink opp gjennom åra. Hunden på biletet er under opptrening til minkjakt og bur berre få kilometer frå reservatet. Kanskje denne minken er den siste i Sandholmane naturreservat? Foto: Raymond Skår.

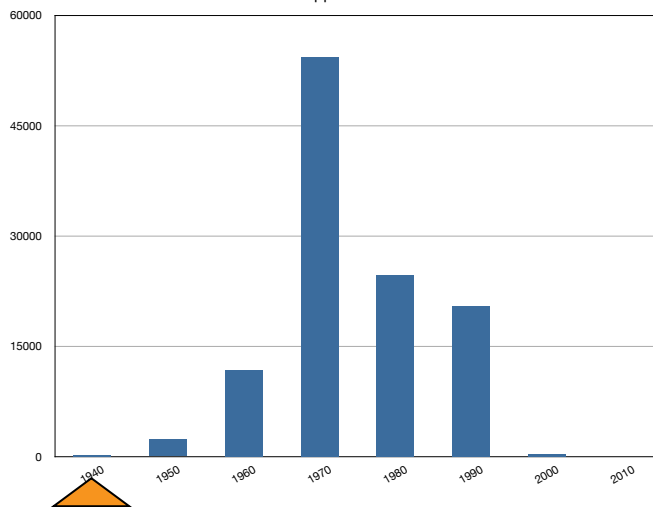
Det er definitivt mindre mink på kysten i dag enn det var for 10 og 20 år sidan. Særleg gjeld dette på den ytre kysten, der mange holmar har vore undersøkte med spesialtrena hund vinterstid dei siste to sesongane. Vi ser same tendensen i fangsttala frå Sund og Fjell kommunar, men denne statistikken kan vere noko påverka av at dei ivrigaste minkfangarane har redusert aktiviteten dei seinare åra. Tilbakegangen skuldast ikkje storstilt uttak av mink korkje med feller eller hund. Ei meir sannsynleg forklaring er at oteren har returnert til kysten av Hordaland. Det finst dokumentasjon frå område i Storbritannia at oter kan fortrenge mink, i alle fall lokalt. Om dette er tilfellet også i Noreg, bør det vere godt nytt for kystnaturen. Slik kysten av Hordaland ser ut, finst det berre eit fåtal område der det kan vere realistisk å utrydde mink permanent ved hjelp av jakt og fellefangst. Ein livskraftig bestand av oter kan vise seg å vere langt meir effektiv for å oppnå ønskt effekt.

Minken får gjerne skulda for det meste som går gale for sjøfuglane på kysten. Den er ein faktor ein gjerne skulle vore utan, men skaden den gjer er neppe så omfattande som mange vil ha det til. Når ternene finn tilstrekkeleg med mat i sjøen og det elles kan ligge an til vellukka hekking, vil ofte reirforsvaret i kolonien vere så intenst at ternene er i stand til å drive vekk ein mink. I alle fall dersom det er rimeleg storleik på kolonien. Vi har sett i 2013 og 2014 at terner har produsert særst godt med ungar også i område der mink framleis er godt representert. Det same kan gjelde fiskemåsen, særleg i område der denne arten hekkar samen med terner. Teist er nok langt meir sårbar for minkpredasjon, dels også ærfuglhoer og -ungar. Oppgangen vi ser på teisten dei seinare åra kan nettopp skuldast at predasjonstrykket frå mink har blitt lettare.

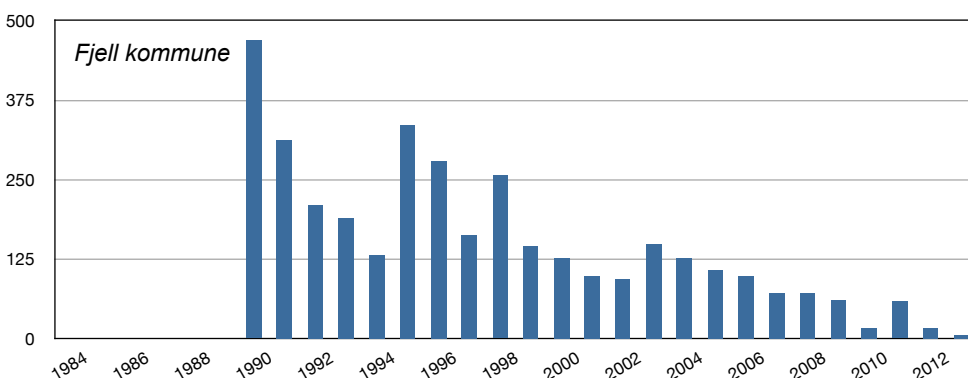
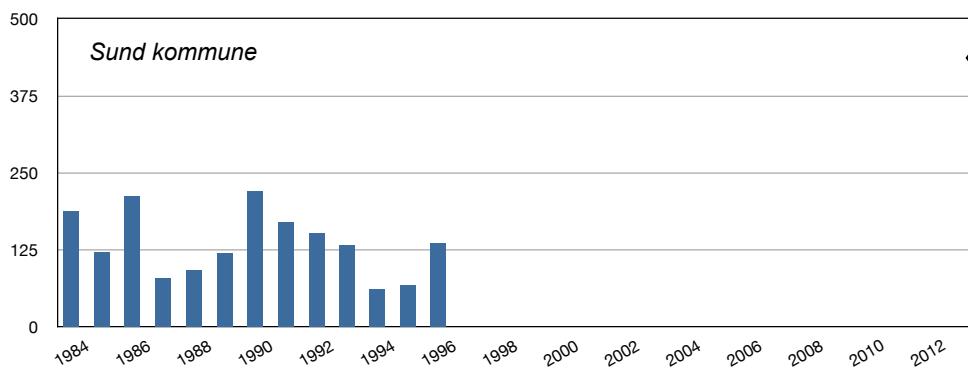
Minkoppdrett Noreg

Minkoppdrett Hordaland

Utviklinga i minkoppdrettet i Noreg (øvst) og i Hordaland. Vi har hatt oppdrettsmink i Noreg sidan 1927. Statistikk for landet er ikkje påliteleg før på 1960-talet. I 1979 var det 3 039 500 oppdrettsmink i Noreg, korav 54 324 var i Hordaland. Over tid kan Hordaland mykje vel ha hatt mellom dei sterkaste bestandane av forvilla mink i naturen i landet, sjølv om andre fylke avgjort har hatt langt større tal farmmink.

På Sotra (Fjell og Sund kommunar) har dei i lang tid betalt skotpremie på felte villmink. I 2013 var denne kommunale skotpremien på kr 75 pr dyr. Dette har gjort sitt til at det over tid er teke ut ei vesentleg mengd villmink frå naturen i desse kommunane. Diverre sluttar statistikken i Sund i 1996, men vi ser av tala for Fjell at mengdene har gått sterkt ned dei seinare åra. Det kan skuldast noko redusert entusiasme mellom dei som har jakta mink, men mest truleg speglar det at mengda av mink i naturen har gått sterkt ned. Utviklinga synest å vere parallell — men er ikkje like godt dokumentert — i mange andre kommunar på kysten, sjølv om minkjakt slett ikkje har vore like omfattande der som på Sotra.

Vintrane 2012/13 og 2013/14 har Tom Udø (biletet) vore tilkalt for å bekjempe mink i utvalde kystområde i Hordaland. Han har hatt med seg desse to hundane, som er spesialtrene til slik jakt. Metoden er tidkrevjande, men likevel effektiv, ettersom ein på denne måten får tak i territoriale minkar. Det er desse som er dei potensielt største skadegjerande individa på sjøfugl. Ved fellefangst og tilfelding avskytning får ein i mindre grad fatt i slike individ. Foto: Terje Haugland.

2.13. Attgroing av hekkeplassar

Endra bruk av utmarka gjer at kulturlandskapet gror att. Vi ser det over alt, også på kysten. Ofte er det særleg tydeleg på kysten, i landskap der det har vore planta til med sitkagran og bergfuru, og desse trea spreier seg inn i det som tidlegare var lynghet.

Sjøfugl kan definitivt tape hekkeplassar ved slik attgroing, for når vegetasjonen vert for høg er staden ofte lite eigna som hekkestad for dei sjøfuglartane som finst hjå oss. Eit fåtal stader vil det difor vere rett å gå inn med målretta skjøtsel, for å gjere landskapet meir ope. Men dette er kostbare tiltak som også krev omfattande oppfølging, så ein må prioritere strengt mellom stadane. Likevel er det slik at sjøfuglane si største utfordring i dag er ikkje skort på hekkeplassar. Er det tilstrekkeleg med mat å finne, vil dei ofte finne ein høveleg hekkestad i nærområdet, sjølv om dette kanskje er ein annan lokalitet enn den som tradisjonelt har vore nytta.

2.14. Fråver av bardekvalar

Bardekvalane jagar fiskestimar og andre bytedyr nedanfrå og opp mot vassyta når dei er næringsaktive. Det gjer at stimane vert pressa opp mot overflata, og dermed vert fisken som kvalen ikkje når fatt i tilgjengeleg for sjøfuglane i ein kort periode. Såleis er det vanleg å sjå at store flokkar med sjøfugl samlar seg der bardekvalar er næringsaktive.

Hjå oss er vågekvalen den viktigaste bardekvalen. Det er uvisst kor vanleg vågekvalen var på kysten av Hordaland i tidlegare tider, men førekomsten var truleg langt sterkare enn i dag. Arten heiter vågekval fordi den var å sjå i vågane der folk budde. Av dei mange hordalendingane som bur ved ein eller annan våg i dag, er det neppe mange som har sett vågekval i det heile, og i alle fall ikkje i nærområda. Den vågekvalen som finst på Vestlandet, held seg mest utelukkande i ope hav i Nordsjøen, og der kjem den ikkje sjøfuglane til gode i hekketida. Bestanden av vågekval på Vestlandet er offisielt forvalta berekraftig i den meining at bestanden er livskraftig, men bardekvalane har også ein økologisk funksjon som ikkje vert oppfylt med dagens bestandsnivå. Dette kan vere eit underkommunisert tema i sjøfuglforvaltninga her til lands. Ei dagleg vitjing av bardekval kan faktisk sikre dagsbehovet for mat for mange sjøfugl i området, og den røynda er det mange sjøfuglgenerasjonar som ikkje har fått teke del i.

Spekkhoggaren er ingen bardekval, men også slike kvalar driv fisk til havoverflata når dei er næringsaktive. Såleis er det ikkje uvanleg å sjå at måsar og skarv som finst i nærleiken, samlar seg kring spekkhoggarane når dei viser seg på kysten. I dette tilfellet er det ein mindre flokk spekkhoggarar som jaktar fisk (truleg sild) i Fedjeosen 19.3.2014. Hellesøy fyr og Hellisøy naturreservat i bakgrunnen. Fotos: Terje Haugland.

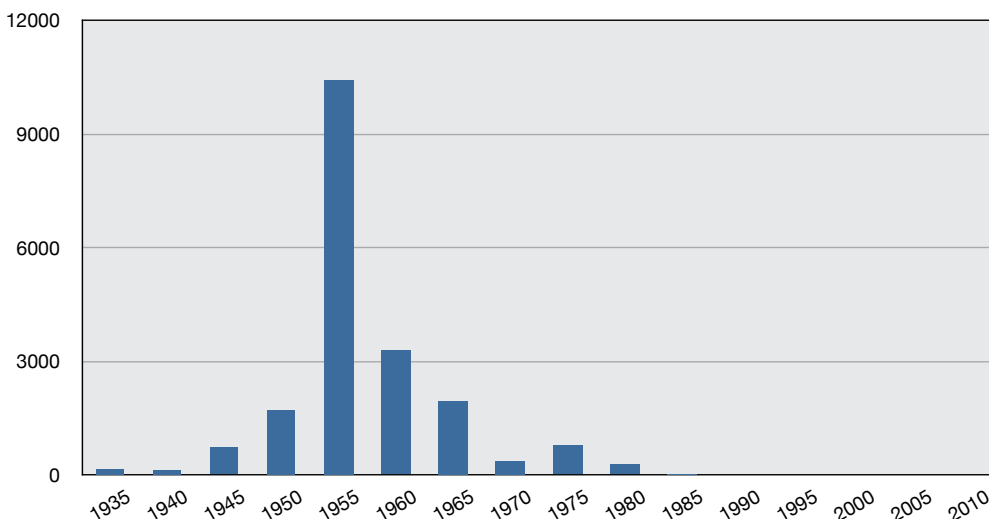

Niser finst i dag i bra monn mange stader på kysten, men dette er ikkje bardekvalar, og dei jaktar på ein heilt annan måte. Heller ikkje spekkhoggaren er ein bardekval. Denne jaktar sild og andre fisk einskildvis og ikkje som stim, men også spekkhoggaren driv fisken til overflata. Spekkhoggaren er noko oftare å sjå langs kysten no, og også jaktande spekkhoggarar trekker til seg sjøfuglar. Denne koplinga er det mange som har rapportert om i Hordaland dei siste åra.

Også makrellstørja skapar slike effektar når den jaktar fiskestimar. Makrellstørja vart diverre brutalt nedfiska på kysten vår samstundes med silda, og i tillegg tok vi næringa frå størja i denne perioden. Det har såleis mest ikkje vore registrert makrellstørje i det heile i Hordaland på fleire tiår. Det er no visse teikn på at størja kan vere på veg attende, men då er det nok ute i Nordsjøen den helst vil vise seg og ikkje inne langs kysten. Ei god framtidig forvaltning av makrellstørje i Noreg bør vere å leggje til rette for eit bestandsnivå som gjer at den kan bli eit fast og regelbunde innslag langs kysten.

Bardekvalar jaktar fiskestimar nedanfrå og opp mot lyset. På denne måten vert fisk gjort tilgjengeleg for sjøfugl når bardekvalar er næringsaktive. Slik er det overalt i verda der bardekvalar finst, som her i Isfjorden i Troms 17.3.2014. Sjøfuglane i Hordaland har gått glipp av dette høvet til å skaffe seg mat i fleire tiår, ved at bestandane av bardekvalar har vore mest heilt fråverande langs kysten. Hjå oss er det vågekvalen som skulle vere den vanlegaste bardekvalen, men biletet viser ein knølkval. Foto: Tine M Hagelin.

Fangst av makrellstørje i norske farvatn 1935-2010, målt i tonn. Fangsten var på topp i 1955 med i alt 10423 tonn innrapportert fangst. Etter dette har fangsttala gått nedover, til berre 1 tonn i 1985 og sidan har fangstane vore 0. Det har vore forbod mot fangst av makrellstørje i Noreg dei siste tiåra, men det har heller ikkje vore størje å fiske på.

I 2014 er det rapportert om makrellstørje frå norske farvatn på ny, rett nok i avgrensa tal. Det er dermed opna for eit lite prøvefiske etter arten.

2.15. Klimaendring

Den pågåande klimaendringa vil kunne få store konsekvensar for sjøfuglbestandane, både indirekte og direkte. Mest truleg har vi sett mange slike effektar allereie, men dei vil vere vanskelege å skilje frå andre faktorar. Så lenge miljøet er i gradvis endring, vil organismar som er avhengige av dette miljøet slite med å «henge med». Det vil gjerne vere slik at elementa i naturen ikkje vil greie å tilpasse seg endringane før føresetnadene har stabilisert seg betre, og systemet vil då gå på sparebluss i lang tid. Naturen vil trenge lang tid på å tilpasse seg brå endringar, og frå sjøfuglane sin ståstad er klimaendring å sjå på som ei brå endring sjølv om prosessane går over tiår.

Eit aktuelt sannsynleg døme på pågåande klimaendring, er utviklinga for raudåta i Nordsjøen. Raudåta har svikta i dette havområdet i mange år no. Førekosten av

raudåte i Nordsjøen er avhengig av stor tilførsle av kaldt vatn frå Atlanterhavet frå nord, og (små) endringar i havstraumane har gjort at denne tilførsle er redusert. Raudåta er eit særst viktig næringsemne for mange av fiskeslaga i Nordsjøen, og indirekte vert den difor også viktig for sjøfuglane. I tillegg beskattar krykkja raudåta direkte, og er det ein fugleart som avgjort har problem på Vestlandet for tida, så er det krykkja.

Raudåta vil kunne trekkje lenger mot nord etter kvart som havmiljøet endrar seg, og den kan bli erstatta av nære slektingar sørfrå. Kan hende kan både fisk og fugl i Nordsjøen tilpasse seg å beite på ein annan krepsdyrart, men det vil i så fall ta tid. Dertil kjem at ein del av fiskeartane også kan finne på å forflytte seg nordover. Også desse kan bli erstatta av andre fiskeslag som er betre tilpassa varmare sjøvatn, men konsekvensen kan bli at vi vil ha eit ganske annleis økosystem i Nordsjøen om ein del år. I så fall må sjøfuglane måtte tilpasse seg dette, og mest truleg vil vi merke store endringar i mengder og gjerne også artssamansetjing med tida. Og innan det måtte skje, må vi rekne med at mange av bestandane vil vere på eit lågare nivå enn dei elles ville vore.

Raudåta er ein av dei viktigaste organismane i økosystemet i Nordsjøen — kanskje den aller viktigaste. Førekomen har svikta ein god del over tid, noko som vert sett i samanheng med at det strøymer inn mindre mengder av kaldt vatn frå Atlanterhavet til Nordsjøen enn før. Dette kan igjen skuldast at dei store havstraumane har endra seg noko, som ein mogleg følgje av pågåande klimaendring.

I teorien vil då raudåta kunne forflytte tyngdepunktet i utbreiinga si nordover, medan andre nære slektingar av raudåta — som i dag finst i varmare vatn lenger sør — tek over for raudåta i Nordsjøen. Det er i så fall ei endring som vil ta tid, og det er slett ikkje sikkert at fisk og fugl i Nordsjøen evnar å tilpasse seg ei slik endring, dersom den finn stad. Foto: Torgeir Kaarbø.

3. Bestandsstorleik og –status for dei ulike sjøfuglartane i Hordaland

Registreringsgrunnlaget for sjøfuglverneplanen i Hordaland vart gjort i 1979 og 1980, med litt supplerings i 1981. Før dette har vi diverre mest ingen kvantitativ kunnskap om sjøfuglbestandane i Hordaland. Sjøfuglreservata vart oppretta i 1987, og vi har heller ingen kunnskap frå åra 1981-1987.

I 1988 kom det i stand ei oppsynsordning for sjøfuglreservata. Dette ansvaret vart fordelt på 10-12 naturinteresserte personar med tilgang til båt rundt om i fylket. Ein del av desse utførte bestandsteljingar i reservata som ein del av oppdraget. Dette var sjølvstekt viktig og verdfullt, men ein såg raskt at metodane og vurderingane ikkje var godt sameinte. Vi såg også at situasjonen endra seg raskt mange stader, ved at fuglar flytta frå reservata til nye plassar. Dermed vart resultatane vanskeleg å vurdere kvantitativt. Skal ein vurdere kva som er tilstanden for sjøfuglane til ei kvar tid, er det avgjerande å ha kunnskap om det samla biletet, ikkje berre korleis utviklinga er i spesifikke reservat.

Fylkesmannen i Hordaland tok difor initiativ til at alle sjøfuglreservata skulle teljast og vurderast av same person i ein og same sesong. Dette vart første gong gjort i 1993 (Byrkjeland 1993). I tillegg skulle alle andre kjende sjøfuglkoloniar på kysten teljast opp med same metode. Meininga var å følgje dette opp kvart 3. eller 4. år framover, men dette skulle vise seg å vere ein ambisjon som var vanskeleg å realisere. Intensjonen er likevel følgt opp ved 4 framtidige høve — i 1988 (Byrkjeland 1999), 2005, 2011 og 2014. Desse åra er alle sjøfuglreservata og alle kjende koloniar utanfor desse talde opp. Det siste talet har vakse gradvis, mellom anna som følgje av at det årleg har vore eit omfattande naturoppsyn generelt i skjergarden og nyetablerte koloniar sjølvstekt vert registrerte når naturoppsynet er ute i anna ærend. Det er i særleg grad talmaterialet frå desse åra med totalteljing som ligg til grunn for dette kapitlet. Det er innsamla og vurdert av dei same to personane heile tida, noko som gjer tala lettare å samanhalde.

Nedanfor følgjer ei vurdering av korleis sjøfuglbestandane i Hordaland har utvikla seg over tid, på artsnivå.

Songsvane *Cygnus cygnus*

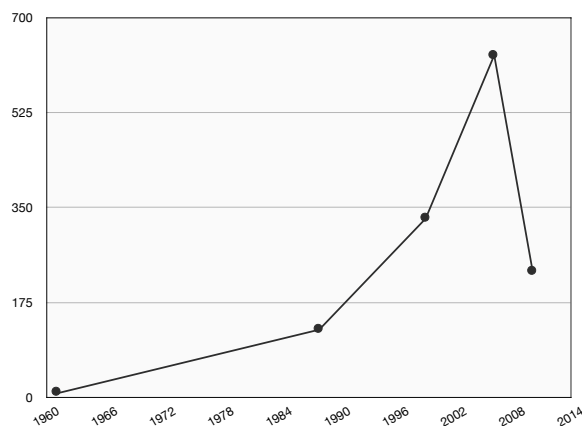
Songsvana er i dag regulær vintergjest i Hordaland, men ikkje ordinær hekkefugl. Den kan knapt reknast som sjøfugl ettersom den i hovudsak held seg i vatn og vassdrag, men fuglane orienterar seg mot sjøen når ferskvatna fryser til. Dette gjeld primært i strenge vintrar, som vinteren 2009/2010.

Tilbake til tidleg på 1960-talet var songsvana nærast eit særstykke i fylket vinterstid. Dette har i ettertid endra seg i sterk grad, truleg fordi bestanden i noka grad har endra vinteropphaldsområde. Ved ei fylkesomfattande teljing i 2006 var vinterbestanden oppe i 632 registrerte individ (Byrkjeland 2006). Vinteren 2009/2010 var uvanleg lang og kald, og matfatet i ferskvatna vart utilgjengeleg for svanene i fleire månader i strekk. Det gjorde at mange svaner svalt i hel (Byrkjeland 2010), og bestanden dei siste åra har ikkje teke seg opp att til dette nivået enno.

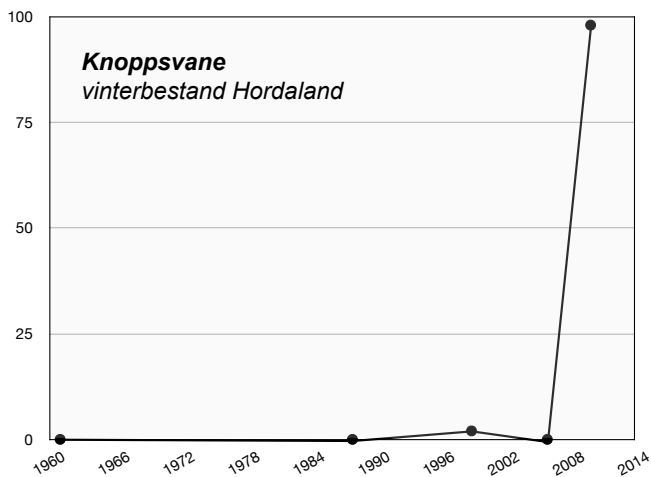
Foto: Stein Byrkjeland

Songsvane		
Ikkje hekkefugl. Regulær vintergjest, primært i ferskvatn. Sterk framgang over tid, men mellom-bels tilbakeslag i 2009/2010.		
	1980	2014
Totalbestand (ind)	20	300
Reg. bestand (ind)	-	-
% i reservata	0	0

Over: Vinterbestanden av songsvane i Hordaland har auka sterkt sidan den først vart registrert i 1961, og til sist i 2010. Nedgangen ved siste teljing skuldast den strenge vinteren 2009/10. Bestanden har truleg teke seg noko opp att sidan den tid.

Til venstre: Hovudtyngda av overvintrande songsvaner i Hordaland held seg i ferskvatn, slik som her ved Tjeldstø naturreservat i Øygarden (eit våtmarksreservat). Foto: Ingvar Grastveit.

Knoppsvane *Cygnus olor*

Tidleg på 1980-talet var knoppsvana knapt nok registrert i Hordaland, men i siste halvdel av dette tiåret begynte vi å registrere eit fåtal overvintrande fuglar som hadde opphav frå Rogaland (Herredsvæla 1986). Med tida har vinterbestanden auka på (Byrkjeland 2006), og arten er også blitt hekkefugl i Hordaland. Bestanden er framleis i vekst, og vart ikkje like sterkt råka av svolt som songsvanene den strenge vinteren 2009/2010. I dag hekkar knoppsvane ein rekke stader i fylket, oftast knytt til grunne marine område i nærleiken av menneskeleg busetjing. Klassiske hekkestader for sjøfuglar er så langt nytta av knoppsvanene i lita grad, men ungekull av arten har vore jamleg å sjå i Skåno naturreservat i Etne.

Foto: Ingvar Grastveit

I dag har vi truleg ein hekkebestand på mellom 25 og 40 par i Hordaland, spreidd over store delar av fylket, men vanlegast i Sunnhordland. Storleiken på vinterbestanden står i samsvar med dette, noko som tyder på at det i hovudsak er «våre» hekkefuglar som også held seg i Hordaland vinterstid.

Grågås *Anser anser*

Ein gamal og «klassisk» hekkefugl i Hordaland, som i perioden 1950-1980 (og sikkert lenge før det) var nede på eit kritisk lågt nivå. Haftorn (1971) omtalar knapt nok arten i det heile frå vårt fylke. Ved registreringane i samband med verneplan for sjøfugl i 1979-1981 (Fylkesmannen i Hordaland 1984) vart det i alt registrert 34 individ av arten i fylket. I 1998 rekna ein med at grågåsa hekka i minst 16 naturreservat i Hordaland, og sikkert på minst like mange lokalitetar i tillegg. Den kysthekkande bestanden vart då rekna til kring 150 par (Byrkjeland 1999). Dei fleste hekkepara var då konsentrert til den ytre kysten. I 2011 hekka arten i 21 sjøfuglreservat i Hordaland, forutan at arten hekka år om anna (men ikkje i 2011) i 10 andre. Det utgjer om lag 13% av totalbestanden.

Knoppsvane		
Relativt nyetablert hekkefugl. Også regulær vintergjest. Sterk framgang, og arten er framleis i ekspansjon.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	0	40
Reg. bestand (ind)	0	1
% i reservata	-	3

Bestanden på den ytre kysten i 2014 er av om lag storleik som i 1998. Gjennom dei siste 15 åra har likevel totalbestanden av arten teke seg sterkt opp, slik den har gjort elles i Noreg og i mange andre land i Vest-Europa. Mange «nye» hekkeplassar er tekne i bruk, ofte på holmar i den midtre og indre skjergarden, eller ved ferskvassvåtmarker her. Mange av desse fuglane trekker mot fulldyrka mark for å beite, og dette skapar ein ikkje uvesentleg konfliktsituasjon i høve til landbruket. Utbreiingsområdet har ekspandert, og i dag finst hekkande grågås langs det meste av kystlina i Hordaland, og ved somme ferskvassvåtmarker i nærleiken av denne. Det tok tid før gåsa vart etablert i dei indre fjordstroka, men reir vart funne i Granvindeltaet naturreservat i Granvin i 2011, og arten er rapportert som hekkefugl i Ulvikpollen naturreservat i Ulvik i 2014. Tilsvarande finst hekkebestandar i dag i fjordane kring Osterøy, i Bjørnafjorden og Fensfjorden.

Foto: Ingvar Grastveit

Dagens utbreiingsmønster treng ikkje vere nytt. Arten var nok vel utbreidd i Hordaland for nokre generasjonar sidan, men omfanget av det er ikkje dokumentert. Uansett skapar dagens situasjon ei utfordring som denne generasjonen bønder ikkje har opplevd før, og som heller ikkje økonomiske verkemidlar og lovverk ikkje er godt tilpassa. Hordaland har fått utarbeidd ein forvaltingsplan for gås (Steinsvåg 2008), og

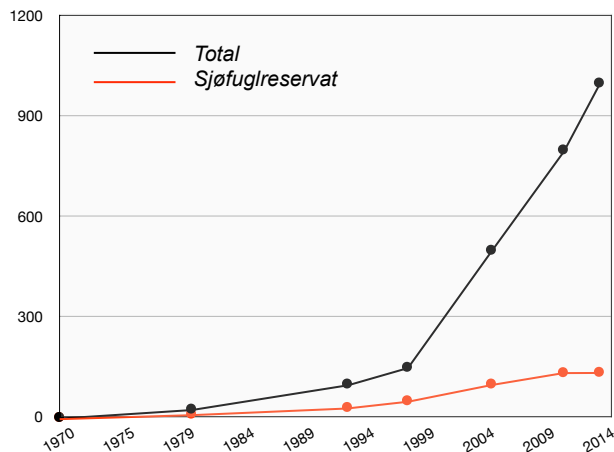
Grågås		
Regulær hekkefugl i fleire sjøfuglreservat, og vanleg hekkefugl elles. Sterk framgang dei siste 15 åra.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	25	1000
Reg. bestand(par)	8-10	134
% i reservata	40?	13

Grågåsa har lenge hekka i ein del av sjøfuglreservata i Hordaland. Av nyare dato har den også teke til å hekke ved ferskvassvåtmarker og nær dyrka mark, slik som her ved Tjeldstø naturreservat i Øygarden. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

eit fåtal kommunar har fått utarbeidd oppfølgjande kommunale planar. Vi har likevel ein veg att før ein kan seie at vi har ei fullverdig og tidsriktig forvaltning av grågås i Hordaland, med utgangspunkt i det som er bestandssituasjonen i dag.

Hekkebestanden i Hordaland vart av Fylkesmannen i Hordaland vurdert til kring 800 par i 2012. Den er truleg høgare i dag, og kan godt ha runda 1000 hekkepar. Vi har ingen store mytekonsentrasjonar av grågås i Hordaland slik tilfellet er andre stader i Noreg. Hjå oss ser det ut for at gjæsene i hovudsak myter på eller nær hekkeplassane. Dei største einskildkonsentrasjonane finst ved Illholmane naturreservat i Vindafjord, Innarsøyane naturreservat i Fedje og Fluøyane naturreservat i Tysnes. I desse myteområda er konflikten med landbruksinteressene liten eller marginal.

Bestandsutvikling for grågås i Hordaland. Svart strek viser estimert totalbestand, raud strek registrert bestand i sjøfuglreservata. I tillegg hekkar arten i fleire våtmarksreservat. Bestanden er enno i vekst, ein vekst som i hovudsak finn stad utanfor sjøfuglreservata.

Foto: Ingvar Grastveit

Kanadagås

Introduisert art frå Nord-Amerika. Bestanden i Hordaland er eit resultat av utsetjingar på 1970- og 1980-talet. Hekkar primært i ferskvassvåtmarker, kun i lita grad i sjøfuglreservata.

	1980	2014
Totalbestand (par)	30	200
Reg. bestand (par)	?	?
% i reservata	0	1

Kanadagås *Branta canadensis*

Denne introduserte arten frå Nord-Amerika er ikkje knytt til kystsona i Hordaland i særleg stor grad. Bestandsnivået har heller ikkje nådd dramatiske høgder, anna enn lokalt. Særleg i Herdla naturreservat i Askøy vart situasjonen påtrengjande, ettersom kanadagåsa her vart eit omfattande problem for landbruket og også i tal vart dominerande i høve til stadeigne artar i reservatet. Bestanden var her i store delar av året over 300 individ, og forvaltingsstyresmakta har sidan 2006 gjennomført målretta tiltak for å redusere bestanden til eit nivå under 25 individ. Dette bestandsmålet vart nådd i 2012, og dette har nok påverka bestanden også i andre delar av fylket ettersom «Herdla-flokken» rekrutterte fuglar frå ein stor omkrins.

Bestanden på Herdla er for ei tid vesentleg redusert. Flokkar av arten vert tidvis rapporterte frå Sveio, Etne, Stord, Kvinnherad og Ulvik, medan arten finst jamt spreidd over store delar av dei lågareliggjande delane av fylket. Utanom Herdla er det få rapportar om arten frå andre naturreservat i fylket, men arten er regelbunden i Innarsøyane naturreservat i Fedje og Skåno naturreservat i Etne, og kan mykje vel hekke der. Innarsøyane har dertil ein mindre mytebestand av arten.

Forvaltingsplanen for gås i Hordaland (Steinsvåg 2008) legg ikkje opp til at vi skal ha ein livskraftig bestand av denne introduserte arten. Dagens bestand er eit resultat av utsetjingar på 1970- og 1980-talet, og det er særleg lite truleg at løyve til slike utsetjingar ville blitt gitt i dag. Kor stor bestanden i Hordaland er i dag er vanskeleg å seie. Svendsen (2007) konkluderte med ein bestand på kring 400 individ i 2007. Eit anslag pr 2014 er 30-50 hekkepar og ein bestand utanom hekketid på 250-400 individ.

Gravand *Tadorna tadorna*

Arten er særleg sparsamt utbreidd i Hordaland. Det har i «alle» år vore eitt hekkepar eller to knytt til Herdla naturreservat i Askøy, men påvist ungeproduksjon her har dei fleste åra vore marginal. Dette er også situasjonen i 2014. Elles var det i 1980 ein mindre bestand ved Fluøyane naturreservat i Tysnes. Denne gjekk ut få år etter at den vart påvist, og har sidan ikkje vist seg her. Det same gjeld Raudholmane naturreservat i Os og Sandholmane naturreservat i Radøy. Utover dette ligg det føre påfallande få registreringar av gravand i Hordaland, også utanom hekketid.

Ærfugl *Somateria mollissima*

Det finst ingen store hekkekoloniar av ærfugl i Hordaland slik ein finn nordover i landet, og såleis har vi heller ingen naturreservat der vern av ærfugl har vore eit primært vernemotiv. Arten hekkar spreidd — primært på holmar i den ytre og midtre skjergarden — og hovudtyngda av bestanden hekkar utanfor dei etablerte verneområda. Det siste tiåret har vi også sett ei viss spreiring innover i nokre av fjorsystema.

Ut ifrå teljinga av mytande ærfugl i 1984 (Håland & Byrkjeland 1985) meinte ein lenge at hekkebestanden i Hordaland talde mellom 2000 og 3000 par, og heldt seg relativt stabil. Same vurdering låg til grunn for Byrkjeland (1999), men nye teljingar av mytebestanden i 1999-2002 fortalde at totalbestanden på den tida var vesentleg større enn i 1984. Det synest å vere bra samsvar mellom registrert vinterbestand, mytebestand og fuglar som er til stades i hekketida, noko som har ført til slutninga om at bestanden er relativt stasjonær på denne delen av Vestlandet gjennom året, sjølv om det skjer omfattande vandringar innan regionen.

Foto: Ingvar Grastveit

Gravand

Naturleg fåtalig art i Hordaland, med berre ein klassisk hekkestad (Herdla naturreservat). Ein annan tidlegare hekkestad ser ut til å ha gått ut.

	1980	2014
Totalbestand (par)	2-4	1-2
Reg. bestand (par)	1-2	1-2
% i reservata	50	0

Ærfugl		
Vanleg hekkefugl på den ytre og midtre kysten i Hordaland. Har det siste tiåret også breidd seg innover fleire av fjordane. Ingen store einskildførekomstar hjå oss, arten er såleis dårleg fanga opp av verneplanarbeidet.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	2500	5500
Reg. bestand (par)	-	-
% i reservata	1-3	<1

Det er stor overvekt av utfarga hannar i ærfuglbestanden i Hordaland, uavhengig av årstid. Det gjer at den estimerte hekkebestanden er langt høgare enn den aktive hekkebestanden, og slik har det nok vore lenge. Til tross for at også den aktive hekkebestanden er relativt stor, er undeproduksjonen dei fleste åra overraskende låg. Foto: Ingvar Grastveit.

Myteområde for ærfugl er ikkje omfatta av sjøfuglverneplanen. Dei viktigaste myteområda i fylket vert likevel skåna mot taretråling, etter særskilt avtale med Fiskeridirektoratet.

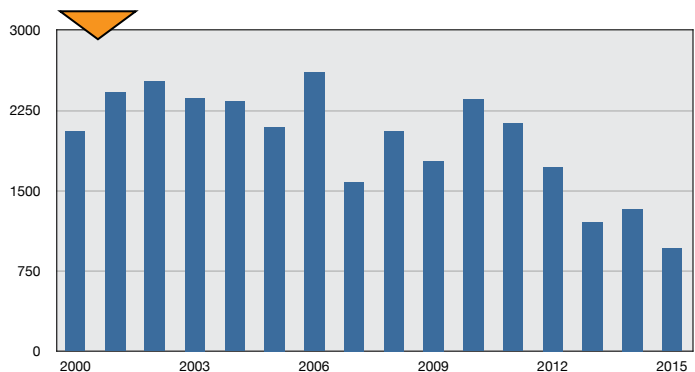
Fylkesmannen i Hordaland og Statens Naturoppsyn har — med økonomisk støtte frå Norsk Institutt for Naturforskning — overvaka hekkebestanden av ærfugl i eit fast kystområde i Hordaland sidan 2000. I dette referanseområdet heldt det seg årleg mellom 2000 og 3000 utfarga hannar, noko som normalt ville vere tilnærma synonymt med tal hekkepar. Dette er langt frå tilfellet her, ettersom det til alle årstider er eit stort overskot av utfarga hannar i bestanden, og dertil er det ingen tvil om at hovudtyngda av dei hoene som er til stades faktisk ikkje gjer genuine hekkeforsøk dei fleste åra. Det er såleis stort sprik mellom potensiell hekkebestand og aktiv hekkebestand i Hordaland, og hekkeresultatet til dei fuglane som aktivt hekkar er heller ikkje påfallande godt. Dette kan ein lese av talet 2K hannar i bestanden det påfølgjande året. Dette talet er ikkje høgt, og kan tyde på at rekrutteringa i mange år no har vore lågare enn avgangen i bestanden. Bestandsnedgang det siste tiåret er sannsynleg, etter ein periode med god vekst gjennom 1990-talet. Nedgangen er likevel ikkje like sterk som i nabofylket Sogn og Fjordane, der reproduksjonen dei seinare åra har vore heilt marginal (Larsen 2014).

Potensiell hekkebestand i Hordaland er rekna til mellom 5000 og 6000 par i 2014, men den aktive hekkebestanden er godt under halvparten av dette — truleg 1500-2000 par. Ærfuglen er neppe råka av næringsssvikten som har vore fiskespisande sjøfuglartar til del, i alle fall ikkje direkte. Indirekte effektar kan likevel vere viktige. Er det lite mat å finne for svartbak og andre stormåsar, vil ærfuglegg og -ungar kunne vere eit greitt næringsalternativ. Predasjonen kan såleis vere ganske sterk. Dertil er ærfuglen meir utsett for menneskeleg ferdsløse i skjergarden enn mange andre sjøfuglar. Ei rugande ærfuglhoe går sjeldan av reiret friviljug, og om ho gjer det, breier ho dun over eggja for å skjule dei medan ho er borte. Dette rekk ho ikkje om ho vert skremt av reiret av ein turgåar eller laushund. Då vil eggja vere eksponerte og lettare å oppdage for ein overflygande måse, og auka predasjon vil kunne bli resultatet.

Sommaren 2014 var tilsynelatande ein god sesong for ærfuglen mange stader i Hordaland, med uvanleg mange og relativt store ungekull registrert. Dette vil ein

Fordeling av flokkar av mytande ærfugl på Vestlandskysten august 2004. I alt vart 31528 individ registrerte. Av dette var 13673 i Hordaland, medan 9228 var i Sogn og Fjordane og 8628 i Rogaland. Tilsvarande teljing i 2000 ga heile 42385 individ. Skilnaden er i hovudsak å finne i sterk tilbakegang i Sogn og Fjordane i løpet av desse 4 åra.

Utviklinga i bestanden av utfarga (3K+) ærfuglhannar i eit fast overvaksingsområde i midtre Hordaland 2000-2015. Trenden har vore negativ dei siste åra, men enno er hekkebestanden sterk sjølv om langt frå alle desse fuglane er aktive hekkefuglar.

kunne lese av på neste års registrering i referanseområdet, ved å telje mengdene 2K hannar i bestanden. Kva som er årsaka til den uvanleg skeive mengdefordelinga mellom vaksne hannar og hoer i bestanden i Hordaland er uvisst, me det er kanskje eit resultat av mageårlig sterk predasjon på rugande hoer av mink. Med dagens reduserte minkbestand skal dette i så fall jamne seg noko ut over tid.

Siland *Mergus serrator*

Silanda hekkar spreidd i skjergarden over heile fylket, vanlegast innimellom holmar og sund ytst i skjergarden og i fjordmunningar. Beste overvintringsområda i Hordaland er Fensfjorden, vestsida av Askøy og delar av Øygarden. Truleg er dette også dei beste hekkeområda. Bestanden av denne arten er vanskeleg å kartlegge, særleg ettersom delar av bestanden stundom oppsøker lågareliggjande innsjøar med god førekomst av stingsild. Byrkjeland (1998) vurderte hekkebestanden pr 1998 til 1500-3000 par i Hordaland. Dette var kanskje noko optimistisk. Overslaget i dag seier mellom 1000 og 1500 hekkepar, og ein har ikkje grunnlag for å hevde anna enn at bestanden har halde seg relativt stabil dei siste tiåra.

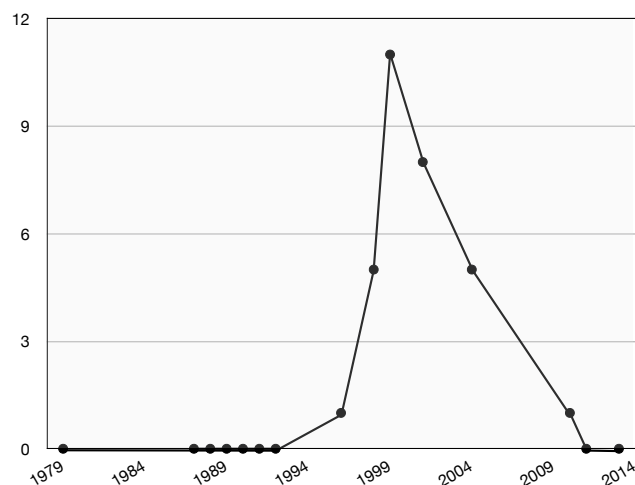

Foto: Ingvar Grastveit

Siland		
Vanleg art i Hordaland året rundt, men neppe så talrik som ein tidlegare har trudd. Finst spreidd langs heile kysten, og også i ferskvatn der stingsild eller ørekyt førekjem.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	1200	1200
Reg. bestand (par)	-	-
% i reservata	<1	<1

Havhest *Fulmarus glacialis*

Havhesten kan vere talrik på den ytste kysten av Hordaland utanom hekketid, men nokon tradisjonell hekkefugl har ikkje arten vore her i historisk tid. Mot slutten av 1990-talet vart nokre få fuglar sett i nokre av sjøfuglreservata med åtferd som kunne tyde på hekking, men dette vart då ikkje konstatert (Byrkjeland 1999). I 1999 vart likevel arten påvist hekkande ved ein av desse lokalitetane, i ein liten bergvegg på NV-sida av Låttersøy i Sørøyane naturreservat i Bømlo, samt eit einsleg par på naboøya Melne. Denne førekomsten auka til 11 reir på det meste, men har no gått heilt ut. Siste året arten vart registrert hekkande her var i 2011, då med berre 1 par.

Havsvale *Hydrobates pelagicus*

Hekkeførekomst av arten har aldri vore påvist i Hordaland, men det har heller aldri vore leita systematisk etter dette i nemneverdig omfang. I mørke augustnetter har havsvaler vore fanga i gode tal på Skogsøy i Øygarden og på Fedje, og dette kunne ein truleg gjort mange andre stader på den ytste kysten. Gjenfunn av ringmerkte fuglar fortel at mange av desse fuglane er ringmerkte ved kjende hekkekoloniar relativt langt unna, og dei kan mykje vel vere på næringsvandring frå desse stadane. Men det er fullt mogleg at nokre av fuglane også kan hekke på kysten av Hordaland, og ein skal ikkje sjå vekk frå at arten vert konstatert hekkande også i vårt fylke ein gong. Næraste kjende hekkekolonien i Noreg er på Sunnmøre, men koloniane på Shetland og Færøyane ligg nærare reint geografisk.

Foto: Ingvar Grastveit

Havhest		
Vanleg på den ytste kysten utanom hekketid. Ein mindre hekkeførekomst i Bømlo har no gått heilt ut.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	0	0
Reg. bestand (par)	0	0
% i reservata	-	-

Havsule *Morus bassanus*

Heller ikkje havsula har nokon gong hekka i Hordaland det vi veit. Arten er likevel relativt vanleg å sjå langs den ytste kysten i store delar av året, også i hekketida. Fleire observasjonar av utfarga havsuler kvilande på Utnøringen heilt SV i Bømlo dei seinare åra er eit ganske nytt fenomen. Denne holmen er neppe eigna som framtidig hekkeholme, men avstanden til mogleg eigna hekkeplassar i Sørøyane naturreservat er ikkje lang herifrå.

Havsula har aldri hekka i Hordaland, i alle fall ikkje i historisk tid. Om arten skulle slå seg til her i framtida, vil kan hende også storjoen gjere det. Storjoen lever parasittisk ved at den ranar til seg fisk som andre sjøfugl har fanga, og ofte er det havsuler som vert utnytta. Foto: Ingvar Grastveit.

Foto: Ingvar Grastveit

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Tradisjonelt har Vestlandskysten vore eit overvintringsområde for storskarvar av underarten som hekkar nord i Noreg. Slik er det framleis, men dei siste tiåra har vi sett at vi i tillegg har fått tilførsle av mange overvintrande skarvar frå hekkekoloniar i aust — m a frå Austersjølanda og relativt nyetablerte hekkekoloniar på Austlandet. Vi har såleis ein vesentleg større vinterbestand av storskarv i dag enn på 1900-talet, og mest truleg har vi enno ikkje sett slutten på denne bestandsauken.

Storskarv		
Vanleg vintergjest langs heile kysten i fylket, og i framgang. Ny-etablert hekkefugl ca 2006, fordelt på 2 koloniar.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	0	53+
Reg. bestand (par)	0	53+
% i reservata	-	100

I taket med at stadig fleire nye hekkekoloniar av storskarv vart etablerte i Sør-Noreg, har vi venta ei stund på at arten også skulle ta til å hekke i Hordaland. Første prøvet på dette fekk vi i 2011, då to nye hekkekoloniar vart påviste sør i Bømlo. Den største av desse var på Lyngøy, som er ein del av Sørøyane naturreservat. Denne kolonien talde minimum 48 reir dette året, så den var neppe heilt nyetablert. Mest truleg fann etableringa stad ein gong i åra 2006-2008, i alle fall var det ingen hekkebestand her i 2005, som var siste året denne øya vart skikkeleg undersøkt før 2011.

Den andre kolonien låg i Måksteinen naturreservat litt lenger nord. Denne var gjerne nyetablert i 2011, ettersom den då berre talde 3 reir. Den hadde vakse seg vesentleg større — minimum 23 reir — i 2014, medan kolonien på Lyngøy dette året truleg hadde gått litt attende. Begge desse koloniane har så langt produsert særst godt med ungar, så med tida kan det hende vi får fleire hekkekoloniar av storskarv i Hordaland.

Foto: Ingvar Grastveit

Toppskarv *Phalacrocorax aristotelis*

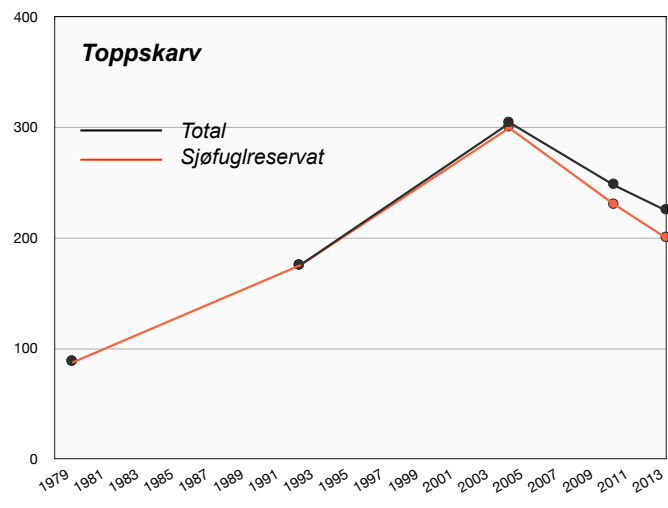
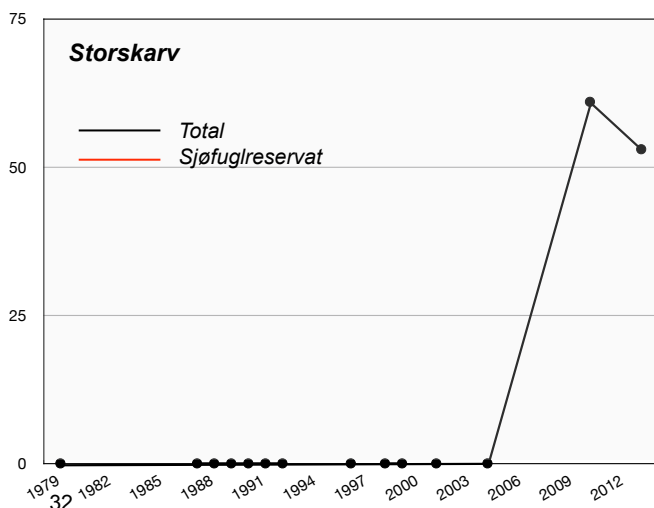
Toppskarven er frå gamalt den «klassiske» skarvarten i Hordaland, i kraft av at den har vore hekkefugl på kysten her så lenge vi har kunnskap om sjøfuglane våre. Det er også ein vanleg vinterfugl på den ytre kysten, men ikkje like vanleg då som storskarven.

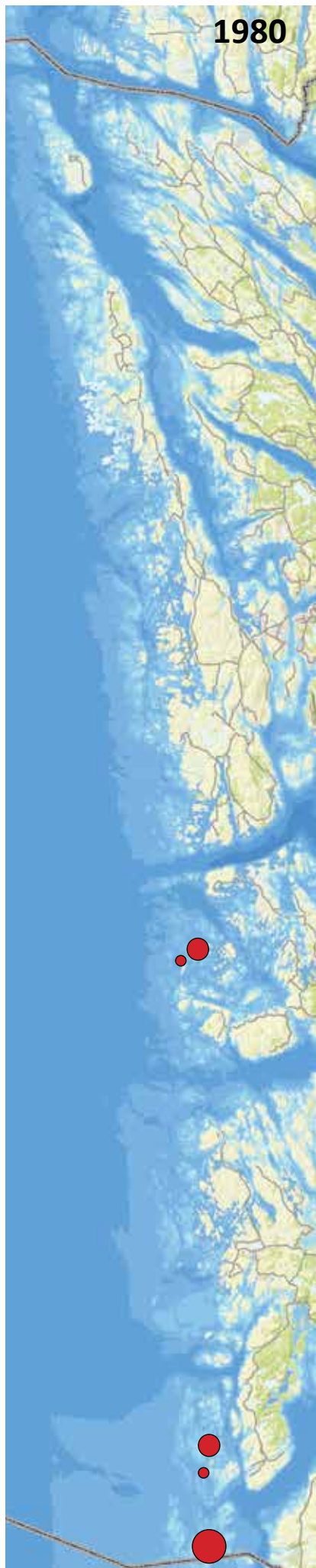
Toppskarven har vore relativt vanleg i dei områda den har slege seg til, men har aldri vore så talrik lokalt at den har vore sett på som eit problem hjå oss. Den har heller skapt interesse, og dermed har vi kvantitativ kunnskap om denne arten noko bakover i tid i større grad enn for dei fleste andre sjøfuglartane våre. Sjå t d Håland (1979) for eit historisk oversyn over hekkekoloniane i Hordaland. Det var truleg hekkeførekommstane av toppskarv som gjorde at Myrbærholmen i Austevoll vart freda av grunneigarane så tidleg som 1953. Dette vernet vart stadfesta gjennom verneplan for sjøfugl i 1987, men på dette tidspunktet hadde skarvane slutta å hekke her og i staden etablert seg på holmar i nærleiken.

Vi ser at toppskarven er ganske klassisk ved val av hekkeområde, men sjølve reirplassen kan ambulere mellom ulike holmar innan hekkeområdet. Frå gamalt er det den ytre kysten i Bømlo og Austevoll som er dei viktigaste hekkeområda. Bømlo har over tid styrkt seg, medan skarven i Austevoll har gått noko attende. Derimot har vi dei to siste tiåra sett at toppskarven har etablert seg i fleire nye område nord i Hordaland, i Greipingen naturreservat og Bleikenøvlingen naturreservat i Øygarden og på Holmengrå i Fedje kommune.

Under: Bestandsutvikling (tal hekkepar) for storskarv (venstre diagram) og toppskarv (høgre) i Hordaland 1980-2014. Svart strek: Totalbestand. Raud strek: Bestand i sjøfuglreservata.

Toppskarven var ein høgt prioritert art då verneplan for sjøfugl vart utarbeidd i Hordaland, og alle hekkeplassane for arten i 1980 fekk status som naturreservat i 1987. Framleis hekkar dei fleste toppskarvane i etablerte naturreservat, det er berre på Holmengrå i Fedje og Vågsholmen i Bømlo at dette ikkje er tilfelle. Faktisk har begge dei nye hekkekoloniane for storskarv etablert seg i eksisterande sjøfuglreservat.

Lokalitet	1980	2011
Sørøyane NR	63	133
Raudholmane NR	-	20
Sængane NR	2	-
Utsletteøy NR	14	(1)
Olvondo NR	-	3
Måksteinen/Tuvo NR	-	20
Vågholmen	-	3
Senjen NR	-	2-3
Måksteinane NR	1	-
Mågabøl NR	9	5
Greipingen NR	-	18
Bleikenøvlingen NR	-	20
Holmengrå	-	15
Totalt	89	240
% i NR	100	93

- 1-5 par
- 6-15 par
- >16 par

◀ *Toppskarven var ein høgt prioritert art då verneplan for sjøfugl vart utarbeidd tidleg på 1980-talet. Såleis vart det gjort framlegg om vern av alle kjende hekkekoloniar for arten på den tida.*

Med tida har bestanden auka noko, og ikkje minst har vi sett ein ekspansjon til nye område. Dette gjeld særleg nord i Hordaland. I stor grad har denne ekspansjonen funne stad i område som allereie er verna etter naturmangfaldlova. Det viktigaste unnataket er Holmengrå i Fedje, men her er sjøfuglbestandane allereie verna etter anna lovverk, som følgje av at dette er ein fyeigeddom i Kystverket si eige.

Under: *Det overvintrar langt meir storskarv i Hordaland i dag enn for berre eit tiår og to sidan. Det skuldast at hekkefuglar frå austlege koloniar har teke kysten vår i bruk. Eit prov er denne unge storskarven, som heilt tilfeldig vart fotografert ved Herdla naturreservat 12.10.2006. Den vart fargemerkt som reirunge i den nyetablerte hekkekolonien ved Øra, Fredrikstad tidlegare same år. Ein annan fugl frå same ungekullet vart registrert ved Finse få dagar før. Foto: Ingvar Grastveit.*

Foto: Ingvar Grastveit

Foto: Ingvar Grastveit

Gråhegre

Ein vanleg art på kysten og i mange ferskvatn, året rundt. Bestanden fluktuierer mykje, men er over tid truleg ganske stabil. Bestanden lett å overestimere, ettersom mange fuglar søker mot fiskeoppdrettsanlegg for næringssøk.

	1980	2014
Totalbestand (par)	?	500-800
Reg. bestand (par)	?	?
% i reservata	<5	<5

NB! Bestandsoverslaga for denne arten er ikkje eksakte. Sørøyane naturreservat er utan samanlikning det viktigaste hekkeområdet for arten, og innanfor dette området særleg Lyngøy. Å gå i land på desse holmane kan vere krevjande, og det genererer særst mykje uro i skarvekoloniane. For å uroe minst mogleg, har vi oftast prioritert å få eit grovt overslag over bestanden i desse områda utan å leite opp kvart einaste reir.

Gråhegre *Ardea cinerea*

Bestanden av gråhegre kan variere sterkt frå år til år, avhengig av kor kald og langvarig vinteren i forkant har vore. Langvarige periodar med islagte vatn og vassdrag er kritisk for overvintrande gråhegrar, ettersom dei er avhengige av å hente fisk frå grunne strender anten i ferskvant eller i sjøen.

Vi har aldri hatt noko godt oversyn over kor stor den samla hekkebestanden av gråhegre i Hordaland er, ettersom overvaking av denne bestanden føreset ein heilt annan metodikk enn andre sjøfuglartar. Hekkekoloniane ligg også gjerne i kystområde som elles ikkje er særleg rike på sjøfugl, og som dermed ikkje vert prioritert ved vanlege kartleggingar. I dag har vi knapt ein einaste hekkekoloni i fylket som tel meir enn 20 par. Langt dei fleste er frå 10-15 par og nedover til 2-3 reir. På 1970-talet hadde vi fleire koloniar som var vesentleg større, men kanskje det samla talet på koloniar vært mindre då.

Bestanden fluktuierer som nemnt mykje, men over tid er det ikkje grunnlag for å hevde at bestanden har endra seg vesentleg. Det vert fleire stader hevda at bestanden har teke seg sterkt opp lokalt, men dette skuldast truleg at mange av fuglane i dag vert trekt mot fiskeoppdrettsanlegg og dermed vert konsentrasjonane lettare å registrere. Byrkjeland (1999) anslo bestanden pr 1998 til 400-700 hekkepar, og at bestanden då kan ha vore i tilbakegang. Tilsvarande overslag i dag vert på 500-800 hekkepar og relativt stabil bestandsutvikling, men det er hefta stor uvisse ved overslaget. Mindre enn 20 av desse hekkepara hekkar i etablerte verneområde.

Foto: Terje Haugland

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Havørna er den største suksesshistoria i norsk naturvern. Då grunnlaget for sjøfuglverneplanen vart laga i 1980, var det ikkje eit einaste registrert hekkepar av havørn i Hordaland. Heller ikkje Haftorn (1971) nemner arten som hekkande i fylket på den tida, og arten hadde vore fråverande i lange tider som følgje av vedvarande utskyting.

Etter at havørna vart totalfreda i Noreg i 1968, starta ein sterkt merkbar ekspansjon mot sør frå dei attverande hekkeområda nord i landet. Tidleg på 1980-talet nådde dei første hekkepara Hordaland, og sidan har utviklinga eskalert. Wiers (2006) rekna vel 100 hekkepar i 2006. I dag reknar vi med kring 150 hekkepar i Hordaland, kanskje til og med litt i overkant av dette. Alle para hekkar ikkje kvart år, men ungeproduksjonen er jamt over god. Faktisk så god at i fleire år er nokre ungar fjerna frå ørnereir i vårt fylke og eksportert til Irland, i eit forsøk på å byggje opp att ein hekkebestand av arten der.

Havørn

Utbreidd art langs heile kysten av Hordaland, året rundt. Livskraftig bestand, som har auka sterkt dei siste tiåra, men som no kan vere i ferd med å stabilisere seg.

	1980	2014
Totalbestand (par)	0-1	150-200
Reg. bestand (par)	?	?
% i reservata	0	<1

Bestanden av havørn i Hordaland har teke seg opp, og kan no vere bortimot metta etter eksisterande næringsgrunnlag. Vi har god historisk kunnskap om denne bestandsutviklinga. Denne fuglen har hekka like ved Herdla naturreservat i Askøy i ei årrekke, og har blitt ein lokal attraksjon av folk som ferdast i området, ettersom den ofte vert føra med fisk. Foto: Terje Haugland.

Tjelden er ikkje kolonihekkar, og er såleis ein art som fell utanfor klassisk verneplanarbeid. Like fullt greier bestanden seg bra i Hordaland. Mest truleg er bestandsutviklinga ganske stabil, i alle fall har den vore det i eit referanseområde vest av Bergen som har vore overvaka sidan 2004. Foto: Ingvar Grastveit.

Foto: Ingvar Grastveit

Hekkeplassane i Hordaland er ikkje underlagt anna vern enn at arten er totalfreda. Det er heller ikkje naudsynt, for haldninga til havørna i dag er ein heilt annan enn før. Havørna oppsøker gjerne sjøfuglreservata under næringsssøk, men ingen av reirområda ligg i sjøfuglreservata i Hordaland i dag.

Tjeld *Haematopus ostralegus*

Tjelden hekkar spreidd in heile skjergarden i Hordaland, også innover i fjordane og jamvel også nokre einskildpar ved innsjøar. Den er likevel vanlegast i midtre og ytre kyststrok. Sidan 2004 har tjelden vore taksert i det same referanseområdet som vert nytta til å overvake utviklinga i tjeldbestanden. Tala varierer mellom år, frå 0,28 til 0,56 par/km strandline. Med eit bestandstal på 0,3 par/km og 10 000 km strandline i fylket, vert eit konservativt bestandsestimat på 3000 hekkepar i Hordaland. Då er det kompensert for avtakande bestand innover i fjordane og nedbygde standareal i tettstadnære strok.

Bestanden av tjeld i delar av Hordaland fekk ein viss knekk då *Rocknes* forliste i Vatlestraumen i 2004. Det var dette forliset som var grunnlaget for at tjeldbestanden vart overvaka parallelt med ærfuglen. Tjelden var ikkje til stades på kysten då *Rocknes* havarerte, og det vart såleis ingen direkte avgang i bestanden. Derimot vart truleg næringsgrunnlaget påverka, både ved akkumulering av miljøgifter i blåskjel og ikkje minst den påfølgjande oppreinskinga av strandsona, der mykje skjel og andre dyr i fjøra vart skrubba vekk for å fjerne oljepåslaget. Det tok 5 sesongar før bestanden av tjeld i influensområdet (Hjeltefjorden) tok seg opp att til same nivå som i referanseområdet.

Steinvendar *Arenaria interpres*

Sjøfuglverneplanen konkluderer med at det kring 1980 fanst ein hekkebestand på kring 75 individ i heile Hordaland. 48 av desse (ca 38 par) var i det som seinare skulle bli sjøfuglreservat, fordelt på 7 ulike stader. I 1998 var dette markant mindre. Arten var då framleis til stades på dei fleste av dei opphavlege hekkeplassane, men bestanden var kraftig redusert til 7-10 par i sjøfuglreservata, og ingen kjende hekkeførekommstar utanfor desse (Byrkjeland 1999).

Etter dette har tilbakegangen halde fram, og bestanden er i dag heilt ute. Siste staden arten vart registrert langs Hordalandskysten i hekketida var like utanfor Raunøy naturreservat i Masfjorden i 2005.

Det er nærliggjande å sjå tilbakegangen for steinvendaren i lys av samanbrotet i hekkebestanden av raudnebbterne i same tidsrom. Raudnebbterna har intenst reiforsvar,

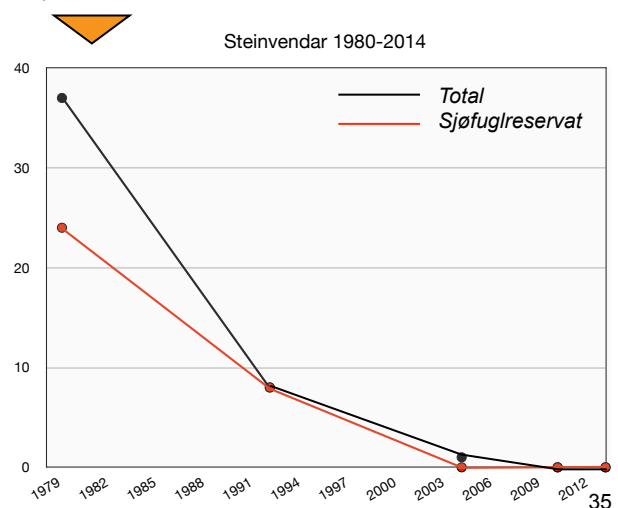
Tjeld		
Utbreidd og vanleg hekkefugl langs heile kysten. Tilsynelatande stabil bestand.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	3000	3000
Reg. bestand (par)	?	?
% i reservata	<5	<5

Foto: Ingvar Grastveit

Steinvendar		
Tidlegare spreidd hekkefugl på kysten, med avgrensa bestand. Bestandsutviklinga sterkt negativ, og vi har i dag ingen hekkepar i Hordaland.		
	1980	2014
Totalbestand (ind)	75	0
Reg. bestand (ind)	48	0
% i reservata	64	-

Bestandsutvikling for steinvendar i Hordaland, basert på estimert tal hekkepar 1980-2014.

Er det von om å få steinvendaren tilbake som hekkefugl i Hordaland? Kanskje, om bestanden av raudnebbterne tek seg opp og minkbestanden vert halde på eit lågt nivå i framtida. Foto: Ingvar Grastveit.

Foto: Ingvar Grastveit

Tjuvjo		
Tidlegare utbreidd art ved det meste av kysten i Hordaland. Sterk tilbakegang, og arten har vore mest heilt borte i fleire tiår.		
	1980	2014
Totalbestand (ind)	50	0-2
Reg. bestand (ind)	35	0-2
% i reservata	28	0

og steinvendaren kan nyte godt av dette. I alle fall er det klart at mest alle hekkelokalitetane for steinvendar i vårt fylke har samstundes vore gode lokalitetar for raudnebbterna, og når raudnebbterna har slutta å hekke ein stad ser det ut for at steinvendaren etter kort tid også har gått ut.

Tjuvjo *Stercorarius parasiticus*

Ved registreringane for sjøfuglverneplanen i 1980 vart det registrert 31 tjuvjoar, derav 14 i område som seinare vart sjøfuglreservat. Fylkesmannen i Hordaland (1984) kalkulerte med ein totalbestand på kring 50 individ i Hordaland den gongen.

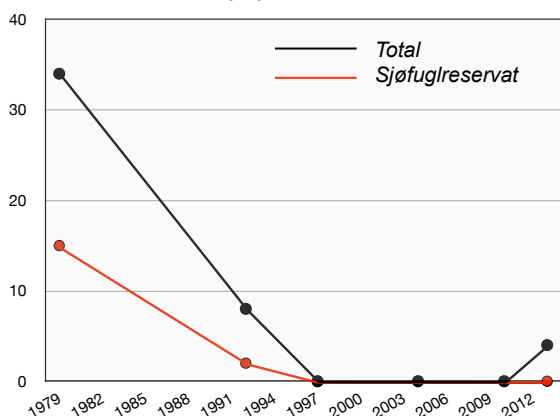
Det er grunn til å tru at bestanden av tjuvjo var vesentleg større berre få år før dette tidspunktet. Det har vore hevda at berre i Bjørnafjorden var bestanden tidleg på 1970-talet mest like stor som totalestimatet for heile fylket i 1980. Om dette er rett, hadde tjuvjoen allereie på 1970-talet gått gjennom ein drastisk bestandsreduksjon. Ettersom tjuvjoen lever parasittisk og i hovudsak ranar til seg fisk frå ternar og fiskemåse, seier dette noko om at også bestandane av desse artane må ha vore vesentleg større.

Bestandsnedgangen heldt fram også etter 1980. Oppsynsrapportar frå åra 1988-1992 rapporterer om nokre få individ av arten i verneområda. Det kunne ein også sjå mot slutten av 1990-talet, men Byrkjeland (1999) er usikker på om arten framleis hekka i Hordaland. Det var eit mogleg hekkepar i Tjeldstø naturreservat i Øygarden sommaren 1998, men det kan i så fall ha vore det siste som har hekka i Hordaland på lang tid.

Det har vore nokre særst få registreringar av tjuvjo i hekketida også etter dette, men ingen hekkefunn med vellukka resultat. Eit reir med egg vart funne i Sveio i 2003, men hekkinga vart avbroten før klekking. I 2013 vart det rapportert om tjuvjo nord i Austrheim, i eit område der det samstundes var to ternekoloniar som gjorde det godt dette året, men hekking vart ikkje påvist. I 2014 hekka eit par på hovudøya på Fedje. Det var dette året ein aktiv fiskemåsekoloni og ein mindre raudnebbternekoloni i nærleiken, det kan ha vore tilstrekkeleg for eit positivt hekkeresultat for tjuvjoen. Same år vart det også sett eit tjuvjoar ved Bjørnatrynet i Os.

Bestandsutviklinga til tjuvjoen er å sjå på som eit symptom på den negative utviklinga for kysthekkande fiskemåse og ternar i den same tidsperioden. Tjuvjoen er å rekne for ein toppredator på Vestlandskysten, som er avhengig av at måsar og ternar finn rikeleg med fisk for at den skal greie seg sjølv. Når måsar og ternar sviktar kapitalt over lang tid, må ein vente at tjuvjoen vert råka i endå større grad. Nettopp dette har skjedd. Dei siste åra, når ternene viser teikn til framgang på kysten, ser vi også at tjuvjoen igjen vert å sjå. Tala er så langt marginale, men om framgangen til ternene held fram, er det von om at tjuvjoen kan etablere seg på ny på Vestlandskysten. I så fall vil det vere viktig å overvake bestanden på ein god, men rasjonell, måte. I dei fleste sunne sjøfuglsamfunn finst andre sjøfuglartar som livnærer seg på parasittisk vis, og sjøfuglbestandane i Hordaland kan ikkje reknast som sunne før vi på ny har ein livskraftig bestand av denne arten.

Tjuvjo 1980-2014

Bestandsutvikling for tjuvjo i Hordaland 1980-2014, basert på registrerte individ ved systematiske sjøfugteljingar.

Tilstanden for tjuvjoen er kanskje det beste barometeret vi har for å vurdere om vi har berekraftige bestandar av hekkande sjøfugl på Vestlandet. Tjuvjoen lever parasitisk, ved å rane til seg fisk som terner og fiskemåse har fanga. Når ein slik art på toppen av næringskjeda manglar i naturen, skuldast det at bestandane av artar på eit lågare nivå i den same kjeda ikkje finst på eit berekraftig nivå. Foto: Ingvar Grastveit.

Hettemåse *Larus ridibundus*

Arten har aldri vore talrik på kysten av Hordaland, det er knapt nok ein regulær førekomst av arten i sommarhalvåret. Arten hekka på Sæbøholmene i Kvinnherad i 1980 (1 par) og nokre få andre stader ved ferskvatn (m a Rekvesøyane, Voss i 1993). I Sekkjedalstjørn naturreservat i Fedje fanst ein hekkekoloni av arten. Her fann ein 12 reir i 1993, etter at bestanden hadde auka med nokre få par for kvart år etter at oppsynsordninga her kom i funksjon i 1988. Kolonien flytta i ettertid ut av reservatet til eit anna myrområde tett ved, men gjekk heilt ut etter få år.

Bestandsutviklinga i Noreg har generelt vore særns negativ for denne arten, og vi har i dag ingen kjende hekkeførekomstar av hettemåse på kysten i Hordaland.

Hettemåse		
Uvanleg og sporadisk hekkfugl i Hordaland, i dag er den også fåtalig utanom hekketid. Negativ bestandsutvikling, men arten har aldri vore spesielt vanleg på kysten i Hordaland.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	1	0-10
Reg. bestand (par)	0	0
% i reservata	0	-

Fiskemåse *Larus canus*

Tidleg på 1980-talet var fiskemåsen den vanlegaste måsearten i skjergarden i Hordaland, og arten fekk høg prioritet i verneplan for sjøfugl. Det var med rette, for internasjonalt er Noreg eit viktig land for denne arten ettersom om lag 27 % av den europeiske bestanden finst i vårt land (Hagemeijer & Blair 1997). Den norske bestanden vart rekna til om lag 140 000 par av Thingstad m fl (1994). Det kan vere eit urealistisk høgt estimat i lys av tilhøva i dag, men om det er rett vil det seie at 2 % av den norske bestanden hekkar i Hordaland. Det er nok vesentleg høgare.

Den kysthekkande bestanden av denne arten har meir eller mindre brote saman i Hordaland. Det same har skjedd elles i landet, med det resultat at arten no er ført opp på den norske raudlista i kategorien «nært trua». Predasjon frå mink har ofte vore framheva som ei truleg årsak til i alle fall delar av denne utviklinga. Det kan godt ha vore tilfellet ein del stader, men årsakene er langt meir komplekse enn som så. Næringssvikt over tid kan ha vore vel så viktig. Det synest også å vere bra samsvar mange stader mellom utviklinga i bestanden av makrellterne og fiskemåse. Desse to artane har ofte hatt hekkestad på same holme. Biletet har gjerne vore at når makrellternehekkinga har gått ut, har hekkinga av fiskemåse også teke slutt same år eller året etter. Makrellterna har eit heftig reirforsvar mot predatorar i år når dei finn tilstrekkeleg næring og utsiktene til eit positivt hekkeresultat elles er til stades. Hekkkande fiskemåsar kan nyte godt av dette. Ved eit høve i 2014 vart ein svartbak observert etande på den siste fiskemåseungen på ein holme med 8 hekkepar av arten. På holmen hekka også eitt par makrellterne. Det var i hovudsak ternene som mobba måsen — ikkje fiskemåsane, sjølv om desse var i klart fleirtal og tilsynelatande hadde hatt negative røynsler med same svartbaken tidlegare.

Sjølv om fiskemåsen i dag er på den norske raudlista på grunn av sterk tilbakegang, er det neppe stor krise for den samla bestanden av arten i Hordaland. Fiskemåsen er framleis ein vanleg art hjå oss, men hovudtyngda av bestanden hekkar ikkje langs kysten i dag. Dei fleste hekkar no ved ferskvassvåtmarker og i kulturlandskapet, medan ein del i aukande grad finn seg til rette

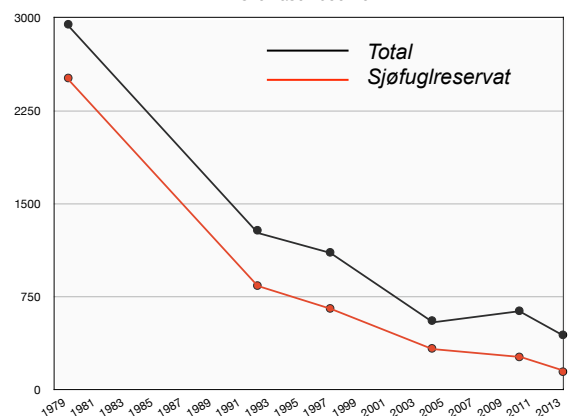
Bestandsutvikling for den kysthekkande delbestanden av fiskemåse i Hordaland 1980-2014, basert på registrert tal hekkepar under systematiske sjøfuglregistreringar. Svart strek: Alle registrerte koloniar. Raud strek: Sjøfuglreservata.

Foto: Terje Haugland

Fiskemåse		
I utgangspunktet ein særns vanleg og utbreidd art i heile Hordaland, men sterkt negativ utvikling gjer at dette ikkje er tilfellet på kysten i dag. Bestanden som ikkje er kysthekkande greier seg langt betre.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	6000	3000
Reg. bestand (par)	2946	443
% i reservata	42	5

Fiskemåse 1980-2014

Fiskemåsen er i dag på den norske raudlista, og også langt på veg ein internasjonal ansvarsart i norsk naturforvaltning ettersom ein vesentleg del av verdsbestanden finst i vårt land. Førekomstane i Hordaland er ikkje uvesentlege i denne samanhengen. Dagens raudlistestatus er i stor grad eit utslag av at den kysthekkande bestanden av arten har bortimot kollapsa på Vestlandet.

Samanbrotet på kysten gjer at det vert viktigare å forvalte den delen av totalbestanden som hekkar i andre miljø, som ved ferskvassvåtmarker, urbane område og i fjellet. I slike område ser det ut til at fiskemåsen har greidd seg langt betre enn på kysten, men dei aller siste åra har vi sett nokre små teikn på at den kysthekkande bestanden kan vere i ein viss framgang. Foto: Jan Rabben.

Foto: Ingvar Grastveit

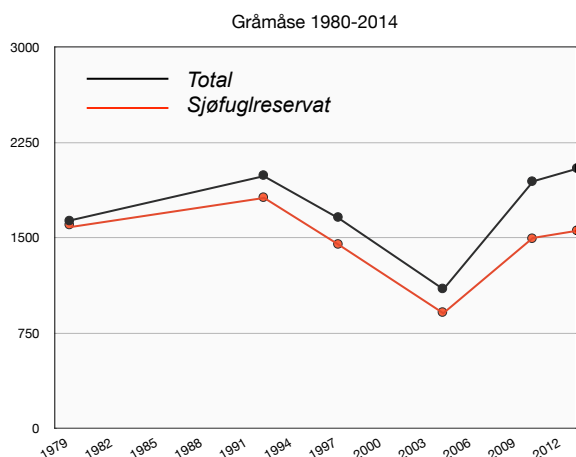
Gråmåse		
Den vanlegaste hekkande sjøfuglarten i Hordaland i dag. Relativt stabil bestandsutvikling over tid, men hekkeresultatet varierer sterkt frå år til år.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	1900	2600
Reg. bestand (par)	1636	2049
% i reservata	84	60

i urbane strom. Ein del fiskemåsar hekkar også i fjellet — noko arten har gjort lenge — men med sterkt varierende resultat frå år til år. Eit samla bestandsestimat for Hordaland pr 2014 er kring 3600 hekkepar. Av desse hekkar berre om lag 12 % i kystsona i dag, og 146 av para finst i etablerte sjøfuglreservat.

Det var i 2011 tendensar til at den negative utviklinga for fiskemåsen i kystsona kunne ha snudd, men dette inntrykket vart ikkje stadfesta i 2014. Vi ser likevel at nokre fiskemåsepar no har vendt attende til område som tidlegare husa store koloniar. Ein annan trend er at fiskemåsen i noka grad no har teke over naturreservat som vart verna på grunn av hekkande ternar, men at ternene har valt seg andre hekkeholmar.

Gråmåse *Larus argentatus*

Gråmåsen er — saman med svartbaken — meir allsidig i næringsvalet enn dei andre sjøfuglartane på Vestlandskysten, og dermed også mindre sårbar i periodar med næringssvikt. Hekkebestanden varierer ein del frå år til år, men i hovudsak er den om lag av same storleik i dag som ved registreringstidspunktet for sjøfuglverneplanen. Det er likevel store skilnader i korleis bestanden er fordelt på kysten. Fleire tidlegare store og tilsynelatande vel fungerande koloniar har gått heilt ut, medan nokre koloniar som i utgangspunktet var små har vakse monaleg. Same mønsteret ser ein i fleire andre kystfylke, og slik utvikling er ofte vanskeleg å forklare.

Bestandsutvikling for gråmåse i Hordaland 1980-2014, basert på registrert mengde hekkepar under systematiske sjøfuglregistreringar.

Mange stader har gråmåsen valt å hekke på same holmar som sildemåsen. Ofte er det då slik at sildemåsen konsentrerer seg på ein del av holmen — gjerne sentralt — medan gråmåse samlar seg i ein av endane. Slik er det t d på Lyngøy i Tysnes, Håholmen i Askøy og på Illholmane i Vindafjord. Sildemåsen er ofte meir varierende i mengd mellom ulike år i slike blandingskoloniar, men det er uvisst om det er sildemåsen som profitterer mest på samlokalisering med gråmåse eller motsett.

Gråmåsen er i dag den vanlegaste sjøfuglarten i skjergarden i Hordaland, men det var ikkje situasjonen i 1980. Då var fiskemåsen den talmessig dominerande arten, men denne bestanden har gått drastisk attende. Ein vesentleg del av gråmåsebestanden i Hordaland hekkar i etablerte sjøfuglreservat (76% av registrert bestand i 2011 og 2014, 60% av estimert totalbestand). Av «kvitfuglane» er det såleis denne arten som har mest nytte av sjøfuglreservata hjå oss, slik situasjonen er i dag. Om ein inkluderer områda med forvaltingsråd, vert andelen av hekkebestanden som er «sikra» vesentleg høgare.

Den totale hekkebestanden av gråmåse i Hordaland vart i 2014 rekna til om lag 2600 par. Gråmåsen er fleire år gamal når den er kjønnsmoden og kan hekke første gongen, og i tillegg finst det alltid ei vesentleg mengd utfarga, vaksne fuglar som ikkje hekkar kvart år. Det gjer at den samla gråmåsebestanden i fylket sommarstid godt kan vere kring 10000-13000 individ. Vinterbestanden er lågare, men arten er talrik også då. Biletet viser ein ung gråmåse og ein teist i vinterdrakt ved Herdla. Foto: Ingvar Grastveit.

Sildemåse *Larus fuscus*

Bestanden av sildemåse i Hordaland gjekk kraftig attende frå 1980 til 1993, og nedgangen heldt fram til 1998. Etter dette har trenden snudd noko, men bestandsnivået er framleis vesentleg lågare enn tidleg på 1980-talet. Oppgangen dei siste 10-15 åra skuldast at arten har etablert seg på nokre nye hekkestader. Difor er andelen sildemåsar som hekkar i etablerte sjøfuglreservat lågare no enn dei første 20 åra etter at registreringa for sjøfuglverneplanen vart gjort.

Sildemåsen framvisar til dels stor variasjon i hekkebestand på den einskilde lokaliteten frå år til år, og også stor variasjon i produksjonsresultat. Kolonien på Lyngøy (del av Fluøyane naturreservat i Tysnes) har vore overvaka i SEAPOP-regi sidan 2009. Her er desse variasjonane særst tydelege. 2013 var såleis et ganske magert produksjonsår for sildemåsen ved denne kolonien, medan gråmåsen (som er meir talrik her) hadde ein god sesong. Gråmåsen hadde ein tilsvarende god sesong i 2014, då gjorde også sildemåsen det bra på Lyngøy.

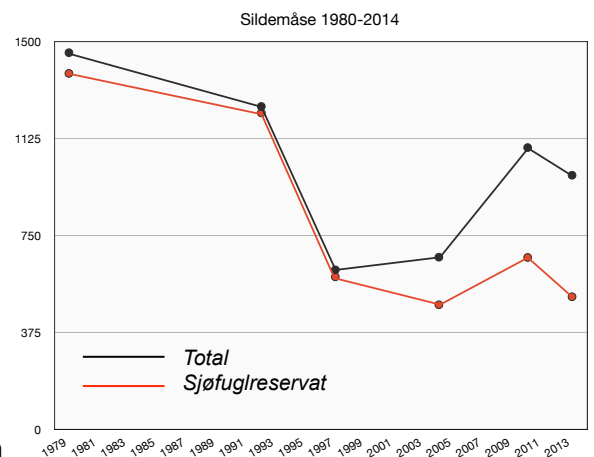
Sildemåsen hekkar gjerne i fellesskap med gråmåsekoloniar, og det er eit vanleg trekk at sildemåsar etablerer seg på stader der gråmåsen allereie har hekka ein del år. Særleg ved slike nye etableringar ser det ut til å vere enorme skilnader frå år til år i talet sildemåsar som går til hekking.

Den største sildemåsekolonien i Sunnhordland finn vi på Illholmane i Vindafjord, men somme år finst det mest ikkje ein sildemåse her. Desse åra finn vi i staden gode mengder sildemåse hekkande i Sørøyane naturreservat. Det er heile 37 km i luftline mellom desse to reservata, og det treng ikkje vere ein direkte samanheng her, men fenomenet er påtakeleg. Det kan godt vere omfattande utveksling av fuglar mellom desse to koloniane, og dette er grunnen til at Illholmane naturreservat er omfatta av denne rapporten sjølv om staden i dag høyrer til Vindafjord kommune i Rogaland. Slik utveksling av fuglar kan godt finne stad også mellom andre hekkeplassar, men i så fall i mindre framtreddande grad.

Svartbak *Larus marinus*

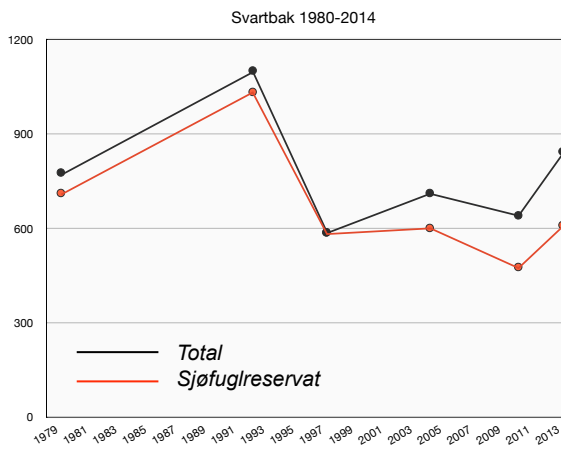
Svartbaken ser ut til å halde seg meir til dei tradisjonelle hekkestadane enn dei andre måseartane på kysten av Hordaland. Den estimerte totalbestanden av arten er den same i 2014 som i 1980, på kring 2300 hekkepar i fylket. Dette er vesentleg meir enn det registrerte bestandsnivået under teljingane, noko som skuldast metodikken ved sjøfuglregistreringane. Det meste av bestanden på Vestlandet hekkar solitært med 1-2, kanskje 3 par på same holme. Slike hekkepar vert ikkje fanga opp av den nytta metodikken, anna enn i dei etablerte sjøfuglreservata. Bestanden fluktuierer nok ein del mellom år, men over tid synest utviklinga å vere relativt stabil. Om lag 30% av den estimerte totalbestanden hekkar i sjøfuglreservata i dei seinare åra. Det er noko mindre enn i 1980 (36%), men endringa er ikkje stor.

Sildemåse		
Utbreidd og typisk sjøfuglart i Hordaland, som viser teikn til framgang etter ein periode med lågt bestandsnivå. Viktig og fokusert forvaltingsart i Hordaland.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	1800	1400
Reg. bestand (par)	1458	984
% i reservata	77	37

Bestandsutvikling for sildemåse i Hordaland 1980-2014, basert på registrert mengde hekkepar under systematiske sjøfuglregistreringar.

Svartbak		
Godt representert art i Hordaland, men i hovudsak avgrensa til ytre og midtre kyststrok. Relativt stabil bestand over tid. Viktig forvaltingsart i Hordaland.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	2300	2300
Reg. bestand (par)	778	845
% i reservata	31	27

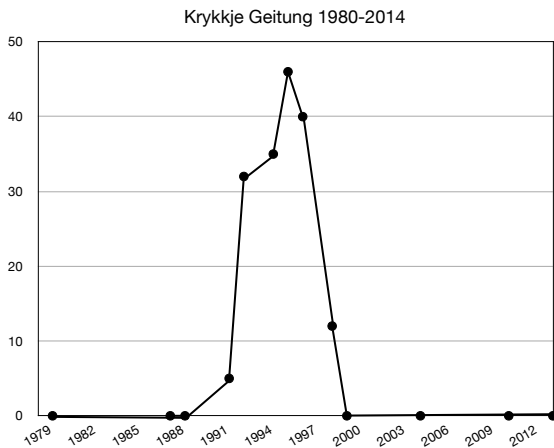
Bestandsutvikling for svartbak i Hordaland 1980-2014, basert på registrert mengde hekkepar under systematiske sjøfuglregistreringar.

Svartbaken på Vestlandet hekkar både i koloniar og solitært. Det er særleg koloniane som er omfatta av dei etablerte sjøfuglreservata. Eit påfallande trekk ved registreringane i 1998, 2005, 2011 og 2014 — samt ved andre, mindre systematiske registreringar i det same tidsrommet — er at ungeproduksjonen i koloniane ofte er marginal. Mange stader ser den ut til å vere på nullnivå, sjølv om vaksne fuglar er til stades i koloniane i «normalt» omfang. Derimot produserer dei solitære para ofte godt med ungar, mange av para produserer særst godt, og det er i hovudsak denne produksjonen som gjer at bestandane held seg ved lag.

Det er uvisst kvifor det er slik. Til vanleg er det ein føremøn for sjøfugl å hekke i koloni, og tidlegare har også svartbak-koloniane på Vestlandet hatt god ungeproduksjon. Når dette har endra seg, kan det ha noko med sviktande næringstilgang å gjere. Svartbaken er på mange måtar ein topp-predator på Vestlandskysten, og den kan også opptre som kannibal. Det er ved fleire høve registrert vaksne svartbakar som prøvd å drepe ungar av sin eigen art i koloniar i

Hordaland, mest truleg er dette ungar til andre hekkepar i kolonien. I magre tider kan denne strategien vere meir utbreidd. Då kan det vere bortkasta innsats å investere i ein krevjande hekkesesong for mange par, det kan løne seg betre å vente med aktiv hekking til ein seinare sesong. Tilsvarande kan svartbaken i slike år påverke hekkeresultatet til andre sjøfuglartar i større grad enn det som elles er tilfellet — til dømes for ærfugl og fiskemåse.

Svartbaken er den av sjøfuglane på Vestlandskysten som i størst grad kan nemnast ein norsk ansvarsart. Den europeiske totalbestanden er rekna til kring 120 000 hekkepar (Hagemeijer & Blair 1997). Noreg er det viktigaste einskildlandet med 32% av denne bestanden. Med 2300 hekkepar i Hordaland, finst om lag 2% av den europeiske totalbestanden i vårt fylke, motsvarande kring 6% av den norske bestanden. Det finst svartbak også utanfor Europa, men i så små tal at det ikkje endrar desse tala i særleg stor grad når ein tenker bestandsstatus på global basis. Ein livskraftig svartbakbestand er såleis eit viktig særpreg ved Vestlandskysten.

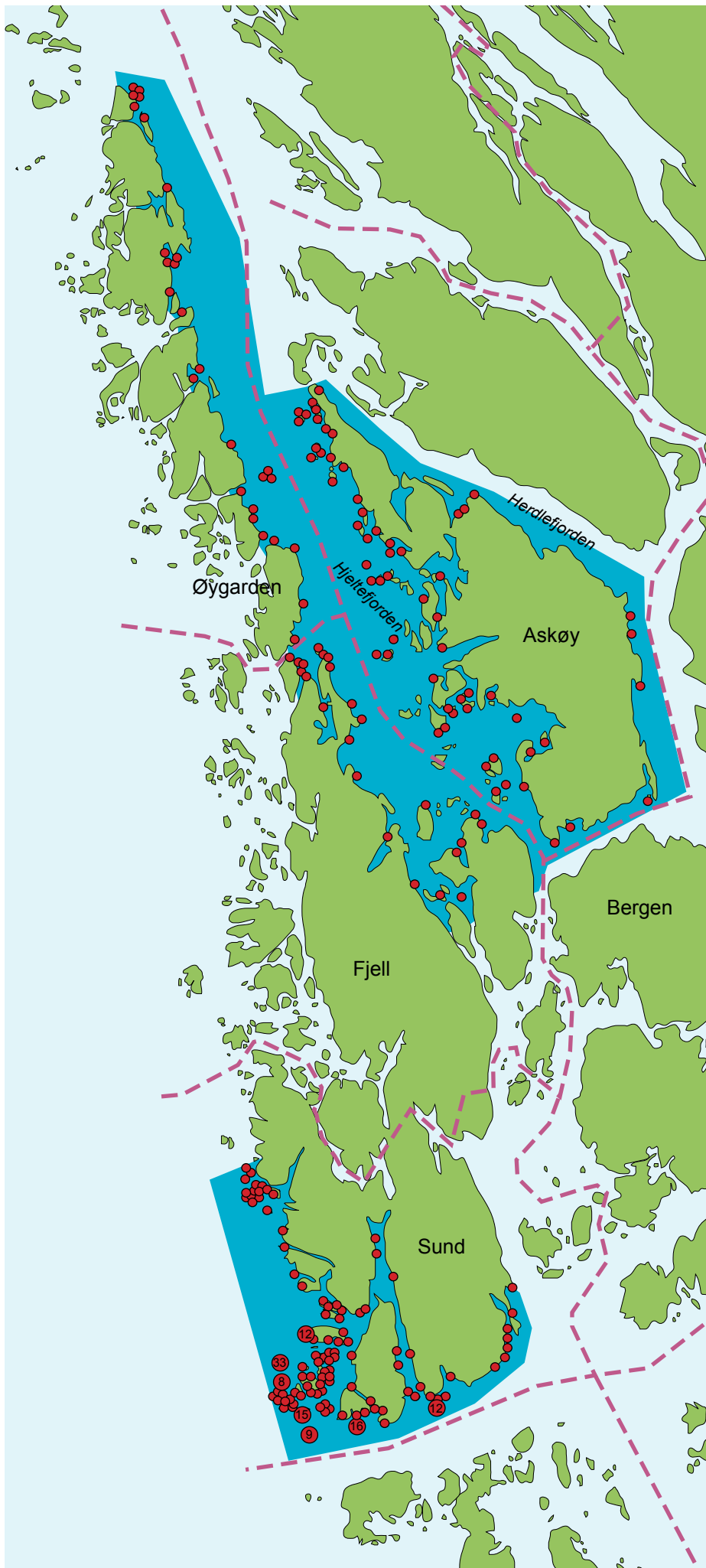
Krykkje *Rissa tridactyla*

Krykkja er i periodar godt representert på den ytre kysten i Hordaland, men då utanom hekketid. Som hekkefugl kjenner vi berre ein førekomst. Det er på øya Geitung på vestsida av Bømlo. Her etablerte ein mindre koloni seg i ein mindre bergvegg tidleg på 1990-talet. I alle fall 3 av desse prionerfuglane var fargemerkte, og vi kan frå dette konstaterte at i alle fall dei fuglane var rekrutterte frå hekkekoloniane på Spanholmane ved Utsira. Kunnskapen om førekomsten på Geitung er ikkje så god som ein kunne ønskje, men etter det ein veit vaks kolonistorleiken aldri over 50 hekkepar, og den gjekk heilt ut i 2000. Sidan har ikkje krykkjer gjort hekkforsøk på staden, og heller ikkje andre stader i Hordaland.

På øya Geitung i Bømlo — i bergveggen i framkant av biletet — låg Hordalands einaste kjende hekkekoloni for krykkje. Kolonien vedvarte ikkje lenge. Kvifor er ikkje krykkja ein meir utbreidd hekkefugl på kysten av Hordaland?

Krykkje		
Ingen tradisjonell hekkande sjøfuglart i Hordaland. Vår einaste kjende koloni eksisterte berre i om lag 10 år.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	0	0
Reg. bestand (par)	0	0
% i reservata	-	-

Svartbaken — ingen typisk koloniheddar i Hordaland

Verneplan for sjøfugl hadde fokus på hekkekoloniar av sjøfugl. Svartbaken kan godt hekke i koloniar, og i den grad bestandane i Hordaland vart fanga opp av sjøfuglverneplanen, er det hekkekoloniane dette gjeld. Likevel er det eit faktum at hovudtyngda av bestanden på Vestlandet hekkar solitært, eller inntil 2-3 hekkepar i nærleiken av kvarandre. Desse solitære para ser ut til å ha særskild god hekkeframgang, medan koloniheddande svartbakar i stor grad har stått over hekkinga mange år.

Kapasitetsomsyn gjer at vi har fokusert på hekkekoloniane av svartbak ved dei systematiske sjøfugteljingane i 1980, 1993, 1998, 2005, 2011 og 2014. For denne arten fortel dette berre ein del av biletet. Ved den årlege ærfuglregistreringa i Askøy, Sund og delar av Fjell og Øygarden i mai 2011, vart det også gjort ei totalregistrering av etablerte hekkepar av svartbak i dette området. Registreringsområdet er markert med mørkare blått på kartet til venstre. Registrerte hekkepar er markert med raudt punkt, hekkekoloniar med eit større punkt der talet inni refererer til talet hekkepar på staden.

Fordelinga på dette kystavsnittet vert rekna som ganske resrepresentativt for Hordaland i eit normalår. Den totale hekkebestanden i dette registreringsområdet var om lag 327 hekkepar i 2011, noko som er eit viktig grunnlag for å vurdere den samla hekkebestanden i Hordaland til 2300 hekkepar.

Vi ser at om lag 1/3 av bestanden hekka i koloni, fordelt på 7 ulike koloniar. Alle desse koloniane låg på den ytste kysten.

Svartbak — registrering 2011

Registreringsområdet er markert med mørkt blått på figuren til venstre og omfattar vestsida av Herdlefjorden (Askøy), det meste av Hjeltefjorden (Askøy, Fjell, Øygarden) og storparten av kystlina i Sund kommune. Samla 654 km kystline.

Område	Koloni	Solitær
Herdlefjorden	-	10
Hjeltefjorden	-	102
Sund	105	100
Totalt	105	222

Makrellterne *Sterna hirundo*

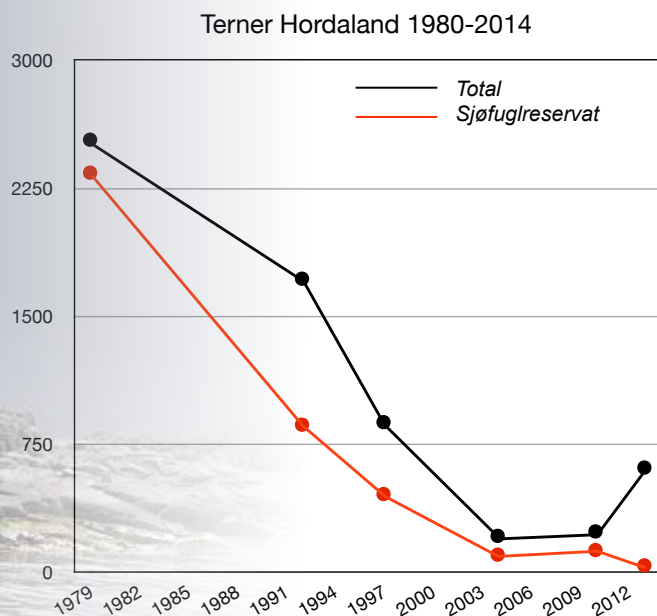
Ein stor del av ternene som vart registrert i samband med sjøfuglverneplanen i 1980 vart ikkje bestemte til art. Heller ikkje ved tilsvarande teljingar i 1993 vart dette gjort fullt ut. Det gjer biletet vanskelegare å tolke på artsnivå, men det er ingen tvil om at både makrellterna og raudnebbterna har gått dramatisk attende i Hordaland og på heile Vestlandet dei siste 30-40 åra — og truleg også før dette.

Ut ifrå teljingane i 1980 vart det registrert vesentleg fleire raudnebbterner enn makrellterner i Hordaland. Det er mogleg at denne arten då var den vanlegaste av desse, men det treng slett ikkje vere slik. På 1970 talet var ternene tilsynelatande dei vanlegaste sjøfuglane på denne delen av Vestlandet, og ein såg fiskande ternar i mest «kvar ei vik» den gongen. Dette var gjerne i midtre og indre fjordstrok, i område som makrellterna normalt er den dominerande arten. Biletet har vore eit heilt anna dei siste tiåra. Vi har diverre ikkje kvantitative data på ternebestandane før 1980, men mykje tyder på at bestandane var vesentleg større på 1970-talet, og truleg endå større på 1960-talet og før dette. Samanbrotet i sildestamma kan ha vore ein sær s avgjerrande faktor i ein slik samanheng. Bestanden av fjordbrisling, sil og fleire andre fiskeslag ser ut til å ha fått ein knekk i den same tidsbolken, utan at ein har like gode data på dette. Hekkebestandane av ternar kan ha gjennomgått fleire tiår med samanhengande næringssvikt. Eftersom bestanden av villmink også var høg i denne perioden, kan dette ha ført til marginal reproduksjon i mange sesongar, med tilhøyrande sterk nedgang i hekkebestandane over tid.

Kunnskapen er ikkje så god frå så mange einskildreservat, men mykje tyder på at noko endra seg dramatisk for ternene etter 1995-sesongen. Dette året hadde ternene eit bra produksjonsresultat i ein del av koloniane som då vart undersøkte, medan det var «svart» året etter og har vore slik sidan. Næringssvikt har vore framheva som den sannsynlege årsaka til dette. Tilsvarande krakk med langvarig påfølgjande effekt kan også ha funne stad tidlegare, for ternebestandane hadde gått markant ned også mellom 1980 og 1993, til tross for at fleire av sesongane i byrjinga på 1990-talet er rapportert til å vere bra produksjonsår.

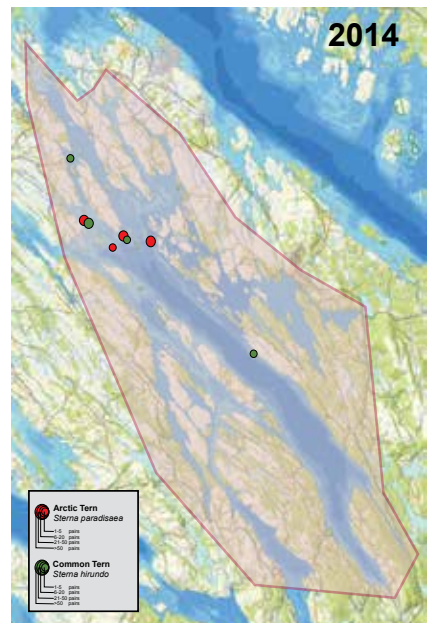
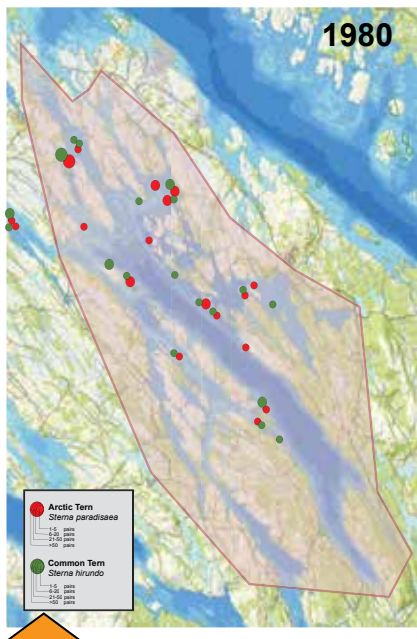
Ein annan — og kanskje undervurdert — faktor som kan påverke ternebestandane, er været under klekkinga og dei næraste dagane kring dette tidspunktet. Ternene legg ofte egg rett på berget, i ei lita grop eller sprekk slik at dei ikkje rullar vekk. Det er nettopp slike stader vatn samlar seg om det styrtregnar. Heftige regnskylt kan vere destruktive for fosteret når det er kort tid att til klekking, eller for nyklekte og små ungar. Dårlege hekkesesongar som følgje av mykje nedbør til ugunstig tidspunkt er noko som ternar og andre sjøfuglar er vel tilpassa, og som dei kompensere for ved å vere langleva. Mange slike «svartår» på rad vil likevel kunne gje utslag, særleg når det vert kombinert med vedvarande næringssvikt, ekstraordinær predasjon eller andre negative faktorar.

Dette kan mykje vel ha gitt avgjerande utslag i ternebestandane på Vestlandet. På 1990-talet var det ein uvanleg lang serie med sesongar på rad som kan ha vore tilnærma 0-år for ternene på grunn av nedbøren. Dette fell saman med ein periode med sannsynleg næringssvikt — også før dette. At bestandane i ettertid har vore på eit sær lågt nivå er då å forvente, sjølv om det dokumenterte bestandsnivået gjennom 2000-talet var dramatisk lågt.

Bestandsutvikling for ternar i Hordaland 1980-2014. Tala for makrellterne og raudnebbterne er her slått saman, ettersom ein stor del av dei registrerte ternene i 1980 og dels også i 1993 ikkje vart bestemte til art. Tilbakegangen er sterk, og den gjeld begge artane. Dette gjeld totaltala (svart strek) såvel som den delen av bestanden som hekkar i sjøfuglreservata (raud strek).

Bestandane såg ut til å stabilisere seg på eit lågt nivå frå kring 2005 av. Oppgangen dei aller siste 2-3 åra kan bli viktig på sikt, men finn i hovudsak stad utanfor sjøfuglreservata.

Lurefjorden i Nordhordland er eitt av tre kandidat område for marint vern i Hordaland. Det er eit svært særprega fjordsystem som gjer det unikt i verda. Førekkomsten av fisk er ikkje så stor, men området var like fullt viktig for ternar og fiskemåse tidleg på 1980-talet. Frå 1980 til 2011 gjekk ternebestandane her tilbake med 97%. Tilbakegangen for fiskemåsen var like sterk. Fiskemåsen er framleis fråverande frå dette fjordsystemet, men i 2013 og 2014 har vi sett at ternar har etablert seg fleire stader i den nordlege delen av fjorden. Tilsynelatande hadde dei også god hekkesuksess desse åra.

Om Lurefjorden skulle bli eit marint reservat i framtida, vil dette i seg sjølv neppe hjelpe sjøfuglane. Men ved å følgje bestandsutviklinga og hekkeresultatet for ternar og fiskemåse, kan ein seie mykje om kva økologisk tilstand dette økosystemet har til ei kvar tid.

Terner i Lurefjorden (tal hekkepar)			
Art	1980	2011	2014
Raudnebbterne	139	5	35
Makrellterne	131	3	20
Ubestemt	-	-	-
Totalt	270	8	55

Tilsynelatande kan næringstilgangen ha betra seg noko dei seinare åra, i det minste lokalt. Det skal sjølvstundt vere positivt for ternene, men hjelper lite dei åra som vêret er særst ugunstig. Bestandsnivået var om lag like lågt i 2011 som i 2005, men det positive er at situasjonen då hadde «stabilisert» seg, rett nok på eit særst lågt nivå. Det kunne kanskje vore kritisk lågt om ikkje vêrtilhøva i 2007 tilsynelatande var rimeleg gode. Vi har ikkje kunnskap om ternene sin reproduksjon dette året, men det kan hende at dei fuglane som hekka faktisk ikkje gjorde det så verst, og at dette gjorde at ternene ikkje gjekk heilt ut på denne delen av Vestlandet. Dette ser ut til å ha funne stad på kysten av Sogn og Fjordane, der det mest ikkje vart funne ei einaste hekkande terne i 2014 (Tore Larsen pers. medd.).

I åra 2012-2014 har vêrtilhøva i klekkeperioden til ternene vore gunstige, og det er registrert at dei ternene som har hekka, frekvent har returnert til koloniane med fangst. Utgangsbstanden er framleis låg etter fleire magre tiår, men hekkebestanden i 2014 var dobla i høve til 2011. Ungeproduksjonen i alle fall i 2013 og 2014 har vore særst god for dei para som har hekka aktivt. Når alle desse ungfuglane vonleg returnerer til hekkplassane som potensielle hekkefuglar i 2016, kan bestanden dette året vere på nivå med sesongen 1998. Om næringstilgangen framleis held seg på eit tilfredsstillande nivå, og minst halvparten av hekkesesongane det komande tiåret får eigna vêrtilhøve i den mest sårbare perioden, kan det faktisk vere von om at ternebestandane i 2025 kan vere attende til nivået i 1980, i tråd med visjonen for denne forvaltingsplanen.

Det er i så fall ei utvikling som var vanskeleg å sjå for seg for berre eit par år sidan, men som vil vere viktig for dei samla sjøfuglsamfunna på Vestlandet. Det er mange parallelle trekk i bestandsutviklinga for kysthekkande fiskemåsar og makrellterner, og i mange koloniar ser det ut til at fiskemåsen har nytt godt av makrellternene sitt heftige reirforsvar mot predatorar. I alle fall er det gjennomgåande på stader der begge artane har hekka: Når makrellternene har slutta å hekke på staden, har også fiskemåsen forsvunne frå same plassen innan det næraste året. Eit vesentleg høgare bestandsnivå for makrellterne i framtida kan såleis gje positive ringverknader også for kysthekkande fiskemåse. Livskraftige hekkebestandar av desse to artane vil då og kunne skape grunnlag for at tjuvjoen returnerer som hekkefugl på gunstige kystavsnitt.

Foto: Ingvar Grastveit

Makrellterne		
I utgangspunktet ein vanleg og utbreidd art i heile kystsona i Hordaland. Sterk tilbakegang over tid har gjort at arten i dag er mest heilt borte frå alle indre fjordstrok, og bestanden elles er sterkt redusert. Teikn til betring dei siste 2-3 åra.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	950	430
Reg. bestand (par)	432+	370
% i reservata	>90	3

Ved sjøfuglregistreringane i 1980 vart det artsbestemt over dobbelt så mange raudnebbterner som makrellterner, men heile 974 hekkepar vart ikkje bestemte til art. Det er neppe tvil om at det var overvekt av raudnebbterne i bestandane den gongen, men kanskje ikkje så sterkt som ein kan få inntrykk av frå registreringsmaterialet. Det «normale» i Hordaland kan gjerne vere at bestandane av dei to artane er om lag jamstore.

Om ein ser på registreringsmaterialet frå seinare år, då hovudtyngda av ternene vart artsbestemde, ser det ut for at raudnebbterna vart råka av «dårlege tider» nokre år før makrellterna. Tilsvarande er framgangen dei aller siste åra sterkare for makrellterna enn raudnebbterna.

Biletet viser hekkande raudnebbterner ved Ljosøyskjeret i Øygarden 15.7.2012. Her hekka raudnebbternene med god suksess i 2012 og 2013. I 2014 var kolonien ikkje aktiv, noko som kan skuldast omfattande sprenging og anleggsverksemd på naboøya ikkje langt unna. Foto: Terje Haugland.

Raudnebbterne

I utgangspunktet ein vanleg og utbreidd art i Hordaland, særleg på den ytre kysten. Sterk tilbakegang over lang tid — ei utvikling som kom sterkare og tidlegare enn for makrellterna. Teikn til betring dei siste 2-3 åra.

	1980	2014
Totalbestand (par)	1950	330
Reg. bestand par	1128+	269
% i reservata	>90	8

Raudnebbterne *Sterna paradisaea*

I utgangspunktet har raudnebbterna — som makrellterna — vore typiske og talrike sjøfuglartar på Vestlandskysten. I Hordaland har det gjerne vore slik at raudnebbterna er det mest talrike av desse på den ytre kysten, medan makrellterna i større grad «tek over» i midtre kyststrok og innover i fjordarmene. Blandingskoloniar av ei to artane er ein vanleg fenomen. Faktisk synes det også stundom å vere tilfelle at skjer der den eine arten har hekka eitt år vert dominert av den andre arten eit seinare år. Det er ofte ikkje lett å skilje desse artane, særleg ikkje når ein observerer frå eit litt uroleg båt, så alle data som vert samla om hekkande ternar i Hordaland vert vurderte og tolka mot ei slik potensiell feilkjelde.

Då registreringsgrunnlaget for sjøfuglverneplanen vart gjort i 1979-1980, var det stor overvekt av raudnebbterner mellom dei fuglane som vart bestemte til art. Det er mogleg at denne arten var vanlegare enn makrellterna på kysten vår på det tidspunktet, men sikkert er det slett ikkje. Arten er vanskelegare å overvake ettersom den regelen hekkar lenger ute på kysten, i område som er vanskelegare tilgjengeleg og der ein i større grad er avhengig av god båt og gunstige registreringstilhøve. Dette kan ha ført til at raudnebbterna historisk sett har vore undervurdert. Det synest uansett klart at raudnebbterna hadde ein særskild tilbakegang gjennom 1980- og 1990-talet, relativt sett sterkare enn makrellterna. Hekkebestanden i naturreservata i Hordaland i 1998 var berre 90 par, og totalbestanden vart då rekna til mellom 200 og 500 hekkepar. Tilsvarande tal for makrellterna på dette tidspunktet var 400 par i sjøfuglreservata og 700-1500 par totalt (Byrkjeland 1999).

Som for makrellterna har bestanden gått endå meir attende i ettertid, men har vist gode teikn til oppsving i åra 2012-2014. Denne tendensen er likevel særskild lokal, og var i 2014 mest tydeleg i Austevoll, Austrheim og Øygarden. Det er likevel slik at dei etablerte sjøfuglreservata i dag vert nytta av ternene i særskild lita grad. Både raudnebbterna og makrellterna vart høgt prioriterte få sjøfuglverneplanen vart laga, og 70% av den estimerte totalbestanden hekka i 1980 i det som seinare vart sjøfuglreservat. I 2014 hekka berre 3% av makrellternene og 8% av raudnebbternene i desse reservata. Det er naturleg for ternar å endre hekkestad frå år til anna, og spesifikke areal med rigide reglar treng ikkje vere den beste måten å forvalte desse artane på. Det viktige er å sikre ternene gode tilhøve der dei faktisk finn grunn til å hekke til ei kvar tid.

Livskraftige bestandar av raudnebbterne kan vere viktige også for andre sjøfuglar på kysten. Fiskemåsen ser ut til å vere sterkare knytt mot makrellterna enn raudnebbterna, men tjuvjoen vil utan tvil ha fordel av det om bestanden av raudnebbterne med tida kan bygge seg opp til eit sterkare nivå. Også steinvendaren ser ut til å nytte godt av relasjonar til raudnebbterna, ved at hekkande par utnyttar ternene sitt reirforsvar mot predatorar. Steinvendaren hekkar ikkje lenger i det heile i Hordaland. Det skuldast ikkje berre at raudnebbterna har vore fåtalig i mange år, men for ein del av førekomstane kan dette samspelet ha vore viktig.

Lunde *Fratercula arctica*

Lunde er ingen klassisk hekkefugl i Hordaland, det vi veit. Så lang er det berre påvist eitt hekkfunn i fylket: Eit reir vart funne på Låtørsøy i Sørøyane naturreservat, Bømlo 13.6.1992. I 1993 vart det sett 2 par her, men sidan er ikkje arten påvist anna enn sporadisk i hekketida i Hordaland, og ikkje under tilhøve som kan tyde på mogleg hekking.

Teist *Cephus grylle*

Av alkefuglane er det teisten som er den typiske og tradisjonelle representanten i skjergarden i Hordaland. Arten er i dag utbreidd ved eit fåtal lokalitetar i den ytste skjergarden, men det finst eit stort tal holmar i fylket som burde kunne by på eigna hekkeplassar dersom tilhøve elles skulle ligge til rette for det. Namnet Teistholmen er ein gjengangar på sjøkarta fleire stader, og på 1970-talet var det ikkje uvanleg å sjå individ av teist eit stykke innover i Hardangerfjorden og Bjørnafjorden. Dette tyder på at teisten hadde ei vidare utbreiing tidlegare, sikkert også ein større bestand — kanskje vesentleg større. Teisten vart truleg sterkt råka av den brutale nedfiskinga av sildestamma på 1960-talet.

Teisten vert rekna som den sjøfuglarten hjå oss som i størst grad kan verte negativt påverka ved predasjon frå mink. Teisten plasserer gjerne reira langt inne i bergskører ikkje langt frå sjøkanten. Såleis er ikkje berre eggja eit lett bytte for ein jaktande mink, men ofte også den rugande fuglen. I kva grad slik predasjon har hatt innverknad på bestanden av teist i Hordaland er uvisst, men effekten kan ha vore sterk.

Ein hekkebestand av teist kan vere vanskeleg å finne, og ein større bestand er særst krevjande å talfeste (Munkejord 1983). Difor er det knytt stor uvisse til bestandsvurderingane i denne rapporten, ettersom desse i hovudsak baserer seg på einskildbesøk, ofte utpå ettermiddagen og heller ikkje årvisst. Metoden som vert nytta ved feltregistreringane i Hordaland er langt frå eigna for kartlegging av ein slik art, men er og har vore eit ressurssspørsmål.

Med utgangspunkt i 134 registrerte individ vart totalbestanden i Hordaland i 1981 vurdert til 350 individ (Fylkesmannen i Hordaland 1984). Ein kan stille store spørjeteikn ved ei slik vurdering, noko ein også kan ved seinare registreringar. Ved registreringane i 2014 vart det tilsvarende registrert 108 individ på 7 ulike lokalitetar. Det klart viktigaste einskildområdet (Sørøyane naturreservat) vart då registrert godt utpå kvelden, ei tid på døgnet når det oftast er få fuglar å sjå i kolonien. På den andre sida vil det alltid vere ein del ikkje-hekkande individ i ein teistbestand, og desse fuglane er uråd å skilje frå hekkefuglar. Eit overslag på 110 hekkepar i Hordaland dette året kan truleg vere svært misvisande, men det er i det minste på det reine at mest heile bestanden i dag hekkar i etablerte sjøfuglreservat.

Det er også vanskeleg å seie noko eksakt om bestandsutviklinga. Inntrykket er likevel at bestanden var nede på eit ganske lågt nivå ved registreringane i 2005, men at den er på veg opp dei seinare åra. I dag finn vi teist mest utan unntak i sjøfuglreservat som er minkfrie, og som kan ha vore det i nokre år. Dersom påverknaden frå mink vert vesentleg mindre i dei regionane som vert prioriterte for å desimere minkbestanden, kan det vere von om ein vesentleg auke i bestanden. Hordaland bør ha gode tilhøve for denne alkefuglen. Bestandsmålet innan 2025 er 500 hekkepar fordelt på 25 hekkelokalitetar. Det er heilt klart ambisiøst og langt fram til eit slikt nivå, men det er kanskje ikkje heilt urealistisk dersom sild og brisling får fram ein god årsklasse eller to i løpet av det næraste tiåret.

Eit anna teikn på at bestanden av teist kan vere på veg opp frå ein djup bølgedal, er registrerte vintertal frå vestsida av Øygarden. Her har sjøfuglane på eit kystavsnitt vore telt opp årleg sidan 2009, som eit overvåkingsprosjekt i SEAPOP-regi. Tala er små, men trenden her er positiv. I Øygarden finst berre ein kjend hekkekoloni for arten, og også denne viser teikn på framgang. Det treng sjølvsagt ikkje vere samanheng mellom vinterbestanden og hekkebestanden, men ettersom dei faste hekkeplassane for arten også er dei mest stabile overvintringsplassane, er det nærliggjande å tru at ein del av bestanden kan halde seg i det same området året rundt.

Bestandsutvikling for teist i Hordaland 1980-2014. NB! Diagrammet er ikkje eksakt, men utviklingstrenden er truleg bra i samsvar med realitetane.

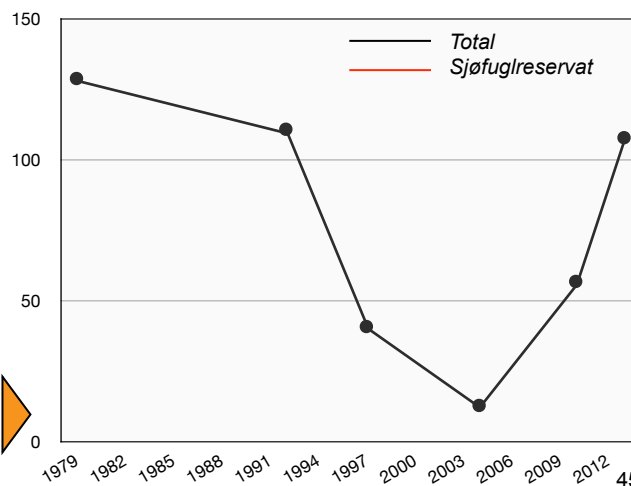
Dette synet er heilt uaktuelt i Hordaland i dag! Ikkje berre er lunden fråverande som hekkefugl i fylket, men ein slik fangst av sil er det truleg lenge sidan ein sjøfugl fekk fatt i på våre kantar. Slike fangstar er likevel regelen på den andre sida av Nordsjøen — ved Farne Islands nordaust i England — der biletet er teke. I dag synest det å vere stor skilnad i næringstilgangen for sjøfuglane mellom aust- og vestsida av Nordsjøen. Kanskje var denne skilnaden mindre for nokre tiår sidan? Foto: Jan Rabben.

Foto: Ingvar Grastveit

Teist		
Einaste reulært hekkande alkefugl i Hordaland i dag. I dag knytt til den ytste kysten, men var tidlegare regelbunden også innover i fleire av fjordane. Sterkt utsett for predasjon av mink. Sterk tilbakegang, men teikn til oppgang dei seinare åra.		
	1980	2014
Totalbestand (par)	350	134
Reg. bestand (par)	129	108
% i reservata	90	99

Teist Hordaland 1980-2014

Lomvi *Uria aalge*

Det finst mindre hekkeførekomstar av lomvi både i Rogaland og Sogn og Fjordane, men vi har ikkje kunnskap om at arten nokon gong har hekka i Hordaland. Vi ser nokre få utfarga individ kvar gong vi gjennomfører ei omfattande teljing av sjøfugl i hekketida, men dette er oftast langt ute på sjøen utan tilknytning til nokon mogleg hekkestad.

Alke *Alca torda*

Alke har ikkje påviseleg hekka i Hordaland i nyare tid. Utfarga individ er sett nokre få gonger i hekketida ved stader som har generert spekulasjonar om mogleg hekking — mellom anna ved Marsteinen i Austevoll — men mest truleg har dette vore tilfeldige observasjonar.

Registrering av Theel (1871), Ekman (1922) og Collett (1912) viser like fullt at alke var ein langt meir alminneleg fugl i Hordaland tidlegare. Willgohs (1951) kunne derimot konstaterte at allereie då var arten forsvunnen som hekkefugl frå Hordaland, og sidan har ein ikkje prov som tyder på hekking.

Klippedue *Columbia livia*

Klippedua er opphavet til bydua, som i dag finst vanleg i Bergen og mange andre tettstader i Hordaland. Byduene er forvilla tamduer, som hekkar på og i bygningar, som substitutt for fuglefjell. Klippedua er nemleg opphavleg ein art som hekkar i fuglefjell.

Arten hekkar vilt nærast oss på Shetland. Det er ikkje usannsynleg at arten tidlegare også har hekka i fuglefjell i Noreg, men i så fall er det lenge sidan. Duer har vore rapportert frå nokre øyar på Norskekysten i nyare tid, og dette har ført til spekulasjonar om det framleis kunne finnast nokre små førekomstar av genuin klippedue også hjå oss (sjå t d Suul 1985). Også i Hordaland har slike fuglar vore sett. Det er likevel lite truleg at dette er genuine klippeduer. Minst to av fuglane som har vore sett på denne måten i Hordaland har hatt same type ringar om beina som brevduer har, og dermed er det då tale om brevduer som har tatt seg ein rast på veg heim etter eit dueslepp.

Hubro *Bubo bubo*

Hubroen er sjølv sagt ingen sjøfugl, men vert teke med her ettersom bestanden vi har att i dag er knytt til kysten og hubroen i stor grad livnærer seg av sjøfugl. Den var tidlegare utbreidd over store delar av fylket, men i dag er det berre nokre svært få par att i innlandet i Hordaland. Mest heile bestanden finst på den ytre og midtre kysten, der den jaktar i ope kystlandskap der tilgangen på sjøfugl, kråke og piggsvin er god nok. Ytst på kysten er det også færre kraftliner enn innover i landet, eit dramatisk trugsmål for denne sårbare og kryptiske fuglearten.

Det vert i dag lagt ned eit omfattande arbeid for å klarleggje hubroen sitt levesett i Hordaland, og vi har aldri hatt betre kunnskap om bestanden enn no. Bestanden er nok liten i dag i høve til tidlegare, men førekomsten verkar stabil på ein del av dei klassiske hekkeplassane på kysten. Pr 2014 er det montert satellittendar på 4 vaksne hubroar i Hordaland, og 3 av desse sender enno signal aktivt. Vi ser av desse fuglane at jaktområda er store, og lokale sjøfuglførekomstar er truleg heilt avgjerande for at hubroen skal kunne finne tilstrekkeleg mat gjennom heile året. Vi har lenge gjetta på at totalbestanden av hubro i Hordaland tel ein stad mellom 50 og 100 hekkepar. Dette estimatet verkar realistisk også i dag, kanskje nærare det lågaste talet enn det høgste.

Hubro på hekkeplass i Nordhordland sommaren 2013. Hubroen er i dag mest berre knytt til kystområda i Hordaland, noko som truleg skuldast at tilgangen på sjøfugl gjennom året er meir stabil enn tilgangen på andre aktuelle byttedyr. Stor er bestanden likevel ikkje, men data frå 4 satellittmerkte individ i Hordaland viser at fuglane nyttar svært store jaktområde. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

4.

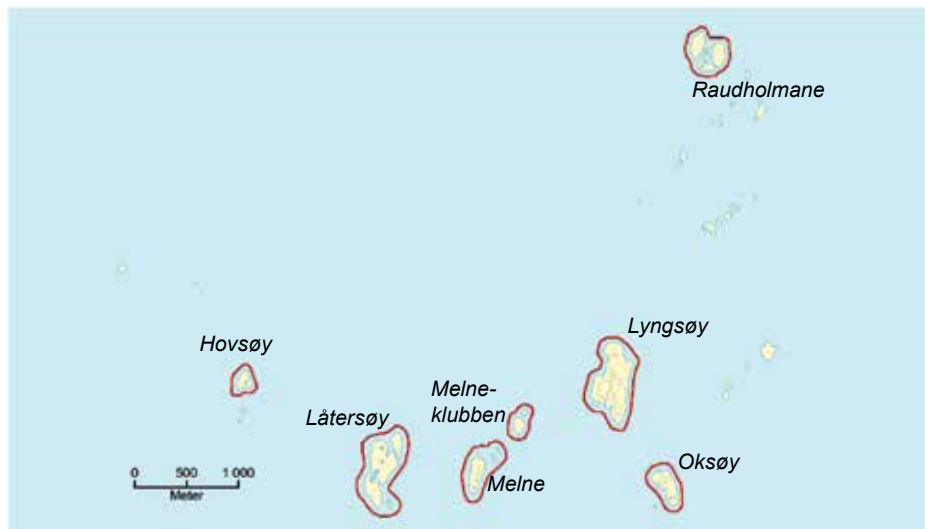
**Forvaltingsplanar
for sjøfuglreservata
i Hordaland**

Hovsøy, Låtersøy, Melne, Melneklubben, Lyngsøy, Oksøy og Raudholmane NR <i>Bømlo kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 1134 daa, der ca 450 daa er landareal
Naturbase	VV00001654
UTM 32N	6605240 / 281172
Eigarar	
46/1	Thomas Amundsen Thore Amundsen Mette B Amundsen
46/5	Johannes Størksen
Ferdsele	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei.
Taretråling	Forbode etter forskrift. Forbødet gjeld også sjøområda rundt dei verna holmane.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Minkfritt pr 2014.

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	1	20?
Ærfugl	6	30?
Havhest	-	1
Storskarv	-	58
Toppskarv	63	153
Tjeld	12	11
Fiskemåse	-	0
Gråmåse	256	228
Sildemåse	12	46
Svarbak	159	90
Raudnebbterne	8	6
Lunde	-	-
Teist	80	45

Registrering 2014 (6. juli): Grågås 43 ind, Havhest 0, Ærfugl ++, Storskarv (30 par, men for seint registreringstidspunkt), Toppskarv (ca 121 par, men for seint tidspunkt), Tjeld ++, Fiskemåse 2 par, Gråmåse 175 par, Svarbak 160 par, Sildemåse 2 par, Raudnebbterne 1 ind, Teist ca 90 ind.

Sørøyane naturreservat

Sørøyane er eit samleomgrep for eit naturreservat med eit omfattande og tungvint namn, nytta om dei sørlegaste, mest eksponerte og vêrharde holmane i heile Hordaland. Naturreservatet er ei øygruppe på 6 mindre og mellomstore holmar som ligg for seg sjølv ut mot Nordsjøen i vest og havstykket Sletta i sør, i tillegg omfattar reservatet også øysamlinga Raudholmane litt lenger nord. Berggrunnen er i hovudsak forrivne gneisar, og jordsmonnet er sparsamt. På Lyngsøy og Raudholmane finst likevel såpass jordsmonn at det skapar grunnlag for andre fuglearter enn det som elles ville vore her.

Sørøyane er i dag utan sidestykke det viktigaste sjøfuglområdet i Hordaland. Det ligg geografisk gunstig til i høve til fiskeressursane i Nordsjøen. Reservatet held livskraftige hekkekoloniar av måsar av 3 ulike slag, som rett nok varierer sterkt i førekomst mellom år, men dette er i hovudsak naturlege variasjonar. Sørøyane er likevel mest kjend for den sterke hekkeførekomsten av toppskarv, og også den største einskildførekomsten av teist i Hordaland ligg her. Toppskarven har teke seg godt opp her sidan vernetidspunktet, medan teisten held brukbart stand sjølv om bestanden nok er klart mindre enn før. På Sørøyane finst også fylkets einaste hekkekoloni av havhest, og er også einaste staden i Hordaland at lunde har hekka. Kanskje finst enno nokre hekkepar av lunde og alke her, men i så fall er det særst få. Eit nytt innslag i faunen er ein større hekkekoloni av storskarv.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Saman med Innesøyane i Fedje den beste sjøfugllokaliteten i Hordaland, både med tanke på mengde fugl og ulike artar. Tal frå 1980 går fram av eigen tabell, men det var særleg førekomstane av toppskarv og teist som gjorde at desse holmane var viktige å verne. Særleg sterk var også hekkeførekomsten av gråmåse og svarbak, medan sildemåsen den gongen ikkje var spesielt talrik. I dag veit vi at førekomsten av denne arten varierer i svært stort grad i dette reservatet, og registreringsåret 1980 kan godt ha vore eit naturleg svakt år for sildemåsen her.

Tilstand i 2011

Til tross for at Sørøyane er vårt viktigaste sjøfuglreservat, er det nettopp her bestandsutviklinga for dei fleste artane er dårlegast dokumentert. Det har samanheng med at holmane ligg langt ute og ofte er vanskelege å kome i land på, samt at avstanden til stader der oppsynfolk er lokaliserte og kvalifisert fagpersonell finst er lang. Mest av alt er det likevel ein styrt «strategi», for å skåne koloniane her mot unødig uro. Landgang særleg på Lyngsøy og Raudholmane er årsak til stor uro særleg i toppskarvkoloniane — kanskje i så stor grad at sesongen vert spolert for nokre par. Forvaltingsstyresmakta har såleis valt å prioritere hekkeframgang framfor fullgod dokumentasjon i nettopp dette reservatet.

Sjølv når ein går i land er det vanskeleg å få godt oversyn over dette reservatet. Særleg gjeld dette Lyngsøy, som er den viktigaste hekkeholmen. Av omsyn til hekkefuglane må landgang gjerast mest mogleg effektivt. Med eit mogleg unntak av 1992-93 og 2000 må ein rekne med at registrerte tal for fleire av artane er minimumstal, ettersom slett ikkje alle reira er funne.

Sjølv om tala ikkje alltid er eksakte, og ein gjerne skulle hatt data frå fleire einskilde år enn tilfellet er, er det ikkje tvil om at tilstanden for mange av artane i dette reservatet er betre i dag enn den var tidleg på 1980-talet. Det gjeld definitivt toppskarv, grågås og

Over til venstre: Øyane Melne og Låtørsøy i Sørøyane naturreservat, fotografert 3.7.1994. Sjølv om biletet er snart 20 år gammalt, er det like aktuelt i dag ettersom naturtilstanden i dette reservatet er svært lite endra. **Til høgre:** Lyngsøy, fotografert same dag. Lyngsøy og Låtørsøy er saman med Raudholmene kjernen i dette naturreservatet, ettersom det er på desse holmane dei fleste fuglane hekkar.

Over til venstre: Detaljbiletet frå Låtørsøy 3.7.1994. Havhestane hekkar heilt oppe til høgre i biletet, medan dei fleste måsane hekkar sentralt på holmen. Dei fleste toppskarvane hekkar i skører til venstre i biletet. **Til høgre:** Raudholmene 3.7.1994. Særleg den største holmen til høgre i biletet har fleire frodige parti som følgje av vedvarande gjødsling frå sjøfuglekskremet. Det er denne holmen som i dag er viktigast for teist og toppskarv.

Heilt til høgre: Oksøy 3.7.1994. Denne holmen i reservatet er mangelfullt kjend ettersom den er sær s krevjande å gå i land på. Ved synfaring frå sjøen 22.6.2011 vart følgjande bestand estimert: Toppskarv 7 par, teist 5 par, gråmåse 8 par, svartbak 6 par. Holmen ser veileigna ut som hekkestad for teist, så den bestanden kan vere underestimert.

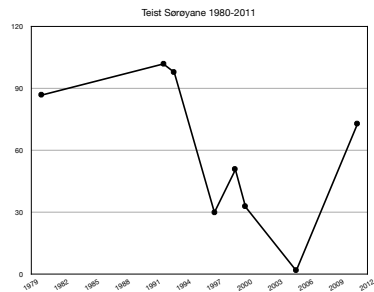
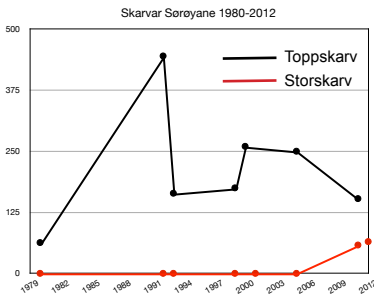
Nede til høgre: Parti frå den austlege holmen på Raudholmene, hekkeskører for teist.

Tabellen under: Raudholmene ligg litt for seg sjølv, atskilt frå resten av reservatet. Bestandane er rekna i tal hekkepar.

Art	Raudholmene		Resten av reservatet	
	1980	2011	1980	2011
Grågås	-	5-6?	1	15?
Ærfugl	-	10?	6	20?
Havhest	-	-	-	1
Storskarv	-	-	-	58
Toppskarv	-	27	63	126
Tjeld	3	7	9	4
Fiskemåse	-	-	-	-
Gråmåse	86	45	174	183
Sildemåse	-	4	12	34
Svartbak	30	27	129	63
Raudnebbterne	8	41	1	-
Lunde	-	-	-	-
Teist	20	22	60	23

sildemåse, truleg også ærfugl. Fleire nye artar har dessutan kome til. Teisten har nok hatt tilbakegang, her som elles på Vestlandet, men det er vanskeleg å seie kor sterk reduksjonen har vore ettersom arten er særskilt krevjande å talfeste i hekketida.

Naturtypene i dette reservatet er tilsynelatande i god stand. Det er ingen teikn til attgroing. Det har ikkje vore beitedyr på holmane i nyare tid, men så lenge fuglane hekkar så aktivt som tilfellet er, er det heller ikkje trong for beiting. Det finst ikkje framande treslag i dette reservatet. Mink må ein rekne med har vore bra representert tidlegare, men pr 2013-2014 er området minkfritt (undersøkt med hund fleire gonger). Det skal vere ein sterk bestand av arten kring Espevær. På Lyngsøy er det også sett ut kanin. 2 individ av arten vart sett her 2.7.2000, og då var bakken på delar av øya gjennomhola av kaninane. Arten har sidan ikkje vore rapportert herifrå, og det er færre utgravede gangar å sjå på øya no.

Bestandsutvikling

Det er stor variasjon mellom år i dette reservatet, men dette er i hovudsak naturleg. Særleg stor er denne variasjonen for *sildemåsen* sin del. Nokre år er denne arten nede på eit nivå som til vanleg ville skapt uro, samstundes ser vi at det desse åra er uvanleg mykje sildemåse i koloniane på Illholmane i Vindafjord, og allereie året etter kan tilstanden vere «normal» på Sørøyane igjen. Det er slett ikkje sikkert at det er stor utveksling av fuglar mellom desse to koloniane, men avstanden er ikkje større enn at det er fullt mogleg. Over tid ser det ut til at bestanden av sildemåse på Sørøyane generelt har gått fram, medan *gråmåse* og *svartbak* har halde seg på eit generelt høgt

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilsynelatande god. Ingen ekstern påverknad registrert.
Naturbeite	Tilsynelatande god	Naturbeitemark finst berre på Lyngsøy. Tilstanden ser god ut, men påverknad etter utsett kanin er framleis synleg.
Grågås	God	Bestanden har auka, men bestandsstorleik uviss.
Måsar	God	Bestanden varierer sterkt mellom år, men dette er truleg naturleg variasjon.
Terner	Dårleg	Truleg prega av næringssvikt, her som elles. Særleg raudnebbterne bør kunne ha forbedringspotensial her.
Toppskarv	God	Bestanden har auka vesentleg, men kan nok framleis vekse.
Storskarv	God	Nyetablert hekkebestand i oppbyggingsfase. Produserer særskilt godt.
Havhest	Usikker	Liten hekkekoloni, som er sårbar pga avgrensa storleik. Kolonien synest å vere på retur, og kan pr 2012 vere heilt ute.
Teist	Middels	Bestanden er redusert, men framleis er dette den klart største og viktigaste hekkekolonien i Hordaland. Har forbedringspotensiale dersom mink kan utryddast.
Framande artar	Uviss	Gjeld berre mink, bestanden av kanin kan ha gått heilt ut.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål		
Naturtypar	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypene sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fanst her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Måsar	2012	Den samla hekkebestanden av svartbak, gråmåse og sildemåse skal $\geq 50\%$ av nivået pr 1980.
Terner	2018	Hekkebestanden av raudnebbterne skal om mogleg bli årviss og godt reproduserande.
Grågås	2012	Hekkebestanden av grågås skal vere minst like stor som den var i 2011. Kartlegging i 2011 vert framtidig referansepunkt (om lag 20 par).
Skarvar	2011	Naturreservatet skal utvikle seg naturleg utan ytre påverknad, og skal uroast minst mogleg ved bestandsteljing og overvaking. Avgrensa forskning kan tillast så lenge forskinga er relevant for forvaltninga av reservatet.
Teist	2016	Bestanden skal teljast og kartfestast meir eksakt, og skal vere velproduserande. Bestanden skal aukast til minimum nivået pr 1980.
Framande artar	2013	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Mink skal så langt som råd utryddast, ved hjelp av spesialtrene hund. Ansvarleg: SNO.
Forvaltingsmål		
Økologisk funksjon	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2012	Naturreservatet skal oppretthalde sin posisjon som eitt av dei 3 viktigaste og mest varierte sjøfuglreservata i Hordaland. Det skal og vere det talmessig viktigaste hekkeområdet for skarvar og teist i fylket.
Forskningsfunksjon	2014	Sjøfuglbestandane i reservatet skal talfestast og overvakast vesentleg betre enn i dag, men på skånsamt vis slik at hekkeresultatet ikkje vert påverka. Reservatet skal vere eit referanseområde i fylket for korleis bestandane utviklar seg etter at mink vonleg er utrydda frå området.

Øverst: Storskarv og toppskarv på Lyngsøy, Sørøyane naturreservat 23.6.2011. Samlinga er i stor grad eit resultat av uroing i hekkekolonien, og er grunnen til at ein ønsker færrest mogleg vitjingar i reservatet. Foto: Stein Byrkjeland.
Venstre: Foto: Magnus Steinsvåg.

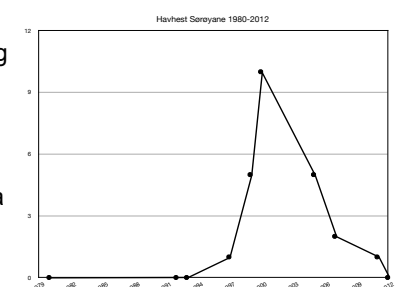
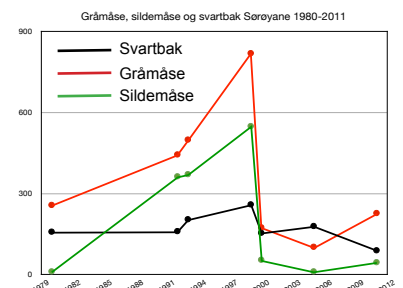
Andre artar	
Steinkobbe	Ingen fast bestand, men regelbunden
Havert	Regelbunden, truleg aukande bestand. Kanskje mindre kaste plass her eller i nærleiken.
Oter	Observert ved Espevær, vil truleg etablere seg i reservatet i løpet av få år.
Mink	Skal vere vanleg rundt Espevær, men status i reservatet i dag uvisst. Stor lagringsplass med skarvegg funne Låtersøy 1999, mest truleg årsaka av mink.
Havørn	Fast hekkestad i nær avstand til reservatet.

nivå, sjølv om mellomårsvariasjonen for desse artane er stor. Somme år hekkar også nokre få par fiskemåsar i dette reservatet.

Den «viktigaste» sjøfuglarten på Sørøyane har heile tida vore *toppskarven*. Då sjøfuglverneplanen vart laga tidleg på 1980-talet, var målsetjinga å verne alle hekkeførekomstar — store som små — av toppskarv i fylket. Dette vart også gjort, og Sørøyane var den gongen utan samanlikning den største einskildførekomsten. Slik er det også i dag, og bestanden har meir enn dobla seg sjølv om bestandsoverslaget slett ikkje kan seiast å vere eksakt.

Eit nytt innslag i hekkefaunaen her er ein koloni med *storskarv* — den første i sitt slag i Hordaland. Denne vart funne på Lyngsøy 23.6.2011, då talde den minimum 58 aktive reir. Ungeproduksjonen var særst god, eit minimum av 149 ungar vart registrert, og dei fleste av desse var på dette tidspunktet ganske store. Mange av kulla hadde 3 store ungar. Kolonien var nok ikkje nyetablert i 2011, men arten hekka ikkje på Lyngsøy i 2005, som er siste året holmen vart undersøkt ved landgang før 2011. Kolonien vart undersøkt på ny 25.7.2012. Dette var seint i sesongen og mange fuglar var då utflogne, men produksjonen var særst god også dette året og truleg noko større enn i 2011. Fuglane hekkar eksponert på bakken i eitt av dei høgaste partia på øya, og mest truleg høyrer fuglane til den nordlege nominatunderarten *carbo* av storskarv.

Eit anna nytt innslag i faunaen i reservatet er *havhest*. Arten er rett nok ikkje ny her — havhestar har vore sett kloss oppunder land i hekketida ved dei fleste vitjingar i reservatet, med åtfærd som har vore tolka som mogleg hekking, men prov fekk ein ikkje før i 1997. Då hekka minst 1 par på Melne. Kolonien nådde maksimum i 2000, då med om lag 10 par samla på Melne og mest av alt nord på Låtersøy. I 2011 vart det berre funne 1 hekkepar på Låtersøy, og i 2012 såg det ut for at også dette paret var borte.

Parti frå Raudholmane, del av Sørøyane naturreservat 22.6.2011. Det er i dette området dei fleste måsane hekkar i dag. Foto: Stein Byrkjeland.

Aanen Munkejord (pers medd) fann eit egg av *lunde* på Låttersøy i 1992, som einaste hekkestad for arten gjennom alle tider i Hordaland. Det er ikkje uvanleg å sjå lunde i området sommarstid, men då berre nokre få individ. Utover 1992 har hekking ikkje vore konstatert, men meir omfattande kartlegging vil kanskje avdekke at eit fåtal par hekkar på Låttersøy eller Lyngsøy. Den 2.7.2000 vart det også sett 2 *alker* ved Låttersøy. Åtferda kunne tyde på hekking, men dette vart ikkje konstatert.

I 1980 vart det konstatert 1 hekkepar av *grågås* i området. I ettertid har bestanden av denne arten auka kraftig i heile Hordaland, og dei fleste holmane i dette reservatet er sterkt prega av beiting frå grågås og tilhøyrande ekskrement. Bestanden kan mykje vel overstige 20 hekkepar i naturreservatet, men for å talfeste dette må ein vitje holmane særskilt i april-mai. Dette har så langt ikkje vore gjort, alle besøk her har vore i siste halvdel av juni eller seinare på sommaren.

Det hekkar *ærfugl* i området, truleg i størst grad på Raudholmane, men området er vel så viktig som myteområde for arten. Sjøområda mellom desse holmane og nordover mot Holsøyane er det viktigaste myteområdet for ærfugl på heile Vestlandet. Årleg samlast mellom 2000 og 3000 ærfuglhannar seg her, stundom i nokre få store og samanhengande «flak», men oftast splitta opp i smågrupper på nokre få hundre fuglar kvar. Bestanden av ærfugl har auka generelt i Hordaland dei par siste tiåra, og dette har truleg òg gitt utslag ved Sørøyane sjølv om dette har vore eit klassisk myteområde så lenge ein har kunnskap om.

Teisten er ein annan viktig art i dette reservatet, men arten er særst vanskeleg å kartlegge. Bestanden har nok gått kraftig ned også her, men tilsynelatande ikkje like dramatisk som lenger nordover på vestlandskysten. Særleg Raudholmane bør ha gode naturgjevne høve for denne arten, med mange djupe skører i berget, som skulle vere godt eigna hekkestader for teist. Raudholmane er den delen av reservatet som har hatt den mest positive utviklinga dei siste tiåra. Dersom ein kan eliminere mink som eit problem i dette reservatet, vil ein truleg kunne sjå dette tydeleg på utviklinga i bestand av teist her.

Også bestanden av sel har teke seg opp i dette naturreservatet. *Havert* var tidlegare ingen regulær art i Hordaland, men arten vert no sett ved Sørøyane ved mest kvar einaste vitjing. Dette kan vere dyr som vandrar frå dei meir faste førekomstane nord i Rogaland, men det er heller ikkje utenkjeleg at det finst ein liten kasteplass for arten i reservatet, eller på ein annan holme sør i Bømlo. *Steinkobbe* vert òg sett her stundom. Med tida er det òg grunn til å tru at også *oter* vil returnere til denne delen av fylket. Arten er rapportert frå Espevær-området dei siste åra, men førebels ikkje med fast bestand.

Trugsmål

Sjøfuglbestandane ved Sørøyane er heilt sikkert prega av den vedvarande næringssvikten som har blitt sjøfuglane på Vestlandet til del over fleire tiår, men utslaga har ikkje vore like merkbare her som dei fleste andre stader. Det mest totale fråveret av terner over tid her er likevel indikasjon på at tilgangen på småfisk i det øvste vasslaget i sjøen er merkbar også ved Sørøyane.

Det har i lang tid vore mykje mink i søre Bømlo. Mink har aldri vore direkte observert på Sørøyane, men det er klare indikasjonar på at også desse holmane i det minste har hatt ein bestand, sjølv om i alle fall mesteparten av reservatet ligg relativt godt isolert frå moglege spreingsentra. Den 7.7.1999 vart det funne fleire hundre toppskarvegg i botnen av ei kløft på Lyngsøy. Det er vanskeleg å sjå andre forklaringar enn at mink har samla desse eggja her.

Måten skarvane hekkar på på Lyngsøy og Låttersøy gjer at dette reservatet er særst sårbar for ferdslе i hekketida. Det er totalforbod mot ferdslе etter verneforskrifta her, og så langt har ein ikkje registrert brot på desse reglane utover eitt tilfelle då fyrlykta på Raudholmane vart skifta ut våren 2011. Det er slett ikkje ufarleg å gå i land på fleirtalet

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Viktigaste myteområdet i Hordaland, med mellom 2000 og 3000 fjørfe-lande hannar.
Svartand	Flokkar held seg i nærområdet året rundt
Skarv	Særst viktig overvintringsområde for både toppskarv og storskarv
Havsule	Vanleg art i dette reservatet utanom hekketid.
Andre fuglearter	Stokkand sett regelbunde (hekkar?). Vadefuglar som storspove, strandsnipe, myrsnipe, fjørfeplutt m v ordinært under trekket.
Andre sjøfugl	Viktig overvintringsområde, særleg for ærfugl, havelle og måsar

Parti frå sentrale delar av Låtersøy, Sørøyane naturreservat 22.6.2011. Bakken har tydeleg preg av omfattande beiting av grågås, både i form av beita vegetasjon og ei mengd ekskrement. Situasjonen er tilsvarende på dei fleste andre holmane i dette reservatet. Det tyder på at hekkebestanden av grågås er god her i dag, men faktisk har vi ikkje eksakt kunnskap om dette. Ei betre taksering av grågås er ønskeleg, men dette må skje i slutten av april eller tidleg i mai, til ei anna tid enn dei fleste fugleregistreringane elles skjer her. Foro: Stein Byrkjeland.

av desse holmane sjølv på ein vêrmesseg roleg dag (og slike dagar er ikkje i fleirtal her ute), og dette gjer at problemet med uønskt ferdsle nok er sterkt avgrensa.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen, utover at det står ei fyrlykt på ein av Raudholmane. Kystverket skifta ut denne fyrlykta våren 2011, utan å søke om løyve. Arbeidet vart gjort ved hjelp av helikopter, godt inn i hekketida i alle fall for måsane i området. Det må ha skapt mykje uro i dei to dagane dette gjekk føre seg, men ein har ikkje registrert skade på fuglefaunaen som følgje av arbeidet. Det er likevel klart at vidare kontroll og vedlikehald av denne fyrlykta skal skje i medhald av løyve frå forvaltingsstyresmakta, og då berre utanom hekketid.

Skilting

Dette er ein utsett og vêrhard stad, og oppsette verneskilt har gjerne kort «levetid». Naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt som fortel om ferdsleforbodet i hekketida må oppdaterast ved høve, men det er ikkje meir påkravd enn at det kan gjerast når vêrlaget er roleg nok. Det er ikkje spesiell trong for oppsett av skilt på nye plassar enn det så langt har vore.

Aktuelle tiltak

Utover intensivert overvaking og bestandskartlegging (sjå nedanfor) er det berre eitt tiltak som treng setjast i verk:

- (1) Halde reservatet fritt for mink, så langt dette let seg gjere. Problemet er ikkje stort i dag, men Raudholmane, Låtersøy, Lyngsøy og Melne bør gåast over med spesialtrene hund dei næraste åra. Det same bør skje på holmane inn mot Espevær for å motverke nyrekutting herifrå.

Under: Delar av den første hekketolonien av storskarv i Hordaland, Lyngsøy i Sørøyane naturreservat 23.11.2011. Kolonien talde då minimum 58 aktive reir, og ungeproduksjonen var særst god. Kolonien må ha blitt etablert mellom 2005 og 2011. Det vert viktig å følgje utviklinga til storskarven framover, både her og elles i Hordaland. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Avskyting av mink	2013-2014	Alle holmar i reservatet skal gåast over med spesialtrene hund, og all mink som vert påvist skal avlivast ved skyting. Skal skje utanom hekketida i to påfølgjande år, der målsetjinga er å utrydde minken heilt frå reservatet. Må følgjast opp kvart tredje år i ettertid, for å motverke reetablering frå Espevær-området. Også andre holmar i arkipelaget sør for Espevær bør handtere-rast på dette viset, avhengig av kva resultat ein oppnår i Sørøy-ane naturreservat. Ansvarleg: SNO.
Skilting	2012-	Skilta på desse holmane er svært utsette for ver og bølger. Verneskilt og underskilt med opplysning og ferdsleforbod må kontinuerleg oppgraderast i dette reservatet.
Ferdsle på Lyngsøy	2015	Etter verneforskrifta gjeld ikkje ferdsleforbodet i hekketida på Lyngsøy. Dette har truleg bakgrunn i beiteinteresser og anna då vernevedtaket vart fatta, men dei siste tiåra er det neppe mange andre enn naturoppsynet som har vore i land på denne holmen. Forskrifta bør reviderast i tråd med dei andre holmane i reservatet. Lyngsøy er no utan samanlikning den viktigaste hekkehølen i dette området, og uro i hekketida vil vere destruktivt for skarven som hekkar her. Ansvarleg: Fylkesmannen.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-2014	Overvakinga av sjøfuglane skal intensiverast desse åra, for å klarlegge meir eksakt bestandsstatus for dei ulike artane. 2-3 ilandstigningar årleg på alle holmane der ein kjem i land: (1) ultimo april (reirteljing av måsar, grågås, havhest), (2) kring 20. juni (skarv, teist og ungeproduksjon måsar).
All sjøfugl	2016-	Totaloppteljing av hekkande sjøfugl og reir/ungar kvart anna år medio juni. Ei slik oppteljing årleg er minimum.
Mytande ærfugl	2016-	Mytebestanden av ærfugl frå Sørøyane og nordver til og med Holsøyane skal teljast opp kvart anna år primo august. Dei første teljingane av dette slaget skal også prøve å klargjere kva mytande ærfugl beitar på i desse kystområda.
Havsvale / Stormsvale	2016	Lyngsøy og kanskje Raudholmane kan ha potensial for hekking av ein av eller begge desse artane. Bør undersøkast ei eigna natt primo august, i samband med ærfuglregisteringa.

Overvaking

Området har vore krevjande å overvake på tilfredsstillande vis, og dette vil nok vere situasjonen også i framtida. Likevel bør området prioriterast høgare av oppsynet og forvaltingsstyresmakta i framtida, med fokus på å klarleggje følgjande betre enn i dag:

- (1) Er effekten av tiltak mot mink tilfredsstillande?
- (2) Kor stor er den faktiske hekkebestanden av grågås i reservatet?
- (3) Årleg reirteljing av havhest på Låtersøy og Melne.
- (4) Følgje bestandsutviklinga for storskarv i reservatet minst kvart anna år (krev landgang på Lyngsøy).
- (5) Dokumentere bestandsutviklinga for teist minst kvart anna år, med særleg vekt på utviklinga på Raudholmane.
- (6) I den grad det er mogleg klarleggje kva mytande ærfugl livnærer seg på i området (krev observasjon av næringsssøkande myteflokar frå land ved hjelp av teleskop).

Sængane naturreservat

Sængane naturreservat 20.6.1994. Det er berre dei tre næraste holmane som inngår i naturreservatet. Denne delen av kysten framstår som «typisk» vestlandsnatur, godt representativt for den yste kystlina mot Nordsjøen.

Sterkt vêrpåverka øygruppe vest i havet på søre Bømlo. Det er minimalt med vegetasjon på desse holmane. Berggrunnen er forrivne gneisar, med ein del naturlege skører som tidlegare har vore nytta som hekkeplass for toppskarv.

Utviklinga i dette reservatet har vore klart negativ. Fuglemengdene har rett nok aldri vore store her, men vernet vart sett i verk ettersom dette har vore hekkestad for toppskarv.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Hovudgrunnen til at Sængane vart verna gjennom verneplanen for sjøfugl var nok at det i 1980 hekka «nokre få par» med toppskarv på staden. Det er ikkje spesifisert eksakt kor mange par det var, men vi har i ettertid valt å tolke dette som 2 par.

I tillegg fant det nokre mindre førekomstar med hekkande måsar på desse øyane. Dei vanlegaste var gråmåse og sildemåse, med 10 hekkepar av kvar art. Naturreservatet ligg dessutan i eit viktig myteområde for ærfugl, og staden er også nytta av kvilande og næringsssøkande skarv gjennom heile året.

Tilstand 2011

Desse holmane er på det næraste vegetasjonsfrie, og står helst fram som særskilte holmar med nakne berg i dagen. Naturlilstanden har neppe endra seg nemneverdig sidan 1980. Det beitars ikkje husdyr på holmen, det er heller ikkje næringsgrunnlag for det.

Bestandsutvikling

Klart negativ. Det finst ikkje pålitelege registreringar frå dette reservatet frå perioden 1981-1992. I 1993 var det ikkje hekkande *toppskarv* att i reservatet, og hekking av denne arten har heller ikkje vore konstaterert seinare. Hekkeførekomsten var særskilt liten i utgangspunktet, og er dermed sårbar for naturleg variasjon. Likevel finst det ein del skører på staden som tilsynelatande verkar veileigna som hekkeplass for toppskarv. Vaksne individ av arten vert sett jamleg i området i hekketida, og ein skal ikkje sjå heilt vekk frå at skarven kan ha hekka her i mindre tal år om anna utan at dette har vore konstaterert.

Også det aller meste av *måsane* har forlate staden, noko dei godt kan ha gjort allereie før staden vart formelt verna i 1987. Staden har vore vitja ei rekke gongar i hekketida sidan 1993, men førekomstane av sjøfugl har alltid vore på nivå med 2011. Likevel har *teist* vore sett ved dette reservatet ved nokre høve. Det har stort sett vore einskildindivid som godt kan kome frå andre stader, men 6.4.1998 registrerte Kystvakta faktisk 10 individ her. Eit par eller to kan vise seg å hekke fast på Sængane utan at dette har blitt dokumentert til no.

Naturreservatet inngår i eit viktig myteområde for *ærfugl*. Bestanden av ærfugl har vore i framgang, og registreringar på godt over 100 individ innanfor reservatgrensene er ikkje uvanleg. Det er likevel tvilsamt om arten hekkar i reservatet ettersom det knapt finst vegetasjon her.

Sængene NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 132 daa, der ca 42 daa er landareal
Naturbase	VV00001714
UTM 32N	6612122 / 280489
Eigarar	
46/1	Thomas Amundsen Thore Amundsen Mette B Amundsen
46/5	Johannes Størksen
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men forbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Minkfritt pr 2014.

Bestand (par)	1980	2011
Toppskarv	2	-
Fiskemåse	3	-
Gråmåse	10	-
Sildemåse	10	-
Svartbak	3	1
Teist	-	1?
Registrering 2014 (6. juli): Toppskarv 1 ad., Svartbak 2 par, Ærfugl 40 hannar, Teist 2 ind.		

Andre artar	
Mink	Kan finnast, men neppe fast bestand.
Havørn	Etablert par hekkar få km unna.
Vandrefalk	Jaktande individ stundom sett i området

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Inngår i viktig myte-område for arten
Toppskarv	Nytta som rasteplass, vesentleg grad
Storskarv	Rasteplass for ein del fuglar
Andre sjøfugl	Noko havelle, elles avgrensa verdi

Til høgre: Sængane naturreservat 22.6.2011. Holmane har mange skórer som bør kunne vere eigna hekkestader for toppskarv og teist, sjølv om det ikkje er dokumentert at desse artane hekkar i reservatet i dag. Foto: Stein Byrkjeland.

Trugsmål

Næringssvikt over tid i heile regionen kan vere årsaka til den negative bestandsutviklinga her, men endringane kan godt skuldast naturlege variasjonar i staden. Utover dette er det vanskeleg å sjå spesielle trugsmål mot reservatet. Undersøkt for mink i 2013, men ingen individ funne.

Ferdsle er ikkje registrert som eit problem her. Holmane ligg i eit vêrhardt område, og er ikkje spesielt attraktivt for friluftsfolk. Fråveret av sjøfugl over tid har gjort at ferdsleforbodet ikkje har vore handheva sidan 1998.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

Ofte mangelfull. Dette er ein uvanleg utsett og vêrhard stad, og oppsette verneskilt i eit slikt område har gjerne kort «levetid». Ettersom holmane er lite brukte av sjøfugl og også av folk, har det ikkje vore høgt prioritert å supplere verneskilta på staden anna enn på dagar då sjøen er tilstrekkeleg roleg og oppsynet har ekstra mannskap tilgjengeleg i båten. Dette er også tilrådinga framover, med mindre toppskarven reetablerer seg i området eller at hekking av teist vert konstateret.

Aktuelle tiltak

Ingen.

Overvaking

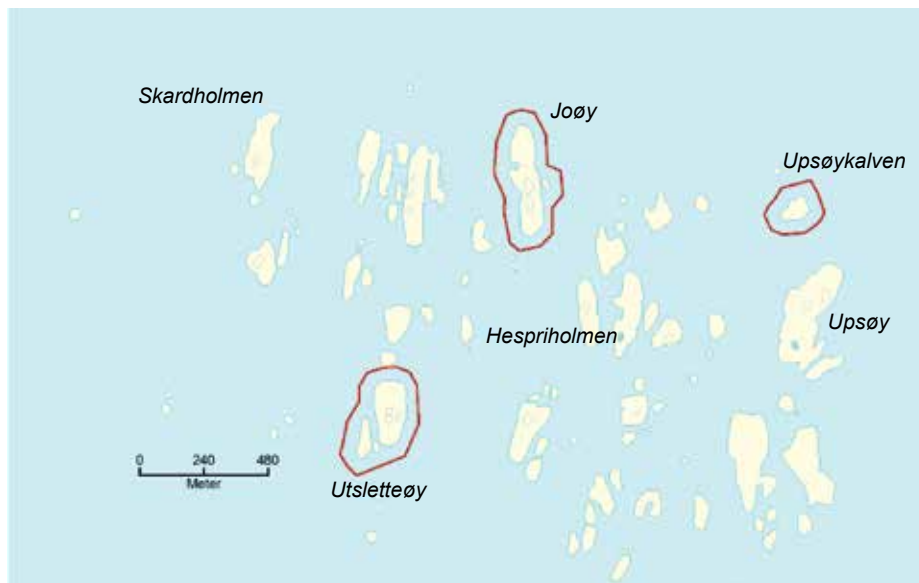
Bestandane skal kartleggast frå båt i samband med generell sjøfuglkartlegging i alle koloniar i Hordaland. Ein skal så langt som råd gå i land for å sjå nærare etter hekkande toppskarv og teist, men berre når sjøen er roleg nok til at det er forsvarleg.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere oppgradert, men gjerast berre når det vêmesseg er forsvarleg. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt er reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre omsyn tilseier det.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medo juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko. Overvakinga skal ha særskilt fokus på toppskarv og teist.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Lenge sidan det har hekka fugl her, så gjødselpåverknaden har tapt seg.
Måsar	Dårleg	Bestanden er redusert til eit minimum, og har vore låg lenge.
Toppskarv	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan vernevedtaket, men kan skuldast naturlege årsaker.
Framande artar	Middels	Mink kan finnast i området enno, men bestanden er neppe stor.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypene sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fantest her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Måsar og toppskarv	-	Dersom måsar og/eller toppskarv med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle nyrekrutterte koloniar av toppskarv og teist på eit kystavsnitt som i dag har uventa små førekomsttar av hekkande sjøfugl.

Utsletteøy, Joøy og Upsøykalven naturreservat

Utsletteøy, Joøy og Upsøykalven NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 209 daa, der ca 68 daa er landareal
Naturbase	VV00001653
UTM 32N	6614160 / 279954
Eigarar	
46/1	Thomas Amundsen Thore Amundsen Mette B Amundsen
46/5	Johannes Størksen
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7, men forbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate i delområdet Upsøykalven, elles forbode.
Trugsmål	Mink: Status i dag uviss.

Dette reservatet utgjør 3 holmar i øygruppa Nordøyane vest i havet på søre Bømlo. Området er særst vêrhardt og øyane har såleis lite jordsmonn og vegetasjon, men øvre del av Joøy har ein del grasvegetasjon. Berggrunnen er i hovudsak forrivne gneisar, men på naboøya til Joøy — den kjende steinalderbuplassen Hespriholmen — finst grønstein.

Det er i hovudsak hekkeførekomstar av toppskarv som gjer at holmane vart verna. I ettertid har bestandsutviklinga her vore sterkt negativ, for skarven så vel som måsane, men Nordøyane er eit viktig sjøfuglområde utanom hekketid — mellomanna for mytande ærfugl.

Utgangspunkt for vernevedtak (1977 og 1981)

Desse tre holmane hadde kring 1980 ein samla hekkebestand på om lag 14 par toppskarv, i tillegg til kring 85 par gråmåse og også innslag av andre måseartar (sjå tabell). Teist fanst i området, men bestanden vart berre vurdert til 1 hekkepar. Utsletteøy var den gongen den viktigaste holmen av dei tre.

Tilstand 2011

Holmane består for det meste av nakent berg, med mange skard og kluffer. Særleg gjeld dette Utsletteøy. Upsøykalven har ei langsgående revne med stein. Joøy har noko meir vegetasjon på den øvre delen av holmen. Her finst fullgjødsla plantesamfunn med fjørekoll og raud jonsokblom. Krekling og einer indikerer overgang frå gras til heivegetasjon. På søre delen av Joøy veks og noko lyng.

Naturtypene i naturreservatet er tilsynelatande i god eller i alle fall middels stand. Om det nokon gong har vore beiting her, så er det i alle fall lenge sidan, og beiting er heller ingen føresetnad for å halde naturtilstanden ved like i dag. Det er ingen teikn til

Under til venstre: Utsletteøy (i forgrunnen), fotografert 20.6.1994, ein del av øygruppa Nordøyane. Joøy til høgre i biletet. **Under til høgre:** Joøy, fotografert same dag. Holmen har ein del grasmark på den høgaste delen.

Bestand (par)	1980	2011
Utsletteøy		
Toppskarv	9	-
Fiskemåse	20	-
Gråmåse	70	-
Sildemåse	10	-
Svartbak	2	3
Teist	-	1
Tjeld	1	1
Joøy		
Toppskarv	2	-
Gråmåse	15	-
Svartbak	10	1
Upsøykalven		
Toppskarv	3	-
Sildemåse	2	-
Svartbak	1	1
Teist	1	-
Tjeld	1	-
Registrering 2014 (6. juli): Svartbak 2 par, Gråmåse 2 par, Toppskarv 30 ind, Teist 4 ind.		

Andre artar	
Mink	Kan finnast, men uvisst om det er fast bestand.
Steinkobbe	Vert registrert frå tid til annan, men berre i små tal
Havørn	Etablert par hekkar få km unna.
Vandrefalk	Jaktande individ stundom sett i området

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Inngår i viktig myteområde for arten
Toppskarv	Nytta som rasteplass, vesentleg grad
Storskarv	Rasteplass for ein del fuglar
Andre sjøfugl	Noko svartand og havelle vinterstid

attgroing, og jordsmonnet er for skrint til at det har vore planta ut framande bartre her. Endringane i sjøfuglbestandane her kan såleis ikkje tilskrivast endringar i naturmiljøet på land. Det skuldast mest truleg naturlege svingingar, men generell næringsbrist kan òg vere medverkande faktor. Det er ikkje registrert mink på holmane i det siste tiåret, men det er sannsynleg at det finst ein bestand her, i alle fall i periodar.

Bestandsutvikling

Klart negativ både når det gjeld toppskarv og måsar. Måsekoloniane hadde forsvunne før meir målretta overvaking kom i stand frå 1993 av. Unntaket er nokre få hekkepar av svartbak, men dette har ikkje kolonipreg. Toppskarven vert sett ved kvar einaste vitjing året rundt — også i hekketida — og ettersom fleirtalet av fuglane om sommaren er vaksne fuglar i hekkedrakt er det nærliggjande å tru at det framleis hekkar nokre få par her. Alle holmane har såpass mange skører i berget at eigna reirplassar ikkje skulle vere mangelføre. Likevel har hekking aldri vore konstatert ved landgang i området.

Heller ikkje hekking av teist har vore sikkert konstatert ved desse vitjingane, men det verkar sannsynleg at nokre få par teist hekkar anten i reservatet eller på ein av naboholmane i Nordøyane. Arten vert i alle fall sett ved mest alle vitjingar, og arten kan synest å ha gått noko fram i høve til situasjonen kring 1980. Bestanden vart estimert til 2-4 hekkepar i 2011.

Nordøyane er — saman med Holsøyane litt lenger nord — eit særskilt viktig myteområde for ærfugl. Generelt er området også viktig for overvintrande sjøfugl, og dei tre holmane i reservatet er ofte nytta som kvileområde for næringsøkande toppskarv og storskarv.

Trugsmål

Mink er eit mogleg trugsmål. Arten har temmeleg sikkert vore representert her tidlegare, og kan godt vere det framleis, men status i dag er uvisst. Det finst framleis teist i området. Sjølv om hekking ikkje er sikkert konstatert, indikerer ein slik førekomst at mink neppe er til stades med sterk bestand i dag.

Periodevis næringssvikt i havet utanfor vil òg vere eit trugsmål mot fuglebestandane i området, men det er uvisst i kva grad. Avstanden til Sørøyane er ikkje særskilt lang, og ettersom dette reservatet er vel fungerande er neppe den ytre regionen av søre Bømlo den delen av Vestlandet som er sterkast råka av næringssvikt.

Det er ikkje beiting i dette reservatet i dag, og det er uvisst om det nokon gong har vore beiting her. Dette er uansett ikkje noko trugsmål mot verneverdi eller fuglebestand, ettersom attgroing knapt er noka problemstilling her ute.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

Det er ei krevjande oppgåve å halde skiltinga ved like på desse ytre holmane i søre Bømlo, ettersom brottsjøar ofte øydelegg skilta etter relativt kort tid, og det er tidkrevjande og tidvis farleg å setje opp nye. Holmane har likevel oppdaterte skilt pr 2012, og det er ei målsetjing å halde dette godt ved like. Underskilt om ferdsleforbodet vert ikkje sett opp, med mindre ein skulle få stadfesta at toppskarv og/eller teist hekkar på nokre av holmane. I så fall skal dette setjast opp på dei holmane det gjeld.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilde, ut over tiltak som er felles for alle sjøfuglreservata i fylket.

Overvaking

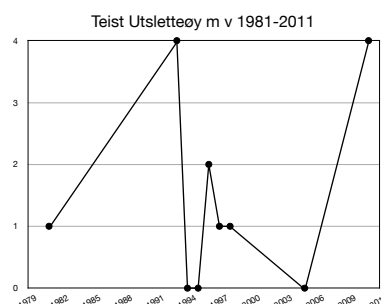
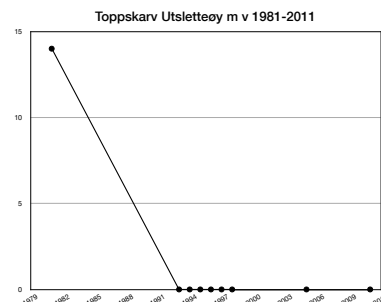
Bestandane skal kartleggast frå båt i samband med generell sjøfuglkartlegging i alle koloniar i Hordaland. Ein skal så langt som råd gå i land for å sjå nærare etter hekkande toppskarv og teist, men berre når sjøen er roleg nok til at det er forsvarleg.

Søre del av Utsletteøy
22.6.2011, sett mot vest.
Foto: Stein Byrkjeland

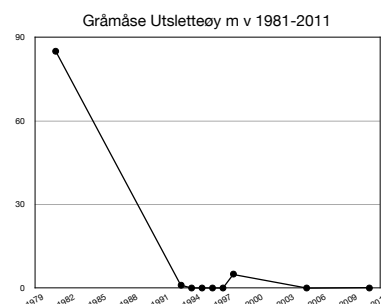

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Lenge sidan det har hekka fugl her, så gjødselpåverknaden har tapt seg og er i dag sær s avgrensa.
Gråmåse	Dårleg	Bestanden er redusert til eit minimum, og har vore låg lenge.
Toppskarv	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan vernevedtaket, men kan skuldast naturlege årsaker. Potensialet for hekking er avgjort til stades ved at tilsynelatande eigna hekkeplassar er intakte.
Teist	Dårleg	Arten finst fast i området, og det er sannsynleg at den hekkar, sjølv om dette kan hende finn stad på ein annan holme som ikkje er omfatta av vernevedtaket. Bestanden er liten, og dermed sær sårbar.
Framande artar	Middels	Mink kan finnast i området enno, men bestanden er neppe stor.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypane sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fanst her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Toppskarv	-	Dersom toppskarv med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Teist	-	Dersom teist med tida skulle bli konstatert hekkande på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle nyrekrutterte koloniar av toppskarv og teist på eit kystavsnitt som i dag har uventa små førekomstar av hekkande sjøfugl.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere oppgradert, men gjerast berre når det vērmessege er forsvarleg. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt er reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre omsyn tilseier det.
Mink	2016-18	Reservatet inngår i eit større område i søre Bømlo der ein skal prioritere uttak av mink ved hjelp av spesialtrena hund.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medo juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko. Overvakinga skal ha særskilt fokus på toppskarv og teist.

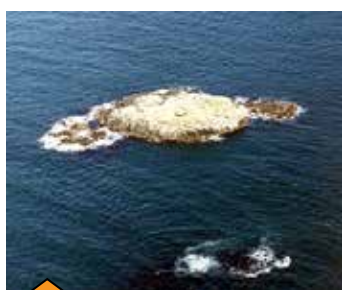
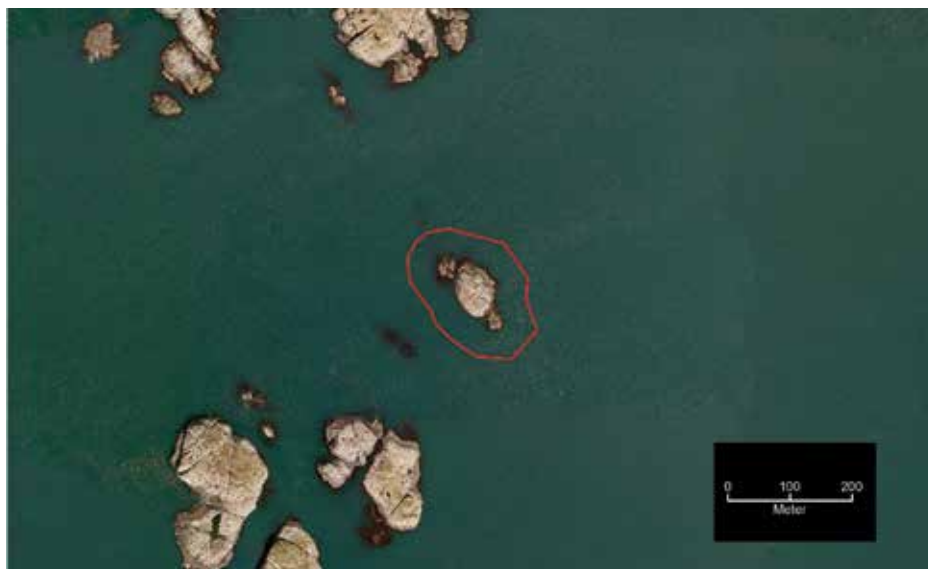

Verneskipt på Måksteinen i Måksteinen og Tovo naturreservat, Bømlo 22.6.2011. Tilstanden er typisk for mange slike skilt i dei ytste sjøfuglreservata i Hordaland, på grunn av vedvarande slitasje frå brottsjøar. Foto: Stein Byrkjeland.

Trætteleikja NR <i>Bømlo kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 31 daa, der ca 5 daa er landareal
Naturbase	VV00001715
UTM 32N	6617958 / 281420
Eigarar	
44/1,12 Sverre Magnus Vestrheim	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men forbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Forbode etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Status i dag uviss.

Trætteleikja naturreservat

Trætteleikja naturreservat
20.6.1994.

Ein liten, rund, delvis flat, steinete holme med knapp strandvegetasjon nord for Espevær. Ligg vêrhardt til og har lite vegetasjon, men svaberga er bra gjødsla av sjøfugl i tidlegare tid.

Denne gjødslinga skriv seg frå ein koloni med raudnebbterne, som fanst her tidleg på 1980-talet. Denne forsvann etter få år, og bestandsutvikling i reservatet er klart negativ.

Utgangspunkt for vernevedtak (1981)

Ein raudnebbternekoloni på 45 par i 1981.

Tilstand 2011

Naturtilstanden er tilsynelatande god. Holmen har enno klart preg av sjøfuglgjødslinga, sjølv om denne tok slutt tidleg på 1980-talet. Gjødsling etter den tid kan nok kunn funne stad av måsar, ærfugl og skarv som nyttar holmen til å raste.

Bestandsutvikling

Klart negativ. Det vart i 1984 rapportert om at ternekolonien då hadde flytta til austsida av Ærøy (naboøya i nord). Etter den tid er det ikkje registrert hekkande terne korkje på Trætteleikja eller Ærøy. I 2011 fanst her likevel 4 hekkepar av svartbak. Det er litt overraskande på ein holme av dette slaget. Det hekka rett nok 6 par av arten her i 1981, men sidan har hekkande svartbak ikkje vore registrert her inntil 2011.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

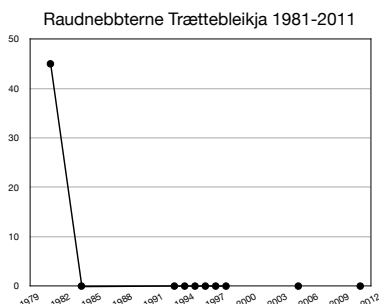
Det totale fráveret av hekkefugl i fleire tiår har gjort at Trætteleikja ikkje har vore prioritert når det gjeld m a skilting. Skiltinga var såleis mangelfull pr 2011, og det er ikkje utan vidare naudsynt å oppdatere skiltinga innan terne eller andre sjøfugl tek opp at bruken av holmen til hekking.

Aktuelle tiltak

Ingen.

Overvaking

Reservatet skal overvakast på standard måte kvart 4. år, i samband med totaltaksering av alle sjøfuglkoloniar i fylket medio juni.

Bestand (par)	1981	2011
Raudnebbterne	45	-
Svartbak	6	4

Andre artar	
Mink	Kan finnast, men neppe fast bestand.
Havørn	Etablert par hekkar få km unna.

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Inngår i viktig myte-område for arten
Toppskarv	Nytta som rasteplass
Storskarv	Rasteplass for ein del fuglar
Måsar	Nytta som rasteplass

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere normalt oppgradert. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt har blitt reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre tilsyn tilseier det.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultat skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødselpåverknaden frå tidleg 1980-talet er framleis godt merkbar, til tross for fråveret av terner i fleire tiår.
Terner	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan registreringa for sjøfuglverneplanen.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i området enno, men status er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for ternene som fanst her ved registreringa for sjøfuglverneplanen. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Terner	-	Dersom terner med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst moglege ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før måsar eller ternar tek opp att hekking med kolonipreg på staden.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av ternar på eit kyst-avsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Gifttønne-drama i Kvinnherad

Til nokre av sjøfuglreservata knyter det seg særskilde historier. Denne episoden frå Hillekalven og Pasholmen naturreservat i Kvinnherad (sjå s 101-103) er kanskje den mest spesielle:

26. april 1972 fekk lensmannen i Kvinnherad tips om at det vart dumpa avfallstønner i sjøen ved øya Hidle i Klosterfjorden. Han rykkte ut og fann eit stort tal fat i sjøen og i strandkanten. Lekteren *Victor II* låg for anker i ei lita bukt på nordsida av øya. Det var fare for at fartyet skulle drive inn i fjørsteinane. I alt dreidde det seg om nærare 1200 fat med avfallsprodukt frå malingsproduksjonen ved International Farvefabrik A/S (IFA).

Denne saka kom til å illustrere dei mange krumspringa norske industribedrifter gjorde den gongen for å unngå å ta miljøansvar. Samstundes gjorde den fråveret av ein norsk avfallspolitikk synleg. Ingen hadde søkt om konsesjon for denne dumpinga, og det oppstod strid om kven som hadde ansvaret for avfallet. Det nyoppretta Miljøverndepartementet av slo 1. september 1972 ein søknad om å brenne avfallet. IFA vart pålagt å bringe avfallet over i fat eller tankar slik at stoffet kunne lagrast trygt inntil ein hadde kome fram til korleis ein forsvarleg destruksjon av avfallet kunne finne stad. IFA vegra seg, og ingen ting hende.

Natt til 2. juledag same år gjekk det gale. Då havarerte lekteren under ein vinterstorm, og ein del av tønnene kom i drift. I 1972 fanst korkje Statens Forurensingstilsyn (oppretta 1974) eller Fylkesmannens miljøvernavdeling (oppretta 1982), så det var Statens vann- og avløpskontor som handterte situasjonen. Erik Andreassen frå denne etaten måtte avbryte juleferien og straks reise til Hidle. I ein stor aksjon som involverte Sjøforsvaret, Hordaland politikammer og lensmannen i Kvinnherad fekk dei berga dei aller fleste tønnene. I januar 1973 vart 1188 tønner — mange av dei i dårleg forfatning — lasta over i meir trygg emballasje og vidare transportert på ein karavane av lastebilar som frakta avfallet til Örebro i Sverige for endeleg destruksjon.

Terje Aasen, som seinare vart fylkesmiljøvernssjef i Hordaland, var mellom dei som var sterkt involvert i aksjonen. Han meiner at alle tønnene vart funne og fjerna frå staden, men ein kan ikkje sjå vekk frå at ein del av stoffet allereie hadde leke ut og kanskje finst i sedimenta her enno. Dette har aldri vore undersøkt, heller ikkje då staden vart ein del av eit naturreservat i 1987. Ei slik undersøking bør gjerast no for å kunne slå fast om sjøbotnen her er så rein som den skal vere.

Kjelde: Nøttestad, Ø. 2002:

Fra forkynner til forvalter. SFTs historie fram til 1994: 43-45.

Eggvær NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 129 daa, der ca 62 daa er landareal
Naturbase	VV00001716
UTM 32N	6619017 / 280312
Eigarar	
44/1	Sverre Magnus Vestrheim
44/2,7	Anneli Renee Ersland
44/2,7	Roger Tverborgvik
44/2	Rune Vika
44/11	Dagmar Skartveit
44/5	Per Arne Vika
44/8	Signa Hatleskog
42/1	Gerd Oline Holme
42/2	Gjert Magnus Vestrheim
42/3	Nils Johan Husa
42/4	Liv Sigrun Økland
42/5	Lars Vespestad
42/6	Inger-Marie Zahl Fjell
42/7	Einar Bertin Holme
42/7	Jan Audun Holme
42/8	Ingvald Vika
Ferdsele	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Forbode etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Status i dag uviss.

Bestand (par)	1981	2011
Grågås	-	1
Svartbak	25	12
Gråmåse	15	7
Teist	-	1-2
Tjeld	1	2

Registrering 2014 (6. juli): Svartbak 10 par, Gråmåse 1 par, Tjeld 1 par.

Andre artar	
Mink	Kan finnast, men status i dag uviss.
Havert	Mogleg kasteplass på Flaska like vest for Eggvær
Havørn	Etablert par hekkar få km unna.
Sildemåse	Nokre par hekka truleg på holmen i 1996 og 1998.

Eggvær naturreservat

Ein svært eksponert og vêrskurt holme på vestsida av søre Bømlo. Eit flatt midtparti er graskledd. Berggrunnen består av gneisar, stadvis med sprekker. Koloniane av stormåse her er noko reduserte, men nye artar har kome til, så reservatet har vore bra livskraftig over tid.

Utgangspunkt for vernevedtak (1981)

Ein hekkekoloni med 25 par svartbak og 15 par gråmåse. I tillegg er det framheva at holmen ligg sentralt i eit viktig myrteområde for ærfugl.

Tilstand 2011

Tilsynelatande bra. Det er ikkje beiting på holmen, noko det neppe har vore på lang tid. Beiting er heller ikkje naudsynt av omsyn til sjøfuglane, og holmen har ikkje teikn på attgroing. Det har temmeleg sikkert vore mink her opp gjennom tidene, men status i dag er usikker. Det faktum at teist i dag synest å hekke på holmen og truleg har gjort det nokre år, kan tyde på at ein eventuell minkbestand i alle fall ikkje er permanent og sterk. Likevel vart 1 territoriell mink fjerna her i desember 2013.

Bestandsutvikling

Svartbak-kolonien har variert ein del i storleik over tid, men er i dag noko redusert i høve til utgangspunktet. Det same er tilfellet for *gråmåsen*. I 2011 var hekkebestanden 12 par svartbak og 7 par gråmåse.

Grågås etablerte seg som hekkefugl på staden i 1995, og i alle fall sidan 1996 har det jamleg hekka eit par av arten her. Reproduksjonen for desse gjæsene synest generelt å vere god. Det er i aukande grad registrert eit fåtal *teist* i området, og det er mogleg at det i dag hekkar eit par eller to av arten på Eggvær.

Toppskarv nyttar jamleg holmen som sitjeplass, men hekkar ikkje her. Nokre år har også eit fåtal par sildemåse gjort hekkeforsøk her, men denne arten synest no å vere ute. Nærrområda til Eggvær er framleis eit viktig myrteområde for ærfugl — denne funksjonen har teke seg opp over tid.

Trugsmål

Ingen kjende, utover mogleg predasjon frå mink og indirekte effektar av sviktande tilgang på næring i periodar av hekkesesongen.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

Skiltinga var sær mangelfull ved registreringane i 2011. Dette vart truleg retta opp i 2012, men det er krevjande å halde skiltinga ved lag ein slik vêrhard plass. Ferdseleforbodet har alltid vore handheva her, så skiltinga må også inkludere det aktuelle underskiltet om ferdseleforbod.

Aktuelle tiltak

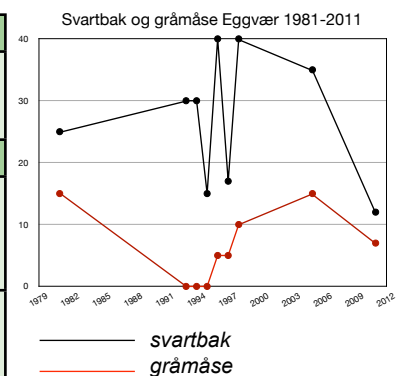
Ingen.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år i samband med generell kartlegging av sjøfuglbestandane i fylket.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødselspåverknaden er oppretthalde sjølv om måsebestandane har fluktuert ein god del over åra.
Svartbak	Middels	Redusert bestand dei siste åra, men ikkje i dramatisk grad.
Teist	Middels	Arten finst fast i området, og det er ikkje usannsynleg at den hekkar. Bestanden er i så fall liten, og dermed særst sårbar.
Framande artar	Middels	Mink kan finnast i området enno, men bestanden er neppe stor.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypene sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fanst her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Svartbak	2012	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1981).
Teist	-	Dersom teist med tida skulle bli konstatert hekkande på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst moglege ytre påverknad.
Framande artar	2014	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Territoriell mink skal takast ut i samband med tiltak mot mink elles i søre Bømlo.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet skal vere eit typeområde for ein mellomstor hekkkoloni av svartbak. Ungeproduksjonen skal registrerast og noterast ved kvart høve oppsynet passerer staden til den rette årstida.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt skal vere oppgradert så godt som råd, men gjerast berre når det vèrmessege er forsvarleg.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, eksempelvis av teist, må overvakinga intensiverast noko.
Svartbak	2013-	Ungeproduksjonen skal registrerast ved alle høve når natur-oppsynet passerer i nærleiken av reservatet til rett årstid (juni-juli).

Eggvær naturreservat 20.6.1994. Ortofotoet på motstående side er av langt nyare dato, men naturtilstanden er ikkje mykje endra på desse åra.

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Inngår i viktig myteområde for arten
Toppskarv	Nytta som rasteplass
Storskarv	Rasteplass for ein del fuglar
Måsar	Nytta som rasteplass

Olvondo NR <i>Bømlo kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 330 daa, der ca 182 daa er landareal
Naturbase	VV00001660
UTM 32N	6625927 / 280281
Eigarar	
131/1	Ragnvald Østensen
131/2	Håkon Levi Sønstadbo
131/3,7	Kjell Idar Amundsen
131/4	Ragnar Terje Alvseike
131/5	John og Rigmor Bjerche
131/6	Sigmund Sørensen
131/7	Anne Lena Amundsen
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja.
Taretråling	Tillate etter forskrift. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Status i dag uviss.

Olvondo naturreservat

Olvondo er ei større, naturskjønn øy vest for Lykling. Øya har store, flate grasrodde part som kan definerast som naturbeitemark, men storparten av øya er likevel steinete og bratt. Vestsida av Olvondo ligg ope og vêrhardt til, innsida er meir skåna.

Fuglefaunaen på Olvondo har over tid vore særst dynamisk. Nokre tidlegare karakterartar gjekk heilt ut på 1980-talet, og også før dette. Andre viktige sjøfuglartar har teke seg opp, og fleire nye artar har kome til.

Utgangspunkt for vernestatus (1977 og 1981)

På det aktuelle registreringstidspunktet var Olvondo mest av alt ein måsekoloni. *Svartbaken* var den mest talrike arten, med om lag 80 hekkepar. *Gråmåsen* vart taksert til om lag 25 hekkepar i 1981, medan bestanden av *sildemåse* og *fiskemåse* var på om lag 10 par kvar. Det var ein stor koloni med *raudnebbterne* på 200 individ i 1977, men denne vart rapportert å ha flytta frå øya i 1981. Det var like fullt 6 par att det året. Det vart registrert 4 *teist* i 1977 og 1 i 1981.

Artar som *steinvendar* og *tjuvjo* er kjent frå Olvondo frå tidlegare. Tjuvjoen hekka mest truleg i tidlegare tider, men vart ikkje registrert i 1977/1981, og har heller ikkje vore observert her sidan 1998. *Steinvendar* kan mykje vel ha hekkar her, men i så fall har bestanden gått ut. Sist arten vart sett var i 1988.

Tilstand pr 2011

Tilsynelatande heilt grei. Det finst ein del naturbeitemark på øya, som vert halde godt i hevd av beitande sau. Det beita om lag 20 sau på Olvondo i 2011. Storparten av øya er likevel svaberg og andre opne bergparti. Men unntak av ulike artar lav er vegetasjonsdekket her særst sparsamt.

Beitinga er i tråd med verneforskrifta, og ein har ikkje haldepunkt for å hevde at den er ugunstig i høve til hekkande sjøfugl.

Bestandsutvikling

Svartbak var i utgangspunktet den vanlegaste måsearten her. Den bestanden har gått tilbake, og var nede i om lag 30 etablerte par i 2011, men berre 5-6 av desse vart vurdert til å hekke aktivt. *Gråmåsen* har derimot over tid gått noko fram, det same har *sildemåsen*. *Fiskemåsen* er no heilt ute, men Olvondo har aldri vore ein viktig koloni for denne arten etter det ein har dokumentasjon på.

Førekosten av *raudnebbterne* er ikkje uventa ustabil, men Olvondo er ein av dei få opphavlege koloniane der arten framleis hekkar og som har hatt aktiv førekost no og då gjennom dei siste 30 åra. Diverre har ein ingen dokumentasjon på korleis hekkeframgangen for denne arten har vore.

Grågåsa er eit nyare innslag i faunaen her. Arten fanst ikkje på staden tidleg på 1980-talet, men dei første para etablert seg kring 1991. I 2011 vart det vurdert at minst 5 par hekka her. Bestanden kan vere større, for Olvondo er sterkt prega av gåseskit og gåsebeiting.

Toppskarv er eit nytt innslag i hekkefaunaen her. Det vart funne 1 reir i 2011, men det var nok minst eit reir eller to til i reservatet. Førekosten er mest truleg nyetablert etter 2007, i alle fall var her ingen indikasjon på hekking det året.

Bestand (par)	1981	2011
Toppskarv	-	2-3
Grågås	-	5
Svartbak	130	30
Gråmåse	25	80
Sildemåse	10	30
Fiskemåse	10	2
Raudnebbterne	100	10
Teist	4	-
Tjeld	5	6

Registreringar 2014 (6. juli): Svartbak 60 par, Gråmåse 80 par, Raudnebbterne 1 par, Grågås 8 ind, Gråhegre 2 ind, Toppskarv truleg som i 2011, Tjeld 5 par.

Teist vert sett ved dei fleste vitjingar i reservatet, og øya har ei rekke skører som skulle tilseie at arten har eigna reirplassar her. Teist vart ikkje påvist ved vitjinga den 22.6.2011, men dette treng ikkje tyde at bestanden har gått ut.

Tidleg på 1990-talet vart det ofte registrert *krykkje* ved Olvondo i hekketida, og arten vart vurdert som mogleg hekkefugl på øya. Meir truleg var dette fuglar frå kolonien på Geitung, som på det tidspunktet ikkje var konstaterert. I alle fall er det meir eller mindre slutt på slike observasjonar i dag, etter at hekkekolonien på Geitung har gått ut.

Trugsmål

Ein må rekne med at Olvondo, som fleirtalet av hekkekoloniane på Vestlandet, er råka av næringssvikt i delar av sesongen, og at dette har innverknad på hekkeførekostane. Utviklinga i ternebestanden er mest truleg utslag av dette.

Situasjonen for mink er uviss i dette reservatet. Bestanden er truleg mindre enn tidlegare, men i kva grad mink er eit problem for sjøfuglane her i dag må avklarast betre. Olvondo vart undersøkt for mink med spesialtrena hund i 2013, utan å påvise førekomst då.

I 2011 beita om lag 20 sau på øya, av vanleg rase. Så lenge ein brukar ei eigna sauerase som ikkje etablerer ei åtferd som er problem for fuglane, er beitinga truleg uproblematisk — kanskje heller positivt.

Tekniske inngrep, påverknad

Fleire av vikene på Olvondo er uvanleg sterkt prega av søppel som har rekt i land frå sjøen. Det har neppe nokon gong vore arrangert strandrydding i området, men dette er det avgjort trong for. Søppelet er neppe noko faktisk problem for fuglane, men det har ei negativ estetisk side på ein holme som i utgangspunktet er særst tiltalende og vakker.

Då Fylkesmannen og Fiskeridirektoratet i 2003-2004 sette seg saman for å vurdere i kva sjøfuglreservat taretråling kunne akseptierast, var eitt av utgangspunkta at etablerte hekkekoloniar for toppskarv skulle haldast utanom slik utnytting av naturressursane. Den gongen hekka ikkje toppskarv på Olvondo. Dersom toppskarven skulle auke i tal her og etablere permanent koloni, bør det også innførast restriksjonar mot taretråling her. Det har neppe vore tråla stortare ved Olvondo i nyare tid, i alle fall ikkje i stort omfang.

Ut over dette er ingen påverknad kjent.

Skilting

Skiltinga pr 2011 er klart mangelfull. Olvondo må prioriterast i samband med vedlikehald av skiltinga, for holmen er lettare å gå i land på enn mange andre holmar i regionen, og vil av mange bli oppfatta som tiltalende for friluftsliv.

Aktuelle tiltak

Bossrydding i stranda bør organiserast, og takast opp av med nokre år mellomrom.

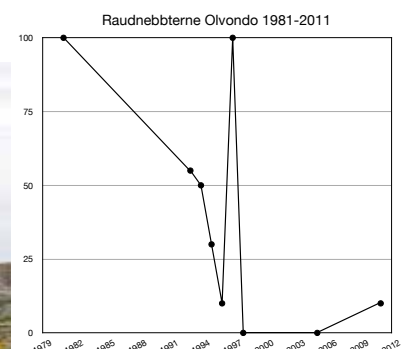
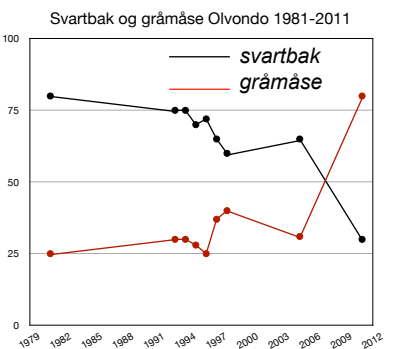
Olvondo er ein viktig hekkeholme som det er. Den kan ha potensial til å bli endå betre for somme artar. Øya bør såleis undersøkast for mink ved hjelp av spesialtrena hund, og eventuelle dyr bør eliminerast. Det kan over tid vere vanskeleg å halde Olvondo heilt fri for mink (avstanden til potensielle rekrutteringsområde er relativt kort), men dette bør vere ei målsetjing.

Dersom bestanden av toppskarv utviklar seg i positiv retning, bør forvaltingsstyresmakta prøve å forhandle fram semje med fylkeskommunen og taretrålingsnæringa om at Olvondo i størst mogleg grad skal skånast frå tråling av tare i framtida.

Andre artar	
Mink	Kan finnast, men status i dag uviss.
Havert	Einskildindivid vert registrert innimellom
Havørn	Etablert par hekkar få km unna.
Ærfugl	Sannsynleg hekkefugl. Vanleg i nærområda til reservatet
Storspove	Sannsynleg hekkefugl
Raudstilk	Sannsynleg hekkefugl
Steinven-dar	Utgått bestand. Sist sett 1988
Tjuvjo	Tidlegare hekkefugl. Sett 1990, 1992, 1998
Hubro	Gulpebollar funne juni 1988

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Inngår i viktig myte-område for arten
Toppskarv	Nytta som rasteplass
Storskarv	Rasteplass for ein del fuglar
Måsar	Nytta som rasteplass

Parti frå hovudkolonien av gråmåse på Olvondo 22.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland

Naturbeitemarka på Olvondo bør undersøkjast for beitemarkssopp. Naturtypen her har tilsynelatande potensial for slike førekomstar.

Overvaking

Kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av dette reservatet skal vere så godt som råd. Olvondo må sjølvstendig undersøkjast ved generelle bestandsregistreringar av sjøfugl kvart 4. år i framtida, men bør i tillegg undersøkjast ved landgang i samband med framtidig overvaking og tiltak i Sørøyane naturreservat.

Fleire av vikene på Olvondo har karakter som denne. Dermed vert dei prega av søppel som driv i land frå sjøen, og som helst bør ryddast vekk jamleg. Det var innimellom søppelet på dette biletet at ternekolonien hadde etablert seg i 2011. Foto: Stein Byrkjeland

Naturbeitemarka på Olvondo (biletet til høgre) vert halden i hevd av sauer som på biletet under. Det verkar som om denne sauerasen utøver eigna skjøtsel av beitemarka. Men denne naturtypen bør undersøkjast for førekomst av beitemarkssopp. Foto: Stein Byrkjeland

Parti frå Olvondo 22.6.2011. Dette er eit reservat med potensial for gode bestandar av fleire ulike sjøfuglartar. Ikkje minst gjeld dette teist, som no har forsvunne frå området. Med betre tilgang på fisk i nærområda kring Olvondo og betre kontroll på førekomsten av mink, er det von om å få denne arten attende som hekkefugl her. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødselspåverknaden er oppretthalde sjølv om måsebestandane har fluktuert ein god del over åra.
Naturbeitemark	Middels?	Tilstanden er tilsynelatande grei, men ikkje dokumentert. Beitemarka bør ha potensial for beitemarkssopp, men dette må undersøkast.
Svartbak	Middels	Redusert bestand dei seinare åra, og reproduksjonen synest å vere låg.
Raudnebbterne	Dårleg	Olvondo er eitt av særst få naturreservat i Hordaland som har regulær hekkeførekost av raudnebbterne i dag.
Toppskarv	Middels	Nyetablert førekost, men liten.
Teist	Middels	Arten finst meir eller mindre fast i området, og det er ikkje usannsynleg at den hekkar. Bestanden er i så fall liten, og dermed særst sårbar.
Framande artar	Middels	Mink kan finnast i området enno, men bestanden er neppe stor.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypene sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fanst her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Beitemarkssopp	2015	Dersom det finst viktige artar beitemarkssopp i naturbeitemarka her, skal denne naturtypen skjøttast med priorititet for desse artane.
Svartbak	2012	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1981).
Raudnebbterne	2015	Ein koloni med raudnebbterne skal ha vellukka hekking minimum kvart 3-4. år i framtida. (om terner gjer forsøk på hekking, mens sesongen vert spolert av ugunstige vêrtilhøve, kan dette definerast som vellukka hekking dersom ein kan utelukke at andre negative faktorar har vore utslagsjevande).
Toppskarv	2013	Den vesle, nyetablerte hekkolonien av arten skal kunne utvikle seg på naturleg vis utan ytre påverknad.
Teist	-	Dersom teist med tida skulle bli konstatert hekkande på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2013	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Mink skal så langt som praktisk råd ikkje vere ein negativ faktor for sjøfuglane i dette reservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet skal vere eit velfungerande sjøfuglreservat med stor artsvariasjon. Framtidig forvaltning skal ha særleg fokus på å oppretthalde faste bestandar av raudnebbterne, svartbak og teist.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservatskiilt og tilhøyrande underskiilt skal vere oppgradert så godt som råd, men gjerast berre når det vèrmesseg er forsvareleg.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medo juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, eksempelvis av teist, må overvakinga intensiverast noko.
Svartbak	2014-	Ungeproduksjonen skal registrerast ved alle høve når natur-oppsynet passerer i nærleiken av reservatet til rett årstid (juni-juli).

Det finst ferskvatn på Olvondo, noko som gjer det mogleg å ha ein del sau på beite her. Dette ser ut til å vere gunstig for sjøfuglane. Men det meste av ferskvatnet her er sterkt prega av algevekst, så vasskvaliteten er gjerne ikkje optimal. Omfattande algevekst i ferskvasspøyer er eit vanleg fenomen i nærleiken av store måsekoloniar. Biletet er teke 22.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Otterøy og Hestholmen NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 243 daa, der ca 128 daa er landareal
Naturbase	VV00001737
UTM 32N	6625875 / 299271
Eigarar	
23/1,2	Eivind Horneland
23/3,5,8,9	Ole Gjermund Digernes
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Status i dag uviss.

Otterøy og Hestholmen naturreservat

Bestand (par)	1981	2011
Svarbak	1	4
Gråmåse	2	4
Sildemåse	-	6
Fiskemåse	110	-
Terner	30	-
Tjeld	+	-
Registreringar 2014 (7. juli): Svarbak 11 par med ungar, Fiskemåse 8 par, Sildemåse 6 par, Gråmåse 10 par, Tjeld 2 par.		

Dette reservatet ligg på søre delen av Otterøy i Bømlafjorden, og omfattar også den langt mindre Hestholmen like utanfor. Vegetasjonen er lyngheidominert med beiteland innanfor. 2 daa av reservatet er dyrka mark.

På Otterøy låg tidlegare ein stor hekkekoloni av fiskemåse, og dette er hovudårsaka til at staden vart verna. I dag har Otterøy vore relativt tom for hekkande sjøfugl i mange år, medan tilstanden på Hestholmen har halde seg, faktisk teke seg litt opp.

Utgangspunkt for vernevedtak (1981)

Den viktigaste sjøfuglførekomsten i 1981 var ein fiskemåsekoloni på om lag 110 par på søre del av Otterøy. I tillegg fanst her nokre få par med stormåsar. På Hestholmen hekka 30 par terner, uvisst kva art, men nokre få par makrellterne har hekka her sidan.

Tilstand 2011

Det har vore beiting med sau på Otterøy, men beitedyr vart ikkje observert her ved synfaring i 2011. I staden er det no mykje einer her, og dette er nok negativt for beitedyr som det er for eventuelle hekkande sjøfugl. Det veks også noko naturleg furuskog i området.

På Hestholmen er det mindre slik påverknad, men også på denne holmen finst det ein del einer som tyder på attgroing. Førebels er ikkje dette eit problem her, men tilstanden bør overvakast og vurderast på ny om nokre år.

Naturbeitemarka på Otterøy er undersøkt for beitemarkssopp. Det er funne fleire interessante og dels sjeldne artar av denne artsgruppa her, og det kan vere rett å prioritere beitemarkssopp i framtidig forvaltning av Otterøya. Naturbeitemarka er klassifisert som «særs viktig» i naturtypekartlegginga, og naturtypen går godt inn i verneområdet sjølv om delar av det avgrensa området ligg utanfor vernegrensene.

Bestandsutvikling

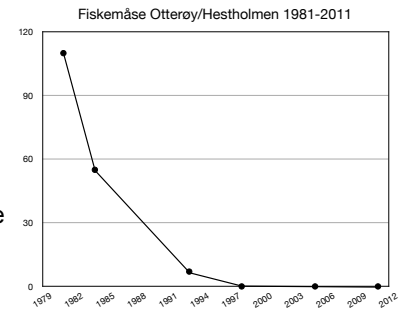
Fiskemåsen på Otterøy har hatt ein sterk negativ utvikling, og denne utviklinga fann stad tidleg på 1980-talet. Kolonien var nede i 50-60 par i 1984, og sidan er ikkje mange par av arten registrert i området. Reservatet var ikkje prioritert høgt i oppsynssamanheng gjennom 1980- og storparten av 1990-talet, så bestandsutviklinga er ikkje spesielt godt dokumentert her. Det hekkar fleire par *ærfugl* på Otterøy, men det er uvisst om dette finn stad innanfor reservatgrensene.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt skal vere oppgradert.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medo juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.
Svarbak og andre stormåsar	2014-	Ungeproduksjonen skal registrerast ved alle høve når natur-oppsynet passerer i nærleiken av reservatet til rett årstid (juni-juli), for å stadfeste om forvaltningsmål og bevaringsmål er oppfylte.

Det vart ikkje registrert *terner* i reservatet i 2011, men 25 raudnebbterne (dei hekka neppe) var registrert her i 1993 og 3 par makrellterne i 2005. Dette har alltid vore på Hestholmen. Ein viss oppgang har funne stad for artar som *svartbak*, *gråmåse* og *sildemåse*, og også dette har skjedd på Hestholmen. Særleg sildemåsen, men også dei andre store måsane hadde god reproduksjon her i 2011.

Tjuvjo vart registrert i reservatet i 1993, med åtfærd som vart tolka som mogleg hekking. Dette er i så fall ein av dei siste stadane i Hordaland denne arten hekka.

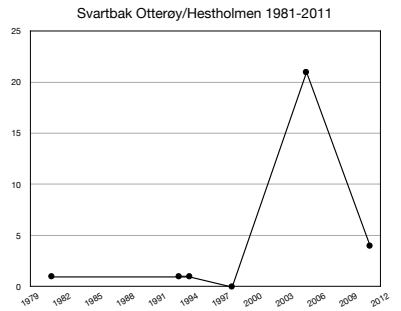
I sum kan ein seie at Otterøy langt på veg har mista sin funksjon som hekkeområde for sjøfugl, medan funksjonen er oppretthalden på Hestholmen og også på Hestholmflua utanfor (sistnemnde er ikkje underlagt vern).

Trugsmål

Grunnen til at fiskemåsane har forsvunne frå Otterøya, er mest truleg den same her som elles på kysten — indirekte følgjer av vedvarande næringssvikt. Attgroinga av beitemarka her er heller ingen positiv faktor, og er no av ein karakter at den er klart destruktiv. Det er likevel ikkje sannsynleg at store mengder fiskemåse vil returnere hit sjølv om mykje av eineren vart fjerna, og dette vert følgt opp med målretta beiting. Fjerning av einer og anna kratt er eit fullt legitimt og ønskeleg skjøtselstiltak, men ikkje høgt prioritert av omsyn til sjøfuglane. Det vil like fullt vere gunstig i høve til beitemarkssopp, og framtidig skjøtsel på Otterøy bør ha prioritet på tiltak for å fremje denne artsgruppa.

Det er like fullt viktig at vegetasjonen vert halden i sjakk på Hestholmen, slik at denne holmen ikkje vert meir prega av attgroing enn den er i dag.

Parti frå den delen av Otterøy som er naturreservat 23.6.2011. Ein ser at terrenget er vesentleg meir tilgrodd no enn det var då verneplanen vart utgreidd. Det er neppe tilgroinga som gjer at fiskemåsekolonien har forlete plassen, men fjerning av einer og kratt her vil uansett vere positivt for biotopen. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Naturbeitemark	Dårleg	Naturbeitemarka på Otterøy er i dag sterkt prega av attgroing med einer, pga manglande skjøtsel og beiting. Klassifisert som «særs viktig» i naturtypekartlegginga.
Strandberg	Middels	Det er relativt lite av denne naturtypen i reservatet, det meste finst på Hestholmen.
Fiskemåse	Dårleg	Det meste av den store fiskemåsekolonien forsvann i løpet av 1980-talet. Det er neppe sannsynleg at arten kjem attende, i alle fall ikkje i stort monn.
Stormåsar	Middels	Bestanden har teke seg noko opp med åra, men påfallande utvikling somme år for svartbaken sin del (2005).
Beitemarkssopp	God	Det finst fleire interessante artar i naturbeitemarka på Otterøy. Desse kan truleg favoriserast og utviklast med målretta skjøtsel.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2016	Naturtypane sin tilstand skal på Hestholmen oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som har etablert seg her pr 2011. Naturbeitemarka på Otterøy skal skjøttast med prioritet for beitemarkssopp.
Stormåsar	2012	Hestholmen skal vere ein eigna hekkeplass for minst to av artane svartbak, gråmåse og sildemåse, på nivå som i 2011 eller høgare.
Beitemarkssopp	-	Raudlista artar beitemarkssopp på Otterøy skal ha auka representasjon i høve til 2010, ved hjelp av målretta skjøtsel.
Framande artar	2015	Mink skal ikkje ha dokumentert effekt på hekkande sjøfugl i området.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Hestholmen skal vere ein fungerande hekkeplass for sjøfugl, med god ungeproduksjon sjølv om bestandane ikkje er stå store.

Del av Otterøy naturreservat 23.11.2011. Tilgroinga av området skjer ikkje berre i form av oppslag av einer og kratt, men også i form av småskog med mellom anna mykje innslag av naturfuru. Detr er ein naturleg prosess i eit slikt område, men likevel ikkje gunstig for hekkande sjøfugl. Foto: Stein Byrkjeland.

Mink er eit sannsynleg trugsmål i området, men vanskeleg å handtere ettersom ny mink raskt vil vandre inn sjølv om ein del individ vert fjerna i reservatet. 2 vaksne mink vart fjerna frå reservatet i 2014 ved hjelp av spesialtrene hund.

Tekniske inngrep, påverknad

Det vart for nokre år sidan (ca 2005) reist ei enkel hytte innanfor reservatgrensene på Otterøy, meint for overnatting i samband med tilsyn av beitedyr. Dette tiltaket var ikkje søkt om, og var såleis i strid både med verneforskrifta og plan- og bygningslova. Saka vart såleis meldt til politiet, og bygget er i ettertid fjerna.

Det er i dag ingen kjende tekniske inngrep i verneområdet, i alle fall ikkje av karakter som er til ulempe for verneføremålet.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Hestholmen bør ryddast for einer og krattvegetasjon slik at den ikkje vert meir tilgrodd enn tilfellet er pr 2011.

Otterøy bør ryddast for oppslag av einer, på eit vis og i eit omfang som favoriserer utvalde artar av beitemarkssopp i området. Tiltaket bør følgjast opp med beitande sau, tilpassa eit beitetrykk som beitemarkssoppen er tent med. Det var i 2010 vurdert å gje tilskot til området frå SMIL og RMP for å stimulere skjøtsel av beitemarka. Dette er uproblematisk i høve til verneføremålet, så lenge ein ikkje nyttar gjødsel i området.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år i samband med generell kartlegging av hekkande sjøfugl i Hordaland. Resultata skal førast på tilhøyrande skjema og rapporterast.

Melding til Kongen om kongeleg resolusjon

25. juni 1991 vitja Kongen Sunnhordland. Han reiste med Kongeskipet Norge, og i samband med dette mottok kapteinen følgjande handskrivne telefaks frå oppsynsmann *Olav Nagel-Alne*:

«Under Konge-vitjinga 25. juni vil Kongeskipet passera Otterøy og Hestholmen sjøfuglreservat mellom Mosterhamn (Bømlo) og Leirvik (Stord). Reservatet vart freda ved Kongeleg resolusjon 3. april 1987, og det er ferdselsforbod i reservatet og i ei sone 50 meter frå land i tida 15. april - 31. juli. Vi håper alle på ein fin festdag i Bømlo og Stord 25. juni, og at mange småbåtar vil følgja Kongeskipet frå Bømlo til Stord. Som oppsynsmann for sjøfuglreservatet er eg likevel litt redd for at mange av småbåtane går for nær reservatet dersom Kongeskipet passerar like utanfor Otterøy og Hestholmen. For sjøfuglane sin del vil det vera ein stor fordel om Kongeskipet held god avstand til sjøfuglreservatet, slik at også småbåtflåten vart «lokka vekk» frå området. God tur og hjarteleg velkomen!»

Trøytarosksjeret naturreservat

Dette er eit lite, «klassisk» terneskjer i skjerma farvatn like utanfor tettstaden Finnås. Biotopen er blankskurt og lågt berg i kort avstand frå land.

Bestandsutviklinga her er klart negativ, men typisk for slike terneskjer på Vestlandet. Ternene forsvann frå staden kort tid etter at førekkomsten vart registrert, og ein har ikkje kunnskap om at dei har returnert i ettertid.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979 og 1981)

Ein mellomstor hekkekoloni med *makrellterne* — 18 hekkepar i 1979 og 22 par i 1981.

Tilstand 2011

Som naturtype er tilstanden framleis OK. Sjølv om det er lenge sidan terner hekka aktivt på staden, har berget her enno preg av sjøfuglgjødsling frå den tida kolonien var aktiv. Tilgroingproblematikk er så godt som fråverande.

Bestandsutvikling

Særs negativ. Sist ein kjenner til at terner hekka på denne lokaliteten var i 1981. Trøytarosksjeret ligg noko utanfor «allfarveg» og vert difor ikkje alltid sjekka når oppsynet er i denne delen av Bømlo, men aktiv brukt av sjøfugl til hekking har vi ikkje registrert at lokaliteten har vore så lenge ei oppsynsordning har eksistert. Hekkeførekømt her i nyare tid er heller ikkje rapportert på anna vis.

Trugsmål

Det er sannsynleg at denne lokaliteten har vore frekvent heimsøkt av mink, og dette kan godt vere situasjonen enno. Det vil i så fall vere negativt for hekkande ternar ein slik stad, og kan ha medverka til at kolonien ikkje har vore aktiv på lang tid. Hovudårsaka er likevel truleg vedvarande næringssvikt i fleire tiår, ettersom situasjonen slett ikkje er unik for Trøytarosksjeret, men heller generell for heile Vestlandet.

Skjeret ligg kloss i land, i eit område som er mykje nytta av folk. Staden kan såleis tenkjast å vere utsett for ferdsle og anna uro i hekketida, men vi har ingen rapportar som dokumenterer at dette har vore eit faktisk problem her.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

Området er greitt merka med naturreservat-skilt. Ferdslforbodet har ikkje vore handheva sidan 1998, så underskiltet om ferdsleforbod er teke ned.

Aktuelle tiltak

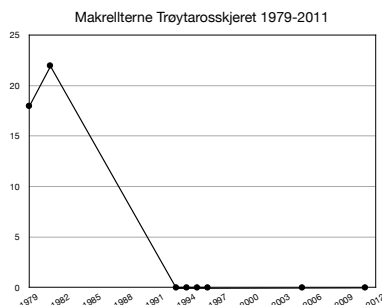
Ingen.

Overvaking

Reservatet skal overvakast kvart 4. år i samband med generell overvaking av hekkekoloniar for sjøfugl i Hordaland.

Trøytarosksjeret NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 8 daa, der det aller meste er sjøareal
Naturbase	VV00001751
UTM 32N	6628773 / 286876
Eigarar	
125/5 Henny Tvedt	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men forbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Status i dag uvisst, men førekømt er sannsynleg.

Bestand (par)	1981	2011
Makrellterne	22	-
Registreringar 2014 (6. juli): Tomt for hekkande sjøfugl.		

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødselpåverknaden frå tidleg 1980-talet er framleis godt merkbar, til tross for fråveret av ternar i fleire tiår.
Ternar	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan registreringa for sjøfuglverneplanen.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i området enno, men status er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for ternene som fanst her ved registreringa for sjøfuglverneplanen. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Ternar	-	Dersom ternar med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før ternar tek opp att hekking med kolonipreg på staden.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av ternar på eit kystavsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere normalt oppgradert. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt har blitt reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre tilsyn tilseier det.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.

Under: Bevaringsmål og forvaltingsmål m v for Måksteinen og Tovo naturreservat i Bømlo.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødselpåverknaden er moderat, men naturleg.
Stormåsar	Middels	Noko redusert bestand dei seinare åra, men like fullt livskraftig.
Toppskarv	God	Nyetablert i 1997, i god vekst.
Storskarv	God	Nyetablert førekomst i 2011(?), har vekstpotensial.
Teist	Middels	Arten finst meir eller mindre fast i området, og det er sannsynleg at den hekkar. Bestanden er i så fall liten, og dermed sårbar, men kan synest å vere i framgang.
Framande artar	Middels	Mink kan finnast i området enno, men bestanden er neppe stor.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypane sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fanst her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Svartbak	2012	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1981).
Sildemåse	2015	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1981).
Toppskarv og Storskarv	2012	Koloniane av artane skal ha ei naturleg utvikling som skal dokumenterast godt.
Teist	-	I den grad det vert konstatert at teist hekkar regelbunde på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2012?	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Mink skal så langt som praktisk råd ikkje vere ein negativ faktor for sjøfuglane i dette reservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet skal vere eit velfungerande sjøfuglreservat med god artsvariasjon. Framtidig forvaltning skal ha særleg fokus på å oppretthalde faste og livskraftige bestandar av svartbak, sildemåse, toppskarv, storskarv og teist.

Måksteinen og Tuvo naturreservat

Ein nærast vegetasjonslaus holme ytst i skjergarden vest for Meling. Det er Måksteinen som er den viktige holmen her — Tovo er langt på veg eit skvalpeskjer der eventuelle reir fort kan bli tekne av brottsjor.

Måksteinen er eit godt fungerande sjøfuglreservat og har vore det så lenge ein har kunnskap om. Måsebestandane har variert naturleg over tid, men i dag hekkar både toppskarv og storskarv som relativt nye faunainnslag her. Også teist visar teikn på framgang.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979 og 1981)

Gode hekkekoloniar av fleire artar måsar: *Svartbak* 40 par, *sildemåse* 125-150 par og *gråmåse* 59-70 par. I tillegg hekka det truleg 1 par *teist* på Måksteinen. Så godt som alle desse fuglane hekka på Måksteinen, tilstanden på Tovo den gongen er meir uavklart.

Tilstand i 2011

Særs god. Det er lite vegetasjon på desse holmane, og det er tvilsamt om det nokon gong har vore beitedyr her. Det beita i alle fall ikkje sau her i 2011, og det er heller ikkje trong for beiting som skjøtselstiltak.

Fuglebestandane har generelt hatt ei positiv utvikling.

Bestandsutvikling

Svartbak var i utgangspunktet ein godt representert art i dette reservatet. Denne bestanden har gått ein del tilbake, men det skuldast mest truleg naturleg variasjon. *Sildemåsen* har gått relativt mykje tilbake, der hovudutviklinga fann stad gjennom 1980-talet. *Gråmåsen* har halde greitt stand.

Toppskarven tok til å hekke her i 1997, og denne bestanden har dei aller siste åra vore i god, positiv utvikling. I 2011 vart det også funne 3 reir av *storskarv* her. Ved sidan av den vesentleg større kolonien på *Sørøyane* (som vart oppdaga same år) er dette første hekkefunn av arten i Hordaland. Førrekomsten på Måksteinen hadde vesentleg seinare fenologi enn på *Sørøyane* — her var det egg i reira 22.6.2011, medan det var godt vaksne ungar i kolonien på *Sørøyane* same dag. Det kan tyde på at kolonien på Måksteinen var nyetablert, ikkje usannsynleg i 2011. Vitjing 25.7.2012 tyder på at begge artane skarv hadde bra hekking her også det året. I 2014 hadde storskarv-kolonien vakse monaleg.

Teist syner positive utviklingstrekk i dette reservatet. Arten vert sett her ved dei aller fleste vitjingane i sommarhalvåret. Bestanden vart rekna til 2 hekkepar i 2011, men staden bør ha potensiale for ytterlegare auke i framtida.

Vaksne *lunde* har vore sett i dette reservatet i juni 1988 og 1992. Det kan i teorien vere ein tidlegare hekkefugl på staden. Også *tjuvjo* vart sett i 1992, men det er tvilsamt om arten hekka her så seint.

Det ligg vanlegvis gode mengder *ærfugl* i sjøområda kring Måksteinen og i nærleiken av reservatet. I kva grad ærfugl hekkar i reservatet er uvisst, men fleire av naboholmane er truleg eigna for arten, og sjøområda fungerer også som myteområde og overvintringsområde for arten. Det er vanlegvis gode mengder toppskarv og storskarv i desse sjøområda vinterstid.

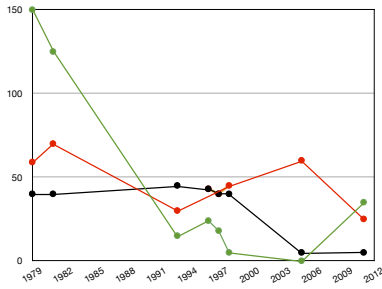
Grågås hekka på holmen i 2012 (1 kull med 4 årsungar sett 25.7.2012). Arten vart også sett 2011 med sannsynleg hekkeåtferd.

Måksteinen og Tuvo NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 159 daa, der ca 68 daa er landareal
Naturbase	VV00001752
UTM 32N	6633115 / 279415
Eigarar	
102/1	Karsten Nesse
102/2	Hallvard Arne Nesse
102/2	Nils Bernhard Nesse
102/2	Olav Magne Nesse
102/3	Terje Olav Nesse
102/4,6,7	Jan Harald Nesse
102/5	Kristian Severin Nesse
102/8	Jonas Fridtjaof Nesse
103/1	Oddvar Harald Nesse
103/2	Norvald Nesse
103/3	Reidar Nesse
103/4	Ingvald Kjell Nesse
103/4	Jens Malvin Nesse
103/5	Astrid Haugland Nesse
103/6	Magnar Halvorsen
103/6	Ellen Marie Lassen
103/6	Aud Lillian Nesse
103/6	Bernt Martin Nesse
103/6	Jan Magne Nesse
103/6	Margareth Helene Nesse
103/6	Ole Severin Nesse
103/6	Svein Egil Vegner Nesse
103/6	Willy Johan Nesse
103/6	Vigdis Lillgunn Nesse
	Stenhammer
103/7	Kristian Severin Nesse
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Minkfritt pr 2014.

Bestand (par)	1981	2011
Toppskarv	-	20
Storskarv	-	3
Svartbak	40	5
Gråmåse	70	25
Sildemåse	125	35
Teist	1	2
Grågås	-	1
Tjeld	-	1

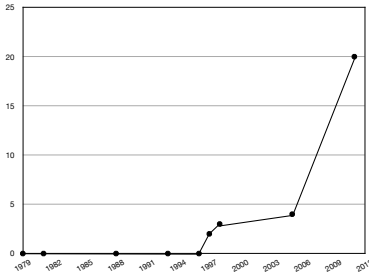
Registreringar 2014 (6. juli):
Storskarv ca 23 par — mange med store ungar, Toppskarv ca 20 par, Gråmåse ca 65 par, Svartbak 20 par, Teist 1 ind, Ærfugl ++, Havsule 4.

Svartbak, gråmåse og sildemåse Måksteinen 1979-2011

Svart strek: Svartbak. Raud strek: Gråmåse. Grøn strek: Sildemåse.

Toppskarv Måksteinen/Tuvo 1979-2011

Eitt av i alt 3 storskarvveir på Måksteinen 22.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Frå Måksteinen 22.6.2011. Skorene i berget her og elles på øya er hekkestad for toppskarv, truleg også for teisten. Storskarven hekkar ope på eit mindre, avgrensa område. Foto: Stein Byrkjeland.

Parti frå Måksteinen 22.6.2011. Holmen har sparsamt med vegetasjon. Det er i dette området dei fleste måsane hekkar. Foto: Stein Byrkjeland.

Trugsmål

Ingen kjende. Status for mink i området er uviss, men arten vart ikkje påvist med spesialtrene hund i 2013. Eksistensen til teist kan tyde på at området ikkje har fast bestand av mink.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

Mangelfull pr 2011, men dette vil alltid vere eit problem ein slik vêrhard stad. Skilting vart oppgradert her 25.7.2012. Må haldast jamleg ved like, men ulovleg ferdsløse i hekketida er neppe eit stort problem her.

Aktuelle tiltak

Bestandsutviklinga for hekkande skarv og teist gjer at ein bør ta opp med Fiskeridirektoratet å få etablert restriksjonar på taretråling kring dette naturreservatet. I det minste bør det klarleggjast i kva grad slik aktivitet har funne stad i reservatet det siste tiåret.

Utover dette ingen særskilde, men tiltak mot mink er aktuelt dersom denne arten vert påvist med fast bestand i naturreservatet eller på dei næraste holmane rundt dette.

Overvaking

Skal overvakast med same intensitet og frekvens som Sørøyane naturreservat. Særleg viktig er det å dokumentere utviklinga i hekkebestandane av skarv i reservatet. Det må òg gjerast målretta innsats for å klarlegge teist sin status i området, og også å følgje utviklinga i bestanden av den arten.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt skal vere oppgradert så godt som råd, og må vurderast og eventuelt supplert minst kvart anna år.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 2. år medio juni, og resultatata skal førest på gjeldande skjema. Overvakinga skal ha særskilt fokus på svartbak, sildemåse, toppskarv, storskarv og teist.
Svartbak	2013-	Ungeproduksjonen skal registrerast ved alle høve når natur-oppsynet passerer i nærleiken av reservatet til rett årstid (juni-juli).
Toppskarv og Storskarv	2013-	Tal hekkepar skal teljast og vurderast minst kvart anna år. Det er naudsynt å gå i land for å gjere dette, men dette må skje på skånsamt og effektivt vis.
Teist	2013-	Det skal dokumenterast om arten hekkar i reservatet eller ikkje, og i så fall kor stor bestanden er. Landgang naudsynt.

Naturkvalitetar, bevaringsmål og forvaltingsmål

Sjå 2 sider lenger framme i dokumentet (under omtalen for Trøytarosskjeret NR)

Karihavet naturreservat

Liten holme i skjerna farvatn inne i Melingsvågen, kloss i land. Vegetasjonskledd som følgje av at staden har vore gjødsla av hekkande sjøfugl i lang tid, men ikkje atgrodd i dag sjølv om det er lenge sidan sjøfugl har hekka her permanent.

I utgangspunktet ein mindre, men «typisk» ternekoloni, som over tid har hatt same negative utvikling som dei fleste andre ternekoloniane på Vestlandet.

Utgangspunkt for vernestatus (1979 og 1981)

Det hekka 25 par ternar her i 1979 og 20 par i 1981. Dei vart i 1979 bestemt til *raudnebbterne*, men arten er ikkje verifisert sidan. I tillegg var det 4 par *fiskemåse* her i 1979. I verneplanen er det også oppført 2 par *gråhegre* på staden. Det kan vanskeleg ha vore hekkepar, mest truleg var det fiskande gråhegrar frå ein hekkekoloni i nærleiken.

Tilstand 2011

Tilsynelatande OK. Det skal tidlegare ha vore beitedyr på holmen, men dette er no lenge sidan. Dette har likevel liten eller ingen innverknad på staden sin funksjon som hekkeplass for sjøfugl. Ternehekkinga i tidlegare tid har gjødsla grasbakkane her bra, og dette preget er oppretthalde enno sjølv om det er ei god stund sidan sjøfugl hekka her med kolonipreg.

Bestandsutvikling

Med unntak av 4-5 hekkande ternepar i 1990, er det ikkje konstatert ternehekking her sidan 1988. Staden ligg litt utanfor den vanlege «farleia» til oppsynet, og vert difor ikkje alltid sjekka av oppsynet når dei er i søre Bømlo. Dette har neppe vore avgjerande, for ternene har mest truleg vore heilt fråverande. Tilfeldige (men usystematiske) rapportar frå anna hald tyder på det.

Dei siste tiåra har det ikkje hekka anna enn eit par *svartbak* på holmen, samt eit par *tjeld*.

Trugsmål

Lokaliteten ligg noko «inneklemt» i ei trong vik, slik at passasje med båt i denne vika vert umogleg dersom ein skal overhalde ferdsleforbodet i hekketida til fulle. Det har såleis vore naudsynt å sjå noko pragmatisk på denne regelen ved Karihavet, men dette har ikkje vore eit dokumentert problem for hekkande sjøfugl.

Det finst mink i naturen på søre Bømlo, sjølv om mengdene i dag kan vere mindre enn tilfellet var for 10 og 20 år sidan. Då vil nok eit naturreservat med ei geografisk plassering som Karihavet vere utsett for predasjon frå denne arten. Det vil heilt klart vere eit trugsmål for hekkinga ternar, og også fiskemåse, men utfordringa er mest uråd å handtere ein slik stad.

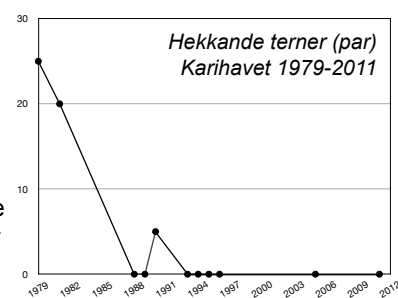
Det finst fleire plantefelt med sitkagran kring Melingsvågen. Det er ikkje registrert oppslag som følgje av sjølvfrøing på Karihavet til no, men dette kan kome.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Karihavet NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 10 daa, der det aller meste er sjøareal
Naturbase	VV00001661
UTM 32N	6633787 / 282606
Eigarar	
101/13 Gunnar Meling	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men forbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Status i dag uvisst, men førekomst er sannsynleg.

Bestand (par)	1979	2011
Svartbak	-	1
Fiskemåse	4	-
Raudnebbterne	25	-
Tjeld	2	1
Registreringar 2014 (6. juli): Heilt tomt for fuglar.		

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg og grasmark	Middels	Gjødselpåverknaden frå tidleg 1980-talet er framleis godt merkbar, til tross for fråveret av terner i fleire tiår.
Terner	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan registreringa for sjøfuglverneplanen, med unntak av nokre få par i 1990 og kanskje eitt einskildpar i 1988 og 1989.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i området enno, men status er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for ternene som fanst her ved registreringa for sjøfuglverneplanen. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Terner	-	Dersom terner med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst moglege ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før ternar tek opp att hekking med kolonipreg på staden.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av ternar på eit kystavsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere normalt oppgradert. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt har blitt reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre tilsyn tilseier det.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.

Skilting

Ferdsleforbodat har ikkje vore handheva sidan 1998, og underskiltet som fortel om dette er såleis teke ned. I ettertid har også resten ramla ned, slik at i 2012 stod berre ei skiltstong att. Naturreservat-skilt bør kome opp att.

Aktuelle tiltak

Ingen. I alle fall ikkje før ein ser at staden har fått attende sin funksjon som sjøfuglkoloni.

Overvaking

Kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglovervaking i fylket. Om ternar år om anna skulle gjere forsøk på å hekke her, ønskjer fylkesmannen tips om dette frå grunneigar eller folk i nærrområda.

Ikkje akkurat eit bilete som viser Karihavet naturreservat i ein hekkesituasjon, ettersom biletet er teke 26.1.2013. Men det spelar mindre rolle, for det er lenge sidan det sist hekka ternar på denne staden. Likevel er naturtilstanden bra her. Foto: Stein Byrkjeland.

Senjen naturreservat

Senjen NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 67 daa, der ca 26 daa er landareal
Naturbase	VV00001662
UTM 32N	6645900 / 278822
Eigarar	
153/4 Alf Johnsen	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	Mink: Status i dag uviss.

Ein eksponert holme ytst i Fitjarøyane med godt fuglegjødsla berg og dertil høyrande jordsmonn. Her finst ein middels stor hekkekoloni med stormåsar av tre ulike artar, som har variert i mengd over tid, men som heile tida har vore vel fungerande som hekkestad.

Då Senjen vart naturreservat i 1987 vart staden ein del av Fitjar kommune. Etter at vegen til Brandasund vart opna på 1990-talet, vart denne delen av Fitjar overført til Bømlo kommune.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979)

Ein hekkekoloni med 10 par svartbak, 28 par sildemåse og 15 par gråmåse. Særleg førekomsten av sildemåse vart avgjerande for at holmen var verna. Sildemåsekolonien vart den gongen karakterisert som «relativt stor».

Tilstand 2011

God. Strandberga her er framleis godt gjødsla av fugleskit, men ikkje i slik grad at det skapar grunnlag for beitedyr. Det har såleis ikkje vore beiting av sau her dei seinare tiåra, og det er heller ikkje trong for dette av omsyn til sjøfuglane.

Bestanden av hekkande måsar har fluktuert ein del, men dette er truleg i hovudsak naturlege svingingar. Toppskarv er komen inn som ny (sannsynleg) hekkfugl dei siste åra, og holmen kan ha potensial for fleire nye innslag i faunaen.

Bestandsutvikling

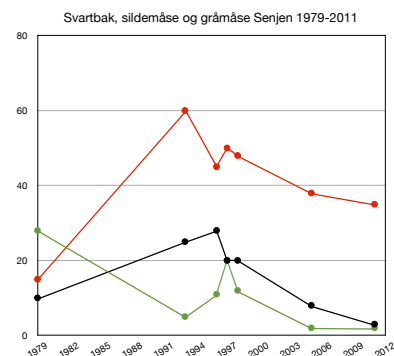
Relativt stabil over tid, sjølv om variasjonane er framtrekande for dei ulike artane. I 1993 hekka jamvel ein koloni på 25 par raudnebbterne og 3 par makrellterne her, men desse forsvann relativt tidleg i sesongen og det er sannsynleg at det ikkje vart ungeproduksjon.

I 2011 hekka om lag 35 par gråmåse her, med god ungeproduksjon.

Hekkebestanden av svartbak og sildemåse er no avgrensa, og har blitt gradvis redusert over tid. Eit nytt innslag på holmen er toppskarv. Arten heldt i 2011 til på Senjen med slik åtfærd at hekking vart vurdert som sterkt sannsynleg sjølv om reir ikkje vart funne. Det kan vere ein koloni under oppbygging, og høvelege reirplassar bør vere mogleg å finne i fleire bergsprekker på øya. I tillegg vart det i 2011 registrert 15 toppskarv på kvileskjer her.

Bestand (par)	1979	2011
Toppskarv	-	4
Svartbak	10	3
Gråmåse	15	35
Sildemåse	28	2
Tjeld	1	1

Registreringar 2014 (6. juli)
 Toppskarv ca 8 par, Gråmåse 30 par, Svartbak 18 par inkl holmen N for Senjen, Lomvi 1 ind.

Svart strek: Svartbak
 Raud strek: Gråmåse
 Grøn strek: Sildemåse

Senjen naturreservat 22.6.2011, sett nordover mot Skardholmen (i bakgrunnen). Måsane hekkar ope på svaberg som har noko vegetasjonsdekke, toppskarven sine moglege hekkeplassar er nede i dei mange skôrene på øya. Foto: Stein Byrkjeland.

Dei høgastliggjande delane av Senjen naturreservat har vegetasjon som er markert preg av fuglegjødsling. Det fortel at staden har vore nytta av sjøfugl i lang tid, og at måsane har sterkare tradisjonar til nett denne staden enn mange andre holmar i skjergarden. Biletet er teke 22.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Like nord for Senjen ligg Skardholmen. Denne holmen hadde i 2011 4 hekkepar av svartbak. Somme år ser det ut for at Skardholmen og naboholmane fungerer som «avlastingsholme» for Senjen, med spreidd hekking på fleire ulike holmar.

Trugsmål

Ingen spesielle. Mink kan finnast i området, men førekomst er ikkje dokumentert dei siste åra.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

Tilfredsstillande i 2011, men skiltinga må haldast ved like jamleg i dette vêrharde reservatet.

Aktuelle tiltak

Ingen.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år i samband med generell bestandskartlegging i heile fylket. Det er viktig at ein då går i land for å konstatere status for toppskarv best mogleg. Staden er også eion mogleg etableringsplass for teist i framtida.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt skal vere oppgradert så godt som råd, og må vurderast og eventuelt supplert minst kvart fjerde år.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medio juni, og resultat skal førast på gjeldande skjema. Overvakinga skal ha særskilt fokus på svartbak, sildemåse, gråmåse og toppskarv.
Svartbak	2013-	Ungeproduksjonen skal registrerast ved alle høve når naturoppsynet passerer i nærleiken av reservatet til rett årstid (juni-juli).
Toppskarv	2013-	Tal hekkepar skal teljast og vurderast minst kvart fjerde år. Det er naudsynt å gå i land for å gjere dette, men dette må skje på skånsamt og effektivt vis.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødelspåverknaden er framtredd, men naturleg og viktig.
Stormåsar	Middels	Noko redusert bestand dei seinare åra for fleire av artane, men like fullt livskraftig.
Toppskarv	God	Nyetablert. Framleis liten koloni, men potensial for vekst.
Framande artar	Middels	Mink kan finnast i området enno, men bestanden er neppe stor, og neppe fast.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypane sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som naturleg finst her. Målet reknast som oppnådd pr 2012.
Svartbak	2014	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1979).
Sildemåse	2018	Bestanden bør over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1979).
Toppskarv	2012	Koloniane av artane skal ha ei naturleg utvikling som skal dokumenterast godt.
Teist	-	I den grad det vert konstatert at teist hekkar regelbunde på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2012?	Reservatet skal vere fritt for framande artar som gjer skade på hekkande sjøfugl. Mink skal så langt som praktisk råd ikkje vere ein negativ faktor for sjøfuglane i dette reservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2012	Reservatet skal vere eit velfungerande sjøfuglreservat med god artsvariasjon. Framtidig forvaltning skal ha særleg fokus på å oppretthalde faste og livskraftige bestandar av svartbak, sildemåse, gråmåse og toppskarv.

Koløy naturreservat

Reservatet utgjør den nordvestre delen av øya Koløy, som er ei av dei mange øyane i arkipelaget Fitjarøyane. Holmen er etter måten høg og dekt av lyngvegetasjon på grunnlendt mark. Lyngheia er i dag tilgrodd, og også prega av ein god del innplanta sitkagran og bergfuru.

Det var tidlegare ein stor ternekoloni her, men denne forsvann heilt i løpet av 1980-talet. Bestandsutviklinga er klart negativ her.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979 og 1981)

Ein større *ternekoloni* i 1979 og 1981. Den talde 100 hekkepar i 1981, men den aktuelle arten vart aldri verifisert. I tillegg var det ein mindre måsekoloni her den gongen, representert ved artane gråmåse, svartbak og fiskemåse.

Tilstand 2011

Lite tilfredsstillande, faktisk slik at storparten av reservatet i dag er ueigna for hekkande sjøfugl. Tidleg på 1980-talet beita det sau i området. Det gjer det ikkje i dag, noko utmarka har klart preg av. Mesteparten av reservatet er i dag attgrodd lynghei, med ein god del innplanta og sjølvfrøa sitkagran og bergfuru. Dei nedre delane mot sjøen er meir opne og kan nok enno fungere som hekkestad for ternar og måsar. Lyngheia er også prega av mykje einer.

Så godt som all sjøfugl har for lenge sidan flytta frå dette reservatet. Det er truleg generell næringsvikt og ikkje atgroinga som er årsaka til det, og det er lite truleg at sjøfugl vil reetablere seg her i nær framtid slik bestandsutviklinga for dei aktuelle artane er no for tida. Om den utviklinga skulle snu, kan det vere aktuelt å utføre omfattande skjøtsel i lyngheia i reservatet, men inntil vidare er dette ikkje høgt prioritert.

Fitjarøyane har hatt ein sterk bestand av mink, og dette reservatet har truleg vore sterkt utsett for predasjon frå denne arten. I 1997 vart det gjennomført forsøksfangst av villmink i Fitjar kommune. 32 feller stod ute i 2 døgn med 200 m mellomrom. Resultatet vart heile 11 fanga mink. Kva situasjonen er her når det gjeld mink i dag er uvisst, men det er definitivt ein fast bestand av arten i Fitjarøyane sjølv om bestandsnivået i dag kan vere lågare.

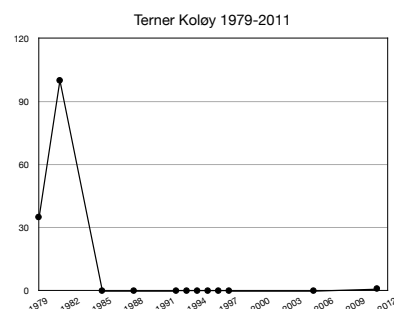
Bestandsutvikling

Særs negativ. Ternekolonien forsvann heilt allereie tidleg på 1980-talet, ei parallell utvikling til dei fleste andre ternekoloniane i Fitjarøyane. Også måsane forlot staden tidleg. Ein oppsynsrapport frå 1992 fortel at måsekolonien ser ut til å ha flytta seg til nord på Rolvsøy, men heller ikkje her har det hekket måsar i kolonipreg dei to siste tiåra.

Det kan vere fristande å «avskrive» eit naturreservat med bestandsutvikling og naturtilstand som Koløy, men dette treng ikkje vere rett. Bestanden av ternar er i dag marginal i heile Fitjarøyane, til tross for at dette bør vere eit område med gode føresetnader for begge dei to artane. Under registreringa i 2011 vart det berre sett eitt einaste ternepar i Fitjarøyane, og det heldt til nettopp ved Koløy. Om bestandsutviklinga for ternene skulle snu til eit meir positivt nivå, skal ein ikkje sjå bort

Koløy NR Bømlo kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgj res)
Areal	ca 180 daa, der ca 111 daa er landareal
Naturbase	VV00001746
UTM 32N	6643498 / 284258
Eigarar	
76/3	Alf Rolfsnes
76/4	Atle Knutsen Jarle Knutsen Leon Knutsen Lillian Karin Nilsen Jorunn Rasmussen Janne Knutsen Rolfsnes
76/5	Nils Andreas Rolfsnes
76/14,23	Hermund Rolfsnes
76/25	Gudrun Rolfsnes
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7. Ferdsleforbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter forskrift. Retten har neppe vore nytta på lang tid.
Trugsmål	Mink: Førekost i dag sannsynleg.

Bestand (par)	1979	2011
Svartbak	5	2
Gråmåse	15	-
Fiskemåse	15	-
Terner	100	1
Tjeld	1	1

frå at Koløy då vil vere ein særst aktuell stad for fuglane å etablere seg. I så fall bør ein då vurdere om det let seg gjere å restaurere l yngheia på heile Koløy, og samstundes få beitedyr tilbake i området.

Trugsmål

Mink må reknast å vere eit vesentleg trugsmål mot sjøfuglane i dette naturreservatet, men mink er mest uråd å handtere ein slik stad. Heller ikkje den påtakelege attgroinga av l yngheia er gunstig.

Det mest alvorlege trugsmålet er likevel næringssvikt. Ein skulle tru at eit øyrike som Fitjarøyane — med mange straumrike sund — skulle kunne tilby hekkande måsar og ternar særst gode tilhøve. Like fullt er det påfallande langt mellom sjøfuglane i dette området, uansett årstid. Dette må vere relatert til næringssituasjonen, sjølv om det er vanskeleg å peike på kva fiskeartar som sviktar.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen særskilte, utover det som er nemnt tidlegare om endra tilhøve i l yngheia.

Skilting

Noko mangelfull pr 2011, men dette er ingen kritisk faktor slik sjøfuglsituasjonen har vore her i fleire tiår. Ferdslforbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.

Aktuelle tiltak

Skjøtsel av l yngheia og påfølgjande målretta beiting med sau er eit aktuelt tiltak, men ikkje høgt prioritert førebels, inntil utgangsbestanden av ternar og måsar i denne delen av fylket eventuelt har bygd seg vesentleg opp att. Fitjarøyane er i dag eitt av to referanseområde for den nasjonale handlingsplanen for naturtypen kystl ynghei i Hordaland, og det vert tilført grunneigarar økonomiske tilskot for å restaurere l ynghei i delar av øykomplekset. Dette skjer noko lenger aust i Fitjarøyane, men det bør vere naturleg å prioritere eit naturreservat i ein slik samanheng dersom grunneigarane viser interesse for dette. Det skal vere interesse mellom nokre av eigarane å sleppe geiter på beite her. Av omsyn til sjøfugl er truleg sau å foretrekke, men geiter geiter kan uansett vere greitt inntil naturtypen har oppnådd betre tilstand og om sjøfugl ikkje nyttar staden.

Minkfangst er lite aktuelt ein slik stad, sjølv om mink nok er ein negativ faktor for sjøfuglane her — kanskje og ein viktig faktor. Det er urealistisk å utrydde mink på alle øyane i nærleiken ved hjelp av fellefangst og skyting, så nye dyr vil raskt kome inn att. Det er å vone at bestanden vert redusert naturleg utan slike uttak i staden.

Overvaking

Lokaliteten bør undersøkjast kvart 4. år i samband med totalteljing av sjøfugl i Hordaland. Skulle ternar vende attende til staden, må denne overvakinga intensiverast.

Koløy er eitt av sjøfuglreservata i Hordaland som er sterkest prega av attgroing. Det gjeld l yngheia generelt, men også i høg grad innplanta framande treslag og spreing av desse. Det vil bli kostbart å restaurere eit slikt område, og det vil krevje mykje innsats. Slike tiltak vert difor ikkje prioritert i forvaltingsplanen, med mindre bestandssituasjonen for ternene på Vestlandet skulle betre seg vesentleg. Då vil kanskje ternar kunne ta til å hekke att på staden. Bileta er tekne 22.6.2011. Fotos: Stein Byrkjeland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Gjødselpåverknaden frå tidleg 1980-talet er i dag knapt merkbar, men sjølve stranberga er ikkje så sterkt prega av attgroingssituasjonen som resten av reservatet.
Lynghei	Dårleg	Sterkt prega av manglande skjøtsel og beiting, og dessuten av sitkagran og bergfuru som invaderer lyngheia ved sjølvfrøing.
Terner	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan registreringa for sjøfuglverneplanen.
Framande artar	Dårleg	Sitkagran og bergfuru er sterkt utbreidde. Ein må rekne med at området har fast bestand av mink.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Lyngheia skal restaurerast ved sviing og beiting, og framande treslag skal fjernast. Bevaringsmålet vert berre oppfylt dersom bestandssituasjonen for terner betrar seg sterkt på Vestlandet, i slik grad at det er realistisk at terner vil rekolonisere staden dersom biotopen vert sett i stand att.
Terner	-	Dersom terner med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	-	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar i slik grad at det er negativt for sjøfuglhekking. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før terner tek opp att hekking med kolonipreg på staden.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av terner på eit kystavsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere normalt oppgradert. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt har blitt reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre tilsyn tilseier det.
Restaurering av lynghei	-	Dersom grunneigarane er tilstrekkeleg interesserte, bør ein søke om midlar til å restaurere lyngheia i reservatet. I så fall bør dette gjelde heile Koløy. Tiltaket bør inngå i den totale planen for restaurering av kystlynghei i Fitjarøyane.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.

Få stader er det lenger mellom hekkande sjøfugl enn i øyriket Fitjarøyane. Dette til tross for at dette omfattande komplekset av små og mellomstore øyar og mange straumrike sund imellom i teorien skulle vere eit særst veileigna område. Det er langt på veg uklart kvifor det er slik, men Fitjarøyane har massive utfordringar når det gjeld sjølvfrøing av plante-skog, anna tilgroing og mink. I tillegg kjem truleg vedvarande næringssvikt til som ein negativ faktor for sjøfuglane. Biletet viser delar av øykomplekset sett mot nordvest 21.9.2012. Selbjørnsfjorden i bakgrunnen. Foto: Ingvar Grastveit.

Eggholmen NR <i>Fitjar kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 250 daa, der ca 152 daa er landareal
Naturbase	VV00001623
UTM 32N	6649629 / 284340
Eigarar	
24/1	Sigmund Halsteinsen
24/2	Sverre Halsteinsen
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Uvisst.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg.

Eggholmen naturreservat

Eggholmen NR 20.6.1994.

Eggholmen er ein større, frittliggjande holme ut mot Selbjørnsfjorden. Det er ein del lyngvegetasjon sentralt på holmen, som på sett og vis kan karakteriserast som lynghei. Eventuell beiting av sau har teke slutt for lengst. Ved at fleire av holmane i Fitjarøyane i dag vert tilført økonomiske ressursar for å stimulere restaurering av lynghei, kan det kanskje vere mogleg å få reetablert eit beitegegime på Eggholmen.

Dette er opphavleg ein stormåsekoloni, men bestandsutviklinga har vore sterkt negativ dei siste tiåra. Også tjuvjoen er for lengst borte som hekkefugl.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979 og 1981)

Ein middels stor måsekoloni, med 15 par *svartbak*, 30 par *sildemåse*, 30 par *gråmåse* og ei dårleg definert mengd *fiskemåse*. Det hekka dessutan nokre få par *raudnebbterne* her. Ein viktig kvalitet i 1979 var at *tjuvjo* hekka på staden. Hekkeplassane for dei fleste fuglane låg då i hovudsak på vestsida av øya.

Tilstand 2011

Storparten av holmen er dominert av svaberg, som i dag har marginal påverknad av gjødsling frå sjøfugl. Sentralt på dei høgastliggjande delane er det ein del lyngdominert vegetasjon. Det er uvisst i kva grad denne lyngheia tidlegare har vore beita, men i så fall er det ein god del år sidan. Det er også eit spørsmål om Eggholmen tilfredsstillar Mattilsynet sine krav til dyrevelferd om ein skulle ha beitedyr her etter regelverket i dag. Men om det er mogleg, vil det berre vere positivt for sjøfugl om ein kunne fått tilbake ei viss sauebeiting på staden, så lenge ein nyttar ein sauerase som er tenleg. Grunneigarane til fleire holmar i Fitjarøyane får i dag tilskot til å skjømte lyngheia og halde beitedyr på øyane i samband med den nasjonale handlingsplanen for kystlynghei, og det kan vere av interesse å få Eggholmen inkludert i dette regimet.

Ein må rekne med at det finst fast bestand av mink i denne delen av Fitjarøyane, sjølv om bestanden no kanskje er svakare enn for eit par tiår sidan.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ. Det finst enno ein mindre hekkebestand av *svartbak* att, men utviklinga for denne arten er klart negativ. De andre måseartane er i dag heilt fråverande, noko dei har vore relativt lenge. Det same gjeld den små hekkeførekosten av *raudnebbterne*, og definitivt *tjuvjoen*. Tjuvjo vart sist sett her i 1979, då det ifølgje sjøfuglverneplanen hekka eit par på holmen.

Den sterkaste tilbakegangen fann stad gjennom 1980- og tidleg på 1990-talet, men den negative utviklinga har halde fram også etter det.

Ærfugl er ein vanleg art i dei nære områda kring Eggholmen året rundt. Hekking har ikkje vore konstatert på Eggholmen, men det er sannsynleg at nokre få par kan ha reir her. Også *skarvar* nyttar Eggholmen som kvile- og utkikksplass.

Trugsmål

Mink er nok eit trugsmål for fleire av artane her, sjølv om store måsar er forventta å tole påverknaden frå mink betre enn mindre sjøfuglartar. Lyngheia på Eggholmen har klart preg av å vere grov på grunn av manglande skjøtsel og beiting. Dette er ikkje gunstig for hekkande sjøfugl, men neppe ei sannsynleg årsak til at hekkinga er temmeleg marginal her i dag. Det er eit generelt trekk at det er påfallande lite sjøfugl i Fitjarøyane i dag, uansett årstid, og Eggholmen føyer seg inn i dette mønsteret.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Bestand (par)	1979	2011
Svartbak	15	2
Gråmåse	30	-
Sildemåse	30	-
Fiskemåse	15	-
Raudnebbterne	3	-
Tjuvjo	1	-
Tjeld	3	1

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Gjødselspåverknaden frå sjøfugl er lite synleg i dag.
Stormåsar	Dårleg	Sterkt redusert bestand over tid. Berre svartbak finst her regelbunde i dag, og også denne bestanden er i dag låg.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg fast i området.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Naturtypene sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer for hekkande stormåsar.
Svartbak	2016	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1979).
Sildemåse	2025	Bestanden skal over tid ligge over eit minimum av 50% av det som var tilstanden ved registreringa for verneplanen (1979). Naturleg mellomårsvariasjon må forventast.
Framande artar	2015	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar som gjer skade på hekkande sjøfugl. Mink skal så langt som praktisk råd ikkje vere ein negativ faktor for sjøfuglane i dette reservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2025	Reservatet skal vere eit fungerande sjøfuglreservat primært for stormåsar, som skal rekruttere nye individ til sjøfuglbestandane i Selbjørnsfjorden og Fitjarøyane.

Skilting

Rimeleg OK i 2011. Eggholmen er mellom dei mest eksponerte holmane i Fitjarøyane, og det er ikkje kjent at brot på ferdslereglane har vore eit problem her. Det er såleis ikkje dramatisk om det tidvis manglar eit verneskilt her, noko som nok skjer ettersom brottsjøane på nordsida ut mot Selbjørnsfjorden nok kan vere heftige.

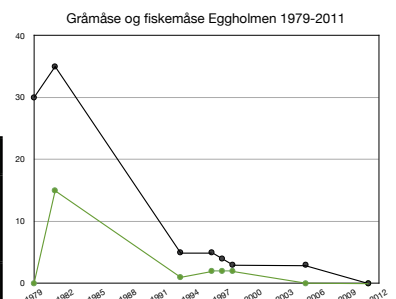
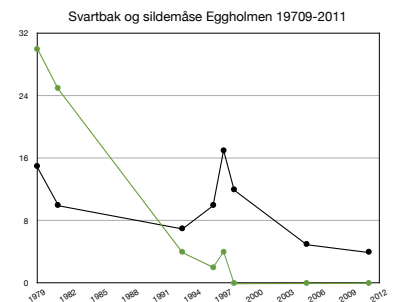
Aktuelle tiltak

Det er ikkje høgt prioritert av omsyn til sjøfugl å restaurere lyngheia på Eggholmen, men det er heller ikkje noko problem om det er råd å få dette til. Føresetnaden er då at framtidig beiting skjer ved hjelp av ei eigna sauerase.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal overvakast kvart 4. år ved den generelle sjøfuglkartlegginga i Hordaland, og resultatata førast på gjeldande skjema.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt skal vere oppgradert, og må vurderast og eventuelt supplerast minst kvart fjerde år.
Restaurering av lynghei	2015?	Ikkje høgt prioritert av omsyn til sjøfugl åleine, men ønskjeleg dersom Eggholmen kan inngå i restaureringsregimet for kystlyngheia i Fitjarøyane.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal vitjast minst kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Overvakinga skal ha særskilt fokus på svartbak og sildemåse.
Svartbak	2013-	Ungeproduksjonen skal registrerast ved alle høve når naturoppsynet passerer i nærleiken av reservatet til rett årstid (juni-juli).

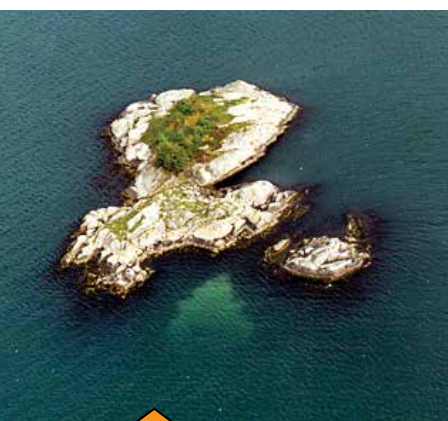
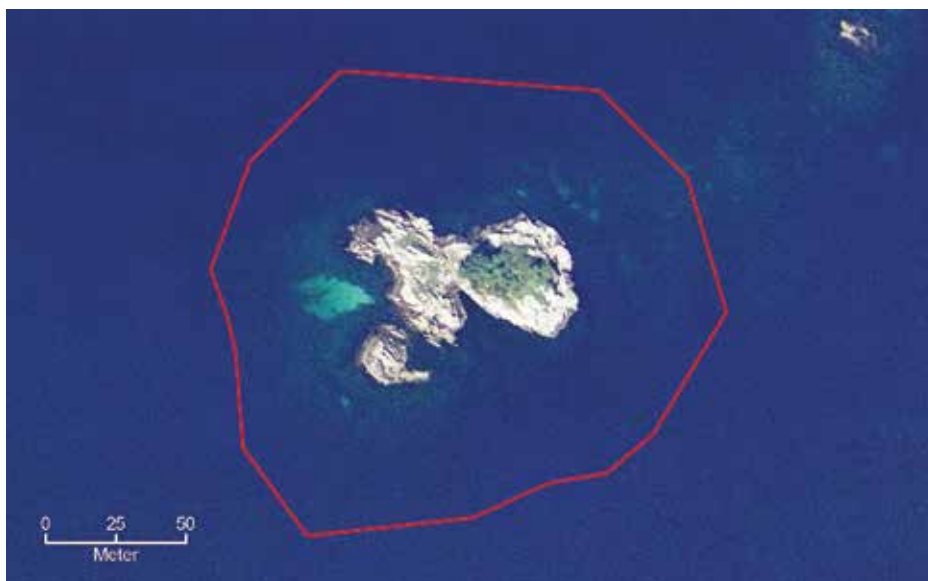

Eggholmen er nok noko meir frodig i dag enn tidlegare, men vegetasjonen er ikkje i særleg grad prega av gjødling frå sjøfugl. Det vil truleg vere ein føremon å få beitedyr på holmen, men eit høgt prioritert tiltak er det ikkje. Biletet er teke 22.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

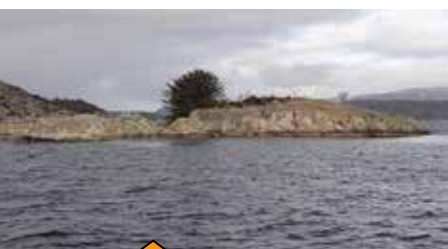

Tangbleikjo NR <i>Fitjar kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 24 daa, der ca 2,5 daa er landareal
Naturbase	VV00001745
UTM 32N	6640774 / 291271
Eigarar	
44/1	Sølvi Else Tangen
44/2	Inge Heine Tangen
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg.

Tangbleiko naturreservat

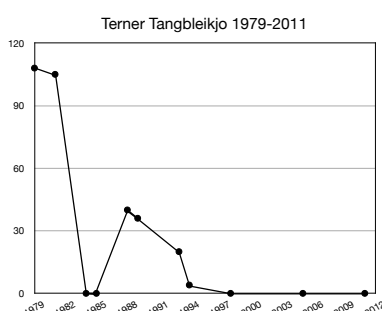

Tangbleikjo NR 20.6.1994. Allereie den gongen var det ein del oppslag av kratt og små tre på staden. Situasjonen er ikkje mykje endra i dag.

Tangbleikjo NR 2.2.2013. Attgroinga er ikkje eit problem for sjøfugl her, men sitkagran og småkratt kan med fordel fjernast.

Bestand (par)	1979	2011
Fiskemåse	1	-
Terner	108	-
Tjeld	1	1

Lite skjer på søre spissen av Aalforo i Fitjarøyane. Det har vakse til med ein del vegetasjon sentralt på skjeret, men dette har neppe nokon negativ innverknad på sjøfuglbestandane her. Tangbleikjo har vore ein av våre aller største — truleg også beste — ternekoloniar, og sjølv om bestandsutviklinga også her har være sterkt negativ, har ein god von om at staden kan fungere som eit eigna rekoloniseringsområde dersom bestandsutviklinga for ternene skulle snu.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979 og 1981)

Ein sterk koloni med 108 par terner i 1979 og 105 par to år etter. Ternene vart ikkje artsbestemte den gongen, men det vart i 1989 stadfesta at det var *raudnebbterner* som var her i alle fall det året. Mest truleg har dette vore ein blandingskoloni av *makrell-* og *raudnebbterne*.

Tilstand 2011

8-10 planta sitkagraner stod på skjeret i 1979, og desse trea står her enno. Tangbleikjo har enno sterkt preg av fuglegjødsling, noko som vitnar om at staden har vore nytta som hekkeplass for terner i mange år. Attgroinga kunne vore handtert med enkle grep, men den er neppe noko problem for hekkande fuglar slik tilstanden var i 2011.

Fitjarøyane har lenge hatt ein sterk bestand av mink, og ein må rekne med at det framleis finst ein fast bestand av arten her. Då vil eit skjer som Tangbleikjo vere sterkt utsett, men det er knapt realistisk å desimere bestanden av mink i Fitjarøyane monaleg, i alle fall ikkje med langsiktig effekt. Predasjon frå mink er like fullt eit sterkt argument for at tre og kratt på holmen bør fjernast, ettersom mink vil finne skjul i slik vegetasjon.

Bestandsutvikling

Så godt som alle opphavlege hekkekoloniar for terner har gått ut i Hordaland sidan 1980-talet, og Tangbleikjo er ikkje noko unntak sjølv om dette i utgangspunktet var ein av dei mest livskraftige koloniane vi hadde. Tilbakegangen gjekk likevel ikkje like fort og dramatisk her. Gjennom 1990-talet var det framleis ein del terner som i det minste gjorde hekkeforsøk på Tangbleikjo somme år, sjølv om ein ikkje har dokumentert i kva grad det vart ungeproduksjon som resultat.

Det finst i dag mest ikkje ei einaste hekkande terne i Fitjar-skjergarden, til tross for at ein skulle tru at dette var eit særst attraktivt område for begge dei to aktuelle artane. Det er god grunn til å tru at mink har vore ein viktig medverkande faktor for denne utviklinga, men hovudårsaka må likevel truleg tilskrivast vedvarande næringssvikt over tid. Dersom situasjonen skulle snu og ternene vender attende til denne delen av kysten i framtida, bør nett Tangbleikjo vere eit høgaktuelt rekoloniseringsområde, og må forvaltast med den visjonen som eit utgangspunkt.

Trugsmål

Utover mink, ingen kjende. Ein har ikkje dokumentasjon på at ulovleg ferdsle i hekketida har vore eit problem her, men skjeret er lett tilgjengeleg ved hjelp av båt og Fitjarøyane er eit populært båtutfartsområde, så dette er ein faktor ein må halde kontroll med dersom terner på ny skulle etablere seg her.

Det som finst av kratt og tre på skjeret er ikkje eit trugsmål mot sjøfugl slik situasjonen er i dag, men bør uansett fjernast. Verneplanen tek til orde for at eit

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjødselpåverknaden frå 1980-talet er framleis godt merkbar, til tross for fråveret av ternar i ei årrekke.
Ternar	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan 1993, og då var bestanden mindre enn 20% av utgangspunktet tidleg på 1980-talet. Faktisk ungeproduksjon har aldri vore dokumentert her, men den kan ha vore låg pga predasjon frå mink.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i området enno, men status er uviss. Det står nokre få planta grantre (små) på holmen.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2017	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for ternene som fanst her ved registreringa for sjøfuglverneplanen. Det som skal til er avgrensa fjerning av kratt og tre.
Ternar	-	Dersom ternar med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før måsar eller ternar tek opp att hekking med kolonipreg på staden.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av ternar på eit kyst-avsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

vern ikkje vil vere til hinder for framleis beiting på holmen. Slik beiting er tillate etter verneforskrifta, men det er vanskeleg å sjå for seg at husdyrbeiting er dyreetisk tilrådeleg på eit så avgrensa areal med dagens regelverk. Det er heller ikkje naudsynt pr i dag.

Tekniske inngrep, påverknad

Det står eit sjømerke på skjeret, utan at dette har noko å seie for sjøfuglane.

Skilting

OK pr. 2011. Sjølv om det ikkje har hekka sjøfugl her på ein del år, er det viktig å halde skiltinga — inklusive underskilta om ferdslereglane — godt ved like.

Aktuelle tiltak

Fjerning av kratt og tre på holmen. Dette bør vere eit enkelt og overkomeleg oppdrag for lokalt SNO. Kvist og pas må fjernast frå holmen etter hogst, eventuelt brennast.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år ved generell bestandskartlegging av sjøfugl i fylket, og resultatane først på gjeldande skjema. Om ternar skulle returnere til Tangbleikjo i framtida, må overvakinga då intensiverast og oppsynsfrekvensen må bli høgare. Det er då viktig å sjå til at ferdslereglane vert overhaldne, og ungeproduksjonen må dokumenterast. Ein må også då vurdere om ekstraordinære tiltak mot mink bør setjast i verk her.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere normalt oppgradert. Handhevinga av ferdslereglane vert særskild viktig dersom ternar i framtida skulle returnere til Fitjarøyane og Tangbleikjo.
Fjerning av tre	2017	Planta gran og lauvkratt kring desse granene bør fjernast, og kvist og pas må anten fjernast frå holmen eller brennast på staden.
Mink	-	Minkproblematikken vurderast som uhandterleg i Fitjarøyane, med mindre lokale krefter legg ned massiv og målretta innsats. Dersom ternbestandane på denne delen av kysten skulle bygge seg opp att, bør ein då gå inn med aktiv fellefangst på Tangbleikjo og Aalfor, for å sjå om dette kan ha positive verknader på ternene. Tiltaket kan sjølvstendig gjerne kombinerast med bruk av hund, men då utanfor hekketida.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatane skal først på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast, og ungeproduksjonen dokumenterast.

Bleikjo NR Stord kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 19 daa, der ca 2 daa er landareal
Naturbase	VV00001744
UTM 32N	6638656 / 310584
Eigarar	
65/1	Ole Harald Hope
62/2	Matz Robert Møder
65/3	Bertha Engelsen
65/4	Njål Rune Sortland
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	-	2
Fiskemåse	-	3
Terner	61	-
Registreringar 2014 (7. juli): Svartbak 2 par, Fiskemåse 1 par.		

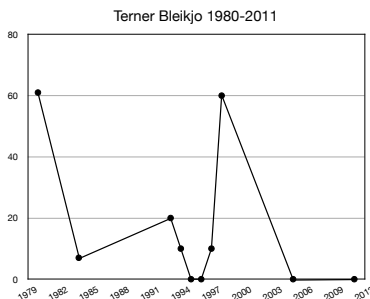
Bleikjo naturreservat

Bleikjo NR 23.6.2011, sett ut mot Husnesfjorden, som er den ytre delen av Hardangerfjorden. Husnesfjorden inngår i eit kandidat område for framtidig marint vern i Hordaland. Foto: Stein Byrkjeland.

Lite, lågt og vegetasjonsfattig skjer på austsida av Huglo. Skjeret eksponert ut mot Hardangerfjorden, og kan i periodar bli heilt skylt over av brottsjøar. Dette kan vere ei årsak til at hekkinga ofte er uvanleg sein her.

I utgangspunktet var dette ein god ternekoloni. Med tida har ternene forsvunne, men nye arter har kome til. Like fullt er utviklinga når det gjeld sjøfugl klart negativ her.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Ein koloni på med 61 par *makrellterne*.

Tilstand 2011

Tilfredsstillande. Skjeret er så påverka av vêr og sjø at særleg vegetasjon ikkje maktar etablere seg på desse glattskurte svaberga. Naturtypen er såleis i god stand.

Bestandsutvikling

Som alle andre ternekoloniar i Hordaland er bestandutviklinga for desse fuglane særskilt negativ også på Bleikjo, sjølv om ternene har halde stand lenger her enn i mange andre reservat. Det er likevel noko variabelt kva art det dreier seg om. Ternene på Bleikjo er artsbestemt til *makrellterne* i 1980 og 1998, medan det i 1993 er skildra ein blandingskoloni med overvekt av makrellterne her. Data er vanskelege å tolke i 1998, ettersom hovudregistreringa i juni opplyser om 15 par makrellterne, medan ny registrering 1. juli refererer til 60 hekkepar av *raudnebbterne*. Dette året fekk ternene fram særskilt mykje ungar.

Det hekk ikkje *fiskemåsar* på skjeret i 1980. Dette har seinare teke seg noko opp, med 15 hekkepar i 1993 og 25 par i 1998. I ein periode har også *gråmåse* kome inn som hekkefugl her, men det aller meste av måsane har no vore borte i nokre år.

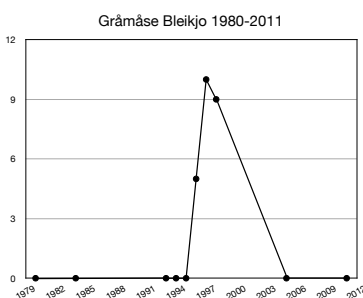
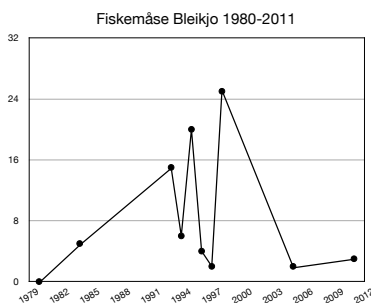
Bleikjo har alltid vore ein mykje nytta kvileplass for flokkar av *ærfugl*, vinterstid også for *storskarv*.

Eit påfallande trekk ved hekkinga på Bleikjo er at ein ofte registrerer dei største fugletala seint i hekkesesongen. Dette gjeld ternar så vel som fiskemåse. Ei mogleg forklaring kan vere at holmen er særskilt låg. Ved urolig vêr tidleg i hekkesesongen kan holmen bli heilt overskyldt av sjøen, og såleis tvinga fuglane til å legge om.

Utviklinga i fuglebestandane har vore negativ her, men Bleikjo bør likevel ha eit lovande potensial for framtida som hekkestad for sjøfugl. Fjorden utanfor er fiskerik, og stundom kan ein registrere massiv førekost av fisk og/eller fiskelarvar her. Dette vart seinast registrert 23.6.2011, då over 2000 måsar (gråmåse, sildemåse, svartbak, fiskemåse) beita intenst i området. Truleg fann det stad massiv klekking av sild eller brisling i fjorden på det tidspunktet, og måsane må ha blitt trekt hit frå eit stort område.

Trugsmål

Ein må vente at mink jamleg vitjar holmen.

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Holmen har sparsamt med vegetasjon, men dette er naturleg ettersom sjøen truleg frekvent skyller over heile eller delar av holmen.
Terner	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan 1998, men då var til gjengjeld ungeproduksjonen særst god. Tilstanden har likevel vore betre her enn i dei fleste andre ternekoloniane på Vestlandet dei siste tiåra.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i området enno, men status er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for ternene som fanst her ved registreringa for sjøfuglverneplanen.
Terner	-	Dersom ternar med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst moglege ytre påverknad.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før ternar tek opp att hekking med godt kolonipreg på staden. Då må fellefangst vurderast.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av ternar på eit kyst-avsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere normalt oppgradert. Handhevinga av ferdslereglane vert særst viktig dersom ternar i framtida skulle returnere til Bleikjo.
Mink	-	Dersom ternebestandane på denne delen av kysten skulle bygge seg opp att, bør ein då gå inn med aktiv fellefangst på Bleikjo og naboøyane, for å sjå om dette kan ha positive verknader på ternene.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle ternebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast, og ungeproduksjonen dokumenterast.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

OK pr. 2011.

Aktuelle tiltak

Ingen spesielle.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år ved ordinær oppteljing av hekkande sjøfugl i Hordaland.

Kvilande ærfugl på Bleikjo 23.6.2011. Det er utelukkande hannar på biletet, og også overvekt av yngre fuglar som ikkje er aktive hekkfuglar enno. Slike fuglar samlar seg gjerne på stader som Bleikjo, og held seg her gjennom store delar av året. Hekkebestanden av ærfugl innover i Hardangerfjorden er generelt særst svak, men vi har sett ei spreiding innover i fjordsystema i Hordaland dei aller siste åra. Foto: Stein Byrkjeland.

Bleikjo NR 23.6.2011. Holmen er særst låg, og dermed utsett for høg sjø ved dårleg vær. Dette kan kanskje medverke til å forklare kvifor hekkeseongen på Bleikjo gjerne er seinare enn i andre koloniar i regionen. Foto: Stein Byrkjeland.

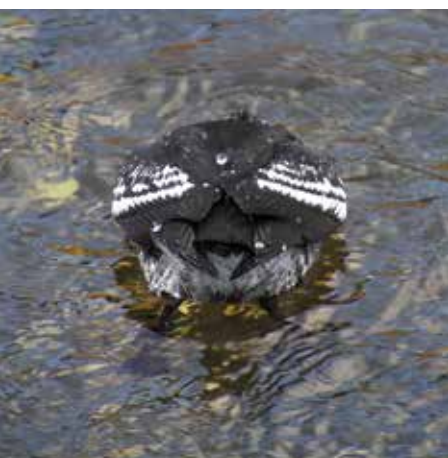
Illholmane NR Vindafjord kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 300 daa, der ca 120 daa er landareal
Naturbase	VV00001738
UTM 32N	6625225 / 308543
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja.
Taretråling	Ikkje spesifikt forbode etter verneforskrift, men all vegetasjon i vatn og til lands er freda.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Til stades på slutten av 1980-talet. Status i dag sannsynleg. <i>Sitkagran</i> : Omfattande mengder fjerna ved skjøtselstiltak i 2010.

Illholmane naturreservat

Til høgre: Nordre Illholmen (øvt) og Søre Illholmen 23.6.2011, eitt år etter at tette plantefelt med sitkagran vart fjerna som skjøtselstiltak frå begge holmane. På den nordre holmen ligg mykje flis att, på den søre holmen er alt fjerna. Fotos: Stein Byrkjeland

Under: I denne skøra på Nordre Illholmen hekkar teisten. Mest kvart år held 2-3 par til her, noko som tyder på at mink ikkje har hatt stor destruktiv effekt i dette reservatet. Kring 10. august 2015 vart det nedste biletet teke i Ølensvåg. Det viser ein årsunge av teist, som neppe har flytta seg langt etter at den forlet reiret. Næraste hekkestaden er nettopp Illholmane, så det kan tyde på at hekkinga har vore vellukka det året.

Den 1. januar 2002 var ein trist dag for Hordaland. Då vart Ølen kommune overført til Rogaland, og med det fekk 2 naturreservat eit anna forvaltingsregime. Eitt av desse var Illholmane naturreservat ute i Hardangerfjorden, som hadde vore ein av dei aller mest livskraftige sjøfuglkoloniane i Hordaland. Det er framleis ein god hekkestad for sjøfugl, faktisk har den teke seg opp.

Den nordre delen av kommunen som ligg ut mot Hardangerfjorden høyrer naturgeografisk meir til Sunnhordland enn Nord-Rogaland. Difor vert hekkebestandane her rekna inn under totaltala for Hordaland, slik dei vart før 2002. Men omtala i denne rapporten er ikkje å sjå på som ein forvaltingsplan.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein god sildemåsekoloni på 90-110 hekkepar, og dessutan 60-75 par med fiskemåse. Det var også ein blandingskoloni med ternar på staden, og ein mindre hekkeførekost av teist på Nordre Illholmen. Det vart registrert 8 ærfugl i området. Det er uvisst om arten hekka då, men om den gjorde det var i så fall Illholmane truleg den inste hekkestaden for arten i fjordane i Hordaland. Dette var også tilfellet for teisten sin del, sjølv om denne arten nok hekka lenger inne i Hardangerfjorden tidleg på 1970-talet.

Tilstand

Verneplanen presiserer mellom anna at eit vern ikkje bør vere til hinder for stell av skogplantefeltet på Søre Illholmen. Dette var eit tett felt med sitkagran. Også Nordre Illholmen har vore sterkt prega av sitkagran, men sidan verneplanen ikkje nemner dette, er det grunn til å tru at denne skogen ikkje var planta i 1980. Med tida har skogen på begge holmane vakse seg høg, tett og dominerande. Fuglane tolererte faktisk dette rimeleg greitt og heldt seg på svaberga på utsida av plantefelta, kring begge holmane. Optimalt var det på ingen måte, og det var difor eit sterkt ønskje frå miljøvernstyresmaktene at planteskogen vart heilt fjerna.

Dette vart gjort i 2010. Holmane ser etter dette heilt annleis ut. Med tida vil begge holmane bli vesentleg betre eigna som hekkestad for sjøfugl, men nye utfordringar har kome til ved heftig oppslag av nye tre etter hogsten, med utgangspunkt i frøbanken i jordsmonnet.

Det vart registrert mink på holmane i 1988 og 1989, men omfattande påverknad på sjøfuglbestandane her har aldri vore dokumentert. Fylkesmannen i Rogaland har i 2014 undersøkt holmane for førekost av mink ved hjelp av spesialtreina hund. Det har også vore sett ut kanin her, men denne arten har ikkje vore sett etter at fleire daude individ vart funne i 1989.

Bestandsutvikling

Bestanden av sildemåse har over tid teke seg opp, med eit maksimum på kring 350 hekkepar i 1993. Dette er den einaste store sildemåsekolonien i ein vid region. Svartbaken fluktuerer sterkt. Den er somme år fråverande som hekkefugl, medan den var talrik i 1989 og 1990, med opp til kring 190 hekkepar. Det er i utgangspunktet påfallande ettersom det vart registrert lite sildemåse her dei same åra, men utviklingstrekket er ganske like dei vi finn på Sørøyane i Bømlo. Dette er den næraste sildemåsekolonien til Illholmane, 33 km unna i luftline. I år med lite sildemåse på Sørøyane er det gjerne mykje på Illholmane, og tilsvarande er det for svartbaken. Det

treng ikkje ha samanheng, men det *kan* vere vesentleg utveksling av fuglar mellom desse koloniane.

Fiskemåsen har gått kraftig tilbake her, det same har *ternene* gjort. Siste året vi kjenner til ternehekking ved Illholmane var i 1995, medan fiskemåsen heldt seg her nokre år lenger. Det var i alle fall ein brukbar bestand i 2005. Elles er det *gråmåsen* som normalt er den dominerande arten ved Illholmane, saman med sildemåsen.

Nord på Nordre Illholmen finst ein liten, men ganske stabil, hekkeførekost av *teist*. Nede i nokre skører her hekkar årleg 2-3 par, og fuglane er å sjå ved mest kvar ei vitjing. Begge holmane hadde i åra 1990-91 hekkande *vipe*, og ærfuglen har vore overraskande vanleg her. Overslaget på 40 hekkepar i 1990 høyrer noko optimistisk ut, men Illholmane er utan tvil ein stabil hekkestad for arten. Det same kan ikkje seiast om *gråhegren*. I 1990 og 1991 var det ein hekkekoloni i granplantefeltet på Søre Illholmen. Den har ikkje vore registrert sidan 1991, og no er all skog på desse holmane fjerna, så gråhegren kjem nok ikkje attende som hekkefugl.

Illholmane har i dag den største hekkeførekosten av *grågås* i heile Hardanger og Sunnhordland. Gamal er likevel ikkje denne arten som hekkefugl her. Den vart ikkje registrert i 1980, og heller ikkje i 1988-89. Første hekkefunnet er datert 1990, då med 5 par. Sidan har dette auka på. Storleiken på dagens hekkebestand er ukjend, men kan godt telje 20-30 par eller meir. Den nordre holmen samlar store mengder grågås i juni og juli. Dette kan godt vere mytande individ får andre hekestader i nærleiken, i alle fall delvis, men det kan også vere hekkebestanden og årsproduksjonen ved Illholmane. I 2011 vart det registrert 170 individ i ein stor flokk her, tilsvarande tal i 2014 var 149 individ.

Skjøtsel

Planteskogen på begge holmane vart fjerna i 2010, for ein total kostnad på kring 1,1 mill. kr. På den nordre holmen vart tømmeret teke ut, medan kvist, pas og kapp vart hogd til flis og liggjande att på bakken. Det har gjort sitt til at det allereie i 2012 var eit massivt oppslag av ny sitkagran her, med utgangspunkt i frøbanken i jordsmonnet. I 2014 såg dette relativt dramatisk ut. Situasjonen fører til eit vesentleg etterarbeid, men inntil vidare trivst grågåsa godt i «fishaugane», og også ein del måse har teke til å hekke der.

På den søre holmen vart også grana fjerna i 2010. Her vart alt vyrke frakta ut, inklusive kvist og kapp. Det er vesentleg mindre oppslag av ny sitkagran her, men i staden har det kome mykje raudhyll. Det har truleg stått nokre raudhyll ved ei hytte sør på holmen, som fuglane har plukka bær frå og fortært inne i sitkaskogen. Frø frå denne situasjonen har no fått lys og rom til å spire.

Røynslene frå skjøtselen ved Illholmane vil bli viktige for liknande tiltak ved andre skjøflureservat på Vestlandet.

Den største einskildkonsentrasjonen av grågås som nokon gong er påvist i Hardanger og Sunnhordland, ved Nordre Illholmen 23.6.2011. Minimum 170 individ vart talde i flokken. Det er nok i stor grad fuglar i fjørfellinga, og ettersom gjæser ikkje er flygedyktige då, vert eit slikt naturreservat særst viktig for slike fuglar. Kan hende har alle desse fuglane hekka ved Illholmane, men ein del kan også ha kome frå andre hekestader i regionen. Foto: Stein Byrkjeland.

Hekkebestandar, rekna i estimert tal hekkepar (for teist gjeld tal individ) i Illholmane naturreservat 1980-2014. Det finst registreringar frå fleire år enn dette, men ikkje alle er like nøyaktige. Det var til dømes talt kring 200 par hekkande måsar i 1988, men det vart ikkje skild på dei ulike artane då.

Bestand (par)	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1998	2005	2011	2014
Gråhegre	-	-		8	15	-	-	-	-	-	-
Grågås	-	-	-	5	7	4	++	++	++	+++	+++
Kanadagås	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-
Ærfugl	++	++		40	13	20	4	++	++	++	++
Svartbak	2-3	?	190	150	30	30	30	-	-	22	17
Gråmåse	22-28	?	130	110	80	40	70	105	80	74	126
Sildemåse	100	?	20	40	80	100	350	200	220	176	262
Fiskemåse	60-75	?	?	10-15	10	15	30	20	45	4	-
Raudnebbterne	5-6						50	-	-	-	-
Makrellterne	30						5	-	-	-	-
Terne ubest.	-	+	6-7	5	4	7					
Teist (ind)	2	2	6	3-4	3	5	3	2	7	2	-
Tjeld	++	++	++	10	++	++	++	4	+	1	-
Vipe	-	-	+	4	3	-	-	-	-	-	-

Brattholmen NR Etne kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 20 daa, der 1,7 daa er landareal
Naturbase	VV00001741
UTM 32N	6625115 / 322768
Eigarar	
142/1,2,3 Etne kommune	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men forbodet har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Førekost i dag særst sannsynleg.

Brattholmen naturreservat

Brattholmen naturreservat 23.6.2011, sett inn mot fastlandet. Foto: Stein Byrkjeland.

Mindre holme med eit nærliggjande skjer som ligg i svært kort avstand frå fastlandet. Holmen er i kommunal eige.

I si tid var dette ein god hekkeholme for ternar og fiskemåse, to av sjøfuglartane som har gått sterkast attende i Hordaland. Bestandsutviklinga her har vore sterk negativ, det har ikkje hekkja sjøfugl her på over 20 år. Det ligg ei fyrlykt på holmen, utan at denne har negativ verknad på fuglelivet.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980 og 1981)

Ein god hekkestad for ternar (32 par i 1980) og fiskemåse (65-70 par i 1980, 100 par året etter). Det er uvisst kva terneart som hekkja her, men det er sannsynleg at det i alle fall var overvekt av makrellterne.

Tilstand 2011

Brattholmen har enno noko preg av sjøfuglgjødsling frå tidlegare tider, men dette preget svinn gradvis hen. I dag er sentrale delar av holmen noko overgrodd, men ikkje i slik grad at det er eit problem for sjøfuglane. I same området er det også reist ei fyrlykt. Verneregiane opnar for drift og vedlikehald av denne utan at ein treng søke om det, og lykta har då også fått solcellepanel relativt nyleg.

Avstanden til fastlandet er kort frå Brattholmen. Den sterke tilbakegangen av sjøfugl har ofte vore forklart ved predasjon frå mink, og dette kan godt ha vore ein avgjerande faktor her sjølv om utviklinga for dei aktuelle sjøfuglartane er parallell med det vi elles ser over heile Vestlandet. Ein må forvente at det finst fast stamme av mink i området framleis.

Bestand (par)	1980	2011
Fiskemåse	65-70	-
Ternar	32	-
Tjeld	1	1

Bestandsutvikling

Særst negativ — både for fiskemåsen og ternene. Tilbakegangen kom tidlegast, og sterkast, for fiskemåsen. Denne arten hekkja sist her i 1988, då berre med nokre få par. Ternene hekkja her somme år, seinast i 1991, men bestanden var då langt mindre enn den var i 1980-81.

Trugsmål

Mink er det sannsynlege hovudtrugsmålet mot sjøfuglane på Brattholmen, men den sterkt negative bestandsutviklinga er nok også bestemt av næringssvikt over tid, slik situasjonen nok har vore mange stader på kysten for dei artane som normalt skulle ha hekkja ein slik stad.

Den attgroinga som skjer her er eit resultat av manglande bruk av sjøfugl over tid. Det har så langt ikkje nådd eit kritisk nivå, og sjølv om holmen kan ryddast med enkle og lite kostbare grep, er ikkje dette noko prioritert tiltak.

Tekniske inngrep, påverknad

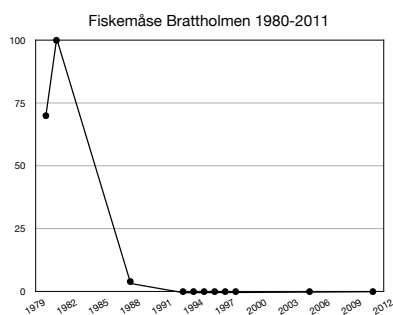
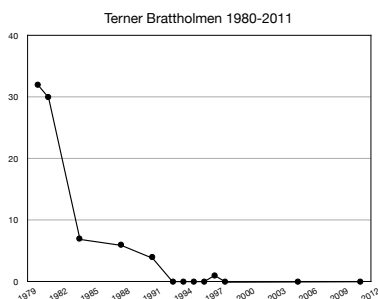
Det står ei fyrlykt sentralt på holmen, på same området som i dag er mest overgrodd med vegetasjon. Fyrlykta stod på same staden då verneplanen vart skriven, og verneforskrifta opnar for drift og vedlikehald av lykta utan hindringar. Dette er ikkje eit problem så lenge det ikkje hekkja sjøfugl på holmen, men om fuglane ein gong kjem attende, bør slikt vedlikehald helst skje utanom hekketid.

Skilting

OK pr 2011. Ferdsleforbodet har ikkje vore handheva sidan 1998. Underskiltet har følgjeleg vore fjerna like lenge.

Aktuelle tiltak

Ingen prioriterte i planperioden, med mindre hekkande sjøfugl med kolonipreg skulle

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Gjødsla strandberg	Dårleg	Holmen har noko preg av attgroing, men ikkje i slik grad at det i dag er eit problem i høve til verneføremålet. Tilstand kan lett betrast til middels med enkle grep dersom det vert prioritert.
Terner	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan 1991, og då berre med nokre få par.
Fiskemåse	Dårleg	Hekka sist i 1988. Det er lite truleg at Brattholmen vert teke i bruk av store mengder fiskemåse i overskueleg framtid.
Framande artar	Dårleg	Mink finst sannsynleg i området, og vil nok vere eit problem for hekkande sjøfugl.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at holmen fungerer som hekkestad for ternar dersom dei vender tilbake i framtida.
Terner	-	Dersom ternar med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst moglege ytre påverknad.
Framande artar	-	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før ternar tek opp att hekking med godt kolonipreg på staden. Då må fellefangst vurderast.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle reetablerte koloniar av ternar på eit kyst-avsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Tiltak		
Justere verneforskrift	2016	Gardsnummeret i verneforskrifta er feilskrive. Det må rettast frå gnr 143 til 142, som alltid har vore det korrekte.
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere normalt oppgradert. Handhevinga av ferdslereglane vert viktig dersom ternar i framtida skulle returnere til Brattholmen.
Mink	-	Dersom ternebestandane på denne delen av kysten skulle bygge seg opp att, bør ein då gå inn med aktiv fellefangst på Brattholmen og fastlandet innanfor, for å sjå om dette kan ha positive verknader for ternene.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle ternebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast, og ungeproduksjonen dokumenterast.

vende attende til holmen. Då bør ein rydde vekk noko av den høgare vegetasjonen sentralt på holmen.

Holmen høyrer til ein kommunal eigedom, og har gjort det så lenge den har vore verne. Like fullt er det ein feil i verneforskrifta som må rettast opp. Her står det at holmen høyrer til eigedomen gnr 143/1,2,3. Det rette er gnr 142/1,2,3.

Overvaking

Området skal overvakast kvart 4. år i samband med generell og oppfølgjande kartlegging av sjøfuglførekomstane i Hordaland.

Skåno NR Etne kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 81 daa, der 46 daa er landareal
Naturbase	VV00001719
UTM 32N	6626270 / 327304
Eigarar	
134/1 Margaret Bull-Tornøe Magne Olseth	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja. Omfattande beiting både med sau og fram til dei siste åra også storfe (ungdyr).
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sær sannsynleg.

Skåno naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Knoppsvane	-	1
Grågås	-	2
Kanadagås	-	-
Svartbak	-	6
Sildemåse	-	66
Gråmåse	70-75	235
Fiskemåse	-	15
Terner	-	-
Tjeld	-	2
Vipe	-	-

Skåno er ein frodig og graskledd holme like utanfor tettstaden Skånevik i Etne. Den er mykje nytta til beite og er prega av dette, men har også sterkt preg av gjødsling frå sjøfuglane. Den nordre halvdelan av holmen er verna som sjøfuglreservat, men i dag hekkar det mest like mange sjøfuglar utanfor reservatgrensene.

Det er ein viktig gråmåsekoloni med sær god ungeproduksjon mange år, også i magre år elles på kysten. Ei lokal silde- eller brislingstamme kan vere årsaka til at denne kolonien greier seg så godt. Det rike fuglelivet på Skåno har vore kjent i minst 180 år, så dette er ein av dei verkeleg «klassiske» sjøfugllokalitetane i Hordaland.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein større hekkekoloni for gråmåse på 70-75 par. Skåno har lenge vore kjent for at det hekka mykje sjøfugl her, utan at ein har stadfesta kva art(ar) det har vore tale om.

Tilstand 2011

God, til tross for at Skåno kanskje er det sjøfuglreservatet i Hordaland som har vore mest prega av menneskeleg aktivitet over tid. Alt areal på holmen kan karakteriserast som kulturbeite, godt gjødsla over tid av beitande husdyr og hekkande måsar. Innimellom har også marka vore kalka. I 2011 beita om lag 20 sauer på holmen, eit dyretal som har vore kring dette dei seinare åra. Inntil ganske nyleg har det og vore nokre ungdyr av storfe på beite her, men denne drifta hadde høyrte opp i 2011.

Husdyrbeitinga og aktiviteten frå måsane gjer at det ikkje er oppslag av kratt eller småskog på Skåno. Tilsynelatande harmonerer dagens beitetrykk godt med hekkende fuglar her, kan hende er beitinga på dette nivået viktig for at sjøfuglkoloniane er så livskraftige som dei faktisk er på holmen. I alle fall er det ikkje grunnlag for å hevde at sauerasen som vert nytta representerer noko problem for verneføremålet, slik det kan sjå ut for å vere i nokre andre sjøfuglreservat i fylket der det beitar sau av andre raser med meir uroleg framferd. Dette er ei nyttig røynsle som bør leggast til grunn ved forvaltninga av andre sjøfuglreservat på Vestlandet der beiting er aktuelt.

Berre den nordre delen av Skåno er verna som naturreservat. Det var på denne delen av øya fuglane hekka i 1980. I ettertid har måsebestandane på øya auka, og har også teke i bruk den sørre delen i omfattande grad. Utanfor reservatgrensene står det eit uthus som vert nytta i samband med sauedrifta, sjølv om det i dag er noko mangelfullt halde ved like. Her står det og ein minnebauta etter stortingsmannen Jacob Bull-Tornøe (1854-1915) og kona Juley, som er mellom dei tidlegare eigarane av Milje gard, som Skåno høyrer til. I 2007 vart det også reist ein metallfigur av gitaristen Gary Moore, ein verdsartist som vitja Skånevik Bluesfestival i 2003. Figuren vart først reist ulovleg inne i naturreservatet, men vart flytta seinare same år utanfor reservatgrensene.

Reservatet har ordinære restriksjonar på ferdsle i hekketida. Med unnatak av den første reisinga av Moore-figuren (sjå ovanfor) ligg det ikkje føre rapportar som tilseier at reglane ikkje vert overhaldne. Det vil likevel vere rart om ikkje eit og anna brot på

Bestandsutvikling for gråmåse (svart strek) og sildemåse (raud strek) på Skåno. Tala gjeld heile øya, ikkje berre i reservatet.

Tilsvarende utvikling for svartbak (svart strek) og fiskemåse (raud strek).

Skåno sett frå nordaust 23.6.2011. Det er denne delen av øya som er underlagt vern etter naturmangfaldlova. Foto: Stein Byrkjeland.

Skåno 20.6.1994. Naturtilstanden frå den gongen er tilnærma uendra i dag.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Kulturbeite	God	Sterkt prega av langvarig husdyrbeite og gjødsling frå hekkande sjøfugl. Det er såleis ein påverka naturtype, men vel fungerande for hekkande sjøfugl.
Gråmåse	God	Hekkebestanden er meir enn firedobla sidan 1980, og ungeproduksjonen særst god mange år. Truleg rekrutterer dette reservatet gråmåser til ein større region i ytre Hardanger.
Sildemåse	God	Relativt nytt innslag i faunaen på Skåno, men viktig ettersom det ikkje finst mange sildemåsekoloniar i regionen.
Fiskemåse	Middels	Relativt nytt innslag i faunaen, og særst fluktuerande frå år til år. Førekomsten har potensial ettersom fiskemåsen kan nytte godt av vern frå predatorar ved at det er så sterk førekomst av større måseartar på holmen.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst fast bestand av mink i området, i alle fall inne på fastlandet. Effektane på sjøfugl ser like fullt ut til å vere små, ettersom storleiken på måsekolonien skulle tilseie eit meir aktivt forsvar mot predatorer enn mange andre stader.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at holmen fungerer som ein særst god hekkestad for måsar.
Gråmåse	2012	Førekomsten skal på naturleg vis ligge på minimum same nivå som på vernetidspunktet, og ungeproduksjonen skal vere god. Kolonien skal produsere eit genuint overskot av gråmåse slik at andre koloniar i regionen som ikkje fungerer like godt kan rekruttere fuglar herifrå.
Sildemåse	2012	Skåno skal ha fast hekking av sildemåse, med tilhøyrande god ungeproduksjon.
Fiskemåse	2012	Skåno skal ha fast hekkebestand av arten, og vere ein av dei 5 viktigaste hekkestadane for arten i kystsona i ytre Hardangerfjord.
Næringsgrunnlaget	-	I den grad det finst ei lokal stamme av sild eller brisling nær Skåno, skal denne ressursen forvaltast slik at funksjonen den har for sjøfuglane vert oppretthalden.
Framande artar	-	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Tiltak mot mink vert ikkje sett i verk før ein har haldfast indikasjon på at hekkeresultatet vert negativt påverka av minken. Då må fellefangst vurderast.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2012	Skåno skal vere det viktigaste produksjons- og rekrutteringsområdet for hekkande gråmåse i ytre Hardangerfjord, der måsebestandane på øya fungerer i god harmoni med det lokale næringsgrunnlaget.

Tal hekkepar av sjøfugl på Skåno, delt på kor mange som fanst nord på øya (i reservatet) den 23.6.2011 og tilsvarende sør på øya, som ikkje er verna etter naturmangfaldlova.

Bestand (par)	Nord innanfor NR	Sør utanfor NR
Knoppsvane	-	1
Grågås	1	1
Svartbak	3	3
Sildemåse	18	48
Gråmåse	134	101
Fiskemåse	2	13
Tjeld	1	1

Forvaltingsråd for den søre delen av Skåno

Den søre delen av Skåno er ikkje verna etter naturmangfaldlova. Like fullt har sjøfuglbestandane på denne delen av øya teke seg godt opp dei seinare åra, og *heile* Skåno fungerer i dag som ein attraktiv sjøfuglkoloni. Det vert då viktig at også den søre delen av øya vert forvalta på ein måte som gjer at ein kan oppretthalde tilstanden, noko som så langt har vore gjort av eigar.

Beiting. Beitetrykk om lag som i dag kan og bør oppretthaldast.

Kalking. Denne delen av holmen har tidlegare vore kalka frå helikopter. Om dette er aktuelt i framtida, bør det skje utanom hekketid og utanom perioden med ferdsleforbod i reservatet. Ver merksam på at mange måsar i dag hekkar tidlegare enn før, og mange vil vere etablerte i området også gjennom heile april.

Bygningar og tekniske innretningar. Ikkje naudsynt å gjere noko med det som finst, og naudsynt vedlikehald av eksisterande uthus må vere kurant.

Friluftsliv. Denne delen av Skåno er markert som friluftsområde i kommuneplanen. Det har i praksis aldri fungert som eit slikt område, og når det no hekkar sjøfugl på arealet bør det heller ikkje det. Friluftsfunksjonen bør ikkje annonserast, og kommunen bør endre status til landbruksområde ved revidering av kommuneplanen.

Skilting. Fylkesmannen har utarbeidd eigne, nøytrale skilt der publikum vert oppmoda om å ta omsyn til hekkande fuglar slike stader. Dersom grunneigar og kommune tek initiativ til det, kan Statens Naturoppsyn setje opp slike skilt der det er ønskjeleg og tenleg.

ferdslereglane skjer her, med nærleiken til ein attraktiv tettstad og avvikling av ein årleg musikkfestival ikkje langt unna reservatet. Dertil er søre enden av holmen uthava som friluftsområde i kommuneplanen, og det er ikkje gjerding mellom dette arealet og naturreservatet.

Heilt nord på øya (i reservatet) står eit sjømerke, truleg reist i samband med snøggbåttrafikken til og frå Skånevik.

Det er sannsynleg at det finst mink jamleg på Skåno. Artane som hekkar her er likevel mellom dei som kan takle ei slik utfordring best, og koloniane er i dag så store at det kollektive forsvaret mot åtak frå mink kan vere vel fungerande.

Bestandsutvikling

Skåno har eit avgrensa utval av artar med relativt trivielle sjøfuglartar, og er såleis ikkje det viktigaste sjøfuglreservatet i Hordaland, men det er utan samanlikning det reservatet som har den sterkaste bestandsoppgangen sidan referansetidspunktet i 1980. Tala som vert presentert her gjeld *heile* Skåno, ikkje berre naturreservatet.

Gråmåsebestanden er meir enn firedobla sidan utgangspunktet for sjøfuglverneplanen, og bestandsoppgangen har vore særleg sterk i den siste tidsbolken. Fleire nye hekkeartar har kome til, og den raske positive utviklinga for *sildemåsen* er verdt å merke seg. Arten vart registrert med 15 individ i hekketida i 1998, men hadde neppe teke til å hekke her då. Det meste av sildemåsane hekkar på søre del av holmen utanfor reservatet.

Lovande er det og at *fiskemåse* har teke til å hekke i reservatet. Arten har forsvunne frå mange gamle hekkeområde i Hardangerfjorden, også Brattholmen litt lenger ute i fjorden enn Skåno. Predasjon frå mink vil nok vere eit problem for fiskemåse i ein slik region, men på Skåno kan fiskemåsen nytte godt av det kollektive reirforsvaret til dei større måseartane, ettersom bestanden av stormåsar er så god som den er.

Skåno er i dag hekkestad for *grågås*. 2 ungekull vart registrert 23.6.2011, men mest truleg er dagens hekkebestand større enn 2 par. Eitt par *kanadagås* fekk fram ungar på Skåno i 2005, medan 1 par *knoppsvane* gjorde det same i 2011. Også *vipe* og *raudstilk* vert registrert på holmen år om anna, med åtferd som tyder på hekking.

5-8 par *terner* (art uviss) hekka på Skåno i 1996. Terner kan sikkert ha gjort hekkeforsøk her også andre år, men dokumentasjon på dette vantar.

Skåno har greidd seg særst godt som sjøfuglhekkestad gjennom fleire tiår som elles har vore prega av næringsmangel og tilhøyrande hekkesvikt over heile Vestlandet. Det er uvisst kva dette kjem av, men det er nærliggjande å tenke seg at det kan finnast ei lokal stamme av sild eller brisling i nærområdet, som utgjer eit viktig næringsgrunnlag for måsane. Skåno er den desidert største gråmåsekolonien i Hardangerfjorden, og kolonien har mange år svært sterk ungeproduksjon. Det er grunn til å rekne med at kolonien rekrutterer positivt til hekkebestanden i ein større region, i alle fall i Ytre Hardangerfjord. Det kan nemnast at same dag som registreringane ved Skåno vart gjort i 2011, vart det observert ein flokk på kring 2000 aktivt næringsøkjande måsar ute i meir ope farvatn i Husnesfjorden. Det må denne dagen ha vore masseførekost av sild eller brisling i det øvre vasslaget i fjorden, og måsane var nok trekt hit frå ein større region. Sikkert også frå Skåno, noko som faktisk kan bety at hekkebestanden på Skåno dette året kan vere noko underestimert ettersom ein del av fuglane kan ha vore ute av kolonien då registreringa vart gjort.

Trugsmål

Skåno ligg i ein fjord med mykje ferdsle på sjøen, inn mot ein attraktiv tettstad. Det er nærliggjande å tru at dette kan vere ei utfordring for hekkande sjøfugl ein slik stad, men om så er, er det ikkje noko som tyder på at det har gitt avgjerande negative utslag på hekkinga. Situasjonen kan endre seg noko dersom friluftsområdet på søre delen av øya vert funksjonelt. Beiting på dagens nivå er ikkje rekna som eit trugsmål.

Mink finst nok i dette reservatet eller i det minste i nærleiken, men er ikkje rekna som eit stort trugsmål mot sjøfuglane her. I alle fall ikkje så lenge hekkebestanden av store måsar her er stor og livskraftig.

Tekniske inngrep, påverknad

Heilt nord på øya (i reservatet) står eit sjømerke, truleg reist i samband med snøggbåttrafikken til og frå Skånevik. Sør på Skåno står fleire innretningar, men desse er utanfor reservatet. Metallfiguren av Gary Moore står nær inntil vernegrensa og er bardunert med fleire stålstrengar. Desse kan skade nokre måsar, men så langt har vi ikkje fått rapport om slike tilhøve.

Skilting

OK pr. 2011.

Aktuelle tiltak

Det bør lagast ein informasjonsplakat om sjøfuglreservatet og fuglane som finst her, som monterast i Skånevik sentrum, samt på ferja mellom Skånevik-Matre-Utåker.

Utover dette ingen særskilde, men det kunne vore særst interessant å vite meir

Det er på den søre delen av Skåno, som ligg utanfor grensene til naturreservatet, dei fleste inngrepa og tekniske innretingane finst. Som det går fram av biletet er beitemarka her noko prega av tistlar og lyssiv. Dette er ikkje noko problem for fuglane, men kanskje i noko større grad for landbruket. Biletet er teke 23.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Skåno sett frå sørvest 23.6.2011. Naturreservatet ligg i den venstre halvdel av biletet. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Beiting	2012	Beitetrykket bør vere om lag som i dag. I den grad dette skulle bli vanskeleg å oppretthalde i framtida, eller behovet skulle endre seg vesentleg, må ein vurdere kva som då er tenleg for sjøfuglane.
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere godt oppgradert.
Informasjon	2015	Det skal utarbeidast og setjast opp ein informasjonsplakat om sjøfuglane på Skåno. Denne kan setjast opp i sjølve Skånevik og gjerne også på ferja som trafikkerer området.
Marinbiologiske førekomstar	2015	Ein bør stimulere til å få betre kartlagt kva som finst av lokale fiskestammer kring Skåno og i den nære regionen elles, og slå fast kva funksjon desse stammene har for måsane på Skåno.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultat skal førast på gjeldande skjema. Om mogleg, bør overvakinga skje oftare. Ungeproduksjonen skal vurderast og noterast ved kvar vitjing.
Næringsval	2015	Kolonien skal følgjast meir spesifikt eitt år for å klarlegge kva som er hovudnæringa for fuglane som hekkar på Skåno.

konkret kva fuglane på Skåno i hovudsak livnærer seg på. Det kan gjerast ved observasjon via teleskop frå land, gjerne kombinert med næringsprøver frå måseungar etter at dei er blitt føra. Ved slik teleskop-avlesing bør ein og sjekke om det finst fargemerkte individ frå Lyngøy i Tysnes her, for å klargjere i kva grad det er utveksling mellom desse koloniane.

Overvaking

Overvakast og registrerast minst kvart 4. år i samband med generell sjøfuglkartlegging i fylket, men om mogleg bør dette skje meir frekvent her. Oppteljing må skje i løpet av første del av juni.

Nordre delen av Skåno 23.6.2011, sett frå NV. Foto: Stein Byrkjeland.

Raudholmane NR Kvinnherad kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 34 daa, der 4 daa er landareal
Naturbase	VV00001740
UTM 32N	6628473 / 323157
Eigarar	
232/1 Ragnar Arve Njøs	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg. <i>Attgroing</i> : Enno ikkje dramatisk, men bør handterast.

Bestand (par)	1981	2011
Grågås	-	-
Ærfugl	-	-
Fiskemåse	27	14
Svartbak	1	-
Sildemåse	-	1
Gråmåse	-	-
Makrellterne	28	30
Tjuvjo	3 ind	-
Tjeld	1	2

Raudholmane naturreservat

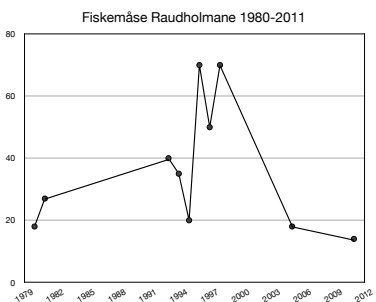
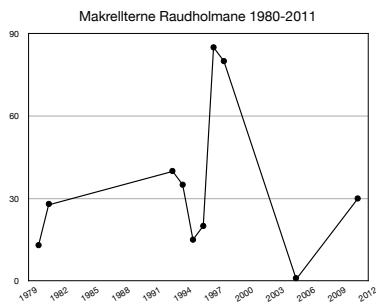
Raudholmane naturreservat, fotografert 23.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Raudholmane er to små og ein noko større holme på søraustsida av Halsnøy, ut mot Skånevikfjorden. Berre den største holmen har vegetasjonsdekke, men denne har i dag tydeleg preg av attgroing. Dette er så langt ikkje eit problem for fuglane, men vil kunne bli det med tida.

Raudholmane er eitt av berre 7 naturreservat i Hordaland som har hatt ei tilfredsstillande bestandsutvikling sidan vernevedtaket. Dette er særleg interessant og viktig ettersom artsinventaret på Raudholmane i hovudsak er fiskemåse og makrellterne — to av artane som har hatt den mest negative utviklinga på Vestlandet dei siste tiåra. Dei positive trekka her kan truleg sjåast i samband med tilsvarende situasjon på Skåno, tvers over fjorden.

Utgangspunkt for vernestatus (1980-1981)

Ein middels stor hekkekoloni for *fiskemåse* (27 par i 1981) og *makrellterne* (28 par i 1981, om lag halvparten året før). Det vart også registrert 3 individ av *tjuvjo* her på den tida.

Tilstand 2011

Den største holmen — som er den viktigaste for fuglane — er i dag noko prega av attgroing av kratt og små tre (bjørk, rogn, einer). Dette fenomenet er blitt meir tydeleg sidan førre vurdering i 1998, men er enno ikkje eit stort problem for fuglane. Ungar av hekkande fiskemåsar vil nok ha nytte av noko skjul når dei er små og forsvarslause, men samla sett vil nok målretta skjøtselstiltak vere positivt for sjøfuglane her.

Dei to mindre holmane i reservatet er meir låge, blankskurte berg, der attgroing ikkje er og aldri vil bli eit forvaltningstema. Det er i hovudsak desse skjera (i 2011 særleg det nordre skjeret) som er viktig for ternene, medan hovudholmen er tilhaldsstaden for dei aller fleste fiskemåsane.

Det beitar ikkje sau eller andre husdyr på desse holmane i dag, og dei er for små til at det er realistisk å etablere eit beiter regime her med dagens regelverk for slikt.

Det generelle biletet for makrellterne og fiskemåse har vore sterk tilbakegang over heile Vestlandet dei siste tiåra, og dei fleste opphavlege hekkekoloniane for desse artane på kysten har gått ut eller er kraftig reduserte. Raudholmane er i så måte eit positivt unntak. Samanhengen her er ikkje klar, men også naturreservatet på Skåno tvers over fjorden har hatt ei gunstig utvikling, men då for noko andre artar. Det er nærliggjande å tru at det finst lokale fiskestammar i Skånevikfjorden som sjøfuglane her er avhengige av i hekketida, slik at desse to reservata ikkje er like mykje råka av den same næringsssvikten som har blitt mesteparten av Vestlandet til del i denne tidsbolken.

Det er naturleg å tru at det finst mink i området også i dag, i alle fall inne på hovudøya Halsnøy. Det er små problem for mink å symje frå Halsnøy ut til Raudholmane på ein roleg dag, men avstanden er likevel noko større enn det som ofte er situasjonen for mange andre sjøfuglreservat sin del. Det faktum at hekkekoloniane på Raudholmane enno er livskraftige til tross for at hekkekoloniane ikkje er spesielt store, kan tyde på at predasjonseffektane frå mink kanskje er avgrensa i dette reservatet, sjølv om dei gjerne ikkje er fråverande.

Bestandsutvikling

Hekkekoloniane av *fiskemåse* og *makrellterne* har variert ein god del over tid, slik vanleg er for desse artane. Bestandane i dag er lågare enn dei var gjennom 1990-talet, men fullt på høgd med situasjonen kring 1980. Dette er ei anna og langt meir positiv utvikling enn det som har blitt mange andre hekkestader for desse artane til del.

Også ein del andre sjøfuglartar har innimellom hekka på Raudholmane, men då i låge tal. Eksempelvis hekka *ærfugl* og *siland* her i 1997 og 1998, og dette kan mykje vel vere ordinært dei fleste år. *Grågås* vart først sett her i 1996, og det er ikkje utenkjeleg at også denne arten hekkar her somme år. Observasjonen av 3 *tjuvjo* her i 1980 kan tyde på at dette var ein av få attverande hekkelokalitetar for denne arten den gongen, men sidan har arten heller ikkje vore sett ved Raudholmane.

Raudholmane er ofte nytta som kvilestad for flokkar av ærfugl, *storskarv* og *stormåsar* — både i hekketida og utanom denne.

Trugsmål

Attgroing av den største holmen ser ut til å vere det største trugsmålet her på sikt. Raudholmane ser ikkje ut til å ha vore råka av vedvarande næringssvikt dei siste tiåra, slik situasjonen har vore mange andre stader i regionen.

I kva grad mink har vore og er eit trugsmål er uvisst, men det er all grunn til å tru at arten i alle fall stundom er innoom Raudholmane. Utover mink har desse holmane ikkje utfordringar i høve til førekomst av framande artar.

Tekniske inngrep, påverknad

Det står eit sjømerke i sjøen like ved eitt av skjera, utover dette ingen kjende.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla berg, dei små holmane	God	Ligg lågt, vil difor aldri bli prega av attgroing. Fungerer greitt som hekkestad for makrellterne.
Fuglegjødsla berg, hovudholmen	Middels	Har preg av attgroing. Enno ikkje dramatisk og øydeleggjande for fiskemåsen, men tilstanden vil bli forbetra med målretta skjøtsel.
Fiskemåse	God	Relativt sett har Raudholmane ein viktigare funksjon for fiskemåsen i desse fjordstroka i dag enn tilfellet var på vernetidspunktet. Det skuldast meir gunstig utvikling her enn andre stader.
Makrellterne	God	Dette er den einaste hekkeførekosten av arten i Hordaland som rettferdiggjær tilstandsklasse «god» i rimeleg grad i dag.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst fast bestand av mink i området, i alle fall inne på fastlandet. Effektane på sjøfugl ser like fullt ut til å vere avgrensa.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2014	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at holmen fungerer som ein særleg god hekkestad for måsar. Tilstandsklasse skal hevast frå «middels» til «god».
Fiskemåse	2012	Hekkeførekosten på Raudholmane skal vere ein av dei 3 største i kystsona i ytre Hardangerfjord, og skal reprodusere så bra at hekkefuglar til andre koloniar i regionen kan rekrutterast herifrå.
Makrellterne	2012	Raudholmane skal ha naturleg hekkeførekomst for arten, der hekkeframgangen ikkje skal vere hemma av mink eller andre framande artar.
Næringsgrunnlaget	-	I den grad det finst ei lokal stamme av sild eller brisling i Skånevikfjorden eller i nærleiken, skal denne ressursen forvaltast slik at funksjonen den har for sjøfuglane på Raudholmane og Skåno vert oppretthalden.
Framande artar	2014	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Predasjon frå mink skal ikkje vere på slikt nivå at det har påviseleg negativ effekt på sjøfuglbestandane.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Raudholmane naturreservat skal vere eit viktig produksjons- og rekrutteringsområde for hekkande fiskemåse og makrellterne i ytre Hardangerfjord.

Skilting

OK pr. 2011, men det er viktig at skiltinga her vert halde godt ved like framover.

Aktuelle tiltak

Ein god del buskar og småtre bør fjernast frå hovudholmen, men holmen bør ikkje snauast heilt av omsyn til hekkande ærfugl og trong for eigna skjul for måseungar. Det er knapt realistisk å halde vegetasjonen i sjakk ved hjelp av beitedyr her i etterkant av slik skjøtsel. Dermed vil nye skot raskt skyte ut frå stubbar, og dette vil vere destruktivt for hekkande sjøfugl. Effekten av slik skjøtsel vil då kunne bli destruktiv i løpet av få år — jf røynsleane frå Aksnesholmane i Kvam — og avgrensa bruk av Roundup el l til stubbebehandling må kunne akseptierast.

Det ligg knapt føre dokumentasjon av kva som hekkar her tidleg på sesongen (ærfugl, grågås, siland). Av omsyn til slike artar er det viktig at skjøtelsomfanget vert tilpassa artane sine behov. Før skjøtsel vert sett i verk er det difor påkravd med ei meir detaljert vurdering av behov og framgangsmåte i forkant.

Det er høgt prioritert å halde Raudholmane fri for mink så langt som råd. Dette kan vere ei vanskeleg utfordring fordi mink utan store problem kan ta seg over frå Halsnøy når tilhøve ligg til rette for det. Raudholmane, samt dei nære områda inne på Halsnøy, bør handterast ved hjelp av spesialtreina hund og påvist mink fjernast — og slike tiltak bør repeterast minst kvart 3. år.

Overvaking

Overvakast minst kvart 4. år i samband med generell sjøfuglkartlegging i Hordaland, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Om mogleg, bør det gjerast meir frekvent. Overvakinga må intensiverast dei næraste åra etter at buskar og kratt er fjerna frå hovudholmen, for å sjå kva effekt ein får av tiltaket.

Over, til venstre: Eitt av to mindre skjer i Raudholmane naturreservat. Det er i første rekke på dette skjeret makrellternene har hekka, sjølv om nokre få par også hekkar på hovudholmen somme år. Biletet er teke 23.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Over, til høgre: Hovudholmen i Raudholmane naturreservat 23.6.2011. Sentrale delar av holmen er meir overgrodd enn godt er, og rydding av kratt og små tre vil berre vere gunstig her av omsyn til sjøfugl. Noko vegetasjon bør likevel stå att slik at små måseungar og rugande ærfuglhoer kan finne eigna skjul når dei treng det.

Tiltak		
Dokumentasjon av mink	2013 2016 2019	Alle holmane i reservatet skal vitjast med trenna hund i februar-april for å dokumentere om det finst mink i reservatet, og om mogleg ta ut minken. Nærtliggjande område på Halsnøy bør undersøkast på same vis. Tiltaket bør repeterast minst kvart 3. år framover.
Vurdering av skjøtelsbehov	2016	Reservatet sin funksjon som hekkeområde for ærfugl og grågås skal vurderast i mai. Reservatet skal undersøkjast på ny kring 20. juni, for å vurdere hekkinga for ternar og måsar. Ut frå desse resultatata skal det lagast ei enkel skisse for kva som er naudsynt av krattrydding på holmen.
Krattrydding	2017	Hovudholmen må ryddast for kratt, i eit omfang som følgjer av vurderingane under forrige punkt. Kvist, pas og trevyrke må anten fjernast frå staden, eller brennast/flisast. Må vere ferdig innan 1. april.
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Marinbiologiske førekomstar	2015	Ein bør stimulere til å få betre kartlagt kva som finst av lokale fiskestammer i Skånevikfjorden og i den nære regionen elles, og slå fast kva funksjon desse stammene har for sjøfuglane på Raudholmane og Skåno.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Om mogleg, bør overvakinga skje oftare. Ungeproduksjonen skal vurderast og noterast ved kvar vitjing.
Effekt av skjøtsel	2018 2019	Bestandane må teljast nøye minst dei to påfølgjande åra etter at krattskogen er rydda, for best mogleg å dokumentere effekten av skjøtselstiltaka. Ein må deretter vurdere om meir frekvent overvaking er naudsynt dei næraste åra vidare framover.
Næringsval	2016	Kolonien skal følgjast meir spesifikt eitt år for å klarlegge kvar fuglane som hekkar på Raudholmane hentar mesteparten av næringa frå, og om mogleg kva fisk som vert fanga.

Fjæraskjer naturreservat

Fjæraskjer NR	
Kvinnherad kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 11 daa, der 1 daa er landareal
Naturbase	VV00001739
UTM 32N	6635272 / 316776
Eigarar	
209/1 Jon Ørevik Landa	
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Førkomst i dag sannsynleg.

Fjæraskjer er eit lite, lågt skjer nordaust på Fjelbergøy, ut mot Klosterfjorden. Skjeret er mest vegetasjonslaust, og er såleis eit typisk terneskjer på denne delen av kysten. Det er også ein middels stor ternekoloni som er verneverdien her, men fuglane har vore fråverande dei siste 10-15 åra.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Ein middels stor hekkekoloni for ternar med 30 par makrellterne og 2-3 par raudnebbterne.

Tilstand i 2011

Naturtypen har OK tilstand, men fuglane er fråverande. Status for mink er uviss, men det er sannsynleg at denne arten har fast bestand på Fjelbergøy og dei andre større øyane i området.

Bestandsutvikling

Fram til 1998 har det hekka ternar år om anna på skjeret, men hekking er ikkje dokumentert etter den tid. Nokre år, som i 1996 var det mange ternar som heldt seg på holmen i ein periode, utan at ein såg konkrete teikn til hekking. Dette året vart det registrert 85 ternar 17/5, avtakande til 32 ind. den 9/6 og ingen den 2/7. I 1995 gjekk ternene til hekking, men hekkesuksessen var lik 0 utan at ein kjenner årsaka til det.

Det var i hovudsak makrellterne som heldt seg her i 1980. Opp gjennom åra er det varierende kva art som er rapportert, og i 1998 vart alle dei 20 hekkepara oppgjeve å vere raudnebbterne.

Fjæraskjeret har avgrensa verdi for andre sjøfuglartar.

Trugsmål

Predasjon frå mink er sannsynleg her, og ein ternekoloni av avgrensa storleik slik som denne kan vere særskilt utsett for ein slik faktor.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

OK pr 2011.

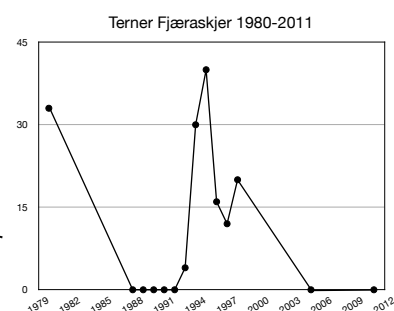
Aktuelle tiltak

Ingen spesielle. Tiltak mot mink er det lite poeng i her dersom Fjelbergøy har fast stamme av arten, noko som er sannsynleg.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal overvakast og registrerast kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Dersom ein skulle få rapportar om at ternene returnerer til området i framtida, må overvakinga intensiverast i slik grad at ein også får dokumentert hekkeresultatet og eventuell årsak til hekkesvikt.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	-	1
Fiskemåse	-	1
Makrellterne	30	-
Raudnebbterne	2-3	-
Registreringar 2014 (7. juli): Svartbak 1 par.		

Fjeraskjer fotografert 23.6.2011. Avstanden til naboøya er relativt kort, og distansen frå denne til Fjelbergøy er heller ikkje lang. Det er sannsynleg at det finst fast stamme av mink på Fjelbergøy i dag, og då vil ein slik ternekoloni vere sær sårbar. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt om ferdsleforbod skal vere oppgradert.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Ved konstatert ternhekking i framtida, skal ein dokumentere hekkeresultatet og så langt som råd slå fast kva som er årsaka til eventuell hekkesvikt.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla berg	God	Skjeret har framleis klart preg av gjødsling frå hekkande ternar, sjølv om fuglane ikkje har nytta plassen det siste tiåret.
Terner	Dårleg	Ternene forsvann frå staden relativt tidleg, og har ikkje vore registrert her sidan 1998. Fleire år har hekkeresultatet vore dårleg, eller fuglane har ikkje gått til hekking i det heile.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst fast bestand av mink i området, i alle fall inne på Fjelbergøy. Effektane på sjøfugl er uvisse.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at skjeret har potensial til å huse aktiv hekkekoloni av hekkande ternar.
Terner	-	Hekking av ternar skal ha prioritet dersom ternar i framtida vender attende hit.
Framande artar	2014	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Predasjon frå mink skal ikkje vere på eit nivå som resulterer i påvisleg negativ effekt på sjøfuglbestandane.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Under føresetnad av at ternbestandane i Hordaland styrkar seg i framtida, skal Fjeraskjeret vere ein veileigna hekkestad for fuglane, der hekkeframgangen er styrt av det gjeldande næringsgrunnlaget og vèrmessige tilhøve.

Hillekalven og Pasholmen naturreservat

Hillekalven og Pasholmen NR Kvinnherad kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 130 daa, der 16 daa er landareal
Naturbase	VV00001699
UTM 32N	6632821/ 309205
Eigarar	
189/1 Per Egil Juel Bård Øvsthus	
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja, men i dag berre på Hillekalven.
Taretråling	Tillate etter verneforskrift. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Minkfritt pr 2014.

Ein serie mindre holmar og skjær i tilknytning til øya Hille sentralt i Klosterfjorden. Særleg Pasholmen syner teikn til attgroing på sentrale delar, medan Hillekalven er framleis ein grøn og sterkt fuglegjødsla holme. Berggrunnen i området inneheld ein del marmor og kalkstein.

Desse øyane var i utgangspunktet viktige område for fiskemåse og ternar. Den store omveltninga her fann stad i åra 1995-1996, og etter den tid har det mest ikkje hekkja sjøfugl i dette reservatet.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Ein livskraftig hekkekoloni på 100 par *fiskemåse* og 75 par *ternar*.

Tilstand i 2011

Naturtilstanden på Hillekalven er grei. Dette er ein grøn og frodig holme, som vert beita av nokre få sauer av norsk, kvit rase. Det veks ein del tre her som utan problem kan fjernast, men ingen skjøtsel er påkravd her.

Pasholmen er ein sterkt fuglegjødsla holme, med grønne bakkar. Søre delen av holmen er noko overgrodd med einer og litt furu. Dette oppslaget kan med fordel ryddast vekk, men det er ikkje attgroing som er årsak til at det mest ikkje hekkar fuglar her i dag. Det er ikkje beitedyr på denne holmen no.

Dette var i utgangspunktet særst viktige holmar for sjøfuglane, men sidan 1996 har det mest ikkje hekkja fugl her. Det skjedde ei dramatisk omveltning i åra 1995-1996, som kanskje har samband med vedvarande næringssvikt, men som også kanskje kan skuldast mink dersom arten då etablerte seg fast på desse øyane. Hilleøyane ligg relativt isolert i Klosterfjorden — 2,4 km frå Halsnøy og 3,2 km frå Stord. Det var mink på Hille fram til 2014. Dette året vart 2 territorielle individ fjerna, og kontroll i 2015 påviste ikkje arten. Effektive tiltak på staden kan få varig effekt ettersom det vil vere krevjande for minken å ta seg ut att over eit slikt ope havstykke i ettertid.

Bestandsutvikling

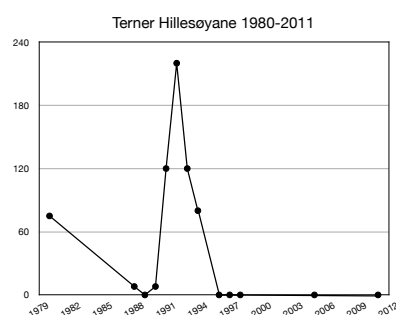
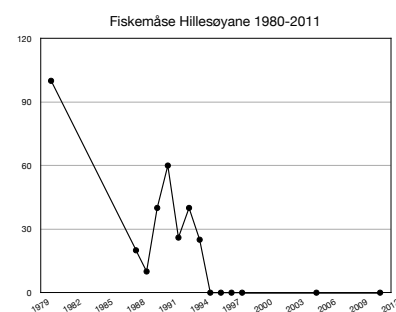
Utviklinga i dette reservatet såg relativt bra ut fram til 1995, men då kom eit totalt samanbrot. Samanbrotet for *fiskemåsen* kom i 1995, etter at bestanden hadde gått gradvis attende sidan 1980. Det hekkja framleis ein god del ternar her i 1995, men bestanden vart då ikkje kvantifisert. For *ternene* kom samanbrotet året etter. Sidan 1996 har det korkje hekkja fiskemåse eller ternar i dette reservatet, i alle fall ikkje i slikt monn at det er blitt registrert.

Utviklinga for ternene er like fullt interessant. Denne bestanden auka godt i perioden 1991-1993, og i 1992 var nok dette den største ternekolonien i Hordaland med kring 220 hekkepar. I dei beste åra vart det ikkje gjort forsøk på å artsbestemme ternene. Det er grunn til å tru at *makrellternar* representerte hovudtyngda, men at kolonien var ein blandingskoloni. I 1993 var her to koloniar: Ein rein *raudnebbternekoloni* på 40 par, og ein blandingskoloni på ca 80 par der fordelinga var 5/95% i favør av makrellterne.

Det abrupte samanbrotet i 1995-96 er påfallande, og mykje meir markant i dette reservatet enn dei fleste andre stader i Hordaland. Vi kjenner ikkje årsakene til dette, men at næringssvikt er ein sterkt medverkande faktor er sannsynleg. Det er også mogleg at det på denne tida vart etablert ein fast bestand av mink på Hilleøyane, ein

Bestand (par)	1980	2011
Ærfugl	-	-
Svartbak	-	4
Gråmåse	-	-
Sildemåse	-	1
Fiskemåse	100	-
Ternar	75	-
Teist	-	-

Registreringar 2014 (7. juli):
Svartbak 3 par, Fiskemåse 1 par, Tjeld 1 par, Grågås 4 ind på hovudøya Hille.

Hillekalven fotografert 23.6.2011. Det veks ein del buskar og halvsvotore tre på denne holmen som utan problem kan fjernast av omsyn til sjøfuglane, men naudsynt er det så langt ikkje. Beitinga gjer sitt til at denne holmen vert halden tilstrekkeleg open, og småholmene inn til Hillekalven er i dag vel så viktige for fuglane. Foto: Stein Byrkjeland.

Pasholmen 23.6.2011. Det går ikkje så klart fram av dette biletet, men særleg den søre delen av denne holmen er i dag meir overgrodd enn godt er. Oppslaget vert tilrådd fjerna som skjøtselstiltak, men berre dersom ein ser indikasjonar på at sjøfugl vender attende til dette området. Foto: Stein Byrkjeland.

På havbotnen mellom Hillekalven og Hille ligg vraket etter lekteren «Victor II,» som havarerte her andre juledag 1972. Historien omkring denne hendinga er spesiell, sjå s. 61. Det er uvisst i kva grad vraket representerer noko trugsmål mot sjøfugl i området, men dette bør undersøkjast. Biletet teke 23.6.2011.

Hendingane omkring denne lekteren var ei stor sak i media i 1972. Lekteren var lasta med malingsavfall, lagra på tønner i dårleg forfatning. 1188 slike tønner vart fjerna frå staden i januar 1973, men det var fleire tønner her i utgangspunktet. Eit oppslag i *Dagbladet* 25. september 1972 fortel om det:

«Uthusene i Kvinnherad skinner nå i alle regnbuens farger. Det er malingsavfallet fra International Farvefabrikk i Bergen som er blitt til velsignelse for folk i distriktet. Den beryktede lekteren har nå i snart fem måneder utgjort en konstant forurensningstrussel mot strendene. Lensmann Knut Berge forteller at folk på Halsnøy, på oppfordring fra malingsfabrikken, er begynt å hamstre maling og white spirit fra den synkeferdige lekteren. Det resulterer i mange oppsiktsvekkende uthus rundt på øya. Det er jo et lotteri hvilken farge fatene inneholder, sier lensmannen.»

bestand som kan ha vore her sidan. Hilleøyane ligg relativt isolert i Klosterfjorden, og kan ha vore vanskeleg å ta seg fram til for minken.

Over tid har fiskemåse og terner vore dei viktigaste fugleartane i dette reservatet. Det har generelt hekk lite stormåsar her, men i 1993 var her også ein bestand på 15 par svartbak, 5 par gråmåse nokre få sildemåsar. Vel så viktig er observasjonen av 6 teist i 1992 og 2 ind. av arten i 1993. Det er sannsynleg at dette reservatet er ein gamal hekkeplass for denne alkefuglen på same måte som på Illholmane i Vindafjord, men den vart ikkje registrert under grunnlagsregistreringa for sjøfuglverneplanen i 1980, og heller ikkje etter 1993.

Det er vanleg å sjå ærfugl i dette reservatet. Eitt ungekull vart sett her i 1991, og fleire gonger seinare er det sett hofuglar i reservatet, som har vore tolka som ærfuglhoer som har mista ungekulla sine. Også dette kan vere indikasjon på at mink har hatt meir influens i dette reservatet enn mange andre stader, og har det kanskje enno.

Holmane vert også nytta som kvileplass for storskarv, til alle årstider.

Trugsmål

Attgroinga som finn stad på søre Pasholmen er ikkje gunstig for hekkande sjøfugl, men er enno ikkje av slik karakter at den er destruktiv i så måte. Tilstanden bør forberast, men det er ikkje poeng i å investere tid i dette før ein ser klare teikn til at holmen får att noko av sin opphavlege funksjon for sjøfugl.

Vedvarande næringsvikt over tid — særleg etter 1995 — er det sannsynlege hovudtrugsmålet i dette reservatet, men vanskeleg for forvaltingsstyresmakta å gjere noko med. Dersom det finst ein sterk bestand av mink på Hilleøyane, er nok også dette eit stort problem ettersom dei viktigaste sjøfuglartane i dette reservatet også er dei artane som tradisjonelt er sterkast skadelidande av slik predasjon.

Dersom sjøfuglane ein gong skulle returnere til dette reservatet, vil det vere ei utfordring å halde oppe eit tilstrekkeleg beitetrykk. Beiteregimet som i dag finst på Hillekalven ser ut til å vere greitt fungerande. På Pasholmen har beiting i dag gått heilt ut, og vegetasjonen har preg av det.

Tekniske inngrep, påverknad

Vraket etter lekteren *Victor II* ligg mellom Hillekalven og hovudøya Hille. Det har over tid blitt mindre og mindre synleg frå oveflata, og i dag er berre den øvste delen av hovudmasta synleg ved lågvatn. Båten forliste under spesielle omstende i 1972 med store mengder malingsavfall om bord, men er merkeleg nok ikkje nemnt i verneplanen. Alle spenn med maling skal vere fjerna, men det bør undersøkjast om det kan vere anna ureining på sjøbotn i området, og om dette er av slik karakter at sedimenta bør fjernast.

Skilting

OK pr 2011. Det er no lenge sidan det har vore aktiv sjøfuglhekking her, og det kunne såleis vere naturleg å vurdere behovet for å oppretthalde totalforbodet mot ferdslø i hekketida her. Reservatet har likevel stort potensial for hekkande sjøfugl dersom dei negative faktorane for fuglane skulle snu i framtida — difor der det viktig at ferdsløforbodet vert oppretthalde her.

Aktuelle tiltak

Det er viktig å undersøke med jamne mellomrom om det vert reetablert bestand av mink på Hilleøyane. Dersom dette skjer, må det relativt snarleg setjast i verk tiltak mot mink her, med målsetjing om å utrydde stamma heilt. Det må i så fall skje i heile øygruppa, ikkje berre i naturreservatet.

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Noko overgrodd pr 2011, særleg gjeld dette søre del av Pasholmen, men neppe i slik grad at det er destruktivt for fiskemåse eller ternar.
Fiskemåse	Dårleg	Det har ikkje vore hekkekoloniar av arten her sidan 1995.
Makrellterne	Dårleg	Tilstanden var lenge god — dels særleg god, og betre enn dei fleste tilsvarende koloniar i fylket — men ternene har vore heilt fråverande sidan 1996.
Teist	Dårleg	Observasjonar i 1992-93 tyder på at teist har hekka i reservatet i alle fall somme år. Bestanden har i dag gått ut.
Framande artar	God	Mink vart utrydda — vonleg permanent — frå reservatet i 2014.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2018	Naturtypen sin tilstand skal betrast frå «middels» til «god». Dette må skje samstundes med at andre negative faktorar for hekkande fiskemåse og ternar blir fjerna eller i alle fall får redusert effekt.
Fiskemåse	2025	Arten skal reetablere seg som hekkefugl i området, med bestand på minimum 50% av utgangspunktet for sjøfuglverneplanen (1980).
Makrellterne	2025	Arten skal reetablere seg som hekkefugl i området, med bestand på minimum 50% av utgangspunktet for sjøfuglverneplanen (1980).
Teist	2025	Reservatet bør ha fast hekkebestand av teist, ved naturleg reetablering.
Framande artar	2014	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Mink skal ikkje vere etablert med fast bestand i reservatet, og heller ikkje på andre øyar i øygruppa.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2025	Naturrestatet skal vere heilt fritt for influens frå framande artar, og skal saman med koloniane på Skåno, Raudholmane og Illholmane vere eit livskraftig reservat som produserer eit overskot av naturleg heimhøyrande sjøfuglartar til regionen ytre Hardangerfjord.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturrestat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert, på alle relevante holmar.
Fjerning av mink	2014	Reservatet må undersøkjast grundig for førekomst av mink. Dersom arten vert påvist, skal den utryddast i heile øygruppa, inklusive hovudøya Hille.
Fjerning av kratt og småtre	2016	Både Hillekalven og Pasholmen skal ryddast for kratt og småskog i vesentleg grad, men ikkje meir enn at beitende husdyr har eigna skjul å søke seg til. Det kan utarbeidast ein særskilt plan for korleis slik rydding skal skje. Om naudsynt, kan det nyttas RoundUp i avgrensa grad for å motverke omfanget av uønskte nye skot frå felte tre etter skjøtselstiltaket.
Beiting	2017	Beitetrykket på Hillekalven bør oppretthaldast om lag som i dag. Det bør etablerast beitedyr av eigna sauerase på Pasholmen.
Marinbiologisk kartlegging	2017	Sjøfuglane som tidlegare hekka her måtte ha hatt god tilgang på småfisk gjennom heile hekketida. Det bør gjerast ei kartlegging av kva fiskeartar som er vanleg kring Hilleøyane og kva tilstanden er for dei artane som er mest aktuelle som byttedyr for fiskemåse, ternar og teist. Kombinerast med ei undersøking av eventuelle tungmetall m v i sedimente kring skipsvraket.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong årleg medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Om fjerninga av mink gir positiv effekt og sjøfugl på ny tek til å nytte desse holmane som hekkeplass, må også den tiltakande overgroinga av Pasholmen handterast. Det tilseier omfattande krattrydding og oppfølgjande beiting med sau i etterkant. Det må ikkje ligge kvist eller pas att i terrenget etter tiltaket. Dette tiltaket er likevel ikkje høgt prioritert dei aller næraste åra.

Det må vurderast i kva grad det er miljøfagleg forsvarleg av vraket etter *Victor II* ligg i reservatet, eller om vraket og sedimenta kring det må handterast spesielt.

Overvaking

Naturrestatet skal overvakast og bestandsregistrerast kvart år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Terneskeret NR Kvinnherad kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 12 daa, der 1 daa er landareal
Naturbase	VV00001742
UTM 32N	6636044 / 318382
Eigarar	
196/1 Svenn Erik Eide	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7. Desse reglane har ikkje vore handheva sidan 1987.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg.

Terneskeret naturreservat

Terneskeret er eit lite, lågt og på det næraste vegetasjonslaust skjer i Høylandssundet nord for Halsnøy. Namnet fortel at dette nok har vore ein fungerande ternekoloni for lenge sidan, men her har bestandsutviklinga etter at vernet vart formalisert vore særst negativ.

Bestand (par)	1980	2011
Makrellterne	27	-

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Ein mindre hekkekoloni for 27 par *makrellterne*.

Tilstand i 2011

Naturtypen — som er fuglegjødsla strandberg — har preg av at det er lenge sidan terner hekka i godt monn på staden, men tilstanden er framleis god og krev ikkje skjøtsel.

Det er sannsynleg at mink er frekvent innom denne holmen, og dette kan godt ha vore ei viktig årsak til at ternene ikkje har hekka her på lang tid.

Bestandsutvikling

Klart negativ. Denne *makrellternekolonien* var ikkje spesielt stor i utgangspunktet, og den tapte seg raskt. Allereie i 1993 var den redusert til berre 2 par, men då skal det ha vore *raudnebbterne* som hekka her. Elles hekka 10 ternepar i 1996 med det som er oppført som «middels» resultat, men etter den tid er det ikkje kjent at det har hekka ternar på staden. Heller ikkje andre artar sjøfugl hekkar på denne holmen, som har preg av å vere eit typisk terneskeret etter Vestlandsforhold.

Trugsmål

Predasjon frå mink er truleg ei viktig årsak til at hekkesvikten er så kapital her og kom så tidleg, men det treng ikkje vere den einaste årsaka. Næringssvikt kan også ha spelt ein rolle, men det harmonerer ikkje så godt med at utviklinga på Trollskeret NR (som ligg i avgrensa avstand frå Terneskeret) er ganske annleis.

Vi veit ikkje kva som er status for mink i dette området i dag, men mest truleg finst ein fast bestand på Halsnøy som ikkje er i lang avstand frå Terneskeret.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

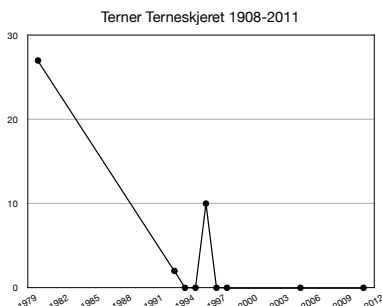
OK pr 2011. Underskiltet om ferdsleforbod vart teke ned i 1998, og dette punktet i verneforskrifta har sidan ikkje vore handheva i lys av dei manglande sjøfuglbestandane her.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilde.

Overvaking

Reservatet skal overvakast kvart 4. år i samband med generell bestandskartlegging av sjøfugl i Hordaland, og resultatane skal førast på gjeldande skjema.

Terneskeret naturreservat 23.6.2011. *Sjølvs om det no er mange år sidan det sist hekka terner her, har reservatet klart preg av å vere eit klassisk terneskjer — noko også namnet på skjeret fortel. Foto: Stein Byrkjeland.*

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla berg	Tilfredsstillande	Litt overgrodd pr 2011, men ikkje i større grad enn at dette er uproblematisk for hekkande terner.
Makrellterne	Dårleg	Ternene forsvann frå staden relativt tidleg, og har ikkje vore registrert her sidan 1996.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst fast bestand av mink i området, i alle fall inne på Halsnøy. Effektane på sjøfugl er uvisse.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at skjeret har potensial til å huse aktiv hekkekoloni av hekkande makrellterne.
Makrellterne	-	Hekking av makrellterne skal ha prioritet dersom ternar i framtida vender attende hit.
Framande artar	2014	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Predasjon frå mink skal ikkje vere på eit nivå som resulterer i påvisleg negativ effekt på sjøfuglbestandane.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Under føresetnad av at ternbestandane i Hordaland styrkar seg i framtida, skal Terneskeret vere ein veileigna hekkestad for makrellterne, der hekkeframgangen er styrt av det gjeldande næringsgrunnlaget og vèrmessige tilhøve.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere oppgradert. Dette gjeld ikkje underskilt om ferdsleforbod, med mindre ternar skulle returnere til skjeret i framtida.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultat skal førast på gjeldande skjema.

Trollskjeret NR Kvinnherad kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 12 daa, der 1 daa er landareal
Naturbase	VV00001743
UTM 32N	6628715 / 315979
Eigarar	
197/1	Kvinnherad kommune
197/2	Inge Torleiv Voster
197/3	Mina Karlsen
197/4	Georg Konrad Karlsen Kirsten Karlsen
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg.

Trollskjeret naturreservat

Trollskjeret naturreservat 23.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Trollskjeret er eit lite, frittliggjande skjer nordaust for Store Lauvøy i sundet mellom Valen og Halsnøy. Det finst noko vegetasjon sentralt på skjeret, men ikkje i slik grad at det er eit problem for hekkande sjøfugl. Dette er eit typisk terneskjer som Hordaland i utgangspunktet har mange av. Ternene har vore fråverande sidan slutten av 1990-talet, men fiskemåsen er i dag på veg opp her.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

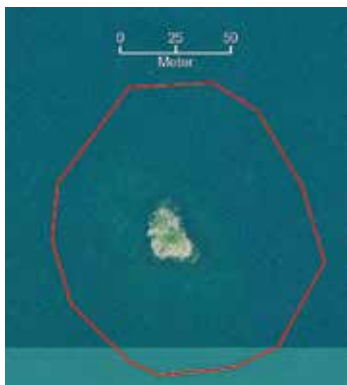
Ein hekkekoloni på 46 par *makrellterne* og 3-4 par *raudnebbterne*, forutan 1 par *fiskemåse*.

Tilstand i 2011

Naturtilstanden er relativt god, sjølv om sentrale delar av Trollskjeret kan seiast å vere noko overgrodd av låg vegetasjon. Dette er ikkje å sjå på som eit problem i dag, men tendensen kan forsterke seg med tida.

Tilstanden for sjøfuglane er ikkje like god. Ternekolonien som var grunnlaget for vernevedtaket har ikkje vore her på om lag 15 år. Derimot har bestanden av fiskemåse teke seg opp. Med den overgroinga som skjer sentralt på holmen vil nok staden vere meir eigna for fiskemåse enn ternar slik tilstanden er no, men det er neppe naturtilstanden som er årsaka til at ternene har forsvunne.

Det er grunn til å tru at mink er innom dette reservatet frå tid til anna, sjølv om det kanskje hende meir frekvent tidlegare. Skjeret ligg fritt, men avstanden til område med meir permanent minkbestand er ikkje så lang, så tiltak mot mink vil vanskeleg kunne gje langvarige effektar her.

Bestand (par)	1980	2011
Fiskemåse	1	13
Svartbak	-	1
Makrellterne	46	-
Raudnebbterne	3-4	-
Tjeld	-	1

Bestandsutvikling

Ternekolonien var godt aktiv — nokre år meg god dokumentert reproduksjon — i bortimot 20 år etter at kolonien først vart kjend i 1980. På det meste (1997) var kolonien oppe i 80-90 hekkepar. I hovudsak er det *makrellterne* som er rapportert herifrå, noko ein og skal forvente, men nokre år har også eit mindre tal *raudnebbterne* hekka her. Unnataket var 1993, då det vart rapportert om 60 par raudnebbterne her og ingen makrellterne. Det kan sjølvstundt ha vore feil artsverurdering det året, men dette er uråd å slå fast no. I 1996 var det opp til 100 ternar til stades samstundes (25.5) på skjeret, men dette året hekka ikkje fuglane.

Nokre tilfeldige par *fiskemåse* har hekka år om anna på skjeret. Dei siste åra har dette skote fart, og i 2011 hekka 13 par her. Berre ein unge hadde klekt den 23.6 det året, så hekkinga var relativt sein. Det finst fleire andre koloniar av fiskemåse av om lag same storleik i dette fjordsystemet, og det er sannsynleg at det er stor utveksling av fuglar mellom desse koloniane.

Trugsmål

Mink er eit sannsynleg trugsmål mot denne kolonien, men i så fall vanskeleg å gjere noko med. Næringsvikt kan ha vore ei viktig årsak til at hekkande ternar ikkje har vore registrert her sidan 1998, men ternekolonien greidde seg bra gjennom 1980- og mesteparten av 1990-talet, i ei tid då mange slike koloniar gjekk ut andre stader i Hordaland, så på det tidspunktet var det truleg brukbar næringstilgang for fiskespisande sjøfugl i dette området. Når fiskemåsen dei seinare åra faktisk har teke seg opp her, indikerer dette at næringstilgangen neppe er kritisk i dag heller.

Tekniske inngrep, påverknad

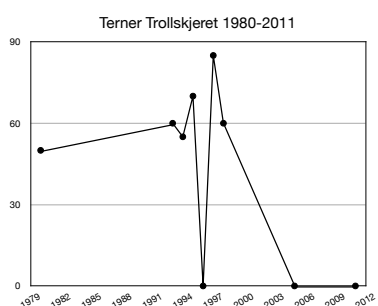
Ingen.

Skilting

Tilfredsstillande pr 2011.

Aktuelle tiltak

Ingen spesielle.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla berg	Middels	Noko overgrodd pr 2011, men ikkje i dramatisk grad og neppe destruktivt for korkje fiskemåse eller ternar.
Fiskemåse	God	Har teke seg raskt opp dei aller siste åra. Det kan vere ein kortvarig tilstand, men bør kunne vedvare dersom ikkje mink er ofte til stades på Trollskjeret i hekketida.
Makrellterne	Dårleg	Tilstanden var lenge god — betre enn dei fleste tilsvarande koloniar i fylket — men ternene har vore heilt fråverande dei siste 15 åra.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst fast bestand av mink i området, i alle fall inne på fastlandet. Effektane på sjøfugl er uvisse.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at skjeret har potensial til å huse aktiv koloni av hekkande ternar og fiskemåse. (Det kan bety enkel skjøtsel om 5-10 års tid, men det er ikkje naudsynt å prioritere dette no).
Fiskemåse	2012	Arten skal bruke reservatet som hekkestad på naturleg vis, utan uroing eller annan påverknad frå menneske.
Makrellterne	-	Hekking av makrellterne skal ha prioritet dersom ternar i framtida vender attende hit. Då skal tilstandsklassen for naturtypen hevast frå «middels» til «god» ved målretta skjøtsel.
Framande artar	2014	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Predasjon frå mink skal ikkje vere på slikt nivå at det har påvisleg negativ effekt på sjøfuglbestandane.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Under føresetnad av at ternebestandane i Hordaland styrkar seg i framtida, skal Trollskjeret vere ein veileigna hekkestad for makrellterne, der hekkeframgangen er styrt av det gjeldande næringsgrunnlaget og vèrmessige tilhøve.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Om mogleg, bør overvakinga skje oftare. Ungeproduksjonen skal vurderast og noterast ved kvar vitjing.

Overvaking

Må overvakast kvart 4. år ved ordinær sjøfugl kartlegging i fylket. Skulle ternene vise teikn til å vende tilbake, bør overvakingssfrekvensen trappast opp og ungeproduksjonen noterast. Naturoppsynet bør halde oppsyn med skjeret frå land årleg for å sjå om det er aktiv ternehekking eller ikkje.

Prestnesholmen naturreservat

Prestnesholmen NR Kvinnherad kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 14 daa, der 1 da er landareal
Naturbase	VV00001637
UTM 32N	6640329 / 316275
Eigarar	
147/1	Merete Hansen
147/2	Anton Prestnes Inga Prestnes
147/3	Annia Marie Fjellandsbø
147/4	Steinar Haktorson
147/5	Karoline Røsland
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost i dag sannsynleg.

Bestand (par)	1980	2011
Siland	-	1
Fiskemåse	2	-
Makrellterne	38	-
Tjeld	1	-

Prestnesholmen er eit lite skjer i Kaldestadvika like vest for tettstaden Husnes. Det er kort avstand til kaianlegg og andre område med mykje ferdsle om sommaren, og det er såleis grunn til å tru at ferdsleforbodssona kring holmen ikkje alltid vert etterlevd. Dette er likevel ikkje noko stort problem. Kolonien har aldri vore spesielt stor, men har over tid greidd seg rimeleg greitt, sjølv om nedgangen i bestanden er sterk også her.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Ein mellomstor hekkekoloni med *makrellterne* på 38 par.

Tilstand i 2011

Naturtilstand generelt bra, sjølv om det har vakse opp ein del tre (nokre bjørk, rogn og ei furu) på ein del av holmen. Desse trea kan gjerne fjernast, men er ikkje eit stort problem for hekkande ternar, så fjerning er ikkje noko prioritert skjøtselstiltak. Mink var derimot oppgjeve som eit stort problem på holmen på 1980- og tidleg på 1990-talet. Dette kan framleis vere eit problem her, men status for minken i dag er uviss her sjølv om fast førekost i nærområdet er sannsynleg.

Det vart ikkje registrert hekkande ternar på staden i 2011. Nærleiken til ein tettstad som i dette tilfellet kan representere eit problem for hekkande sjøfugl, men vi har ingen rapportar som tyder på at dette har gitt negative utslag på fuglane på holmen.

Bestandsutvikling

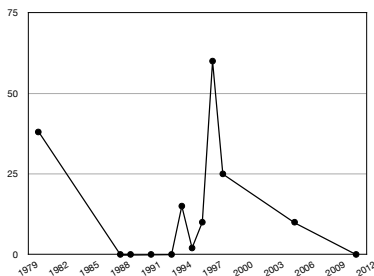
Denne ternekolonien har aldri vore stor, men det har vore ternehekking med dokumentert ungeproduksjon i fleire einskildår etter at staden vart verna enn i dei fleste andre sjøfuglreservata i Hordaland. Bestanden har rett nok variert mykje, og særleg i perioden 1988-1993 var tilstanden her negativ med ingen ternar som freista å hekke. Om lag 15 par hekka att i 1994, noko som den gongen vart forklart med at det no truleg var mindre mink på holmen enn før. Det beste året av alle var 1997, med kring 60 hekkepar. Dette var det beste terneåret i manns minne, ifølgje ein av grunneigarane.

Det er stort sett makrellterne som hekkar her, men i 1997 kan det ha vore nokre få par raudnebbterne i kolonien. Dei fleste åra ternene har hekka har det også vore 2-3 par *fiskemåse* i kolonien. Når ternene har vore fråverande, har også fiskemåsen halde seg vekke.

Trugsmål

Mink kan godt vere det mest alvorlege trugsmålet mot denne kolonien. I så fall er problemet ikkje lett å løyse, ettersom holmen ikkje ligg langt frå fastlandet der ein må rekne med at det finst fast bestand av arten som er vanskeleg å utrydde.

Ternar Prestnesholmen 1980-2011

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla berg	Tilfredsstillande	Litt overgrodd pr 2011, men ikkje i større grad enn at dette er uproblematisk for hekkande terner.
Makrellterne	Dårleg	Ternene har generelt blitt færre her, og har vore heilt fråverande dei siste åra.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst fast bestand av mink i området, i alle fall inne på fastlandet. Effektane på sjøfugl er uvisse.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at skjeret har potensial til å huse aktiv hekkkoloni av hekkande makrellterne.
Makrellterne	-	Hekking av makrellterne skal ha prioritet dersom terner i framtida vender attende hit.
Framande artar	2014	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Predasjon frå mink skal ikkje vere på eit nivå som resulterer i påvisleg negativ effekt på sjøfuglbestandane.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Under føresetnad av at ternbestandane i Hordaland styrkar seg i framtida, skal Prestnesholmen vere ein velegna hekkstad for makrellterne, der hekkeframgangen er styrt av det gjeldande næringsgrunnlaget og vèrmessige tilhøve og i minst mogleg grad av mink.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere oppgradert. Dette gjeld også underskilt om ferdsleforbod.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Generell næringssvikt mange år er også ei sannsynleg utfordring, men minst like vanskeleg å gjere noko med.

Oppslaget av tre på ein del av holmen er så langt ikkje rekna som noko problem, sjølv om trea godt kan fjernast. Resten av holmen er fuglegjødsla strandberg som enno har tydeleg preg av at dette er ein klassisk hekkstad for terner. Heller ikkje ferdsle med småbåt på sjøen inn mot holmen er noko omfattande problem ein slik stad, så lenge ferdsleforbodsreglane på sjølve holmen vert respekterte i år med hekkande ternar på staden.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilde.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.

Prestnesholmen naturreservat 23.6.2011. Det har vakse opp ein del kratt på delar av holmen (til høgre i biletet), men enno ikkje i så stor grad at dette hemmar ternene sine føresetnader her. På resten av holmen er naturtypen i god tilstand. Foto: Stein Byrkjeland.

Kråko NR Tysnes kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 130 daa, der 69 daa er landareal
Naturbase	VV00001753
UTM 32N	6641447 / 310952
Eigarar	
162/1	Sissel Karin Clausen
162/2	Olav Laukhammar
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men ikkje handheva sidan 1998.
Beiting	Særs avgrensa, men har vore mykje meirtidlegare.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Rapportert som eit stort problem her tidlegare. Territoriell mink fjerna frå holmen i 2013 og 2014.

Kråko naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Gråmåse	15-18	-
Svartbak	-	2
Fiskemåse	70	-
Terner	-	-
Vipe	-	-
Registrering 2014 (7. juli): Tomt for sjøfugl.		

Kråko er ein større gras- og lyngheikledd holme på austsida av Huglo, liggjande ut mot Hardangerfjorden. Berggrunnen består av grønskifer. Dette er ein av fleire gode hekkekoloniar i ytre Hardangerfjord for fiskemåse, men måsane forsvann tidleg frå denne staden. Kråko er i dag noko overgrodd som følgje av manglande beiting og anna skjøtsel, men det kan vere potensial i å utvikle lyngheia her som naturtype. Mange vil nok oppfatte Kråko som estetisk tiltalende.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Ein hekkekoloni på 70 par *fiskemåse* og 15-18 par *gråmåse*.

Tilstand i 2011

Naturtypen på Kråko er i hovudsak lynghei, men det finst truleg også noko naturbeitemark innimellom. Slike naturtyper er avhengige av vedvarande beiting av husdyr, noko det er lenge sidan det har vore på Kråko. Naturen her berer sterkt preg av dette i dag, ettersom både lyngheia og beitemarka vert stadig meir tilgrodd. Beitemarka vil truleg ha tapt viktige artar som følgje av manglande skjøtsel. Lyngen er forveda, mykje einer har vakse opp og på sørvestsida av øya er også mykje furuskog i ferd med å vekse fram. Tilstanden er slik at berre små areal på Kråko kan fungere som hekkestad for måsar i dag, men det er nok andre årsaker enn atgroinga til at måsane har forlate plassen.

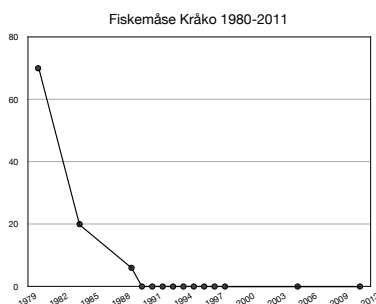
Det var ingen beitedyr på Kråko under synfaringa 23.6.2011, men ifølgje grunneigar skal det ha beita nokre sauer her åra i forkant, samt nokre få geiter i 2012. Det er like fullt svært lenge sidan vegetasjonen her vart svidd. Ei omfattande rydding av einer og småskog, med påfølgjande avsviing og intensivert beiting ville vore godt for i alle fall lyngheia på øya, og også hekkande sjøfugl ville profitere av dette om dei skulle returnere i større tal på kysten i framtida.

I tidlegare tider beitte det både sau og geit på denne øya, utan at dette såg ut til å vere noko problem for hekkande måsar. Det var også mykje kanin på holmen fram til i alle fall utpå 1960-talet. Grunneigarane dreiv tidlegare aktiv fellefangst av mink, men dette tok slutt tidleg på 1980-talet. Naturoppsynet rapporterte om mykje spor etter mink på slutten av 1980-talet, og det er grunn til å tru at minken er ein medverkande faktor til tilbakegangen for fiskemåsen her.

Bestandsutvikling

Klart negativ. Fiskemåsekolonien var redusert til berre 20 hekkepar allereie i 1984. I 1989 var det berre 7 hekkepar att, og sidan har arten ikkje hekka på Kråko. Gråmåsen gjekk ut allereie før 1984. Rett nok vart det funne eit reir av måse på Kråko i 1993, men arten er uviss. I 1993 hekka dessutan 5 par *terner* her (art uviss). Dette året vart det også sett *vipe* på Kråko, og eit par «fiskeørn» (truleg *havørn*) heldt seg i nærområdet. Ifølgje grunneigar hekkar siland regelbunde på holmen.

I 2011 vart det ikkje sett andre sjøfugl på holmen enn 2 hekkepar av *svartbak*. Kråko bør likevel ha godt potensial som hekkestad for *grågås*.

Trugsmål

Bestandsutviklinga på Kråko er mest truleg forårsaka av ein kombinasjon av næringssvikt og predasjon frå mink. Eit sannsynleg scenario er at fiskemåse-kolonien har blitt gradvis svekka av manglande tilgang på næring i delar av hekkesesongen, i så sterk grad at det kollektive forsvaret mot mink har brote saman. På Kråko kan fiskemåsane ha hatt fordelar av at det også hekka gråmåse på øya, men hekkeførekosten av gråmåse ser ut til å ha gått ut tidlegare enn fiskemåsen. Grunneigar opplyser at det før vernet hekka fleire andre sjøfuglartar på Kråko, utan at ein kjenner kva artar det dreier seg om.

Den omfattande attgroinga er eit trugsmål mot sjøfuglane slik Kråko står fram i dag. Naturtilstanden kan handterast, men det krev omfattande arbeid. Det vil vere udelte positivt for sjøfugl om ein kan få til meir aktiv lyngsviing og beiting på Kråko. Med rett skjøtsel kan Kråko også bli ei svært tiltalende og attraktiv lynghei, for estetisk skil Kråko seg vesentleg ut frå andre holmar i dette området, på fordelaktig vis.

Det er neppe tvil om at mink har vore eit vesentleg trugsmål mot hekkande måsar på Kråko, og er det sikkert enno. Dette vil vere vanskeleg å handtere effektivt ved hjelp av minkfeller og andre tradisjonelle metodar. Ein kan nok minke trykket mellombels, men neppe utrydde minken på kort eller lang sikt ein slik stad.

Kråko naturreservat fotografert frå sørvest 3.7.1994. Dette året var Hardangerfjorden sterkt prega av masseførekost av kiselalgen *Emiliana huxleyi*, som er årsaka til det turkisfarga sjøvatnet. Slik massiv algeførekost er blitt meir frekvent i Hardangerfjorden med tida, og somme år — som i 1994 — når algebeltet heilt ut i Nordsjøen. Det er uvisst kva dette har å seie for sjøfuglane, men det er neppe positivt ettersom siktedjupet vert sterkt redusert og fuglane sine høve til å fange fisk i sjøen såleis vert mindre.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Lynghei	Dårleg	Temmeleg forveda og tilgrodd med einer pr 2011, som følgje av vantande sviing og altfor lågt beitetrykk.
Naturbeitemark	Dårleg	Det er uvisst kor mykje naturbeitemark som finst på Kråko og kva kvalitet den i så fall har, men mest truleg har viktige artar gått tapt dei siste tiåra.
Fiskemåse	Dårleg	Kråko var ein av dei første koloniane av arten på Vestlandet som gjekk ut etter at førekostane vart registrerte i samband med sjøfuglverneplanen, og tilbakegangen hadde truleg starta lenge før 1980. På 1960- og 1970-talet skal det også ha hekka fleire andre sjøfuglartar på denne holmen.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2017	Naturtypane sin tilstand skal ved hjelp av målretta skjøtsel hevast frå «dårleg» til «middels», i slik grad at dei som eit minimum er eigna som hekkestad for fiskemåse i framtida.
Fiskemåse	-	Kråko skal få reetablert sin funksjon som permanent hekkestad for arten.
Framande artar	2017	Reservatet skal ikkje vere prega av framande artar. Predasjon frå mink skal om mogleg ikkje vere på eit nivå som resulterer i påvisleg negativ effekt på sjøfuglbestandane.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Området skal forvaltast og skjøttast som ei funksjonell lynghei, med innslag av naturbeitemark — i slik grad at naturtypane tilfredsstillir fiskemåsen sine krav til hekkestad i framtida. Dersom hekkande måsar skulle etablere seg att her i framtida, skal skjøtselen tilpassast dette.

Kråko naturreservat sett frå aust 23.6.2011. Dette er det typiske biletet av Kråko i dag — ei lynghei som er kraftig tilgrodd med einer og anna krattvegetasjon. Foto: Stein Byrkjeland.

Midtre delar av Kråko, sett frå aust. Kroko er ikkje naturtypekartlagt, men i alle fall denne delen av øya ser ut til å ha mindre areal med naturbeitemark. Foto: Stein Byrkjeland.

Delar av vestsida av Kråko 23.6.2011. Her er småskog av furu og andre treslag på veg opp. Det vil kreve mykje innsats å rydde vekk alt dette, så hovudtyngda av framtidig skjøtsel bør konsentrerast om austsida av holmen dersom ikkje alt kan ryddast vekk. Foto: Stein Byrkjeland.

Skjøtsel kan stundom gå raskt!

Kråko var sterkt overgrodd av einer, etter at husdyrbeiting i hovudsak gjekk ut etter siste verdskrigen. Dei siste 10-20 åra har også ein del småskog vore på veg opp på delar av øya, då naturskog av furu.

Då Raymond Skår var på Kråko i 2014 for å leite etter mink saman med foxterrieren «Simba», sette han seg i hovudet at han også skulle reinske holmen for kratt og småskog. Initiativet var uavhengig av denne forvaltingsplanen, men like fullt i godt samsvar med planutkastet, som for Kråko sin del var skrive på det tidspunktet. Han gjorde avtaler med grunneigarane, og han fekk med seg nokre kompisar på dugnad. Dette skjeddde utan lovnad om finansiering, men i ettertid har fylkesmannen fått ordna nokre midlar til dette skjøtelsprosjektet.

Jobben vart gjort gjennom etervinteren 2015, og var sluttført i april dette året. Brake og småskog er kutta ned, medan litt oppslag av kristorn står att. Dette skal brennast i løpet av hausten 2015, i ein dugnad som involverer SNO, fylkesmannen, grunneigarane og Raymond Skår.

Slik skjøtsel er ofte tidkrevjande å få organisert. I dette tilfellet gjekk det utrolig raskt!

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Ferdslforbodet har ikkje vore handheva her sidan 1988, noko det heller ikkje er trong for i framtida med mindre hekkande måsar skulle returnere til staden i godt monn.

Aktuelle tiltak

Kråko har vore tom for hekkande sjøfugl lenge, og dette er neppe staden fiskemåsen vil returnere først til sjølv om næringsgrunnlaget skulle betre seg monaleg. Uansett bør naturtypen her skjøttast vesentleg meir enn tilfellet har vore dei seinare tiåra. Då må mykje einer først fjernast, gjerne også ein del av (helst all) furuskogen som er på veg opp. Dette vart gjennomført i 2015, sjå faktaboks i marginen. Deretter må dei rydda områda brennast på eit nivå som er naudsynt for at biotopen kan bli funksjonell lynghei att, og til slutt må ein få på plass eit tilstrekkeleg tal beitedyr. Det kan godt vere geit eller utegangarsau, men om det skulle kome sjøfugl tilbake hit i framtida må ein følgje med for å sjå kva type beitedyr som høver best ein slik stad.

Overvaking

Kråko skal overvakast minimum kvart 4. år i samband med ordinær opteljing av hekkande sjøfugl i Hordaland.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere oppgradert. Dette gjeld ikkje underskilt om ferdslforbod, med mindre hekkande sjøfugl skulle returnere til staden.
Skjøtelsplan	2016	Det bør utarbeidast ein enkel skjøtelsplan for området, med utgangspunkt i utvikling av potensialet for lynghei og beitemark.
Rydding av vegetasjon	2015	Holmen bør ryddast for einer og oppveksande furu i størst mogleg grad. Massiv jobb, krev truleg dugnad frå ei gruppe engasjerte menneske. (Gjennomført 2015). Kvist og pas må anten fjernast frå øya eller brennast på staden.
Lyngsviing	2015	Etter at vegetasjonen er rydda i ønskjeleg omfang, må dei rydda partia sviast. Bør skje på vinteren, evt hausten.
Intensivert beiting	2017	Talet på beitedyr på Kråko bør aukast monaleg, i alle fall etter at beita er rydda og brent.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong kvart 4. år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Fluøyane med Fluøyskjeret, Lyngøy, Veeseøyane og Terneskeret naturreservat («Fluøyane naturreservat»)

«Fluøyane» er eit samleomgrep på ei gruppe øyar som ligg heilt nord i Tysnes kommune, ut mot Bjørnafjorden. Dei har vore viktige for sjøfugl så vel som for beitande husdyr i lange tider. Berggrunnen er fyllitt på alle øyane så nær som på Lyngøy, der det er kvartsitt som rår.

Desse øyane har vore mellom våre aller viktigaste sjøfuglområde i lang, lang tid — og er det enno. Fleire av sjøfuglbestandane her har greidd seg bra gjennom fleire magre tiår elles på Vestlandskysten, og naturreservatet er i dag eit nasjonalt forskingsområde for gråmåse og sildemåse. For mange av dei opphavlege artane har likevel også dette området tapt terreng. Midtre del av Fluøyane er sikra som friluftsområde og er følgjeleg ikkje underlagt vern etter naturmangfaldlova, medan Vestre Fluøy og delar av Store Veeseøy også har favorisert friluftslivsfunksjonen inne i naturreservatet.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979 og 1981)

Då grunnlagsregistreringane for sjøfuglverneplanen vart gjort, hekka det sjøfugl på alle holmane i dette reservatet. Lyngøy var den gongen, som no, viktigaste hekkeholmane for gråmåse (60-95 par) og sildemåse (110-130 par). Fluøyane og Fluøyskjeret var staden der dei fleste svartbakane hekka, og Fluøyane var den gongen óg hekkestad for fiskemåse (16-32 par) og ternar (8-32 par). Det hekka eitt par teist på Veeseøyane, noko som truleg var ein reliktførekost frå ein tidlegare større bestand. Fluøyane er kjende som tidlegare hekkestad for ein «god» bestand av tjuvjo, men denne arten var allereie på veg ut her i 1979-1981. På denne tida var det også eit variert utval av ulike vadeuglar på Fluøyane og Veeseøyane, mellom anna fann vi ein av dei få låglandshekkerekomstane i Hordaland av steinvendar på desse holmane. Seinare (tidleg 1990-tal) vart det også etablert ein hekkekoloni av gråhegre i furuskogen på vestre Fluøy.

Tilstand i 2011

På fleire av holmane i dette reservatet har tilstanden endra seg sterkt i negativ retning. Mink har nok vore eit problem her ute lenge, men har neppe vore eit stort problem sidan 2013. Eit hovudproblem er likevel attgroing, då med skog — dels planteskog, men også ein god del naturskog. Dette er klart destruktivt for hekkande sjøfugl, og situasjonen i dag er ganske annleis enn den var tidleg på 1980-talet.

Vestre Fluøy: Denne holmen vert i dag (2011) beita av ein flokk på ca. 15 utegangarsau, og vestlege delar av øya har tydeleg preg av det. Landskapseffekten av dette er positiv, men det er uvisst om sauerasen som beitar her er den mest gunstige av omsyn til sjøfuglane, og beitetrykket kan synast å vere noko for høgt. Det

Fluøyane med Fluøyskjeret, Lyngøy, Veeseøyane og Terneskeret NR Tysnes kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 564 daa, der 244 daa er landareal
Naturbase	VV00001665
UTM 32N	6665024 / 306168
Eigarar	
88/1	Olav G. Teigland
88/2	Olav Petter Skjervheim
88/3	Frode Kleppe Kristin Teigland Gjerstad
88/6	Anny Irene Dalland Johannes Dalland
88/7	Knut Mikal Leithe
88/8	Gunnar Økland
89/1	Bjørn Jimmy Berg Unni Johanne Berg
89/2	Trond Epland
89/3	Henrik Magnus Lande Soleng Gry Lande
89/4	Målfrid Espevik
90/1	Erling Gurvin
90/2	Lars Terje Stue
90/3	Arne Vee
100/1	Torleif Henanger
100/3	Knut Larsen
100/33	Tysnes kommune
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7, med unntak av vestre del av Vestre Fluøy og sørvestre delar av Store Veeseøy.
Beiting	Ja.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Rapportert som eit stort problem her tidlegare. Sporteikn påvist 2013, men ikkje årsfersk.

Bestand (par)	1979	2011
Gråhegre	+	-
Grågås	+	28
Ærfugl	+	++
Siland	+	++
Svartbak	60	56
Sildemåse	130	82
Gråmåse	95	348
Fiskemåse	166	8
Tjuvjo	1-2	-
Terner	94	2
Teist	1	-
Steinvendar	2+	-
Myrsnipe	+	-
Raudstilk	+	-
Storspove	+	-
Sandlo	+	-
Tjeld	++	6

Bjørnafjorden

Vestre Fluøy

Austre Fluøy

Fluøyskjeret

Lyngøy

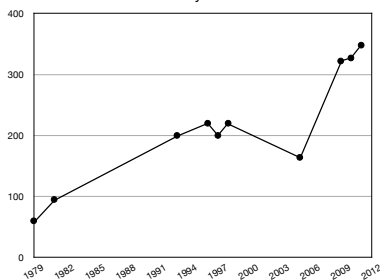
Terneskeret

Store Veesøy

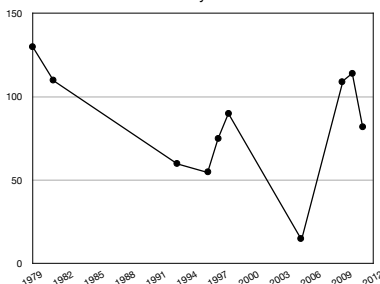
Litle Veesøy

Oversyn over naturreservatet 21.9.2012, sett frå sør mot tettstaden Osøyro. Foto: Ingvar Grastveit.

Gråmåse Fluøyane 1979-2011

Sildemåse Fluøyane 1979-2011

er påfallande at grågåsa ikkje har ungar her, og heller ikkje svartbaken har påvisleg ungeproduksjon. Det kan skuldast for hard beiting, men kan også kome av ferdslse i hekkeseongen (mesteparten av denne holmen har ikkje ferdslrestriksjonar).

Delar av holmen har likevel preg av at det var fråver av husdyrbeiting i ei årrekke. På dei sentrale delane av Vestre Fluøy er det i dag etablert ein tett furuskog. Førsteintrykket av denne er at den er planta, men mest truleg er skogen her eit resultat av sjøvfrøing frå nokre få attståande furutre frå den tida holmen vart sterkt beita fram til ut på 1960-talet. Den tette furuskogen er einsaldra, og kjerneboring syner at den etablerte seg i om lag 1984. I sjøfuglverneplanen, som vart skriven det året, er Vestre Fluøy skildra som «ein flat holme med gras- og lyngvegetasjon, nokre myrområde og eit par små tre».

Austre Fluøy: Her er det ikkje husdyrbeiting i dag, og det er nok mange år sidan sist det var slik aktivitet her. Det meste av Austre Fluøy var skogkledd allereie kring 1980, hovudsakleg av furu. Dette er naturskog, og biletet har utvikla seg. Skogen gjer øya ueigna for hekkande sjøfugl. Dersom denne funksjonen skal kome att i framtida, må i alle fall den strandnære delen av skogen fjernast ved skjøtsel. Austre Fluøy har i dag berre marginal verdi for hekkande sjøfugl.

Fluøyskjeret: Tilstanden er OK pr 2011.

Lyngøy: Dette er den einaste holmen i øykomplekset som i dag ikkje er skogkledd. Lyngøy er ein relativt høg holme med brattare sider enn dei andre holmane i dette naturreservatet. Sentralt på øya ligg ei myr, elles var det i hovudsak lyngvegetasjon her tidleg på 1980-talet. Denne lyngen vart svidd for å betre beitetilhøva i februar 1993. Dei næraste åra etter dette var det avgrensa måsehekking i det avsviddet området. Med tida har dette endra seg. Det er vesentleg mindre lyng på dette arealet i dag, men dette er berre gunstig for sjøfuglane. Gråmåsebestanden i området har teke seg vesentleg opp, og sildemåsebestanden er brukbart tilbake, etter at den var merkbar lågare dei første 5-6 åra etter sviinga. Dei siste åra har det ikkje vore beitedyr på holmen, og for tida er det heller ikkje påkravd av omsyn til god sjøfuglhekking. Med tida kan det likevel vere gunstig å ha eit avgrensa tal sau av eigna rase beitande på holmen.

Store Veesøy: Det beitte i 2011 13 sauer på denne øya, og tilstanden der dei beiter er i hovudsak god. Dette gjeld likevel utelukkande den delen av Store Veesøy der friluftslivsinteressene er favorisert i sjøfuglverneplanen. Resten av øya er prega av skog, i hovudsak naturskog av furu, men også noko lauvskog. Denne er ikkje av ny karakter, men har nok auka i omfang sidan tidleg på 1980-talet, og den generelle tilstanden på Store Veesøy har nok over tid tapt seg ein del for sjøfugl. Fleire par

Tabellen under viser hekkebestand (tal par) for sjøfuglartane i reservatet i 1979, 1981 og 2011, fordelt på dei ulike holmane. + indikerer positiv førekomst, men ikkje alltid sannsyleg hekking.

Bestand (par)	Fluøyane og Fluøyskjeret			Lyngøy			Veesøyane og Terneskjeret			Totalt		
	1979	1981	2011	1979	1981	2011	1979	1981	2011	1979	1981	2011
Gråhegre	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-
Grågås	+	+	10	+	+	4	+	+	14	+	+	28
Ærfugl	+	+	++	+	+	6	+	+	++	+	+	++
Siland	+	+	+	+	+	1	+	+	+	+	+	+
Svartbak	60	34	18	-	4	7	-	2	31	60	40	56
Sildemåse	-	3	-	130	110	82	-	-	-	130	113	82
Gråmåse	-	-	5	60	95	337	-	-	6	60	95	348
Fiskemåse	16	22	1	-	22	3	129	122	4	145	166	8
Tjuvjo	1-2	1-2	-	-	-	-	-	-	-	1-2	1-2	-
Terner	8	32	-	-	2	-	9	62	2	17	96	2
Teist	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Steinvendar	1+	1+	-	-	-	-	1+	1+	-	2+	2+	-
Myrsnipe	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Raudstilk	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-
Storspove	+	+	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-
Sandlo	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-
Tjeld	+	+	3	+	+	1	+	+	2	+	+	5

grågås hekkar i dag på denne øya, og saman med beitande sau medverkar desse til å halde delar av landskapet ope.

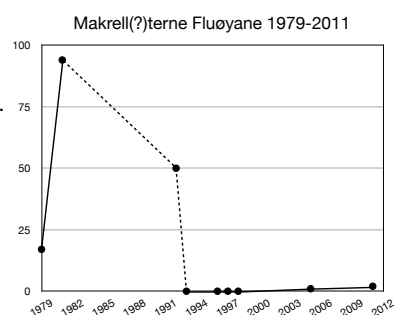
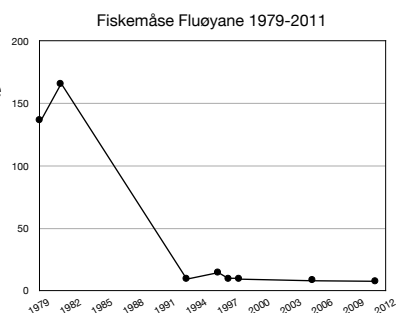
Store Veesøy synest å vere lite nytta til friluftsføremål i dag, sjølv om det ikkje er ferdslerestriksjonar på dei sørvestlege delane av øya. Dette er nok også medverkande til at ungeproduksjonen for grågås og ærfugl er god her, det same gjeld dei få måsepara som hekkar på staden. Dette i motsetnad til situasjonen på Vestre Fluøy, der det heller ikkje finst ferdslerestriksjonar, men som truleg er meir nytta av folk i sommarhalvåret.

Litle Veesøy: Her vaks det litt furu tidleg på 1980-talet, som i dag er vesentleg større. I tillegg vart det kring 1984 planta tett med sitkagran på øya. Dette har gjort at skogbiletet i dag er det dominerande her, og øya er heilt ueigna for hekkande sjøfugl. Det var truleg på Austre Veesøy teisten hekka tidlegare. Dersom barskogen vert fjerna på øya, vil det truleg slå opp ein del kristorn på øya. I alle fall finst det i dag ein del småplantar av kristorn, som vert hemma av sitkagrana.

Terneskjeret: Tilstand i 2011 OK. Terneskjeret er i dag ein god hekkestad for svartbak.

Bestandsutvikling

Historisk sett ser dei ulike artane i dette reservatet ut til å ha særskilde preferansar for spesielle holmar. Bestanden av gråmåse har vore i god vekst, men denne arten har nesten berre vore knytt mot Lyngøy. Det same gjeld sildemåsen, der bestanden har halde seg bra over tid, sjølv om ein viss tilbakegang er å spore. Begge desse artane kan ha vore favoriserte av lyngsviinga på Lyngøy i 1992.

Lyngøy fotografert 3.7.1994 (til venstre) og 21.9.2012 (høgre). Lyngømrådet som vart svidd i fenbruar 1993 ligg sentralt på biletet. Lyngøy har avgrensa med lyng i dag, og ingen skog — dels som følge av aktiv beiting, men også som eit resultat av at sjøfuglane har hatt stabil aktivitet her på høgt nivå. Denne holmen har såleis ikkje trong for skjøtselstiltak, men beiting i kontrollerte former må gjerne halde fram.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Naturtypar Lyngøy	God	Sviing av lyng i 1993 var ikkje omfattande, men vellukka på lang sikt. Aktiv årleg hekking i ettertid har medverka til å halde naturtilstanden god, beiting kan halde fram i avgrensa grad.
Naturtypar øyane elles	Dårleg	Utanom Lyngøy er alle dei større øyane her prega av skog i større grad enn det som er tenleg for sjøfuglane, både planteskog og naturleg skog. Omfattande skjøtsel påkravd.
Sildemåse	Middels	Kolonien på Lyngøy har halde seg rimeleg bra over tid, sjølv om den i dag er noko mindre enn på vernetidspunktet.
Gråmåse	God	Kolonien på Lyngøy har vore i god vekst. Andre holmar kan ha potensial som hekkestad i tillegg dersom skogen vert fjerna.
Svarbak	Middels	Har variert sterkt i mengd over tid. Bra hekkebestand i dag, men dårleg reproduksjon særleg på Vestre Fluøy.
Fiskemåse	Dårleg	Sterk tilbakegang, ei utvikling som inntraff tidleg. Snarleg retur er neppe å vente.
Makrellterne	Dårleg	Sterkt tilbakegang. Hekka tidlegare på SV-spissen av Vestre Fluøy samt på Veesøyane. Begge områda bør ha potensial i dag dersom bestanden generelt skulle ta seg sterkt opp på kysten.
Grågås	God	Øygruppa har hatt sannsynleg hekkeførekost av grågås så lenge vi har kunnskap om fuglane her. I dag er hekkebestanden sterk, og reproduksjonen bra, med mogleg unntak av på Vestre Fluøy.
Teist	Dårleg	Tidlegare hekkefugl på Veesøyane (Lite Veesøy?). Bestanden i 1980 var marginal, men kan ha vore ein liten rest frå ein større utgangsbestand på 1960- og 1970-talet.
Steinvendar og andre vadefuglar	Dårleg	Vestre Fluøy og Veesøyane var tilhaldsstad for steinvendar, sandlo og fleire andre vadefuglartar tidleg på 1980-talet. Dei har gått mest heilt ut, ikkje usannsynleg som følge av at ternene forsvann og påfølgjande predasjon frå mink.
Framande artar	Dårleg	Fleire av holmane er sterkt prega av innplanta sitkagran og andre framande bartreslag. Mink er definitivt ein negativ faktor for sjøfuglane i dette reservatet, kanskje noko mindre i dag enn tidlegare, men arten er framleis godt representert.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtype Vestre Fluøy	2020	Naturtypen sin tilstand skal betrast frå «dårleg» til «god». Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel.
Naturtype Austre Fluøy	2020	Naturtypen sin tilstand skal betrast frå «dårleg» til i alle fall «middels», helst «god». Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel.
Naturtype Veesøyane	2020	Naturtypen sin tilstand skal betrast frå «dårleg» til «god». Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel.
Naturtype Lyngøy	2012	Naturtypen sin tilstand som «god» skal oppretthaldast.
Sildemåse og gråmåse	2012	Hekkebestanden i reservatet skal utvikle seg fritt, utan ytre påverknad så langt som råd. Hekkekoloniane på Lyngøy skal kunne nyttast til populasjonsbiologisk forskning, men berre på slikt vis at dette ikkje skapar skadelege effektar for førekostane.
Teist	2025	Arten skal reetablere seg naturleg som hekkefugl i området.
Grågås	2012	Bestanden skal ha ei naturleg utvikling i reservatet, utan ekstrordinær påverknad frå menneskje eller andre samfunnsinteresser.
Steinvendar	2025	Arten skal reetablere seg naturleg som hekkefugl i reservatet. Dette kan vere avhengig av at ternar først vert reetablert i reservatet.
Framande artar	2015	Mink skal så langt som råd utryddast frå reservatet. Det vil vere vanskeleg å unngå ny innvandring frå hovudøya Tysnes etter målretta aksjonar i reservatet, men i så fall må tiltak repeterast jamleg.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Referanseområde og økologisk funksjon	2012	Naturreservatet skal vere eit nasjonalt referanseområde for populasjonsdynamiske studiar av sildemåse og gråmåse. På sikt bør også svarbakbestanden følgjast ved kontinuerleg forskning. Reservatet skal også fungere som det viktigaste rekrutteringsområdet for måsar i Bjørnefjorden og elles i denne delen av midtre Hordaland.
Skjøtsel	2017	Naturreservatet skal vere eit regionalt referanseområde for kor raskt sjøfuglar reetablerer seg i eit område når planteskog og annan skog vert fjerna ved skjøtselstiltak, og rønyslene frå slike tiltak skal kunne overførast til andre område på Vestlandskysten med liknande utfordringar.
Minkkontroll	2014	Mink kan og skal utryddast frå reservatet, men ein må rekne med ny innvandring frå hovudøya Tysnes i ettertid. Naturreservatet skal nyttast til å dokumentere kor raskt desse prosessane skjer, samt vurdere effektiviteten av bekjempingsmetodane.

Lokalitet	Bestand nr	Gnr/bnr	Sitka-gran	Furu	Lauv	Merknad
Store Veesøy	1	89/3,4 90/1,2,3		68	-	Naturskog av furu og noko lauv.
Litle Veesøy	2	89/1,2	10,8	?	-	Planta tidleg på 1980-talet.
Terneskeret	-	89/4	-	-	-	
Lyngøy	-	88/8	-	-	-	
Austre Fluøy	1	100/3	-	336	-	Naturskog av furu og noko lauv.
Vestre Fluøy	2	100/1,33	-	291	-	Naturskog av furu. Resultat av at det sto att nokre få frøtre etter at beiting tok slutt etter krigen.
Fluøyskeret	-	100/3	-	-	-	

Enkel volumvurdering av skog i naturreservatet, rekna i kubikkmeter ståande vyrke pr 2012. Vyrket er ikkje salgbart til tømmer, det kan kun nyttast til ved. Alle holmane er tilgjengelege med hogstmaskin, men det er kostbart å hogge slik skog på øyar. Vestskog har grovt rekna kostnadane til kring 1 million kroner, medan inntektene er 0. I eit sjøfugl-reservat må alt vyrke samt kvist og pas fjernast frå reservatet, eventuelt hoggast og brennast på staden. Det kan ikkje berre brennast utan hogst — då vil ikkje staden fungere for sjøfugl i ettertid.

Fluøyane fotografert 21.9.2012. Den vestre øya (nærast kamera) har ein tett, einsaldr furuskog. Den ser planta ut, men er eit resultat av attgroing etter at beiting tok slutt i ein periode. Det stod då nokre frøtre att, og det er desse som har generert denne skogen. Det er denne vestre holmen som er viktigast å restaurere, det er mest truleg her potensialet for hekkande sjøfugl er størst i framtida.

Skogen på den austre holmen er like gamal, men har ein annan struktur. Det hekkar ikkje sjøfugl på den austre holmen i dag, og det vil ikkje gjere det i framtida heller om ikkje skogen vert fjerna. Men det er ingen garanti for at holmen vert nytta av sjøfugl sjølv om den vert trelaus. Foto: Ingvar Grastveit.

Det meste av *svartbakbestanden* finn vi på Vestre Fluøy, men også på dei mindre skjera i reservatet. Ungeproduksjonen på Vestre Fluøy synest å vere marginal, medan den er betre på skjera og også på Store Veesøy. Dette kan vere relatert til for hardt beitetrykk på Vestre Fluøy, men også ferdslse av folk som nyttar øya til friluftsliv.

Dette reservatet var ein av få stader i Hordaland der *grågåsa* hekka fast kring 1980. Bestanden av denne arten har teke seg godt opp dei siste 10-15 åra, noko som gjeld dei fleste øyane i reservatet. Derimot har artar som *tjuvjo* og *teist* gått heilt ut, det same gjeld langt på veg *fiskemåsen* og *makrellterna*. Makrellternekolonien heldt seg i hovudsak på sørvestre delen av Vestre Fluøy. Siste gongen det hekka godt med ternar her var i 1992.

Flere par *siland* hekkar i dette reservatet, og dei grunne sjøområda kring desse øyane er truleg myteområde for denne arten. Kanskje har øyane også mytefunksjon for *grågås*.

Fluøyane og Veeseøyane var tidlegare gode leveområde for ei rekke artar *vadefuglar*, mellom anna hekkeplass for *steinvendar*, *sandlo*, *storspove* og kanskje også *myrsnipe*. Også *gravand* vart tidlegare sett i dette reservatet, og hekka kanskje. Dette har for lengst teke slutt. Ein må tru at mink kan ha hatt negativ influens på desse artane, truleg også funksjonen som friluftsområde.

Dette naturreservatet er også eit viktig sjøfuglområde utanom hekketid. Ein god del *storskarv* overvintrar her og nyttar øyane som kvileplass. Stundom kan her også vere gode førekomstar av *ærfugl*.

Bergen Museum har to skinnlagde eksemplar av *vånd* som vart samla inn på Veeseøyane i 1893. Dette er einaste staden i Hordaland denne arten er sikkert påvist. Status for denne arten er uviss i dag, men mest truleg har den gått heilt ut.

Trugsmål

Som dei fleste andre stader på Vestlandskysten, har nok også dette reservatet vore prega av næringssvikt i periodar. Dette kan ha vore sterkt medverkande til den negative bestandsutviklinga for *tjuvjo*, *fiskemåse* og *makrellterna*. Dei større måsane har likevel greidd seg godt her, *gråmåsen* særst godt. Då er det klart at næringsgrunnlaget for desse artane langt på veg har vore tilfredsstillande. Kanskje

Dette bildet er spesielt! Det viser den eneste dokumentasjonen som faktisk finst på at vånd er funne i Hordaland. Eksemplaret er inn-samla på Veesøyane i Fluøyane naturreservat så tidleg som 10.9.1894, og finst i dag i skinnsamlinga ved Naturhistorisk Museum i Bergen. Vi veit ikkje om det framleis finst vånd på denne staden, men det er lite truleg.

Frå tid til anna vert det rapportert om mogleg førekomst av vånd langs kysten av Hordaland. Svært ofte — kanskje alltid — dreier det seg nok om markmus, som har gravd omfattande holer og gangar i jordsmonnet. Eit fåtal av rapportane kan likevel høyrast ut som om det kan vere vånd, men dette har ikkje blitt sikkert dokumentert. Både Naturhistorisk Museum og Fylkesmannen er særers interessert i slik dokumentasjon.

Det er også nyttig å vite kvar ein finn mykje spor etter markmus, ettersom vånd og markmus er viktige næringssemne for hubro på kysten.

finst det ei lokal silde- eller brislingstamme som er viktig for desse måsane, og som ikkje har vore like prega av nedfisking på 1960- og 70-talet slik situasjonen har vore elles på kysten.

Like fullt er desse øyane det naturreservatet i Hordaland som har dei største utfordringane når det gjeld skjøtsel, men det er samstundes det reservatet som har det største potensialet dersom skjøtselstiltaka let seg finansiere og gjennomføre. Hovudfordringane i så måte er:

- (1) **Attgroing.** All planteskog og det meste av naturskogen bør fjernast. Kan ein i ettertid halde desse areala opne, vil aktuelle hekkestader for sjøfuglane bli kraftig forbetra og utvida.
- (2) **Mink.** Fast førekomst av mink har over tid truleg vore særers negativt for teist og hekkande vadefuglar. Det kan og vere ei viktig årsak til at ternar og fiskemåse i dag nyttar reservatet berre i avgrensa grad, etter at desse bestandane i utgangspunktet vart reduserte som følgje av næringssvikt eller andre årsaker.
- (3) **Friluftsliv.** Det sikra friluftsområdet sentralt på Fluøyane er ikkje eit problem for sjøfuglane. Derimot er det grunn til å tru at manglande ferdslerestriksjonar i reservatet på Vestre Fluøy ikkje er gunstig for hekkande sjøfugl. Friluftslivsfunksjonen på Store Veesøy synest i dag ikkje å vere omfattande, men heller ikkje denne er gunstig for hekkande sjøfugl.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr. 2011. Det er likevel trong for betre informasjon om hekkande sjøfugl på Vestre Fluøy, og det bør setjast opp eit særskilt informasjonsskilt om dette i det sikra friluftsområdet her.

Tiltak

Ei rekkje tiltak som er relatert til hovudtrugsmåla er aktuelle, sjå eigen tabell. Det er ikkje tvil om at dette reservatet vil nytte godt av omfattande fjerning av skog. Dette er særers kostbare tiltak, og må i så fall gjennomførast samstundes med tilsvarande skjøtsel i andre verneområde i Bjørnefjorden og elles i regionen.

Overvaking

Hekkebestanden av alle typar sjøfugl vert overvaka årleg på Lyngøy, i samband med SEAPOP-prosjektet. Inntil vidare er det tilstrekkeleg å overvake dei andre øyane kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i fylket, men etter at dei tilrådde skjøtselstiltaka er gjennomførte, bør dette skje på årleg basis for å dokumentere effekten av skjøtselen.

På Lyngøy er det naudsynt å gå i land for å få eit høveleg oversyn over hekkebestanden. På dei andre øyane er det tilstrekkeleg å telje hekkepara frå båt.

Veesøyane 21.9.2012. Den austre og minste øya (lengst frå kamera) er prega av tett, planta skog av sitkagran. Foto: Ingvar Grastveit.

Gjerde sett opp for sauesanking på Lyngøy 18.4.2005. Beiting er ofte viktig i sjøfuglområde for å holde terrenget ope, men gjerde er ikkje gunstig for fuglane her. Generelt er gjerde i utmarka eit klart underkommunisert tema i høve til viltet. Det vart denne dagen funne restar etter fleire måsar som hadde gått seg fast i gjerdet (biletet under). Neste år var det ikkje berre gjerde her, gjerdet var då supplert med utrangerte fiskegarn, festa til gjerdepålar! Desse fanga fuglar i langt større omfang, og saka vart meld til politiet. Den ansvarlege fekk ein streng reaksjon frå rettsvesenet. I dag er det ikkje beiting, og heller ikkje gjerde på holmen. Fotos: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert, på alle relevante holmar.
Fjerning av sitkagran, Little Veesøy	2016	Plantefeltet med sitkagran på Little Veesøy skal fjernast heilt. Vyrket bør takast ut, medan kvist og pas må brennast på staden. Kristtorn bør så langt som råd stå att.
Luking av sitkagran, Little Veesøy	2018-	Ein må rekne med vesentleg oppslag av ny sitkagran på staden etter at plantefeltet er fjerna. Det kan bli vanskeleg å ha beitedyr på denne holmen i framtida, og total sviing er ikkje mogleg dersom kristtorn skal stå att her. Oppslaget må såleis fjernast ved luking, og tiltaket repeterast kvart anna år til oppslaget tek heilt slutt.
Fjerning av naturskog, Store Veesøy og Fluøyane	2017	Må gjerast med hogstmaskin. Alle tre skal hoggast og kvistast, og helst transporterast ut av reservatet. Kvist og pas kan brennast på staden. Dersom vyrke vert liggjande att, skal det samlast i lunner på strategiske stader som gjer det mogleg for eigar eller bygdefolk å hente vyrke til ved.
Beiting og sviing	2018	Det må utarbeidast ein enkel plan for beiting og sviing av desse holmane etter at skogen er fjerna, og det må gjerast avtale om eit høveleg tal beitande sau på Store Veesøy, Fluøyane og Lyngøy.
Vestre Fluøy, markering av reservatgrensa	2017	Verneforskrifta må endrast slik at den delen av Vestre Fluøy som ikkje er friluftsområde får ferdsleforbod i hekketida. Samstundes må det setjast opp eit lågt gjerde eller anna markering i terrenget som gjer vernegrensa tydeleg for dei som nyttar friluftsområdet.
Store Veesøy, revidering av forskrift	2017	Store Veesøy har i dag ikkje ferdsleforbod i hekketida. Bruken av denne holmen til friluftsliv er i dag marginal, og verneforskrifta må reviderast på dette punktet.
Fjerning av mink	2014	Det finst ikkje fast bestand av mink i reservatet pr 2014, men utan tiltak er det neppe realistisk å tru at reservatet vert permanent minkfritt i framtida. Området må undersøkjast med spesialtrene hund minst kvar anna vinter, og territoriell mink må takast ut. Tiltaket må gjerne kombinerast med fellefangst.
Informasjonsplakat	2015	Det skal lagast ein informasjonsplakat om naturreservatet og skjøtselstiltaka som er planlagt her, for oppsetjing ved småbåt-brygga i Våge, på ferjekaien og i kommunehuset. Plakaten er vedlagt denne forvaltingsplanen.
Overvaking		
All sjøfugl	2011-	Lyngøy er referanselokalitet for SEAPOP, og bestanden vert årleg overvaka av personell knytt til prosjektet. Desse har også ansvar for å registrere hekkebestanden i resten av reservatet årleg, og rapportere tala til Fylkesmannen.
Effekt av skjøtselstiltak	2011-	SEAPOP-personellet må registrere hekkeførekommastane av sjøfuglartane på kvar einskild holme, og samstundes vurdere kva innverknad gjennomførte skjøtselstiltak har på situasjonen i framtida. Dette må samanhaldast med referansedata frå dei same holmane før skjøtselen vart gjennomført.

Parti frå vestre del av Store Veesøy 16.1.2012. Denne delen er bra eigna for sjøfuglhekking, men her er ikkje ferdsla i hekketida regulert. Lenger aust på same holmen ligg område med naturskog, som denne forvaltingsplanen gjer framlegg om å fjerne som eit skjøtselstiltak. Foto: Stein Byrkjeland.

Parti frå Vestre Fluøy 16.1.2012. Indre delar av denne holmen er sterkt prega av attgroing med naturskog. Randområda av denne skogen kan fungere for hekkande grågås og ærfugl, men helst bør denne øya reinskast heilt for skog og einer. Foto: Stein Byrkjeland.

Frå Vestre Fluøy 16.1.2012. Denne furuskogen kan sjå planta ut, men den er einsaldra fordi den har vakse opp med nokre få frøtre som utgangspunkt, som sto att etter at beiting av holmen i hovudsak gjekk ut på 1960-talet. I dag beitar det på ny sau på denne øya, men det har ikkje effekt på så store tre. Skogen bør fjernast som skjøtselstiltak. Foto: Stein Byrkjeland.

Frå Austre Fluøy 16.1.2012. Her står det naturskog, som slett ikkje er verdiløus for det biologiske mangfaldet, men skogen gjer staden ueigna for hekkande sjøfugl. Fovaltingsplanen rår til at også denne skogen vert fjerna, men det har ein kostnad. Dersom det vert vanskeleg å ordne finansiering av all skjøtsel som er påkravd i dette naturreservatet, er det då skogen på Austre Fluøy som har lågast prioritet å fjerne. Foto: Stein Byrkjeland.

Informasjonsplakat
Fluøyane naturreservat

under utarbeiding

Aksnesholmane naturreservat

Aksnesholmane NR Kvam herad	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 71 daa, der 14 daa er landareal
Naturbase	VV00001695
UTM 32N	6692948 / 346416
Eigarar	
4/1	Brit Jorunn Bjørke
4/2	Arne Hammersland
4/3,8	Marit Bøhler Nærbø Ottar Nærbø
4/4	Eve Nelson Aksnes
4/5	Anne Kristine Aksnes Jordåsen
4/6	Sverre Aksnes
4/7	Herborg Haaland Magnar Haaland Torstein Haaland
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei, men har vore tidlegare.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Mink finst permanent i nærområdet.

Aksnesholmane er mellom dei inste holmane i Hardangerfjorden. Det er ikkje mange holmar i denne fjorden, og dei som finst vil ofte vere viktige for hekkande sjøfugl. Det er avgjort tilfellet for Aksnesholmane sin del. Særleg er det fiskemåse som har dominert på denne staden.

Bestandsutviklinga er noko dårlegare dokumentert her enn i dei fleste andre sjøfuglreservata i Hordaland, men det er ingen tvil om at dette har vore ein viktig sjøfuglkoloni i lang tid. Grunneigarane såg tidleg dette, og allereie i 1923 vart holmen verna etter initiativ frå eigarane. Bestandane har gått sterkt ned etter 1998, men med målretta og riktig skjøtsel bør det vere mogleg å bygge dei opp att — i alle fall til eit visst nivå.

Bestand (par)	1989	2011
Grågås	-	2
Siland	-	1
Fiskemåse	155	5
Sildemåse	1	-
Makrellterne	15	1
Raudnebbterne	-	-
Tjeld	2	4

Registreringar 2014 (27.6.):
Fiskemåse 1 par, Tjeld 3 par, Grågås høyrte i området.

Utgangspunkt for vernevedtak

Aksnesholmane vart ikkje undersøkt i 1980 slik alle andre kandidat område til sjøfuglverneplanen i Hordaland vart. Det er all grunn til å tru at det var gode førekomstar her den gongen, for mange har opp gjennom åra stogga på vegen og konstatert at det har vore godt med liv på desse holmane, men tilgjengelege kvantitative data har vi ikkje før i 1989. Då vart det registrert kring 155 hekkepar av *fiskemåse* her, forutan 12-13 par *makrellterne* og 1 par *sildemåse*. Dei fleste måsane hekka då på den nordre holmen.

Tilstand i 2011

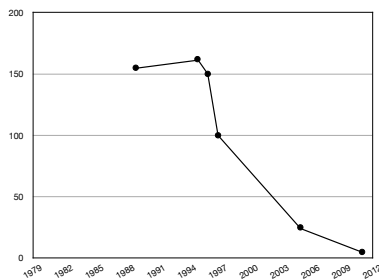
Dårleg, dels som resultat av manglande beiting, mislukka (men velmeint) skjøtsel og truleg også predasjon frå mink. Det har tidlegare beita nokre sauer og kje på holmen, men det er ein del år sidan sist. Holmane er frodige, og slik beiting er her ein føresetnad for at ikkje grasnet skal bli for høgvakse for hekkande måsar, og at ikkje krattskogen skal ta overhand.

For å redusere oppslaget av kratt og småtre, har det vore fleire rundar med skjøtselstiltak her. Det vart rydda ein god del småtre og krattskog vintrane 1997/98 og 1998/99, og tilsvarende tiltak har vore gjort også fleire gonger før dette. Nye ryddingar har vore gjennomført fleire gonger sidan 2006, men sjølv om skjøtselen var vel meint, har den vore meir destruktiv enn til gagn for fuglane. Stubbane etter nedskorne tre har produsert ei stor mengd nye skot som følgje av ryddinga, og holmane fekk raskt eit meir overgrodd preg enn før skjøtselstiltaket! Om beitedyr hadde vore tilgjengeleg kunne dette hjelpt vesentleg på situasjonen, men røynsla er elles at skal denne type skjøtsel ha positiv effekt ein slik stad, må stubbane behandlast med eit eigna plantevernmiddel. Dette vart gjort på ettermvinteren 2012, og må gjerast om att også seinare.

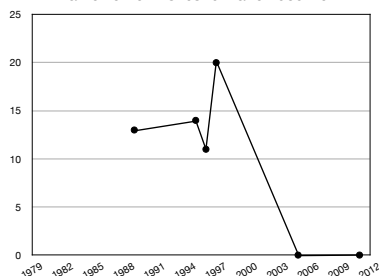
Ikkje alle tre vert fjerna frå desse holmane, og dette er ei medviten handling. Grunnen er at ein del av fiskemåsane her har teke til å bygge reir oppe i trea. Vi kjenner fenomenet frå nokre innlandslokalitetar i Hordaland, det har då vore tolka som ei tilpassing til ugunstige flaumar. På Aksnesholmane er dette meir truleg ein måte for måsen å unngå predasjon frå mink på.

Om eit sjøfuglreservat i Hordaland skulle vere frekvent heimsøkt av mink, så må det vere Aksnesholmane. Mink har då også vore eit dokumentert problem her, men mest tydeleg var dette i den tida då det hekka mykje sjøfugl her, med godt totalresultat. Mink har også vore registrert dei seinare åra, men langt mindre frekvent. Ein del individ er også blitt skotne eller fanga i feller her. Fellefangsten er intensivert i 2015.

Fiskemåse Aksnesholmane 1989-2011

Makrellterne Aksnesholmane 1989-2011

Bestandsutvikling

Det er stor mangel på kvantitative historiske data frå dette reservatet, men det er ingen tvil om at det har vore stabil og god hekking her i mange tiår. Det gjeld særleg fiskemåse, men truleg også makrellterne, sjølv om denne arten ikkje har vore like talrik her som måsen. Tilstanden må ha vore god tilbake på 1920-talet, ettersom holmen då vart verna etter privat initiativ frå grunneigarane.

I åra 1989-1998 var det tilfredsstillande hekking her dei fleste åra, med ein fiskemåsebestand varierende frå 100 til kring 160 hekkepar. Dei fleste av desse åra hekka det også makrellterner på holmen, og i 1995 også eit par raudnebbterne. 1995 var eit særskilt godt år, med også dokumentert hekking av gråmåse i reservatet. 1998

Aksnesholmane naturreservat, sett innover fjorden frå sør 23.6.2009.
Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Dårleg	Temmeleg overgrodd pr 2011, dels som følge av gjennomført skjøtsel, men manglande oppfølging i ettertid.
Fiskemåse	Dårleg	Tilstanden var god fram til 1995. Hekkekolonien er no krafteleg redusert, ei utvikling som har vore særleg framtrekande dei siste 10-15 åra.
Makrellterne	Dårleg	Tilstanden var lenge rimeleg god, men makrellterne har ikkje hekka med kolonipreg her sidan 1998.
Framande artar	Dårleg	Mink er definitivt ein negativ faktor for sjøfuglane i dette reservatet, kanskje noko mindre i dag enn tidlegare, men dette kan skuldast at det er mykje mindre fugl her no. Utfordringa er vanskeleg å handtere effektivt ein slik stad.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2017	Naturtypen sin tilstand skal betrast frå «dårleg» til «god». Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel.
Fiskemåse	2022	Hekkebestanden i reservatet skal vere klart styrka i høve til i dag, med bestandsmål på minimum 50% av situasjonen i 1989. Kolonien skal ha tilstrekkeleg ungeproduksjon til at den har positiv rekrutteringseffekt på den samla bestanden av fiskemåse i den nære regionen.
Makrellterne	2020	Arten skal reetablere seg som hekkefugl i området, med minimumsbestand på nivå med situasjonen i 1989.
Grågås	2012	Bestanden skal ha ei naturleg utvikling i reservatet, utan ekstrordinær påverknad frå menneskje eller andre samfunnsinteresser. Eventuelle skadeførebyggjande tiltak i framtida må finne stad utanfor naturreservatet.
Framande artar	2015	Mink vil alltid vere ein faktor i dette reservatet så lenge det finst fast bestand av arten på fastlandet innanfor. Effektane på sjøfuglane sin reproduksjon skal likevel haldast på eit minimum.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2020	Naturreservatet skal vere eit regionalt referanseområde for langvarige effektar av gjennomførte skjøtselstiltak i godt gjødsle og vegetasjonsrike hekkekoloniar for sjøfugl, der røyntslene frå Aksnesholmane skal vere førande for liknande skjøtselutfordringar andre stader i fylket og gjerne også elles i landet.

Venstre: Den nordre holmen av Aksnesholmane har vore den beste hekkeholmen for fiskemåse dei seinare åra. Holmen har fått sterkt oppslag av frodig vegetasjon etter skjøtselstiltak vintrane 2010/11 og 2011/12 — vesentleg meir enn det som er ønskjeleg av omsyn til hekkande fiskemåse. Biletet er teke 16.7.2012. Foto: Stein Byrkjeland.

Høgre: Den søre holmen i Aksnesholmane, fotografert frå riksvegen same dag. Det er på denne holmen ein del av fiskemåsane har hekka i tre. Difor står det att ein del tre på holmen etter skjøtselstiltaka. Foto: Stein Byrkjeland.

er diverre det siste året vi kjenner med tilfredsstillande hekking her. Fiskemåsen gjekk då jamt nedover til 25 hekkepar i 2005, og sidan har hekkebestanden vore lågare enn dette. Hekkinga av makrellterne høyrde mest heilt opp etter 1998. Dette «samanbrotet» fell saman i tid med ei tilsvarande utvikling for mange andre hekkekoloniar for desse artane på Vestlandet. Det kan vere utløyst av ein endra næringssituasjon, men på Aksnesholmane er det sannsynleg at også mink kan ha fått sterkare influens i denne tida. Det er ikkje sikkert det var meir mink då, men effektane kan ha blitt meir avgjerande ettersom sjøfuglbestandane då var pressa av andre årsaker i tillegg.

Trehekkande fiskemåsar har ikkje vore registrert på Aksnesholmane sidan 1998. Det kan såleis hende at denne tradisjonen i bestanden no har gått ut.

Aksnesholmane har større artsvariasjon enn dei fleste kystnære lokalitetar i Hardangerfjorden. Til dømes er *gravand* registrert her fleire gonger, ein uvanleg art i denne regionen. Fleire par *siland* hekkar truleg på desse holmane, og dei seinare åra har det også bygd seg opp ein god hekkebestand av *grågås*. Heilt problemfritt er ikkje det, ettersom gjæsene vandrar med ungekulla sine over sundet til dyrka mark på fastlandet, der dei mellom anna er årsak til skade på små frukttrær. To ungekull av grågås vart registrert i reservatet 15.7.2011. Den reelle hekkebestanden var nok større, eller har i alle fall vore det dei seinare åra.

Aksnesholmane — vårt aller første naturreservat!

Aksnesholmane fekk status som naturreservat i 1987, men dei vart verna ved kongelig resolusjon allereie i 1923. I årsberetninga for 1923 for Vestlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge står det at holmane «(...) er kjendt for sit rike fugleliv. Bl. a. hækker her aarvisst: Ederfugl, fiskeand, smaamaake, terne, kjeld, graakjeld og sjærpiplerke. Paa ingen andre holmer saa langt inde i Hardangerfjorden findes der, saavidt man vet, et saa rikt fugleliv. (...) Fredningen blev anset ønskelig for at hindre det eggerøveri som uvedkommende især i de senere aar har drevet her. Der er i fredningsresolutionen tat forbehold om, at fredningen ikke skal være til hinder for at eierne kan gjøre samme bruk av holmerne som hittil, til slaatt og beitning.»

Tiltak		
Skilting	2015-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert, på alle relevante holmar.
Fjerning av kratt og tre	2017	Påbegynt arbeid i dei seinare vinterseongane må følgjast opp og avsluttast. Det inneberer ny handtering av hogde tre, med påfølgjande stubbebehandling med eigna plantevernemiddel. All kvist og pas skal brennast på staden. Arbeidet må skje utanom hekketid, og ikkje seinare på våren enn 20. mars.
Beiting	2017	Det må etablerast eit beiter regime med eit høveleg tal sau av eigna rase som kan beite på nytt oppslag av gras og småskog, slik at gjenveksten etter skjøtsel vert halden på eit høveleg nivå for hekkande fiskemåse. Mattilsynet sine krav til dyrevelferd må følgjast. I den grad dette krev utsetjing av drikkekar og kanskje andre fasilitetar, må det leggjast til rette for at dette vert gjort.
Fjerning av mink	2015	Det må etablerast ei ordning med utsetjing av minkfeller og tilsyn med desse på fastlandet, slik at skadeomfanget som mink kan påføre sjøfuglane på Aksnesholmane vert redusert monaleg.
Overvaking		
All sjøfugl	2016-2025	Lokaliteten skal overvakast meir intenst enn andre sjøfuglreservat, for å dokumentere effekten av skjøtselstiltak og minkfangst. Det inneberer minst 4 teljingar årleg i perioden 20. april - 20. juli, der hekkebestanden (tal aktive hekkepar) skal vurderast kvar gong for artane grågås, fiskemåse, makrellterne og eventuelt også andre måseartar som pr 2012 ikkje har vore etablerte på holmane. Ungeproduksjon må også registrerast. Resultata skal rapporterast til forvaltingsstyresmakta på årleg basis. Det er tilstrekkeleg å gjere dette ved hjelp av kikkert frå hovudvegen, men må vere ei prioritert oppgåve kvar gong personell frå SNO eller forvaltingsstyresmakta passerer her eller har oppdrag i nærområdet.
Dokumentasjon av minkfangst	2015-2025	Det må samlast inn påliteleg statistikk på all mink som er fanga i feller i samband med tiltaket ovanfor. Viktige data er: Tal fanga mink, dato for fangst, kjønn og alder. Fangsten må relaterast til tal aktive felledøgn. SNO organiserer innsamling av denne dokumentasjonen, og rapporterer til forvaltingsstyresmakta på årleg basis.

I alle fall i 1989 var Aksnesholmane overnattingsplass for *stare* på ettersommaren. Denne funksjonen har no kanskje gått ut ettersom mange tre er fjerna ved skjøtselstiltak.

Følgjande artsliste frå 18.5.1995 illustrerer Aksnesholmane sin verdi både for hekkande fugl i regionen og som rasteplass for trekkande fuglar: *Fiskemåse* 325 ind, *makrellterne* 25 ind, *raudnebbterne* 1 par, *svartbak* 1 ad., *gråmåse* 1 reir + 14 ind (herunder 5 adulte fuglar), *tjeld* 4 par, *raudstilk* 1 ind, *småspove* 1 par, *fjøreplytt* 5 ind, *stokkand* 14 ind.

Trugsmål

Manglande beiting og feilslått skjøtsel (sjå ovanfor), samt predasjon frå mink er hovudtrugsmåla i dette reservatet. Frå grunneigarhald er det hevda at fiskemåsen ser ut til å vere meir utsett for mink enn makrellterna, noko som kan vere ei rett vurdering ettersom inntrykket er det same i fleire andre reservat der desse artane er representerte.

Det er fleire døme på at ferdsleforbodssona kring holmane ikkje alltid vert overhalde. Regelbrota skuldast stundom turistar som ikkje er lokalkjende. Det er likevel ikkje grunnlag for å hevde at dette er eit vesentleg problem her, og det er ikkje dokumentert at det har øydelagt hekking for fuglepar i reservatet.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Påbegynt skjøtsel må slutførast og dungar med kvist og pas brennast i løpet av mars 2013. Tiltaket må følgjast opp med bruk av eigna plantevernmiddele på ståande stubbar, for å motverke massivt oppslag av nye sideskot. I ettertid må ein også få hand om nokre sauer av eigna rase som kan beite ein periode på holmane. Beiting kan vere ei utfordring ettersom det ikkje finst ferskvatn naturleg på Aksnesholmane, og det er heller ikkje bygd skjul for husdyr her. Det er likevel kort avstand til fastbuande, så det bør vere mogleg å få til ei god samhandling om slike tiltak.

Tiltak mot mink vil vanskeleg kunne gje varig effekt her, men det vil ikkje vere negativt med fellefangst inne på fastlandet.

Det skal setjast opp ei informasjonstavle om naturreservatet på ein rasteplass ved riksvegen på nær Vangdalsberg tunnelen. Avtale er gjort med Statens Vegvesen om dette (2013).

Overvaking

Holmane skal overvakast og bestandane registrerast kvantitativt minst 4 gonger årleg (ca 20. april og ca 20. juli) i alle fall dei næraste 7 åra, for å dokumentere effektar av skjøtsel i området. Samstundes skal resultatet av skjøtselen vurderast, og desse vurderingane skal også nyttast ved tilsvarande skjøtsel i andre verneområde på kysten. Det er tilstrekkeleg at desse registreringane skjer frå riksvegen.

Som ved alle andre sjøfuglreservat i Hordaland er det eit ferdsleforbod nærare enn 50 m frå strandlina i hekketida ved Aksnesholmane. Dette biletet viser såleis eit brot på verneforskrifta. Dramatisk for sjøfuglane er dette likevel ikkje, heller ikkje om det hadde vore omfattande måsehekking her. Foto: Stein Byrkjeland.

Aksnesholmane sett frå sør 23.6.2009. På dette tidspunktet var mesteparten av trea fjerna ved skjøtsel. Eit flyfoto i dag ville sett ganske likt ut, bortsett frå at bakkenivået er vesentleg meir overgrodd som følgje av at det har vakse ut store mengder sideskot frå stubbane som står att etter trefellinga. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

Flyfoto frå Aksnesholmane juli 1994. Også då var det mykje vegetasjon på holmane, likevel var der god måsehekking.

Aksnesholmane 30.3.2007, før skjøtselstiltak vart sett i verk. Det var då eit sterkt oppslag av ask og andre lauvtre, som følgje av at det ikkje hadde vore beitedyr på holmane på nokre år. Fotos: Stein Byrkjeland.

Sverre Tveiten i Statens naturoppsyn i aksjon på Aksnesholmane 2.4.2007. Skjøtsel av dette slaget er ikkje fagleg eller teknisk krevjande, men tek lang tid og er i høg grad slitsamt. Røyntslene frå arbeidet på Aksnesholmane dette året fortel klart at tiltaket må følgjast opp med beitedyr same år som skjøtselen er gjort. Alternativet er å smørje gift på stubbane. Om ikkje, vert veksten kraftig stimulert, og tiltaket har hatt negativ effekt. Foto: Stein Byrkjeland.

Aksnesholmane etter skjøtsel 3.4.2007. Kvist vart samla i haugar, som seinare vart brent. Holmen er no velegna for sjøfuglhekking, men det tek nokre år før måsane tek opp att gamle tradisjonar om å hekke på staden. Fotosyntesen arbeider raskare! Berre to år seinare sto holmen fram som meir overgrodd enn nokon gong. Skjøtselen vart repetert ein gong til i 2012, men heller ikkje det har gitt langvarig effekt. Foto: Stein Byrkjeland.

Gåseskjer og Steglholmen naturreservat

Gåseskjer (i forgrunnen) og Steglholmen (bak) 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturskjønt område like utanfor Strandvik ut mot Bjørnafjorden. Heile Gåseskjer er naturreservat, medan berre dei ytste delane av den delvis skogkledde (tilplanta) Steglholmen er verna. Planteskogen like utanfor vernegrensene er i dag eit vesentleg problem for dette reservatet sin økologiske funksjon.

Dette var tidlegare ein av dei aller største fiskemåsekoloniane i Hordaland, men har tapt store delar av funksjonen over tid. Den negative utviklinga gjeld i hovudsak Steglholmen. På Gåseskjeret er tilstanden meir intakt, og dei måsane som enno hekkar i reservatet finst her.

Utgangspunkt for vernestatus (1979 og 1981)

Stor fiskemåsekoloni på Steglholmen (350 par i 1979, 235 par i 1981). God ternekoloni på Gåseskjer (97 par i 1979, 39 par i 1981).

Tilstand 2011

Tilstanden på Gåseskjeret er lite endra i høve til 1980, og må seinast å vere tilfredsstillande.

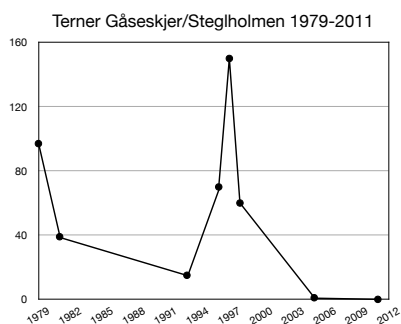
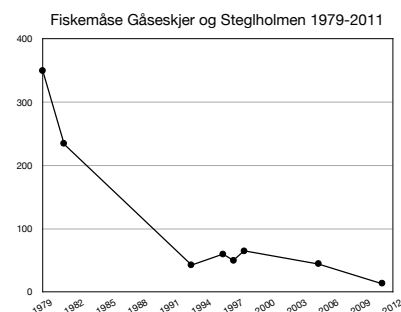
Dette er diverre langt ifrå tilfellet på Steglholmen. Det var på denne holmen mest alle fiskemåsane hekka tidleg på 1980-talet, men i dag er alle desse fuglane vekke, noko dei har vore i lengre tid. Utviklinga kan ha fleire årsaker, mellom anna predasjon frå mink. Ei hovudutfordring er likevel eit tett plantefelt med sitkagran, som står kloss i vernegrensa. Plantefeltet var for lengst etablert i 1980, og er nok årsaka til at vernegrensa vart trekt slik det vart gjort. Den gongen var ikkje feltet så høgvakse, og dermed ikkje det heilt store problemet for hekkande måsar. I dag er sitkagrana så godt som hogstmoden, men ettersom feltet står på ein holme utan praktisk tilkomst med moderne hogstutstyr, vil grana aldri kunne bli hausta med overskot. Trea er i dag så store at det ikkje er naturleg for fiskemåse å kunne gjere nytte av denne hovuddelen av naturreservatet.

Den sørre delen av Steglholmen var tidlegare beitemark for sau. Det beitar nokre sauer her i dag, men dei er få, og utmarka har i dag sterkt preg av attgroing med mellom anna einer.

Mink har tidlegare vore rapportert som eit vesentleg problem for måsane på Steglholmen. Særleg gjaldt dette tidleg på 1990-talet. Avstanden til fastlandet er kort, så ein må rekne med at arten framleis frekventerer dette området. Gåseskjer har over åra vore langt meir skåna for mink, og ettersom det no hekkar ein del fiskemåse på dette skjeret, er det von om at påverknaden frå mink ikkje er dramatisk nett her i dag.

Gåseskjer og Steglholmen NR Fusa kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 56 daa, der 11 daa er landareal
Naturbase	VV00001720
UTM 32N	6673087 / 315759
Eigarar	
88/8	Astrid Ter Jung Ingrid Ter Jung
88/15	Trygve-Mikal Vindenes
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja, men avgrensa.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Var somme år eit stort problem tidlegare. Førrekjem også i dag.

Bestand (par)	1979	2011
Gråhegre	-	-
Gråmåse	-	-
Sildemåse	-	-
Svartbak	-	1
Fiskemåse	350	14
Siland	1	1
Terner	39	-
Vipe	1	-
Tjeld	1	1
Registrering 2014 (28.6.): Fiskemåse 20 par, Tjeld 2 par.		

Bestandsutvikling

Samla sett klart negativ. Det aller meste av *fiskemåsane* i dette reservatet har historisk sett hekka på Steglholmen. Her vart bestanden drastisk redusert allereie tidleg på 1980-talet. Nokre få tital par vart att, og i 1997 vart det rapportert om at hekkinga var den beste sidan staden vart verna i 1987. Med tida har også desse gått ut, og i 2011 hekka det ikkje ein einaste fiskemåse på Steglholmen.

Derimot har fiskemåsen dei seinare åra teke Gåseskjeret meir i bruk, og i dag er det her arten hekkar i dette reservatet sjølv om holmen er liten og ikkje har plass til så mange par. På det meste har det hekka om lag 50 par fiskemåse på Gåseskjeret (2001). Tradisjonelt er det her *ternene* har hekka i dette reservatet. Ein må rekne med at begge artar finst er, sjølv om nok *makrellterna* representerer hovudtyngda. Også for ternene er 1997 rapportert som eit toppår, med om lag 100 par av begge artar. Dette året hekka om lag halvparten av ternene på Steglholmen. Sidan 1998 er det ikkje rapportert om koloniar av ternar i dette reservatet, berre nokre få par med uvisst hekkeresultat.

I sitkagranplantinga på Steglholmen finst ein hekketern med *gråhegre*, av ein storleik på oppunder 10 par. Sist denne kolonien vart rapportert aktiv var i 2001. Den kan ha vore her lenger enn dette, men vart ikkje registrert i 2011 sjølv om fiskande hegrar er eit vanleg syn i dette reservatet.

Nærområda kring dette naturreservatet er eit mykje nytta overvintringsområde for storskarv. Bestanden av denne arten har teke seg godt opp i Bjørnefjorden dei seinare åra, og utviklinga er merkbar også her.

Trugsmål

Plantefeltet med sitkagran på Steglholmen er det største trugsmålet mot sjøfuglane i dette reservatet, sjølv om det meste av sitkagrana står utanfor reservatgrensene. Ytterlegare attgroing med planta skog, naturskog og einer på beitemark er også eit trugsmål, igjen ligg utfordringa utanfor reservatgrensene.

Mink har hatt destruktive effektar somme år i dette reservatet. Minkbestanden er kanskje redusert i regionen i dag, men utfordringa er ikkje løyst.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende utover det nemnde plantefeltet med sitkagran. Det ligg fleire bygningar og kaianlegg på Steglholmen, men desse ligg utanfor reservatgrensene. Det var tidlegare fleire fastbuande på Steglholmen, men bygningsmassen i dag vert utelukkande nytta til fritidsfremål.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Tilstanden for strandberga er rimeleg grei, på Gåseskjer såvel som det som finst av strandberg på Steglholmen.
Beitemark	Dårleg	Den synlege beitemarka i dag er kraftig overgrodd, og storparten er i dag dominert av anten ung lauvskog (bjørk og rogn) eller plantefelt med sitkagran.
Fiskemåse	Dårleg	Bestanden på Steglholmen har i dag gått ut. Det er likevel von om at ein bestand kan reetablerast her, ettersom det i dag hekkar fiskemåse fast på Gåseskjeret.
Makrellterne	Dårleg	Arten hekkar ikkje lenger fast i reservatet.
Framande artar	Dårleg	Steglholmen er sterkt prega av eit plantefelt med sitkagran. Mink har også vore eit vesentleg problem for fiskemåsen på Steglholmen, og problemet finst truleg også i dag.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål		
Naturtypar	2017	Naturtypane sin tilstand skal betrast frå «dårleg» til minst «middels», i slik grad at dei fungerer greitt som hekkestad for måsar og ternar. Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel.
Fiskemåse	2020	Hekkebestanden i reservatet skal vere klart styrka i høve til i dag, med bestandsmål på minimum 40% av situasjonen i 1981. Kolonien skal ha tilstrekkeleg ungeproduksjon til at den har positiv rekrutteringseffekt på den samla bestanden av fiskemåse i den nære regionen.
Makrellterne	2020	Under føresetnad av at bestanden av arten styrkar seg generelt på Vestlandet, skal reservatet forvaltast med utgangspunkt i at dette skal vere ein av dei aller viktigaste hekkelokalitetane for arten i regionen.
Framande artar	2016	Mink vil alltid vere ein faktor i dette reservatet så lenge det finst fast bestand av arten på fastlandet innanfor. Effektane på sjøfuglane sin reproduksjon skal likevel haldast på eit minimum. Andre framande artar (sitkagran) skal fjernast heilt frå reservatet.
Forvaltingsmål		
Økologisk funksjon	2020	Reservatet skal saman med Sandholmene NR og Raudholmene NR gjere at Bjørnefjorden har den sterkaste og best reproduserande kysthekkande bestanden av fiskemåse i Hordaland.

Gåsekjer, fotografert 16.6.2011. Gåseskjer har ikkje trong for skjøtselstiltak slik situasjonen er i dag. Foto: Stein Byrkjeland.

Skilting

Tilfredsstillande pr 2011.

Aktuelle tiltak

Dei høgareliggande partia av den sørvestre delen av Steglholmen bør reinskast for planteskog og annan skog. Tidlegare beitemark bør ryddast — truleg også sviast — i omfattande grad for einer og andre buskar, og eit høveleg beiter regime med sau bør bli reetablert.

Forvaltingsplanen gjer framlegg om at Staten tek kostnadane ved å fjerne skogen på denne delen av Steglholmen, sjølv om det aller meste av skogen står utanfor dagens naturreservatgrenser. Utan slik finansiering vil Steglholmen heilt miste sin verdi for hekkande sjøfugl, for skogen vil elles ikkje bli hogd med økonomisk overskot. Dette vert i så fall gjort for å fremje levikåra for hekkande fiskemåse. Kostnadane er vesentlege, samstundes som skogverdien er marginal. Det er då naturleg å diskutere med grunneigarane om reservatet vert utvida noko til å omfatte heile arealet der skogen er fjerna, med same vernereglar som elles finst i dag.

Det bør plasserast ut minkfeller i dette reservatet, for om mogleg å redusere skadene som denne arten påfører sjøfuglane.

Overvaking

Overvakast minst kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Dersom skogen på Steglholmen vert fjerna som skjøtselstiltak, skal området overvakast og bestandane teljast opp kvart år i etterkant, for å dokumentere effekten av skjøtselen.

Det skraverte arealet viser kvar planlagt skjøtsel skal skje, og kva areal som er aktuelt å inkludere i reservatet dersom skjøtselen fungerer etter hensikta. Tabellen under viser ståande kubikkmasse skog i dette feltet, vurdert av Vestskog BA 2011/2012.

Bestand	Treslag	Areal (da)	Kubikkmasse	Merknad
1	Sitkagran	35,6	153 m ³	Hogst og utkøyning, rydding av skogsavfall.
2	Bjørk	3	6 m ³	Bjørkefelt, hogstklasse 3
3	Einer, bjørk, rogn			Rydding av einer og kratt for brenning

Denne strengen mellom Steglholmen og Storholmen vert ofte nytta som sitjeplass for rastande storskarv vinterstid. Dette er ei åtferd som enno ikkje er så vanleg på Vestlandet, og kan tyde på at skarvane høyrer til ein austleg underart som til vanleg hekkar i tre. Foto: Terje Haugland.

Den største skjøtselsutfordringa i Gåseskjer og Steglholmen naturreservat er knytta til fjerning av dette bestandet av sitkagran. Grana er langt på veg hogstmoden, men ettersom den er planta på ein holme utan vegsamband er kostnadane ved hogst så store at feltet aldri vil bli fjerna utan vesentlege tilskot. Feltet ligg for det meste utanfor dei etablerte vernegrensene, men er sterkt destruktivt for hekkande sjøfuglar i reservatet. Det er grunn til å tru at vernegrensa i si tid vart fastsett for å unngå å inkludere plantefeltet i reservatet, men det bør no fjernast som skjøtselstiltak for å betre tilhøva for fiskemåse og makrellterne. Bileta er tekne 16.6.2011. Fotos: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2012-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert, på alle relevante holmar.
Fjerning av sitkagran	2017	Plantefeltet med sitkagran på Steglholmen skal fjernast fullt og heilt, og kvist og pas skal anten brennast på staden eller hoggast til flis. Tiltaket bør skje i samband med tilsvarande aktivitet i andre sjøfuglreservat i Bjørnafjorden og på Ånuglo.
Fjerning av lauvskog og kratt	2017	Lauvskog, kratt og einer skal fjernast så langt som råd samstundes som sitkafeltet vert handtert. Kvist og pas skal anten brennast på staden eller hoggast til flis.
Beiting	2018	Det må etablerast eit beiter regime med eit høveleg tal sau av eigna rase som kan beite på nytt oppslag av gras og småskog, slik at gjenveksten etter skjøtsel vert halden på eit høveleg nivå for hekkande fiskemåse. Mattilsynet sine krav til dyrevelferd må følgjast. I den grad dette krev utsetjing av drikkekar og kanskje andre fasilitetar, må det leggjast til rette for at dette vert gjort.
Grenseendring	2018	Dersom Staten tek kostnadane ved total fjerning av sitkagran, lauvskog og kratt på sørvestre del av Steglholmen utanfor det etablerte naturreservatet, bør det gjerast ei avtale med grunneigarane om at arealet som skjøtselen er utført i kan inkluderast i verneområdet. Føresetnaden er at det aktuelle arealet viser teikn til å bli nytta av hekkande måsar eller andre sjøfugl.
Fjerning av mink	2016	Det må etablerast ei ordning med utsetjing av minkfeller og tilsyn med desse på fastlandet og på Steglholmen, slik at skadeomfanget som mink kan påføre sjøfuglane vert redusert monaleg.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvar 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Dersom planlagt skjøtsel vert sett i verk, må overvakinga intensiverast vesentleg etter at skjøtselen er slutført, for å kunne dokumentere effekten av tiltaka. Det er viktig at ikkje berre hekkbestand, men også produksjonsresultatet vert registrert.
Dokumentasjon av minkfangst	2016-2020	Det må samlast inn påliteleg statistikk på all mink som er fanga i feller i samband med tiltaket ovanfor. Viktige data er: Tal fanga mink, dato for fangst, kjønn og alder. Fangsten må relaterast til tal aktive felledøgn. SNO organiserer innsamling av denne dokumentasjonen, og rapporterer til forvaltingsstyresmakta på årleg basis.

Sandholmane naturreservat

Parti frå Høgholmen i Sandholmane naturreservat 16.6.2011. Denne holmen er, som dei øvrige holmane i reservatet, i dag sterkt prega av skog. På Høgholmen er det naturskog av furu, medan det på Dunholmen også står sitkagran som vart planta der kring 1984. Forvaltingsplanen legg opp til at all skog i dette naturreservatet vert fjerna ved skjøtselstiltak. Foto: Stein Byrkjeland.

Sandholmane er ei lita gruppe holmar i Bjørnafjorden utanfor Solstrand i Os. Dei tre største holmane er delvis kledde av furuskog. Holmane har vore mykje nytta til båtbasert friluftsliv, difor er ikkje heile øygruppa verna som naturreservat.

Dette er ein viktig fiskemåsekoloni i Bjørnafjorden. Bestandsutviklinga var klart negativ ei tid, men har teke seg opp att dei seinare åra, og kan vinne mykje på målretta skjøtsel.

Utgangspunkt for vernestatus (1979 og 1981)

Viktig plass for fiskemåse (179 par i 1979, 176 par i 1981) og terner (74 par i 1979, 88 par i 1981).

Tilstand i 2011

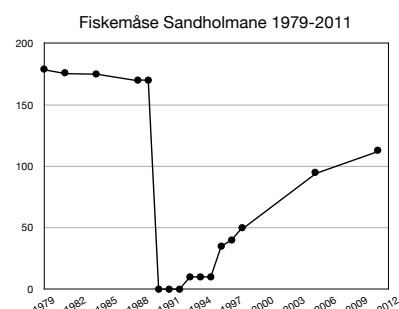
Naturtilstanden i dag er ikkje så ulik det den har vore dei siste tiåra, men det har gradvis vakse fram meir og meir skog på Sandholmane. Det meste av dette er naturskog av furu, og er såleis ei naturleg utvikling. Det er like fullt ikkje positivt for hekkande sjøfugl. På Dunholmen er det også planta inn ein del sitkagran. Denne vart planta kring 1984 og var er såleis ikkje då grunnlaget for sjøfuglverneplanen vart utarbeidd. Plantinga har ingen økonomisk verdi og vil heller aldri få det, men det meste av Dunholmen er i dag uråd å ta seg fram over på grunn av det uvanleg tette skogbiletet.

Mink vart av naturoppsynet skildra som ein totalt destruktiv faktor på Sandholmane i åra 1989-91, med ingen produksjon av hekkande sjøfugl i det heile. Holmane ligg ganske eksakt 1 km frå Bjåneshalvøya i Os. Mink vil ha få problem med å symje ein slik distanse, men det synest som at minkproblemet på Sandholmane er temporært og at det ikkje finst fast bestand på desse holmane. Like fullt vart ein territoriell mink

Sandholmane NR Os kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 164 daa, der 44 daa er landareal
Naturbase	VV00001721
UTM 32N	6676529
306930	
66/1 Reksten Management AS	
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink:</i> Var eit vesentleg problem særleg i åra 1990-92. Førekjem også i dag. <i>Tilgroing:</i> Det er mykje storvaksen skog her — naturskog og sitkagran.

Bestand (par)	1979	2011
Gråhegre	-	-
Gråmåse	2	7
Sildemåse	1	26
Svartbak	1	4
Fiskemåse	179	113
Grågås	-	-
Siland	-	-
Ærfugl		
Terner	74	0
Tjeld	1	3
Vipe	1	-

Registrering 2014 (28.6.):	
Fiskemåse	17 par, Gråmåse 4 par, Sildemåse 7 par, Svartbak 5 par, Siland 1 par, Tjeld 2 par.

Vetlekokken

Viaholmen

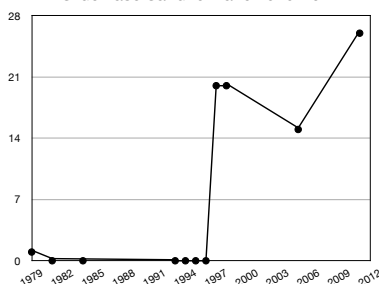
Dunholmen

Delar av Sandholmene naturreservat sett mot søraust 16.6.2011. Det er i dag små tilgjengelege areal att til sjøfuglane, som berre hekkar i ei smal sone ytst på holmane der skogen ikkje har funne feste. Foto: Stein Byrkjeland.

fjerna frå reservatet 15.3.2014, sjå s 22. Kanskje er problemet generelt noko mindre i dag. I alle fall er hekkebestanden av fiskemåse i framgang no, men potensialet ville vore vesentleg større om all — eller i alle fall vesentlege delar av — skogen hadde blitt fjerna.

Ysteskeret vart ikkje verna i 1987 for å tilfredsstille friluftslivsinteressene. Historisk sett har alle Sandholmene vore mykje nytta til båtbasert friluftsliv, særleg for folk busette i Os. Det har vore få, knapt nokon, konflikhtar mellom naturvernet og friluftslivet dei siste tiåra, og ordninga med en friluftsfunksjon på Ysteholmen og naturreservat i resten av øygruppa har fungert greitt.

Sildemåse Sandholmene 1979-2011

Bestandsutvikling

Bestanden både av *fiskemåse* og *terner* (i hovudsak makrellterne) var nede på 0-nivå i åra 1989-91, mest truleg på grunn av omfattande predasjon frå mink i dei åra. Før dette hadde ungeproduksjonen, særleg for fiskemåsen, vore særleg god, men bestandane var generelt på nedtur. I ettertid har bestandane teke seg godt opp att. Dette gjeld særleg fiskemåsen, og Sandholmene er det naturreservatet i Hordaland der fiskemåsen har hatt den mest positive utviklinga gjennom 1990- og 2000-talet.

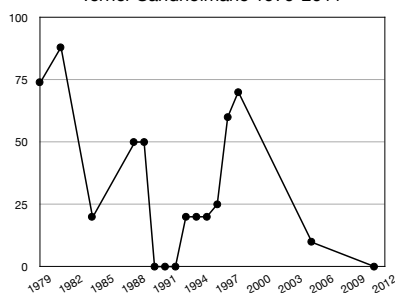
Også *grågås* har etablert seg som hekkefugl på Sandholmene, men arten vart ikkje konstatert hekkande i 2011. Arten etablerte seg her som hekkefugl i 1997.

Det har vore ein mindre hekkekoloni av *gråhegre* på Dunholmen. Denne var ikkje aktiv i 2011. Sist den var rapportert aktiv var i 1998, då med 7 reir. På det meste var denne kolonien på om lag 15 par (1992), men den vart etablert på slutten av 1980-talet.

Eit særtekk er at dei fleste fiskemåsane på Viaholmen hekkar i den bratte bergveggen på sørsida av holmen. Måsen er her bortimot klippehekkande. Kanskje er dette ei tilpassing for å redusere predasjon frå mink. Fordelinga av kva holmar fiskemåsen hekka på i 2011 går fram av eigen tabell.

Eit relativt nytt trekk er at *sildemåsen* har teke til å hekke i reservatet. I 2011 var denne hekkebestanden oppe i 26 par, etter at arten først tok til å hekke her i 1997. Truleg er det mykje utveksling mellom sildemåsar i dette reservatet og på Lyngøy tvers over Bjørnafjorden.

Terner Sandholmene 1979-2011

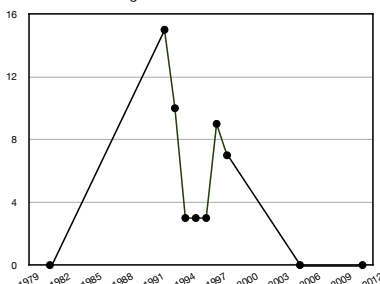
Trugsmål

Over tid har mink vore rekna for å vere det største trugsmålet mot sjøfuglane i dette reservatet, og det kan godt vere tilfellet ettersom det i hovudsak er fiskemåse og terner som har hekka her. Tilsynelatande er det mindre mink her ute no enn tidlegare, men det er ingen grunn til å tru at bestanden er borte. Førekomsten av mink verkar likevel å vere sesongbasert. I vinterhalvåret er det kanskje ikkje så lett for minken å livberge seg her, men avstanden til fastlandet er overkomeleg til at mink kan symje til og frå relativt frekvent.

I dag er kanskje attgroinga med skog eit vel så stort trugsmål. I hovudsak er dette naturskog av furu, men skogen er no så stor og framtrudande at det er liten tvil om at den fortregjer hekkande sjøfugl. Det vert ikkje betre av at det også vart planta inn sitkagran på Dunholmen kring 1984, eit plantefelt som i dag har vakse seg særleg tett, som gjer det meste av denne holmen ueigna for sjøfugl.

Det er mykje trafikk med småbåtar i Bjørnafjorden om sommaren, men dette har ikkje generert uheldige episodar i naturreservatet dei seinare åra. Inntrykket er at reglane om ferdslforbod generelt vert greitt respekterte.

Gråhegre Sandholmene 1979-2011

Fordelinga av sjøfugl på dei ulike holmane i Sandholmene naturreservat i 2011. Mengdene er i tal hekkepar medio juni, med unntak av siland og ærfugl der mengdene viser tal individ.

Art	Vetlekokken	Viaholmen	Dunholmen	Høggholmen	Totalt
Fiskemåse	13	36	41	23	113
Sildemåse	14	2	5	5	26
Gråmåse	2	2	2	3	9
Svartbak	-	2	2	-	4
Tjeld	-	1	2	-	3
Siland	-	-	20 ind	-	
Ærfugl	-	-	25 ind	-	

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Tilstanden for strandberga er rimeleg grei, men dette gjeld kun små areal (hovudsakleg Vetlekokken).
Open grasmark	Dårleg	Areal som tidlegare var opne er i dag prega av skog — mykje naturleg furuskog, men også planta sitkagran (Viaholmen). Sjølv om dette delvis er ei naturleg utvikling, er den ikkje tenleg for sjøfuglane.
Fiskemåse	Dårleg	Bestanden er vesentleg mindre enn den var ved utgangspunktet for verneplanen, men det har vore positive utviklingstrekk dei seinare åra.
Makrellterne	Dårleg	Bestanden er sterkt fluktuerande, men har vore låg dei seinare åra, og hekkeresultatet er uvisst sjølv i dei åra fuglar har hekka her. Predasjon frå mink er heilt sikkert ein medverkande faktor til dette, men neppe den einaste årsaka.
Framande artar	Dårleg	Dunholmen er sterkt prega av eit plantefelt med sitkagran. Mink har også vore eit vesentleg problem, og problemet finst truleg også i dag.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2018	Naturtypane sin tilstand skal betrast frå «dårleg» til minst «middels», i slik grad at dei fungerer greitt som hekkestad for måsar og terner. Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel.
Fiskemåse	2020	Hekkebestanden i reservatet skal vere klart styrka i høve til i dag, med bestandsmål på minimum 50% av situasjonen i 1981. Kolonien skal ha tilstrekkeleg ungeproduksjon til at den har positiv rekrutteringseffekt på den samla bestanden av fiskemåse i den nære regionen.
Makrellterne	2020	Under føresetnad av at bestanden av arten styrkar seg generelt på Vestlandet, skal reservatet forvaltast med utgangspunkt i at dette skal vere ein av dei aller viktigaste hekkelokalitetane for arten i Bjørnefjorden.
Framande artar	2015	Reservatet skal vere fritt for framande treslag, og mink skal ikkje ha yngleplass korkje i reservatet eller på Ysteholmen.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2020	Reservatet skal saman med Steglholmen/Gåseskjer NR og Raudholmane NR gjere at Bjørnafjorden har den sterkaste og best reproduserande kysthekkande bestanden av fiskemåse i Hordaland.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert, på alle relevante holmar.
Fjerning av sitkagran	2017	Plantefeltet med sitkagran på Dunholmen skal fjernast fullt og heilt, og kvist og pas skal anten brennast på staden eller hoggast til flis. Tiltaket bør skje i samband med tilsvarande aktivitet i andre sjøfuglreservat i Bjørnafjorden og på Ånuglo.
Fjerning av naturskog	2017	Furuskog, kratt og einer skal fjernast så langt som råd, sjølv om det kan vere naturskog (noko av furuskogen på holmane kan vere planta). Kvist og pas skal anten brennast på staden eller hoggast til flis.
Beiting	2018	Behovet for dette må vurderast i etterkant av at skogen er fjerna. Det er kanskje ikkje naudsynt å etablere beiting her, og holmane her heller ikkje naturlege kjelder for ferskvatn.
Fjerning av mink	2014	Holmane skal undersøkast jamleg med spesialtrenna hund, slik at skadeomfanget som mink kan påføre sjøfuglane vert redusert monaleg. Dette kan eventuelt kombinerast med fellefangst. All påvist mink på holmane skal om mogleg takast ut.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljust kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Dersom planlagt skjøtsel vert sett i verk, må overvakinga intensiverast vesentleg etter at skjøtselen er slutført (minimum kvart 2. år), for å kunne dokumentere effekten av tiltaka. Det er viktig at ikkje berre hekkebestand, men også produksjonsresultatet vert registrert.

Parti frå plantinga med sitkagran på Dunholmen. Feltet er så tett at det er mest uråd for vaksne menneske å ta seg fram. For sjøfugl er ein slik stad heilt ueigna, men det vil krevje mykje arbeid å fjerne feltet. Ein kjem ikkje i land med hogstmaskin på Dunholmen, så felling av skogen må skje manuelt og fjerninga av vyrket i etterkant vil vere den mest arbeidskrevjande deloperasjonen. Foto: Stein Byrkjeland.

Mengd ståande kubikkmasse m m på Dunholmen (bestand 1) og dei andre holmane i Sandholmane naturreservat (bestand 2) pr 2012. Vurdering frå Vestskog BA.

Bestand	Treslag	Areal (da)	Kubikkmasse	Merknad
1	Sitkagran	3	10 m ³	Hogstklasse 2. Gjeld berre Dunholmen. Hogst og fjerning, rydding av skogsavfall.
1	Furu	10	30 m ³	Gjeld berre Dunholmen. Sitkagrana er planta under ein skjerm av denne furua.
2	Furu	19	88 m ³	Gjeld resten av holmane, utanom Dunholmen. Hogstklasse 4. Hogst og fjerning, rydding av skogsavfall.

Denne sørvende bergveggen på Viaholmen har vore ein av dei mest nytta hekkeplassane for fiskemåsen på Sandholmene dei seinare åra. Ein litt atypisk plass for arten, men her har i alle fall ikkje tre fått vekse opp. Kanskje kan det og vere ei tilpassing for å unngå predasjon frå mink, men minken vil neppe ha store vanskar med å ta seg fram ein slik stad. Foto: Stein Byrkjeland.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende, med unnatak av plantefeltet med sitkagran på Dunholmen.

Skilting

OK. Det er god frekvens på utskifting av manglande eller skadde skilt i dette reservatet, som elles i Bjørnefjorden.

Aktuelle tiltak

Viktigaste tiltaket er å fjerne all skog i dette reservatet, både naturleg furuskog og innplanta sitkagran. Skogen på Ysteholmen (utanfor naturreservatet) kan stå att. Det er naturleg at dette vert gjennomført samstundes med tilsvarande tiltak på Stegholmen og på Fluøyane, for å oppnå synergieffektar. Med unnatak av Dunholmen er holmane tilgjengelege med ei mindre hogstmaskin dersom denne vert transportert på lekter/båt. På Dunholmen er det manuell hogst som er einaste løysing. Her vert det då spesielt krevjande å få fjerna vyrket, for dette må fjernast fullt og heilt på alle holmane dersom tiltaket skal vere tenleg for sjøfuglane.

Reservatet bør undersøkjast nærare for førekomst av mink. Mink som vert påvist bør takast ut, men ettersom avstanden til fastlandet er relativt kort og det er mest uråd å utrydde mink der, kan det vere vanskeleg å oppnå varig effekt av tiltaket. Bruk av spesialtrener hund, eventuelt kombinert med fellefangst, kan vere aktuell metode.

Det er uvisst i kva grad desse holmane tidlegare har vore beita, men det er i alle fall lenge sidan det har gått beitedyr her. Det er ikkje eit prioritert tiltak å etablere eit beiter regime her, men trongen for dette må vurderast isolert nokre år etter at skogen er fjerna, for å halde landskapet tilstrekkeleg ope. I verneplanen er det nemnt at delar av desse holmane var kledd med gras og lynghei. Det treng ikkje vere ei målsetjing å få dette tilbake, men poenget med skjøtselen er å halde landskapet varig ope.

Overvaking

Hekkebestanden bør teljast minimum kvart 2. år etter at skogen er fjerna, for å dokumentere effekten av skjøtselstiltaka. Over tid har det vore ringmerkt ein god del måseungar i dette reservatet. Det er ingen ting i vegen for at denne aktiviteten kan halde fram.

Parti frå Sandholmene 16.6.2011.
Tedneskjeret i forgrunnen. Foto:
Stein Byrkjeland.

Raudholmane naturreservat

Den største holmen i Raudholmane naturreservat er sterkt prega av oppslag av lauvtre, men inntil vidare er ikkje dette vurdert som eit problem for sjøfuglane som hekkar her. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette er to frittliggjande, låge holmar utanfor Moberg nær tettstaden Osøyro. Tradisjonelt har dette vore rekna som det viktigaste hekkeområdet for sjøfugl i Os kommune, ein status staden i dag bør dele med Sandholmane, som det truleg har utveksling av fuglar med.

Før Raudholmane vart verna var det registrert stor ferdslе på holmane. Nærleiken til ein stad som Osøyro skulle tilseie at det også i dag kan vere problem med at sjøfuglar vert uroa her, men over tid er få problem registrerte og det er ikkje dokumentert at slik aktivitet har øydelagt hekkesesongar her. Den eine holmen har i dag noko preg av attgroing, men det er førebels ikkje på noko kritisk nivå.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979)

Raudholmane har frå gammalt av hatt ord på seg for å vere ein stabil tilhaldsstad for hekkande sjøfugl. Dei største hekkeførekommstane var ein fiskemåsekoloni på 32 par og 8 par ternar (ikkje identifiserte i 1979, men rekna som makrellterne i diagrammet ved sidan av). Tjuvjo vart sett på staden dette året.

Tilstand 2011

Den største holmen er ein del prega av attgroing (ask, rogn og andre lauvtre). Omfanget er enno ikkje på eit kritisk nivå, og det er truleg inne i dette lauvkrattet at grågåsa har sine beste hekkestader. Krattet er sikkert også ein god skjulestad for mink, sjølv om det faktisk aldri er rapportert om problem med mink i dette reservatet.

Fuglebestandane på Raudholmane er noko mindre i dag enn då registreringane vart gjort for sjøfuglverneplanen. Ternene er vekke, her som elles i regionen, men elles kan dette skuldast naturlege variasjonar mellom år (sjå under bestandsutvikling).

Det har ikkje vore gjort aktiv skjøtsel på desse holmane sidan vernet vart etablert. Noko rydding av småskog kan i dag gjerne gjerast, men det vert ikkje rekna som eit prioritert tiltak dei næraste åra.

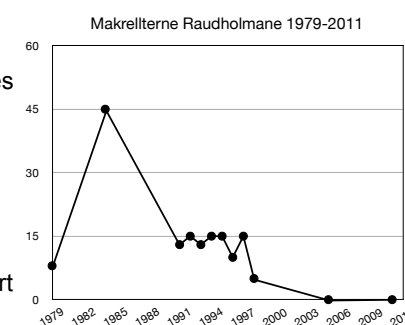
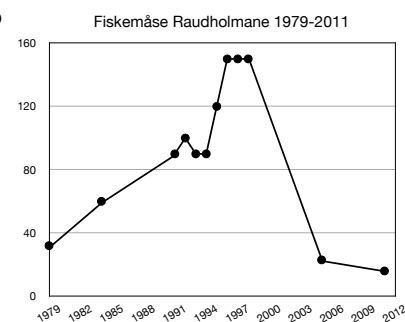
Bestandsutvikling

I hovudsak er dette ein hekkestad for fiskemåse. Bestanden av denne arten har variert mykje over tid, og var i åra 1995-1998 oppe i kring 120-150 hekkepar. Dette er klart

Raudholmane NR Os kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 50 daa, der 7 daa er landareal
Naturbase	VV00001722
UTM 32N	6675672 / 304131
Eigarar	
47/1 Geirmund Dyrdal	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Har vore eit langt mindre problem her enn på Sandholmane. Førekommst i dag sannsynleg.

Bestand (par)	1979	2011
Grågås	-	-
Svartbak	-	1
Sildemåse	-	8
Gråmåse	-	5-6
Fiskemåse	32	16
Tjuvjo	1	-
Terner	8	-
Siland	+	1-2
Tjeld	2	2

Registrering 2014 (28.6):
Gråmåse 30 par, Sildemåse 14 par, Fiskemåse 17 par, Siland ho, Ærfugl 5 hoer, Tjeld 2 par.

Raudholmane naturreservat
16.6.2011, med Mobergsvikjo og
Osøyro sentrum innover mot ven-
stre. Den minste holmen i reser-
vatet er i framgrunnen. Foto: Stein
Byrkjeland.

meir enn i dag, og også vesentleg meir enn då registreringane for verneplanen vart gjort. I den same tidsbolken var bestanden redusert ved Sandholmane, som ligg xx,x km unna lenger inne i Bjørnefjorden. Minken hadde gjort stor skade på sjøfuglane på Sandholmane få år i forkant av dette, medan minken pussig nok aldri er rapportert som eit problem på Raudholmane, som ligg vesentleg nærare fastlandet enn Sandholmane.

Samstundes med at fiskemåsen hadde gode år på Raudholmane, var også bestanden av *makrellterne* på sitt høgaste nivå her — rett nok berre kring 15 hekkepar årleg. Etter at ternene forsvann, har også bestanden av fiskemåse gått tilbake, medan den har auka igjen på Sandholmane.

Også andre måsar — *sildemåse*, *gråmåse* og *svartbak* — er i dag etablerte hekkefuglar ved Raudholmane, men i små tal. Dei same artane var her også i 1979, men då utan at hekking vart konstatert. *Tjuvjo* er ikkje registrert ved Raudholmane sidan 1979, og den har vore heilt borte frå heile Bjørnefjorden i fleire tiår. Om det skulle la seg gjere å bygge opp att ein stabil og styrka hekkebestand av fiskemåse og makrellterne i komplekset Steglholmen/Sandholmane/Raudholmane, er det ikkje umogleg at vi kan få tilbake ein liten bestand av tjuvjo i Bjørnefjorden.

Grågås vart pussig nok ikkje registrert ved Raudholmane i 2011, kanskje var registreringstidspunktet for seint på sesongen (16. juni). Friluftsområdet Mobergsvikjo, som ligg på fastlandet like innanfor Raudholmane, har store problem med ekskrement frå grågås, og det er sannsynleg at mange av desse fuglane hekkar på Raudholmane (nokre par kan også hekke i Ulvenvatnet, men desse vandrar neppe til Mobergsvikjo med ungekulla). Det har faktisk aldri vore konstatert at gåsa hekkar på desse holmane, men det har også vore få målretta undersøkingar i april-mai, som er det beste registreringstidspunktet for denne arten.

Trugsmål

Mink er eit potensielt trugsmål, sjølv om vesentleg skade ved predasjon frå denne arten aldri er dokumentert her. Også båtbasert friluftsliv er eit potensielt trugsmål mot sjøfuglane på grunn av nærleiken til Osøyro sentrum, men det er ikkje registrert alvorlege hendingar i samband med dette heller. Tilsynelatande vert reglane om ferdslforbod godt respekterte, og det verkar sikkert preventivt at eventuelle brot på desse reglane vil ha mange vitne frå fastbuande på fastlandet.

På sikt er truleg attgroing på den største holmen det største trugmålet. Problemet er påtakeleg i dag, men enno ikkje akutt. Krattskogen vil likevel vere destruktiv for sjøfuglane om mink skulle etablere seg på holmen eller frekventere staden, ettersom skogen gir minken gode høve for skjul.

Næringssvikten som har råka storparten av sjøfuglkoloniane på Vestlandet i fleire tiår har truleg også hatt konsekvensar her. Dette er truleg hovudårsaka til at ternar ikkje har hekka her på ei tid, men måsane har makta å få fram brukbare mengder flygedyktige ungar somme år. Det ser ut til at ternene forsvann frå staden eit år eller to seinare enn det som ofte har vore tilfellet andre stader i regionen.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

OK pr 2011. Det er generelt god oppfølging på oppgradering av øydelagde skilt i Bjørnefjorden.

Aktuelle tiltak

Minst 50% av småskogen på den største holmen bør fjernast. Det kan godt gjerast dei næraste åra, men attgroingsproblemet er ikkje akutt her, så forvaltingsplanen legg ikkje opp til dette i den første planperioden. Behovet bør like fullt vurderast fortløpande.

Dersom mink skulle vise teikn til å etablere seg på Raudholmane, bør det gjerast aktive tiltak for å fjerne arten så godt som råd.

Det bør setjast opp ei informasjonstavle om sjøfuglane i Bjørnafjord-komplekset ved småbåtbrygga i Osøyro sentrum — gjerne også på friluftsområdet i Mobergsvikjo. Her bør informasjon om bestandsmessig tilstand og ferdsleregler i reservata setjast i fokus.

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra, og det er i hovudsak her sjøfuglane hekkar i dag.
Open grasmark	Dårleg	Prega av attgroing, men enno ikkje kritisk. På sikt bør tilstand hevast til middels.
Fiskemåse	Middels	Bestanden er mindre enn den var ved utgangspunktet for verneplanen, men fluktuerar mykje mellom år.
Makrellterne	Dårleg	Siste dokumenterte hekking var i 1998, då berre med 5 par. Med betra tilgang på næring bør staden likevel ha bra potensiale for arten.
Framande artar	God	Ingen dokumentasjon på framande treslag i reservatet, og påverknaden frå mink er tilsynelatande avgrensa.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2025	Naturtypane som har tilstand «dårleg» skal betrast til minst «middels», i slik grad at dei fungerer greitt som hekkestad for måsar og terner. Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel, menn har ikkje hast ettersom det finst alternative velfungerande område her.
Fiskemåse	2017	Hekkebestanden i reservatet skal vere klart styrka i høve til i dag, med bestandsmål på minimum situasjonen i 1981. Kolonien skal ha tilstrekkeleg ungeproduksjon til at den har positiv rekrutteringseffekt på den samla bestanden av fiskemåse i den nære regionen. Må sjåast i samanheng med situasjonen i Sandholmane naturreservat.
Makrellterne	2020	Under føresetnad av at bestanden av arten styrkar seg generelt på Vestlandet, skal reservatet forvaltast med utgangspunkt i at dette skal vere ein viktig hekkeplass for arten i Bjørnafjorden.
Grågås	2013	Reservatet skal vere regelbunden hekkestad for arten, men bestanden bør forvaltast slik at den ikkje skapar urimelege tilhøve for friluftsområdet i Mobergsvikjo.
Framande artar	2013	Reservatet skal vere fritt for framande treslag, og mink skal ikkje ha yngleplass i reservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2020	Reservatet skal saman med Steglholmen/Gåseskjer NR og Sandholmane NR gjere at Bjørnafjorden har den sterkaste og best reproduserande kysthekkande bestanden av fiskemåse i Hordaland.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert, på begge holmane i reservatet.
Fjerning av naturskog	2025	Oppslag av ask, raun og andre lauvtre skal reduserast til eit nivå av minst 50% av tilstanden i 2011, men bør ikkje fjernast heilt. Kvist og pas skal anten brennast på staden eller hoggast til flis. Tiltaket bør framskundast i tid dersom det etter ny vurdering vert påkravd.
Fjerning av mink	2013	Ikkje naudsynt med mindre ein får dokumentasjon på at arten etablerer yngling i reservatet. Arten må gjerne beskattast på fastlandet innanfor etter lokale initiativ.
Informasjon	2016	Småbåtbrygga på Osøyro og friluftsområdet i Mobergsvikjo er gode informasjonspunkt der mange menneske er innom og folk ofte har god tid. Det bør lagast ein informasjonplakat om sjøfuglane og sjøfuglreservata i Bjørnafjorden som vert sett opp på desse stadane, helst kombinert med informasjonplakat for sjøfuglane i Hordaland generelt.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Dersom makrellterner returnerer som hekefugl til området, skal denne bestanden overvakast årleg og årsproduksjonen i form av tal flygedyktige ungar registrerast.
Grågås	2016	Hekkebestanden i reservatet må kartleggast og kvantifiserast i april og mai, og det må dokumenterast i kva grad gåsa som skapar ulemper i Mobergsvikjo kjem frå dette reservatet.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal overvakast kvart 4. år ved den generelle sjøfuglkartlegginga i Hordaland, og resultatata førast på gjeldande skjema. Om terner skulle etablere seg i reservatet att, må denne utvikliga følgjast årleg, og produksjonsresultatet i form av tal flygedyktige ungar registrerast.

Oppsynsktiviteten i april og mai må fokusere på å konstatere kva funksjon dette naturreservatet har for hekkande grågås, og også vurdere om det kan finnast effektive tiltak for å avhjelpe problema som arten er årsak til i friluftsområdet i Mobergsvikjo.

Perholmen NR Os kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 16 daa, der 1 daa er landareal
Naturbase	VV00001724
UTM 32N	6674309 / 301281
Eigarar	
40/1 Hans Terje Særvold	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Har mest truleg vore eit problem over tid her. Førekomst i dag sannsynleg. <i>Ferdsle</i> : Ikkje eit dokumentert problem, men reservatet ligg tett innpå mange strandnære fritidseigedomar.

Perholmen naturreservat

Perholmen naturreservat 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestand (par)	1979	2011
Grågås	-	3
Fiskemåse	-	10
Terner	54	-
Makrellterne	-	3
Raudnebbterne	-	1
Siland	-	1
Tjeld	1	1

Registrering 2014 (28.6):
Fiskemåse 3 par, Gråmåse 1 par, Svartbak 1 par, Makrellterne 1 par, Tjeld 1 par.

To små holmar i Hauglandsosen innanfor Halhjem, der den største er noko prega av attgroing ved buskar og lauvtre. Reservatet ligg i eit pollsystem omgjeve av ei mengd private hytter, og ferdsla med fritidsbåtar er stor i området. Ortofotoet ovanfor illustrerer dette godt, og det er vanskeleg å handheve eit ferdsleforbod på sjøen i dette området.

Etter at ternene stort sett ikkje har nytta steden til hekking sidan 1990, har reservatet vore lågare prioritert både av forvaltninga og naturoppsynet. Ein rekna med at det totale presset på dette området var så stort at fuglane neppe ville returnere hit, så ferdsleforbodet har ikkje vore handheva verken på holmane eller på sjøen kring dei sidan 1998. Dette er no endra etter at registreringa i 2011 viste at andre sjøfuglar enn ternar har teke holmane i bruk, med godt resultat.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979)

Ein koloni på 54 par hekkande ternar (truleg hovudvekt av makrellterner). Etter utsegn frå kjentfolk skal Perholmen ha vore ein stabil ternekoloni også før dette tidspunktet.

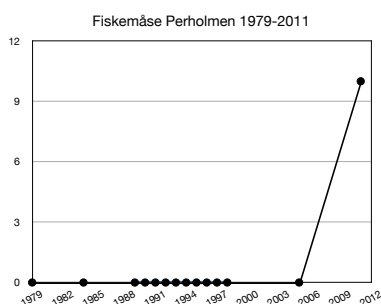
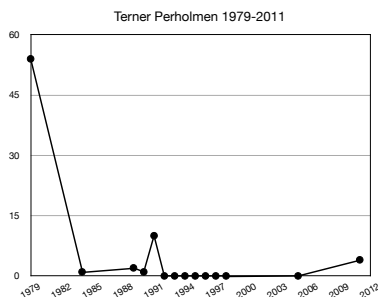
Tilstand 2011

Det veks nokre tre på den største holmen. Dette er uproblematisk, i alle fall inntil vidare. Den vesle krattskogen er heller ein fordel for grågåsa, som i dag har teke til å hekke på holmen.

Perholmen har vore praktisk talt utan hekkande sjøfugl mest kvart år etter at vernet vart gjeldande i 1987, med unntak av 1990. Den ligg dessutan så nært opp mot fastlandet at ein har rekna med at mink frekventerer holmen og kan påføre fuglane negative effektar. Det har difor ikkje vore rekna som sannsynleg at ternene ville kome attende hit, sjølv om Perholmen skal ha vore ein stabil ternekoloni i tidlegare tider. Ternene har heller ikkje kome attende enno, men i 2011 vart det konstatert at andre artar sjøfugl har teke holmen i bruk i slik grad at reservatet på ny kan reknast som livskraftig.

Bestandsutvikling

Utviklinga er klart negativ for ternene sin del, som var utgangspunktet for vernevedtaket. Nokre få *makrellterner* vart sett ved holmen mest kvart år i perioden 1988-1993, men med unntak av 1990 har eventuell hekking ikkje hatt kolonipreg etter

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra, og det er i hovudsak her sjøfuglane hekkar i dag.
Open grasmark	Dårleg	Prega av attgroing, men enno ikkje naudsynt å handtere.
Fiskemåse	God	Nytt fenomen på staden. Mindre, livskraftig hekkekoloni i 2011.
Terner	Dårleg	Siste dokumenterte hekking var i 1990, men 4 hekkepar i 2011 gir von om at tilstanden kan betre seg.
Framande artar	God	Ingen dokumentasjon på framande treslag i reservatet, og påverknaden frå mink er tilsynelatande avgrensa i dag.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2025	Naturtypene som har tilstand «dårleg» skal betrast til minst «middels», i slik grad at dei fungerer greitt som hekkestad for måsar og ternar. Dette skal skje ved aktiv og oppfølgjande skjøtsel, menn har ikkje hast ettersom det finst alternative velfungerande område her.
Fiskemåse	2011	Reservatet skal vere ein livskraftig hekkeplass for arten.
Makrellterne	2020	Under føresetnad av at bestanden av arten styrkar seg generelt på Vestlandet, skal reservatet forvaltast med utgangspunkt i at dette skal vere ein viktig hekkeplass for arten i Bjørnafjorden.
Grågås	2011	Reservatet skal vere regelbunden hekkestad for arten.
Framande artar	2011	Reservatet skal vere fritt for framande treslag, og mink skal ikkje ha yngleplass i reservatet.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2015	Reservatet skal framstå som eit godt døme på at sjøfuglbestandar kan forvaltast på livskraftig vis i område som har stort omfang av småbåtferdsle og andre fritidsrelaterte aktivitetar, der bestandane vert regulerte av naturlege faktorar og ikkje menneskeleg aktivitet.

at oppsynsordninga kom i funksjon i 1988. Heller ikkje i 1994 hekka det ternar her. At det i 2011 hekka 4 ternepar her av begge artar er såleis det høgaste talet som er registrert på staden sidan 1990.

Det er nok ein grunn til at ternene har sett seg ut denne staden, sjølv om årsakene til dette ikkje er lette å sjå. Dersom næringstilhøva for ternene skulle betre seg, er det såleis håp om at ein ternekoloni på ny vil bli etablert på Perholmen.

Det har ikkje vore naturoppsyn i dette reservatet årleg dei seinare åra. Difor manglar vi eksakt kunnskap om når sjøfugl på ny tok til å nytte desse holmane, men då andre artar enn ternar. Førekosten av *fiskemåse* og *grågås* i 2011 vitnar om at dette truleg skjedde nokre få år i forkant. Det vart dette året funne 9 reir av fiskemåse (mengda fuglar til stades tyder på at minst eitt reir ikkje vart funne), og mykje spor etter grågås. I nærområdet vart det 16. juni sett 3 par med i alt 11 ungar av grågås. Det er ikkje sikkert at alle gjæsene har hatt reir på sjølve Perholmen, men det er sannsynleg ettersom det finst få andre eigna hekkeplassar for gås i dette pollsystemet.

Trugsmål

Dei klassiske trugsmåla i eit slikt område er predasjon frå mink og ukontrollert ferdsle i samband med fritidsaktivitetar. Det er sannsynleg at begge faktorar er gjeldande her, men ikkje i slik grad at det har vore øydeleggjande for sjøfuglane i hekking — i alle fall

Parti frå Perholmen 16.6.2011. Dei øvre delane av holmen er prega av tilgroing ved småskog og kratt, men enno ikkje i eit omfang som er negativt for verneføremålet. Attgroingssituasjonen bør haldast under oppsikt og revurderast i alle fall når planperioden for forvaltingsplanen er omme. Foto: Stein Byrkjeland.

Parti frå Perholmen 16.6.2011. Det var i dette området dei fleste fiskemåse-reira låg. Foto: Stein Byrkjeland.

ikkje i 2011. Om det finst mink i nærområdet, noko som er sannsynleg, vil det vere mest uråd å kontrollere denne bestanden ein slik stad. Ein kan nok ta ut nokre mink ved fellefangst, men neppe løyse problemet på varig vis. Handheving av ferdsleforbodet i ei sone på 50 m kring holmane er mest uråd å handtere ein slik stad, og det er heller ikkje avgjerande av omsyn til fuglane. Det er viktigare at folk respekterer fuglane sine behov og ikkje går i land, men det ser heller ikkje ut til å vere så stor tradisjon for det her, og folk som har eigedomar her er godt kjende med naturreservatet sin eksistens.

Her, som elles, har nok vedvarande næringssvikt vore eit hovudproblem for fuglane. Det er det truleg enno, i alle fall for ternene sin del.

Tekniske inngrep, påverknad

Verneplanen skildrar at dei to holmane er bundne i hop av ei steinsett bru. Det er ingen problem i å ta seg fram mellom holmane i dag, men steinsettinga kan knapt seiast å ha karakter av bru lenger. Utover dette, ingen tekniske inngrep.

Skilting

Byrkjeland (1999) rådde til at underskiltet med ferdsleforbod i hekketida vart teke ned her, ettersom fuglane ikkje hadde nytta staden på mange år, og det var vanskeleg å sjå teikn til at dei ville gjere det i framtida heller. I lys av at sjøfuglar hadde teke til å nytte reservatet att i 2011, er dette underskiltet kome på plass att. Skiltinga er no tilfredsstillande.

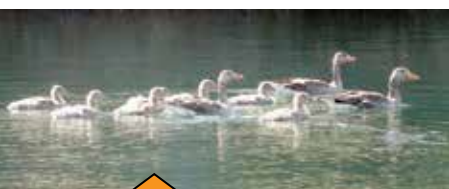
Aktuelle tiltak

Krattskogen på den største holmen er meir omfattande enn ein normalt ville rå til i eit slikt reservat, men er uproblematisk slik den er no. Om den skulle bli tettare og meir utbreidd, må dette kanskje revurderast. Den er truleg ein fordel for hekkande grågås, samstundes som den neppe er eit problem for måsar eller ternar.

Lokale initiativ til å fjerne mink i nærområda er velkomne, men dette er ikkje eit prioritert tiltak for naturforvaltinga ettersom ein vanskeleg vil oppnå langvarig effekt i slik grad at det påverkar sjøfuglane sitt hekkeresultat positivt.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal overvakast minst kvart 4. år (helst meir frekvent enn dette) ved den generelle sjøfugl kartlegginga i Hordaland, og resultatata førast på gjeldande skjema.

Grågåsa er ingen uvanleg hekkefugl i Os kommune i dag, men det finst ikkje så mange par utover i «øyane». Det er såleis litt overraskande at 3 par har slege seg til på Perholmen. Utviklinga i denne bestanden må følgjast framover. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Fjerning av naturskog	2025	Oppslag av lauvtre kan reduserast til eit nivå av minst 50% av tilstanden i 2011, men bør ikkje fjernast heilt. Kvist og pas skal brennast på staden. Tiltaket kan framskundast i tid dersom det etter ny vurdering vert påkravd.
Fjerning av mink	2013	Ikkje naudsynt med mindre ein får dokumentasjon på at arten etablerer yngling i reservatet. Arten må gjerne beskattast på fastlandet innanfor etter lokale initiativ.
Informasjon	2016	Dersom dei positive trekka frå 2011 vedvarer, bør det utarbeidast eit informasjonsskriv til hytteeigarar i området, med informasjon om reservatet og kva reglar som gjeld, og kva omsyn ein elles bør ta til fuglelivet i nærområdet til naturreservatet.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfugl kartlegging i Hordaland. Dersom makrellternar returnerer som hekkefugl til området, skal denne bestanden overvakast årleg og årsproduksjonen i form av tal flygedyktige ungar registrerast.

Kubbholmen naturreservat

Kubbholmen naturreservat 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Kubbholmen NR Os kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 12 daa, der 1 daa er landareal
Naturbase	VV00001723
UTM 32N	6677605 / 297835
Eigarar	
28/29 Jarle Nordnes	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7. Forbødet har ikkje vore handheva sidan 1997. I lys av situasjonen i 2014 bør underskilta setjast opp att.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Har mest truleg vore eit problem over tid her. Førekomst i dag sannsynleg.

Bestand (par)	1979	2011
Makrellterne	12	-
Tjeld	-	1
Registrering 2014 (28.6): Fiskemåse 6 par, Makrellterne 2 par.		

Kubbholmen er eit skjer i skjerna farvatn utanfor Drange i Os. Området ligg i eit elles pressa område, m a av småbåtferdsle. I utgangspunktet er dette ein relativt liten makrellternekoloni. Det har aldri hekka ternar her sidan holmen vart verna, men dette har neppe samband med fritidsbruken av næringsområda.

Utgangspunkt for vernestatus (1979)

Ein mindre koloni på 12 par makrellterne.

Tilstand 2011

Sjølve naturtypen er tilsynelatande av tilfredsstillande karakter, og sjølv om det ikkje har hekka ternar her på kanskje meir enn 30 år, har strandberga her framleis karakter av å vere gjødsle av sjøfugl.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ. Kolonien var liten i utgangspunktet, og det er ikkje dokumentert hekking av ternar her sidan 1979. Det må tilførst at det ikkje har vore ordinært naturoppsyn med staden kvart år etter at oppsynsordninga vart etablert i 1988, men holmen har i alle fall ikkje vore mykje nytta av sjøfugl i denne tida. Mest truleg har dette i hovudsak samband med vedvarande næringsvikt.

Trugsmål

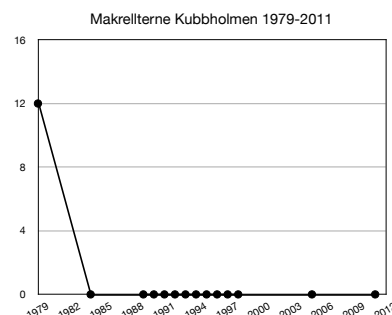
Det er sannsynleg at mink kunne vore eit problem her dersom det hadde vore sjøfuglhekking, men dette er ikkje grunnen til ternene sitt fråver. Meir truleg skuldast dette brist på næring i hekketida, eller delar av denne.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

Underskiltet om ferdsleforbod vart teke ned i 1997 på grunn av sjøfuglane sin manglande bruk av reservatet. Det har ikkje vore grunnlag for å setje det opp i ettertid. Øvrig skilting var OK pr 2011.

Kubbholmen naturreservat
16.6.2011. Sjølv om det kanskje er over 30 år sidan sist det hekka terner på denne holmen, har den framleis preg av vedvarande fuglegjødsling over tid. Det fortel at sjøfuglane har tradisjonar på Kubbholmen, og skulle bestandane på kysten ta seg opp att, er dette ein aktuell stad for reetablering.
Foto: Stein Byrkjeland.

Aktuelle tiltak

Slik situasjonen er og har vore — ingen. Dette må revurderast om ternene i framtida skulle vende attende til Kubbholmen.

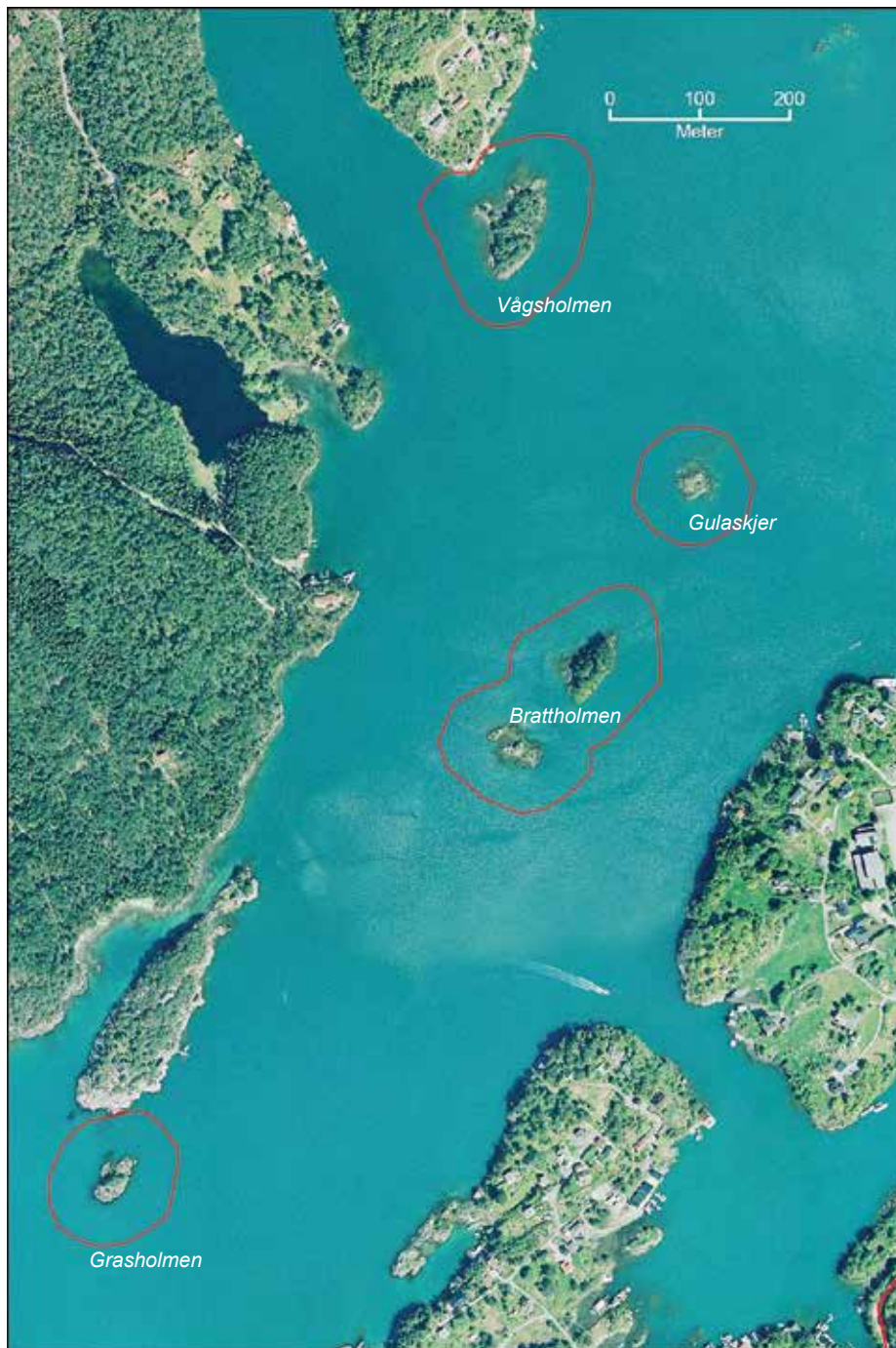
Overvaking

Sjøfuglbestandane skal overvakast kvart 4. år ved den generelle sjøfuglkartlegginga i Hordaland, og resultatane førast på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra, trass i at det ikkje har hekka fugl her på fleire tiår.
Makrellterne	Dårleg	Siste dokumenterte hekking var i 1980, og sjølv då var kolonien av avgrensa storleik.
Framande artar	God	Ingen dokumentasjon på framande treslag i reservatet, og påverknaden frå mink er tilsynelatande avgrensa i dag.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypens tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida. Dette er viktig dersom terner skulle vende attende til dette kystavsnittet.
Makrellterne		Under føresetnad av at bestanden av arten styrkar seg generelt på Vestlandet, skal reservatet forvaltast med utgangspunkt i at dette skal vere ein minst like viktig hekkelokalitet for arten som den var då grunnlagsregistreringane for sjøfuglverneplanen vart gjort.
Framande artar	2011	Reservatet skal vere fritt for framande treslag, og mink skal ikkje ha yngleplass i reservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2013	Reservatet er ein potesiell etableringsstad for eventuelle reetablerte koloniar av makrellterne på eit kystavsnitt som ikkje har mange slike livskraftige koloniar i dag.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert. Underskilt om ferdsleforbod må setjast opp at om/når det vert registrert hekking av terner eller andre sjøfugl på holmen.
Fjerning av mink	2013	Ikkje naudsynt med mindre ein får dokumentasjon på at arten etablerer yngling i reservatet. Det er heller ikkje naudsynt med mindre ternar eller andre sjøfugl gjer hekkforsøk her. Arten må gjerne beskattast på fastlandet innanfor etter lokale initiativ.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Dersom makrellterne returnerer som hekkfugl til området, skal denne bestanden overvakast årleg og årsproduksjonen i form av tal flygedyktige ungar registrerast.

Vågsholmen, Gulaskjer, Brattholmen og Grasholmen naturreservat («Strønaosen» NR)

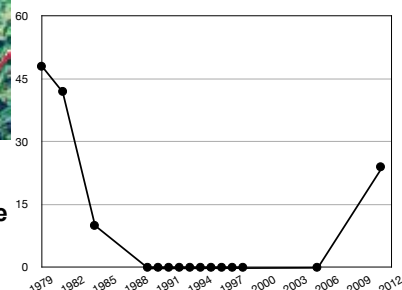

Vågsholmen, Gulaskjer, Brattholmen og Grasholmen NR Os kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgj res)
Areal	ca 93 daa, der 5 daa er landareal
Naturbase	VV00001663
UTM 32N	6673542 / 298426
Eigarar	
28/1	Jon Olaf Sørstrønen
28/2	Jan Arnold Sørstrønen Janne E Sørstrønen
28/4	Ingeleif Sørstrønen
28/7	Knut Vabø Strønen
28/39	Karin Christine Neumann Holst
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Skal ha vore eit problem over tid her. Førekost i dag sannsynleg. Skog: To av holmane er godt skogkledde.

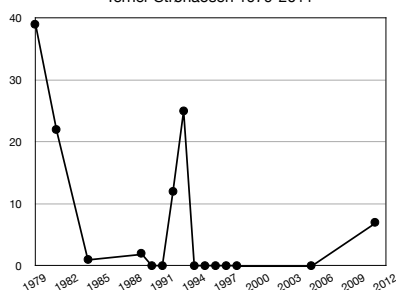
Bestand (par)	1979	2011
Fiskemåse	48	24
Makrellterne	-	7
Terner	39	-
Gråhegre	-	5-6
Grågås	-	6
Siland	-	+
Ærfugl	-	5-6
Tjeld	1	1

Registrering 2014 (28.6):
Fiskemåse 7 par, Sildemåse 2 par, Svartbak 1 par, Makrellterne 1 par. Gråhegrekolonien aktiv, men ikkje mange par.

Fiskemåse Strønaosen 1979-2011

Terner Strønaosen 1979-2011

Ei gruppe på 5 noko spreidde holmar og skjer ute i Strønaosen. To av holmane er i dag godt skogkledde, med til dels storvaksen naturskog av furu. Dette burde vere eit område der føresetnadane for sjøfugl burde vere gode så lenge ein har god kontroll på småbåttrafikken. Likevel har sjøfuglbestandane gått sterkt attende, noko mange har gitt kråke og mink skulda for.

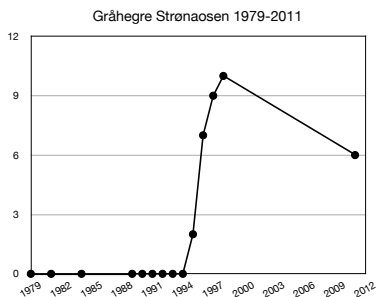
Reservatet var på det meste tomt for sjøfugl i perioden 1988-2005, med unntak av to år med hekking av makrellterne tidleg på 1990-talet. Det er no lyspunkt å registrere både for fiskemåsen og makrellterna i reservatet.

Utgangspunkt for vernestatus (1979 og 1981)

Ein middels stor hekkekoloni med fiskemåse (48 par i 1979, 42 par i 1981) og ternar (truleg mest makrellterne; 39 par i 1979, 22 par i 1981).

Tilstand 2011

På Brattholmen og Vågsholmen veks det i dag høgvaksen furuskog. Den er naturleg og har stått der lenge, men var definitivt ikkje like høg og dominerande då

faggrunnlaget for sjøfuglverneplanen vart utarbeidd. På Brattholmen har skogen ein funksjon for ein mindre hekkekoloni med gråhegre. All den tid det ikkje synest å vere mangel på eigna areal for sjøfugl i resten av reservatet, vert gråhegren prioritert på nett denne holmen.

På dei andre, og mindre, holmane er tilstanden framleis grei. Like fullt har sjøfuglane vore mest heilt fråverande frå reservatet i ein lang periode, inntil ein registrerte ein viktig framgang i 2011. Også i åra etterpå har det hekka sjøfugl i reservatet. Dette reservatet bør ha eit godt potensial dersom næringstilhøva langs kysten stabiliserer eller betrar seg.

Tidlegare oppsynsmann og fastbuande i nærområdet har ofte hevda at minken er eit stort problem i dette reservatet. Det kan mykje vel hende, men det finst nok mink i området også i dag. Like fullt ser vi framgang for sjøfuglen dei siste åra. Mest truleg har også dette reservatet vore råka av vedvarande næringssvikt for sjøfuglane — kanskje meir her enn mange andre stader på kysten.

Bestandsutvikling

Positiv dei aller siste åra, men før det var tilbakegangen kapital både for *fiskemåse* og *makrellterner*. Særleg sterk var tilbakegangen for fiskemåsen. Makrellterna glimta til med hekking både i 1992 og 1993, men elles har også denne vore fråverande.

Gråhegren etablerte ein mindre hekkekoloni oppe i dei største furutrea på Brattholmen i 1995, og denne kolonien vaks til 10 par på det meste (1998). Den er no litt mindre, men framleis livskraftig. Skogen her er ikkje positiv for andre sjøfuglar, men gråhegren er ein underfokusert art i naturforvaltninga på Vestlandet, slik at det kjan vere rett å gje denne arten prioritert nett her.

Eit anna relativt nytt innslag i faunaen i dette reservatet er *grågås*. Det vart funne 6 ungekull her i 2011. Det er slett ikkje sikkert at alle desse er klekte i reservatet, men arten er i dag hekkfugl her. Det er uvisst når arten etablerte seg her, men truleg har det skjedd ein gong på 2000-talet. Særleg vegetasjonen på Grasholmen viser tydelege teikn til omfattande beiting av gås.

Nytt er også at *ærfuglen* hekkar i reservatet. I 2011 vart det registrert 4 hoer og 20 dunungar ved skjeret sør for Brattholmen, tolka som 5-6 hekkepar. Ærfuglen har breidd seg noko innover fjordane i Midt- og Sunnhordland dei seinare åra, og utviklinga i Strønaosen må sjåast i samheng med det.

Trugsmål

Det er mykje småbåtferdsle generelt i Strønaosen, og mange av båtane går nok stundom nærare hekkeholmane enn 50 m, som er sona med ferdsleforbod etter verneforskrifta. Det viser seg at dette ikkje er noko stort problem i dette området, så lenge ein ikkje går i land på holmane i hekketida. Nord på Vågsholmen er det faktisk slik at ferdsleforbodssona reint formelt blokkerer innseglinga til ei gruppe med naust på naboøya. Her har fylkesmannen gitt varig dispensasjon slik at eigarane får funksjonell tilkomst til nausta sine.

Kvisthaugen på Gulaskjer 16.6.2011. Det er no tredje gongen at ein slik dunge vert fjerna herifrå. Foto: Stein Byrkjeland.

Brattholmen, der gråhegrane hekkar 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Skjeret søraust for Brattholmen 16.6.2011. Det var kring desse skjera dei fleste grågjæsene heldt seg denne dagen. Foto: Stein Byrkjeland.

Grasholmen 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Parti frå Vågsholmen 16.6.2011. Det er plass til nokre hekkande måsepar kring ytterkantane av denne holmen, men desse areala er knapt nok nytta i dag. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette naustet på naboholmen til Vågsholmen har ikkje tilkomst frå sjøen om sommaren dersom ferdsleforbodet i verneforskrifta skal følgjast til fulle. For å sikre at naustet kan nyttast som tenkt, har fylkesmannen innvilga dispensasjon for å kunne passere med båt her. Foto: Stein Byrkjeland.

Art	Gulaskjer	Brattholmen	Skjer ved Brattholmen	Gras-holmen	Vågs-holmen	Totalt
Fiskemåse	-	-	21	-	3	24
Makrellterne	5	-	2	-	-	7
Gråhegre	-	5-6	-	-	-	5-6
Grågås	-	-	4	2	-	6
Tjeld	-	-	-	-	1	1
Ærfugl	-	-	-	5-6	-	5-6

Gulaskjer 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Fordelinga av sjøfugl på dei ulike holmane i Strønaosen naturreservat i 2011. Mengdene er i tal hekkepar pr. 16.6.2011.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra.
Furuskog	God	Naturskogen har god tilstand som skog vurdert. Som sjøfuglhabitat er likevel skogen av marginal verdi, og delar av skogen bør kanskje hoggast i framtida av denne grunn.
Fiskemåse	Middels	Bestanden kan synest å vere på veg opp, etter å ha vore utradert i lengre tid.
Makrellterne	Dårleg	Bestanden er sterkt redusert, men det er moglege lyspunkt å registrere.
Framande artar	God	Ingen dokumentasjon på framande treslag i reservatet, og påverknaden frå mink er ikkje dokumentert dei seinare åra, sjølv om det truleg finst godt om mink i nærområda.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypane si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida. Eit mogleg unntak er skogen på Vågsholmen, som kanskje bør hoggast delvis ut i framtida.
Fiskemåse	2017	Bestanden skal minst vere på nivå med situasjonen i 1979, men ein må ta høgde for naturlege mellomårsvariasjonar.
Makrellterne		Under føresetnad av at bestanden av arten styrkar seg generelt på Vestlandet, skal reservatet forvaltast med utgangspunkt i at dette skal vere ein minst like viktig hekkeplass for arten som den var då grunnlagsregistreringane for sjøfuglverneplanen vart gjort.
Framande artar	2011	Reservatet skal vere fritt for framande treslag, og mink skal ikkje ha yngleplass i reservatet.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2017	Reservatet skal ha ei naturleg samansetjing og bestand av sjøfugl med livskraftige bestandar av artar som er typiske for Bjørnafjorden.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Fjerning av kvisthaugar		Dersom det også i framtida vert deponert kvisthaugar på Gulaskjer, skal desse fjernast — om mogleg for den ansvarlege si rekning.
Fjerning av mink	2013	Ikkje naudsynt med mindre ein får dokumentasjon på at arten etablerer yngling i reservatet. Det er heller ikkje naudsynt med mindre ternar eller andre sjøfugl gjer hekkeforsøk her. Arten må gjerne beskattast på fastlandet innanfor etter lokale initiativ.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfugl kartlegging i Hordaland.

Mink kan framleis vere eit problem, men vert vurdert som uråd å handtere i eit slikt område. Det er sjølvstakt ikkje noko i vegen for lokale initiativ for å jakte mink, men slike tiltak vert ikkje prioritert i regi av forvaltingsstyresmaktene.

På Gulaskjer har folk i området etablert «tradisjon» for å deponere haugar med greiner m v etter rydding i hagar. Ved 3 høve over tid har forvaltingsstyresmakta fjerna desse haugane, i tru om at dette var St Hans-bål under oppbygging. Kven som er opphav til dette er ikkje kjent, men lokale kjelder opplyser at det aldri har vore bål på denne holmen. Uansett er slike kvisthaugar særskild uheldig ein slik stad, dels på grunn av ferdsla det genererer, men mest ved at kvisthaugane kan vere ein god plass for mink å etablere bål, eller i det minst fungere som skjul når minken jaktar sjøfugl.

Tekniske inngrep, påverknad

Med unnatak av det som er nemnt i avsnittet ovanfor, ingen kjende. Ei ulovleg teine vart fjerna frå Vågsholmen under sjøfuglregistreringa 16.6.2011.

Eit fiskeoppdrettanlegg var i ein del år plassert mellom to av dei verna holmane, men utanfor reservatgrensene. Dette er no fjerna — kanskje berre mellombels. Det er likevel ikkje grunn til å tru at anlegget eller aktiviteten der har hatt negativ innverknad på naturreservatet, men slik verksemd har sjølvstakt ei estetisk side.

Skilting

OK pr 2011. Byrkjeland (1999) rådde til å fjerne underskilta om ferdsleforbod og ikkje handheve dette regelverket ettersom fuglane ikkje hekka her. Dette rådet ser ikkje ut til å ha blitt etterkomne, og i lys av dagens bestandsutvikling er dette fornuftig.

Aktuelle tiltak

Gulaskjer: Kvistdungen som sist var på staden i 2011 er fjerna av forvaltingsstyresmakta. Kven som er opphav til dette framandelementet er aldri blitt klarlagt, men nye slike haugar må ikkje deponerast her. I så fall må ein setje inn ressursar på å finne fram til den ansvarlege, og melde saka til politiet.

Brattholmen: Ingen aktuelle tiltak. Furuskogen bør stå urørt av omsyn til gråhegrane. Når hegrane har etablert ein ny hekeplass ein annan stad, bør spørsmålet om skogen bør fjernast vurderast på ny.

Vågsholmen: Også her står det godt vaksen naturskog av furu, i vesentleg større mengd enn på Brattholmen. Det kan med fordel hoggast ein del her, men eigentleg er det ikkje naudsynt av omsyn til fuglane, så inntil vidare er tilrådinga å la skogen stå og spare kostnadane.

Grasholmen: Ingen aktuelle tiltak.

Overvaking

Lokaliteten bør undersøkjast kvart 4. år i samband med totalteljing av sjøfugl i Hordaland. Skulle ternene vise framgang i reservatet i 2014, må denne overvakinga intensiverast, slik at ein også registrerer årsproduksjonen i form av tal flygedyktige ungar som vert produsert.

Hjartholmen naturreservat

Hjartholmen er ein frittliggjande, mellomstor og «halvhøg» holme mellom Selbjørn og Huftarøy. I verneplanen var vegetasjonen her skildra som «strandvegetasjon, gras og buskar». 28 tre av sitkagran, som vart planta i 1974, var då ikkje nemnt. Med tida har desse trea vakse seg store, og dei vart fjerna som skjøtselstiltak i 2012.

I utgangspunktet var dette ein fiskemåse- og ternekoloni. Desse artane gjekk ut mest heilt på slutten av 1970-talet. I dag har dei større måseartane teke over holmen, men bestandane er små. Det er von om at dei skal vekse no som sitkagrana er fjerna.

Utgangspunkt for vernestatus (1977)

60 fiskemåsar og 120 ternar (80% raudnebbterne, resten makrellterne). Desse hekka i 1977. Allereie i 1981 var ternene ikkje lenger til stades, og fiskemåsekolonien talde då berre 13 par. Dette er med på å vise at tilbakegangen for desse artane på Vestlandskysten truleg starta i omfattande grad allereie på 1960- og 1970-talet, utan at dette er fanga opp av sjøfuglverneplanen, som baserer seg på bestandane pr 1980.

Tilstand 2012

Naturtypen sin tilstand er tilfredsstillande. Det skuldast at eit mindre bestand med sitkagran, som vart planta i 1974, vart fjerna som skjøtselstiltak i 2012 (sjå eigen faktaboks). Holmen har i dag klart preg av at denne hogsten er fersk, og ein må vente at det vil slå opp ein god del småplantar med sitkagran dei næraste åra. Dersom desse småplantane vert fjerna etter kvart, vil truleg naturtypen her vere greitt restaurert om ein del år. Det skal i alle fall ikkje vere noko i vegegen for at heile holmen skal kunne fungere som hekkestad for sjøfugl.

Tilstanden for sjøfuglane er diverre ikkje like positiv. Opphavleg var dette ein god hekkekoloni for fiskemåse og ternar — i hovudsak raudnebbterne. Desse artane gjekk ut særst tidleg, sjølv om det hekka ein del ternepar her på siste delen av 1990-talet. I dag har større måseartar teke over holmen, og realismen tilseier at det er desse artane som kan profittere på det gjennomførte skjøtselstiltaket i framtida.

Bestandsutvikling

Klart negativ, særleg for *fiskemåsen*, som gjekk heilt ut tidleg på 1980-talet.

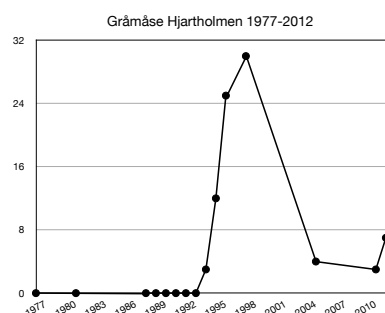
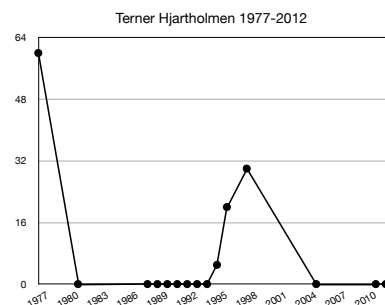
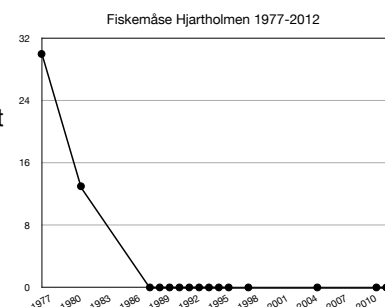
Hjartholmen er eitt av få område på kysten av Hordaland vi har kvantitativ kunnskap om sjøfuglane tilbake til 1977. Det er i høg grad anekdotisk og ikkje eigna til å trekke vidtrekkande slutningar av, men tala herifrå gir ein indikasjon på at tilbakegangen for sjøfuglane fann stad allereie på 1970-talet og kanskje også før det. Det er tvilsamt om det ville bli gjort framlegg om vern av Hjartholmen dersom ein hadde lagt til grunn tal frå kring 1980, slik utgangspunktet er for dei fleste sjøfuglreservata i fylket. På det tidspunktet var truleg tilbakegangen mange stader på kysten påtakaeg, for ei rekke artar.

Også *ternene* forsvann frå Hjartholmen på slutten av 1970-talet, men dei kom attende for ein kort periode i åra 1995-1998. Ternene på Hjartholmen var ein

Hjartholmen NR Austevoll kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 21 daa, der 4 daa er landareal
Naturbase	VV00001747
UTM 32N	6657538 / 290127
Eigarar	
63/7 Leif Eivind Blånes	
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Førekost sannsynleg.

Bestand (par)	1977	2011
Siland	-	1
Fiskemåse	30	-
Gråmåse	-	3
Svartbak	-	1
Sildemåse	-	2
Terner	60	-
Tjeld	1	1

Registrering 2014 (6.7):
Svartbak 6 par, Gråmåse 6 par, Sildemåse 1 par, Fiskemåse 1 par, Makrellterne 5 par.

Flyfoto av Hjartholmen 7.7.1994. Sittkagrana hadde då vakse opp, men hadde ikkje teke overhand på holmen. Tilveksten var stor dei neste 18 åra.

Nord på Hjartholmen er terrenget prega av omfattande og djupe mætter med storfrytla. Dette kan vere effektar av gamal gjødsling frå sjøfugl, der storfrytla i ettertid har teke over for meir tradisjonelle plantar slike stader. Dette arealet er lite eigna som reirplass for sjøfugl i dag, men det kan fungere bra som skjul for måseungar. Biletet er teke 8.3.2012. Foto: Stein Byrkjeland

blandingskoloni, med overvekt av *raudnebbterne* (80% i 1977). Det må presiserast at kvantifiseringa av bestandane på Hjartholmen over tid har vore uvanleg lite eksakt, men det er ikkje tvil om at fleire av artane hadde eit lite mellombels oppsving her i desse åra.

I dag er det større måsar som har teke over Hjartholmen som hekkestad, men så langt i små tal. Bestanden i 2012 (7. juni) var 7 par *gråmåse*, 2 par *sildemåse* og 2 par *svartbak*. Det var litt fleire enn året før, men dette kan neppe tilskrivas skjøtselstiltaket, sjølv om sittkagrana på dette tidspunktet vart fjerna. Framover er det likevel von om at fjerninga av sittkagrana skal ha ein positiv effekt på sjøfuglbestandane på Hjartholmen.

Trugsmål

Bestandsutviklinga på Hjartholmen er mest truleg ein effekt av vedvarande næringssvikt i dei nære kystområde. Denne er det like vanskeleg å gjere noko med her som elles på Vestlandet. Det er sannsynleg at mink har vitja holmen innimellom, med det ligg ikkje føre dokumentasjon på dette. Det har vore sett ut kanin på holmen ein gong i tida, men denne bestanden døydde raskt ut.

Sittkagrana var det største trugsmålet mot sjøfuglane på øya. Denne faktoren er no eliminert, under føresetnad av at nyoppslag av småplantar vert fjerna suksessivt.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Nyoppslag av sittkagran etter hogsten i 2012 må fjernast målretta og suksessivt. Holmen må undersøkast minst kvart anna år for småplantar, som bør fjernast samstundes. Ein må føre statistikk på tal plantar som vert fjerna.

Overvaking

Reservatet skal overvakast kvart 4. år i samband med generell oppteljing av hekkekoloniar for sjøfugl i Hordaland. Dei næraste åra bør frekvensen vere høgare, for å dokumentere eventuelle effektar av at sittkagrana er fjerna.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra, men arealet lite og spesielt gjødsla frå fuglar i tidlegare tider.
Grasmark	Middels	Det var her sittkagrana vart planta, og vegetasjonen i dag er prega av skjøtselstiltaket.
Stormåsar	Dårleg	Bestanden kan synest å vere på veg opp, men er framleis små. Det er naturleg å fokusere forvaltninga framover på stormåsar, og ikkje fiskemåse og termer som var utgangspunktet for vernet.
Framande artar	Middels	Det som var av framande treslag (sittkagran) er fjerna, men ein må rekne med nyoppslag gjennom ein del år. Utsett bestand av hare har gått ut. Status for mink i dag er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2012	Naturtypene si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida. Nyoppslag av sittkagran må lukast vekk, men elles skal utviklinga gå naturleg.
Stormåsar	2020	Bestanden skal aukast vesentleg i høve til 2012, helst minst 3- eller 4-doblast.
Framande artar	2012	Reservatet skal vere fritt for framande treslag, og mink skal ikkje ha yngleplass i reservatet.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2017	Reservatet skal vere eit dokumentert døme på effekten av målretta og gjennomført skjøtsel på hekkande sjøfugl på Vestlandet, når holmen i utgangspunktet var ueiga på grunn av utplanting av framade treslag.

8.-10. mars 2012: 28 innvandrarak drepne på Hjartholmen

Hjartholmen naturreservat 8.3.2012, før skjøtsel. Foto: Stein Byrkjeland.

Hjartholmen naturreservat 10.3.2012, etter skjøtsel. Foto: Terje Haugland, SNO.

Kring 1974 vart det planta sitkagran på Hjartholmen. Ikkje godt å seie kvifor — det kunne aldri bli drivverdig skog av det ein slik stad, og i ettertid har korkje grunneigar eller kommunen vore interessert i denne grana. 28 av trea vaks opp, og ein del av dei vart temmeleg grove, sjølv om dei ikkje var så høge.

Hjartholmen deler såleis lagnad med svært mange liknande holmar på Vestlandet. Det meste av det som vart planta slike stader vil nok stå til det ramslar ned av seg sjølv, for økonomien ved å ta ut vryket er svært negativ i dag og vil nok framleis vere det. I eit område som er reservert for hekking av sjøfugl er slike plantefelt eit vesentleg problem. Det vart såleis avgjort i 2012 at trea på Hjartholmen skulle hoggast som ein skjøtelsdugnad, med Bergen og omland friluftsråd, Statens Naturoppsyn og Fylkesmannen i Hordaland som involverte aktørar. Å fjerne 28 tre verka som ei overkomeleg oppgåve.

Det lettaste ville sjølvsgatt vore å setje fyr på holmen. Men då ville nakne treleggar stå att i mange år, og dermed ville vi ikkje oppnådd noko på vegne av sjøfuglane. Feltet måtte fellast manuelt, og kvist og pas handterast. Det siste er viktig, for attverande kvisthaugar kan fort bli gode bøl for minken. Ved hjelp av friluftsrådet sin arbeidsbåt *Frifant*, vart stokkane vinsja om bord i denne og frakta til Bergen. Då hadde trea allereie blitt kvista, og greinene vart samla saman og dels malt til flis på staden. Dette tok urimeleg lang tid, så ein god del av greinene vart i staden brende.

Ei tilsynelatande overkomeleg oppgåve skulle vise seg å vere langt meir arbeidskrevjande enn ein trudde. Mannskapet — 5 personar på det meste — måtte fram og tilbake frå Bergen 3 gonger for å bli ferdige. Inklusive denne transporten gjekk det samla med 17 tunge arbeidsdagar for å handtere berre 28 tre! Resultatet vart bra til slutt, og vi har von om at måsane på Hjartholmen veit å setje pris på tiltaket. Slik skjøtsel er særleg arbeidskrevjande i sjøfuglreservat ettersom alt som vert felt må fjernast frå staden eller i alle fall destruerast.

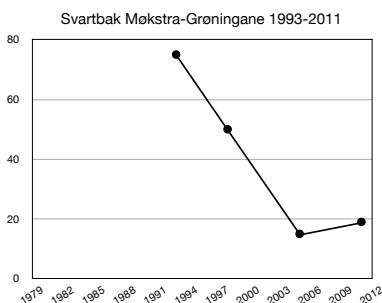
Røynslene frå Hjartholmen illustrerer godt ei klassisk problemstilling. Mange har prøvd av eige initiativ å hogge sitkagran på eigedomane sine, og mest like mange har gitt opp etter kort tid ettersom arbeidet var uventa tungt. Når sitkagran får stå litt for seg sjølv, får trea mange greiner, og vryket vert grovt og seigt. Det er då ofte ueigna som tømmer, og også krevjande å hogge opp til ved. Stokkane frå Hjartholmen vart frakta til Bergen, og meininga var å nytte dei til ved. Ingen ville ta imot dette tilbodet, sjølv om vryket var gratis. Stokkane vart i staden køyrd til søppelfyllplassen.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Fjerning av nyoppslag av sitkagran	2015-	Etter fjerninga av sitkagrana i 2012 må ein rekne med oppslag av nye plantar, som spirer når dei får sollys og plass. Dette oppslaget kan bli heftig. Holmen bør inspiserast kvart anna år for dette, og nye plantar bør samstundes fjernast.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland.
Nyoppslag av sitkagran	2013-	Det må førast statistikk over kor mange nye skot av sitkagran som vert fjerna etter skjøtseltiltaket, jf tiltaket ovanfor. Det er viktig å dokumentere effekten av dette og sjå kor lenge ein treng halde på, det vil vere nyttig for tilsvarande tiltak andre stader.

Møkstra-Grøningane NR Austevoll kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 50 daa, der 25 daa er landareal
Naturbase	VV00001749
UTM 32N	6663689 / 28347
Eigarar	
23/5 Alfred Magne Møgster 23/6 Brita Margrete Mehus 23/13 Geir Edgar Møgster Ingeborg Karia Møgster	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja, men ikkje registrert i 2011
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Har mest truleg vore eit problem over tid her. Førekjem også i dag.

Bestand (par)	1981	2011
Svartbak	?	19
Gråmåse	?	1
Grågås	-	>12
Ærfugl	?	-
Registrering 2014 (6.7): Svartbak 17 par.		

Møkstra-Grøningane naturreservat

Møkstra-Grøningane 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette er ein låg holme like søraust for Møkster, frodig graskledd på sentrale delar. Staden har lenge vore kjend som ein god hekkeplass for sjøfugl. Det er særleg svartbak og grågås som er viktige artar i dette reservatet, men svartbaken har dei seinare åra tilsynelatande hatt ein sær sars låg ungeproduksjon. Bestanden har også gått ein god del ned.

Utgangspunkt for vernestatus

Her er faktisk utgangspunktet ukjent ettersom denne sida manglar i verneplanen!

Tilstand 2011

Tilsynelatande god, sjølv om bestanden av svartbak er vesentleg redusert og ungeproduksjonen for denne arten uventa låg. Men holmane ser tiltalende ut og har ikkje det minste element av attgroing. Dei har over tid vore beita — mellom anna beita det 6 sauer her 14.6.1997. Det vart ikkje observert sau på beite her i juni 2011.

Beiting med husdyr er ikkje avgjerande i dette reservatet slik situasjonen er no, men det er neppe negativt. I dag har reservatet ein uvanleg sterk hekkebestand av grågås, og desse gjæsene står åleine for meir en tilstrekkeleg beitetrykk. Om det er slik at husdyr er fjerna frå desse holmane dei seinare åra, kan konkurranse med den sterke gåsebestanden vere årsaka.

Bestandsutvikling

Svartbaken har vist ei nedgåande trend, frå om lag 75 par i 1993 til 19 par i 2011. Området er framleis ein viktig hekkeplass for arten, men ved samtlege vitjingar dei seinare åra er det registrert påfallande få ungar i kolonien. Det er vanskeleg å sjå kva som kan vere årsaka til dette.

Også *gråmåse* hekkar i reservatet, men ikkje like talrikt. Bestanden i 1993 talde 12-13 hekkepar, om lag same nivå som synest å ha vore til stades også i åra 1994-1998. Diverre er fugleregistreringane frå dette reservatet lite eksakte dei fleste åra, slik at det er vanskeleg å trekke konklusjonar. Men i 2011 vart det berre registrert 1 par gråmåse her.

Møkstra-Grøningane har vore ein av dei «klassiske» hekkeplassane for *grågås* på kysten. Arten har vore til stades her i hekketida sjølv i dei tiåra då grågåsa var sær fåtalig i Hordaland, men bestanden har teke seg sterkt opp dei seinare åra. 2 ind som truleg hekka vart registrert i 1993, og arten vart rekna som hekkefugl her også før det.

Med tida har bestanden auka, og i 2011 var det minimum 12 par med grågås som beita i reservatet, og minst 2 av dei hadde ungekull.

Trugsmål

Ingen kjende. For lågt beitetrykk kan kanskje bli eit problem i framtida, men er det ikkje no ettersom reservatet vert kraftig beita av grågås.

Det finst mink i reservatet. Territoriell mink vart teke ut herifrå både i 2013 og 2015, 1 ind kvar gong. Det låg mange restar etter fuglar ved gangane som minken nytta, så sjøfugl har utan tvil vore ein viktig del av menyen for minken her.

Ein har ingen kunnskap om nærings situasjonen for sjøfuglane på staden, men reproduksjonssvikten hjå svartbak finn ein også att i andre klassiske svartbak-område i Austevoll.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Reservatet inngår i eit større område kring Møkster der forvaltingsstyresmakta vil prøve å utrydde bestanden av villmink heilt. Dersom ein med tida får etablert eit forskingsprogram kring svartbaken, kan Møkstra-Grønningane truleg vere eit velegna studieområde.

Overvaking

Reservatet skal overvakast minimum kvart 4. år (kvart 2. år etter frå 2018 av) i samband med generell bestandsteljing av hekkekoloniar for sjøfugl i Hordaland. Det er dessutan viktig at naturoppsynet får lagt ein årleg runde til reservatet i siste halvdel av juni kvart år for å registrere eventuell ungeduksjon hos svartbak.

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra.
Grasmark	God	Holmane er uvanleg grøne og vegetasjonen låg — i utgangspunktet velegna for hekkande sjøfugl.
Svartbak	Dårleg	Bestanden er redusert, men ikkje kritisk. Meir urovekkande er at reproduksjonen ser ut til å vere låg, og kan ha vore det over tid.
Grågås	God	Sterk bestandsauke.
Framande artar	Middels	Mink finst i reservatet, og har høve til å vandre inn på ny sjølv etter uttak.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypane si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida.
Svartbak	2018	Bestandsutvikling og reproduksjon skal vere naturleg, utan påvisleg og konkrollerbar påverknad frå menneske eller mink.
Grågås	2018	Bestandsutvikling og reproduksjon skal vere naturleg, utan påvisleg og konkrollerbar påverknad frå menneske eller mink.
Framande artar	2018	Mink skal ikkje førekome i naturreservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Reservatet skal saman med andre sjøfugl-reservat i Møkster-området nyttast som referanse til naturleg bestandsutvikling for sjøfugl på Vestlandet, utan påverknad frå mink og uheldig ferdsl.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Fjerning av mink	2013-16	All villmink skal fjernast frå alle holmar i Møkster-området frå 2014 av. Det skal nyttast spesialtrena hund og kvalifisert mannskap.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljust kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Frekvensen skal aukast til kvart 2. år frå 2018 av, eller etter at ein reknar med at all mink er fjerna frå Møkster-området.

Foto: Magnus Johan Steinsvåg / Fylkesmuseet i Hordaland

Vardholmen og Buarholmen, med Litla Kalsøy i bakgrunnen — naboøyane til Møkstra-Grøningane naturreservat. Dette er delar av øyriket som etter denne forvaltingsplanen skal haldast varig fritt for villmink frå 2018 av. Møkster-området ligg såpass langt unna andre øyar i Austevoll at det kan bli vanskeleg for mink å ta seg ut att hit frå andre stader. Biletet er teke 21.9.2012. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

Terneskeret naturreservat

Terneskeret naturreservat 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Terneskeret er ein frittliggjande, frodig holme i Møkstrafjorden. Dette var lenge ein god ternekoloni, noko som fuglegjødsla på holmen vitnar om. Med tida har ternene forlate plassen, medan stormåsane — særleg sildemåsen — har teke over.

Utgangspunkt for vernestatus (1981)

105 par ternar, dessutan vart steinvendar observert her.

Tilstand 2011

Tilsynelatande god. Effektane av fuglegjødsla etter mange år med ternehekkning er enno tydelege. Holmen er av avgrensa storleik utan permanent kjelde til ferskvatn, så det er ingen beiting her. I dag er dette heller ikkje påkravd.

Tilstanden for ternene er derimot ikkje god. Sist det vart registrert hekking her var i 1996, sjølv om det vart sett ei raudnebbterne ved Terneskeret i 1998.

Status for mink i dette reservatet er ukjent.

Bestandsutvikling

Særs negativ for ternene. Det er aldri spesifisert kva art det har vore tale om, men mest truleg har det vore hovudvekt av *raudnebbterne* ein slik stad. Det hekka ternar her i relativt mange år på 1990-talet, men sidan 1996 har det ikkje vore rapportert om ternar i kolonipreg herifrå. Somme år har ternene hekka på naboholmar i staden.

Etter at ternene forsvann, har fleire av dei store måsane kome inn. Størst framgang har *sildemåsen* hatt, som var oppe i 23 hekkepar i 2011. *Gråmåse* og *svartbak* er også tradisjonelle artar her, men berre med inntil 2-3 hekkepar årleg. 2 par *fiskemåse* hekka i 2011. Om det hekkar *ærfugl* på sjølve Terneskeret er uvisst, men det er ikkje uvanleg å sjå æruglhoer med ungekull i dette området.

Interessant er registreringa av *steinvendar* i 1981. Arten har ikkje vore sett sidan, noko som mykje vel kan skuldast predasjon frå mink. Kva som er status for villmink i dag er uvisst i dette reservatet, som det elles er i Møkster-området.

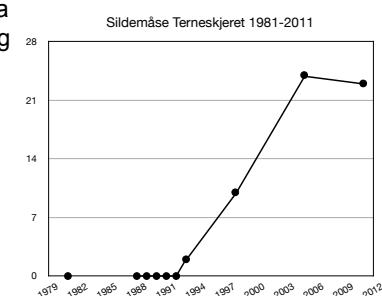
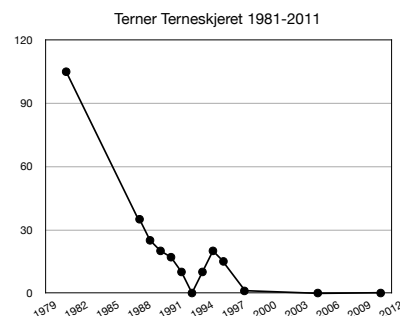
Trugsmål

Ingen spesielle, utanom dei klassiske utfordringane med næringssvikt og mogleg predasjon frå mink. Den sistnemnde faktoren er det visjonar om å eliminere.

Terneskeret NR Austevoll kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 52 daa, der 12 daa er landareal
Naturbase	VV00001748
UTM 32N	6666113 / 284084
Eigarar	
23/8 Erling Buttner Møkster	
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Har mest truleg vore eit problem over tid her. Førekost i dag sannsynleg.

Bestand (par)	1981	2011
Svartbak	1	2
Sildemåse	-	23
Gråmåse	-	3
Fiskemåse	-	2
Terner	105	-
Ærfugl	+	-
Steinvendar	1	-
Tjeld	2	-

Registrering 2014 (6.7):
Svartbak 12 par, Sildemåse 6 par, Gråmåse 1 par, Fiskemåse 1 par, Raudnebbterne 1 ind, Ærfugl om lag 50 hannar.

Hekkende raudnebbterner med fisk i nebbet i Øygarden som-maren 2013. På somme delar av kysten fann ternene godt med mat dette året, men slike effektar vart ikkje dokumentert i Møkster-området. Vil ternene kome attende til Terneskjeret dersom næringstil-høva betrar seg også her? Foto: Terje Haugland, SNO.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Forvaltingsplanen gjer framlegg om å utrydde all mink i Møkster-området — inklusive Terneskjeret — innan 2018.

Overvaking

Reservatet skal overvakast minimum kvart 4. år i samband med generell bestandsteljing av hekkekoloniar for sjøfugl i Hordaland. Etter 2018 bør slike teljingar gjerast kvart 2. år, for å dokumentere effekten av å ha fjerna mink i heile Møkster-området.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Fjerning av mink	2013-	All villmink skal fjernast frå alle holmar i Møkster-området frå 2013 av. Det skal nyttast spesialtrena hund og kvalifisert mannskap.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljast kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Frekvensen skal aukast til kvart 2. år frå 2018 av, eller etter at ein reknar med at all mink er fjerna frå Møkster-området.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra.
Raudnebbterne	Dårleg	Bestanden har gått ut. Sist arten hekka i kolonipreg var i 1996.
Sildemåse	God	Vesentleg bestandsauke.
Framande artar	Middels	Status for mink i dag er uviss, men det er sannsynleg at arten førekjem.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypane si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida.
Raudnebbterne	2020	Under føresetnad av at næringstilhøva i nærområdet betrar seg, skal Terneskjeret med nabo-holmar ha livskraftig bestand av arten dei fleste år.
Steinvendar	2022	Området skal ha fast hekkebestand av arten, slik det var på slutten av 1970-talet. Føresetnaden er at reservatet har vore utan påverknad frå mink i nokre år.
Framande artar	2018	Mink skal ikkje førekome i naturreservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Reservatet skal saman med andre sjøfugl-reservat i Møkster-området nyttast som referanse til naturleg bestandsutvikling for sjøfugl på Vestlandet, utan påverknad frå mink og uheldig ferdslse. Særleg viktige artar er raudnebbterne, sildemåse og steinvendar.

Måksteinane naturreservat

Midtre og Nordre Måksteinen sett frå Søre Måksteinen 16.6.2011. Det er vesentleg mindre frodig vegetasjon på desse holmane enn på den søre. Likevel var det på den nordre holmen den beste ungeproduksjonen var i 2011 — kanskje også på den midtre, men der var det ikkje råd å kome i land. Dette reservatet er krevjande å undersøke på grunn av risikabel tilkomst, og registrering frå sjøen åleine gir ikkje representativt resultat. Foto: Stein Byrkjeland.

Måksteinane er ei samling særst vêrharde holmar heilt vest i havgapet utanfor Møkster. Farvatnet kring dei er ureint, og kan vere risikabelt å ferdast i dersom ein ikkje er godt kjend. Difor har vi ikkje så god oversikt over utviklinga på fuglebestandane her som ein kunne ønskje.

Staden var den største registrerte hekkekolonien for svartbak i fylket tidleg på 1980-talet. Det er ikkje slik lenger — bestanden har gått ned og reproduksjonen ser ut til å svikte mange år. Men reservatet er framleis livskraftig, og nye artar har kome til.

Utgangspunkt for vernestatus (1977 og 1981)

Ein god måselokalitet, med 165 svartbak, 60 gråmåse og 20 fiskemåse i 1977. Dette vart vurdert som den største registrerte svartbak-konsentrasjonen i fylket den gongen. I 1981 heldt svartbaken stand (80 par), medan gråmåsen hadde gått attende. Toppskarv og teist vart registrert, men status uvisst. Staden er like fullt kjend som hekkeplass for toppskarv før dette tidspunktet (Håland 1979).

Tilstand 2011

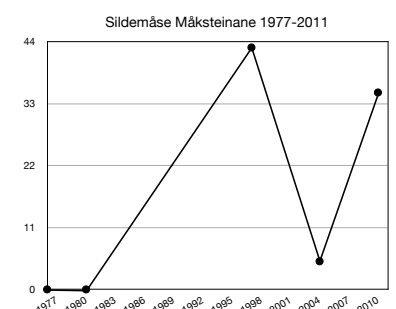
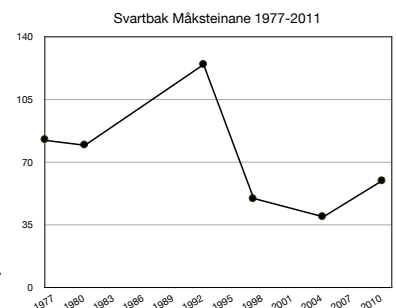
Naturtypene sin tistand ser ut til å vere god. Heilt det same kan ikkje seiast om sjøfuglane. Dei er til stades i bra mengder og dei hevdar tilsynelatande revir, men ved dei siste 3 vitjingane ein har vore i land, er det uventa få reir og ungar å registrere. Kva som er årsaka til dette er heilt uvisst. Mangel på næring i den mest aktuelle tida av året kan godt vere ei forklaring, men ein skulle tru at dette reservatet ligg så nær matfatet i Nordsjøen som det er råd å kome.

Det er ikkje beiting av sau på desse holmane, og det har det neppe vore på lang tid. Dette er heller ikkje naudsynt. I dag er særleg den søre holmen — det er helst der det finst vegetasjon — kraftig påverka av beitende grågås.

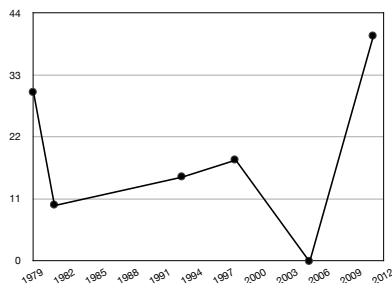
Måksteinane NR Austevoll kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 273 daa, der 125 daa er landareal
Naturbase	VV00001658
UTM 32N	6663392 / 277814
Eigarar	
23/7 Andres Karl Møgster 23/11 Mette Marie Strømme 23/20 Arne Møgster	
Ferdse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Forbode.
Trugsmål	Mink: Minkfritt pr 2014.

Bestand (par)	1981	2011
Svartbak	83	5
Sildemåse	-	35-40
Gråmåse	30	25
Fiskemåse	10	-
Grågås	-	4
Ærfugl	+	++
Toppskarv	1	-
Teist	-	-
Raudstilk	-	1
Tjeld	2	4

Registreringar 2014 (6.7):
Svartbak 48 par, Gråmåse 40 par, Sildemåse 4 par, Lunde 1 ind, Toppskarv 150-200 på land (arten må ha hekke i reservatet i 2014), Ærfugl hoe med 2 pull.

Gråmåse Måksteineane 1977-2001

Søre Måksteinen har frodig flora, som resultat av vedvarande gjødsling frå sjøfuglar. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

I dag bidreg grågåsa sterkt til å beite vegetasjonen og å gjødsle den. Særleg gjeld dette på Søre Måksteinen. Bilete teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Det har «alltid» vore mykje måsar ved Måksteineane, men dei seinare åra er det produsert overraskande få ungar her. Årsaka er uviss, men er viktig å klarlegge. Samla vart det berre funne 13 reir eller ungekull i reservatet i 2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Nordre og Midtre Måksteinen er slett ikkje like grønne og vegetasjonsrike som den søre holmen. Dei er ikkje mindre viktige for sjøfuglane av den grunn, og det er i dag berre på denne holmen sildemåsen hekkar. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestandsutvikling

Mest av alt er denne staden verna fordi det ligg ein stor svartbak-koloni her. Mengda av denne arten har over tid blitt noko redusert, men ikkje kritisk. Fluktuasjonane her er store mellom år, ikkje minst gjeld dette gråmåsen. Sildemåsen var ikkje til stades her på slutten av 1970- og byrjinga av 1980-talet, men arten er i dag godt representert. Felles for dei store måsane, men mest av gjeld det svartbaken, et at reproduksjonen ser ut til å vere uventa låg. Tilstanden ser normal ut frå sjøen, men inntrykket blir eit heilt anna når ein går i land. Det kan ein ikkje alltid gjere her på trygt vis. Ved landgang den 16.6.2011 vart det funne 4 reir av gråmåse på den søre holmen, ingen av svartbak sjølv om det var kring 150 vaksne svartbak i lufta då holmen vart sjekka. Tilsvarande vart det funne 9 mäsereir på den nordre holmen, omtrent halvparten kvar av gråmåse og sildemåse. Det er utelukkande på den nordre holmen at sildemåsen hekkar i dag. Den midte holmen var det vaksne fuglar på same vis, men her var det ikkje råd å kome i land denne dagen.

Grågåsa er i dag sterkt representert her. Særleg den søre holmen har tydeleg preg av intens beiting frå denne arten, og mykje etterlatne ekskrement. Det vart sett 2 par samt ein flokk på 11 vaksne individ ved registrering den 16.6.2011, tolka som minimum 4 par. Vurdert frå beiteomfanget er nok den reelle bestandsstorleiken av denne arten noko større.

Det skal ha hekkar toppskarv på holmen i «gamle» dagar, men arten er ikkje sikkert stadfesta hekkande i 1977 eller seinare, sjølv om nokre få vaksne fuglar til stades somme år kan tyde på at nokre få par hekkar her, om ikkje anna så i somme år. Små tal av teist har også blitt registrert einskilde år. Dette er truleg ein klassisk sjøfugl på ein slik stad, og aktivt hekkande par kan ha blitt oversett. Det er uansett von om å styrke denne bestanden i framtida dersom ein maktar å realisere visjonen om å gjere alle øyane kring Møkster varig minkfrie.

Trugsmål

Ingen kjende, men mykje tyder på at næringstilgangen slett ikkje har vore tilfredsstillande mange av åra i nyare tid. Om dette held fram er det sjølv sagt eit trugsmål, men vanskeleg å gjere stort med. Status for mink er i dag uviss. Det er også uviss i kva grad staden har vore heimsøkt av mink opp gjennom tida, men usannsynleg er det ikkje at arten har vore her på relativt fast basis sjølv om holmane ligg langt ute og farvatnet kring dei ofte har mykje svell og dragsug.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

Noko mangelfull pr 2011, noko som har samanheng med at mange av skilta vert tekne av haust- og vinterstormar, og det ofte er vanskeleg for naturoppsynet å kome i land for å oppgradere skiltinga. Så er det kanskje heller ikkje så om å gjere. Om naturoppsynet har vanskar med å gå i land, så er det ikkje lettare for andre som ferdast med småbåt i området. I denne skjergarden er det mange stader friluftsfolket heller går i land enn på Måksteineane.

Aktuelle tiltak

Ingen, utover visjonen om å fjerne all villmink på permanent basis frå alle øyane i Møkster-regionen, inklusiv dette reservatet.

Overvaking

Reservatet skal overvakast minimum kvart 4. år i samband med generell bestandsteljing av hekkekoloniar for sjøfugl i Hordaland. Etter 2018 bør slike teljingar gjerast kvart 2. år, for å dokumentere effekten av å ha fjerna mink i heile Møkster-området.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere godt oppgradert.
Fjerning av mink	2014-	All villmink skal fjernast frå alle holmar i Møkster-området frå 2014 av. Det skal nyttast spesialtrene hund og kvalifisert mannskap.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljast kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Frekvensen skal aukast til kvart 2. år frå 2018 av, eller etter at ein reknar med at all mink er fjerna frå Møkster-området. Området bør undersøkjast i detalj for hekkande toppskarv og teist..

Parti frå Søre Måksteinen 16.6.2011. Denne holmen er overraskande frodig til å liggje så langt ute i havgapet. Dette skuldast at sjøfugl har nytta staden i lange tider, i store tal. Ei botanisk registrering av kva som finst av plantar i sjøfuglreservata i Hordaland eksisterer ikkje, men kunne vore interessant å lage. Denne holmen kan i så fall vere ein holme som er vel verdt å undersøkje nærare. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra.
Svartbak	Middels	Bestanden er noko redusert, men reproducerer dessutan dårleg. Måksteinane er ikkje lenger den største svartbak-konsentrasjonen i Hordaland.
Sildemåse	God	Vesentleg bestandsauke.
Framande artar	God	Status for mink i dag er uviss, men det er neppe sannsynleg at mink er regelbunde til stades.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypene si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida.
Svartbak	2020	Under føresetnad av at næringsstilhøva i nærområdet betrar seg, skal Måksteinane ha livskraftig bestand av arten dei fleste år.
Sildemåse	2011	Området skal ha livskraftig bestand av arten, helst som i 2011 eller betre. Måksteinane er saman med Terneskjeret einaste hekkestad for arten i Møkster-området.
Teist	2025	Området skal ha fast hekkebestand av arten, under føresetnad av at mink vert varig utrydda frå reservatet og nærområda.
Framande artar	2016	Mink skal ikkje førekome i naturreservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Reservatet skal saman med andre sjøfugl-reservat i Møkster-området nyttast som referanse til naturleg bestandsutvikling for sjøfugl på Vestlandet, utan påverknad frå mink og uheldig ferdslе. Særleg viktige artar her eller svartbak og sildemåse.

Vestre- og Indre Mågabøl, Myrbærholmen og Kvitingen NR
Austevoll kommune

Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 375 daa, der 159 daa er landareal
Naturbase	VV00001657
UTM 32N	6665003 / 279267

Eigarar

23/1	Absalon Johnsen Møgster
23/3	Ada Bolette Haldorsen John Sigvald Johnsen Kåre Audun Butler Møgster
23/7	Andres Karl Møgster
23/8	Erling Buttler Møgster
23/11	Mette Marie Strømme
23/14	Jon Kåre Møgster
23/16	Jon Johnsen
23/18	Jan Atle Fjeldstad Rune Fjeldstad Elin Førde Gro Helland Vibecke Storebø Ada Helene Økland
23/19	Mette Marie Strømme
23/20	Arne Møgster

Ferdsele	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Forbode.
Trugsmål	Mink: Status i området uvisst.

Bestand (par)	1981	2011
Toppskarv	9	5
Svartbak	28	3
Gråmåse	110	45
Fiskemåse	60	-
Sildemåse	35	-
Terner	1	-
Ærfugl	+	++
Teist	4	-
Tjeld	3	1

Registrering 2014 (6.7):
Toppskarv 5 reir på hhv Kvitingen og Ystholmen, Svartbak 14 par, Gråmåse 29 par, Sildemåse 2 par, Svartand 15 ind, Teist 1 ind (hekket truleg på Mågabøl).

Vestre- og Indre Mågabøl, Myrbærholmen og Kvitingen naturreservat

Dette har historisk vore ei svært arts- og individrik øygruppe vest for Møkster, ut mot storhavet. Fuglelivet på ei av øyane — Myrbærholmen — har faktisk vore freda sidan 1953. Den gongen hekka det toppskarv på holmen, og sikkert også mykje måsar, og dette var nok grunnlag for fredinga.

Dei seinare åra har Myrbærholmen vore på det næraste fugletom. Det same gjeld både Vestre- og Indre Mågabøl. Så godt som all sjøfugl om dette reservatet hekkar i dag på Kvitingen, og her finn vi enno ein av dei «klassiske» hekkeføremstane av toppskarv i Hordaland. Bestanden er ikkje så stor, men den har lang historie.

Utgangspunkt for vernestatus (1977 og 1981)

Området inneheldt mange artar og mange individ av kvar art. I dette reservatet har toppskarv vore registrert hekkande attende til førre hundreårsskiftet. Fuglebestandane på denne tida var (tal frå 1981 i parentes): Svartbak 28 par (15), sildemåse 35 par i 1981, gråmåse 32 par (110), fiskemåse 30-70 par (60), terner 1 par i 1981, toppskarv 3 par (9), teist 4 ind. i 1981.

Tilstand 2011 og bestandsutvikling

Naturtypene ser uendra ut og må karakteriserast som god. Bestandsutviklinga for fleire av artane her er langt anna enn god. *Toppskarven* har over tid greidd seg rimeleg greitt, men har dels endra hekkestad og har i alle fall slutta å nytte Myrbærholmen og Mågabøl-holmane. *Teist* kan framleis finnast i reservatet, men i så fall er bestanden marginal. *Svartbaken* har hatt ei klart negativ utvikling, medan *gråmåsen* har greidd seg rimeleg bra. *Sildemåsen* har slutta å hekke i dette reservatet, i alle fall inntil vidare. Som i dei andre naturreservata i Møkster-området er tilsynelatande ungeproduksjonen for måsane her marginal, og ser ut til å ha vore det i alle fall det siste tiåret.

Kanskje har dette reservatet avgitt hekkefuglar til Terneskjeret og Måkststeinane. Det kan i alle fall synest om det er tilfellet for sildemåsen sin del, kanskje og for svartbaken. Det mest påfallande trekket her er likevel den dramatisk utviklinga som har funne stad for Myrbærholmen og Mågabøl-holmane sin del. Med unntak av eitt einaste hekkepar med svartbak på Indre Mågabøl var desse holmane heilt tome i 2011.

Det var også gjort framlegg om å verne naboholmen Sengjen då verneplanen var til høyring, men dette vernet vart ikkje realisert. Det hekka då 28 par svartbak og nokre få par av andre måseartar her, forutan at staden truleg var hekkestad for eit par toppskarv. Også Sengjen har hatt ei negativ utvikling ettertid, med 8 par svartbak og 2 par gråmåse i 2011.

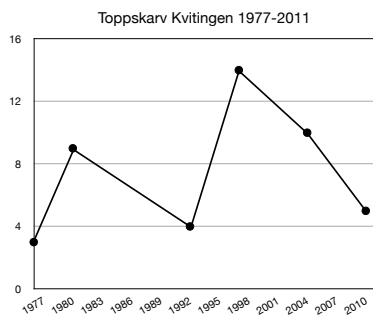
Dette reservatet ligg i utkanten av eitt av dei viktigaste myteområda for ærfugl i fylket. Såleis held det seg i periodar mykje ærfugl kring desse holmane, men det er uvisst om nokre få par kan hekke i reservatet.

Det er uvisst i kva grad det finst mink i dette reservatet i dag, og kva effekt den i så fall har på hekkinga her.

Det er ikkje beitedyr på holmane i dag. Behovet ser heller ikkje ut til å vere til stades, det veks relativt lite vegetasjon i dette reservatet.

Trugsmål

Ingen kjende, men mykje tyder på at næringstilgangen slett ikkje har vore tilfredsstillande mange av åra i nyare tid. Om dette held fram er det sjølvsaugt eit

Myrbærholmen har vore verna heilt sidan 1953 på grunn av det rike fuglelivet her. I dag er holmen heilt tom for hekkande sjøfugl. Myrbærholmen har lange tradisjonar som hekkestad for sjøfugl, og om det er mogleg å klarlegge nærare kvifor ting har endra seg så kapittalt her, så bør ein prøve å finne ut av det. Det verkar som at det over tid har funne stad store interne forflyttingar av fugl mellom holmane i dette reservatet, og også mellom dei andre verneområda for sjøfugl i Møkster-området. Det rette vert då å forvalte sjøfuglane i heile Møkster-komplekset som ei og same eining. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Kvitingen 16.6.2011. Det er på denne holmen toppskarv og mest alle andre sjøfugl i dette reservatet hekkar i dag. Skarven held til i skører oppe i ein vanskeleg tilgjengeleg bergvegg. Kvitingen bør avgjort ha gode føresetnader for at teist har eigna reirplassar. Teisten synest å ha gått ut, men vonleg er dette berre mellombels. Håpet er at den kjem attende dersom all mink vert fjerna frå desse øyane. Foto: Stein Byrkjeland.

Vestre Mågabøl var i 2011 heilt fri for sjøfugl. Slik har det nok ikkje vore tidlegare, men eksisterande litteratur fortel lite konkret om kva eksakt som hekka på denne holmen i tidlegare tider. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Indre Mågabøl er langt på veg i same situasjon som Vestre Mågabøl. Med unntak av 1 hekkepar med svartbak var denne holmen tom for hekkande sjøfugl i 2011. Men det var mykje ærfugl som nytta holmen, då til resting. Foto: Stein Byrkjeland.

trugsmål, men vanskeleg å gjere stort med. Det er også uvisst i kva grad staden har vore heimsøkt av mink opp gjennom tida, men usannsynleg er det ikkje at arten har vore her på relativt fast basis. 1 territoriell mink vart fjerna frå reservatet i 2014.

Tekniske inngrep, påverknad

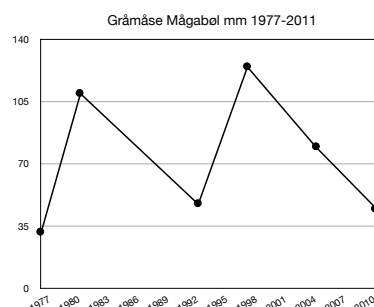
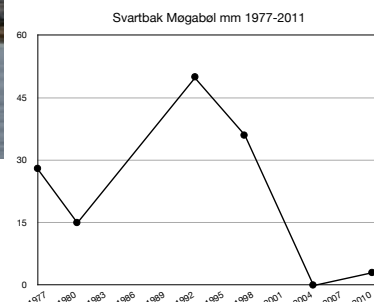
Ingen kjende.

Skilting

Holmane ligg utsett til for vêr og høg sjø, og det er difor krevjande å halde skiltinga oppgradert ein slik stad. Sjølv om nye skilt vert sett opp, går det gjerne ikkje så lang tid før brottsjøar har rive dei ned. Skiltinga var rimeleg bra oppdatert i 2011, men reservatet er uansett ikkje prega av mykje ferdsle.

Aktuelle tiltak

Ingen, utover visjonen om å utrydde all villmink i Møkster-området innan 2018.

Overvaking

Skal overvakast etter same opplegg og med same frekvens som dei andre naturreservata i Møkster-området (Møkstra-Grønningane NR, Terneskjeret NR og Måksteinane NR).

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Fjerning av mink	2014-16	All villmink skal fjernast frå alle holmar i Møkster-området frå 2014 av. Det skal nyttast spesialtrene hund og kvalifisert mannskap.
Informasjonsskriv	2015	Det må sendast eit informasjonsskriv til befolkninga på Møkster og grunneigarar i reservata knytta til dette øyriket, for å formidle visjonen om å desimere bestanden av villmink i området.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Frekvensen skal aukast til kvart 2. år frå 2018 av, eller etter at ein reknar med at all mink er fjerna frå Møkster-området. Området bør undersøkast i detalj for hekkande toppskarv og teist..

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra.
Svarbak	Middels	Bestanden er noko redusert, men reproduserer dessutan dårleg. Viktig å finne årsakene til dette, for fenomenet er utbreidd i Møkster-arkipelaget.
Toppskarv	Middels	Noko redusert bestand, og arten har også endra hekkestad innanfor reservatet. Kan skuldast heilt naturlege årsaker.
Teist	Dårleg	Ser ut til å ha gått ut som hekkefugl i reservatet, til tross for at her finst mange skører som bør vere veileigna hekkestader for teist.
Framande artar	God	Status for mink i dag er uviss, men det er neppe sannsynleg at mink er regelbunde til stades.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypeane si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida.
Svarbak	2020	Under føresetnad av at næringsstilhøva i nærområdet betrar seg, skal reservatet ha livskraftig bestand av arten dei fleste år, og tilstand skal vere endra frå middels til god.
Toppskarv	2011	Området skal ha livskraftig bestand av arten, og helst også nytte fleire av dei andre holmane enn Kvitingen.
Teist	2019	Området skal ha fast hekkebestand av arten, under føresetnad av at mink vert varig utrydda frå reservatet og nærområda.
Framande artar	2018	Mink skal ikkje førekome i naturreservatet.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Reservatet skal saman med andre sjøfugl-reservat i Møkster-området nyttast som referanse til naturleg bestandsutvikling for sjøfugl på Vestlandet, utan påverknad frå mink og uheldig ferdslø. Særleg viktige artar her eller svarbak og sildemåse.

Seløyskjera naturreservat

Den nordre holmen i Seløyskjera naturreservat 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette er to små skjær like NV for Seløy i Fanafjorden, og er det einaste sjøfuglreservatet i Bergen kommune. Skjæra har lite vegetasjonsdekke, men har likevel preg av å ha vore gjødsla av sjøfugl i lange tider. Det er ternar som har nytta denne holmen, og den var ein blandingskoloni mellom makrell- og raudnebbterne då det vart gjort framlegg om naturreservat her. Raudnebbterne gjekk ut som hekkefugl her om lag samstundes med at det same skjeddde over det meste av Vestlandet, medan dette heilt fram til i dag faktisk har vore ein av dei mest stabile hekkekoloniane for makrellterne hjå oss, sjølv om storleiken på kolonien er avgrensa.

Særleg interessant er dette ettersom Seløyskjera ligg i kanskje det området i Hordaland som har størst trafikk av alle når det gjeld småbåtar om sommaren, og også mange andre aktivitetar knytt til dette.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Blandingskoloni av makrellterne (10 par) og raudnebbterne (14 par).

Tilstand 2011

Naturtypen ser ut til å ha grei tilstand. Holmane er mellom mange tilsvarende holmar i fylket som enno har sterk karakter av fuglegjødsling over tid, men ved Seløyskjera har denne gjødslinga vart ved heilt fram til no.

Tilstanden for makrellterne er også rimeleg bra — om lag som då registreringsarbeidet for verneplanen vart gjort i 1980, men midt på 1990-talet hekka det fleire ternar her enn i dag. Bestanden av raudnebbterne ser ut til å ha gått heilt ut, i alle fall for ei tid. Her er såleis tilstanden dårleg.

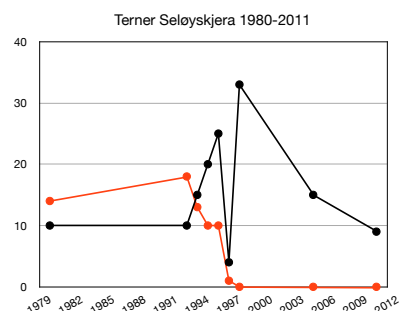
Det har over tid vore mykje mink i denne delen av skjergarden. Det er all grunn til å tru at også Seløyskjera har vore vitja jamleg av denne arten, men det har i alle fall ikkje ført til at kolonien er blitt utradert, sjølv om den godt kan ha vore skadelidande.

I Hjellestad-området ikkje langt unna reservatet ligg fleire store småbåthamner, og nettopp denne delen av Fanafjorden og Raunefjorden er kanskje det mest nytta båtutfartsområdet i heile fylket. Det er interessant å registrere at dette i alle fall ikkje har gitt destruktive effektar på hekkinga i dette reservatet. Det kan tyde på at ferdslerreglane vert greitt respekterte, i alle fall har ein ikkje rapportar som tyder på alvorlege brot på regelverket.

Det er ikkje beitedyr i reservatet. Det er heller ikkje naudsynt.

Seløyskjera NR Bergen kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 21 daa, der 1 daa er landareal
Naturbase	VV00001750
UTM 32N	6684585 / 291429
Eigarar	
105/4 Nils-Ivar Lønningen	
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Status i området uvisst, men førekomst er sannsynleg.

Bestand (par)	1981	2011
Makrellterne	10	9
Raudnebbterne	14	-
Svartbak	-	2
Tjeld	-	1
Registrering 2014 (7.7): Svartbak 2 par, Makrellterne 1 par, Tjeld 1 par.		

Svart strek: Makrellterne
Raud strek: Raudnebbterne

Sjøfuglreservata er oppretta for at hekkande sjøfugl skal vere skåna mot ytre påverknad, men naturkreftene rår ein ikkje over, og ein skal heller ikkje gjere det. Denne svartbakungen låg død like ved sidan av verneskiltet på Seløyskjera i 2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestandsutvikling

Denne ternekolonien er ikkje spesielt stor, og den har aldri vore det så langt ein veit. Likevel har ternene her greidd seg gjennomgåande betre enn i dei fleste andre naturreservata i Hordaland der hekkande ternar var utgangspunktet for vernet. Dette gjeld primært *makrellterna*. Denne arten var på det meste oppe i kring 33 par i 1988. Dette er ein blandingskoloni, med dei utfordringar for artsidentifisering det medfører. Fleire av oppsynsrapportane presiserer at det rår ei vesentleg uvisse om den interne mengdefordelinga mellom desse artane, men totaltalet for ternar skal vere relativt eksakt vurdert.

Raudnebbterna forsvann som hekkefugl her i 1997, då var det berre 1 par att. Det er om lag samstundes som arten gjekk gjennom ein sterk bestandsnedgang over heile Vestlandet.

Trugsmål

Mink og ulike sjøbaserte fritidsaktivitetar skulle ein tru er vesentlege trugsmål om sjøfuglane i eit slikt område. Vi har likevel ikkje dokumentasjon som tyder på at det verkeleg er slik.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Det bør setjast opp informasjonsplakat om sjøfuglane i Hordaland ved kaia på Hjeltestad, samt i småbåthamnene i dette området.

Overvaking

Reservatet skal overvakast minimum kvart 2. år i samband med generell bestandsovervaking av sjøfugl i Hordaland. Det er dobbel frekvens av det som er vanleg. Grunnen er at det er viktig å følgje utviklinga i ein ternekoloni som faktisk har greidd seg rimeleg bra gjennom det som elles har vore mange svartår på rad for ternene på Vestlandet.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Informasjonsplakat	2016	Det skal setjast opp informasjonsplakat om sjøfuglane i Hordaland ved kaia på Hjeltestad og ved småbåthamnene her.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljast kvart 2. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilstanden for strandberga er tilsynelatande bra.
Makrellterne	God	Bestanden er om lag av samme storleik som i 1980, sjølv om den samla sett ikkje er stor.
Raudnebbterne	Dårleg	Arten gjekk heilt ut kring 1996-1997, og har enno ikkje vist teikn til å returnere.
Framande artar	Middels	Status for mink i dag er uvisst, men det er sannsynleg at mink er regelbunde til stades.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypene si tilstand i 2011 skal så langt som råd oppretthaldast i framtida.
Makrellterne	2011	Reservatet skal ha livskraftig bestand av arten dei fleste år, og hekkeresultatet skal ikkje vere negativt påverka av ytre faktorar som kan styrast.
Raudnebbterne	2020	Området skal ha livskraftig bestand av arten, helst på nivå med utgangspunkt for verneplanen eller meir.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Reservatet skal vere eit mogleg reetableringsområde for raudnebbterne og samstundes ha naturleg utvikling for bestanden av makrellterne i eit område som må reknast som eit presområde på kysten. Resultatet skal kunne nyttast i pedagogisk samanheng utan at det går ut over verneføremålet og bestandane i området.

Laksholmen naturreservat

Laksholmen 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Laksholmen er ein relativt høg, liten holme kloss i land utanfor Hauglandshella sørvest på Askøy. Det vart etablert ei tett planting med sitkagran her i 1984, som har prega holmen heilt fram til plantefeltet vart fjerna som skjøtselstiltak i 2010. Sitkagrana øydelagde staden som hekkeholme for sjøfugl, men det var likevel truleg andre årsaker til at fuglane forsvann herifrå. Alle tre sjøfuglreservata i Askøy har hatt ei heilt parallell utvikling med ulike artar involvert: Bra med fugl under registreringa for verneplanen i 1980, heilt tomt i alle fall sidan 1988, og kanskje også før det. Laksholmen er ikkje noko unntak.

Etter at skjøtselstiltaket er gjennomført, kan Laksholmen i alle fall i teorien fylla ein viktig funksjon. Ein relativt stor blandingskoloni med måsar ved Storheia ikkje langt ifrå Laksholmen, er eit bustadområde under utbygging, og før eller sidan må måsane flytte derifrå. Håpet er då at Laksholmen kan bli ein avlastingsstad.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

30-35 par fiskemåse og 17-18 par hekkande ternar.

Tilstand 2011

Truleg var dette ein stad med naturtype fuglegjødsla strandberg i utgangspunktet. Denne naturtypen er massivt påverka av sitkaplanta, og kjem ikkje tilbake om ikkje sjøfugl etablerer seg her og gjødslar staden på ny. Staden bør no vere tilrettelagt for ny etablering av hekkande måsar, og visjonen må vere å heve tilstanden for naturtypen frå dårleg til middels.

Sitkagrana er no fjerna frå Laksholmen, men sjølv i 2013 er nyoppslaget av sitkagran frå frøbanken i jordsmonnet heftig. Naturoppsynet fjerna 179 småplantar så seint som 25.3.2015, og luking må nok halde fram i enno ein del år framover.

Det er framleis ein god del mink på Askøy, og ein må rekne med at arten også frekventerer Laksholmen.

Bestandane av fiskemåse og ternar forsvann raskt frå Laksholmen. Det same skjedde i dei to andre sjøfuglreservata i Askøy — Hanøyklubben og Ertenøya — i same tidsbolken. Det var to andre måseartar involvert i desse reservata. Utviklinga skuldast ikkje berre næringssvikt, for det hekkar bra med dei same måsane andre stader på Askøy, der fuglane ikkje var etablerte i 1980. Ein del av biletet er såleis at fuglane har skifta hekkeplass.

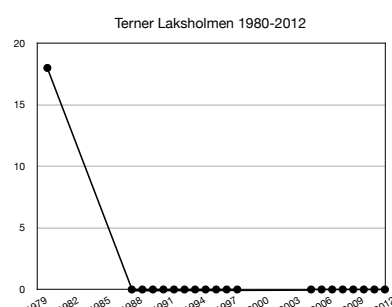
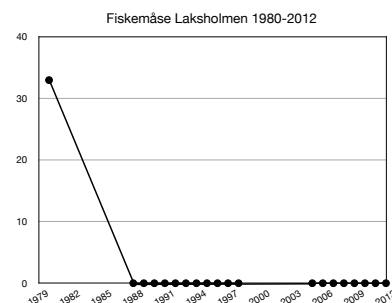
Bestandsutvikling

Totalt negativ for både *fiskemåse* og *ternar*. Med unntak av eit par *svartbak* har det ikkje hekkja sjøfugl på Laksholmen sidan staden vart verna i 1987. Det var i utgangspunktet ikkje så store bestandar av nokre av artane her, men utviklinga kom

Laksholmen NR Askøy kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 25 daa, der 5 daa er landareal
Naturbase	VV00001659
UTM 32N	6706784 /287715
Eigarar	
15/18	Olaus Ivar Krøger
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Regelbunden førekomst er sannsynleg.

Bestand (par)	1981	2011
Fiskemåse	30-35	-
Sildemåse	-	3
Svartbak	-	1
Terner	17-18	-
Tjeld	2	1
Ærfugl	+	+

Registrering 2014 (18.6):
Svartbak 2 par, Sildemåse 3 par, Tjeld 3 par.

Laksholmen 7.7.1994. På dette tidspunktet var sitkagrana om lag 10 år gammel og slett ikkje så dominerande. Den var nok endå mindre då måsane og ternene forsvann ein gong på 1980-talet, og det er lite truleg at sitkagrana er årsaken til det. Men det ville vere uråd for sjøfugl å nytte Laksholmen i dag om ikkje grana hadde blitt fjerna.

tidlegare til Askøy enn elles i fylket, og tilbakegangen var sterkare. Vi veit ikkje kva ternart som hekkar her, men truleg var det i det minste sterk overvekt av makrellterner ein slik stad.

Håpet er at Laksholmen no som sitkagrana er fjerna på ny skal bli teken i bruk av hekkande måsar. Få hundre meter i luftline frå Laksholmen — på Storheia inne på hovudøya på Askøy — ligg ein av dei største måsekoloniane i Hordaland i dag. Her er det overvekt av *sildemåse*, men også ein del *gråmåse* og *fiskemåse*. Her er eit større areal regulert til bustadområde nett der måsekolonien ligg. Bustadfeltet er dels utbygd, utan at måsane har flytta enno. Det må det utan tvil når utbygginga er ferdig. Nokre av sildemåsane finn då kanskje vegen til sildemåsekolonien på Håholmen like ute i Hauglandsosen, men her er det neppe plass til alt. Kanskje kan Laksholmen no tene til avlasting for det tapte arealet i Storheia? Det hekka i 2011 3 par sildemåse på Laksholmen. Situasjonen har vore om lag den same også i 2012 og 2013. Med tida vil dei vonleg bli fleire, det er i alle fall ei utvikling som vil bli følgd nøye.

Trugsmål

I dag, etter at grana er fjerna, er ikkje trugsmåla annleis her enn dei generelt er i dei fleste sjøfuglreservata i fylket. Då føreset ein at nyoppslag av sitkagran etter hogsten vert luka vek suksessivt, elles vil sitkagrana på ny ta over denne holmen.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen, utover det som allereie er nemnt over.

Skilting

OK pr 2011. Byrkjeland (1999) rådde til at underskilta om ferdsleforbod i hekketida vart tekne ned og denne delen av regelverket ikkje handheva. Denne tilrådinga gjeld ikkje lenger, og underskilt er komne på plass att.

Aktuelle tiltak

Luking av nyoppslag med sitkagran, elles ingen.

Overvaking

Området skal overvakast minst kvart 2. år i samband med generell og oppfølgjande kartlegging av sjøfuglførekommestane i Hordaland, og resultatata først på gjeldande skjema.

Fjerning av sitkagran — mykje etterarbeid...

Sitkagrana på Laksholmen vart planta kring 1984. Om lag 300 tre vart fjerna ved eit skjøtselstiltak vinteren 2009/2010. Arealet var ikkje så stort, men arbeidet var like fullt krevjande. Ikkje minst har det vore arbeidskrevjande å fjerne nyoppslaget av småplantar som «sprutar opp» etter at sjølve skogen er fjerna. Røynslene frå Laksholmen kan vere greie å ha i mente ved liknande skjøtselstiltak andre stader.

Det ligg ein frøbank i jordsmonnet alle slike stader der plantefelt med sitkagran har stått. Jordsmonnet på Laksholmen er ikkje så tjukt, likevel er denne frøbanken ein potent faktor. Forstfolk meiner at frø av sitkagran ikkje overlever så lenge, og etter 1-2 år spirar dei ikkje lenger. Dømet frå Laksholmen fortel at det slett ikkje alltid er slik.

Terje Haugland i Statens naturoppsyn var den som hogde sitkagrana. Det er også som har hatt arbeidet med å luke vekk nye småplantar i ettertid. Han tok til med dette to år etter hogsten, 25. april 2012. Allereie då fjerna han mellom 1000 og 2000 småplantar. Han trudde kanskje det gjekk mot slutten då han berre måtte handtere 35 små plantar 14. august 2014. Men eit halvår seinare — 25. mars 2015 — var det nye 179 plantar å ta vekk. Det er ikkje slutt med dette. Vi reknar med å måtte halde på i minst 3 år til...

Bilete frå Laksholmen naturreservat 25.4.2012, tekne av Terje Haugland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	Dårleg	Naturtypen vart øydelagt av sitkagran som vart planta her kring 1984. Sitkagrana er no vekke (fjerna 2010), men strandberga (og mest av alt område sentralt på holmen, som nok har meir jordsmonn enn det som er regelen på strandberg) er sterkt prega av at grana har stått her såpass lenge.
Terner	Dårleg	Bestanden gjekk ut svært tidleg, allereie før 1988 då oppsynsordninga tok til.
Fiskemåse	Dårleg	Som for terner.
Sildemåse	Dårleg	Ny art i området. Bestanden er enno marginal, men kan ha potensial til å auke monaleg.
Framande artar	Middels	Status for mink i dag er uviss, men det er sannsynleg at mink er regelbunde til stades.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2024	Naturtypane si tilstand skal betrast frå dårleg til middels.
Sildemåse	2018	Reservatet skal ha livskraftig bestand av arten dei fleste år, og hekkeresultatet skal ikkje vere negativt påverka av ytre faktorar som kan styrast.
Framande artar	2018	Reservatet skal vere fritt for sitkagran og andre framande treslag, også nyoppslag etter hogst.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Reservatet skal vere eit potensielt avlastingsområde for måsekolonien i Storheia-Tveitavågen inne på hovudøya på Askøy, når denne må flytte etter at utbyggingsprosjektet er slutført.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Luking av sitkagran	2012-2018	Nye skot av sitkagran som kjem opp frå frøbanken i jorda etter at sitkagrana vart fjerna i 2010, må lukast vekk jamleg så lenge nye skot kjem.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvar 2. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.

Laksholmen 9.10.2009. På dette tidspunktet hadde skjøtselshogsten av sitkagrana nett teke til. Hogsten vart slutført 2010. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

Hanøyklubben NR Askøy kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 226 daa, der 168 daa er landareal
Naturbase	VV00001754
UTM 32N	6708088 / 284170
Eigarar	
19/4	Atle Leif Nilsen Trond Nilsen
19/18	Astrid Eldbjørg Jacobsen Svein Olav Nilsen
19/20	Einar Arvid Nilsen
19/159	Bente Marie Marktun Oddvar Nilsen
19/179	Marit Ødegård
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Regelbunden førekomst er sannsynleg.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	3-4	-
Sildemåse	20	-
Gråmåse	10	-
Fiskemåse	4-5	-
Registrering 2014: Ingen sjøfugl.		

Hanøyklubben naturreservat

Hanøyklubben naturreservat 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Hanøyklubben er delar av eit lyngkledd nes nord på Hanøy, ut mot Davangervågen. Det var ein mindre stormåsekoloni her, med sildemåse som dominerande art. Det tok ikkje mange år før fuglane hadde flytta frå staden, og i nokre år hekka det fleire fuglar utanfor grensene til naturreservatet enn innanfor. Nå er også desse fuglane borte, og det har ikkje hekka sjøfugl i kolonipreg i dette naturreservatet etter at det vart verna i 1987.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Svartbak 3-4 par, sildemåse 20 par, gråmåse 10 par, fiskemåse 4-5 par.

Naturtilstand 2011

Naturtypen, som her er lynghei, kan i beste fall bli karakterisert å ha tilstand middels. Det er uvisst om det beitar sau her, men i så fall er ikkje beitetrykket høgt nok til å halde naturtypen i hevd. Lyngen er mange stader grov og forveda, og terrenget er ikkje spesielt velegna for hekkande sjøfugl i dag. Det er likevel neppe naturtilstanden som gjer at fuglane forsvann frå staden ein gong på 1980-talet. Det same skjedde i dei andre naturreservata på Askøy i same tidsbolken. Det verkar som om gamle koloniar med sildemåse, gråmåse og fiskemåse alle flytta til nye stader i løpet av dei same få åra.

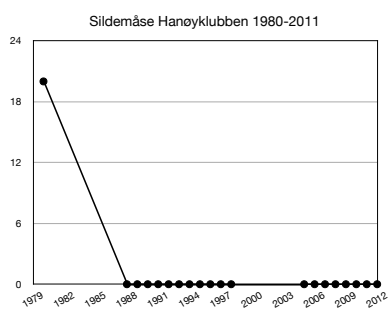
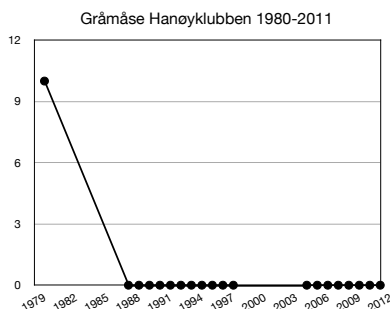
Mink er framleis utbreidd på Askøy, og det er høgst sannsynleg at arten finst også i dette reservatet.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ for samtlige artar i dette reservatet. Bestandane var i utgangspunktet ikkje store for nokre av artane. Dette er nok eitt av sjøfuglreservata i Hordaland som vart oppretta på bakgrunn av relativt små førekomstar av sjøfugl. Bestandane er i dag heilt fråverande.

Trugsmål

Attgroing av lyngheia. Slik området står fram i dag, verkar det lite sannsynleg at sjøfugl vil reetablere koloniar her, sjølv om bestandane på kysten skulle ta seg godt opp. Det kan vere eit poeng å setje i verk målretta skjøtsel av lyngheia for å halde naturtypen i hevd, men sjølv om ein gjer dette med godt resultat er det ikkje sikkert at hekkande måsar vil returnere til området.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Lynghei	Middels	Det er truleg ei tid sidan det vart prioritert å halde denne lyngheia i hevd, og beitetrykket i dag ser ut til å vere for kågt, om det i det heile finst.
Sildemåse	Dårleg	Bestanden gjekk ut svært tidleg, allereie før 1988 då oppsynsordninga tok til.
Gråmåse	Dårleg	Bestanden gjekk ut svært tidleg, allereie før 1988 då oppsynsordninga tok til.
Framande artar	Middels	Det er sannsynleg at det finst mink i dette reservatet, i alle fall stundom.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2017	Dersom grunneigarane er interesserte i det, kan ein vurdere om området kan kome inn under offentlege tilskotsordningar for naturtypen kystlynghei.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon		Avventast. Ein må ha haldepunkt for at sjøfugl reetablerar seg i området før ein kan utforme forvaltingsmål i dette tilfellet.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skillt og underskilt skal vere oppgradert.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4 år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr. 2011. Underskilt som fortel om ferdsleforbod i hekketida vart tekne ned i 1997, og reglane om dette har sidan ikkje vore handheva her.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilde for å favorisere fuglane. Lyngheia kan vere ein kandidat til å prioritere i skjøtselsamheng, dersom grunneigarane skulle vere interesserte i det.

Overvaking

Området skal overvakast kvart 4. år i samband med ordinær kartlegging av hekkande sjøfugl i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.

Ertenøya NR Askøy kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 368 daa, der 215 daa er landareal
Naturbase	VV00001755
UTM 32N	6712705 / 282271
Eigarar	
29/4	Malvin Fromreide Svein Fromreide Anne Karin Landgård Åse Bente Myster Eli Margrethe Vikesdal
29/7	Einar Malvin Fromreide
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta. Retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Undersøkt for mink mars 2013. Ingen mink påvist, men ein del spor. Det er fleire gonger sett mink her i nyare tid.

Ertenøya naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Sildemåse	200	-
Gråmåse	1+	-
Fiskemåse	5+	-
Ærfugl	-	+
Siland	-	++
Tjeld	1	2

Registrering 2014:
Ingen sjøfugl.

Dette reservatet utgjør nordre delar av ei større øy sør for Fauskanger på Askøy. Det var i si tid eit attraktive område både for måsar og til friluftsliv, men begge funksjonar har tapt seg over tid. Mest av alt gjeld dette måsane. Ertenøya hadde ein av dei aller største koloniane av sildemåse i fylket då registringsgrunnlaget for sjøfuglverneplanen vart gjort i 1980. Denne kolonien forsvann raskt, og har sidan vore fråverande.

Sildemåsen er i ein viss framgang på vår del av kysten no. Utan omfattande skjøtsel av lyngheia her er det lite truleg at den vil ta opp at bruken av Ertenøya som hekkeområde.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein av dei aller største sildemåse-koloniane i fylket (200 par).

Tilstand 2011

Dårleg, både når det gjeld naturtypar og fugl. Området er i hovudsak lynghei, men det er lenge sidan denne vart aktivt skjøtta. Det er ikkje beitedyr her i dag (i alle fall ikkje mange), og det er svært lenge sidan lyngen vart svidd her. Følgjeleg har øya mykje lyng, men den er grov og forveda, og mange stader så tett at staden er ueigna for sjøfuglhekking, noko den har vore i fleire tiår.

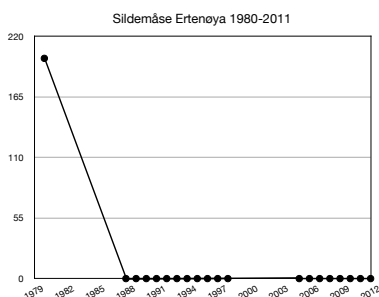
Det finst mink på holmen. Naturoppsynet har ved fleire høve sett mink i området, og det er langt ifrå uventa. Holmen vart undersøkt med spesialtrenna hund i mars 2013. Ein fann då ingen mink i sjølve reservatet, men det vart funne relativt ferske spor.

Bestandsutvikling

Svært negativ. Det er aldri konstatert hekkande *sildemåse* her sidan området vart verna i 1987, og det er heller ingen andre måsar som har hekka her, i alle fall ikkje med kolonipreg. Vi kjenner ikkje årsaka til at sildemåsane forsvann frå staden, og veit heller ikkje eksakt kva år dette skjedde. Men det finst i dag livskraftige sildemåse-koloniar lenger sør i Askøy kommune, koloniar som ikkje var der i 1980. Det er såleis ikkje usannsynleg at ein del av sildemåsane frå Ertenøya har etablert seg der.

Fuglelivet ved Ertenøya har nok eit ganske anna preg i dag enn for 30 år sidan. Måsane hekkar ikkje på øya, og det er generelt særst lite måsar å sjå i denne delen av skjergarden, utanom solitære par av svartbak. Truleg hekkar det ærfugl i reservatet i dag, i alle fall hekkar arten på ei av nabøyanane om den ikkje hekkar nett på Ertenøya. Nærområda til Ertenøya har mange grunne vikar og pollar. Generelt er dette eitt av dei aller beste hekkeområda for *siland* i Hordaland, og det er sannsynleg at det hekkar eit par eller to i naturreservatet.

Gledeleg er at *oteren* har etablert ein fast bestand i skjergarden på vestsida av Askøy, og det er mange teikn etter oter i dette reservatet. Det er heller ikkje uvanleg å sjå den her i dag. Også havørna er regelbunden å sjå ved Ertenøya. Det hekkar *havørn* på ein holme ikkje så langt unna.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Kystlynghei	Dårleg	Manglande skjøtsel ved sviing og beiting gjer at lyngheia her i dag er sær s grov, forveda og høgvaksen. Reservatet er ikkje eigna for hekkande måsar i særlege tal slik tilstanden er no. Med målretta skjøtsel kan reservatet bli ein betre hekkeplass for sjøfugl, m a ærfugl.
Sildemåse	Dårleg	Bestanden gjekk ut svært tidleg, allereie før 1988 då oppsynsordninga tok til.
Oter	God	Bestanden i regionen har tekse seg godt opp det siste tiåret, og arten verkar å vere etablert i dette reservatet eller i det minst i nærområda. Kanskje er bestanden framleis i vekst.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg fast i dette reservatet. I alle fall er det ferske spor å finne.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2020	Tilstanden til kystlyngheia bør betrast frå dårleg til god. Dette er avhengig av at det er interesse for restaurering mellom grunneigarane, og det er også avhengig av tildeling frå offentlege tilskotsordningar.
Oter	2013	Reservatet skal ha livskraftig bestand av arten
Framande artar	2016	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for sitkagran og andre framande artar. Mink skal kontrollerast ved naturleg konkurranse med stadeigen oter.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2020	Under føresetnad av at naudsynt restaurering vert sett i verk, skal området forvaltast som ei godt skjøtta kystlynghei, med det biologiske mangfaldet som naturleg høyrer til naturtypen. Området vil ved slike tiltak bli meir attraktivt for sjøfugl.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd. Underskilt om ferdsleforbod i hekketida skal ikkje stå oppe, med mindre sjøfugl skulle returnere til staden.
Skjøtsel av kystlynghei	2017	Dersom det er interesse for restaurering av lyngheia mellom grunneigarane, må ein stimulere til bruk av offentlege tilskotsordningar slik at målretta skjøtsel kan kome i gang.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.
Kartlegging av oter	2017-	Pågåande kartlegging av oter i regionen bør halde fram, og vestsida av Askøy kommune bør prioriterast i dette arbeidet. Ved dette kan ein få viktig kunnskap om korleis konkurransehelvet mellom oter og villmink fungerer.

Trugsmål

Vi veit ikkje kva som var årsaka til at sildemåsen flytta frå staden, det kan rett og slett berre vere ei naturleg tilpassing som ikkje har ei stringent forklaring. Men det er temmeleg sikkert at korkje sildemåsar eller andre måsar kjem attende hit for å hekke i framtida, med mindre det vert gjort omfattande skjøtsel av lyngheia. Til det er lyngen på det meste av Ertenøya i dag for grov, høg og dominerande. Bestanden av sildemåse ser ut til å ta seg opp att noko, og gamle, klassiske hekkeplassar burde då vere aktuelle for arten å etablere seg att, men då må skjøtsel av området prioriterast. Og det er på ingen måte sikkert at måsar kjem attende hit sjølv om området vert godt skjøtta framover.

Om måsar eller andre sjøfugl skulle kome tilbake hit, vil minken representere ein negativ faktor. Dette er det vanskeleg å gjere noko med slik skjergarden på vestsida av Askøy ser ut — målretta utryddingsprosjekt vil vanskeleg gje resultat i eit slikt område. Det finst likevel fast stamme av oter i området i dag, og det kan vere von om at dette vil gjere sitt til at bestanden av mink vert halden nede.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende. Det ligg ei hytte på Ertenøya, men ikkje i den delen av øya som er verna. Området har over tid vore mykje nytta til båtbasert friluftsliv. Det gjeld nok enno, men truleg har bruken til friluftsføremål gått ned, og friluftslivet har aldri vore eit problem i høve til naturreservatet.

Skilting

OK pr 2011. Underskilta som fortel om ferdsleforbod i hekkeseongen vart tekne ned i 1997, som ein følgje av at fuglane ikkje lenger nytta staden. Ferdsleforbодet har såleis

Søk etter mink på Ertenøya 19.3.2013 gav ikkje resultat i form av felte mink, men det vart funne spor etter arten på øya. Oppløftande var det også å påvise oter på staden. Det var ikkje overraskande, for naturoppsynet har ved fleire høve tidlegare sett både oter og mink i dette området. Den spesielle formasjonen på biletet er eit kjent trekk i landskapet på Ertenøy. Foto: Stein Byrkjeland.

Uansett kva ein gjer av skjøtsel på Ertenøya, er det på ingen måte sikkert at sjøfugl vil ta reservatet i bruk att i framtida — anna enn i form av spreidde hekkepar. Men reservatet og nærområda er i dag eit viktig område for oter. Denne arten er, saman med restaurering av kystlynghei, lagt inn som viktige dimensjonar i ei framtidig forvaltning av dette naturreservatet. Oteren er eit naturleg element i Vestlands-skjergarden, som har vore fråverande i mange tiår. Når den no er komen attende, kan dette skape ein gunstig situasjon også for sjøfuglane i regionen. Ikkje minst dersom det er rett at oter kan fortrenge mink. Ertenøya og resten av vestsida av Askøy kan vere eit vel eigna område til å framskaffe meir kunnskap om slike problemstillingar. Foto: Terje Haugland.

ikkje vore handheva sidan den tid, og dette kan halde fram inntil det eventuelt skulle etablere seg sjøfugl i reservatet.

Aktuelle tiltak

Det bør vurderast om det er realistisk å få til aktiv skjøtsel av lyngheia i reservatet. Dersom det er stemning for dette mellom grunneigarane, må ein vurdere om eit slikt prosjekt kvalifiserer for tilskot gjennom dei ordningane som finst for skjøtsel av slike biotopar.

Overvaking

Området skal overvakast kvart 4. år i samband med generell kartlegging av sjøfugl i Hordaland, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Pågåande kartlegging av oterbestanden i dette området bør halde fram — kombinert med tilsvarande overvaking av mink. Skjergarden på vestsida av Askøy kan vere ein god stad å dokumentere om det er samanheng mellom oppgang i oterbestanden og nedgang i minkbestanden, og i så fall korleis dynamikken i dette fungerer.

Kvernholmen og Rosmunnen naturreservat

Kvernholmen og Rosmunnen NR Sund kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 348 daa, der 164 daa er landareal
Naturbase	VV00001599
UTM 32N	6678480 / 277268
Eigarar	
34/1	Norvald Magnar Golten
34/2	Knut Golten
34/3	Helge Sverre Golten
34/4	Ole Golten
19/1	Ole Morten Bråthen Vardøy
19/3	Helge Hetlevik
19/4	Inge Vardøy Niils Magne Vardøy
19/5	Mary-Anne Golten
19/13	Jorunn Svanhild Tvedt Solfrid Vardøy Vorland
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Forbode etter verneforskrifta, også etter som området inngår i kandidat område for marint vern.
Trugsmål	Mink: Finst på Kvernholmen.

Bestand (par)	1981	2011
Svartbak	8	23
Sildemåse	65	22
Gråmåse	80	101
Fiskemåse	12	3-4
Raudnebbterne	62	-
Toppskarv	(1)	-
Grågås	-	-
Ærfugl	++	++
Tjeld	2	4

Registrering 2014 (6.7.):
Svartbak 37 par, Gråmåse 105 par, Sildemåse 9 par, Tjeld 1 par, Ærfugl 150 ind.

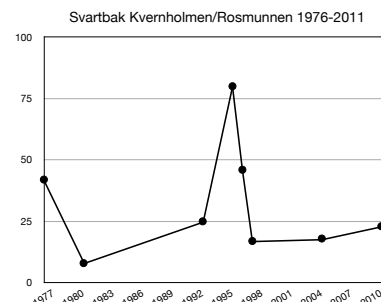
Dette er to holmar lengst vest i havgapet utanfor Tofterøy i Sund. Rosmunnen vert rekna som eitt av våre vakraste naturreservat, med dekorativ bløming med fjørkoll og andre plantar i den rette sesongen. Kvernholmen har same, harde bergartar, men holmen er likevel av ein ganske annan karakter og ein del meir jordsmonn.

Dette er i utgangspunktet ein stormåsekoloni, og desse artane har greidd seg bra over tid her, sjølv om det fluktuerar mykje mellom år. Fiskemåsen har derimot hatt ei negativ trend, og er i dag heilt ute her. Det same gjeld raudnebbterna, som knapt er påvist hekkande her sidan 1976.

Naturreservatet inngår i eit kandidat område for framtidig marint vern (Korsfjorden). Av denne grunn er taretråling forbode i heile øyriket her ute.

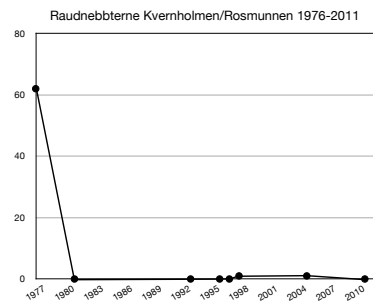
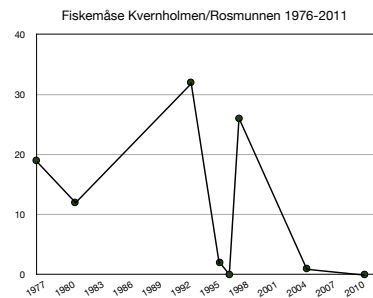
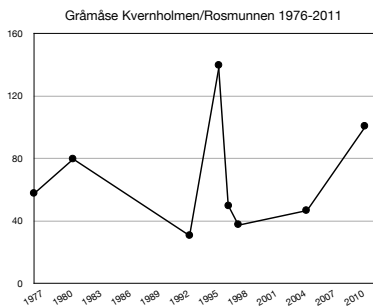
Utgangspunkt for vernestatus (1976 og 1981)

Eit særprega og naturskjønt område med gode måsekoloniar (tal frå 1981 i parentes): Svartbak 83 ind (16), sildemåse 100 ind (130), gråmåse 115 ind (160), fiskemåse 37 ind (24), raudnebbterne 123 ind i 1981, terner 40 ind (0), toppskarv 2 ind i 1981 (hekkanepp).

Kvernholmen 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Kvernholmen og Rosmunnen er værharde holmar. Det er ikkje lett å halde naturreservat-skilta ved like slike stader. Det er kanskje ikkje så avgjerande alltid heller, for det er ofte risikabelt å gå i land på desse ytre holmane på kysten, og svært få menneske ferdist her i løpet av eit år. Foto: Stein Byrkjeland.

Tilstand 2011

Generelt god. Det har ikkje vore store påviselege endringar i naturtilstanden her over tid. Det har vore endringar i fuglebestandane, men i langt mindre grad her enn i fleirtalet av sjøfuglreservata i Hordaland.

Kvernholmen har fleire store, tversgåande sprekker i berggrunnen. Det er mest overraskande at ikkje *teist* hekkar her, men dersom mink framleis er aktivt til stades her, kan dette vere årsaka. Det er generelt gode førekomstar av stortare både i reservatet og nærområda, så tilhøva burde vere bra både for teist og toppskarv. *Toppskarv* vert stundom sett her i hekketida, men tendens til hekking er aldri dokumentert.

Det er ikkje beiting i dette reservatet i dag. Det er det heller ikkje trong for, men nokre få beitande sauer på Kvernholmen hadde neppe vore ei ulempe, heller.

Det er sannsynleg at det er mink i dette reservatet, men arten er ikkje sett dei seinare åra. Det vart leita etter mink med spesialtrena hund her i mars 2013, men utan å finne noko.

Bestandsutvikling

Tilfredsstillande for fleirtalet av artane. Det hekkar godt med sjøfugl på begge holmane. *Svartbaken* har over tid hatt ei grei bestandsutvikling, og *gråmåsen* var eitt år (1996) oppe i kring 140 hekkepar. Generelt er det Rosmunnen som er den viktigaste holmen for gråmåsen. *Sildemåsen* hekkar på begge holmane, men også av denne arten finst dei fleste på Rosmunnen. Rosmunnen hadde god reproduksjon for måsane i 2011, medan det vart funne berre 7 aktive måsereir på Kvernholmen ved landgang den 16.6.2011.

Fiskemåsen har generelt hatt ei negativ utvikling også her. Den var mest fråverande i åra 1994-1997, men glimta litt til i 1998 med om lag 26 hekkepar. Etter det har arten nesten ikkje hekka her, sjølv om 3-4 hekkepar i 2011 var eit lite unnatak. *Raudnebbterna* gjekk ut endå tidlegare. Det var ein god koloni her på 123 individ i 1981, men etter dette har ternar mest ikkje vore sett i reservatet, med unntak av 1-2 individ i 1998 og 2005.

Det myter ein del ærfugl i sørvest i Sund, og reservatet er viktig for denne arten då. Truleg hekkar også nokre par av arten på Kvernholmen. Området er også eit viktig overvintringsområde for sjøfugl. I periodar kan det vere større flokkar med *svartand* i nærområda til dette reservatet, forutan vesentlege mengder *storskarv* og *toppskarv*.

Truleg hekkar *grågås* i reservatet år om anna. Arten vart ikkje funne her i 2011, men i alle fall i åra 1993-1997 var arten sett årleg. Manglande registreringar frå dei seinare åra skuldfast nok meir ufullstendig kartlegging enn nedgang i bestanden. Det er primært på Kvernholmen gåsa held seg, det er også på denne holmen det er mest å beite på.

Det hekkar hubro på dette kystavsnittet, og næraste aktive sjøfuglkoloni til dette paret er dette naturreservatet. Det er sannsynleg at Kvernholmen og Rosmunnen vert frekventert av dette paret, og ein aktiv koloni kan vere ein viktig føresetnad for at dette paret kan reprodusere stabilt.

Trugsmål

Mink kan vere eit trugsmål mot fuglane dersom den enno finst her, men stormåsane er såpass mange — særleg på Rosmunnen — at dei truleg har eit tilfredsstillande kollektivt forsvar mot den.

Tekniske inngrep, påverknad

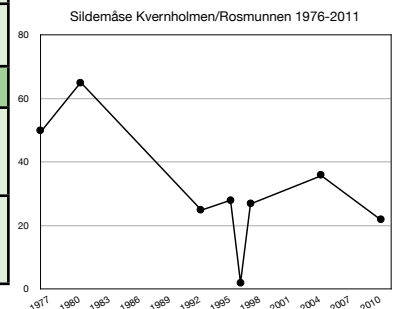
Ingen kjende.

Skilting

Det er utfordrande å halde skilta ved like i dette reservatet, ettersom brottsjøar ofte fjernar skilta kort tid etter at dei er sett opp. Ny oppsetjing og vedlikehald er ikkje alltid like lett her, ettersom det ofte kan vere vanskeleg å kome i land. Det er generelt mykje svell mellom holmane i dette området.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Tilsynelatande i god tilstand.
Grasmark	God	Finst berre på Kvernholmen. Moderat beita av grågås.
Stormåsar	God	Reservatet har greidd seg godt i tider som har vore negative mange andre stader. Bestandane av svartbak, sildemåse og gråmåse er om lag som på vernetidspunktet.
Fiskemåse	Dårleg	Gjekk i hovudsak ut midt på 1990-talet, sjølv om det finst nokre få hekkepar her enno.
Raudnebbterne	Dårleg	Siste gong arten, eller ternar i det heile, var konstatert hekkande var i 1981.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i dette reservatet, men kanskje ikkje fast.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	God tilstand skal oppretthaldast som på vernetidspunktet på begge holmane.
Stormåsar	2011	Reservatet skal ha livskraftig bestand av alle 3 artar, med tilfredsstillande reproduksjon.
Teist	2020	Reservatet skal ha fast reproduserande bestand av teist.
Framande artar	2015	Reservatet skal ikkje ha fast eller reproduserande bestand av villmink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2011	Naturreservatet skal utan skjøtsel og ekstraordinære tiltak utover eventuelt å fjerne framande artar vere eit døme på naturleg utvikling hjå stormåsar (svartbak, gråmåse, sildemåse), og eit referansepunkt for miljøtilstanden i eit framtidig marint reservat.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Fjerning av mink	2016-	Mink som vert påvist i reservatet skal så langt som råd fjernast. Reservatet bør sjekkast jamleg med spesialtrene hund.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.
Toppskarv og teist	2014-	Reservatet, og særleg Kvernholmen, bør ha fleire høvelege reirplassar for desse artane. Bestandsteltjingar bør ha særleg fokus på om slike artar tek til å hekke i reservatet.

Aktuelle tiltak

Holmane vil bli nærare undersøkt for mink. Om mink enno finst her, kan det bli aktuelt med tiltak for å fjerne den.

Overvaking

Området skal bestandstelt minimum kvart 4. år i samband med den generelle kartlegginga av sjøfugl i Hordaland. Det er i slikt samband avgjerande at ein går i land på begge holmane, for særleg på Rosmunnen vert fuglemengdene sterkt underestimerte om ein ikkje går i land.

Over: Det var stor skilnad på reproduksjonen på Rosmunnen og Kvernholmen i 2011, der førstnemnde utmerka seg med høg produksjon. Dette synest å vere eit gjennomgåande trekk mange år.

Venstre: Detalj frå Kvernholmen 16.6.2011. Det er på denne holmen det meste vegetasjonsdekket finst. Difor er det også her at spor etter beitande grågås er å finne. Det var slike spor her i 2011, men gås vart ikkje direkte observert dette året.

Bilete: Stein Byrkjeland.

Øvst: Når fuglane i dette reservatet skal teljast opp, MÅ ein gå i land — elles vert tala altfor låge. Besøket bør vere kortvarig av omsyn til fuglane. Frå Rosmunnan 16.6.2011.

Midten: Rosmunnan 16.6.2011. Dei fleste gråmåsans hekkar på hylla framfor den bratte veggen på biletet.

Under: Kvernholmen 16.6.2011.

Alle fotos: Stein Byrkjeland.

Fordeling av sjøfugl (tal hekkande par) på Kvernholmen og Rosmunnan 16.6.2011		
Art	Kvernholmen	Rosmunnan
Svartbak	18	4
Sildemåse	-	22
Gråmåse	1	100
Fiskemåse	-	3-4
Tjeld	3	1

Litle Gåsøy, Skarvøy og Store Lambholmen naturreservat

Skarvøy er den midtre av dei tre holmane som utgjør dette naturreservatet. Dette er holmar med harde bergartar og lite vegetasjonsdekke. Skarvøy har mest ikkje hekkande sjøfugl i dag, men på 1990-talet etablerte det seg ein relativt stor hekkkoloni med sildemåse her, som forsvann like fort som den kom. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette reservatet (ofte forkorta til Gåsøyane naturreservat) utgjørast av 3 av holmane i ei eksponert øygruppe utanfor Telavåg. Øyane har harde bergartar og lite vegetasjon, men har vore kjende som hekkestad for sjøfugl i lang tid. Nærområdet er svært rikt på må skjær og holmar, og farvatnet er mange stader grunt. Saman med Kvernholmen og Rosmunnen naturreservat ligg Gåsøyane innanfor grensene til eit kandidat område for marin verneplan, difor er rike førekomstar av stortare i området ikkje lov å hauste.

Gåsøyane er i utgangspunktet ein klassisk stormåsekoloni, men har også hatt ein mellomstor koloni av raudnebbterne. Denne har vore vekke i mange år, men det var positive trekk i utviklinga i 2011. Stormåsane har generelt greidd seg bra her, men sildemåsen har hatt ei påfallande utvikling. Langt på veg har dei ulike måseartane delt dei ulike holmane mellom seg.

Utgangspunkt for vernestatus (1979)

Måsekoloni (svartbak, sildemåse og gråmåse) samt 35 par raudnebbterne. Verneplanen skildrar at måsane og ternene heldt seg på kva sine holmar, utan å spesifisere dette nærare. Dette har langt på veg vore tilfelle også i ettertid. Sildemåsen har preferert Skarvøy. Gråmåsen og svartbak held seg mest på Store Lambholmen, medan ternene stort sett er å finne på Litle Gåsøy dei åra dei hekkar.

Tilstand 2011

Naturtilstand god på alle holmane. Det har ikkje vore vesentlege endringar i dette sidan verneplanen vart utforma.

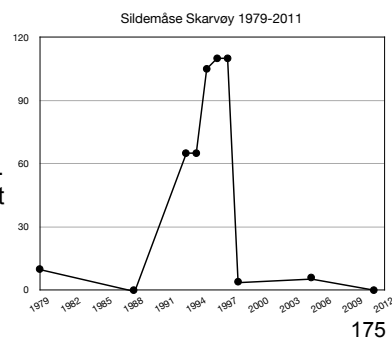
Stormåsane har fluktuert ein del over tid, men generelt er tilstanden tilfredsstillande. Ternene har vore fråverande sidan 1995 og ville mest vere å rekne som utgått, om det ikkje var for at det plutselig vart liv i kolonien på Litle Gåsøy i 2011.

Mest truleg finst det mink i dette reservatet i dag. Med så mange øyar i nærområdet er dette ei problemstilling som er mest uråd å handtere. Men oter er også naturleg reetablert i denne øygruppa, så det er kanskje von om at mink vil vere ein mindre vesentleg faktor for sjøfuglane her med tida.

Litle Gåsøy, Skarvøy og Store Lambholmen NR Sund kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 202 daa, der 69 daa er landareal
Naturbase	VV0001600
UTM 32N	6685683 / 276101
Eigarar	
36/1	Rikard Bertin Selstø
36/2	Hilde Margrethe Moen
36/3,6,11	Rolf Gunnar Selstø Arthur Ingebrigt Selstø
36/4	Berit Hermina Pedersen Øystein Ansgar Pedersen
36/5	Bente M Rishes Selstø Ragnar Selstø
36/7	Maritha Søyland Halvard Toft
36/14	Nils Magnar Selstø
36/15	Oskar Ingebrigt Selstø
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta, men det er gjort framlegg om forbod ettersom området inngår i kandidat område for marint vern.
Trugsmål	Mink: Status i dag uvisst, men førekomst er sannsynleg.

Bestand (par)	1979	2011
Svartbak	32	11
Sildemåse	10	-
Gråmåse	25	21
Fiskemåse	-	1
Raudnebbterne	35	14
Makrellterne	-	6
Ærfugl	2	1
Tjeld	1	3
Raudstilk	1	-
Steinvendar	-	1

Registrering 2014 (6.7):
Svartbak 5 par, Gråmåse 14 par, Sildemåse 15 par, Tjeld 1 par, Ærfugl 1 ungekull, Havørn 1 par i nærområdet.

Gåsøyane naturreservat er omgjeve av eit omfattande øyrike, her sett frå Store Lambholmen. Over tid har det vore påfallande lite sjøfugl å sjå på denne delen av kysten, til trass for at området tilsynelatande skulle ha gode føresetnader for livskraftige bestandar av mange artar. Minken kan vere ein medverkande faktor her, men med så mange øyar i nærleiken til reservatet og relativt kort avstand til hovudøya Sotra, er den vanskeleg å gjere noko med. Dersom bestanden av oter held fram med å byggje seg opp her, kan dette få konsekvensar for bestanden av mink. Naturreservata SV i Sund kommune kan bli viktige for å lære meir om desse samanhengane, og korleis effektane kan bli på sjøfuglane. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Det finst eit etablert hubropar i nærleiken, og dessutan fleire par havørn. Delar av året er det truleg viktig for hubroen at dette sjøfuglreservatet har tilfredsstillande utvikling og produksjon.

Bestandsutvikling

Generelt har utviklinga vore betre her enn i mange andre sjøfuglreservat i Hordaland, sjølv om bestandane ikkje er større i 2011 enn får registreringsarbeidet for sjøfuglverneplanen vart gjort. Bestandane av svartbak og gråmåse har fluktuert naturleg, men ligg i dag på same nivå som kring 1980. Gråmåsen hekkar først og fremst på Store Lambøy, svartbaken meir spreidd på alle holmane, og også på andre holmar i nærleiken som ikkje er omfatta av vernevedtaket. Sildemåsen har mest utelukkande hekka på Skarvøy. Utviklinga for denne arten er påfallande. Det hekka berre kring 10 par her i 1979, og ingen i 1988 (1988 var tydelegvis eit svartår, det hekka ikkje fugl i reservatet i det heile det året). Etter dette — kanskje allereie i 1989 — tok bestanden seg raskt opp til eit nivå på kring 110 par i åra 1995-1997, deretter temmeleg raskt ned til omtrent eit 0-nivå att. Det er ein interessant dynamikk som ikkje er udelt lett å forklare, men det kan eit stykke på vek forklare bestandsutviklinga i andre koloniar på og rundt Sotra i nyare tid.

Det kjem ikkje fram i diagramma for dei ulike artane i dette reservatet, men etter at reservatet var tomt i 1988, var mengdene av måsar i åra 1989-1991 om lag det dobbelte og vel så det i høve til 1993. Diverre gjev ikkje oppsynsrapportane grunnlag for å slå fast kva måseartar som har veksla mest i den perioden, men kan hende hadde sildemåsen nokre gode år også då.

Måsane hadde ikkje spesielt god reproduksjon i dette reservatet i 2011. På Store Lambholmen vart bestanden den 16/6 vurdert til 21 par gråmåse og 8 par svartbak, men det vart berre funne 2 ungar av gråmåse og eitt forlate svartbakreir med egg, men måsane varsla intenst då observatøren var i land.

Raudnebbterna har hatt same negative utviklinga her som dei fleste andre stader på kysten. Det var bra ternehekkning her i 1994, men sidan har arten vore så godt som fråverande inntil ein koloni på 20 par var tilbake på Litle Gåsøy i 2011. Det vart funne 10 reir med egg her den 16/6, men tilsynelatande hadde ein del av para ikkje lagt egg enno på det tidspunktet. Det har vore sett ternar her også i åra etter dette, men ikkje i same mengd.

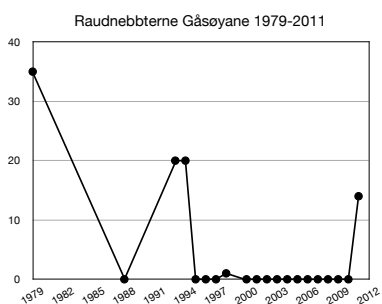
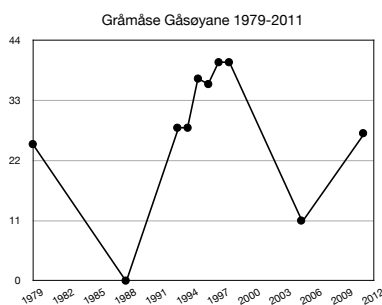
Det vart sett ein steinvendar på Litle Gåsøy 16.6.2011. Saman med Raunøy i Masfjorden er dette einaste lokaliteten i Hordaland utanom Hardangervidda at arten er sett i hekketida i nyare tid.

Det vart funne eit ærfuglreir med 4 egg på Litle Gåsøy 16.6.2011. Nokre få par ærfugl hekkar truleg regulært i reservatet. Området er viktig for ærfugl til andre årstider, og også for overvintrade skarv og havelle.

Ein kan undre seg over opphavet til stadnamnet Gåsøyane, for grågås er mest aldri sett i dette reservatet, og gåsa har heller ikkje mykje å beite på her. Men Store Lambholmen og Skarvøy har mange sprekker i berget, så reservatet vert vurdert som potensiell hekkplass for toppskarv og teist i framtida.

Trugsmål

Ingen særskilde, ut over det som elles alltid gjeld for sjøfuglane på Vestlandet. Dårleg reproduksjon hjå måsane og sein egglegging for ternene kan kanskje ha samanheng med predasjon frå mink. Det er i så fall vanskeleg å gjere noko med, men holmane bør undersøkjast med spesialtrenna hund eitt av dei næraste åra for å slå fast om mink er til stades med fast bestand i området.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Tilsynelatande i god tilstand. Påverknaden av fuglegjødsling er ikkje stor her, vert truleg skylt vekk av brottsjøar om vinteren.
Stormåsar	God	Reservatet har greidd seg godt i tider som har vore negative mange andre stader. Bestandane av svartbak og gråmåse er om lag som på vernetidspunktet. Sildemåsen har hatt ei spesiell, men naturleg, utvikling.
Raudnebbterne	Middels	Var fråverande siden 1995 og fram til 2011, men positive trekk å sjå dei siste åra.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i dette reservatet, men status er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	God tilstand skal oppretthaldast som på vernetidspunktet på alle holmane.
Stormåsar	2011	Reservatet skal ha livskraftig bestand av alle 3 artar, med tilfredsstillande reproduksjon.
Terner	2018	Reservatet skal ha fast reproduserande bestand av ternar, då særleg raudnebbterne, minimum kvart 2. år i snitt.
Framande artar	2018	Reservatet skal så langt som mogleg ikkje ha fast eller reproduserande bestand av villmink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2011	Naturreservatet skal utan skjøtsel og ekstraordinære tiltak utover eventuelt å fjerne framande artar vere eit døme på naturleg utvikling hjå stormåsar (svartbak, gråmåse, sildemåse) og ternar, og eit referansepunkt for miljøtilstanden i eit framtidig marint reservat.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Kartlegging av mink	2014-	Det skal stadfestast kva status mink har i dette reservatet i dag. Mink som vert påvist i reservatet skal så langt som råd fjernast. Reservatet bør sjekkast jamleg med spesialtrena hund.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal først på gjeldande skjema.
Terner	2014-	Dersom ternar tek opp att hekking i reservatet meir permanent enn det som har vore tilfellet på 1990- og 2000-talet, må Little Gåsøy og naboholmane sjekkast årleg for hekking av desse artane. I tilfelle hekking, må kolonien også undersøkjast slik at ein kan slå fast kor mange ungar som vert flygedyktige.
Toppskarv og teist	2014-	Store Lambøy og Skarvøy bør ha fleire høvelege reirplassar for desse artane. Bestandsteljingar bør ha særleg fokus på om slike artar tek til å hekke i reservatet.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011 så langt dette let seg gjere ein slik stad. Området er vêrhardt, og mange verneskilt vert fjerna av brottsjøar og vinterstormar relativt kort tid etter at dei er sett opp. God skilting er viktig her, ettersom holmane er relativt låge og sikkert attraktive å gå i land på ein god dag sommarstid.

Aktuelle tiltak

Det bør undersøkjast kva status mink har i området for tida. Elles ingen særskilde tiltak.

Overvaking

Bestandane av hekkande sjøfugl bør teljast opp minimum vart 4. år i samband med ordinær sjøfuglovervaking i Hordaland. Om ternene viser teikn til å hekke meir permanent i reservatet, bør dette følgjast opp årleg, og reproduksjonen i form av tal flygedyktige ungar registrerast. Store Lambholmen og Skarvøy bør undersøkjast for mogleg hekkande teist og toppskarv når ein likevel er i land.

Parti frå Store Lambholmen 16.6.2011. Både Store Lambholmen og Skarvøy har mange slike sprekkar i berget. Med omfattande areal tareskog i nærområda til desse holmane, skulle ein tru tilhøva låg godt til rette for hekking av artar som toppskarv og teist. Så langt er desse artane ikkje registrert hekkande sørvest i Sund kommune, i alle fall ikkje i nyare tid. Slike plassar kan også vere gode plassar for minken å ha bøl og skjule seg. Foto: Stein Byrkjeland.

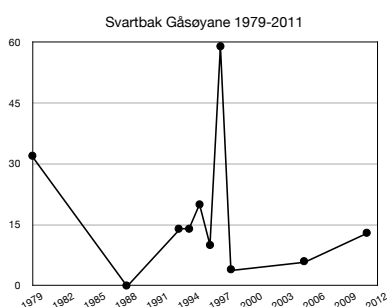

Parti frå Store Lambholmen 16.6.2011. Det er lite vegetasjon både på denne og dei andre holmane i reservatet. I hovudsak er holmane blankskurte berg, der eit fåtal artar lav har avna å klore seg fast. Foto: Stein Byrkjeland.

Little Gåsøy 16.6.2011. Det er denne holmen som er den viktigaste hekkestaden for terner i området. Ternekolonien i 2011 låg på dei lågaste berga ned mot sjøen, på innsida av holmen — godt skjerma mot høg sjø frå storhavet. Kolonien var i egglegging den 16. juni, og mange av para hadde enno ikkje begynt å legge egg. Dette er seinare enn vanleg, kanskje har det første eggleggingsforsøket blitt predert av mink eller måsar? Foto: Stein Byrkjeland.

Fordeling av tal hekkepar av ulike artar på dei ulike holmane i naturreservatet, 1993 og 2011. Det var ingen indikasjon på at steinvendar- en hekka på Little Gåsøy i 2011, mest truleg var det ein tilfeldig observasjon, men dette vart ikkje så godt undersøkt.

Art	St Lambholmen		Skarvøy		Little Gåsøy	
	1993	2011	1993	2011	1993	2011
Svartbak	6-7	8	5	1	2	2
Gråmåse	25	21	-	-	3	-
Sildemåse	2	-	60	-	3	-
Fiskemåse	-	-	4-5	-	4	1
Raudnebbterne	-	-	10	-	10	14
Makrellterne	-	-	-	-	-	6
Ærfugl	-	-	-	-	2	1
Tjeld	?	1	?	-	?	2
Raudstilk	-	-	1	-	-	-
Steinvendar	-	-	-	-	-	(1)

Ringaskjer naturreservat

Ringaskjer naturreservat 16.6.2011. Skogen på holmen kunne godt vore fjerna, men det har lite for seg med den bestandsutviklinga som her har vore. Foto: Stein Byrkjeland.

Ringaskjer NR Fjell kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 18 daa, der 2 daa er landareal
Naturbase	VV00001725
UTM 32N	6693684 / 289608
Eigarar	
50/232	John Kjellevold
Ferdse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei
Taretråling	Tillate etter avtale med Fiskeridirektoratet 2004, men retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Status i dag uviss, men førekomst er sannsynleg.

Bestand (par)	1980	2011
Makrellterne	16-18	-
Fiskemåse	2	1
Tjeld	1	-
Raudstilk	1	-
Registrering 2014 (7.7): Tomt for sjøfugl.		

Ringaskjer er eit lite skjer i Raunefjorden like på grensa til Bergen kommune. Det ligg i eit område med mykje båttrafikk, og bustadområde ligg ikkje langt unna på Sotra. Det vart verna fordi det fanst ein mellomstor hekkekoloni med makrellterne her i 1980. Denne kolonien gjekk ut tidleg, og med unnatak av 3 par som gjorde hekkforsøk her i 1990, har det ikkje hekka ternar her sidan området vart verna.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein hekkekoloni på 16-18 par makrellterne.

Tilstand 2011

Det står ei klynge med relativt store furutre sentralt på holmen. Dei har ingen positiv funksjon i høve til verneføremålet, kanskje ein negativ. Det er likevel neppe desse som gjer at ternene ikkje har hekka her på fleire tiår.

Bestandsutviklinga for makrellterna har vore klart negativ her.

Det er svært sannsynleg at det finst mink i området, og at denne i så fall er innom dette reservatet frå tid til anna.

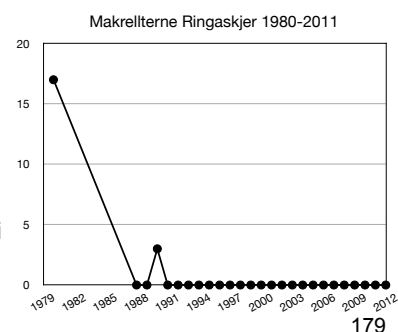
Bestandsutvikling

Negativ. Kolonien var ikkje så stor i utgangspunktet, men den har vore så godt som heilt fråverande sidan i alle fall 1988. Den gjekk ut ein gong mellom 1980 og 1988, det finst ikkje registreringar frå dei åra. Det var eit par fiskande raudnebbterne å sjå i nærrområda i Raunefjorden 16.6.2011, men dei såg ikkje ut til å vere heimehøyrande på Ringaskjer.

Trugsmål

Det ligg nært å meine at næringssvikt er årsaka til at ternene ikkje har hekka her på lenge, men det treng ikkje vere den einaste årsaka. Dei seinare åra har det hekka makrellterner i alle fall fire andre stader i dette fjordkomplekset. Dei må ha funne mat i alle fall i delar av sesongen. Det kan rett og slett vere at kolonien på Ringaskjer har flytta til ein av desse andre stadene.

Mink er definitivt også eit trugsmål i eit slikt område, men neppe større her enn i dei fire andre nemnde koloniane i nærleiken.

Klynga med furutre som står på Ringaskjer har ingen positiv funksjon, men er neppe årsaka til fråveret av terner. Delar av skjeret et tross alt godt intakt. Det er mykje ferdsløse i dette området. Ein har ikkje dokumentasjon på at folk har gått i land i hekketida og øydelagt sesongen for ternene, men ein kan ikkje sjå vekk ifrå denne faktoren ein slik stad.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Manglande nærvær av ternar gjorde at underskiltet om ferdsløse vart teke ned i 1997, og har sidan ikkje vore sett opp att. Det skal på plass dersom fuglar på ny tek til å hekke på Ringaskjer.

Aktuelle tiltak

Treklynga med furu kan godt fjernast, men dette er ikkje eit prioritert tiltak. Skulle ternar på ny ta plassen i bruk, bør desse trea fjernast i etterkant av den aktuelle hekkesesongen.

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær kartlegging av sjøfuglane i Hordaland. Området ligg sentralt i leia for mange relevante oppsynsaktivitetar på kysten. Skulle hekkande sjøfugl etablere seg att her, vil det raskt bli registrert. I så fall bør kanskje overvaksingsregimet endrast.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere så godt oppgradert som råd. Underskilt om ferdsløse treng ikkje sett opp før ternar påviseleg har vendt tilbake for hekking ein sesong.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljast kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.
Terner	2014-	Dersom ternar tek opp att hekking i reservatet meir permanent enn det som har vore tilfellet på 1990- og 2000-talet, må Ringaskjer skjekkast årleg for hekking av desse artane. I tilfelle hekking, må kolonien også undersøkjast slik at ein kan slå fast kor mange ungar som vert flygedyktige.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Grasmark	Middels	Det meste av holmen har tilfredsstillande kvalitet. Unnataket er ei treklynge med ganske høg-vaksen furu. Denne har ingen misjon for hekkande sjøfugl, men den er ikkje så omfattande at den er destruktiv heller.
Makrellterne	Dårleg	Kolonien gjekk ut ein gong før 1988. Etter dette har berre eit fåtal ternar vore innom i eitt einskild år (1990).
Framande artar	Middels	Ein må rekne med at mink jamleg er innom dette reservatet.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar		Naturtypen sin tilstand skal endrast frå middels til god, gjennom aktiv skjøtsel. Dette treng ikkje prioriterast før ternar har returnert til Ringaskjer for hekking i minst 2 sesongar.
Framande artar	2025	Reservatet skal så langt som mogleg ikkje ha fast eller reproduserande bestand av villmink.

Lønøy naturreservat

Parti frå Lønøy naturreservat 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Lønøy (lokalt kjent som Lønø) er eit frittliggjande øykompleks vest av Lokøy og Algrøy i Fjell. Avstanden til desse øyane er 1,1 km, og havstykket ut hit er ope og vêrhardt. Likevel er øygruppa eit attraktivt båtutfartsområde på gode dagar, for dei som har eigna båt for det. Av denne grunn er storparten av øyane statleg sikra friluftsområde, med friluftsrådet som formell eigar.

For sjøfuglane er det knapt mogleg å kome nærare matfatet i Nordsjøen enn dette. Det er stormåsar og raudnebbterne som er grunnlaget for vernet av delar av desse øyane. Ternene har møtt dei same problema her som elles på Vestlandet, medan stormåsan har greidd seg greitt. Mesteparten hekkar likevel utanfor dei etablerte reservatgrensene, og ei grensejustering kan vere på sin plass.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Rikt sjøfuglområde både når det gjeld artar og individ, med hovudvekt på stormåsar (svartbak, gråmåse, sildemåse) og raudnebbterne. Då hekka fuglane på sørøst delar av Storelønø, samt på Littalønø. Eit område lenger nord, på vestsida av Storelønø, vart det og gjort framlegg om å verne. Her vart vern ikkje gjennomført.

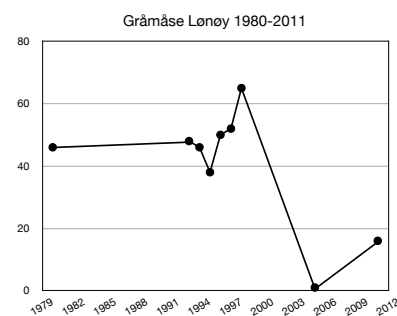
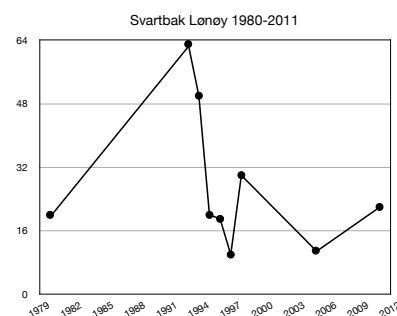
Tilstand 2011

Naturtilstanden ser tilfredsstillande ut. Øyane er for det meste svaberg og grasbakkar, men sør på Storelønø finst også noko lynghei. Det er beitande sau på Storelønø, men dei har sjeldan vore observerte i den delen av øya som er verna. Like fullt er det ikkje påkravd med skjøtsel her. Det er det heller ikkje på Littalønø. Det vart ikkje registrert beitedyr der 16.6.2011, men holmen ser ut til å ha vore tilfredsstillande beita inntil det siste. Sængholmen (utanfor naturreservatet) har lite vegetasjon og krev ikkje skjøtsel.

Sildemåsen har ikkje hekka i dette reservatet i seinare år, men svartbak og gråmåse har over tid greidd seg bra. Dei har like fullt skifta hekkeplass. Littalønø er framleis i bruk, og er det viktigaste einskildområdet i dag. Med tida har også Sængholmen blitt eit viktig område, men denne holmen er ikkje inkludert i reservatet ettersom situasjonen var annleis i 1980. På Storelønø er det mest ikkje hekkande sjøfugl i dag, noko det knapt har vore sidan vernet vart etablert i 1987. Bruken av resten av Storelønø til friluftsføremål kan kanskje vere noko av årsaka til det, sjølv om ein ikkje har rapportar som tyder på at reglane om ferdslerestriksjonar her ikkje vert følgt.

Lønøy NR	
Fjell kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgj res)
Areal	ca 339 daa, der 231 daa er landareal
Naturbase	VV00001629
UTM 32N	6694441 / 273466
Eigarar	
14/4 Kirsten Mikkeline Lokøy 14/10,11,13,14 Bergen og om- land friluftsråd	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Delvis
Taretråling	Tillate etter verne- forskrifta, men retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Finst i reserva- tet. 2 ind var påvist med spesialtrene hund i oktober 2013.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	18-22	30
Sildemåse	38-40	1
Gråmåse	43-48	16
Fiskemåse	6-8	-
Raudnebbterne	50-60	-
Tjeld	10	?
Ærfugl	-	++
Grågås	-	-
Registrering 2014 (2.7): Svartbak 15 par, Gråmåse 19 par, Makrellterne 4 par, Tjeld 2 par.		

Storelønno ser ut til å ha mista sin funksjon som hekkeområde for sjøfugl, men dette må verifiserast betre i 2014 og 2015. I 2011 hekka berre eitt sjøfuglpar i denne delen av naturreservatet. Her er ein av svartbakane i det paret. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Nokre småholmar/skjer mellom Littalønno og Sængholmen var dei viktigaste områda for raudnebbternene i 1993 og 1995. Heller ikkje desse skjera inngår i vernet.

Det finst mink på desse øyane. Øyane vart undersøkte i oktober 2013 med spesialtrena hund. Det vart då påvist 2 mink, der den eine vart avliva. Dette vart eit ungdyr, noko som sterkt tyder på at det finst reproduserande minkbestand her ute, ettersom avstanden inn til resten av Sotra er såpass lang (1,1 km på det kortaste). Det bør vere mogleg å eliminere denne stamma av villmink dei næraste åra. Oter er enno ikkje registrert på Lønno, men vil kanskje kome naturleg med tida.

På Storelønno er det ein god del ferdslø i dag ettersom dette er eit sikra friluftsområde, og det er også mogleg for friluftsfolket å leige seg hus her. Det er uvisst i kva grad dette genererer ferdslø i den delen av øya som er verna. På Littalønno og Sængholmen er det mest ikkje ferdslø i det heile. Det er heller ikkje naturleg, for det er mykje svell i sundet mellom desse øyane og Storelønno, og folk flest har ingen grunn til å ta seg fram hit.

Bestandsutvikling

Bestandsutviklinga er grei for *svartbaken* sin del, men arten hekkar i dag på andre holmar enn den gjorde tidlegare. Svartbaken her ute hadde ein viss ungeproduksjon 16.6.2011, sjølv om den vanskeleg kan kallast god. Bestanden av *gråmåse* har vore låg det siste tiåret. I 2011 hekka 16 par her ute — det er langt mindre enn før, men trass alt ei klar betring sidan 2005 då ikkje eit einaste par hekka. Dei fleste av gråmåsane hekka på utsida av Littalønno i 2011, medan hovudtyngda av svartbaken her heldt seg på toppen og på innsida av holmen. *Sildemåsen* fekk ein knekk langt tidlegare — relativt parallelt med Ertenøya i Askøy og fleire andre koloniar i regionen — og er i dag mest heilt ute ved Lønno.

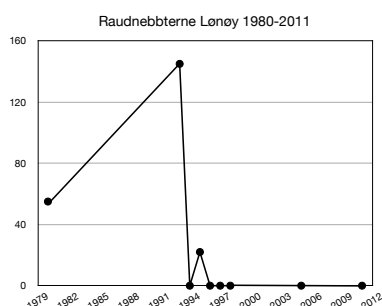
Raudnebbterna har hatt same utviklinga ved Lønno som i mange andre reservat i fylket. Det hekka om lag 145 par her i 1993, og 20-25 par i 1995, men etter det er ikkje arten dokumentert som hekkefugl ved Lønno. Begge desse åra hekka ternene på dei små skjera mellom Littalønno og Sængholmen, i 1993 også på Sængholmen. Begge desse områda er utanfor reservatgrensene. Kvar dei hekka i 1980 er uvisst.

I periodar er det mykje ærfugl i dette området. Det er gjerne mytande fuglar, eller fuglar som overvintrar her. Truleg hekkar det også nokre par av arten i denne øygruppa. 3 *småspove* vart sett her under registreringa i 1993. Det er ikkje usannsynleg — kanskje mest sannsynleg — at denne arten kan ha ein av hekkestadene sine på Vestlandskysten her.

Trugsmål

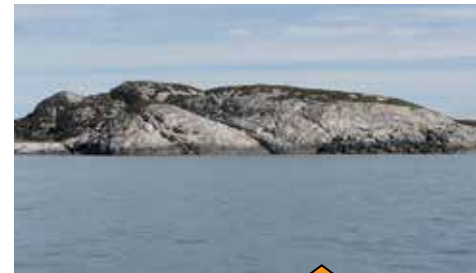
Området har dokumentert bestand av mink i 2013. Det er grunn til å tru at den er fast etablert her og reproduserande. Mink er gjerne ikkje like mykje eit problem for stormåsen som for ternar, teist og andre mindre sjøfuglartar, så det er uvisst i kva grad den har hatt innverknad på sjøfuglbestandane her over tid.

Ferdslø kan — i alle fall i teorien — vere eit problem i den delen av reservatet som ligg på Storelønno. Det er ikkje dokumentert, men det vil nesten vere rart om ikkje turgåarar og hundar har hatt ein viss innverknad på at måsane ikkje har nytta denne

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Tilsynelatende i god tilstand. Påverknaden av fuglegjødsling er ikkje stor her, vert truleg skylt vekk av brottsjøar om vinteren.
Lynghei	God	Gjeld berre delar av den delen av reservatet som ligg på Storelønø. Resten av reservatet har ikkje lynghei.
Stormåsar	Middels	Reservatet har greidd seg godt i tider som har vore negative mange andre stader. Bestandane av svartbak er om lag som på vernetidspunktet. Sildemåsen har hatt ei spesiell, men naturleg, utvikling. Gråmåsen viser teikn til å ta seg opp att.
Raudnebbterne	Dårleg	Har vore fråverande sidan 1995
Framande artar	Dårleg	Mink er påvist på Lønø i oktober 2013. Truleg reproduserande bestand her.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	God tilstand skal oppretthaldast som på vernetidspunktet på alle holmane.
Stormåsar	2015	Reservatet skal ha livskraftig bestand av alle artar som er naturleg for reservatet, med tilfredsstillande reproduksjon utan påverknad frå friluftsliv eller annan menneskeleg aktivitet. Tilstand skal oppgraderast frå middles til god.
Raudnebbterne	2020	Reservatet bør ha fast reproduserande bestand av terner, då særleg raudnebbterne, minimum kvart 2. år i snitt..
Framande artar	2016	Reservatet og resten av øygruppa ved Lønø skal vere fritt for mink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2016	Naturreservatet skal utan skjøtsel og ekstraordinære tiltak utover eventuelt å fjerne framande artar vere eit døme på naturleg utvikling hjå stormåsar (svartbak, gråmåse, sildemåse) og terner.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt og underskilt skal vere så godt oppgradert som råd. Dette er særleg viktig på Storelønø dersom dette frameis vert ein del av reservatet.
Kartlegging av sjøfugl	juni 2016 juni 2017	Heile øygruppa skal kartleggjast i detalj for sjøfugl, som grunnlagsmateriale for eventuelt å gjere framlegg om grenseendring slik at framlegget vert mest mogleg i tråd med den reelle situasjonen. Må gjerast over 2 år.
Mytetteljing av ærfugl	Primo august 2016	Særleg områda nord for Lønø ser ut til å ha blitt viktige myteområde for ærfugl dei seinare åra. Verdien av dette området bør klarleggjast betre og korrespondere med den andre kartlegginga av sjøfugl (tiltaket ovanfor).
Grenseendring	2017	På bakgrunn av kartlegginga ovenfor skal fylkesmannen gjere framlegg for Miljødirektoratet om grenseendring for reservatet, i tråd med kva området som er viktigast for fuglane i dag.
Uttak av mink	2013-2017	All mink i reservatet og elles på Lønø skal fjernast ved hjelp av spsialtrena hund. Fellefangst er eit lite aktuelt tiltak her ute ettersom det er vanskeleg å overhalde krava som gjeld for tilsyn med slike feller.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.

Storelønø 16.6.2011. Denne delen av øya ser ut som svært mange øyar på Vestlandskysten gjer. Eit særtrekk er likevel at øya ligg så langt ute, og relativt isolert frå resten av kysten. Foto: Stein Byrkjeland.

Art	Storelønø (del av NR)		Litlalønø (del av NR)		Sængholmen (ikkje NR)	
	1993	2011	1993	2011	1993	2011
Svartbak	-	1	15-20	16	35	13
Gråmåse	-	-	40	15	8	1
Sildemåse	-	-	-	1	4-5	-
Fiskemåse	-	-	-	-	-	-
Raudnebbterne	-	-	-	-	145	-
Småspove	-	-	-	-	(3)	-

Fordeling av tal hekkepar av ulike artar på dei ulike holmane i og utanfor naturreservatet, 1993 og 2011. Skjera mellom Sængholmen og Litlalønø er her lagt inn under Sængholmen, ettersom heller ikkje desse er underlagt vern etter naturmangfaldlova.

delen av reservatet på lang tid. Men det kan også vere heilt naturlege årsaker til at denne utviklinga har funne stad.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende, utover det som er nemnt under trugsmål.

Skilting

OK pr 2011. Det er ved ein feil sett opp verneskilt på Sængholmen, sjølv om denne holmen ikkje er ein del av reservatet. Det har aldri vore årsak til reaksjon frå nokon, så skilta har blitt ståande ettersom dei faktisk er nyttige!

Aktuelle tiltak

Mink bør eliminerast heilt i dette reservatet. Det bør vere mogleg ved hjelp av spesialtrene hund. Ein ungmink vart teken ut ved denne metoden i oktober 2013, medan ein annan mink då sleppte unna. Truleg er det fleire dyr enn dette på øyane.

Vernegrensene er lite tidsmessige for dagens situasjon. Dei bør justerast, om mogleg som ei mindre grensejustering frå Miljødirektoratet si side. Det bør vere kurant og konfliktfritt, ettersom dei aktuelle områda allereie er i statleg eige og den føreslegne løysinga er endå meir tenleg for friluftslivsinteressene enn situasjonen er i dag.

Overvaking

Sjøfuglbestandane må teljast skikkeleg opp minimum kvart 4. år i samband med generell sjøfuglkartlegging i Hordaland, og resultatata førast på gjeldande skjema. Før ein eventuelt justerer vernegrensene i området, bør heile øykomplekset undersøkjast av kompetent ornitolog for å vurdere om framlegget i denne forvaltingsplanen er fullgodt.

Littlelønø til venstre og ein liten del av Storelønø til høgre, 16.6.2011. Det er på Littlelønø dei aller fleste gråmåsans i reservatet hekkar i dag. Foto: Stein Byrkjeland.

Frå sundet mellom Littlelønø og Sængholmen 16.6.2011. Sængholmen til høgre. Sængholmen er ikkje underlagt vern etter naturmangfaldlova, slik vernereglane er i dag. Foto: Stein Byrkjeland.

Løno

— friluftsområde og sjøfuglreservat i kombinasjon

Det var fast busetnad på Løno frå 1845 til 1951, med 7 bustadhus og 6 gardsbruk. Løno hadde eigen skule og var sjølvforsynt med poteter, grønnsaker og fôr til dyra. Fiske og sjøfart var hovudnæringa.

I dag står berre eitt hus og eit naust att. Dette vert disponert av Bergen og Omland Friluftsråd, og vert leigd ut til interesserte. Prisen er kr 400 pr døgn i helgene og halvparten av dette i vekedagane. Dei som leiger huset vert informert om at delar av øya er sjøfuglreservat, og at hundar skal haldast i band. Friluftsrådet er dessutan eigar eller medeigar i om lag 6/7 av arealet på Løno.

Det er mange fine teltplassar på Løno, og desse vert mykje nytta av folk som vitjar øya i sommarsesongen. Husdyra som beitar på øya gjer sitt til at det er lett å ta seg rundt her, og turterrenget er særst attraktivt. Det er gode hamnetilhøve for småbåtar.

Søre delar av hovudøya er ein del av sjøfuglreservatet her. Ferdslforbodet i denne delen av reservatet vert ikkje handheva i dag, ettersom det ikkje har hekkja særleg med sjøfugl her på mange år. Kombinasjonen av eit friluftsområde og eit fuglereservat er sjeldan ideell, men i dette området må den akseptast. Holmane sørvest for Løno og Littløløno er områda som fuglane nyttar i dag, og desse er bra skåna for ferdsla frå friluftsfolket. I dette tilfellet ville ei grenseendring av sjøfuglreservatet vere naturleg.

Greipingen naturreservat

Greipingen NR Øygarden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 72 daa, der ca 30 daa er landareal
Naturbase	VV00001756
UTM 32N	6713226 / 271055
Eigarar	
38/1	Leif Inge Jakobsen
38/2	Johnny Rong
38/3	John Petter Olsen
38/4	Asbjørn Jarl Rong
38/5	Valter Rong
38/6	Roald Magne Rong
38/7	Inger-Lise Dingstad Rong
38/8	Harald Bjørn Rong
38/9	Svein Rong
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei, men tillate etter verneforskrifta.
Taretråling	Forbode etter verneforskrifta.
Trugsmål	<i>Mink:</i> Nei. Undersøkt med spesialtrena hund mars 2013. Ingen mink funne, heller ikkje sporteikn.

Greipingen er ein av dei ytste holmane i Hordaland. Skipstrafikken langs kysten like utanfor er stor, og det er såleis naturleg at det er plassert ei fyrlykt på toppen av holmen. Biletet er teke 10.6.2011.

Greipingen er ein frittliggjande og svært eksponert holme vest av Rongøy i Øygarden, heilt ut mot Nordsjøen. Den nordgåande kyststraumen passerer på begge sider av holmen, så tilhøva for sjøfugl skulle vere gode. Det er dei også. Det som finst av vegetasjon her ute er sterkt gjødsla, noko som fortel om omfattande og vedvarande bruk av sjøfugl — ikkje berre til hekking, men og som utsikts- og rasteplass om vinteren.

Bestandsutviklinga på Greipingen har vore positiv. Fleire nye artar har kome til, og dei samla bestandane har auka over tid. Produksjonen er tilsynelatande god i mange år, så staden kan ha ein viktig funksjon til å medverke til langvarig bestandsoppbygging andre stader i regionen.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

Sildemåsekoloni på 40-45 par i 1980.

Tilstand 2011

Eitt av våre aller mest livskraftige sjøfuglreservat denne sesongen. Hekkebestanden av sildemåse er vesentleg høgare enn på vernetidspunktet, og i tillegg bra bestandar av gråmåse, ærfugl samt nokre par med svartbak. God reproduksjon: Særs ufullstendig reirteljing resulterte i sildemåse 21 reir, gråmåse 13 reir, svartbak 2 reir, ærfugl 4 reir og toppskarv 13 reir. Reell bestand er vesentleg høgare, sjå tabell ved sidan av. I tillegg vart ein småspove sett, og Greipingen med naboholmar vert nytta som opphaldsstad for om lag 45 ikkje-hekkande ærfugl samt eit par tital unge toppskarv.

Toppskarven hekkar i revner i fjellet fleire stader på øya, og ungeproduksjonen er god. Kolonien er relativt nyetablert, men er allereie den største hekkekolonien for arten i fylket, nest etter Sørøyane i Bømlo.

Bestandsutvikling

Generelt særs positiv, for mest alle artar. Det hekkar langt fleire sjøfugl her i dag enn då verneplanen vart laga, men artsutvalet er noko annleis. I 1993 var t d sildemåsebestanden redusert til om lag 10 par (den har i ettertid teke seg opp att), medan det fanst 60 par svartbak og 40 par gråmåse dette året. Bestandsdata frå dette reservatet er dei fleste åra ufullstendige, ettersom det er naudsynt å gå i land her for å få oversikt, og mange dagar i sesongen er dette risikabelt. Ein ser t d ein del av toppskarvreira frå sjøen, men slett ikkje alle. Toppskarvkolonien her etablerte seg i 2002, og har no bygd seg opp til 15-20 hekkande par. Ungeproduksjonen har vore god dei åra dette har vore undersøkt, m a i 2011.

Teist vart registrert her med 2-4 ind årleg i perioden 1990-1992, og nokre få par hekka truleg då. Mest truleg hekkar ikkje arten her i dag, og har neppe gjort det på ein del år.

Greipingen er også viktig for sjøfugl utanom hekketid. Særleg gjeld dette for stormåsar om vinteren. Den 17.2.2011 var eksempelvis fleire hundre svartbak og gråmåse registrert her. Hovudtyngda av dette var vaksne og utfarga fuglar, og mykje av svartbaken syntest då å vere etablerte på holmen ettersom mange av dei sat spreidde og parvis. Den vurderinga var definitivt feil for svartbaken sin del. Det er heller ikkje kvart år ein ser store mengder svartbak på holmen til denne tid av året.

Bestand (par)	1980	2011
Sildemåse	45	70
Svartbak	-	5
Gråmåse	-	35
Toppskarv	-	18
Ærfugl	?	8

Bestand 2014 (18.6):

Svartbak 3 par, Gråmåse 123 par, Toppskarv 9-10 par, Tjeld 2 par, Svartand 70 ind.

Andre artar	
Oter	Fast bestand i nærleiken.
Mink	Dette er eitt av få sjøfuglreservat i Hordaland vi kan definere som minkfritt i dag.
Havørn	Avstand til næraste hekkestad <3 km

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Del av myteområde. Viktig overvintringsområde.
Toppskarv	God vinterførekomst
Storskarv	God vinterførekomst
Andre sjøfugl	Viktig vinterområde for stormåsar og havelle.

Trugsmål

Trugsmåla her ute er få og ikkje særleg omfattande. Næringssvikten generelt på kysten ser ikkje ut til å gjeve store utslag nett her. Holmen er dei fleste dagar utilrådeleg å prøve å gå i land på, så ferdsleforbodet fungerer greitt sjølv om naturoppsynet ikkje kan vere i området ofte. Det har vore rekna som sannsynleg at mink frå tid til annan har vore innom reservatet, men konkret undersøking i mars 2012 dokumenterte at reservatet var fritt for mink i alle fall då.

Sjøområda kring Greipingen og naboholmane har vore tildelt konsesjon for opptak av skjelsand dei siste 5 åra. Det er uvisst kva verknad dette kan ha på fuglelivet, men nokre av artane på Greipingen nyttar heilt avgjort desse områda til næringsøk. Ved søknad om lenging av denne konsesjonen i 2011 vart dette rådd i frå av miljøvernstyresmaktene.

Tekniske inngrep, påverknad

Det står ei fyrlykt på holmen. Det er i utgangspunktet uproblematisk, så lenge vedlikehald og tilsyn med dette anlegget skjer kontrollert og utanom den sentrale hekketida, og i tråd med dei føringar som gjeld etter vernereglane. Skjelsand-opptaket i dei nære marine områda er eit anna inngrep som kan gje indirekte effektar på fuglelivet i området. Denne aktiviteten har vore og er omfattande — gjeldande konsesjon gjev løyve til opptak av inntil 5000 m³ skjelsand årleg. Dette er berre ein mindre del av den samla ressursen som finst her, men det er det øvre laget av skjelsand som vert fjerna ved slik aktivitet, og det er også her dei fleste biologiske ressursane finst (børstemakk, marine botndyr, fiskeegg).

Skilting

Dette er ein utsett og vêrhard stad, og oppsette verneskilt i eit slikt område har gjerne kort «levetid». Naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt som fortel om ferdsleforbodet i hekketida må oppdaterast jamleg. Det er ikkje spesiell trong for oppsett av skilt på nye stader enn det så langt har vore.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilte innanfor grensene i sjølve reservatet.

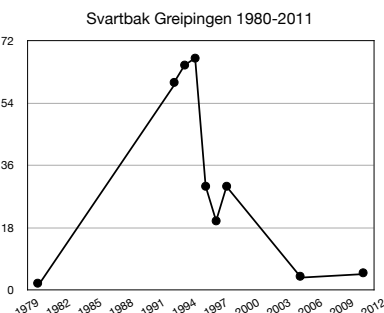
Overvaking

Området er i dag eitt av våre aller viktigaste sjøfuglreservat. Ettersom reproduksjonen generelt er god her, kan det ha ein viktig funksjon over tid også for andre hekkkoloniar av sjøfugl på kysten. Det er såleis viktig å overvake bestandsutviklinga her. Det kan ikkje gjerast fullgodt utan at ein går i land her, men ei ufullstendig teljing frå sjøen er betre enn inga teljing. Ilandstiging krev at naturoppsynet har med seg mannskap som kan gjere dette. Som eit minimum bør dette gjerast kvart 4. år, gjerne oftare, men særleg den hekkande toppskarven vert uroa ved slik aktivitet.

Sjøområda kring Greipingen inngår i det nasjonale overvåkingsprosjektet for sjøfugl om vinteren. Dette skjer ved årleg oppteling medio februar i SEAPOP-regi, og vart sett i verk i 2009. Denne overvakinga bør halde fram med same metodikk.

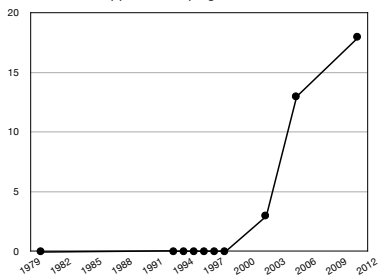

Greipingen har mange sprekkar av denne typen. Det er særleg slike stader toppskarven har etablert seg i dag, og nokre av desse sprekkene bør også ha potensial for hekkande teist.

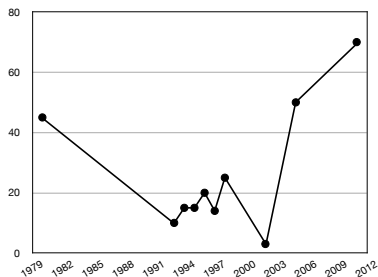

Naturkvaliteter	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	
Sildemåse	God	Som einaste verneområde i Hordaland, har bestanden teke seg opp etter vernetidspunktet.
Gråmåse	God	
Toppskarv	God	Relativt nyetablert koloni, først konstatert i 2002. Bestanden er for tida i framgang.
Framande artar	God	Reservatet var fritt for mink i mars 2013.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at den fungerer fullgodt for sjøfuglartane som naturleg finst her. Målet reknast som oppnådd pr 2011.
Måsar	2011	Den samla hekkebestanden av måsar skal minst vere av same storleik som ved registreringa for sjøfuglverneplanen.
Framande artar	2013	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for skadegjerande framande artar — i dette tilfellet mink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2011	Reservatet skal dei fleste år ha så god sjøfuglproduksjon at det kan bidra til regional oppattbygging av bestandar utanfor reservatgrensene.

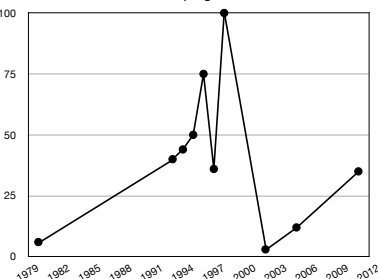
Toppskarv Greipingen 1980-2011

Sildemåse Greipingen 1980-2011

Gråmåse Greipingen 1980-2011

Høgre: Naturtilstanden på Greipingen er god. Det gjer sitt til at sjøfuglbestandane har auka her. Bilete teke 10.6.2011.

Under: Øyriket vest i Øygarden, her sett frå nordaustsida av Greipingen, skulle i utgangspunktet ha gode tilhøve for sjøfugl. Greipingen er viktig for å oppretthalde bestandane. Begge fotos: Stein Byrkjeland.

Vinterbestanden av teist synest å ha teke seg litt opp på vestsida av Øygarden, m a kring Greipingen dei seinare åra. Det kan kanskje gje von om at arten blir ein meir vanleg hekkefugl her med tida. Foto: Ingvar Grastveit.

Tiltak		
Skilting	2011-	Området er verhardet, og det er ofte vanskeleg å kome i land. Oppsette skilt står sjeldan lenge her ettersom dei vert tekne av brottsjær. Skilta bør oppgraderast ved behov og høve.
Overvaking		
All sjøfugl	2013 -	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong årleg medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Om mogleg skal oppteljinga skje frå land. Teljing frå land kvart 4. år er minimumskrav. Ved landgang skal toppskarvreir totalteljast.

Ullebrotten naturreservat

Ullebrotten naturreservat 10.6.2011. Foto: Stein Byrllkjeland.

Ullebrotten er ein liten og særst låg holme nord for Rongulløy, heilt vest i Øygarden. Det har vore ein tradisjonell hekkestad for raudnebbterner, men kolonien har vore høgst variabel over tid. Den har diverre hatt same utviklinga som dei aller fleste hekkekoloniane av denne arten på Vestlandet, ettersom siste dokumentasjon på at ternene hekka her er så langt tilbake som 1994.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein raudnebbternekoloni på 21 par, forutan at det hekka steinvendar på øya den gongen.

Tilstand 2011

Naturtypen har grei tilstand. Det har ikkje ternekolonien, ettersom dei siste åra den var her var i 1990 og 1994. Heller ikkje steinvendar hekkar her i dag.

Det er uvisst om det er mink i dette området i dag, men det er å rekne med. I så fall er det ei problemstilling som er vanskeleg å handtere på ein slik kyststrekning.

Bestandsutvikling

Klart negativ. Ullebrotten har ord å seg for å vere ein tradisjonell hekkekoloni for ternar i lang tid tilbake, sjølv om skriftleg dokumentasjon på dette ikkje finst. Kolonien med raudnebbterne har aldri vore spesielt stor. Den greidde seg tydelegvis bra gjennom 1980-talet, men i 1990 var den redusert i storleik. Så var fuglane vekke nokre år, inntil eit mindre tal par gjorde hekkforsøk att i 1994. Sidan har ternehekking ikkje vore dokumentert her.

Steinvendar har ikkje vore rapportert frå dette reservatet sidan oppsynsordninga kom i gang i 1988.

Trugsmål

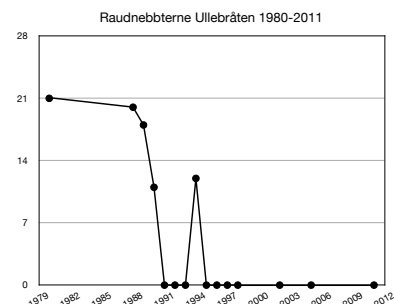
Det er truleg same faktor som gjer at ternene har gått ut her som har vore rådande elles på Vestlandet — vedvarande næringsvikt over tid. I tillegg kan mink godt ha spelt ei rolle her, men det er ikkje dokumentert. Det er heller ikkje urimeleg å tru at bestanden av mink i dette området er lågare i dag enn den har vore for eit tiår og to sidan.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Ullebrotten NR	
Øygarden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 36 daa, der 7 daa er landareal
Naturbase	VV00001757
UTM 32N	6714898 / 272194
Eigarar	
38/1	Leif Inge Jakobsen
38/2	Johnny Rong
38/3	John Petter Olsen
38/4	Asbjørn Jarl Rong
38/5	Valter Rong
38/6	Roald Magne Rong
38/7	Inger-Lise Dingstad Rong
38/8	Harald Bjørn Rong
38/9	Svein Rong
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7. Ferdsleforbodet vert ikkje handheva før ternar har returnert til staden.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta, men retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	Mink: Status uvisst, men det er sannsynleg at det finst mink i området.

Bestand (par)	1980	2011
Raudnebbterne	21	-
Svartbak	-	2
Fiskemåse	-	1
Ærfugl	+	+
Steinvendar	1	-
Tjeld	1	1
Registrering 2014 (18.6): Tomt for sjøfugl.		

Skilting

Sjøen hadde rive ned skiltet under bestndsregistreringa i 2011, men det har kome opp sidan. Manglande ternehekkning over tid har ført til at reglane om ferdsleforbod ikkje har vore handheva sidan 1999, og underskilta som fortel om dette kjem ikkje opp att før hekkande ternar påviseleg har returnert til staden.

Aktuelle tiltak

Ingen.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal overvakast kvart 4. år i samband med ordinær kartlegging av sjøfugl i Hordaland, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Om ternar skulle returnere til staden, må denne registreringsfrekvensen aukast, og årsproduksjonen i form av flygedyktige ungar registrerast.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere så godt oppgradert som råd. Underskilt om ferdsleforbod skal setjast opp dersom/ når hekkande ternar returnerar til staden.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandsteljast kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.
Ternar	2014-	Dersom ternar tek opp att hekking i reservatet meir permanent enn det som har vore tilfellet på 1990- og 2000-talet, må Ullebråten undersøkjast årleg med omsyn til dette. I tilfelle hekking, må kolonien også undersøkjast slik at ein kan slå fast kor mange ungar som vert flygedyktige.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Tilsynelatande i god tilstand. Påverknaden av fuglegjødsling er ikkje stor her ettersom holmen er så låg, vert truleg skylt vekk av brottsjørar om vinteren.
Raudnebbterne	Dårleg	Har vore fråverande sidan 1994, men holmen kan ha potensial for hekkande ternar dersom den generelle hekkebestanden på Vestlandet tek seg opp.
Steinvendar	Dårleg	Forsvann då bestanden av ternar på staden gjekk ned, og har sidan ikkje vist seg.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i dette reservatet, men status er uviss.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytte til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	God tilstand skal oppretthaldast som på vernetidspunktet.
Ternar	2025	Reservatet skal ha fast reproduserande bestand av ternar, då særleg raudnebbterne, minimum kvart 2. år i snitt.
Framande artar	2018	Reservatet skal så langt som mogleg ikkje ha fast eller reproduserande bestand av villmink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2025	Naturreservatet skal saman med Teistholmen medverke til at raudnebbterna er representert som eit livskraftig innslag i kystnaturen på vestsida av Øygarden, under føresetnad av at fuglane sin næringstilgang er tilfredsstillande.

Teistholmen ligg som ein av dei yste holmane mot storhavet. Kring Teistholmen ligg likevel mange små og mellomstore holmar. Dette biletet er teke mot NV 10.6.2011, med Teistholmen til venstre og Bleikenøvlingane i bakgrunnen. Dette er mellom dei rikaste sjøfuglområda i Hordaland vinterstid. Foto: Stein Byrkjeland.

Teistholmen naturreservat

Teistholmen sentralt i bildet 10.6.2011. Foto: Stein Byrkljeland.

Teistholmen NR Øygarden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 52 daa, der 17 daa er landareal
Naturbase	VV00001634
UTM 32N	6725031 / 267969
Eigarar	
53/1	Knut-Kristian Semshaug
53/2	Andres Malvín Alvheim
53/3	Nils Johan Sæle
53/4	Marie Kristine Alvheim Oddvar Arne Alvheim
53/5	Ivar Husebø
53/6	Kjell Ingar Alvheim
53/7	Vestnorsk Eiendom AS
53/8	Elin Tove Alvheim
53/9	Bjarne Alvheim
53/12	Mons Semshaug
53/13	Ingunn Anita Fauskanger Tom-Toger Fauskanger Trond Vidar Fauskanger
53/14	Kjellfred Alvheim
Ferdse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta, men retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Det er sett mink i reservatet dei seinare åra.

Teistholmen er ein mellomstor holme omslutta av ei mengd andre holmar vest om Hjørtøy i Øygarden. Den var ein mellomstor raudnebbternekoloni tidleg på 1980-talet. Utviklinga var sterkt positiv nokre år, før den snudde heilt samstundes med at vi hadde ei tilsvarande utvikling i mest alle raudnebbternekoloniane på Vestlandet. Det har ikkje hekkar her sidan 1995, men dette er ein høgaktuell stad for ternene å kolonisere att dersom mattilhøva i havet vert tilfredsstillande.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Raudnebbternekoloni på 24 par, dessutan hekkar truleg steinvendar på holmen (7 ind. registrert, noko som kan tyde på kring 4 hekkepar).

Tilstand 2011

Naturtypen sin tilstand er god. Ternene har forsvunne her, som mange stader elles, men om mattilhøva betrar seg for ternene i framtida, bør det kunne ligge godt til rette for at dei tek denne staden i bruk att. Men det er ved fleire høve vist at denne kolonien er ustabil når det gjeld ternehekking.

Også steinvendaren er ute som hekkefugl i dag. Saman med Innarsøyane i Fedje var dette den lokaliteten på kysten i Hordaland som hadde den største førekomsten av arten tidleg på 1980-talet.

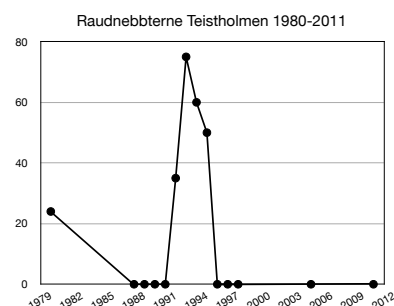
Det er ikkje lenge sidan det vart registrert mink i dette reservatet, og ein må rekne med at arten har fast tilhald ein stad i dette øyriket. Det er også registrert oter i nærområdet til Teistholmen.

Bestandsutvikling

Klart negativ for raudnebbternene sin del. Kolonien var av avgrensa storleik i utgangspunktet, og det fanst ikkje hekkande ternar her i åra 1988-1991. Så følgde 4 år med god hekking, med inntil 75 par på det meste (1993). Det kan ha vore eit mindre innslag av makrellterne i desse tala, men hovudtyngda i denne kolonien er udiskutabelt raudnebbterne. Etter 1995 har ein ikkje dokumentasjon på at ternar har hekkar på staden. 4 makrellternar vart rett nok sett her i 1998, men vart ikkje vurderte til å hekke.

Steinvendaren har i dag for lengst gått ut som hekkefugl også ved Teistholmen. Arten hadde ein overraskande sterk bestand til ein så liten holme å vere i 1980, då 7 individ vart registrerte her. Steinvevdar vart sett jamleg i åra 1988-1992, men ikkje i

Bestand (par)	1980	2011
Raudnebbterne	24	-
Makrellterne	-	-
Svartbak	6	2
Grågås	-	(1)
Ærfugl	+	1
Steinvendar	4	-
Tjeld	2	1
Raudstilk	-	-
Registrering 2014 (18.6): Svartbak 2 par.		

Teistholmen naturreservat 10.6.2011. Dette har i nokre år vore ein av dei aller beste hekkekoloniane for raudnebbterne i Hordaland, men har vore særst ustabil. I åra 1988-1991 hekka det ikkje ternar her. I same perioden bygde det seg opp ein god raudnebbterne-koloni på Tjeldstø lenger aust i Øygarden. Dert var kanskje fuglane frå Teistholmen som flytta dit. Etter nokre år forsvann diverre også den kolonien. Foto: Stein Byrkjeland.

1993, og sidan er arten ikkje registrert på Teistholmen. Det synest å vere samanheng mellom førekomst av steinvendar på kysten og hekkande raudnebbterner. Når ternene går ut eller har år med dårleg hekkesuksess, går også steinvendaren ut. Fenomenet er tydeleg på Teistholmen, men er gjennomgåande dei fleste stader der steinvendar var registrert i 1980.

Det er aldri registrert *teist* på denne holmen så langt ein kjenner til, men namnet Teistholmen må ha ei årsak. Slik holmen ser ut, bør den by teisten brukbare vilkår for reirstad. Utviklinga til steinvendaren på Teistholmen kan indikere at mink har hatt ein viss negativ effekt på fuglevivet her, og dette kan også ha råka teisten på eit endå tidlegare tidspunkt enn steinvendaren merka det.

Også raudstilk er registrert som sannsynleg hekkande på Teistholmen (1993). Det vart også registrert eit par grågås her 10.6.2011, desse har truleg hekkestad på ein av holmane i nærleiken.

Trugsmål

Mink har kanskje over tid vore eit større trugsmål mot fuglevivet her enn mange andre stader. Ettersom det no finst oter i dette området, kan det vere von om at bestanden av mink vert regulert til eit lågare nivå på naturleg vis. Det er i alle fall vanskeleg å fjerne mink med varige resultat i eit slikt område ved hjelp av fellefangst og andre ordinære metodar som viltlova aksepterar.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Tilsynelatande i god tilstand. Delar av strandberga har enno godt synelig effekt av fuglegjødsling, sjølv om ternar ikkje har hekka sidan 1995.
Raudnebbterne	Dårleg	Har vore fråverande sidan 1995, men holmen kan ha potensial for hekkande ternar dersom den generelle hekkebestanden på Vestlandet tek seg opp.
Steinvendar	Dårleg	Forsvann då bestanden av ternar på staden gjekk ned, og har sidan ikkje vist seg. I utgangspunktet var dette ein av dei største bestandane på kysten i Hordaland.
Framande artar	Middels	Mink finst truleg i dette reservatet i dag, det er ikkje mange år sidan den vart registrert her.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	God tilstand skal oppretthaldast som på vernetidspunktet.
Ternar	2025	Reservatet skal ha fast reproduserande bestand av ternar, då særleg raudnebbterne, minimum kvart 2. år i snitt.
Framande artar	2018	Reservatet skal så langt som mogleg ikkje ha fast eller reproduserande bestand av villmink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2022	Naturreservatet skal saman med Ullebråten medverke til at raudnebbterna er representerert som eit livskraftig innslag i kystnaturen på vestsida av Øygarden, under føresetnad av at fuglane sin næringstilgang er tilfredsstillande.

Det er gode førekomstar av stortare på Teistholmen. Tareskog er viktig m.a. for beitande teist og toppskarv. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema.
Ternar	2014-	Dersom ternar tek opp att hekking i reservatet meir permanent enn det som har vore tilfellet på 1990- og 2000-talet, må Ullebråten undersøkjast årleg med omsyn til dette. I tilfelle hekking, må kolonien også undersøkjast slik at ein kan slå fast kor mange ungar som vert flygedyktige.

Minken har hatt ein sannsynleg effekt på førekomsten av steinvendar, sikkert også på ternene. For ternene sin del er likevel næringssvikt den sannsynlege hovudårsaka til den sterkt negative utviklinga.

Det er vesentlege mengder stortare kring Teistholmen og på naboøyane til holmen. Dersom teist med tida skulle etablere ein hekkebestand i dette området, vil tareskogen vere ein viktig ressurs for næringsøk for denne arten. Då bør ein sjå på nytt om ikkje dette området skulle vore halde unna taretråling, men så langt har det neppe nokon gong vore hausta tare kommersielt her — i så fall er det lenge sidan.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Ingen.

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland. Skulle ternene vise teikn til å etablere seg her for hekking att, må registreringsfrekvensen aukast.

Sjøområda kring Teistholmen og særleg Bleikenøvlingen-området er det aller viktigaste overvintrings-området for havella på Vestlandet. Arten er internasjonalt raudlista ettersom vinterbestanden i Austersjøen har gått kraftig ned på grunn av oljeforureining frå passerande skipsfart. Kystområda i nordvestre delen av Øygarden vart sterkt råka av oljesøl etter Server-fiorliset i 2007, og havella var ein av artane som vart sterkest skadelidande då.

Det er estimert at mellom 1000 og 2500 havelle gjekk tapt i samband med Server-fiorliset. Dette var ei einskildhending som kom på toppen av andre negative faktorar. Eit vedvarande problem for havella er utilsikta bifangst i fiskegarn.

Havella sin situasjon er medverkande grunnlag til at områda kring Bleikenøvlingen vert føreslegne som marint referanseområde med minimum ytre påverknad. Begge fotos: Ingvar Grastveit.

Bleikenøvlingen og Høgskjeret NR <i>Øygarden kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 78 daa, der 60 daa er landareal
Naturbase	VV00001671
UTM 32N	6730240 / 266442
Eigarar	
7/1	Jon Erling Sæle
7/5	Egil Asbjørn Sæle
7/6	Asbjørn Magnus Sæle
7/10	Anton Paul Sæle
7/12	Karstein Magnar Pahr
7/13	Leif Erling Sæle
7/14	Kirsten Tobiassen
7/16	Jarle Egil Sæle Ove Bertin Sæle
7/18	Martin Paul Sæle
7/20	Kristine Karen Stølsnes
7/24	Cecelia Sæle
7/27	Arvid Skulstad Audun Skulstad Terje Magne Skulstad
7/29	Magnar Mindur Svellingen
7/52	Annbjørg Sæle Kåre Ingolv Sæle
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Forbode etter verneforskrifta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Undersøkt for mink mars 2013. Reservatet var fritt for mink då.

Bleikenøvlingen og Høgskjeret naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Toppskarv	-	20
Svartbak	10	5
Sildemåse	30	25
Gråmåse	103	120
Fiskemåse	6	(1)
Raudnebbterne	40	4
Grågås	-	1
Ærfugl	1	2
Teist	5-6	3
Siland	1	-
Tjeld	?	3
Registrering 2014 (18.6): Svartbak 4 par, Gråmåse 130 par, Sildemåse 6 par, Raudnebbterne 15 par, Toppskarv 12 par, Tjeld 4 par, Teist 6 ind 9/7.		

Gråmåsekolonien på Bleikenøvlingen har halde godt stand over åra, og er mellom dei aller største i Hordaland. På det meste var denne kolonien oppe i kring 200 par, men den er noko mindre no. Det er utelukkande Bleikenøvlingen som er hekkeplass for måsar i dette reservatet, medan Høgskjeret er staden for ternene. Bliete er teke 10.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Bleikenøvlingen og Høgskjeret er to holmar som ligg ytst i havgapet vest om Seløy i Øygarden. Dei er begge relativt høge, og fungerer som landemerker for folk som ferdast på kysten. Dette er i utgangspunktet både ein stormåsekoloni og ternekoloni, fordelt med måsane utelukkande på Bleikenøvlingen og ternene utelukkande på Høgskjeret. Måsane har greidd seg bra over tid, og særleg viktig er denne staden for gråmåsen. Raudnebbternene har, som dei fleste stader på den ytre kysten, vore vekke i fleire tiår, men nokre få par gjorde forsøk på hekking her i 2011, noko som — med god velvilje — kan tolkast som eit lite positivt teikn for framtida.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

God måsekoloni: Svartbak 10 par, sildemåse 30 par, gråmåse 103 par, fiskemåse 60 par, raudnebbterne 10 par + 55-60 ind., tolka som kring 40 par, teist 11 ind.

Tilstand 2011

Naturtypene er av god tilstand både på Bleikenøvlingen og Høgskjeret. Det er ikkje beiting av sau på desse holmane i dag, men det er ingen trong for det heller av omsyn til området sin funksjon for sjøfuglane. Bleikenøvlingen består i hovudsak av fuglegjødsla strandberg. Høgskjeret er ein kombinasjon av lyngmark og grasbakkar, men det er strandberg der ternene hekkar.

Stormåsane sin tilstand er også bra, sjølv om sildemåsen har vore nede på eit lågt nivå inntil bestanden tok seg opp att. Raudnebbternene har vore vekke i lang tid, men nokre få par kom tilbake til den gamle hekkeplassen på Høgskjeret i 2011.

Toppskarven reproduserar også bra i dette reservatet. Interessant er også teisten. Bestanden i 2011 var vesentleg lågare enn den var i 1980, men arten har mest alltid vore til stades som aktiv hekkefugl her åra imellom. Det kan tyde på at mink ikkje har

Parti frå Bleikenøvlingen naturreservat 10.6.2011. Delar av denne holmen har bra med jordsmonn, noko som mellom anna skuldast gjødsling frå sjøfuglar over lang tid. Saman med Greipingen er Bleikenøvlingen det einaste sjøfuglreservatet i Hordaland som er undersøkt for evertebratar, då særleg løpebiller. Dette vart gjort tidleg på 1980-talet. Det vart ikkje funne spesielle artar, men staden vart valt av di den ligg langt ute i skjergarden. Foto: Stein Byrkjeland.

hatt så stor påverknad i dette reservatet. Holmane var undersøkte for mink i mars 2013, utan at ein fann korkje vaksne mink eller tidlegare sporeteikn. Derimot vart det påvist oter på Høgskjeret.

Det vart i 1983 påvist ein del hol i bakken på Bleikenøvlingen. Det kan vere etter markmus eller kanskje vånd, men ein kan heller ikkje sjå vekk ifrå at dei kan ha blitt laga av sjøfugl som grev seg gangar i bakken. I så fall er lunde eller havsvaler gode kandidatar. Lunde vert registrert i dette farvatnet i små tal året gjennom, medan ein aldri har undersøkt desse ytre områda for hekkande havsvaler.

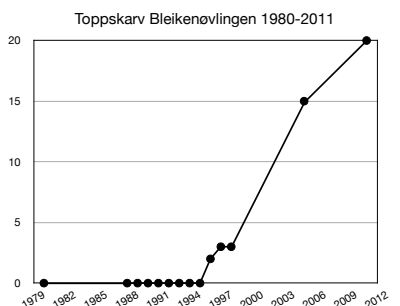
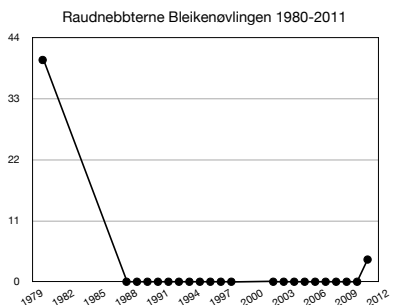
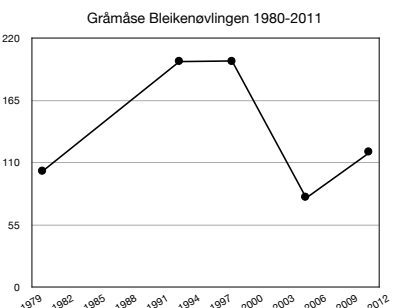
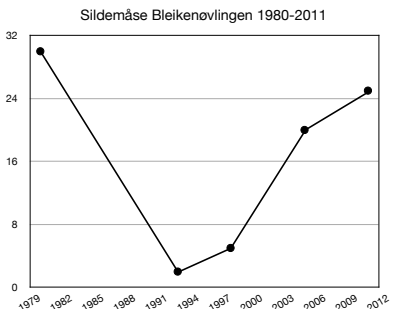
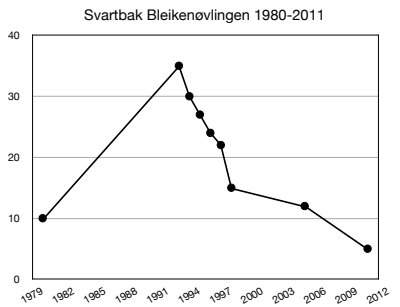
Bestandsutvikling

Mest viktig er dette reservatet for *gråmåse*. Bestanden var ei tid oppe i kring 200 hekkepar, og dermed ein av dei aller største hekkekoloniane for arten i Hordaland. Bestanden er i dag noko mindre, men står seg likevel bra i høve til 1980-nivå. Det same kan seinast om *svartbaken*, som har hatt ei ganske parallell utvikling med gråmåsen over tid. Ein mindre bestand med *fiskemåse* i 1980 gjekk ut i løpet av 1980-talet ein gong.

Også *sildemåse* har grei bestand i dag, men denne arten var nede på eit lågt nivå på 1990-talet. *Raudnebbterne* har hatt ei sterkt negativ utvikling også her, og i dette reservatet kom tilbakegangen tidlegare enn i andre koloniar for arten i Øygarden. Det har ikkje hekka terner her sidan oppsynsordninga kom, så kolonien gjekk ut ein gong mellom 1980 og 1988. Unnataket er 2011, då 4 par gjorde hekkforsøk. Det er det sjølv sagt ikkje så mykje monn i, men det positive er at dei kom tilbake til same stad der dei hekka i 1980. Det gjer ei viss von om auke i framtida, dersom bestandane generelt hevar seg til eit noko høgare nivå enn i dag.

Toppskarven har hatt ei særst positiv utvikling på Bleikenøvlingen. Det har lenge vore observert toppskarv i hekketida her, men dei første indikasjonane på hekking kom først i 1996. Allereie året etter blei 24 toppskarv sett her 19/5, og 3 reir funne. Ved landgang 10.6.2011 vart 18 reir funne, og bestanden estimert til 20 par. Den synest enno å vere i auke.

Det ser også ut til at *teisten* er i positiv utvikling. Bestanden var rett nok lågare i 2011 enn i 1980, men arten har mest alltid vore til stades som hekkfugl her. Ikkje mange andre koloniar i Hordaland kan rapportere om det same. Dertil ser det ut til at bestanden har auka etter 2011. Naturoppsynet talde 15 ind. her 25.7.2013. Då er bestanden tilbake på same nivå som i 1980, og det kan vere potensial for vidare auke. Utviklinga for denne arten er interessant, for det kan tyde på at mink over tid ikkje har

Tre av 18 aktive toppskarvreir på Bleikenøvlingen i juni 2011. Kolonien kan enno vere i god vekst. Fotos: Stein Byrkjeland.

hatt like stor effekt på desse holmane som ein kunne frykte. Reservatet er undersøkt for mink ved 3 høve i åra 2012-14 utan å påvise arten. Derimot er oter etablert i reservatet i dag. Denne utviklinga kan vere gunstig for teisten her.

Det vart i 2011 funne ein god del fjør og ekskrement etter 1 par *grågås* på Bleikenøvlingen. Staden er truleg permanent hekkestad for arten i dag.

Trugsmål

Ingen kjende, utover den generelle næringssvikten som over tid har råka mange av sjøfuglane på Vestlandet. Taretråling kunne vore eit trugsmål i eit slikt område, men denne aktiviteten har vore forbode her sidan 2004.

Det finst eit aktivt reir av *ramn* på naboholmen (2011). Dette er ein potensiell predator i området.

Torskeruser kan vere eit trugsmål mot oteren i naturreservatet.

Tekniske inngrep, påverknad

Det står eit sjømerke på toppen av Bleikenøvlingen. Elles ingen kjende inngrep.

Skilting

Plassen er vêrhard, og dermed er det vanskeleg å halde skiltinga à jour heile tida. Likevel var skiltinga tilfredsstillande i 2011.

Aktuelle tiltak

Reservatet inngår i eit stort område nord i Øygarden og i Fedje der denne forvaltingsplanen legg opp til total og varig fjerning av mink. Det er kanskje ikkje så viktig for nett dette reservatet ettersom det ikkje er teikn til mink her i dag, men det vil redusere sjansen for at mink med tida vil ta seg ut att hit.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Gjeld i første rekke Bleikenøvlingen, men også strandberga der ternene hekkar på Høgskjeret, sjølv om dei nok ikkje kan karakteriserast som fuglegjødsla.
Sildemåse	God	Bestanden har fluktuert ein del, men er i dag på om lag same nivå som då grunnlaget for verneplanen vart laga.
Gråmåse	God	Ein ganske stor hekkekoloni, med bra ungeproduksjon.
Raudnebbterne	Dårleg	Kolonien på Høgskjeret gjekk tidleg ut, men naturtypen er intakt og det er von om at bestanden kan ta seg opp att her.
Toppskarv	God	Relativt nyetablert koloni, først konstatert i 1996. Bestanden er for tida i god framgang.
Teist	Middels	Dersom predasjon frå mink kan eliminerast heilt her, bør staden ha gode føresetnader for ein bra hekkebestand av teist. Det same gjeld fleire andre holmar i nærleiken.
Framande artar	God	Reservatet var fritt for mink i mars 2013.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokaltitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypane sin tilstand skal oppretthaldast slik at den fungerer fullgodt for sjøfuglartane som naturleg finst her. Målet vert rekna som oppnådd pr 2011.
Marint miljø	2016	Det marine miljøet — med tareskog, oter, naturlege fiskeslag m m — skal haldast mest mogleg intakt, utan næringsmessig påverknad som kan influere på sjøfuglførekostane. Dette gjeld i det arealet som er unnateke taretråling etter avtale med Fiskeridirektoratet i 2004. Fritidsfiske er kurant, men reiskap som kan føre til utilsikta bifangst av fugl eller oter bør avgrensast. (Særskilt avtale etter havressurslova er naudsynt, evt bør verneområdet på sikt utvidast til å omfatte den gjeldande forbodssone mot taretråling).
Måsar	2011	Den samla hekkebestanden av måsar skal minst vere av same storleik som ved registreringa for sjøfuglverneplanen.
Toppskarv	2011	Bestanden av toppskarv skal vere i naturleg utvikling, utan predasjon frå mink og utan menneskeleg påverknad.
Teist	2011	Bestanden av teist skal vere i naturleg utvikling, utan predasjon frå mink og utan menneskeleg påverknad.
Oter	2011	Reservatet skal ha naturleg reproduserande bestand av oter, så langt som råd utan påverknad av menneskeleg aktivitet. Dette gjeld også tap i torskeruser.
Framande artar	2013	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for skadegjerande framande artar — i dette tilfellet mink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2016	Reservatet og nærområda, avgrensa av forbodssona mot taretråling, skal vere eit marint referanseområde for korleis sjøfuglbestandar på Vestlandet utviklar seg naturleg med eit minimum av menneskeleg påverknad. Målsetjinga føreset konstruktiv samhandling mellom Fiskeridirektoratet og miljøvernforvaltninga, samt grunneigarar og rettshavarar i området.

Tiltak		
Skilting	2013-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere så godt oppgradert som råd.
Marint referanseområde	2016-18	Det skal diskuterast med Fiskeridirektoratet og lokale rettshavarar om det kan la seg gjere å opprette eit marint referanseområde her, og i så fall kva verkemiddel som er mest tenlege. Dersom det er grunnlag for å realisere visjonen, må fylkesmannen følgje opp og sikre framdrift i saka.
Overvaking		
All sjøfugl	2013-	Lokaliteten skal som eit minimum overvakast og bestandstelt kvart 4. år, i samband med ordinær sjøfugl kartlegging i Hordaland. Resultata skal førast på gjeldande skjema. Dersom visjonen om marint referanseområde let seg realisere, må denne overvakinga vere årleg, sjå hovudteksten for reservatet. Det er naudsynt å gå i land på Bleikenøvlingen under slikt arbeid.
Terner	2014-	Dersom ternar tek opp att hekking i reservatet meir permanent enn det som har vore tilfellet til no, må reservatet undersøkjast årleg med omsyn til dette. I tilfelle hekking, må kolonien også undersøkjast slik at ein kan slå fast kor mange ungar som vert flygedyktige.
Toppskarv og teist	2014-	Bestandane av desse artane skal overvakast særskilt ved hjelp av reirteljing.
Havsvale	2016/17	Reservatet og nabolomane bør undersøkjast for hekkande havsvalar, evt andre artar som kan ha laga holene som vart påviste på Bleikenøvlingen i 1983.

Det var god ungeproduksjon hjå gråmåsen på Bleikenøvlingen i juni 2011. Kolonien har vore i god tilstand over tid, og er i dag ein av dei viktigaste hekkestadene for arten i Hordaland. Foto: Stein Byrkjeland.

Forvaltningsplanen gjer også framlegg om å opprette eit marint referanseområde for korleis sjøfuglbestandar utviklar seg naturleg på Vestlandet utan menneskeleg påverknad som kan styrast. Noko slikt referanseområde finst ikkje i dag på denne delen av Vestlandskysten. Grunngevinga for framlegget er at her finst det mange artar på eit særst avgrensa område, det er allereie forbod mot taretråling i området, området er fritt for mink og oter har etablert seg naturleg, og området ligg dessutan eksponert til slikt at andre samfunnsinteresser bør vere avgrensa i området. Skal ein slik visjon realiserast, må konseptet utviklast i nær samhandling med Fiskeridirektoratet.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal teljast opp minimum kvart 4. år i samband med den ordinære sjøfugl kartlegginga i Hordaland. Det er viktig at ein då går i land på Bleikenøvlingen, elles vil tala her bli feilaktig låge. Dersom ternar skulle returnere til Høgskjeret, må denne kolonien overvakast årleg, og produksjonsresultatet registrerast.

Dersom visjonen om marint referanseområde let seg realisere, må slik overvaking vere årleg. Overvakinga må då inkludere registrering av årsproduksjonen, samt minst ei bestandsteljing vinterstid (primo-medio februar) årleg. Resultata skal samanhaldast med situasjonen i Greipingen-Ullebråten-området lenger sør i Øygarden og Kvernholmen/Rosmunnen-Gåsøyane i Sund, som berre har delar av eit slikt forvaltningsregime.

Fjørekkoll på toppen av Bleikenøvlingen, 10.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Kortknappskjer og Horsøy naturreservat

Kortknappskjer og Horsøy NR Øygarden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 206 daa, der ca 146 daa er landareal
Naturbase	VV00001649
UTM 32N	6737111 / 267198
Eigarar	
12/1	Torunn Kjersti Evanger Mona Løken Eva Matningsdal Jan Sanden Niils Ludvik Sanden Jens Martin Trsvik Laila Øyen
12/2	Helge Sanden
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei, men tillate etter verneforskrifta.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta, men neppe aktuelt.
Trugsmål	Mink: Truleg.

Horsøy (den delen av øya som er verna som reservat) sett frå søraust 10.6.2011.

Horsøy med det utanforliggende Kortknappskjeret ligg nord for Hernar i Øygarden, i eit distrikt der dei siste tiåra har vore overraskande lite fugl å sjå. Ut frå geografisk plassering skulle ein tru at heile Hernar-Nordøy-området skulle vere eit attraktivt område for sjøfugl til alle årstider, men slik har det ikkje vore i nyare tid. Dersom den utviklinga skulle snu, har truleg dette reservatet potensial som rekoloniseringsområde.

Dette var i 1980 ein god og tilsynelatande velfungerande måsekoloni. Utviklinga har i etterkant vore særns negativ.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

I utgangspunktet ein middels stor og variert måsekoloni, med samla bestand på om lag 150 hekkande par av 3 ulike artar. På Vestre Kortknappskjer var der i 1980 også ein koloni på 27 par raudnebbterne.

Tilstand 2011

Det var ikkje førekomst av sjøfugl med kolonipreg ved synfaring 10.6.2011 — noko som ikkje var uventa ettersom reservatet har vore tomt for fugl mest kvart einaste år etter at vernet vart etablert. Lokaliteten har heller ikkje viktige funksjonar for sjøfugl utanom hekketid i dag.

Naturtilstanden er tilsynelatande tilfredsstillande. Den hindrar i alle fall ikkje sjøfugl frå å hekke. Det er lenge sidan sjøfugl har hekka aktivt på Horsøy, så vegetasjonen ber ikkje lenger sterkt preg av fuglegjødsling. Lyngheia inne i reservatet er av avgrensa storleik og har ikkje vore beita eller skjøtta elles på lang tid. Det kunne den godt ha vore, men det er ikkje ei prioritert oppgåve ut ifrå sjøfuglomsyn.

Bestand (par)	1980	2011
Gråmåse	85	-
Svarbak	35	3
Sildemåse	30	-
Fiskemåse	-	1
Raudnebbterne	27	-
Tjeld	?	1
Registrering 2014 (18.6): Tomt for sjøfugl.		

Andre artar	
Oter	Fast bestand, i alle fall i nærleiken.
Mink	Truleg fast bestand
Havørn	Avstand til næraste hekkestad <4 km

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Relativt liten
Toppskarv	Nytta som rasteplass, lita grad
Storskarv	Rasteplass for nokre få fuglar
Andre sjøfugl	Noko havelle, elles avgrensa verdi

Bestandsutvikling

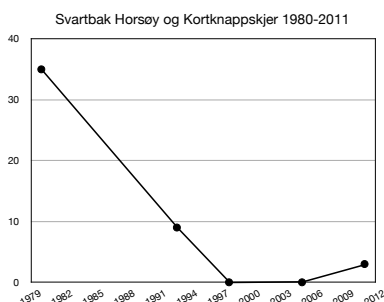
Særns negativ. Gråmåsen, som i utgangspunktet var den mest talrike arten her, forsvann heilt som hekkefugl allereie på 1980-talet. Det same gjeld sildemåsen. Det var 8-9 par med svarbak att fram til 1993, men då tok også det slutt. Det har ikkje vore registrert hekkande ternar i dette reservatet så lenge lokaliteten har vore verna.

Trugsmål

Sjøfuglbestandane ved Innesøyane er truleg prega av vedvarande næringssvikt over fleire tiår, slik situasjonen er generelt på Vestlandet. Einaste lokale trugsmålet ein kan sjå for seg er mink, men dette reservatet var prega av dei største måseartane som normalt ikkje er dei som er sterkast råka av minkpredasjon. Det er såleis truleg at dei største trugsmåla mot sjøfuglen i området er av utanforliggjande karakter, og dermed ikkje kan løysast ved tiltak i sjølve reservatet.

Tekniske inngrep, påverknad

Det går ei kraftline tvers over Horsøy. Spesielt pen kan den vanskeleg hevdast å vere, men den kan neppe seiast å vere eit stor problem for sjøfuglane.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservat-skilt skal vere oppgradert både på Horsøy og Kortknappskjer. Underskilt som opplyser om ferdsleforbod skal ikkje monterast før det eventuelt har blitt reetablert sjøfuglkoloniar her, eller andre tilsyn tilseier det.
Overvaking		
All sjøfugl	2012-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong årleg medo juni, og resultat skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.

Det er generelt lite ferdslse i området, og sjølv om det er lett å ta seg fram på Horsøy er det ikkje registrert ferdslse her i hekketida. Sjølv ikkje etter at skilta som informerer om ferdslseforbod vart tekne ned i 1997.

Reservatet fekk noko påslag av olje etter Server-forliset i 2007. Dette er reinska opp att, og vert ikkje i dag vurdert som noko trugsmål mot sjøfuglbestanden her. Ein del lav og smådyr i strandsona vart sikkert fjerna ved denne reinsinga, men denne situasjonen vil truleg restituere seg i løpet av dei aller næraste åra, om det ikkje allereie har skjedd.

Skilting

Tilstanden for sjøfuglane gjer at reservatet ikkje har vore mellom våre høgast prioriterte. Såleis manglar nokre av det opphavleg oppsette skilta i dag. Dei bør kome på plass att.

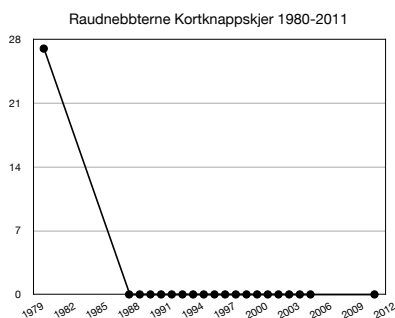
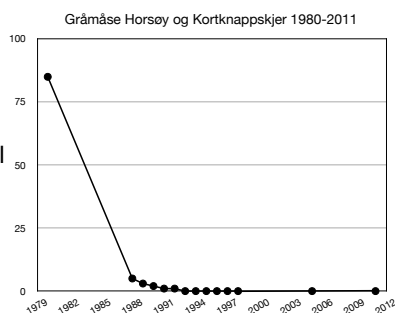
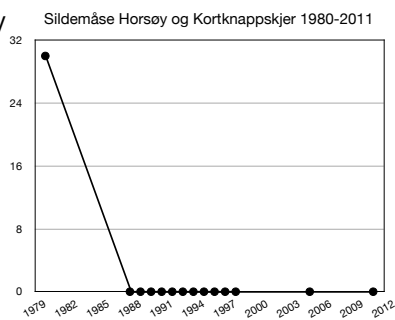
Underskilta med informasjon om ferdslseforbod vart tekne ned i 1997. Det er poenglaust å handheve dette forbodet så lenge staden ikkje vert nytta av sjøfugl, men skulle fuglane reetablere seg her, må dei sjølvstøtt på plass att.

Aktuelle tiltak

Ingen, med mindre sjøfuglkoloniar på ny skulle etablere seg her. Med tida er det likevel von om at dette reservatet vert heilt fritt for påverknad frå mink. Reservatet inngår nemleg i ei vidstrakt sone i nordre Øygarden og Fedje kommune som det i denne forvaltingsplanen vert gjort framlegg om at minken skal utryddast heilt.

Overvaking

Lågt prioritert inntil vidare. Bør synfarast ein gong årleg medio juni og rapporterast på ordinært vis. Dersom sjøfugl på skulle syne teikn på å etablere seg her, må overvakinga intensiverast slik at ein kan dokumentere utviklinga fullgodt.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Lenge sidan det har hekka fugl her, så gjødselpåverknaden har tapt seg.
Lynghei	Middels	Det finst noko lynghei på Horsøy. Har ikkje vore skjøtta på lang tid, og heller ikkje beita, men dette er ikkje årsaka til manglande sjøfuglhekking.
Måsar	Dårleg	Bestanden er redusert til eit minimum, og har vore låg lenge.
Terner	Dårleg	Hekking er ikkje kjent sidan vernevedtaket.
Framande artar	God	Mink finst truleg i området enno, men bestanden er neppe stor.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fantest her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2011.
Måsar og ternar	-	Dersom måsar og/eller ternar med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Framande artar	2018	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Omfattande tiltak for å eliminere mink i nordvestre Øygarden og Fedje kommune er planlagt som ein del av denne forvaltingsplanen (sjå ein annan stad i dokumentet)
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit etableringsområde for eventuelle nyrekrutterte koloniar av sjøfugl på eit kystavsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Sandholmane, Øysteinen og Hesjetå NR Radøy kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 381 daa, der ca 128 daa er land-areal
Naturbase	VV00001638
UTM 32N	6741882 / 272756
Eigarar	
19/1	Thomas Risnes
19/2	Kjersti Haugland
19/3	Harald Bjarne Sylta Risnes
19/4	Per Magne Mikkelsen
19/6	Knut Johannes Risnes
19/7	Geir Arne Haugland
19/8	Arve Sylta
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7. Forbodet har ikkje vore handheva sidan 1997.
Beiting	Ja, men noko avgrensa grad.
Taretråling	Tillate etter verneforskrifta, men retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Ja, mink er konstatert i reservatet.

Sandholmane, Øysteinen og Hesjetå naturreservat

Parti frå reservatet 10.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestand (par)	1977	2011
Svartbak	3-4	-
Sildemåse	1-2	-
Gråmåse	4	-
Fiskemåse	20	-
Tjuvjo	1	-
Makrellterne	2	-
Grågås	-	-
Ærfugl	++	-
Tjeld	2	1
Steinvendar	4	-
Storspove	-	-

Dette er tre låge og vakre holmar i ei øygruppe ut mot Fedjeosen. Det var i 1977 ein mindre fiskemåse-koloni her, som gjekk ut tidleg. Viktigare for vernevedtaket var at staden hadde då kanskje den sterkaste hekkebestanden av steinvendar fylket, forutan at tjuvjo hekka på ein av holmane. Sjølv om ein skulle tru at ein slik stad har særst gunstig geografisk plassering i høve til sjøfuglhekking, har reservatet vore heilt tomt for hakkande fuglar i ei årrekke. Staden har også potensial for båtbasert friluftsliv.

Utgangspunkt for vernestatus (1977)

20 par fiskemåse, forutan nokre få par av andre måseslag. Det hekka 2 par makrellterne i reservatet det året. Dessutan hekka steinvendar (4 par) og tjuvjo (1 par) i området.

Tilstand 2011

Naturtilstanden kan karakteriserast som middels, grei nok for hekkande sjøfugl, men holmane har karakter av at det er mange år sidan det hekka vesentlege mengder sjøfugl her. Det beitte 2 sauer på kvar av holmane Sandholmane og Øysteinen i 2011, som nok gjer sitt til å halde landskapet tilfredsstillande ope, men beitetrykket kunne godt vore noko høgare sjølv om dette ikkje er avgjerande i dag.

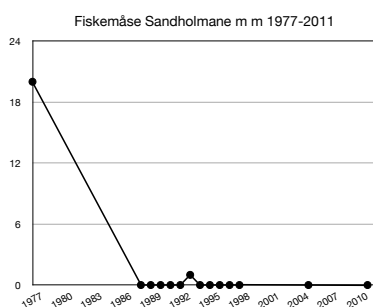
Fiskemåsekolonien gjekk ut før oppsynsordninga kom i gang i 1988, og har sidan ikkje returnert. Meir interessant er den gode førekomsten av steinvendar i 1977. Også den er for lengst ute, men steinvendar har vore registrert på desse holmane seinare enn fiskemåsen.

Naturoppsynet har registrert mink i reservatet i nyare tid, noko som er å vente ein slik stad. Ein territoriell mink vart fjerna frå reservatet i 2013.

Bestandsutvikling

Ut ifrå dokumentasjonen som ligg føre, er dette eit område med førekomst av mange interessante artar, men små bestandar. Det må også kunne seinast om *fiskemåsen*. 20 hekkepar i 1977 er ikkje spesielt mykje, men måsane var truleg viktige for fleire av dei andre artane her. Då måsane forsvann, var nok dette avgjerande for fleire av dei andre artane.

Andre artar	
Oter	Fast bestand, i alle fall i nærleiken.
Mink	Truleg fast bestand
Havørn	Avstand til næraste hekkestad er relativt kort

Med utgangspunkt i den sterke bestanden av steinvendar som var her, er det mest overraskande at det ikkje også skulle vere ein ternekoloni her. 2 par hekkande *makrellterne* i 1977 og 4 registrerte *terner* i 1993 er faktisk den einaste dokumentasjonen som ligg føre av terner i området. Det sannsynlege er at det har vore ein ternekoloni her ein gong, men at den ikkje var særleg aktiv i 1977 og heller ikkje andre år når området har vore undersøkt til rett tid på året. Observasjon av om lag 20 terner (begge artar, men hovudvekt av makrellterne) 17.6.2014 stettar denne hypotesen. Desse ternene hekka ein stad i eller ved reservatet dette året, men kolonien vart ikkje funne.

Med fiskemåsen (og ternene?) forsvann naturleg nok også *tjuvjoen*, ettersom næringsgrunnlaget for denne arten då var borte. *Steinvendarane* heldt ut litt lenger. Arten vart ikkje registrert i åra 1988-1993, men i 1994 var 4 individ tilbake i området. Dette er siste året arten er registrert her. På slutten av 1970-talet var dette kanskje området med den sterkaste bestanden av steinvendar på kysten av Hordaland. Også artar som *grågås* og *storspove* er stundom sett i dette reservatet, og kan mykje vel hekke år om anna. Meir uventa er observasjon av 2 *teist* sommaren 1996. I periodar kan det vere godt om *ærfugl* i reservatet. Truleg hekkar nokre få par, men området er også nytta av småflokkar av arten til myting.

Trugsmål

Her, som elles, har truleg omfattande og vedvarande næringssvikt vore hovudårsaka til at fuglane har slutte å nytte området. I tillegg er det her også naturleg å tenke på mink som ein skadegjerar med negativt potensial, særleg i år med låge bestandar av fiskemåse og terner, og når hekkinga likevel skranta. Det er såleis grunn til å tru at minken har vore destruktiv for førekomsten av steinvendar.

Bruk til friluftsliv kan også ha medverka her. Dette er ein attraktiv stad for båtfolket å gå i land, og sjølv om holmane ligg fritt til ut mot Fedjeosen, er det mange eigna små vikar ein kan gå i land her. Ein har ikkje dokumentasjon på at slik aktivitet har gjeve negative følgjer for fuglane her, men ferdsleforbodet i hekketida har heller ikkje vore handheva sidan 1997 her på grunn av fuglane sin manglande bruk av området.

Attgroing vil også kunne bli eit trugsmål på desse holmane, men situasjonen er ikkje kritisk i dag.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Lenge sidan det har hekka fugl her, så gjødselpåverknaden har tapt seg.
Lynghei	Middels	Det finst noko lynghei på øyane. Beitetrykket kunne truleg vore høgare, men dette er ikkje årsaka til manglande sjøfuglhekking.
Måsar	Dårleg	Bestanden er redusert til eit minimum, og har vore låg lenge.
Terner	Dårleg	Det <i>må</i> ha vore ein aktiv ternekoloni i dette reservatet, sjølv om den aldri er konkret påvist.
Steinvendar	Dårleg	Ein opphavleg relativt sterk lokal bestand har gått heilt ut. Førekomst ikkje dokumentert sidan 1994.
Oter	God	Arten finst fast i reservatet, og her er mykje spor etter den. Med grunne område kring holmane bør reservatet ha gode vilkår for oter.
Framande artar	Middels	Mink er påvist i området 2013, men bestanden er neppe stor. Neppe realistisk å fjerne arten permanent.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fantest her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2011.
Måsar og terner	-	Dersom måsar og/eller terner med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst mogleg ytre påverknad.
Steinvendar	-	Om steinvendar skulle kome tilbake til dette reservatet, skal tiltak som favoriserer denne bestanden ha prioritet framfor andre tiltak. Målet er å halde ein permanent og berekraftig bestand av arten.
Oter	2013	Oter skal vere fast etablert i reservatet, eller i alle fall i nærområdet slik at reservatet vert regulært nytta av arten.
Framande artar	2017	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet har tilsynelatande gunstig geografisk plassering i høve til hekking av sjøfugl. Under føresetnad av at næringsstilgangen for sjøfugl vert tilfredsstillande, bør området kunne fungere som rekrutteringsområde for terner og steinvendar i nordre Hjeltefjorden og Fedjeosen. Målet kan reknast som nådd om/når tjuvjo og steinvendar er permanent reetblerte i reservatet.

Tekniske inngrep, påverknad

Kystverket har montert ein teknisk innretning på ein av holmane (sjå biletet), og det finst nokre fortøyingspålar for småbåtar på øyane, elles ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Underskilta som fortel om ferdslforbod i hekketida vart skrudd ned i 1997, og kjem ikkje opp att før fuglar i kolonipreg eventuelt skulle returnere til staden. Fram til den tid vert desse reglane ikkje handheva her.

Aktuelle tiltak

Det kan gjerne beite nokre fleire sauer her enn i dag, og gjerne på alle holmane i reservatet. Elles ingen særskilde tiltak. Mink vil vere vanskeleg å kontrollere ein slik stad, men det finst truleg oter etablert anten på holmane eller i nærområdet, så vonleg vil dette kunne halde påverknaden frå mink nede over tid.

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær sjøfugl kartlegging i Hordaland, og resultat rapportert på gjeldande skjema.

Tiltak		
Skilting	2014-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere oppgradert på alle større holmar i reservatet. Dette gjeld også underskilt som opplyser om ferdslforbod.
Mink	2013-	Området skal undersøkjast jamleg for førekomst av mink, og eventuelle territorielle mink skal fjernast så raskt høvet byr seg.
Torskeruser	2016-	Bruk og omfang av torskeruser må kartleggast i dette reservatet, og i den grad dette kan seiast å vere ein alvorleg tapsfaktor for oter, må tiltak for å avgrense tapsfaktoren setjast i verk.
Beiting	2011-	Holmane i reservatet vert moderat beita i dag. Om eigarar/brukarar har interesse av det og tilhøva elles ligg til rette, bør ein prøve ut noko meir intensivt beitetrykk, med tradisjonell sauerase.
Overvaking		
All sjøfugl	2011-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong årleg medio juni, og resultat skal førast på gjeldande skjema. Dette gjeld så lenge tilstanden er som i dag. Skulle fuglebestandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.
Terner	2014-	Området skal undersøkjast årleg for hekkande ternar. Eventuelle hekkoloniar skal lokaliserast og talfestast, og hekkeresultatet stadfestast. Om hekkeresultatet vert negativt, skal ein så langt som råd klargjere kva årsakene er til dette.

Del av øya Hesjetå 10.6.2011. Beitetrykket her synes å vere ganske moderat i dag, kanskje beitar det ikkje sau her lenger. Eit noko høgare beitetrykk kan truleg vere gunstig for vernekvalitatane. Foto: Stein Byrkjeland.

Synnøy naturreservat

Parti frå Synnøy 10.6.2011. Øya er sterkt prega av attgroing, og vil neppe kunne fyllje viktige funksjonar for sjøfuglane om dette ikkje vert gjort noko med. Foto: Stein Byrkjeland.

Synnøy er ein vakker, frodig og vegetasjonskledd holme i straumen mellom Fosnøy og Radøy. Den bør i utgangspunktet ha godt potensial som hekkestad for sjøfugl, men holmen har over tid blitt mykje attgrodd og har også vore sterkt påverka av mink. Sjøfuglane har vore mest fråverande i lang tid, og omfattande skjøtsel er naudsynt dersom det skal vere von om at dei skal kome attende ein gong.

Utgangspunkt for vernestatus (1977)

Ein solid hekkekoloni på kring 100 par fiskemåse, samt 20 par makrellterne. Det hekka også grågås her den gongen, og er såleis ein av dei mest tradisjonelle hekkelokalitetane for denne arten i Hordaland.

Tilstand 2011

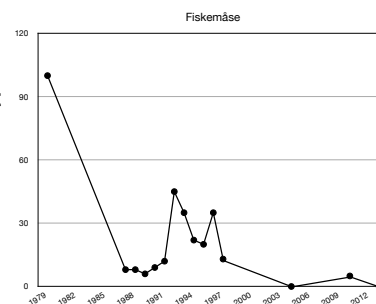
Synnøy er framleis eit estetisk attraktivt område, men som hekkestad for sjøfugl er den dårleg eigna i dag som følgje av omfattande attgroing. Området er klassifisert som grunnlendt mark, men mange stader er jordsmonnet djupt og godt. Det har neppe vore beitedyr på holmen på ein del år, og vegetasjonen er klart prega av det. I dag er holmen dominert av krattskog av einer, raun, bjørk og andre lauvtre. Det kan vere gunstig for artar som grågås og ærfugl, men definitivt ikkje for måsar og ternar.

Det er sørvestsida av holmen som er minst prega av attgroing, og det er også her det som finst att av sjøfugl held seg.

Naturopsynet rapporterte årleg i åra 1988-98 om at «gråmåse» (det var truleg fiskemåse) kvart år gjekk til hekking, stundom i brukbar mengd, men at fuglane etter ei tid forlét plassen. Det var berre grågåsa som fekk fram ungar, men denne gjorde det relativt bra. Predasjon frå mink vart tolka som sannsynleg årsak. Synnøy har nok hatt fast bestand av mink i mange år, og seinast i 2013 vart det fjerna ein territoriell mink her. I dag finst også oter i reservatet.

Synnøy NR Radøy kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 116 daa, der ca 45 daa er landareal
Naturbase	VV00001765
UTM 32N	6741471 / 276703
Eigarar	
17/1,2 Gunnvor Soltveit	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei, ikkje lenger.
Taretråling	Tillate etter forskrift, men retten har neppe nokon gong vore nytta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Ja, mink er konstatert i reservatet.

Bestand (par)	1977	2011
Svartbak	2	2
Gråmåse	+	-
Fiskemåse	100	5
Makrellterne	20	-
Grågås	+	-
Ærfugl	+	-
Siland	-	2
Tjeld	2	2
Registrering 2014: Svartbak 1 par, tjeld 2 par.		

Bestandutvikling

Sterkt negativ for *fiskemåsen*. Ungeproduksjonen var i mange år tilnærma lik null, og bestanden i åra 1988-1992 var beskjeden. Det tok seg noko opp i åra 1993-1994, men sidan har det berre gått nedover, og dei siste åra har det knapt vore hekkande fiskemåsar her. 1-2 par svartbak ser ut til å hekke kvart år.

Makrellternekolonien vart rapportert å ha flytta sesongen 1979 og 1980 (Fylkesmannen i Hordaland 1984), utan at det vert sagt kvar. I ettertid er det ofte sett ternar ved Synnøy, men berre i små tal og dei synest ikkje å ha hekka på holmen.

Grågåsa hekka på Synnøy allereie i 1977, og årleg i perioden 1988-1998 hekka 1-3 par her. Dei hadde god ungeproduksjon mest alle desse åra. Bestanden er truleg på dette nivået også no. Bestandane dei seinare åra har vore registrerte noko seint i høve til denne arten si hekking, men mykje gåseskit på holmen fortel om at Synnøy er viktig for grågås også i dag. Ærfugl hekkar også på Synnøy, men neppe meir enn nokre få par. Denne bestanden har truleg halde seg relativt stabil.

Trugsmål

Måsar og ternar i dette området har over tid mest truleg vore råka av næringsbrist også her, men på Synnøy er attgroinga i tillegg ein vesentleg faktor som avgrensar sjøfuglhekking. Denne holmen vert ikkje nokon attraktiv hekkestad for måsar og ternar før omfattande skjøtsel har funne stad, og det er på ingen måte sikkert at fuglane vil vende attende sjølv om vegetasjonen i stor grad vert fjerna.

Mink har lenge vore rapportert som eit sannsynleg trugsmål mot sjøfuglane på Synnøy. Det vil vere ei utfordring som er vanskeleg å handtere ein slik stad, for avstanden til næraste spreingscenter er kort. Ny mink vil lett kunne vandre inn utanfrå sjølv om ein skulle greie å utrydde minken på Synnøy mellomels.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2014.

Aktuelle tiltak

I alle fall delar av Synnøy bør prioriterast i skjøtelsssamanheng, med mål om få attende gamal lynghei. Då må mykje vegetasjon ryddast, vegetasjon sviast og tiltaket må følgjast opp med relevante beitedyr. Noko av vegetasjonen kan stå att, som skjul for hekkande grågås og ærfugl, og for beitedyr. Rett skjøtsel av denne holmen vil vere ei arbeidskrevjande oppgåve, og det bør truleg utarbeidast ein enkel skjøtelsplan for øya der det primære målet for skjøtelsen er at hekkande sjøfugl skal kunne reetablere seg i området.

Ei ordning med sviing av holmen, og deretter reetablering av beitande sau, kom i stand våren 2015 etter initiativ frå grunneigaren sjølv. Holmen skal etter planen sviast del for del dei næraste 3 åra. Beitedyr kom på plass allereie i 2015. Tiltaket er finansiert av Miljødirektoratet via Fylkesmannen i Hordaland, medan dei ansvarlege for tiltaket er kystbønder som er røynde med skjøtsel av denne typen.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere oppgradert. Dette gjeld også underskilt som opplyser om ferdsleforbod.
Skjøtelsplan	2015	Det bør utarbeidast ein enkel skjøtelsplan — eller i det minste ein konkretisert strategi — for Synnøy, med vekt på praktiske tiltak og kvar tiltaka bør setjast inn.
Rydding av vegetasjon	2015-17	Innhaldet i skjøtelsplanen følgjast opp med rydding av vegetasjon og naudsynt sviing. Ein må sikre tilgang til beitedyr, som setjast inn når det er grunnlag for det.
Mink	2013-	Området skal undersøkjast jamleg for førekomst av mink, og eventuelle territoriale mink skal fjernast så raskt høvet byr seg.
Overvaking		
All sjøfugl	2011-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong årleg medio juni, og resultat skal først på gjeldande skjema. Etter at skissert skjøtsel er gjennomført, må overvakinga intensiverast for å dokumentere effektar av skjøtelsen.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Lynghoi	Dårleg	Tidlegare lynghoi er i dag kraftig attrodd.
Fiskemåse	Dårleg	Bestanden er redusert til eit minimum, og har vore låg lenge.
Grågås	God	Bestandsdata frå dei seinare åra vantar, men det er all grunn til å tru at gåsa greier seg bra på Synnøy. Hekkande grågås har trong for skjul, men sjølv gåsa vil ha fordel av skjøtsel på Synnøy.
Framande artar	Middels	Mink er påvist i området 2013, og arten har truleg hatt tilhald her lenge. Neppe realistisk å fjerne arten permanent.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2020	Tilstanden for lynghoia bør ved målretta skjøtsel hevast til minst middels, helst god.
Fiskemåse	-	Dersom måsar og/eller ternar med tida skulle ta opp att hekking på staden, skal dette kunne finne stad på naturleg vis og med minst moglege ytre påverknad.
Grågås	2011	Synnøy skal som før vere hekkestad for ein bestand av grågås, i storleik minimum 1-3 par årleg. Eventuell framtidig skjøtsel skal tilpassast dette målet.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Under føresetnad av at tiltenkt skjøtsel let seg gjennomføre, skal Synnøy framstå som eit døme på korleis denne type kystnatur kan restaurerast ved målretta samarbeid mellom grunneigarar og offentleg forvaltning. Området vil då kunne få revitalisert sin økologiske funksjon, og sjøfugl som hekkar her vil kunne rekruttere ein framtidig bestand til eit nærtliggjande kandidat område for marint vern (Lurefjorden).

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland, og resultatata førast på gjeldande skjema. Om omfattande skjøtsel vert gjennomført, bør overvakinga intensiverast for å dokumentere effektane av skjøtselen både på hekkande sjøfugl og nyoppslag av vegetasjon.

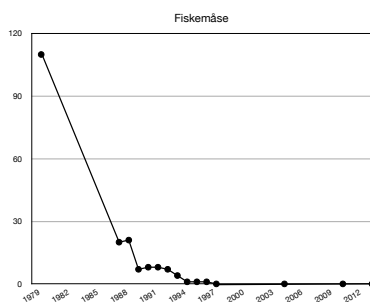
Detaljbilete frå Loddå naturreservat 13.6.2011. Vegetasjonsutviklinga i dette naturreservatet må følgjast og tolkast jamleg, for å motverke at fuglane skyr staden dersom attroinga tek overhand. Ein måte å dokumentere dette på er å ta bilete frå same staden — eksempelvis staden der dette biletet er teke — med nokonlunde reglbundne mellomrom. Foto: Stein Byrkjeland.

Loddå NR Radøy kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 26 daa, der 3,2 daa er landareal
Naturbase	VV00001759
UTM 32N	6738243 / 283887
Eigarar	
14/1	Mai Sandvik Per Andre Sandvik
14/3	Olav Soltveit
14/4	Undis Synnevåg Olsen Tor Olav Synnevåg
14/5	Helge Larsen
14/6	Bjørn Harald Lavik Renate Thomassen
14/7	Gerd Målfrid Dalseng
14/8	Martin Mikal Soltveit
14/9	Franck Andersen
14/11	Werner Birkeland
14/12,13	Jonny Soltveit
14/17	Rasmus Kristen Soltveit
14/18	Bjarne Soltveit
14/19	Pål Bjarne Kolås
14/20	Arthur Gjerde
14/21	Vemund Gunnarson
14/22	Reidar Sigbjørn Steindal Svanhild Steindal
14/23	Jannicke B Bauge
14/26,29	Kjetil Soltveit
14/27	Steinar Valdersnes
14/30	Ottar Nettelund
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei, ikkje lenger.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift, ingen drivverdig førekomst
Trugsmål	Mink: Undersøkt med hund februar 2013. Mink ikkje konstatert.

Bestand (par)	1980	2011
Svarbak	-	3
Gråmåse	-	35
Fiskemåse	110	-
Sildemåse	-	8
Grågås	-	-
Ærfugl	-	-
Siland	1	1
Tjeld	1	-
Storskarv	-	+

Registrering 2014:
Svarbak 4 par, gråmåse 40 par, sildemåse 9 par. Særs god ungeproduksjon for samtlige artar.

Loddå naturreservat

Loddå naturreservat 13.6.2011. Holmen ligg søraust for Fesøy i Lurefjorden. Foto: Stein Byrkjeland.

Loddå er ein liten, grøn og uvanleg frodig holme i vestre ende av Lurefjorden. At holmen er frodig, kjem av sterk gjødsling frå hekkande sjøfugl over lang tid. Loddå var i utgangspunktet ein stor fiskemåsekoloni, men fiskemåsen forsvann heilt frå staden på 1980-talet, medan stormåsar — då særleg gråmåse — tok over. I ettertid har holmen utmerka seg med særleg god ungeproduksjon dei fleste åra. Loddå er i dag den einaste livskraftige stormåsekolonien i dette fjordkomplekset, som er kandidat område for marint vern.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Tett fiskemåsekoloni på heile 110 hekkepar.

Tilstand 2011

Holmen er sterkt fuglegjødsla og dermed uvanleg frodig. Den kan lett karakteriserast som overgrodd i høve til mange sjøfuglartar sine preferansar, men det ser ikkje ut til at måsane som hekkar her er affiserte av det. Noko skjøtsel kan sikkert vere av det gode, men treng ikkje prioriterast før sjøfuglbestandane viser teikn til tilbakegang. Ungeproduksjonen er mange år uvanleg god i dette reservatet, og nettopp skjulet som den tette vegetasjonen skapar kan vere medverkande til dette.

Ein må rekne med at Loddå, som andre holmar i Lurefjorden, vert frekventert av mink. Predasjon frå mink kan vere ei årsak til at fiskemåsen gjekk heilt ut her, men stormåsane i dag ser i så fall ut til å takle utfordringa greitt.

Bestandsutvikling

Til tross for at dette sjøfuglreservatet har endra karakter drastisk når det gjeld artsamansetjing, er det i høg grad livskraftig. Fiskemåsen var i utgangspunktet talrik her, med ein uvanleg tett koloni. Denne bestanden gjekk mest heilt ut i løpet av 1980-talet, og den sterkaste utviklinga ser ut til å ha funne stad tidleg i dette tiåret. Parallelt med dette tok gråmåsen over, og denne bestanden har bygd seg opp parallelt med at gråmåsebestanden på Stridsholmen ikkje langt unna har gått ned. Også sildemåse og svarbak har etablert hekkebestandar på Loddå, men her er ikkje utviklingstrekk like eintydige.

Grågås og ærfugl er konstatert hekkande på Loddå fleire år, mellom anna i åra 1991-93. Desse artane er ikkje funne hekkande dei seinare åra, men det kan ha med registreringstidspunktet på sesongen å gjere. 1 par siland ser ut til å vere bortimot årvisst.

Trugsmål

Attgroing vert ikkje vurdert som eit trugsmål i dag, men kan bli det med tida. Difor må reservatet overvakast med særskilt blikk på dette, og naudsynt skjøtsel setjast i verk ved behov.

Det er sannsynleg at mink stundom opptrer i dette reservatet, men det ser i så fall ikkje ut til å vere eit reelt trugsmål mot dei fuglebestandane som finst her i dag.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

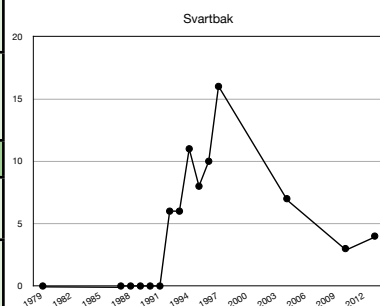
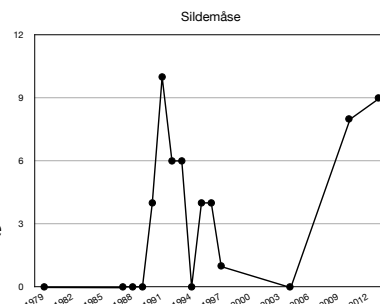
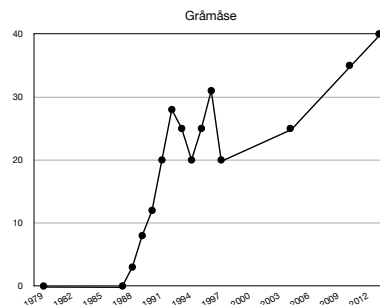
OK pr 2014. Det er viktig at dette reservatet er godt skilta med «løveskilt» så vel som med underskilt om ferdsleforbodet.

Aktuelle tiltak

I utgangspunktet ingen, men om bestandsutviklinga i framtida tilseier at attgroinga bør handterast, må dette bli eit høgt prioritert skjøtselstiltak.

Overvaking

Bestandane skal teljast medio juni kvart år, og vurderast fortløpande i høve til tidlegare registreringar.

Tiltak		
Skilting	2014-	Skiltinga med naturreservatskiilt skal vere oppgradert. Dette gjeld også underskilt som opplyser om ferdsleforbod.
Rydding av vegetasjon	-	Ikkje naudsynt i dag. Tiltak må like fullt prioriterast høgt dersom fuglebestandar og/eller ungeproduksjon sviktar i omfattande grad i framtida, og dette truleg kan relaterast til attgroing.
Overvaking		
All sjøfugl	2011-	Lokaliteten skal bestandsteljast medio juni kvart år, og vesentlege teikn til nedgang må rapporterast forvaltingsstyresmakta.
Vegetasjon	2016-	Vegetasjonsutviklinga i reservatet må følgjast jamleg, helst ved hjelp av fotografi frå same stad og vinkel. Tiltakande oppslag av buskar og tre må følgjast særskilt.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fastmark	God	Tilsynelatande sterkt attgrodd, men fungerer like fullt godt for dei sjøfuglartane som finst her i dag.
Framande artar	God?	Mink vart ikkje påvist i området 2013, sjølv om reservatet truleg er lett tilgjengeleg for arten.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
Naturtypar	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Tilstanden for den sterkt fuglegjødsla grasmarka skal haldast god, utan vidare oppslag av buskar og tre enn tilfellet var i 2011.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink.
Forvaltingsmål		
Økologisk funksjon	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet skal — med Stridsholmen NR som «avlastingsområde» — ha funksjon som viktig hekke- og rekrutteringsområde for stormåsar i fjordkomplekset Lurefjorden, og skal forvaltast som prioriterte biologiske område dersom Lurefjorden i framtida vert underlagt vedtak om marint vern.

Parti frå Loddå naturreservat 13.-6.2011. Holmen er ekstremt frodig, og sjølv om dette ikkje er eit problem i dag, kan det bli det i framtida om attgroinga eskalerer. Vegetasjonen på denne holmen er eit resultat av sterk og vedvarande fuglegjødsling over tid, og ikkje så mykje at beiting og andre driftsformer har opphøyr.

Sjå også detaljbilete side 205.
Bilete: Stein Byrkjeland.

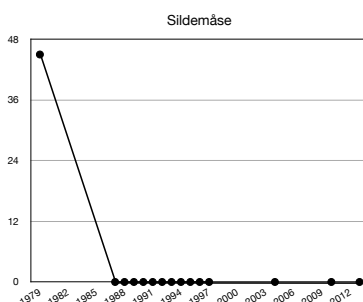
Lurekalven naturreservat

Lurekalven NR Lindås kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 158 daa, der ca 105 daa er land-areal
Naturbase	VV00001656
UTM 32N	6737162 / 284919
Eigarar	
57/1	Jorun K Wrigglesworth
57/2	Ruth Hundvin Sigdis Lilleskare Astrid Lygre Bente Underdal Jorun K Wrigglesworth
57/3	Ole Mathias Lygren
57/4	Stein Lygren
57/5	Jojan Lygren
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7, men har ikkje vore handheva sidan 1998.
Beiting	Ja.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift, ingen drivverdig førekomst
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg førekomst, men ikkje dokumentert.

Delar av Lurekalven naturreservat 13.6.2011. Flokken med gråmåsar på biletet denne dagen er rastande, ikkje-hekkande fuglar. Dei hekka i alle fall ikkje i dette reservatet. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestand (par)	1980	2011
Sildemåse	45	-
Gråmåse	5	-
Fiskemåse	5	-
Ærfugl	++	-
Tjeld	1	-
Registrering 2014: Ingen sjøfugl sett.		

Lurekalven er kjend som ein tradisjonell hekkestad for sildemåse, men sist vi har kunnskap om at denne kolonien var aktiv var i 1980. Reservatet er den nordvestlege delen av Lurekalven nord for Lygra i Lurefjorden. Arealet vert skjøtta som ein del av lyngheia knytt mot Lyngheisenteret, men sjølv om det finn stad aktiv skjøtsel her, har ikkje sjøfuglane respondert på dette.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein middels stor sildemåsekoloni på 40-45 hekkepar. Dertil eit mindre tal hekkande gråmåse og fiskemåse. Universitetet i Bergen hadde då allereie freda Lurekalven i høve til utgravingar på øya.

Tilstand 2011

Særs dårleg, i alle fall når det gjeld hekkande sjøfugl. Naturtypen er i betre forfatning som kystlyngheie ettersom arealet vert regelbunde beita og svidd, men dette ser ut til å vere av liten verdi for sjøfuglane.

Det er sannsynleg at området vert frekventert av mink, men dokumentasjon på dette vantar.

Bestandsutvikling

Svært negativ. Med unntak av ca 5 par hekkande gråmåsar i 1993, er det ikkje registrert ein einaste hekkande sjøfugl i reservatet etter at det vart verna. Sist vi har dokumentasjon på at kolonien med sildemåse var aktiv, var i 1980 (men ingen av sjøfuglreservata, heller ikkje Lurekalven) vart undersøkte i åra 1981-87).

Stundom kan ein sjå mindre flokkar med stormåse som sit oppe mellom berghamrane på dagtid. Dette er ikkje-hekkande fuglar som rastar, eller som overvakar sundet i tilfelle eit attraktivt næringsemne skulle dukke opp.

Trugsmål

Det er grunn til å tru at generell næringssvikt har vore den utslagsgjevande faktoren til at sjøfuglbestandane gjekk ut her. Denne situasjonen har råka sildemåsen på heile Vestlandet. Sjølv om bestanden har teke seg noko opp att dei seinare åra, verkar det like sannsynleg at arten vil etablere seg på ny ved Lurekalven med det første. Tradisjonsberarane mellom fuglane som ein gong hekka her er for lengst daude.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende. Det er likevel eit spørsmål om måten dette arealet har vore svidd på er til det beste for hekkande sjøfugl, men dette er neppe avgjerande for at fuglane ikkje har teke staden i bruk att.

Skilting

Mangelfull, og underskilta om ferdsleforbod vart tekne ned i 1998.

Aktuelle tiltak

Ingen tiltak vert prioriterte i forvaltingsplanen sin planperiode.

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland, og resultatata skal rapporterast på gjeldande skjema.

Lurekalven naturreservat har vore skjøtta som eit område for kystlynghei meir enn som ein klassisk sjøfuglkoloni. Til slik skjøtsel høyrer sviing av lyngen med nokre års mellomrom. Det kan hevdast at den som har hatt ansvaret for dette har vore vel ivrig i tenesta, for ved Lurekalven er jamvel verneskiltet brent opp! Biletet er teke 13.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2015-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere rimeleg oppgradert. Underskilt som fortel om ferdsleforbod i hekketida skal ikkje setjast opp med mindre sjøfuglane reetablerer seg her.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Lokaliteten skal vitjast minst ein gong årleg medio juni. Dette gjeld så lenge situasjonen er som i dag. Skulle fuglebetandane ta seg opp, må overvakinga intensiverast noko.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Lynghei	Middels	Vert skjøtta som kystlynghei, men kanskje ikkje på optimal måte med høve til hekkande sjøfugl. Lågare lyngvegetasjon kunne sikkert vore ein føremon.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området, men førekomst er sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Tilstanden for kystlyngheia bør hevast frå middels til god, under føresetnad av at dette skjer som følge av lokale initiativ.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt etableringsområde for eventuelle nyrekrutterte koloniar av sjøfugl på eit kystavsnitt som ikkje har slike førekomstar i særleg grad i dag.

Områda kring Lyngheisenteret på Lygra 21.9.2012. Om bestands-situasjonen for sildemåse og andre sjøfugl skulle betre seg, vil dei ikkje mangle eigna hekketader i dette området. Ingen område på Vestlandet kan vise til meir målretta skjøtsel av kystlyngheia enn her. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

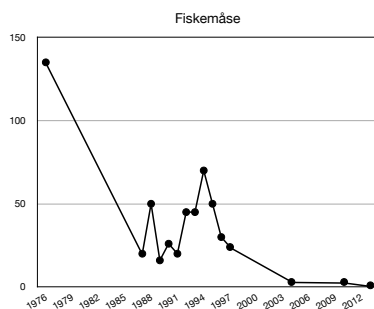
Klammersholmen NR Lindås kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 33 daa, der 6,4 daa er landareal
Naturbase	VV00001758
UTM 32N	6735811 / 289123
Eigarar	
84/1,2 Miljødirektoratet	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift, ingen drivverdig førekomst
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	-	-
Gråmåse	-	-
Fiskemåse	135	3
Ærfugl	2	-
Tjeld	2	2
Registrering 2014: Svartbak 1 par, makrellterne 1 par, fiskemåse 1 ind, tjeld 1 par.		

Klammersholmen naturreservat

Klammersholmen fotografert frå søraust 13.6.2011. Naturreservatet ligg sentralt i eit kandidat-område for marint vern på Vestlandet, og kan få ein viktig funksjon som referanseområde for korleis bestandar av fiskemåse og terner kan reetablere seg i denne landsdelen, dersom dei samlar miljøtilhøva betrar seg. Foto: Stein Byrkjeland.

Klammersholmen er ein særst låg og idyllisk holme aust i det «lukka» fjordsystemet Lurefjorden. Det er ein klassisk fiskemåsekoloni, der bestandsutviklinga har mange parallelle trekk med andre fiskemåsekoloniar på kysten, mellom anna Synnøy like utanfor det same fjordsystemet. Det er vanskeleg å sjå for seg konkrete tiltak som kan betre tilhøva for sjøfuglane ved Klammersholmen, ein får i staden overvake den naturlege utviklinga og nytte lokaliteten som eit referanseområde for fortid og framtid.

Utgangspunkt for vernestatus (1977)

Ein svært tett hekkekoloni for fiskemåse med 135 par. I tillegg 2 par ærfugl og 2 par tjeld. Klammersholmen var den gongen eigd av Bergen Typografiske Forening, men vart overteke av Miljødirektoratet gjennom erstatningsprosessen.

Tilstand 2011

Naturtilstanden ser ut til å vere fullt ut grei. Holmen er låg, flat og ikkje prega av atngroing sjølv om det ikkje går beitedyr her. Rett nok finst det overraskande vegetasjonselement som sverdlilje på Klammersholmen, men ikkje i stort omfang og neppe slik at det har påverknad på fuglelivet.

Derimot er tilstanden for fiskemåsen alt anna enn grei. Bestandsutviklinga er særst negativ, med knapt dokumentert ungeproduksjon på mange år. Predasjon frå mink kan vere ei viktig årsak til dette, men status for denne introduserte arten er uviss ved Klammersholmen.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ. Sjøfuglhekkinga ved Klammersholmen er prega av ein einskild art — *fiskemåse*. Den kysthekkande bestanden av denne arten har svikta kapitalt på heile Vestlandet gjennom fleire tiår, og Lurefjorden er ikkje noko unntak med 97% bestandsreduksjon frå 1980 til 2011. Situasjonen ved Klammersholmen er sterkt medverkande til denne lokale statistikken. Utviklingstrekka ved Klammersholmen er langt på veg parallelle med Synnøy naturreservat, som ligg 13,5 km unna: Ein del fiskemåsar etablerer seg på hekkeplassen tidleg i mai og førebur seg tilsynelatande på

hekking. Seinare på sesongen er det knapt nok fuglar att, og ungeproduksjonen er i beste fall marginal. Skilnaden mellom Synnøy og Klammersholmen er at fiskemåsane forsvann nokre år tidlegare ved Synnøy, men også ved Klammersholmen fann den sterkaste negative utviklinga stad på slutten av 1970-talet og byrjinga av 1980-talet.

Mange av åra etter vernevedtaket er det registrert eit fåtal *makrellterner* ved Klammersholmen. Konkret hekking er berre konstatert i 1992, då naturoppsynet rapporterte om 6 raudnebbterner med ungar her. Det er mogleg det kan gje positive effektar på fiskemåsen om det med tida skulle etablere seg ein livskraftig ternekoloni på Klammersholmen. Det er ikkje utenkjeleg at det var ein slik koloni her fram til tidleg på 1970-talet, som gjekk ut før vi fekk første dokumentasjon om sjøfuglane på staden i 1977. I så fall er dette ei utvikling som kan bli svært viktig å dokumentere, og forvaltingsplanen legg opp til at Klammersholmen vert eit referanseområde for naturleg, mogleg reetablering av ein fiskemåsekoloni på Vestlandet. Utviklinga her må såleis dokumenterast best mogleg i forvaltingsplanen sin planperiode.

Trugsmål

Ein vanskeleg og vedvarande næringsssituasjon har truleg vore avgjerande for den negative utviklinga for fiskemåse og ternar i Lurefjorden, også ved Klammersholmen.

I tillegg til dette er einaste moglege trugsmålet som er råd å sjå predasjon frå mink. Territoriell mink er neppe til stades på Klammersholmen, men avstanden til fastlandet er kort, så ein må rekne med at holmen vert frekventert av arten. Det er i så fall ein situasjon som vil vere vanskeleg å handtere ved hjelp av jakt med hund og fellefangst, i alle fall ikkje med varig resultat.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Sjølv om hekkebestandane på Klammersholmen er marginale i dag, er det viktig at ferdslforbodet i hekketida vert handheva og at også underskilta er oppgraderte.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilde. Området bør bli eit referanseområde for mogleg naturleg reetablering av dei aktuelle sjøfuglartane, og området er særst eigna for dette ettersom holmane ikkje er skjøtselskrevjande.

Overvaking

Sjøfuglbestandane må følgjast og teljast årleg, og rapporterast til forvaltingsstyresmakta. Bestandsteljing medio juni er eit minimum, eventuell ungeproduksjon må dokumenterast seinare på sesongen. Holmen bør undersøkjast årleg for ferske spor etter mink og oter.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal alltid vere oppgradert. Det gjeld også underskilt som fortel om ferdslforbod i hekketida.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Årleg bestandsteljing medio juni. Oppfølgjande dokumentasjon av ungeproduksjon kring 10. juli. Årleg sjekk for ferske spor etter mink og oter.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Jordsmonnet er relativt skrint, så naturtypen er neppe truga av attgroing sjølv om det ikkje går beitedyr her.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området, men førekomst er sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand synest å vere god. Tilstanden skal oppretthaldast.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Klammersholmen bør vere eit referanseområde for mogleg naturleg reetablering av bestandar av fiskemåse og ternar(?) på Vestlandet, i eit kandidat område for marint vern.

Vågsskjeret NR <i>Lindås kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 15 daa, der 1,5 daa er landareal
Naturbase	VV00001761
UTM 32N	6742759 / 285100
Eigarar	
123/9 Inger Risa Andersen	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men ikkje handheva sidan 1998
Beiting	Nei.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift, ingen drivverdig førekomst
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Vågsskjeret naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	1	-
Fiskemåse	6	-
Makrellterne	15	-
Raudnebbterne	15	-
Tjeld	1	-
Registrering 2014: Ingen sjøfugl.		

Vågsskjeret naturreservat 13.6.2011. Sentrale delar av skjeret har tettare og kraftigare vegetasjonsdekke enn før, dominert av blåbærlyng. Lokaliteten har likevel nok anna areal til at den bør kunne fungere som hekkestad for ternar om sjøfuglbestandane skulle ta seg opp i regionen. Skjølsetiltak vert såleis ikkje prioritert i planperioden. Foto: Stein Byrkjeland.

Vågsskjeret er eit lite, skjerma skjer kloss i land ved Risaosen i Lurefjorden. Lokaliteten er verna ettersom det i 1980 låg ein mellomstor ternekoloni her. Ein har ikkje kunnskap om at det har vore aktiv koloni her sidan, tvert om har det vore tomt for fugl ved alle vitjingar i ettertid. Skjeret er noko prega av attgroing, men tilbakegangen for ternene skuldast truleg andre årsaker.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein blandingskoloni med 15 par makrellterne og 15 par raudnebbterne, forutan ei mindre mengd (6 par) fiskemåse. Det vart argumentert med at lokaliteten var viktig å verne ettersom det fanst få område for ternar i Lurefjorden.

Tilstand 2011

Det er i dag mykje oppslag av blåbærlyng på holmen, noko som nok er eit resultat av manglande fuglegjødsling ettersom det er mange år sidan ternene sist hekka her. Dette ser likevel ikkje ut til å vere eit trugsmål mot mogleg sjøfuglhekking i dag, men vil med tida tilta. Då vil holmen til slutt bli ueigna for sjøfugl, men skjølsetiltak vert ikkje prioritert i forvaltingsplanen sin planperiode.

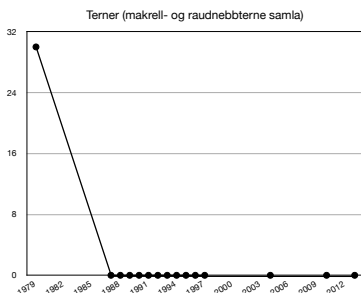
Det ligg ikkje føre kunnskap om mink i området, men mest truleg vert området frekventert av arten. Det er i så fall ei utfordring som er bortimot uråd å handtere med effekt, ettersom Vågsskjeret nærast er landfast med fastlandet.

Bestandsutvikling

Ternekolonien her har etter det vi veit aldri vore særskilt stor, men den negative utviklinga er like fullt total og kom tidleg. Det er ikkje dokumentert at det har hekka sjøfugl på Vågsskjeret etter at oppsynsordning kom i stand i 1988, og attgroingstrekk på skjeret tyder heller ikkje på at sjøfugl har hekka her i nyare tid. Også *fiskemåsen* har slutta å nytte Vågsskjeret som hekkestad, men førekomsten av denne arten var i utgangspunktet endå mindre.

Trugsmål

Sviktande næringstilgang er truleg hovudårsaka til at ternene og fiskemåsen ikkje lenger nyttar ein slik lokalitet. Sjølv om næringstilgangen skulle betre seg og fuglane

responderer på dette, er det dermed slett ikkje sikkert at dei vil velje Vågsskjeret som hekkestad då. Det finst andre skjer i Risaosen som i så fall kan sjå ut til å vere betre eigna, men i så fall må ein vurdere om ein skal gå i gang med restaureringstiltak på Vågsskjeret og handtere attgroinga til eit visst nivå.

Mink er eit sannsynleg trugsmål her, men vanskeleg å gjere noko med.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr. 2011. Underskilta som fortel om ferdslforbod i hekketida vart tekne ned i 1998, og treng ikkje setjast opp at med mindre hekkande fuglar skulle returnere til staden.

Aktuelle tiltak

Skjøtsel for å redusere oppslaget av blåbærlyng kan vere eit aktuelt tiltak på sikt, men vert ikkje prioritert i planperioden med mindre ternar skulle returnere til denne delen av Lurefjorden og viser interesse for staden til hekking.

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær sjøfugl kartlegging i Hordaland, og resultatata førast på gjeldande skjema.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskiilt skal vere greitt oppgradert. Underskiilt om ferdslforbod i hekketida treng ikkje prioriterast.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Attgroinga er påtakeleg her som følgje av at fuglegjødslinga har opphøyrd, men enno ikkje kritisk.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området, men førekomst er sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand vert karakterisert som middels. Denne tilstanden skal oppretthaldast eller betrast, men kan utvikle seg utan skjøtsel med mindre sjøfuglbestandane skulle ta seg monaleg opp i nærområda, i slik grad at dei treng ein godt fungerande hekkestad.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt reetableringsområde for eventuelle nyrekrutterte koloniar av sjøfugl på eit kystavsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Håvarden og Klubben NR Lindås kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 217 daa, der ca 121 daa er land-areal
Naturbase	VV00001766
UTM 32N	6749872 / 281796
Eigarar	
127/11 Arvid Birger Angelvik	
Ferdslse	Forbod 15.4 - 31.7, men ikkje naudsynt å handheve inntil vidare
Beiting	Nei.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift.
Trugsmål	Mink: Sannsynleg at mink frekventerar området.

Håvarden og Klubben naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	-	-
Svarbak	2	1
Sildemåse	100+	-
Gråmåse	20	-
Fiskemåse	180	-
Makrellterne	5	-
Raudnebbterne	45	-
Tjeld	2	-
Gråhegre	+	+
Ærfugl	+	-
Registrering 2014: Svarbak 1 par.		

Parti frå Håvarden 13.6.2011. Området er meir attgrodd enn ønskjeleg i eit sjøfuglreservat, men slik bestandssituasjonen no er for sjøfuglane i Fensfjorden vil det truleg vere lite å hente på å investere stor innsats i skjøtsel av dette arealet. Foto Stein Byrkjeland.

Dette er eit todelt naturreservat kloss innpå industriområdet på Mongstad. Det var tidlegare fleire og store måse- og ternekoloniar i dette området, som gjorde staden til ein sjølsagt kandidat for vern gjennom sjøfuglverneplanen. I ettertid har alle desse førekomstane forsvunne, og det har knapt hekka ein sjøfugl her etter at vernet vart etablert.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Skilde hekkekoloniar av sildemåse (100++ hekkepar) og fiskemåse (180 par), forutan ein koloni på 50 par terner (blandingskoloni, med overvekt av raudnebbterne) i tilknytning til fiskemåsekolonien. Fiskemåsane heldt til ved Klubben, sildemåsane i lyngheia på Håvarden.

Tilstand 2011

Lyngheia på Håvarden er i dag mykje prega av einer og blåbærlyng. Det finst også nokre spreidde småfelt med sitkagran og bergfuru på Håvarden. Normalt ville ein gjort framlegg om skjøtsel for å halde vegetasjonen lågare i eit sjøfuglreservat, men med dagens bestandssituasjon i området synest det å vere lite å hente ved slike tiltak. Klubben er ikkje attgrodd i same grad som Håvarden, her er naturtilstanden grei.

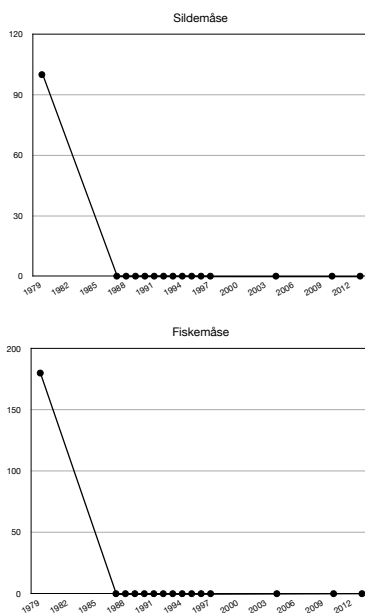
Oppsynet har ved mange høve rapportert om at det er mykje mink i området (i alle fall på 1990-talet), og at dette er grunnen til at sjøfuglane har slutta å nytte lokaliteten. Minken har sikkert hatt ein påverknad, men er neppe einaste årsak til at situasjonen er som den er.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ for samtlige artar som fanst her då registreringa for sjøfuglverneplanen vart gjort i 1980. Med unntak av eit par svarbak eller to har det knapt hekka ein måse eller ei terne i reservatet etter vernevedtaket i 1987. Bestandane gjekk følgeleg ut ein gong mellom desse to årstala, men vi veit ikkje eksakt når. I nokre år etablerte grågås seg i reservatet, og fekk fram ungar mellom anna i 1994 og 1997, men heller ikkje denne arten ser ut til å nytte reservatet til hekking i dag.

Trugsmål

Det er nærliggjande å peike på vedvarande næringssvikt som ei hovudårsak til dei omfattande endringane som har funne stad mellom sjøfuglane i dette reservatet. Utviklinga er parallell med mange andre tidlegare hekkekoloniar i Fensfjord-området,

og for stormåsan sin del er dei negative utviklingstrekk langt meir tydelege i Fensfjorden enn elles på kysten av Hordaland.

Store delar av Håvarden er lite eigna som hekkeområde for måsar i dag på grunn av attgroing, men området vert ikkje prioritert for skjøtsel før ein eventuelt ser at sjøfuglbestandane i denne regionen byggjer seg godt opp att. Status for mink i reservatet er i dag uvisst, men det vil vere overraskande om det ikkje finst fast bestand av arten her.

Nærleiken til industriområdet på Mongstad har vore peikt på som ein faktor som har ført til nedgang i sjøfuglbestandane. Det verkar lite truleg. Inne på industriområdet finst det grunne fjøreområde som burde vere attraktive næringsssøksområde for fleire av dei aktuelle artane, og tilsvarande finst også i Leirvågen.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

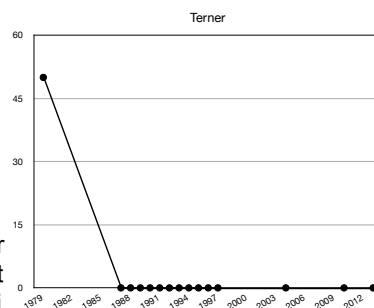
OK pr 2011. Underskilt om ferdsleforbod i hekketida kan takast ned inntil sjøfugl eventuelt skulle vende tilbake.

Aktuelle tiltak

Skjøtsel for å motverke attgroinga på Håvarden kan bli aktuelt i framtida, men vert inntil vidare ikkje prioritert ettersom det truleg er meir å hente på å konsentrere innsatsen i andre sjøfuglreservat i fylket.

Overvaking

Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år i samband med ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Dette skiltet står på Klubben, utanfor vernegrensene. Det er uvisst kvifor det er sett opp og av kven, men det er i alle fall ikkje forvaltingsstyresmakta som står bak initiativet. Foto frå 2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskiilt skal vere greitt oppgradert. Underskilt om ferdsleforbod i hekketida treng ikkje prioriterast.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultatata skal førast på gjeldande skjema.

Klubben 13.6.2011. Det var her fiskemåsan hekka i 1980, og det var også i tilknytning til fiskemåsekolonien ternene heldt seg. Naturtypen sin tilstandsklasse i denne delen av naturreservatet synest å vere rimeleg grei. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Gjeld delområdet Klubben.
Lynghei	Middels	Gjeld delområdet Håvarden. Kandidat for omfattande skjøtsel, men ikkje i forvaltingsplanen sin planperiode.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypane sin tilstand vert karakterisert som middels (Håvarden) og god (Klubben). Denne tilstanden skal oppretthaldast eller betrast, men kan utvikle seg utan skjøtsel med mindre sjøfuglbestandane skulle ta seg monaleg opp i nærområda, i slik grad at dei treng ein godt fungerande hekkestad.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt reetableringsområde for eventuelle nyrekrutterte koloniar av sjøfugl på eit kystavsnitt som i dag ikkje har slike førekomstar i særleg grad.

Grønningane NR Lindås kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 56 daa, der ca 7 daa er landareal
Naturbase	VV00001762
UTM 32N	6743552 / 281533
Eigarar	
119/1 Kathrine Aven Sætre	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Grønningane naturreservat

Grønningane naturreservat 13.6.2011. Naturtilstanden på desse holmane er god. Dei få lauvtræ som finst her er uproblematisk for hekkande fuglar, men bør fjernast om omfanget av krattskog tek seg opp. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	-	3
Fiskemåse	31	5
Makrellterne	10	-
Raudnebbterne	35	1
Tjeld	1	1
Siland	1	1
Raudstilk	2	-

Registrering 2014:

Svartbak 2 par, fiskemåse 3 par, siland 1 par, tjeld 2 par. Havørn 1 ad på fastlandet like innanfor.

Desse tre låge skjera inn mot fastlandet i Lindås er verkeleg ei naturperle i Fensfjorden. I dag er sjøfuglbestandane her relativt små, men Grønningane er faktisk den hekkestaden i Nordhordland som lengst hadde livskraftige bestandar av fiskemåse og ternar. Dette viser tydeleg att på naturen her — holmane er sterkt prega av fuglegjødsling, og ikkje i ulike stadium av attgroing, slik tilfellet er mange andre stader.

Utgangspunkt for vernevedtak (1980)

31 par fiskemåse, 10 par makrellterne og 35 par raudnebbterne. Staden har også innslag av ei rekke andre sjøfuglartar, anten fast eller sporadisk.

Tilstand 2011

Naturtilstanden er tilsynelatande god. Strandberga er framleis sterkt prega av fuglegjødsling, med tilhøyrande grønt vegetasjonsdekke. Stadnamnet tilseier at slik har det vore lenge. Det har vakse opp nokre små lauvtræ på Grønningane. Desse er uproblematisk i dag og vil gjerne vere det også i framtida, men om meir krattskog veks opp i framtida, bør denne fjernast ved høve.

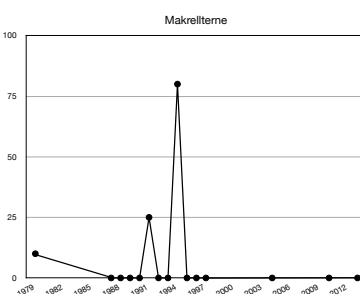
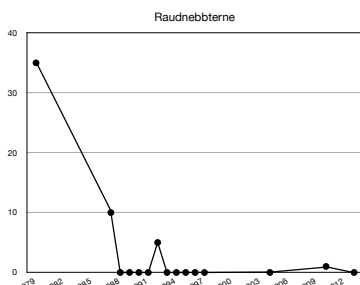
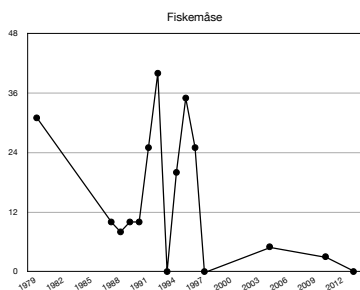
Status for mink i reservatet er ikkje dokumentert dei seinare åra, men det er sannsynleg at denne arten opptre jamleg ved Grønningane.

For sjøfuglbestandane er tilstanden ikkje like god. Bestandane av dei fleste artane er i dag marginale, men det finst framleis nokre få par fiskemåsar som oppsøker Grønningane for å hekke. Dette gjer at det faktisk enno finst tradisjonsberande individ som er knytt til staden, noko som kan bli svært viktig for å bygge opp att ein hekkebestand dersom tilhøva for hekking skulle betre seg.

Bestandsutvikling

Sjøfuglkoloniane ved Grønningane har aldri vore særskilt store det vi veit, men i dag er dei alle på eit marginalt nivå. Den mest framtrèdande sjøfuglarten her har vore *fiskemåsen*, men denne bestanden vart kraftig redusert få år etter at *ternene* slutta å hekke her midt på 1990-talet. Dette mønsteret er typisk for mange fiskemåsekoloniar på kysten, og ved Grønningane fekk fiskemåsen ein varig knekk etter 1997-sesongen, medan 1995 var siste året ternene vart registrert hekkande. Både fiskemåsen og ternene hadde sær gode produksjonssesongar i 1992, 1993 og 1995. Fram til 1995 var det makrellterna som var den vanlegaste ternearten her, medan raudnebbterna var i klar overvekt i 1980.

Om Grønningane har hatt små hekkebestandar dei seinare åra, finst det andre koloniar i dag som ikkje er langt unna. I 2014 hekka kring 20 par kvar av fiskemåse og

makrellterne på nokre små holmar vest av Tvibergneset, og i 2011 var det brukbare førekomstar på Sersjantholmen. Tvibergneset ligg 3,8 km frå Grønningane.

Grønningane er ein stad som trekker til seg også andre og litt meir spesielle artar. *Tjuvjo* og *teist* vart registrert her sommaren 1990, same året hekka ærfugl her. I 1988 vart *sandlo* sett fleire gongar like ved reservatet. Også *steinvendar* er registrert her om sommaren.

Trugsmål

Vedvarande næringsbrist har nok vore det største problemet for sjøfuglane ved Grønningane, som det har vore elles i Fensfjorden og i Nordhordland elles. I kva grad predasjon frå mink har vore eit problem for sjøfuglane her er uvisst, men oppsynsrapportane frå 1988-93 nemner ikkje arten i det heile.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Det er viktig at skiltinga er oppgradert på denne staden.

Aktuelle tiltak

Ingen naudsynte.

Overvaking

Reservatet bør vitjast kvart år medio juni, og detaljert bestandsteljing må finne stad minimum kvart 4. år til same tida av året. År når terner hekkar, må ungeproduksjonen dokumenterast om lag 10. juli.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal alltid vere godt oppgradert. Underskilt om ferdsleforbod i hekketida er også viktig.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultat skal førast på gjeldande skjema. Området bør like fullt vitjast årleg i hekketida, og år med hekkeførekomst av terner må ha særleg fokus.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Fuglegjødslinga er enno framtreddande her, noko som er viktig for tilstandsvurderinga.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand vert karakterisert som god. Denne tilstanden skal oppretthaldast.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt reetableringsområde for fiskemåse og terner, på eit kystavsnitt som har marginale bestandar av desse artane i dag.

Parti frå Grønningane naturreservat 13.6.2011. Dei få buskar og tre som veks her er i dag eit dekorativt element, som også kan ha funksjon for hekkande grågås og ærfugl. Dei må likevel ikkje få utvikle seg til eit problem. Foto: Stein Byrkjeland.

Ådnøy NR Lindås kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 25 daa, der 7,5 daa er landareal
Naturbase	VV00001763
UTM 32N	6741220 / 294291
Eigarar	
42/1	Ingunn Oddny Kolås
42/2	Karstein Sæveraas
42/3	Berit Karin Sæveraas
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men ikkje handheva sidan 1998
Beiting	Nei.
Taretråling	Ikkje tillate etter forskrift.
Trugsmål	Mink: Sannsynleg at mink frekventerar området.

Ådnøy naturreservat

Bestand (par)	1980	2011
Fiskemåse	2	1
Makrellterne	20	-
Raudnebbterne	70	-
Tjeld	1	1
Siland	+	2
Raudstilk	1	-
Registrering 2014: Tjeld 1 par.		

Ådnøy naturreservat 13.6.2011. Reservatet er, som resten av Ådnøy, dominert av naturleg furuskog. Det er fullt ut opp til eigarane, men kan det la seg gjere å etablere eit skogreservat på øya og innlemme det eksisterande naturreservatet i dette? Foto: Stein Byrkjeland.

Søraustspissen av Ådnøy — der Ådnøy naturreservat ligg — er ein idyllisk stad. Dette er likevel ein stad ein avgjort ikkje ville forvente ein livskraftig sjøfuglkoloni. Det har rett nok ikkje hekk sjøfugl her sidan 1991, men det var ein stor ternekoloni her i 1980, som er grunnlaget for at staden vart verna. Det er tvilsamt om ternene vil returnere hit utan at mykje naturskog vert fjerna, og det er slett ikkje sikkert at fuglane vil respondere sjølv om så skjer heller.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Stor og uvanleg tett blandingskoloni med ternar: 70 par raudnebbterne og 20 par makrellterne. I tillegg 2 par fiskemåse og hekkande raudstilk.

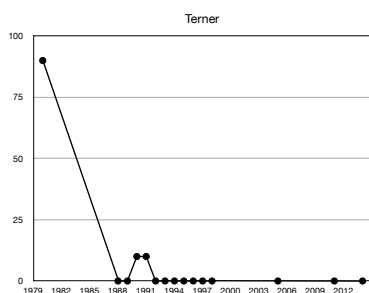
Tilstand 2011

Dårleg, vurdert som potensiell hekkestad for sjøfugl. Naturtilstanden er derimot god dersom ein vurderer staden som kystnær naturskog. Slik staden står fram i dag er den lite eigna som hekkestad for sjøfugl. Til det kjem skogen altfor tett innpå strandberga, og hekkande fuglar vil ikkje føle seg trygge for mink og mår som kan skjule seg i skogen, sjølv om vi ikkje veit sikkert at slike rovdyr finst her i dag. På den andre sida var det nok også godt vaksen skog her sist ternene hekka i 1991, så det må vere ei spesiell årsak til at ternene har valt Ådnøy som hekkestad somme år.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ. Det er 23 år sidan sist vi veit det hekka ternar her, og då var ikkje mengda så stor. Vi må heilt tilbake til 1980 for å ha dokumentasjon på at kolonien hadde god storleik. Dette ser ut til å ha vore ein rein ternekoloni, med berre små (og kanskje sporadiske) innslag av andre artar, som fiskemåse og raudstilk som har hatt fordel av å hekke tett innpå aggressive ternar.

Det var raudnebbterna som dominerte her i 1980. Dei om lag 10 para som hekka her i 1990 og 1991 vart ikkje bestemte til art. Det er verdt å merke seg at det ikkje hekka ternar ved Ådnøy i 1992 og 1993, som elles var sær gode produksjonsår for ternene ved Grønningane, som er det næraste sjøfuglreservatet 3,6 km unna. Dei åra det var ternar representert ved Ådnøy, har det ikkje vore ternar ved Grønningane. Det kan såleis vere at Ådnøy har fungert som alternativ hekkestad for ternene ved Grønningane eller andre koloniar i nærleiken (som ikkje var aktive i 1980, eller som i alle fall ikkje vart kartlagde då).

Trugsmål

Det store trugsmålet mot dette naturreservatet som hekkestad for sjøfugl er furuskogen, som dels står i reservatet, men like mykje skogen som står utanfor vernegrensene. Dette er ein del av naturskogen, som pregar heile Ådnøy. Det er såleis den naturlege naturtypen på staden, og det vert feil å kalle den eit problem sjølv om naturskog av denne typen er lite eigna for hekkande sjøfugl. Situasjonen er truleg at ternene hekka her i ein periode då skogen var lågare og ikkje like dominerande.

Det er lite truleg at ternar vil returnere til Ådnøy i dag om ikkje delar av denne furuskogen vert fjerna. Helst bør all skogen i reservatet vekk, og også skogen 20-30 meter innover på øya frå reservatgrensa. Men det vil med tida kome ny skog her med mindre ein går inn med jamlege skjøtselstiltak, og det er langt frå sikkert at staden vil bli teke i bruk att av ternar sjølv om skogen vert fjerna. Det finst andre holmar i nærleiken som kan sjå ut til å vere vel så eigna for ternehekking enn Ådnøy, sjølv om området vert trelaust.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Underskilta om ferdslforbod i hekketida vart fjerna i 1998, og treng ikkje setjast opp att med mindre sjøfugl skulle returnere til lokaliteten for hekking.

Aktuelle tiltak

Omfattande fjerning av naturskogen i og rundt reservatet er eit mogleg tiltak, men vil vere omfattande og kostbart. Det vert såleis ikkje prioritert i planperioden. Ei alternativ løysing kan vere å gjere om verneføremålet til skogvern, men då bør ein ha med ein større del av Ådnøy, eksempelvis gjennom eit tilbod om frivillig vern.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert.
Frivillig skogvern	2016	Ein bør høyre med grunneigarane om det kan vere grunnlag for å tilby delar av eller heile Ådnøy for frivillig skogvern. I så fall må ein også undersøkje kva naturfaglege kvalitetar skogen her har.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultat skal førast på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Tilstanden er i beste fall middels som strandberg, men tilsynelatande god som furuskog.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand — som skog — vert karakterisert som god. Dersom denne tilstanden skal oppretthaldast, bør verneføremålet her omdefinierast.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	1918?	Reservatet skal inngå i eit framtidig skogreservat, under føresetnad av at eigarane fremjar tilbod om frivillig vern av Ådnøy og øya har naturfaglege vernekvalitetar.

Flyfoto av Ådnøy 1992. Dette er eitt år etter at det siste gong hekka ternar i naturreservatet søraust på øya. Vi ser at det også den gongen var mykje skog i reservatet. Skogen er no 23 år eldre og dermed grovare. Det er ikkje undersøkt kor gamal naturskogen på Ådnøy er, men ein del av den står på område med høg bonitet, og kan såleis vere viktig for eit skogtilknytta biologisk mangfald.

Ternehekinga vi såg her i 1980 kan ha vore av utgåande karakter, i den meining at tidlegare bruk av Ådnøy til beiting m v har gått ut og naturskogen tek tilbake tidlegare «tapte skansar». Skogetableringa er såleis ein heilt naturleg prosess, som står i motstrid til visjonen om å skjotte Ådnøy naturreservat som eit hekkeområde for sjøfugl. Kan ein — i så fall etter initiativ frå eigarane — justere det framtidige forvaltingsregimet og verneføremålet her, i favør av skogvern? (Det har skjedd ulike tiltak i skogen her dei siste åra som kan gjere dette mindre aktuelt).

Stridsholmen NR Austrheim kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 49 daa, der 11,5 daa er landareal
Naturbase	VV00001760
UTM 32N	6740092 / 283581
Eigarar	
137/1	Tore Njøten
137/2	Kirsten Njøten
137/3	Marit Daae Hatlem
137/4	Aksel Hatlem
137/6	Helge Hatlem
137/7	Liv Njøten
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter forskrift, men her finst neppe drivverdig førekomst.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	-	1
Svartbak	1	2
Gråmåse	6	-
Sildemåse	70	-
Fiskemåse	20	-
Tjeld	1	-
Raudstilk	1	-
Registrering 2014: Ingen sjøfugl.		

Stridsholmen naturreservat

Stridsholmen naturreservat 13.6.2011. Bilet er teke eit drygt år etter at det vart utført omfattands skjøtsel for å fjerne småskog på denne delen av holmen. Foto: Stein Byrkjeland.

Stridsholmen er ein frittliggjande holme i Lurefjorden som lenge har vore ein god hekkeplass for fleire artar stormåsar, men mista alle bestandane i løpet av dei siste 15-20 åra. Gjennomført skjøtsel i 2010 har enno ikkje gjeve resultat på sjøfuglbestandane, i staden skytt attgroinga fart på ny.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein god hekkekoloni for sildemåse med 70 par, forutan 20 par fiskemåse og 6 par gråmåse.

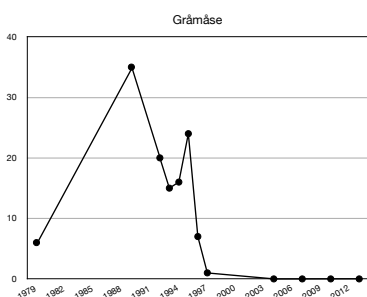
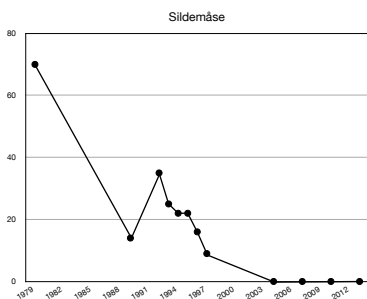
Tilstand 2011

Stridsholmen vart tidlegare beita med husdyr. Då husdyrhalde ikkje lenger var aktivt her, skaut attgroinga fart. Særleg såg vi effektar av dette ved slutten av 1990-åra og gjennom 2000-talet, ved at kratt og lauvskog kom opp sentralt på holmen, og høgvaksten lyng dominerte der det ikkje vaks skog. Parallelt med dette forsvann mest alle sjøfuglane, sjølv om det ikkje treng ha ein direkte samanheng. Like fullt gjennomførte Statens Naturoppsyn og Fylkesmannen i Hordaland ei omfattande skjøtelsøkt i april 2010, der det meste opplaget av kratt og tre vart fjerna frå den sørlege delen av holmen. I nord vart ein del slik vegetasjon ståande att, etter ønske frå eigarane. Denne vegetasjonen vil kunne gje skjul for hekkande ærfugl og grågås, og også tilfredsstillende krava til skjul for beitande husdyr om slike kjem attende til holmen.

Skjøtselen vart vellukka i den mening at den vart utført etter intensjonen, men enno har vi ikkje fått laga ei ordning med å få beitande sau tilbake til Stridsholmen. Dette er naudsynt for å få effekt av skjøtseltiltaket, for allereie to år etter tiltaket ser ein store endringar i form av ny attgroing. I denne samanhengen er det ei utfordring at det ikkje finst permanent tilgang på ferskvatn på Stridsholmen.

Bestandsutvikling

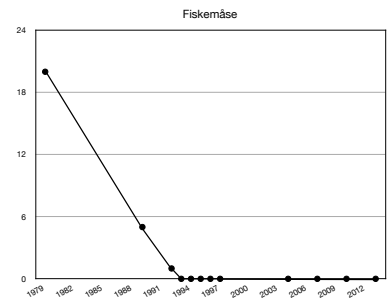
Sildemåsen var i utgangspunktet den dominerande sjøfuglarten på Stridsholmen, men dette er ein stad der alle dei større måseartane har hatt tradisjon for å hekke. Frå åra 1988-92 har vi ikkje så detaljert kunnskap om utviklinga for den einskilde arten, ettersom oppsynet då stort sett berre rapporterte om den samla mengda av måsar. Denne mengda vart rapportert å gå noko ned, og særleg gjaldt nok dette sildemåsen og *fiskemåsen*. Samstundes bygde bestanden av *gråmåse* seg noko opp, men også denne har i ettertid gått ut. Gråmåsen kan ha flytta seg til Loddå naturreservat, som

ligg berre 1,8 km unna, men dei to andre artane har hatt same negative utviklinga ved Stridsholmen som dei har hatt elles i Nordhordland. Også *svartbak* hekkar ved Stridsholmen og skjeret nord for denne. Det dreier seg vanlegvis om 1-2 hekkepar, men opp til 6 hekkepar har vore rapportert (1993).

Mindre tal *raudnebbterne* vert stundom sett kring Stridsholmen, men desse hekkar på skjer i nærleiken. *Grågås* og ærfugl hekkar i mindre tal, men ikkje kvart år, og tilsynelatande ikkje så ofte dei seinare åra.

Det finst ein påfallande god bestand av *hoggorm* på Stridsholmen. Årsaka til dette er truleg at her også finst smågnagarar. Det er mange hol i bakken etter slike. Mest truleg dreier det seg om *markmus*, men dette har aldri vore sikkert konstatert. Sporadiske funn av hubrofjør på holmen fortel at også denne arten stundom nyttar området, og dei same smågnagarane kan truleg vere viktig også for *hubroen*.

Trugsmål

Her, som elles, er nok vedvarande næringssvikt det største trugsmålet mot sjøfuglane, særleg for sildemåse og fiskemåse. Men på Stridsholmen er også attgroinga eit vesentleg trugsmål. Denne let seg handtere ved skjøtsel, men ein er avhengig av å få etablert eit konstruktivt beiter regime her form å få varig effekt av slik skjøtsel.

Mink kan vere eit anna trugsmål, men dei artane som har halde til her er ikkje dei som er mest utsette for predasjon frå mink. Det er uvisst i kva grad Stridsholmen vert nytta av mink i dag, men ein må rekne med at arten er jamleg innom.

Tekniske inngrep, påverknad

Kystverket har reist to sjømerke på den søre delen av Stridsholmen. Dei har vore halde ved like og det har vore rydda vegetasjon rundt dei seinare åra. Det er i prinsippet uproblematisk ein slik stad så lenge det skjer utanom fuglane si hekketid, men dette hadde vore greitt om Kystverket hadde kontakta fylkesmannen i forkant av slikt vedlikehald.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Ei ny ryddeøkt for å fjerne oppslag av høg vegetasjon kan vere påkravd etter at dette sist vart gjort i 2010. Då må ein få på plass 5-6 beitedyr i etterkant, og legge tilhøva til rette slik at beitinga skjer innanfor dei krav som regelverket om dyrevelferd set.

Vegetasjon som vert teke ned kan brennast på staden, men sviing over større areal her er like aktuelt av omsyn til hoggormen. Sjølv om det skjer vinterstid, vil dette kunne gje utilsikta konsekvensar for ormar som ligg i dvale under steinar og tretrøter, dersom varmen når ned i bakken.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fastmark	Middels	Sterkt utsett for attgroing. Krev jamleg skjøtsel og/eller tilstrekkeleg beitetrykk.
Stormåsar	Dårleg	Bestandane har i dag gått ut, og individ som kan reetblere tradisjonen for å hekke på Stridsholmen er kanskje ikkje lenger i live.
Smågnagarar	God?	Stridsholmen er eitt av få sjøfuglreservat med mange og tydelege spor etter smågnagarar. Mest truleg er dette markmus. Førekosten kan vere avgjerande for anna biologisk mangfald på holmen.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekost er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2010	Naturtypen sin tilstand er karakterisert som middels etter skjøtsel i 2010. Denne tilstandsklassen må oppretthaldast som eit minimum, helst forbetrast dersom hekkande sjøfugl på ny etablerer seg på holmen.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Stridsholmen kan fungere som ein «avlastingskoloni» for sjøfuglbestandane på Loddå dersom tilgangen på næring betrar seg på sikt og det vert skort på tilgjengeleg plass på Loddå. Stridsholmen og Loddå vil då vere rekrutteringskoloniane for gråmåse og sildemåse i Lurefjord-bassenget.

Skjøtselsarbeid på Stridsholmen 22.4.2010. Tilsette i Statens Naturoppsyn og Fylkesmannen i Hordaland samarbeider om denne typen skjøtsel fleire stader i Hordaland, og organiserer ein «dugnadsgjeng» der dette er naudsynt. Her er kratt- og småskog teke ned på den søre delen av Stridsholmen. Kvist og pas vert brent på staden, medan stokkane av bjørk og raun vart fjerna frå holmen ved hjelp av arbeidsbåten til Bergen og omland friluftsråd «Frifant».

Så langt har ikkje sjøfuglane returnert til Stridsholmen, men det er ein ufråvikeleg føresetnad at ein får i stand ei tilfredsstillande beiteordning etter eit skjøtselstiltak av denne typen. Pr 2014 er beitedyr enno ikkje på plass. Bruken av beitedyr gjekk ut på Stridsholmen for fleire tiår sidan, og det er i hovudsak dette som gjer at attgroinga har skote fart. Fotos: Stein Byrkjeland.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert. Dette gjeld også underskilt med ferdslforbod i hekketida.
Hindre attgroing	2016	Skjøtselstiltaket frå 2010 må repeterast, under føresetnad av at det ligg føre avtale om å få beitedyr på plass på holmen på permanent basis. Eit mindre parti med krattskog kan stå att på nodre del av holmen, men dette er ingen viktig føresetnad av omsyn til verneføremålet.
Beiting	2016	Det må gjerast avtale om å sleppe laus nokre sauer på holmen, som kan beite her i alle fall i vekstsesongen. Sauene må sikrast tilfredsstillande tilgang til ferskvatn. I turre periodar må dei difor ha jamleg tilsyn.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultat skal førast på gjeldande skjema.
Smågnagarar	2016	Ein bør finne ut kva art smågnagarar som finst på Stridsholmen, ved fellefangst eller annan metode.

Notholmen naturreservat

Notholmen naturreservat 13.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Det hekk ein relativt stor blandingskoloni med terner på Notholmen i 1980, og dette er grunnlaget for at holmen vart verna. Dette har vore sett på med undring av dei som har forvalta sjøfuglreservata i ettertid, for Notholmen er heftig tilplanta med bergfuru og står fram som heilt ueigna som hekkestad for sjøfugl. Det var nok tilfellet her også i 1980, sjølv om skogen neppe var like høg då. Ting kan tyde på at ein rett og slett har verna feil holme, for naboskjeret like vest for reservatet har preg av at der har det hekka sjøfugl i mange fuglegenerasjonar!

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein relativt stor blandingskoloni med 40 par makrellterne og 30 par raudnebbterne.

Tilstand 2011

Særs dårleg. Notholmen er heilt tilplanta av bergfuru, og staden er rett og slett fullstendig ueigna som hekkestad for terner og heller ikkje for andre sjøfugl. Det vil bli ei omfattande oppgåve å reinske holmen for denne verdilause skogen, og sjølv om ein gjorde det er det lite truleg at sjøfugl vil ta holmen i bruk i særleg grad. Denne skogen har stått her lenge, og var nok dominerande i landskapet også i 1980, då ternekolonien vart registrert.

Denne delen av Nordhordland har tradisjonelt vore gode område for mink. Status for denne arten er uklar ved Notholmen i dag, men mest truleg er arten jamleg innom staden.

Bestandsutvikling

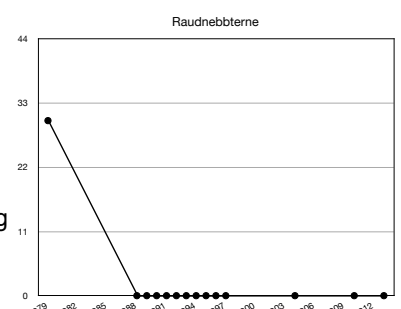
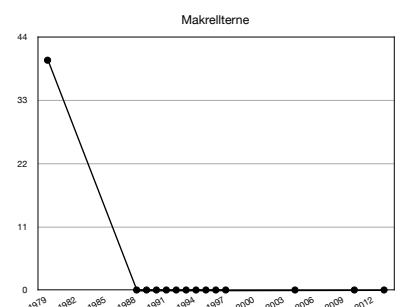
Sterkt negativ. Det finst ingen dokumentasjon på at ternekolonien har vore aktiv etter 1980, men lokaliteten har nok heller ikkje vore undersøkt av naturoppsynet kvart år.

Trugsmål

Same trugsmål gjeld ved Notholmen som elles for sjøfuglreservata i Nordhordland, men ved Notholmen er planteskogen definitivt det aller største trugsmålet. Den har ingen verdi for villtet, og heller ikkje økonomisk verdi utover at virket kan nyttast til ved om ein er entusiastisk nok. Statusen som naturreservat gjer at Notholmen ikkje kan nyttast til andre føremål, men denne planteskogen gjev nettopp same effekt uavhengig av vernestatusen.

Notholmen NR Austrheim kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgj res)
Areal	ca 35 daa, der 6,6 daa er landareal
Naturbase	VV00001655
UTM 32N	6743619 / 280284
Eigarar	
139/1	Egil Grøttveit Erna Strømsnes Grøttveit
139/2,6	Jan-Ove Arnø
139/3	Mona Ameland Langøy Ronny Langøy
139/4	Emil Martin Semmingsen
139/5	Jan Krossøy Jorunn Austrheim Krossøy
139/7	Einar Leif Synnevåg
139/8	Kåre Johan Lervåg
139/9	Gerd Marie Solheim
139/10	Randi Elin Helland Wenche Sjøiland
13/11	Strandlinjen Eiendom AS
13/12	Anfinn Taule
Ferdсле	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter forskrift, men her finst neppe drivverdig førekomst.
Trugsmål	Mink: Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	1	-
Makrellterne	40	-
Raudnebbterne	30	-
Registrering 2014: Ingen sjøfugl.		

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Skilting

OK pr 2011. Underskilta om ferdsleforbod i hekketida vart teke ned i 1998, og treng heller ikkje komeopp att.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal teljast opp minimum kvart 4. år i samband med systematisk opteljing av sjøfuglbestandane i heile Hordaland, og resultatane skal leggjast inn i sjøfuglkartverket sin database.

Notholmen naturreservat
13.6.2011. Sjøfugl har lite å hente ved å hekke ein slik stad. Sjølv om skogen skulle bli fjerna og holmen elles skjøtta, verkar det ikkje sannsynleg at holmen vil bli teke i bruk av sjøfugl på lang tid, kanskje aldri.
Foto: Stein Byrkljeland.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert.
Grenseendring	2015	Vernet av Notholmen slik det er i dag bør opphevast, og erstattast av vern av den vesle holmen V for Notholmen. Det er same grunneigarar i dei to områda, og same verneforskrift kan nyttast.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultatane skal førast på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Mærknad
Fastmark	Dårleg	Sterkt prega av innplanta bergfuru. Området er tilnærma verdiløst som verneområde.
Terner	Dårleg	Bestandane har i dag gått ut, og har marginale moglegheiter slik reservatet står fram i dag.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Bevaringsmål vert ikkje fremja.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Forvaltingsmål vert ikkje fremja.

Bestand (par)	2011	2014
Grågås	+	+
Fiskemåse	2	5-6
Makrellterne	1	2
Tjeld	1	1
Strandsnipe	-	+

Mengdene som hekkar på denne holmen i dag er små, men gjødselpåverknaden vitnar om at sjøfugl har hekka her i lang tid, i større mengd enn no.

Denne vesle holmen ligg like vest om Notholmen, inn mot Fosnøy i Austrheim. Den har ikkje namn på kartverket, men skal ein døme etter vegetasjonen på holmen har sjøfuglane kjent til staden lenge og nytta den til hekking. Så er det også her det som har vore registrert av sjøfugl i denne delen av Austrheim er funne dei seinare åra, sjølv om mengda ikkje er stor.

På dagens digitale kartverk er stadnamnet Notholmen knytt mot den holmen som er naturreservat. På tidlegare kart er stadnamnet litt meir diffust plassert. Denne langte mindre holmen kan faktisk sjå ut som ein stad dei tørka nøter i tidlegare tider! Kan det tenkjast at feltregistreringane frå 1980 var litt upresise når det gjald kvar eksakt ternekolonien låg, eller kanskje at den som utarbeidde sjøfuglverneplanen har feiltolka registreringsrapporten? Denne forvaltingsplanen gjer i alle fall framlegg om å oppheve vernestatus på Notholmen og i staden overføre verneregimet til denne holmen.

«Kuøyne naturreservat»

Del av Kuøyne 10.6.2011. Det er i denne delen av verneområdet grågåsa i hovudsak held seg.
Foto: Stein Byrkjeland.

Dette reservatet er ein del av ei gruppe øyar heilt nord i Austrheim ut mot Fensfjorden som i utgangspunktet vart vurdert til å ha verdi for båtbasert friluftsliv. Ulovleg ferdslar har aldri vore eit problem her etter at staden vart verna, men så har det knapt nok vore hekkande sjøfugl her heller. To mellomstore gråmåsekoloniar har flytta tidleg, truleg til Kjørholmane 1,7 km nordaust for Kuøyne. Dei har det tilsynelatande greitt der, sjølv om Kjørholmane ikkje er underlagt særskilt vern.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

To mellomstore hekkekoloniar av gråmåse (40 par på Teistholmen, 50 par på Kuøyne). Teistholmen var hekkestad for teist (1 par).

Tilstand 2011

Kuøyne og Skagaøyne er nok noko meir prega av attgroing enn tilfellet var i 1980, men ikkje i dramatisk grad og ikkje slik at et bør vere eit problem for hekkande stormåsar. Det er truleg heilt andre grunnar til at måsane ikkje har hekka i reservatet på fleire tiår.

Fastbuande og feriefolk på Rongevær har lenge rapportert om mykje mink frå dette området. Eksempelvis vart 4 mink avliva i løpet av få dagar i august 1989 av ein lokalperson. Reservatet vart vitja med spesialtrenarhund på ettervinteren 2013. Då vart to territorielle mink fjerna frå Kuøyne og Skagaøyne, medan ein tredje på Teistholmen slapp unna. Mykje tyder såleis på at minkbestanden i dette området enno er sterkare enn mange andre stader i Nordhordland.

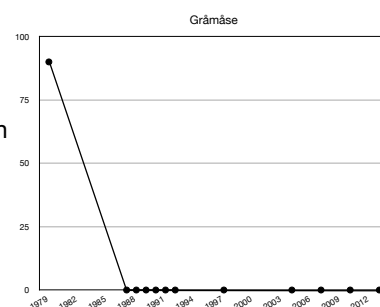
Bestandsutvikling

Klart negativ. Med unntak av nokre få par svartbak har det ikkje hekka ein måse i dette reservatet etter at det vart verna i 1987. Gråmåsekoloniane som var her i 1980 flytta ein gong i åra 1981-87. Mest truleg har dei flytta til Kjørholmane, to holmar som ligg ikkje langt unna. Her var det ingen hekkekoloni i 1980, men det har vore god måsehekking der (dominert av nettopp gråmåse) i alle fall frå 2005 av, og sikkert også før dette. Fastbuande på Rongevær har opplyst at det var nettopp var på Kjørholmane hovudtyngda av måsar hekka også på 1970-talet. I så fall tyder dette på at Kjørholmane og Kuøyne fungerer som ei ambulerande eining for måsane, utan at ein kjenner mekanismene bakom dette.

Teist har ikkje vore registrert i reservatet etter at staden vart verna. Det er ikkje så rart så sterk som minkbestanden ser ut til å ha vore i området. Ifølgje sjøfuglverneplanen var det berre eitt hekkepar her i 1980. Bestanden kan ha vore større før, i alle fall tyder stadnamnet på at dette har vore ein klassisk hekkestad for

Kuøyne, Skagaøyne, Teistholmen og Teistholmskjeret NR Austrheim kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgj res)
Areal	ca 375 daa, der 214 daa er landareal
Naturbase	VV00001767
UTM 32N	6750596 / 270089
Eigarar	
165/1	Helga Rongevær Øystein Rongevær
165/3	Adja Eiendom AS
165/4	Tore brugger Geir Øystein Brugger Pål Øystein Brugger Susanne Marie Brugger
Ferdslar	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter forskrift.
Trugsmål	Mink: Påvist i reservatet. 2 territorielle mink fjerna i 2013, eit tredje individ på Teistholmen slapp unna.

Kuøyne		
Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	4	2
Gråmåse	50	-
Tjeld	-	1
Skagaøyne		
Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	3	3
Gråhegre	-	+
Teistholmen		
Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	3	2
Gråmåse	40	-
Sildemåse	2	-
Makrellterne	1	-
Teist	1	-
Tjeld	-	1
Registrering 2014 (heile omr.) Svartbak 2 par, tjeld 3 par		

Teistholmen (med fyrlykta) og Teistholmskjeret i framgrunnen 10.6.2011. Med unntak av 2 par svartbak på Teistholmskjeret har det ikkje hekket sjøfugl her sidan vernevedtaket. Stadnamnet tyder på at dette er ein klassisk hekkestad for teist. Dersom bestanden av mink i framtida let seg avgrense og kontrollere i dette naturreservatet, er det kanskje von om at denne arten vil reetablere seg på holmen. Foto: Stein byrkjeland.

arten. Fuglelivet på Teistholmen har vore lokalt freda av grunneigaren tidlegare.

Grågåsa er eit nyare innslag i faunaen her. Arten har vore registrert hekkande på Kuøyini i alle fall sidan 1989. Bestanden er neppe stor, men ser ut til å vere bortimot årviss.

Trugsmål

Mink kan over tid ha vore ei vanskeleg utfordring for sjøfuglane i dette reservatet, i alle fall for teisten. Gråmåsen plar takle minkpredasjon noko betre enn dei fleste andre måseartane, men kan hende har det blitt for heftig også for denne arten i dette reservatet så lenge det finst veileigna hekkelassar på Kjørholmene ikkje langt unna. Det er sikkert mink i periodar der også, men kanskje ikkje like permanent som i naturreservatet.

Attgroinga kan før eller sidan bli eit problem i dette reservatet. Førabels er ikkje tiltak påkravd, men tilstanden bør vurderast nærare i planperioden og overvakast spesielt.

Tekniske inngrep, påverknad

Det står ei fyrlykt på Teistholmen. Den har vore der lenge, også før 1980, og har aldri vore rekna som eit problem for fuglelivet. Framtidig vedlikehald av lykta må vere kurant, men om teist skulle returnere til denne holmen i framtida, er det viktig at ein går fram med varsemd om slikt vedlikehald vert påkravd i hekketida.

Skilting

OK pr. 2011. Underskilta om ferdsleforbod står framleis i dette området, sjølv om det er lenge sidan måsane hekket aktivt her. Dette er gjort av omsyn til grågåsa. Friluftslivsinteressene ser heller ikkje ut til å vere så store her som ein trudde då sjøfuglverneplanen vart utarbeidd.

Aktuelle tiltak

Ein bør gå over desse holmane med spesialtrene hund når ein likevel har aksjon mot territoriell mink i sjøfuglreservata i Nordhordland. Ein vil kanskje ikkje greie å utrydde mink permanent i dette reservatet, men kan ein halde bestanden nede slik at teist med tida får høve til å reetablere seg på Teistholmen, vil ein kunne oppnå noko.

Lyngheia på Kuøyini og Skagaøyini bør vurderast nærare av omsyn til mogleg behov for skjøtsel.

Overvaking

Teistholmen bør vitjast årleg for å sjå om teist viser interesse for lokaliteten. Bestandsteljing skal skje minimum kvart 4. år som ein del av den samla sjøfuglkartlegginga i Hordaland.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert. Dete gjeld også underskilt om ferdsleforbod.
Mink	2013	Reservatet skal undersøkjast for territoriell mink når aksjonar skjer i denne delen av Nordhordland, og påvist mink skal då takast ut. Resultata må løggførast.
Sviing av lynghei	-	Dersom hekkande måsar viser teikn til å vende attende til reservatet, må ein vurdere behovet for skjøtselstiltak i lyngheia. Vert ikkje prioritert i forvaltingsplanen sin planperiode.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultata skal førast på gjeldande skjema.
Teist	2011-	Teistholmen skal vitjast årleg og undersøkjast for hekkande teist. Registrering frå båt er tilstrekkeleg.

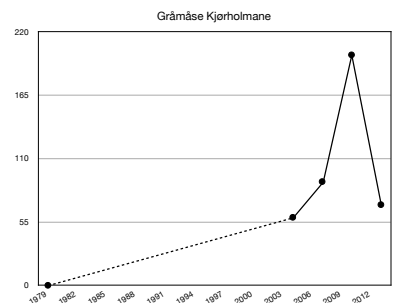
Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Lynghei	Middels	Noko prega av manglande skjøtsel og attgroing. Dette er likevel neppe årsaka til at måsane ikkje har hekka i naturreservatet på ei tid.
Gråmåse	Dårleg	Bestandane har i dag gått ut, truleg flytta til Kjørholmene utanfor reservatet i staden.
Teist	Dårleg	Bestanden har gått ut. Den var liten også i 1980, men kan ha vore større før.
Framande artar	Dårleg	Territoriell mink vart påvist og handtert så seint som i 2013. Har truleg vore eit problem over lang tid her, og problemet er ikkje løyst.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Tilstandsklasse for lyngheia skal minimum oppretthaldast som middels, helst betrast til god.
Gråmåse	2011	Minimum hekkebestand skal ikkje vere lågare enn 75% av situasjonen i 1980, når ein vurderer reservatet saman med Kjørholmene.
Mink	2016	Reservatet skal så langt som råd ikkje ha fast bestand av mink som er til påvisleg skade for hekkande sjøfuglartar det er laga bevaringsmål for.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande treslag, i alle fall skal slik førekomst ikkje vere ein avgensande faktor for hekkande sjøfugl.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Staden skal, saman med Kjørholmene, vere ein av dei to viktigaste hekkestadane for gråmåse i Fensfjorden/Fedje-området, som ved god hekkesuksess rekrutterer positivt til bestanden i dette fjordsystemet.

Kjørholmene

Kjørholmene ligg ut mot Fensfjorden heilt nord i Austrheim, berre 1,7 km frå Kuøyeni. Alt tyder på at desse to lokalitetane utfyller kvarandre, ved at måsane over tid ambulerer mellom desse øyane over tid. Då registreringa for sjøfuglverneplanen vart gjort i 1980, var det på Kuøyeni og Teistholmen dei heldt seg. Dette året var det ingen måsekoloni på Kjørholmene. Ein gong mellom 1981 og 1988 flytta kolonien, og sidan har den ikkje vore korkje på Kuøyeni, Skagaøyeni eller Teistholmen.

Kolonien har truleg vore på Kjørholmene alle åra når den ikkje har vore i naturreservatet ved Kuøyeni. Det er likevel først frå 2005 av at vi har kvantitative opplysningar om sjøfuglbestandane på Kjørholmene. Kolonien her har dei fleste åra halde seg under 100 hekkepar, men i 2011 vart hekkebestanden rekna til kring 200 par her. I tillegg hekkar eit mindre tal med sildemåse og svartbak på Kjørholmene.

Kjørholmene er ikkje verna etter naturmangfaldlova, og det er heller ikkje planar om å fremje slikt vern. I staden bør bestandane her vere sikra ved generelle forvaltingsråd.

Parti frå Kjørholmene 10.6.2011. Dette året var det spesielt mykje gråmåse i denne hekkekolonien, og hekkesultatet såg ut til å vere godt. Foto: Stein Byrkjeland.

Låge Islendingen NR Austrheim kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 35 daa, der 7 daa er landareal
Naturbase	VV00001622
UTM 32N	6751691 / 277151
Eigarar	
147/1	Eileen Daae Svein Atle Daae
147/2	Magne Grøsvik
147/9	Anfinn Karstein Iversen
147/10	Magner Olav Friborg
147/11	Marit Brugger Edmund Vidar Helland
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7, men ikkje handheva sidan 1989
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter forskrift.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Ærfugl	-	1
Svartbak	1	1
Terner	15	-
Tjeld	2	-
Steinvendar	1	-
Registrering 2014: Svartbak 2 par.		

Låge Islendingen naturreservat

Låge Islendingen naturreservat 13.6.2011, sett frå nord. Sjømerket på biletet er reist på holmen sør for Låge Islendingen. Foto: Stein Byrkjeland.

Eit lågt, svært eksponert skjer langt nord i Austrheim kommune ut mot Fensfjorden. Låge Islendingen må på det næraste reknast som eit «skvalpeskjer», der brottsjøane slår over i alle fall det meste av holmen ganske frekvent. Ein mindre ternekoloni i 1980 er utgangspunkt for at staden vart verna, men ein kjenner ikkje til at det har hekka korkje ternar eller andre kolonihekkande sjøfugl her sidan den gongen.

Utgangspunkt for vernestatus

Ein mindre ternekoloni på om lag 15 par i 1980. Det vart funne 5 reir med egg under registreringa. Ternene vart ikkje bestemte til art, men raudnebbterne kan ha vore dominerande ettersom det også fanst eitt par steinvendar på staden dette året.

Tilstand 2011

Naturtypen er tilsynelatande i grei tilstand. Det er marginalt med vegetasjon på dette skjeret, så attgroing vil aldri verte eit tema. Det finst heller ikkje grunnlag for beitedyr ein slik stad. Status for mink er uviss, men ein må rekne med at arten slengjer innom no og då, men her finst neppe permanent bestand.

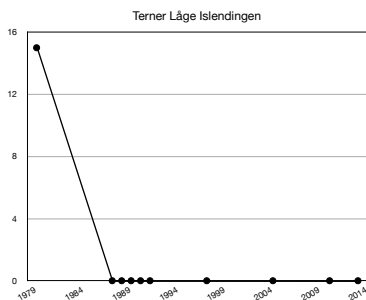
Diverre finst det ikkje permanent bestand av hekkande sjøfugl her heller. Holmen vert innimellom nytta som kvileplass for måsar og skarv, men ternene som er utgangspunkt for vernet er det lenge sidan ein har registrert her.

Så låg og eksponert som denne staden er, kan ein vanskeleg vente årleg hekking her. Berre dei høgastliggjande delane av Låge Islendingen er eigna som reirstad for sjøfugl, og somme år vil truleg eventuelle reir også der bli vaska på sjøen når Fensfjorden går høg.

Bestandsutvikling

Negativ, men anna var knapt å vente ettersom dette var ein mindre ternekoloni og ternene har hatt den bestandsutviklinga dei faktisk har hatt på Vestlandet. Vi har ikkje kunnskap om at det har hekka ternar på Låge Islendingen sidan 1980. Med unntak av eitt eller to hekkepar av svartbak har det hekker ikkje hekka måsar her. Førekomsten av steinvendar som vart påvist i 1980 har ikkje vore sett sidan, og har nok gått ut.

Låge Islendingen og dei grunne sjøområda kring holmen er i dag langt viktigare for sjøfugl i vinterhalvåret enn i hekketida. Nærområda er då viktige næringssøksområde for mellom anna skarv, ærfugl, havelle og svartand.

Trugsmål

Dei klassiske trugsmåla som næringssvikt og mink gjeld truleg her som elles i regionen. Ved Låge Islendingen er i tillegg grov sjø eit potensielt trugsmål for hekkande fuglar.

Tekniske inngrep, påverknad

Ingen kjende.

Tiltak

Ingen særskilde.

Skilting

Mangelfull pr 2011, ettersom skilta lett vert vaska vekk under haust- og vinterstormane ein slik stad. Dette er likevel ikkje så viktig her, ettersom det ofte vil vere vanskeleg å ta seg i land på skjeret. Sjøen er ofte for uroleg til det, og farvatna utanfor er grunne og uryddige. Underskilta om ferdsløforbod vart tekne ned i 1999, og det er ikkje trong for å setje dei opp att no.

Overvaking

Sjøfuglbestandane skal teljast og overvakast minst kvart 4. år i samband med ordinær sjøfugl kartlegging i Hordaland, og resultatane først på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	Middels	Einaste realistiske påverknaden er her naturkreftene sjølve. Naturkvaliteten kan i teorien forbetrast ved aktiv sjøfuglhekking, men dette vil fort bli brote ned av neste periode med høg sjø.
Terner	Dårleg	Bestandane har i dag gått ut, og har små moglegheiter i framtida anne enn reint sporadisk.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Tilstand skal haldast på nivå «middels» eller betre.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Potensiell hekkestad for ternar år om anna, under føresetnad av at den generelle bestanden i regionen er vesentleg større enn den er i dag.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert, men er vanskeleg å halde ved like på denne vêrharde staden. Anna enn i dokumenterte hekkesesongar for sjøfugl er det ikkje noko poeng i å ha oppe underskilt om ferdsløforbod i hekketida her.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultatane skal først på gjeldande skjema.

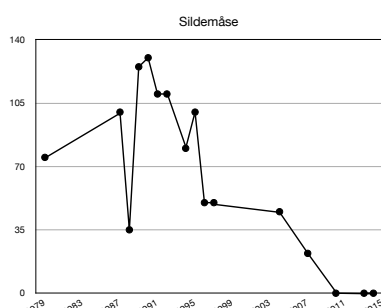
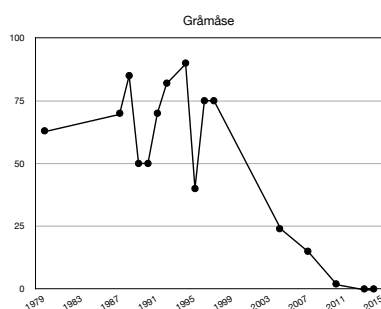

Låge Islendingen naturreservat 3.7.1994. Naturtilstanden her er langt på veg den same i dag, og vil vanskeleg kunne endrast særleg.

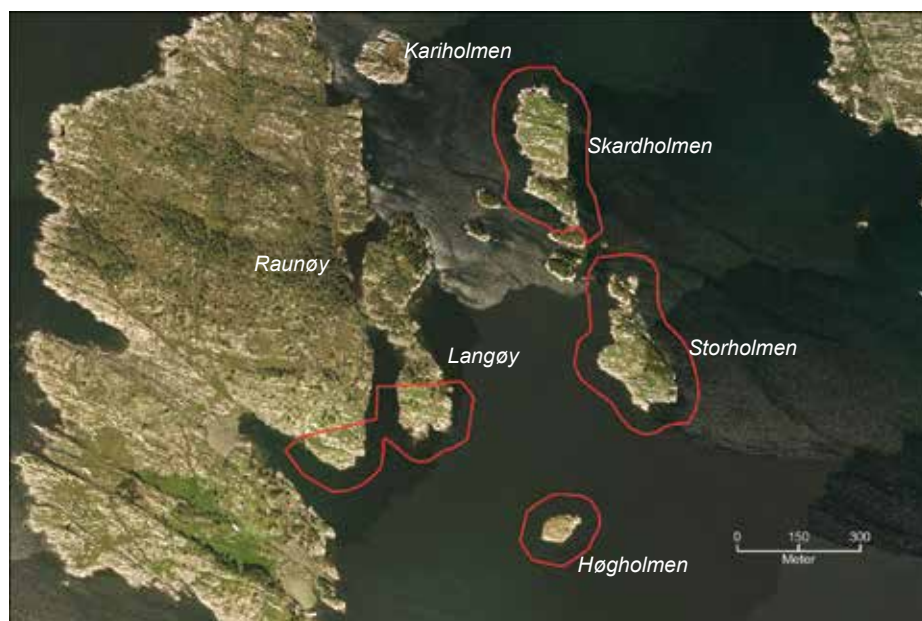
Raunøy, Langøy, Skardholmen, Storholmen og Høgholmen NR Masfjorden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 258 daa, der 90 daa er landareal
Naturbase	VV00001664
UTM 32N	6745210 / 294808
Eigarar	
15/1,2 Roald Tvedt	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Ja, på alle holmane.
Taretråling	Tillate etter forskrift.
Trugsmål	Mink: Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	+	3
Ærfugl	+	+
Siland	1	2-3
Svarbak	1	1
Gråmåse	63	-
Sildemåse	75	-
Fiskemåse	43	2
Makrellterne	25	-
Raudnebbterne	80	-
Teist	1-2	-
Havørn	-	+
Tjeld	3	2
Sandlo	-	-
Steinvendar	-	-

Registrering 2014:
Svarbak 2 par. Fiskemåse 2 par + 2 ind. Gråmåse 1 par (hekkja ikkje). Grågås 5 par + 17 pull. Tjeld 1 par.

Raunøy naturreservat

Delar av naturreservatet 13.6.2011, sett mot nordaust. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette er eitt av dei mest idylliske sjøfuglreservata i fylket, strategisk plassert ut mot Fensfjorden. Det var tidlegare også eitt av dei aller viktigaste, i kraft av god hekkebestand av sildemåse og gråmåse, forutan stor artsvariasjon. Diverter har fuglelivet tapt seg sterkt, ei utvikling som fann stad seinare her enn dei fleste andre stader på Vestlandskysten. Utviklinga er uventa og påfallande, ikkje minst av di alle holmane i reservatet er grønare og tilsynelatande betre eigna for sjøfuglhekking enn nokon gong før.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein god stormåsekoloni med hovudvekt på sildemåse og gråmåse. Begge terneartane hekkja her i 1980, og staden var truleg også hekkeplass for teist (1-2 par). Dette er ein av dei verkeleg klassiske hekkestadane for grågås i Hordaland, der denne arten kan ha vore til stades også på 1950- og 1960-talet, då grågåsa var mest heilt fråverande elles på Vestlandskysten.

Tilstand 2011

Det beitar i dag sau på alle holmane i dette naturreservatet, og staden står fram som vesentleg grønare enn på vernetidspunktet. Det er like fullt svært mykje berg i dagen, og jordsmonnet er skrint. Det finst mest ikkje buskar, lyng og kratt her, til skilnad frå mange andre holmar i regionen. Med unnatak av nokre få attverande og spreidde furutre er vegetasjonen prega av stuttvaksne gras, ein klar følgje av beitepresset.

Med tanke på sjøfuglhekking, skulle ein tru tilstanden til naturtypen vere tilnærma optimal slik den er no. Etersom holmane også ligg vendt ut mot Fensfjorden, til område som ein i utgangspunktet skulle vente hadde bra tilgang på fisk, er den brå og nesten totale tilbakegangen for sjøfuglane her både påfallande og uventa. Årsakene til at sildemåse og gråmåse i dag er mest heilt ute som hekkefuglar er gjerne heilt andre enn tilfellet er andre stader i Hordaland. Terner og teist forsvann her om lag samstundes som i andre sjøfuglkoloniar, så for desse artane er utviklinga samanfallande.

Sjøfuglane kan vende attende, og det vert då viktig å halde desse holmane tilstrekkeleg opne. Dersom sauebeitinga over tid skulle gå ut i området, vil dette raskt føre til attgroing. Særleg sårbar vil då Raunøy, Langholmen og Storholmen vere, ettersom det i dag står ein del frittstående furutre her. Desse vil vere effektive frøtre om sauebeitinga går ut, og i løpet av eit par tiår vil då desse holmane bli skogkledd i slik grad at dei vert ueigna for sjøfuglhekking.

Høgholmen 13.6.2011. Høgholmen er hekkestaden for dei få para med fiskemåse som har hekka her, men elles er den lite nytta av sjøfugl i dag. Den var nok viktigare i 1980, elles ville den ikkje vore verna. Foto: Stein Byrkjeland.

Del av austre Raunøy 13.6.2011. Raunøya har vore den viktigaste hekkeholmen for sildemåse, men også ein del gråmåse. Berre ein liten del av øya er underlagt vern, og storparten av måsane har på 1990- og 2000-talet hekka like utanfor reservatgrensa her. Foto: Stein Byrkjeland.

Langøy 13.6.2011. Berre sørspissen av Langøy inngår i naturreservatet. Sildemåse og gråmåse har vore dei dominerande måseartane her. Foto: Stein Byrkjeland.

Storholmen 13.6.2011. Storholmen har vore særleg viktig for sildemåse og grågås. Truleg var det på denne holmen teisten hekka fram til kring 1996. Foto: Stein Byrkjeland.

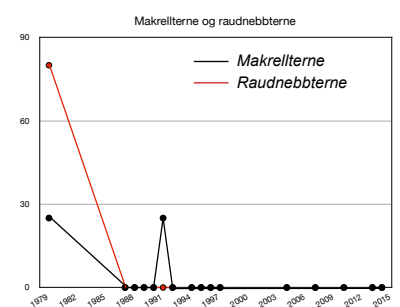
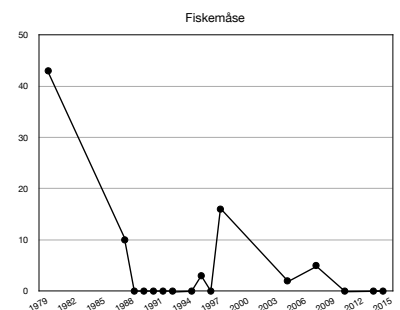
Skardholmen 13.6.2011. Skardholmen er den klassiske hekkestaden for gråmåse i dette reservatet, sjølv om mindre bestandar av arten også finst på fleire av dei andre holmane. Foto: Stein Byrkjeland.

Det er også mogleg at beitepresset er for hardt i nett dette området, til tross for at det er relativt få sauer som beitar her. Grasbakkane ser i utgangspunktet attraktive ut i høve til sjøfuglhekking, men graset er uvanleg lågt gjennom heile sesongen. Det er uvisst korleis dette påverkar sjøfuglane, og også sauen si åtterferd i høve til fuglane. Ein liknande situasjon har ein tilsynelatande hatt i Innesøyane naturreservat på Fedje. Også her gjekk gode måsekoloniar mest heilt ut. På Innesøyane vart sauen fjerna vinteren 2011/12 ettersom beitegrunnet for sauen vart vurdert å ikkje vere godt nok. Hekkande sjøfugl hadde ikkje returnert til området innan våren 2015. Røynslene frå Innesøyane kan bli viktige også for reservatet ved Raunøy, og også for forvaltninga av mange andre tilsvarande sjøfuglområde på kysten.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ, og det gjeld alle fugleartar i området. Grågås vart oppgjeve å hekke årvisst i området kring 1980, og hadde kanskje gjort det fast dei siste tiåra før dette. Haftorn (1971) nemner ikkje grågåsa som hekkefugl i det heile i Hordaland, men denne delen av kysten var då dårleg undersøkt, og arten kan ha vore oversett i Raunøy-området på 1950- og 1960-talet. Bestanden her auka til eit maksimum på kring 20 hekkepar i 1990. Sidan har det gått noko ned medan bestanden elles på Vestlandet har gått sterkt opp, men framleis hekkar fast nokre par her.

Det er som stormåse-koloni, og då mest av alt for sildemåse, Raunøy-reservatet over tid har hatt sin viktigaste funksjon. Knausane på Søre Reket (del av sjøve Raunøy) og sørspissen av Langøy har tradisjonelt vore dei viktigaste plassane, men arten har også hekka på andre holmar her. Dei hadde god ungeproduksjon mange på 1980- og 1990-talet. Hovudtyngda av gråmåsen var knytt til Skardholmen, men også denne arten hekka på dei andre holmane — då særleg på Raunøy. Svartbak har merkeleg nok vore dårleg representert her, med ikkje meir enn eitt eller to hekkepar dei fleste åra. Fiskemåsen er den måsearten som faktisk har vore sterkast representert (men berre med yttarst få par) dei aller siste åra. Den har tidlegare

Delar av Raunøy og Langøy 3.7.1994. Den næraste delen av Raunøy på biletet står fram som vesentleg grønare i dag, som følgje av vedvarande beiting og husdyrgjødsling. Området er naturleg skrint, og det er uvisst om beitetryk- ket i dag er høgare enn det burde vere. Det er i alle fall eit faktum at grasvegjetsjonen i dette naturreser- vatet er uvanleg stuttvaksen.

ikkje vore ein typisk hekkefugl i reservatet, men fiskemåsekolonien på Herøy flytta til vestsida av søre Raunøy (utanfor reservatet) omkring 1984. Fuglane reproduserte særst dårleg her og fest mest ikkje fram flygedyktige ungar i det heile. Den gjekk heilt ut kring 1990.

Fram til og med 1996 vart det mest årleg registrert eit par eller to med *teist* i dette reservatet. Reirplassen vart aldri funne, men fuglane vart ofte sett i nærleiken av Storholmen, og det er ikkje urimeleg å tru at dette var hekkestaden. Det er uvisst kva status mink over tid har hatt i dette reservatet og kva innverknad dette kan ha hatt på teisten, men mest truleg har det vore fast bestand av mink i området og slik er det gjerne enno.

Det har ikkje hekka *havørn* på desse øyane, men arten har vore jamleg å sjå i reservatet mest heile tida sidan arten vende attende til Vestlandet tidleg på 1980-talet. Sjøfuglkoloniane her var nok viktige for det næraste ørneparet, og rapportane om havørn som slo etter måsar og grågås var i ein periode talrike og sterke frå grunneigar.

Dette naturreservatet har også vore ein stad der mange andre kystbundne fuglearter har blitt rapportert. Det har nok dels samanheng med to grunne fjører som ligg like utanfor reservatet nær busetjinga på Raunøy. Såleis er det grunn til å tru at både *steinvendar* (påvist minst 5 ulike år, seinast i 2010) og *sandlo* (2 par i 2008) har hekka her. Eit par *gravand* vart også sett her i to år tidleg på 1990-talet. Einaste staden denne arten hekkar i Hordaland er ved Herdla, og heller ikkje der årvisst. *Småspove* og *storspove* vert stundom sett, og i dag hekkar nok *ærfugl* om ikkje i reservatet, så i alle fall ikkje langt unna. Nokre få hekkepar med *siland* finst også i området. Det er heller ikkje uvanleg å sjå små flokkar med *heilo* i området.

Trugsmål

Det er tydeleg at minst eitt alvorleg trugsmål mot sjøfuglane har hatt omfattande påverknad her, men det er uvisst kva dette er. En må rekne med at mink finst og over tid kan ha hatt ein viss innverknad, men ikkje i slik grad at samtlige hekkeførekomstar skulle bli eliminerte. Det same gjeld havørn.

Det er i dag beitedyr (sau) på alle holmane i reservatet. Dei er ikkje så mange i tal, men jordsmonnet er uvanleg skrint, så beitetrykket kan kanskje vere for høgt i høve til kva som er optimalt for førekomst av hekkande sjøfugl. Attgroing er i alle fall ikkje eit tema i dag. Om saubeitinga med tida skulle gå ut, vil dette då kunne bli eit problem eit par tiår i etterkant, då primært på dei holmane der det står att potensielle frøtre av furu.

Tekniske inngrep, påverknad

Den delen av reservatet som ligg på Raunøy, var sommaren 2008 ganske prega av forsøpling, ettersom det då fanst tome margarinboksar og andre ting av utanlandsk opphav strødd omkring i reservatet. Situasjonen er betre her i dag i høve til slik forsøpling.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Reservatet må overvakast spesielt for om mogleg å finne ut kva som er problemet for sjøfuglane i dette området. Eventuelle framtidige tiltak må kome som følgje av det ein måtte finne ut gjennom slik overvaking.

Overvaking

Reservatet må overvakast så ofte ein har høve til det. Bestandsregistrering skal gjerast årleg i midten av juni. Om måsar eller terner skulle vendte tilbake for hekking, må også produksjonsresultatet overvakast i midten av juli.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskiit skal vere greitt oppgradert.
Beiting	2016	Beitegrunnlaget på dei ulike holmane bør vurderast av husdyrkyndig fagpersonell om dette ikkje allereie er gjort, og desse bør også vurdere om beitetrykket kan tenkjast å ha innverknad på sjøfuglhekking i området.
Overvaking		
All sjøfugl	2016-	Bestandsteljing kvart år medio juni, og resultatata skal førast på gjeldande skjema. Om sjøfugl skulle vende attende for hekking, må produksjonsresultatet overvakast i midten av juli.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Beitemark	Usikker	Grasvegetasjonen er særst stuttvaksen. Kan dette ha samanheng med høgt beitetrykk gjennom året og over tid?
Stormåsar	Dårleg	Bestandane har i dag gått ut, ei utvikling som i hovudsak har funne stad det siste tiåret.
Grågås	Middels	Arten hekkar framleis i området, men bestanden var vesentleg større for 10-20 år sidan.
Teist	Dårleg	Var tidlegare fast hekkeplass for 1-2 par. Sist registrert i området i 1996.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgst sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2017	Tilstanden på beitemarka skal vere god, både av omsyn til sjøfuglane og til sauene som beitast her.
Sildemåse og gråmåse	-	Hekkebestanden av desse artane skal utviklast naturleg i området, utan annan påverknad enn det som følgjer av storskala bestandssvingningar i Nordhordland.
Grågås	2020	Naturreservatet er klassisk den viktigaste hekkestaden for grågås i øyriket i Masfjorden. Denne posisjonen skal oppretthaldast naturleg. Skadefelling og andre bestandsregulerande tiltak er uaktuelt i naturreservatet.
Teist	2025	Arten skal vere naturleg reetablert som hekkefugl i reservatet, minst på nivå som på fredningstidspunktet.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet skal gjennom naturlege prosessar og utan ekstraordinær ytre påverknad vinne tilbake sin posisjon som den viktigaste hekkestaden for stormåsar og grågås i denne delen av Fensfjorden, og stå fram som ein attraksjon for det marine biologiske mangfaldet i regionen.

Herøy NR Masfjorden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 240 daa, der 160 daa er landareal
Naturbase	VV00001764
UTM 32N	6747209 / 294428
Eigarar	
14/4	Atle Herøy
14/55	Berit Nordland Totand
Ferdslø	Forbod 15.4 - 31.7 etter verneforskrifta, men forbodet vert ikkje handheva inntil vidare.
Beiting	Ja, med geit og sau.
Taretråling	Ikkje tillate.
Trugsmål	Mink: Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	+	-
Ærfugl	+	-
Siland	1	-
Svartbak	3	-
Gråmåse	2	-
Sildemåse	10	-
Fiskemåse	300	-
Tjuvjo	1	-
Makrellterne	6	-
Raudnebbterne	3	-
Storspove	+	-
Havørn	-	-
Tjeld	5	-
Registrering 2014: Svartbak 1 ind, gråmåse 1 par + 1 ind, tjeld 1par		

Herøy naturreservat

Herøy naturreservat 13.6.2011, sett mot nord. Foto: Stein Byrkjeland.

Herøy naturreservat er den vestre halvdel av ei større, karrig øy som ligg mindre enn ein kilometer nord for sjøfuglreservatet på Raunøy. Her fanst i 1980 den aller største fiskemåsekolonien i Hordaland, men den flytta til vestsida av Raunøy (utanfor reservatet der) kring 1984, 3 år før Herøy vart verna. I 1988 hekka ein mindre ternekoloni her, men elles har området stort sett vore fritt for sjøfugl.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

300 par fiskemåse, 10 par sildemåse og 9 par ternar, med begge terneartane representert. Det vart også registrert tjuvjo ved holmen.

Tilstand

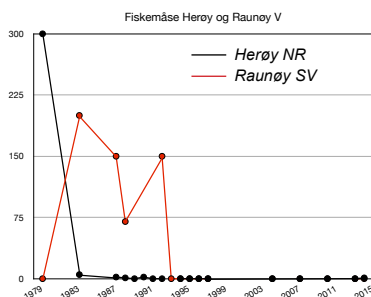
Dette reservatet består i hovudsak av grunnlendt mark (92 daa), men også noko myr (21 daa). Berggrunnen er den same næringsfattige gneisen som reservatet ved Raunøy ikkje langt unna. Det som finst av mark her er ikkje like grøn som ved Raunøy, til tross for at det går beitedyr også her, noko det har gjort i mange år. I juni 2011 vart det registrert 6 geiter (kashmir) og minimum 4 sauer her, men det var nok fleire sauer til stades.

Tilstanden til naturtypene synest såleis å vere tilfredsstillande, og er neppe årsaka til at sjøfugl ikkje nyttar staden i dag. Det ligg også ei hytte i reservatet, men denne er lite brukt og har neppe innverknad på fuglelivet, den heller. Det var fiskemåse som var den dominerande arten her, og bestanden av fiskemåse kollapsa over heile kysten samstundes med utviklinga i Herøy-området. Den mest nærliggjande forklaringa til fråveret av sjøfugl er såleis næringssvikt.

Bestandsutvikling

Fiskemåsekolonien på denne delen av Herøy var i 1980 den aller største i Hordaland, og dette er årsaka til at lokaliteten vart verna. *Fiskemåsen* slutta å bruke Herøy i 1984 — etter det har det berre hekka nokre få, spreidde par her. Den 23. juli 2015 vart det like fullt registrert eit par med to mest flygedyktige ungar her. Dette er sjølvsagt heilt marginalt, men kanskje kan det vere litt mon om at ein mindre bestand av arten kan etablere seg att på Herøy i framtida?

I 1984 flytta fiskemåse-kolonien til neset SV på Raunøy, om lag 2 km unna. Den talde omkring 150 hekkepar i 1998 og 1993, den kan ha vore noko større somme

Hekkebestand av fiskemåse (tal par) i Herøy naturreservat (svart strek) og SV på Raunøy (raud strek) 1980-2015. Måsane flytta til Raunøy i 1984, men med tida forsvann dei også frå den staden.

år ettersom den ikkje har vore registrert årleg. Etter 1993 har ikkje fiskemåse vore rapportert frå denne staden. I 1993 var ungeproduksjonen her heilt fråverande, for tredje året på rad.

Med fiskemåsen forsvann også ein mindre *sildemåse*-koloni frå Herøy. Etter at staden vart verna i 1987 har det berre hekkane nokre særst få, spreidde par av sildemåse og *gråmåse* i reservatet, truleg også eit svartbak-par år om anna. I 1988 hekkane 15 par *makrellterne* på Herøy. Det var rett nok utanfor reservatgrensene. Også *raudnebbterne* vart registrert her dette året, men ingen hekkande ternar er påvist seinare enn dette.

Også *tjuvjoen* forsvann med fiskemåsane. Det vart sett eitt individ her ved registreringane i 1980, og med ein så sterk førekomst av fiskemåse er det rimeleg å tru at eit par hekkane ein annan stad på Herøy eller i nærleiken. Tjuvjo har ikkje vore registrert ved nokre av sjøfuglreservata i Masfjorden etter at oppsynsordninga kom i stand i 1988.

Trugsmål

Det alvorlege trugsmålet mot sjøfuglane ved Herøy har mest truleg vore næringssvikt i sjøområda i denne delen av Masfjorden. Status for mink i dette reservatet er ukjent i dag, men ein må rekne med at arten frekventerer området og har gjort det i fleire tiår.

Beiting med husdyr skal i utgangspunkt vere av det gode ein slik stad, også for hekkande sjøfugl. Sau er normalt uproblematisk, anna enn i spesielle høve. På Herøy er det i hovudsak geiter som har beita. Det er meir uvisst om geiter i større grad kan øydeleggje fuglereir, men det er uansett ikkje dette som er årsaka til at sjøfuglane har forlate staden.

Tekniske inngrep, påverknad

Det står ei hytte i naturreservatet. Bygginga av denne vart begynt i 1978 og vart teken i bruk i 1980, etter at ein mindre teig (gnr 14/55) vart skilt ut frå hovudbruket 9.12.1976. Av ukjende grunnar er korkje hytta eller denne eigedomen nemnd i verneforskrifta. Det må skuldast ein svikt hjå fylkesmannen, kanskje var ikkje matrikkelen oppdatert då verneforskrifta vart sendt til høyring. Det må uansett rettast opp no, og eigarane må i verneforskrifta formelt bli tilkjent retten til å kunne bruke hytta og halde den ved like. Formelt sett har reservatet ferdsleforbod i hekketida, men dette har i praksis ikkje vore handheva sidan 1999 ettersom det ikkje har hekkane sjøfugl her. Det bør vere mogleg å nytte hytta også i hekketida sjølv om måsane skulle vende tilbake til staden i framtida.

I ei avsnørvt vik midt i reservatet er det også bygd to mindre brygger. Det er uvisst når desse vart bygde, men dei er synlege på flyfoto som vart tekne sommaren 1993, og kan godt vere frå ei tid før staden vart naturreservat. Denne vika er båthamn for eit tidlegare småbruk på austsida av Herøy, utanfor verneområdet.

Skilting

OK pr. 2011. Underskilta om ferdsleforbod i hekketida står framleis på nokre av skiltstengene. Desse kan takast ned ettersom det er lite poeng i å handheve eit ferdsleforbod slik situasjonen er no.

Aktuelle tiltak

Verneforskrifta må justerast av omsyn til hytta på staden, men elles er det ikkje trong for tiltak her.

Overvaking

Reservatet bør vitjast kvart år medio juni, og detaljert bestandsteljing må finne stad minimum kvart 4. år til same tid av året.

Er beiting med geit, slik som her på Herøy, eit problem samanlikna med sau? Dette er uvisst, men geiter har ord på seg for å gnage på det meste som er etandes. Hvis dette også omfattar fuglereir, bør ein unngå slike beitedyr i sjøfuglreservat. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Myr	God	Tilsynelatande lite påverka.
Lynghei	Middels	Vert regelbunde beita av sau og geit. Små forsøk på lyngsviing har vore gjort, med ikkje optimalt resultat ifølgje dei ansvarlege. Kan gjerne repeterast.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekomst er høgt sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål		
	Mål nådd innan	
Naturtypar	2020	Naturtilstanden for lynghei bør utviklast til «god» ved sviing og framhald av beite.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål		
	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Naturtilstanden skal haldast attraktiv for hekkande måsar, slik at Herøy i framtida vert ein velfungernade hekkestad for fiskemåse og andre sjøfugl dersom bestandane tek seg opp att.

Flyfoto av Herøy naturreservat 3.7.1994. Naturreservatet er den delen av øya som ligg nærast kamera. Naturtilstanden var grei i 1994, og er tilnærma den same i dag. Det beitar nokre geiter og sauer på holmen, så dersom måsar skulle vende attende til staden for å hekke, burde tilhøva på land ligge vel til rette for det.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert. Underskilt om ferdsleforbod i hekketida er ikkje naudsynt, men må setjast på plass om hekkande sjøfugl skulle vende tilbake.
Verneforskrift	2016	Verneforskrifta må reviderast slik at gnr 14/55 vert teke inn om det samstundes vert redigert inn eit punkt som gjer bruk og vedlikehald av hytta på denne eigedomen kurant.
Beiting	2011-	Oppretthaldast som i dag, eventuelt tilpassast med beitedyr som fungerer godt i høve til hekkande sjøfugl dersom ein skulle få røynslar som tilseier at dette er naudsynt.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultat skal førast på gjeldande skjema.

Dyrøysund naturreservat 3.7.1994. Blåskjelanlegget vart truleg etablert tidleg på 1980-talet. Det er ikkje nemnt i verneplanen for sjøfugl, som vart sendt til høyring i 1984. Mest truleg var det ikkje etablert då. Men det vart rapportert av oppsynet i 1988, og var allereie då truleg ute av drift.

Sidan har anlegget blitt liggjande utan at nokon tok ansvar for det. Byrkjeland (1999) nemner anlegget, så det var synleg også i 1998. I dag er det ikkje å sjå lenger, så mest truleg ligg konstruksjonane no på havbotnen.

Dette dømet er typisk for det som ofte skjer i slike høve. Nokon får eit løyve etter eit sektorlovverk. Prosjektet viser seg å ikkje vere økonomisk lønsamt, og ingen vil ta kostnaden ved å rydde opp i ettertid.

Dyrøysundskjeret naturreservat

Dyrøysundskjeret naturreservat 13.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Dyrøysundskjeret NR Masfjorden kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgl res)
Areal	ca 13 daa, der 0,75 daa er landareal
Naturbase	VV00000587
UTM 32V	6748709 / 292584
Eigarar	
5/6,7 Elmer Rolf Dyrøy Elbjørg Valla	
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7 etter verneforskrifta.
Beiting	Nei.
Taretråling	Ikkje tillate.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Makrellterne	35	-
Tjeld	1	-
Registrering 2014: Ingen sjøfugl.		

Dette er eit lite skjer i skjerma farvatn i Dyrøysundet, mellom Dyrøy og Haugsøy NV i Fensfjorden. Det er eit typisk terneskjer med fuglegjødsla svaberg, og det er nettopp ein koloni med makrellterner i 1980 som gjer at staden er verna. Det hekkar ikkje ternar på Dyrøysundskjeret i dag, men fuglane heldt seg nokre år lenger på denne staden enn det som var vanleg i denne delen av Hordaland før dei forsvann.

Utgangspunkt for vernestatus (1980)

Ein hekkekoloni med 35 par makrellterne. Det hekka ein god del ternar i denne delen av Nordhordland på 1970- og 1980-talet. På Nordre Viersholmen ikkje langt unna fanst der i 1980 46 par makrellterne og 1 par raudnebbterne, men denne holmen vart ikkje verna.

Tilstand 2011

Naturtypen her er fuglegjødsla strandberg, og sjølv om det ikkje har hekka ternar her sidan 1998 etter det vi veit, er naturtypen sin tilstand framleis grei. Holmen er altfor liten og skrin til at det kan beite sau her, men dette er heller ikkje naudsynt for å halde naturtilstanden ved like.

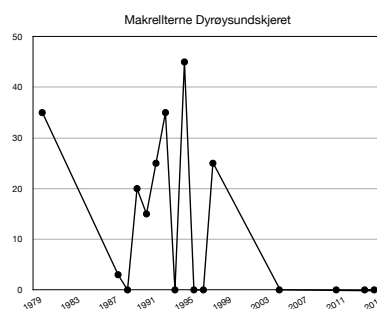
Det har aldri vore rapportert om førekomst av mink på Dyrøysundskjeret, men det vil vere overraskande om ikkje denne staden vert frekventert av mink frå tid til anna.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ, som den har vore for dei aller fleste ternekoloniane på Vestlandet. Likevel skil Dyrøysundskjeret seg frå mange andre slike stader ved at ternene heldt seg her relativt lenge. Dei hekka ikkje kvart år, men så seint som i 1998 var det ein koloni på 25 par *makrellterne* her. Det kan ha hekka ternar også etter dette, men det er i så fall ikkje dokumentert. Ternar var i alle fall fråverande i 2005, 2011 og 2014, og også i andre år når oppsynet har vore innom staden, men Dyrøysundskjeret har ikkje vore vitja kvart år av oppsynet.

Trugsmål

Status for mink i dette naturreservatet er uviss, men det er naturleg å vurdere mink som eit alvorleg trugsmål for ternar på eit skjer som ligg såpass tett inn mot ei større øy. Like fullt er det dokumentert at ternene har hatt bra vellukka hekking fleire av dei åra dei har vore etablerte her.

Eit blåskjelanlegg som var lokalisert tett inn mot skjeret i mange år vart av mange rekna som eit potensielt trugsmål mot fuglane på staden. Det kunne det ha vore dersom drifta av anlegget førte til mykje trafikk og uro på sjølve skjeret, men drifta av anlegget vart aldri så intens at dette vart eit dokumentert problem.

Tekniske inngrep, påverknad

Eit blåskjelanlegg vart lokalisert kloss i skjeret ein gong mellom 1984 og 1988. Mykje tyder på at etableringssøknaden aldri vart vurdert av fylkesmannen, for sjøfuglverneplanen vart sendt til høyring i 1984, og dette dokumentet nemner ikkje anlegget. Det gjer heller ikkje verneforskrifta frå 1987, men anlegget var på plass i alle fall våren 1988. Mykje tyder såleis på at anlegget vart etablert utan at fylkesmannen hadde kunnskap om det, for delar av anlegget ligg innanfor dei føreslegne reservatgrensene.

Skjelproduksjonen her varte truleg ikkje lenge, men anlegget vart ikkje fjerna då det gjekk ut av produksjon. Det låg her framleis i 1998, men var ikkje synleg i 2011. Det er neppe fjerna fysisk, men er no ute av syne og ligg truleg på sjøbotnen. Anlegget i seg sjølv har neppe vore hemmande på sjøfuglane her, men hausting, vedlikehald og drift av anlegget kunne i teorien vore det. Det er likevel lite truleg at det har hatt praktisk innverknad. Heller ikkje no, dersom det ligg på sjøbotnen.

Skilting

OK pr 2011.

Aktuelle tiltak

Ingen særskilde.

Overvaking

Staden bør sjekkast årleg om sommaren i samband med ordinær oppsynsverksemd, og fylkesmannen må få omgåande rapport om ternar skulle vende tilbake for hekking. Bestandane skal teljast minimum kvart 4. år under ordinær sjøfuglkartlegging i Hordaland, og resultatane skal førast på gjeldande skjema.

Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal alltid vere godt oppgradert. Underskilt om ferdsleforbod i hekketida er også viktig.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultatane skal førast på gjeldande skjema. Området bør like fullt vitjast årleg i hekketida, og år med hekkeførekost av ternar må ha særleg fokus.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Strandberg	God	Fuglegjødslinga er enno framtrudande her, noko som er viktig for tilstandsvurderinga.
Framande artar	Middels	Mink er ikkje påvist i området dei siste åra, men førekost er høgt sannsynleg.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand vert karakterisert som god. Denne tilstanden skal oppretthaldast.
Framande artar	-	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Bestandsregulering av mink skal primært skje på naturleg måte, ved effekt av reetablert oterbestand.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Reservatet er eit potensielt reetablingsområde for ternar og eventuelt fiskemåse, på eit kystavsnitt som har marginale bestandar av desse artane i dag.

Hellisøy naturreservat

Sørenden av Hellisøy naturreservat 21.1.2007. Masta til den delen av Server som framleis ligg her visast til høgre i biletet. I dag er heile skipsvraket under vassoverflata. Hellisøy er ein vêrhard stad, og det dårlege veret etter forliset er årsaka til at store delar av øya vart oversprøyta med olje. Foto: Ingvar Grastveit.

Hellisøy er ein større, høg holme like vest for Helleøy fyr. Holmen ligg særskildt vêrhardt til, og det veks lite vegetasjon her. Staden har lenge vore mellom våre største og mest stabile hekkoloniar for gråmåse, men dette har endra seg sterkt i negativ retning det siste tiåret.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979)
20 par svartbak og 70 par gråmåse i 1979.

Tilstand 2011

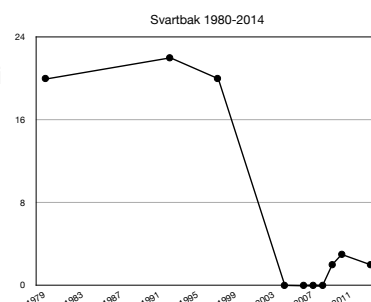
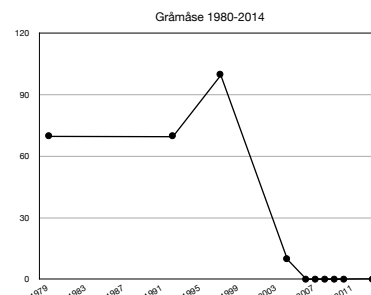
Holmen er uvanleg skrin, og det går ikkje beitedyr her i dag. Det er tvilsamt om det nokon gong har vore beiting her, ettersom jordsmonnet er marginalt. Naturtypen sin tilstand er tilfredsstillande. Det er registrert gode førekomstar av stortare ved holmen. Sjølv om det er lov å hauste denne ressursen har det neppe vore gjort på fleire tiår, og også denne delen av det marine miljøet har truleg grei tilstandsvurdering.

MS Server havarerte ved sørenden av Hellisøy naturreservat 12.1.2007, og akterskipet frå denne båten ligg enno på havbotnen her, dels innanfor grensene til naturreservatet. Det er tømt for olje, men vraket representerer enno ein ureiningsrisiko av ukjent omfang på lang sikt. Det ligg føre planar om å fjerne vraket, men tiltaket er særskildt kostbart og så langt ikkje utført. Holmen vart oversprøyta av olje under forliset, og sjølv om staden vart reinska etter beste evne i ettertid, var eimen av olje sterk her både i hekkeseongane 2007 og 2008. Dette må ha kome frå utilgjengelege oljerestar i sprekker og slukter. Langtidseffekten av dette er uvisst.

Fedje har framleis ein relativt sterk bestand av mink. Det er all grunn til å tru at denne arten frekventerer Hellisøy naturreservat, sjølv om territorielle individ ikkje er påvist i 2013 og 2014.

Hellisøy NR Fedje kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 159 daa, der 80 daa er landareal
Naturbase	VV00001625
UTM 32N	6742957 / 266036
Eigarar	
173/1 Kystverket	
Ferdse	Forbod 15.4 - 31.7.
Beiting	Nei.
Taretråling	Tillate etter forskrift.
Trugsmål	<i>Mink:</i> Sannsynleg at mink frekventerar området. <i>Forsøpling:</i> Del av vraket etter MS Server ligg framleis i reservatet. Langsiktig verknad uvisst.

Bestand (par)	1980	2011
Svartbak	20	3
Gråmåse	70	-
Sildemåse	2-3	-
Fiskemåse	5	-
Tjeld	2	2
Ærfugl	+	+
Toppskarv	+	-
Registrering 2014: Svartbak 2 par. Fiskemåse 1 ind.		

Hekkende svartbak ved Hellisøy naturreservat 2005. Hellisøy er ein av dei mest værharde stadane på kysten av Hordaland, og det er alltid ei utfordring å halde skiltinga i naturreservatet ved like. Her har brottsjøar fjerna underkiltet om ferdslforbod i hekketida. Foto: Ingvar Grastveit.

Hellisøy naturreservat 10.6.2011. Dette reservatet har lite vegetasjon, men er like fullt veileigna for hekkande måsar. Det er i dag ikkje sjøfuglhekking med kolonipreg på Hellisøy, men dette skuldast neppe naturtilstanden på land med mindre oljerestar etter forliset har ført til langvarige konsekvensar som ikkje er klarlagde. Holmen vart «dynka» av olje frå havaristen i januar 2007 ettersom vèrtilhøva då var ekstreme. Det var tydeleg oljelukt på land i fleire år etter forliset, som ein følgje av dette. Foto: Stein Byrkjeland.

Bestandsutvikling

Sterkt negativ. Hellisøy har tradisjonelt vore ein av dei mest stabile og livskraftige sjøfuglkoloniane i Hordaland, med opp mot 100 hekkande par gråmåse på det meste (1998). Etter dette vart bestanden sterkt redusert, og var nede i 10 hekkepar i 2005. Svartbaken på holmen har hatt ein parallell bestandsutvikling, men mengdene av denne arten har ikkje vore like store her.

Hellisøy var ueigna for sjøfuglhekking i 2007 og 2008, som følgje av ureining frå Server-forliset. Denne hendinga har såleis vore ein negativ faktor for sjøfuglane her, men fuglemengdene var klart på nedtur åra i forkant av forliset. At det ikkje har hekkamåsar i nemneverdige tal på Hellisøy etter havariet, treng såleis ikkje skuldast denne spesielle hendinga — i alle fall ikkje fullt og heilt.

Det finst i dag ein mindre gråmåsekoloni sør på hovudøya på Fedje. Dette kan vere fuglar som har flytta hit etter at gråmåsen slutta å nytte Hellisøy som hekkestad. Kolonien er i alle fall ikkje kjend frå tidlegare. Tilsvarande nyetablering av svartbak i Fedje-området er ikkje kjent.

Trugsmål

Akterskipet frå Server representerer eit vesentleg element av forsøpling i naturreservatet, og over tid også ei potensiell kjende til marin ureining av ukjent omfang og alvorsgrad. Det siste trugsmålet er ikkje spesifikt retta mot naturreservatet, men kan gje konsekvensar i ein større region, på ein del av kysten som har andre fokuserte problemstillingar når det gjeld ureining frå skipsvrak.

Om lag 370 tonn olje vart tilført miljøet som følgje av at MS Server havarete. Det ga store konsekvensar for dei overvintrande fuglane i regionen, men ikkje nødvendigvis for hekkfuglane i dette reservatet. Om lag 20 tonn olje er i ettertid fjerna frå akterskipet, og vraket representerer såleis ikkje ein akutt ureiningsrisiko i dag.

Det er ikkje kjent kva som ligg bak den sterke nedgangen i fuglebestandane ved Hellisøy, men utviklinga er samanfallande med det vi har sett i fleire andre hekkekoloniar for stormåsar ved Fedje. Predasjon frå mink kan vere ein del av biletet, sjølv om gråmåse og svartbak neppe er dei artane som er sterkast skadelidande frå slik aktivitet.

Hellisøy er ein del av ein fyreigedom. På naboholmen ligg Hellesøy fyr. Etter at fyret vart automatisert, vert dette fyret stundom leigd ut til overnattingsgjestar. Slik verksemd kan vere eit trugsmål mot hekkande sjøfugl, men ein har ikkje haldepunktar for å hevde det i dette tilfellet. Måsane har hekk på ein eigen holme, som er utilgjengeleg utan båt. Farvatnet kring naturreservatet er krevjande og til dels uryddig, og landgang er ikkje det store problemet ein slik stad.

Tekniske inngrep, påverknad

Ut over det nemnde skipsvraket ved sørenden av reservatet, ingen kjende. Då akterskipet vart undersøkt for attverande olje i mars 2007 vart det sett opp nokre fortøyingsboltar på land i reservatet. Desse står her enno, men skal fjernast når det er teke endeleg avgjerd om kva som skal skje med vraket. Dei kan vere nyttige i samband med ein aksjon for å fjerne vraket.

Skilting

Dette er ein sær sårhard stad, og sjølv om verneskilta jamleg vert fornya her, vil brottsjor ofte bryte dei ned i løpet av få år. Skiltinga hadde såleis vesentlege manglar i 2011.

Aktuelle tiltak

Av ureiningsmessige og prinsipielle grunnar bør akterskipet etter *MS Server* fjernast, sjølv om kostnadane må forventast å verte høge. Elles ingen naudsynte tiltak i sjølv naturreservatet. Ein målretta aksjon for om mogleg å utrydde mink i heile Fedje kommune vil vere positivt også for dette reservatet, men naturreservatet er neppe den mest tenlege staden å aksjonere i ein slik samanheng.

Overvaking

Overvakast kvart 4. år i samband med generell kartlegging av sjøfuglbestandane i fylket. Dette må skje ved teljing frå land, ettersom dei fleste hekkepara ikkje er synlege frå sjøen. Dersom måsane viser teikn til å reetablere seg i reservatet, må overvakinga intensiverast for å dokumentere utviklinga best mogleg.

Frå arbeidet med å undersøke akterskipet etter *MS Server* for oljearstar og andre tilhøve 28.3.2007. Masta er framleis synleg til venstre for ferja. Det vart gjeve løyve til å setje opp fortøyingsboltar i reservatet i samband med dette arbeidet, med vilkår om at dei skal fjernast når arbeidet var sluttført. Dei er framleis ikkje fjerna, ettersom dei kan vere nyttige ved heving av vraket. Foto: Stein Byrkjeland.

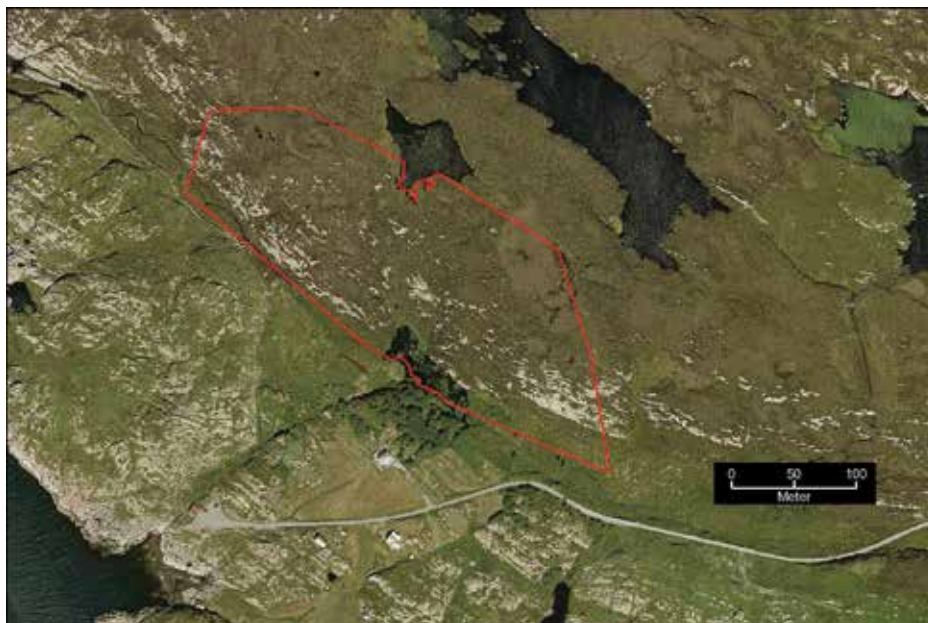
Tiltak		
Skilting	2011-	Skiltinga med naturreservatskilt skal vere greitt oppgradert. Dete gjeld også underskilt om ferdsleforbod.
Mink	2013	Reservatet skal undersøkjast for territoriell mink når aksjonar skjer i denne delen av Nordhordland, og påvist mink skal då takast ut. Resultata må lagggførast.
MS Server	-	Akterskipet etter <i>MS Server</i> bør hevast og fjernast, sjølv om kostandane ved dette kan bli store. Oppsette fortøyingsboltar på land skal fjernast når dette er effektuert, eller det på annan måte er teke endeleg stode til kva som skal skje med vraket.
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultata skal førast på gjeldande skjema.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Grunnlendt mark	Uviss	Vegetasjonen er tilsynelatande OK, men kan enno vere prega av tilført olje etter at <i>MS Server</i> havarete i januar 2007.
Gråmåse	Dårleg	Bestandane har i dag gått ut, kanskje flytta til hovudøya på Fedje.
Svartbak	Dårleg	Arten hekkar framleis på holmen, men ikkje med kolonipreg.
Framande artar	Dårleg	Mink opptrer truleg frekvent i området, men det er kanskje ikkje grunnlag for territoriale individ i sjølv naturreservatet.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Tilstandsklasse for naturtypane er tilsynelatande god, og denne tilstanden skal oppretthaldast. Endeleg vurdering kan ikkje gjerast før ein har undersøkt om naturtypane inne på holmen er varig påverka av olje frå <i>MS Server</i> i 2007.
Gråmåse	-	Reservatet skal vere ein livskraftig hekkestad for gråmåse, der bestandsutviklinga er styrt av naturlege tilhøve, utan ytre påverknad frå direkte eller indirekte menneskeleg aktivitet.
Mink	2018	Reservatet skal så langt som råd ikkje ha fast bestand av mink som er til påvisleg skade for hekkande sjøfuglartar det er laga bevaringsmål for.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Staden skal ha ein naturleg bestand av sjøfugl, utan påvisleg ytre påverknad av menneskeleg aktivitet eller framande artar.

Sekkjedalstjørn NR Fedje kommune	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 47 daa
Naturbase	VV00001374
UTM 32N	6743149 / 266738
Eigarar	
172/3	Gro Lokøy
172/21	Eirik Bertelsen Frøydis Bertelsen Bård Fjeldheim
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7 etter verneforskrifta.
Beiting	Det beitar sau her.
Taretråling	Uaktuelt.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Sannsynleg at mink frekventerar området.

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	-	+
Stokkand	-	-
Krikkand	-	-
Ærfugl	-	-
Svarbak	+	+
Gråmåse	-	-
Fiskemåse	40	-
Hettemåse	-	-
Tjuvjo	-	-
Raudnebbterne	100	-
Raudstilk	-	-
Enkeltbekkasin	-	-
Storspove	-	-
Småspove	-	+
Tjeld	+	-

Sekkjedalstjørn naturreservat

Del av Sekkjedalstjørn naturreservat 7.7.2011, sett mot nordvest. Foto: Stein Byrkjeland.

Med eitt unntak ligg sjøfuglreservata i Hordaland på holmar, skjer eller eksponerte halvøyar i skjergarden. Sekkjedalstjørn er unntaket — det er eit myr- og lyngheiområde inne på hovudøya på Fedje. Det er gode hekkeførekomsstar av raudnebbterne og fiskemåse på 1980- og 1990-talet som gjer at området vart verna, men etter at desse fuglane har forlate området, er det mykje som talar for å forvalte området under same regime som Fedjemyrane landskapsvernområde, som ligg berre ein halv kilometer unna.

Utgangspunkt for vernestatus (1979)

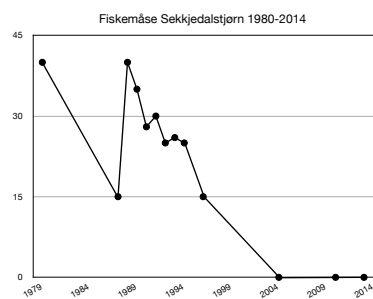
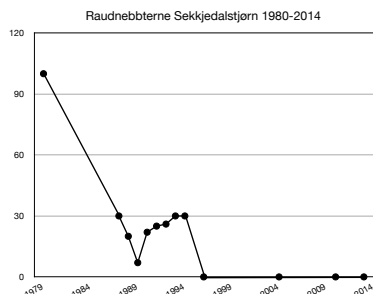
Tett raudnebbternekoloni på 100 par i blandingskoloni med fiskemåse (30-50 par).

Tilstand 2011

Lyngheia, som utgjer det meste av reservatet, vert beita av sau. Tilstanden her er grei, sjølv om lyngheia godt kunne vore noko meir offensivt skjotta ved brenning. Sentralt i naturreservatet ligg sjølve Sekkjedalstjørn, som er eit relativt stillestående ferskvatn der vasskvaliteten i beste fall kan karakteriserast som uviss. Denne tjørna vert nytta som drikkevatt for beitedyra og badevatn for måsar frå andre stader på Fedje, så vasskvaliteten bør undersøkjast meir i detalj. Ei enkel limnisk undersøking hadde også vore å ønskje. Om det ikkje finst fisk i tjørna, kan dette vere eit viktig leveområde for amfibium. Sekkjedalstjørna er i dag i ein attgroingsfase, og er sterkt prega av vassplantar som gul og kvit nykkerose, reverumpe, myrhatt, soleier og torvmosar.

Tett ved Sekkjedalstjørn står eit mindre felt med innplanta sitkagran.

Oppsynsrapportar frå 1980- og 1990-talet rapporterte aldri om mink, men arten er vanleg på Fedje, så jamleg førekomst vil vere å forvente. Det finst også kanin i området, som har utgangspunkt i ei utsetjing av 3-4 par som vart henta frå Shetland så langt tilbake som i 1875 (Olsnes 1980).

Bestandsutvikling

Sterkt negativ for mest alle fugleartar. Kolonien med *raudnebbterne* var truleg nykkelfaktoren i dette området. Den vart kraftig redusert gjennom 1980-talet, og gjekk heilt ut i 1996 eller 1997. *Fiskemåsen* har hatt ei tilsvarande utvikling, der siste dokumenterte hekking var i 1997. Med ternene og fiskemåsen forsvann også *tjuvjoen*. 2-3 individ vart jamleg sett jaktande i området i åra 1989-1992, men har aldri vore sett sidan. Eit par tjuvjo har gjort hekkeforsøk lenger nord på Fedje i 2014 og 2015, i samband med at fiskemåse har etablert ein mindre koloni der og at det år om anna også er aktiv ternehekking på Kremmarholmen.

Sekkjedalstjørn er litt atypisk som sjøfuglreservat. Landskaps- og naturtypemessig har det meir felles med våtmarksområde, og då særleg Fedjemyrane landskapsvernområde like ved, som vart oppretta gjennom verneplan for våtmark i Hordaland i 1995. Såleis er det gjennom åra påvist hekking av artar som *raudstilk*, *enkeltbekkasin*, *stokkand* og *krikkand* her. 2-3 par ærfugl har reir i reservatet, og artar som *storspove* og *småspove* nyttar denne delen av Fedje i hekketida. Eit særtrekk for Sekkjedalstjørn er Hordalands største kjende hekkekoloni for *hettemåse* gjennom tidene var her i åra 1988-1995. Det vart på det meste funne 12 reir her (1993), men kolonien forsvann heilt samstundes med raudnebbterna. Reira til hettemåsen var å finne på torvmattene i sjølve Sekkjedalstjørna.

Denne delen av Fedje har også ein god hekkebestand av *grågås*. Truleg ligg eit reir eller to inne i naturreservatet, men det er naturleg å sjå denne bestanden i samheng med Fedjemyrane, som samla har ein god hekkebestand av arten.

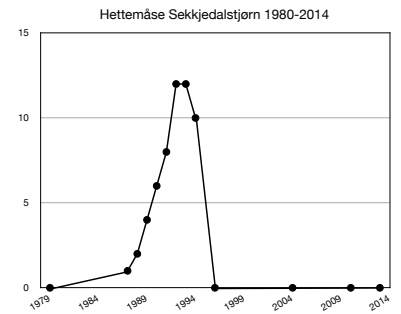
Trugsmål

Ingen kjende, med unnatak av mink. Reservatet er lett tilgjengeleg og ferdsleforbodet i hekketida kan såleis vere vanskeleg å handheve, men dette har aldri vore eit dokumentert problem her, og er det definitivt ikkje når fuglebestandane er så marginale som dei har vore dei siste to tiåra.

Aktuelle tiltak

Fylkesmannen i Hordaland arbeider for tida med ein forvaltingsplan for Fedjemyrane landskapsvernområde, som ligg berre 0,5 km nord for Sekkjedalstjørna. Det er naturleg å legge same forvaltingspraksis på desse to områda, og fleire detaljar vil følgje i den planen.

Tiltak		
Verneforskrift	2016	Verneforskrifta inneheld fleire faktiske feil, som følgje av standardformuleringar for sjøfuglreservat som ikkje passar når verneområdet ikkje står i fysisk kontakt med strandlina. Må rettast opp.
Mink	2020	Målretta tiltak for å fjerne all territoriell mink i heile Fedje.
Ferskvassøkologisk granskning	2016	Sjølve Sekkjedalstjørn skal undersøkast med høve til vasskvalitet, akvatiske evertebratar, fisk m v
Overvaking		
All sjøfugl	2014-	Bestandsteljing minimum kvart 4. år, og resultat skal førast på gjeldande skjema.

Del av Sekkjedalstjørn naturreservat, sett mot aust 2011. Plantefeltet med sitkagran, som dels går inn i verneområdet, er synleg på bildet. Det har ikkje dramatisk innverknad på verneområdet, men feltet bør fjernast når skogen er hogstmoden eller før det, og ikkje erstattast med ny skog. Foto: Stein Byrkjeland.

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Lynghei	Middels	Pågåande beiting gjer tilstanden tilfredsstillande, men kan betrast ved brenning.
Våtmark	Dårleg?	Vasskvaliteten i sjølve Sekkjedalstjørn er usikker, og bør sjekkast nærare. Myrene i området har trug grei tilstand som naturtype, men fuglelivet har tapt seg sterkt.
Våtmarksfugl	Dårleg	Området har vore tomt for klassiske sjøfuglartar sidan midten av 1990-talet. Også våtmarksfuglar har gått tilbake, som dei også har gjort i Fedjemyrane landskapsvernområde like ved.
Framande artar	Middels	Mink opptre truleg frekvent i området. Eit plantefelt med sitkagran finst også, dels innanfor reservatgrensa. Bestanden med «villkanin» er eit framandelement, men vert vurdert som uproblematisk i høve til verneføremålet.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	-	Bevaringsmåla vert dei same som for Fedjemyrane LVO. Sjå denne forvaltingsplanen når den vert klar.
Mink	2020	Reservatet skal så langt som råd vere fritt for framande artar, herunder mink. Reservatet inngår i visjonen om å halde heile Fedje kommune permanent minkfritt.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	-	Området skal forvaltast etter same visjon og praksis som Fedjemyrane LVO, som eit skjøtta lyngheisområde med mange myrar og med sterkt fokus på den stadeigne fuglefaunaen.

Innesøyane naturreservat

Little Frilsøy, Hovden, Svartaskjeret og Innesøyane NR <i>Fedje kommune</i>	
Etablert	3.4.1987 (kgf res)
Areal	ca 675 daa, der ca 350 daa er landareal
Naturbase	VV00000588
UTM 32N	6750895 / 264108
Eigarar	
169/2	Jenny Olsnes Anne Langeland Lura Sigrid Langeland Trygg
169/15	Bjarte Moldøy
169/16	Jørgen M Langeland
169/17	Anne Langeland Lura Sigrid Langeland Trygg
Ferdsle	Forbod 15.4 - 31.7
Beiting	Ja, berre på Burøy. 12 utegangarsau her i 2011.
Taretråling	Forbode etter verneforskrifta.
Trugsmål	<i>Mink</i> : Ofte sett, men er for tida minkfritt. <i>Beiting</i> : Eit problem?

Innesøyane naturreservat, sett mot nord og Holmengrå 3.7.1994. Eit flyfoto i dag ville sett mykje likt ut, med unntak av at dei sentrale delane av Burøy no er grønare som følgje av omfattande beiting av sau og grågås. Det er naturleg å forvalte dette naturreservatet saman med Holmengrå som ei naturleg geografisk eining, sjølv om Holmengrå ikkje er underlagt vern etter naturmangfaldlova.

Innesøyane er ei eksponert øygruppe heilt ytst mot havet — med munningen av Fensfjorden i nord og Nordsjøen i vest. Bergarten her er gneis, men særleg den største øya — Burøya — har såpass mykje jordsmonn at dei sentrale delane har karakter av naturbeitemark. Dette er ein «klassisk» sjøfuglkoloni, som pr 1980 vart rekna som den viktigaste i Hordaland, nest etter Sørøyane i Bømlo.

Utviklinga i sjøfuglbestandane ved Innesøyane har vore særst negativ, og noko av årsaka til dette er truleg å finne i naturreservatet.

Utgangspunkt for vernevedtak (1979)

Saman med Sørøyane i Bømlo den beste sjøfugllokaliteten i Hordaland, både med tanke på mengde fugl og tal artar. Tal frå 1979: Svartbak 55 par, sildemåse 140 par, gråmåse 112 par, fiskemåse 10-12 par, makrellterne 1 par, raudnebbterne 111 par, toppskarv 1 ind, teist 2-4 par + 9 ind, steinvendar 1 par + 2 ind, tjuvjo 2 par, lunde 11 ind, grågås 11 ind.

Bestand (par)	1980	2011
Grågås	ca 6	15
Ærfugl	?	?
Svartbak	55	35
Gråmåse	112	-
Sildemåse	140	-
Fiskemåse	12	-
Tjuvjo	2	-
Makrellterne	1	-
Raudnebbterne	111	-
Teist	2-4	-
Lunde	(11)	-
Steinvendar	2-3	-
Tjeld	?	4
Registrering 2014 (18.6): Svartbak 30-40 par, Gråmåse 2 ind, Fiskemåse 2 ind., Raudnebbterne 2-3 par, Grågås 53 ind (herav 2 ungekull), Kanadagås 11 ind.		

Tilstand 2011

Det er særst stor endring i dette reservatet samanlikna med utgangspunktet for vernet. Ved kontroll på land 10.6.2011 vart det berre funne ca 39 par svartbak (20 par på Burøya, 15 par på Ljøsøy og 4 par på Store Frilsøy) samt ca 15-16 par med grågås og 4 par tjeld. Mykje av svartbaken syntte hekkeåtfærd, men berre 6 reir vart funne (5 på Ljøsøy og 1 på Burøya), og alle desse var reir med egg. Det tyder på sein hekking (omlagde kull?) og truleg ekstraordinær påverknad. Det vart heller ikkje funne egg eller ungar av grågås eller ærfugl. Dette er påfallande dårleg produksjon ein slik stad.

Naturtypene i dette naturreservatet er tilsynelatande i god eller i alle fall middels stand. Det er ingen teikn til gjengroing. På Burøya har det vore beitedyr i mange år, og naturbeitet her har sterkt preg av dette samt at det er mykje grågås som nyttar same arealet. Beitetrykket er neppe eit problem for fuglane, men typen beitedyr kan kanskje vere det.

Bestandsutvikling

Særst negativ over lang tid, men i alle fall for gråmåsen sin del skjedde det «noko» på midten av 1990-talet. Raudnebbterna forsvann i hovudsak før den tid, men om lag 160 ind heldt seg ved eit skjer nord for Ljøsøyna 12.6.2005 (hadde neppe lagt egg då). Sildemåse har ikkje vore registrert som hekkefugl her sidan oppsynsordninga vart etablert i 1988. Siste gongen teist vart registrert i reservatet i hekketida var i 1993 (1 ind). Observasjonen av 11 lunde i 1980 er interessant. Det kan indikere at det fanst ein liten hekkebestand her det året. 3 lunde vart også sett ved reservatet 12.6.2005. Næraste kjende hekkoloni for arten er Utvær i Sogn, men mykje tydar på at denne bestanden har gått ut.

Det er uvisst når den vesle bestanden av steinvendar gjekk ut, eller om bestanden faktisk er heilt ute, men siste noterte registrering er min. 3 hekkande par i 1993.

Bestanden av grågås har teke seg godt opp etter vernevedtaket, men ser ut til å vere noko lågare no enn i 1993, då hekkebestanden vart vurdert til om lag 20 par. På

Søndre del av Burøya 10.6.2011. Det er på denne delen opp mot sjømerket dei fleste svartbakpara hekkar i dag.

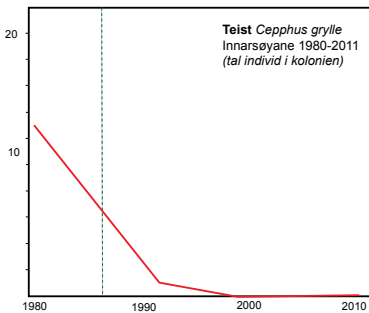
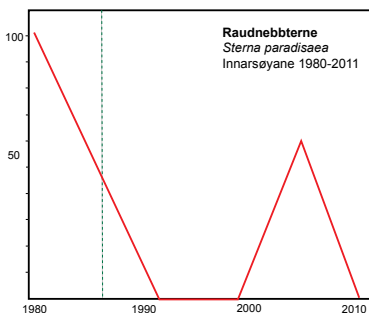
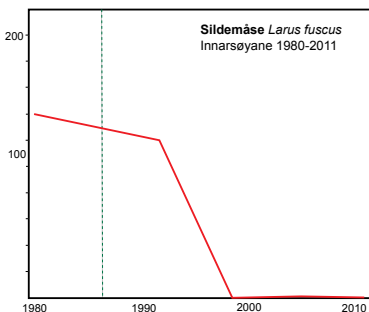
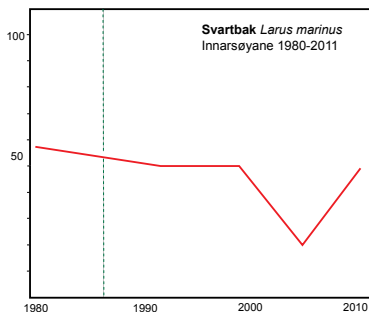
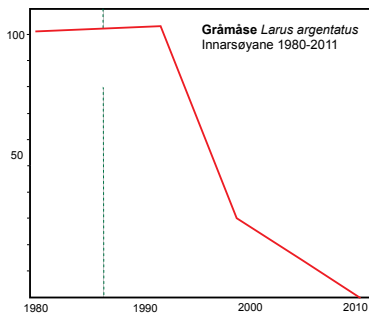
den tida var Innesøyane det aller viktigaste området for arten i fylket. Ved sidan av grågås er svartbaken den einaste sjøfuglarten som har halde nokolunde stand over tid ved Innesøyane. Reproduksjonen har rett nok aldri vore godt undersøkt, og kan hende har svartbaken hatt fleire dårlege år her enn 2011. Den 7.7.2004 vart det tald opp om lag 230 svartbak i reservatet.

Året 2012 er eit mogleg vendepunkt for dette verneområdet. Då vart reservatet gjort bortimot minkfritt gjennom ein målretta aksjon. Tidleg same år vart villsauene fjerna av Mattilsynet ettersom dei hadde for lite å beite på. Sommaren 2015 såg ein teikn til oppgang i sjøfuglbestandane. Då gjorde svartbaken det tilsynelatande godt, og ein koloni med terner hadde etablert seg nord på Burøya.

Andre artar	
Steinkobbe	Ingen fast bestand, men regelbunden
Havert	1 oljeskadd ind funne januar 2007
Oter	Truleg fast bestand. Held til m a i fritids- huset på Holmen
Mink	Truleg fast bestand
Havørn	Fast hekkestad i nær avstand til reservatet

Verdi utanom hekketid	
Ærfugl	Innarsøyane og dei nære sjøområda er viktig myteområde
Svartand	Flokkar held seg i nærområdet til Innarsøyane året rundt
Toppskarv	Ein god del nyttar området året rundt. Næraste hekkestad er Holmengrå
Storskarv	Viktig overvintrings- område
Andre sjøfugl	Viktig overvintrings- område, særleg for ærfugl, havelle og måsar

Naturkvalitetar	Tilstand	Merknad
Fuglegjødsla strandberg	God	Tilsynelatande god. Mindre delar av desse berga fekk litt påslag av olje etter Server-forliset i 2007, men denne påverkinga er neppe særleg merkbar i dag.
Naturbeite	Tilsynelatande god	Beitemarka på Burøy er tydeleg prega av beiting ved utegangarsau og grågås. Truleg positivt, med mindre sauerasen er eit problem for hekkande fugl.
Grågås	God	Bestanden har auka, men produksjonen er tilsynelatande låg (i alle fall i 2011).
Måsar	Dårleg	Kraftig nedgang over tid, utan at hovudårsaka er kjend.
Terner	Dårleg	Svært kraftig nedgang over tid, mykje grunna utanforliggjande faktorar.
Steinvendar	Truleg dårleg	Bestanden bør — om mogleg — byggast opp att.
Framande artar	Dårleg	Gjeld berre mink. Denne har til gjengjeld hatt svært sterk bestand fram til 2012.
Verneføremål		
Verneforskrifta pkt III	Føremålet med vernet er å sikre best moglege vilkår for sjøfuglane i området samt å ta vare på ein viktig hekkelokalitet med dei plante- og dyreartar som naturleg er knytta til området.	
Bevaringsmål	Mål nådd innan	
Naturtypar	2011	Naturtypen sin tilstand skal oppretthaldast slik at dei fungerer fullgodt for sjøfuglartane som fantest her på vernetidspunktet. Målet reknast som oppnådd pr 2011.
Måsar	2018	Den samla hekkebestanden av svartbak, gråmåse og sildemåse skal $\geq 50\%$ av nivået pr 1980.
Terner	2018	Hekkebestanden av raudnebbterne skal vere $\geq 30\%$ av nivået pr. 1980.
Grågås	2011	Hekkebestanden av grågås skal vere minst like stor som den var i 1980.
Steinvendar	2025	Naturreservatet bør vere stabil og fast hekkestad for ein bestand av steinvendar.
Framande artar	2013	Reservatet skal vere fritt for framande artar. Mink skal så langt som råd utryddast, ved hjelp av fellefangst. Ansvarleg: SNO.
Husdyrbeiting	2013	Den samla beitepåverknaden skal vere i samsvar med gunstig nivå for hekkande måsar og terner, med veileigna sauerase.
Forvaltingsmål	Mål nådd innan	
Økologisk funksjon	2018	Naturreservatet skal reetablere sin posisjon som eitt av dei 3 viktigaste og mest varierte sjøfuglreservata i Hordaland. Det skal og vere eitt av dei talmessig viktigaste hekkeområda for grågås i fylket.
Forskningsfunksjon	2013	Naturreservatet skal nyttast som eit referanseområde for korleis sjøfuglbestandar kan byggast opp att ved målstyrte tiltak som fjerning av mink og styring av husdyrbeiteregime.

Bestandsutvikling for dei mest talrike sjøfuglartane i Innesøyane naturreservat 1980-2011.

Beitande grågås i typisk silhuett på Ljøsøya 10.6.2011. Grågåsa beitar i heile reservatet, men Ljøsøya og særleg Burøya er dei mest nytta øyane. På Ljøsøya hekka det også om lag 15 par svartbak i 2011.

Tiltak		
Fellefangst av mink	2012-2018	Utsetjing av om lag 10 slagfeller, som må vere selektive på mink. Bør kombinerast med tilsvarende fellefangst på holmane mellom hovudøya på Fedje og Innesøyane, gjerne også på sjølve Fedje. Det må først nøyse oversikt over utført aktivitet og oppnådd fangst. Kan gjerne kombinerast med bruk av skytevåpen og hund. Ansvarleg: SNO i samarbeid med viltneimnd og andre interesserte lokalt.
Sauebeiting	2012-	Beiting av sau på Burøya er positivt, men det må vurderast om ei anna sauerase er betre eigna i høve til sjøfuglane enn utegangarane som beiter her i dag. Dersom utegangarane kan tenkjast å gje utilisikta effektar på sjøfuglane, må ein prøve å oppnå ei eigna ordning med grunneigarane. I så fall må også effekten av utskifting av beitedyr målast. Ansvarleg: Fylkesmannen.
Skilting	2011-	Skilta på desse holmane er svært utsette for ver og bølger. Verneskilt og underskilt med opplysing og ferdsleforbod må kontinuerleg oppgraderast i dette reservatet.
Hund	2012-	Verneforskrifta opnar for at ein kan sleppe laus hund i reservatet fram til 1. april. Dette er for langt ut på året i høve til ein del sjøfuglartar. I staden bør 1. mars vere den aktuelle grensedatoen. Denne endringa er i praksis truleg kun aktuell for dei som har beitedyr på Burøya.
Overvaking		
All sjøfugl	2014	Overvakinga av sjøfuglane bør intensiverast desse åra, for å klarlegge om 2011 var eit spesielt dårleg år i området ettersom våren og forsomnaren då var våt og kald. 3 ilandstigningar årleg på alle holmane: (1) medio mai (reirteljing av måsar, grågås, steinvendar), (2) primo juni (måsar, reirteljing ternar), (3) ungeproduksjon måsar, ternar
All sjøfugl	2014-	Årleg totaloppteljing av hekkande sjøfugl og reir/ungar primo juni. Ei slik oppteljing årleg er minimum. Dersom det er trong for det, kan ein leggje inn ei ekstra teljing for å klarlegge effekten av minkfangst og endra beiteregime.

Trugsmål

Sjøfuglbestandane ved Innesøyane er heilt sikkert prega av vedvarande næringssvikt over fleire tiår, slik situasjonen er generelt på Vestlandet. Like fullt verkar det sannsynleg at det i dette reservatet i tillegg finst lokale trugsmål.

Det har lenge vore ein sterk bestand av mink her. Det har vore uvisst kor stor denne bestanden er, men mink vert påfallande ofte registrert av naturoppsynet i nett dette reservatet. Dette er litt uventa ettersom holmane ligg langt ute og er mellom dei aller mest isolerte på heile Vestlandskysten, men det faktum at dei nære sjøområda kring holmane er temmeleg grunne kan favorisere minken og kanskje danne grunnlag for ein sterkare bestand året rundt enn tilfellet er mange andre stader. I desember 2012 vart for første gong ein målretta aksjon mot mink gjort i reservatet. Ved hjelp av spesialtrenar hund tok ein då ut heile 8 mink i løpet av få timar! Ein ny mink vart fjerna ved tilsvarende sjekk året etter. Sidan 2013 har truleg reservatet vore minkfritt, men ny mink vil vandre inn her med mindre tiltak også vert sett i verk elles i Fedje kommiune.

Reservatet er ikkje påverka av gjengroing slik situasjonen er for mange andre holmar på kysten, og vil neppe vere det sjølv utan sauebeiting. Det er berre på Burøya

det beitar sauer. I utgangspunktet skulle ein tru at dette var kurant og uproblematisk (verneforskrifta set ikkje restriksjonar på beiting), men valet av sauerase *kan* vere uheldig nett i eit slikt reservat. Det må vere ei overordna målsetjing for forvaltninga å klargjere dette betre dei næraste åra, og eventuelt utvikle eit betre beiter regime saman med grunneigar.

Ferdsle er ikkje registrert som eit problem her. Holmane ligg i eit vêrhardt område, og ferdslerestriksjonane vert i stor grad respekterte.

Tekniske inngrep, påverknad

På Hovden er det oppført ei fritidshytte. Den nyttast helst i samband med tilsyn med beitedyr, og har stått der før vernevedtaket. Det er såleis laga unnatak for bruk av denne hytta i verneforskrifta, og det er ikkje registrert negative verknader ved denne bruken. Dersom ein nyttar hund i samband med driving av beitedyr, bør dette ikkje gjerast i mars månad, sjølv om verneforskrifta ikkje er til hinder for det.

På Burøya er det bygd eit skjul for beitedyra. Dette er av nyare dato, men er reist etter krav om dyrevelferd.

Delar av Hovden og nordre del av Burøya fekk ein del påslag av olje etter Serverforliset i januar 2007. Oppreinsking av denne oljen var høgt prioritert, og sjølv om det låg att små oljerestar i nokre sprekker i svaberga, er det lite truleg at dette har hatt mykje å seie for fuglelivet eller naturmiljøet elles i etterkant. Det vart funne ein del daude sjøfugl her etter forliset, og også ein unge av havert (Lorentsen m fl 2007).

Skilting

Dette er ein utsett og vêrhard stad, og oppsette verneskilt i eit slikt område har gjerne kort «levetid». Naturreservat-skilt og tilhøyrande underskilt som fortel om ferdsleforbodet i hekketida må oppdaterast jamleg. Det er ikkje spesiell trong for oppsett av skilt på nye stader enn det så langt har vore.

Aktuelle tiltak

Særleg 3 tiltak synest aktuelle dei næraste åra:

- (1) Setje i gang målretta fangst av mink, der føremålet er å utrydde denne framande arten i naturreservatet, og også på Holmengrå. Bør skje med oppsett av selektive slagfeller, kombinert med aktiv jakt med hund. Øyene ligg relativt isolert, men likevel ikkje så langt frå andre øyer at ein på sikt vil unngå ny innvandring til Innesøyane. Fangst bør såleis også finne stad i områda kring Mågøya og gjerne også inne på hovudøya på Fedje. Reglane for slik fangst etter viltlova og tilhøyrande forskrifter må følgjast. Tiltaket er avhengig av aktiv medverknad frå lokale aktørar. (Tiltaket vart starta opp desember 2012).
- (2) Vurdere nærare om utegangar-sauene som beitte på Burøya inntil 2012 kan ha utilsikta negativ påverknad på fuglebestandane, og saman med eigar få etablert eit anna regime med alternativ sauerase dersom problemet vert vurdert som reelt.
- (3) Informasjon, både om naturkvalitetane og om skjøtselstiltaka som vert sett i verk. Ein eigen plakat om sjøfuglane og verneområda på Fedje bør utarbeidast, og gjerne plasserast på offentleg stad inne på hovudøya og også på ferja mellom Austrheim og Fedje.

Overvaking

Området er krevjande å overvake fagleg på tilfredsstillande vis, men bestandsregistrering og –oppteljing til rett årstid må prioriterast høgare enn ein så langt har fått til. Særleg viktig er det å utforme registreringane slik at ein kan måle og dokumentere moglege effektar av tiltak som er sett i verk.

Denne fritidshytta på Hovden nyttast helst i samband med tilsyn med beitedyra. Det er ein eigen unnataksparagraf i verneforskrifta for denne bygningen. Foto: Stein Byrkjeland.

Denne flokken på 13 utegangarsau beita på Burøya 10.6.2011, og har nok gjort det ei tid. Dei er særst vare for uroing, og kan difor kanskje vere eit problem for hekkande sjøfugl.

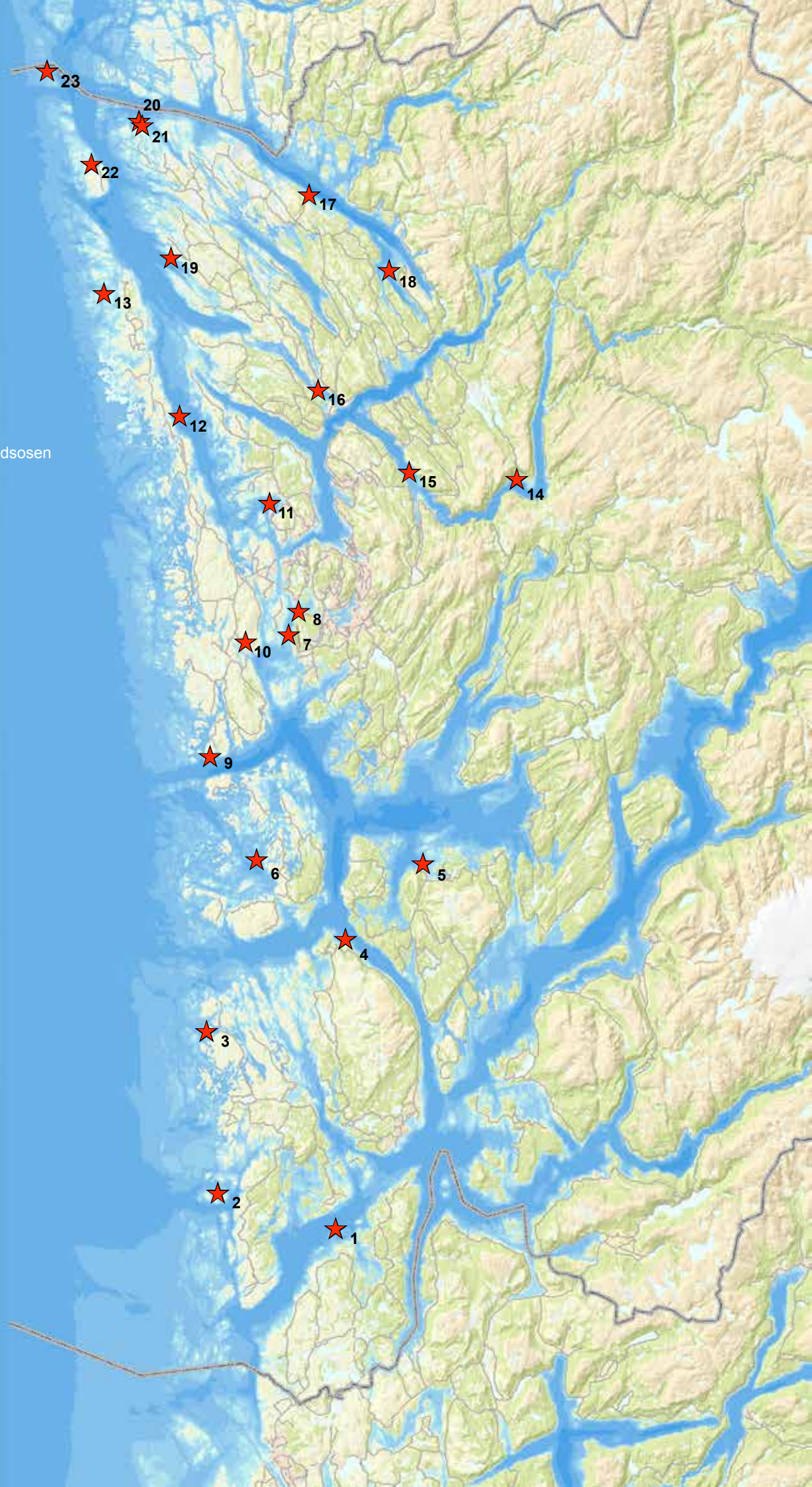
Flokken vart fjerna etter pålegg frå Mattilsynet vinteren 2011/12. Vurderinga var at dyra hadde for lite å beite på. Pr 2015 er det ikkje beitedyr i dette reservatet. Det er kanskje ugunstig, men ein slik stad må ein løpande vurdere behovet for beiting og kva beitedyr som skal nyttast, der omsynet til hekkande sjøfugl er viktig for vurderinga. Ein kan få mykje nyttig informasjon som kan nyttast andre stader ved å studere effektane i Innesøyane naturreservat. Foto: Stein Byrkjeland.

Dette skjulet på Burøya er reist for at beitedyra skal kunne søke ly når dei treng det, i samsvar med gjeldande forskrift om dyrevelferd. Bakken i forgrunnen er full av fjør og ekskrement frå grågås, som nyttar dei same beitemarkene som sauen.

Parti frå Burøya, sett mot nord 10.6.2011.

- 1 Hjartholmen
- 2 Lyngøya
- 3 Vågsholmen
- 4 Storafærøy
- 5 Gjerlingane
- 6 Grøningen
- 7 Fleslandsskjeret
- 8 Littleholmen
- 9 Flesa
- 10 Haganes
- 11 Håholmen
- 12 Gjona
- 13 Tvisloket
- 14 Storholmen, Bruvik
- 15 Votlo
- 16 Tjuvholmen
- 17 Sersjantholmen
- 18 Kråka
- 19 Langholmane
- 20 Tjørholmane
- 21 Grunnosen og Børildsosen
- 22 Kremmarholmen
- 23 Holmengrå

5. Forvaltingsråd for hekkekoloniar som ikkje er verna spesifikt etter naturmangfaldlova

Dei fleste hordalendingane har fått med seg at sjøfuglane på Vestlandet ikkje har hatt det så bra i nyare tid. Og mest alle ein snakkar me som er busette langs Vestlandskysten saknar livet som fuglane skapar i skjergarden, og vil gjerne ha tilbake denne livskvaliteten. Dei er mange, dei som opp gjennom åra har teke kontakt med fylkesmannen for å høyre kva dei kan sjølv kan gjere for å oppnå dette.

Samfunnet sitt kollektive svar på sjøfugltematikken har vore å sikre dei viktigaste hekkelassane til fuglane. Det er desse områda som er blitt oppnemnde som sjøfuglreservat. Slike tiltak er viktige, men treff ikkje alltid slik intensjonen er. Naturen er dynamisk — ikkje minst kystnaturen — og alt som lever der må tilpasse seg skiftande omstende. Når til dømes næringsgrunnlaget endrar seg og det som finst av eigna mat er å finne på heilt nye stader, er det naturleg for fuglane å flytte på seg. Då hjelper det ikkje alltid at ein har verna eit spesifikt område for at sjøfuglane skal hekke nettopp der, men det er slik norsk lov fungerer. Skal ein sikre eit område som naturreservat, må ein gjennom ein tung byråkratisk prosess som til slutt kan føre fram til ein kongeleg resolusjon. Dette tek gjerne nokre år, og i mellomtida kan tilhøva i naturen endra seg så mykje at fuglane allereie har flytta til ein ny stad.

Vi har mange døme på dette i Hordaland, men det er neppe sannsynleg at det vert oppretta nye sjøfuglreservat i fylket for å kompensere for ei slik utvikling. I alle fall ikkje med det første. Eit sjøfuglreservat skal vere ein fristad for sjøfuglane når dei treng det, og er underlagt strenge reglar som kan påverke private ønskje eller offentlege planar i andre samfunnssektorar. Men det er fullt mogleg å ta omsyn til sjøfuglane utan å nytte eit så sterkt verkemiddel. Ein kan kome like langt ved å vise omsyn og god vilje, så lenge folk som nyttar naturen har tilstrekkeleg kunnskap om kva som må til. Fuglane må ha tilstrekkeleg tilgang på mat gjennom ein lang hekkesesong. Den finn dei oftast i sjøen, og det er ikkje så mye kvar og ein av oss kan gjere med det, i alle fall ikkje lokalt. Dei må også ha tilgang til ein høveleg hekkelass i nærleiken av der matfattet måtte vere. Den ligg ofte på ein holme eller eit skjær, for at fuglane skal vere trygge mot visse predatorar. Slike stader har alltid ein grunneigar, som kan bidra positivt. Og holmen må vere rimeleg open, for ein rugande fugl er heile tida avhengig av å kunne følgje med kva som rører seg i nærområdet for å føle seg trygg. Igjen er grunneigaren den viktige parten. Så er det også slik at fuglane ikkje kan uroast mykje i hekketida utan at hekkinga vert spolert. Her må alle brukarane av kysten om sommaren kjenne sitt ansvar. Allemannsretten gir deg rett til å bruke utmarka, men ikkje misbruke den!

Er du så heldig og privilegert at du eig eit stykke norsk kystnatur, har du rettar som er viktige for deg. Men du har også eit ansvar, og hekkar det sjøfugl på eignedomen din, har du eit særskilt ansvar i hekketida. Du eig staden som fuglane nyttar, men du

Motstående side:

Hordaland har 69 sjøfuglreservat som er verna i medhald av naturmangfaldlova. Det er ikkje lite, men vi opplever at sjøfuglane i dag ofte har valt seg andre hekkelass enn dei som i si tid vart verna. Difor er det i denne planen formulert enkle forvaltingsråd for 23 ulike stader der vi veit at det i dag hekkar sjøfugl utanfor etablerte verneområde, og som vi har grunn til å tru vil vere aktive hekkelassar i ein del år til. Det er desse lokalitetane som er markerte på kartet.

Dette er eit frivillig «forvaltingsregime», men kan fungere like bra som eit formelt vern. Særleg toppskarv og sildemåse vil nytte godt av ei slik ordning dersom grunneigarane tek utfordringa. For toppskarven vil då samtlege hekkekoloniar i Hordaland bli medvite tekne vare på. I 1980 hekka 95% av alle sildemåsane i fylket i det som seinare vart sjøfuglreservat. Denne andelen var i 2011 nede i 61%. Nye 27% av totalbestanden hekka då i område som har fått utarbeidd forvaltingsråd i denne planen.

HEKKANDE SJØFUGL

VIS OMSYN!

Denne staden har vore nytta som hekkelass for sjøfugl i fleire år. Saman med grunneigar vil kommunen sterkt oppmode deg om å la fuglane få heilt fred i hekketida. Unngå å gå i land i tida **1. april - 31. juli**. Hald tilstrekkeleg avstand til holmen i denne tida slik at fuglane ikkje vert unødige uroa.

Sjølv ei kort vitjing kan vere nok til å øydelegge heile hekkeseongen for alle fuglane som held til her!

Kommunen

Fylkesmannen i Hordaland laga dette skiltet i 2010. Det er spreidd gratis til grunneigarar og kommunar som ønskjer å setje dei opp på sjøfugllokaltetar som ikkje er spesifikt verna etter naturmangfaldlova. I dag står det slike skilt på 7-8 ulike lokalitetar i fylket.

Same skiltet, eller ein variant av det, vil vere tilgjengeleg også i framtida. Når Fylkesmannen har formulert forvaltingsråd for 23 hekkelassar for sjøfugl i Hordaland, er det i hovudsak oppsetjing av slike skilt ein ser for seg. Det er fullt ut ei frivillig sak om ein vil setje opp skilt eller ikkje, det er også ei heilt frivillig sak om ein vil følgje andre forvaltingsråd i denne planen.

Om det er ønskje om det, kan Statens Naturoppsyn setje opp skilta, då på oppmoding frå grunneigar.

eig ikkje fuglane, og etter naturmangfaldlova pliktar du å ta tilstrekkeleg omsyn sjølv om staden ikkje er underlagt spesifikt vern. Dette er normalt ikkje eit stort problem for eigaren, for sjøfuglane hekkar oftast på stader som gjerne «ikkje kan brukast til noko anna».

Når folk har teke kontakt med forvaltingsstyresmakta og søkt råd om kva dei kan gjere, har svaret oftast vore å setje opp eit lite informasjonsskilt som fortel folk i området at her hekkar det sjøfugl, med ei oppmoding om å la dei få vere i fred. Det fungerer vanlegvis heilt greitt. Fylkesmannen har laga eit slikt skilt, som er underteikna grunneigar og kommunen. Under føresetnad av at eigar klarer dette med kommunen, vil ein få overlevert slike skilt utan kostnad. Statens naturoppsyn tilbyr seg også å setje opp skilta om det er å ønskje, igjen dersom det privatrettslege er avklart. Skilta kan takast ned etter hekkesesongen og setjast opp at når fuglane kjem att neste år, dersom dei gjer det. Om ikkje, er det heller ikkje trong for noko skilt.

Fleire holmar på kysten av Hordaland har slike skilt i dag, og denne forma for «vederlagsfritt og frivillig vern» fungerer der mest like bra som i eit vanleg naturreservat. Ikkje alle som eig ein slik sjøfuglkoloni har tenkt slike tankar. Difor har vi tillate oss å lage eit kapittel med enkle forvaltingsråd for slike koloniar som er aktive i dag, men som ikkje er underlagt spesifikt vern. Denne oversikta følgjer i framhaldet av dette kapitlet. Slike forvaltingsråd er utelukkande meint som ei rettleiing til grunneigar og den respektive kommune. Det er fullt og heilt ei frivillig sak om ein vil følgje dei. I nokre få tilfelle rår vi til aktiv skjøtsel i større grad enn det som synest å vere tilfelle i dag. Det kan føre til noko meirarbeid og/eller kostnader. Ta i så fall kontakt med forvaltingsstyresmakta for å høyre om det finst ei offentleg tilskotsordning som kan nyttast.

Om eit meir formelt vern er ønskjeleg, har også kommunen høve til å «verne» området gjennom kommuneplanen, ved å bandlegge staden til naturvernføre mål. Dette er mindre byråkratisk enn å opprette eit naturreservat, og status for området kan lettare endrast i ettertid dersom det skulle vere trong for det. Mange norske kommunar har slike bandlagde område i sine kommuneplanar, men i alle fall i Hordaland er det så langt ingen som har gjort det av omsyn til sjøfugl.

5.1. Områdevis framlegg om forvaltingsmål

I Sveio kommune finst ingen sjøfuglreservat. Hjartholmen er den beste hekkelokaliteten for sjøfugl, og kvalifiserer avgjort til reservatstatus. Ettersom det er lite truleg at nye sjøfuglreservat vert oppretta i Hordaland, i alle fall med det første, vert det difor i staden gjort framlegg om forvaltingsråd for staden. Biletet er teke 23.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Hjartholmen, Sveio

Hjartholmen Sveio kommune	
Areal	ca 2,2 daa
UTM 32N	6619398 / 295893
Eigarar	
36/1-34 Felleseige, delt på 29 ulike eigarar på gnr 36	
Siste registrering (2011)	
Fiskemåse 25 par Gråmåse 25 par Sildemåse 3 par Svarbak 5 par Grågås 4 ungekull Siland 1 ind.	
Forvaltingsråd	
Sett opp oppmodingsskilt.	

Kystlina i Sveio er eksponert, og har ikkje så mange øyar. Følgjeleg er det ingen etablerte sjøfuglreservat i denne kommunen, men her finst like fullt nokre lokalitetar som er viktige for sjøfuglane. Hjartholmen er utan samanlikning den viktigaste av desse. Staden er merkeleg nok ikkje nemnd i sjøfuglverneplanen (Fylkesmannen i Hordaland 1984) og vart såleis ikkje vurdert for vern i den ordinære prosessen. Kanskje vart ikkje denne delen av Sveio undersøkt då. Holmen har klart preg av å ha vore nytta av sjøfugl lenge, ettersom den er sterkt fuglegjødsla. Det er ein utprega grøn holme med mykje gras og relativt høg vegetasjon, som følgje av vedvarande fuglegjødsling. I dette høvet er like fullt høg vegetasjon ikkje eit problem for sjøfuglhekkinga.

På det meste er det registrert kring 80 hekkepar av gråmåse her (1993). Sildemåse hekkar fast her, men har nok vore noko meir talrik tidlegare enn den var i 2014, som er siste gongen lokaliteten er undersøkt. Grågås ser ut til å hekke fast, det same gjer truleg ærfugl sjølv om arten ikkje alltid vert påvist. Fiskemåsen er eit nytt innslag her i 2014. Arten vart ikkje konstaterd hekkande her i 2011, og heller ikkje tidlegare, i alle fall ikkje med kolonipreg. Måsane har ofte eit særst godt produksjonsresultat her.

Digitale kartverk gir ingen opplysningar om gards- og bruksnummer på denne holmen. Etter kontakt med Sveio kommune vert det opplyst at Hjartholmen, saman meg seks andre holmar, er eit felleseige for gnr 36, ein konklusjon etter utskifting 24.11.1922. Holmen har såleis heile 29 eigarar.

Lyngøya i Bømlo fotografert 20.6.1995. Biletet er 20 år gammalt, men naturtilstanden og utfordringane her er mykje dei same også i dag.

Lyngøya og Lyngøykalven, Bømlo

Dette har lenge vore ein viktig hekkestad for stormåsar — særleg gråmåse og svartbak — på vestsida av Bømlo. Bestandane i 2011, som er siste gong fuglelivet vart registrert her, var relativt små, men dei har vore vesentleg større før. I 1993 hekka det 50 par gråmåse her, i 1997 vart det registrert 140 individ av arten. Tilbake i 1977 vart det også registrert toppskarv (1 ind) og teist (5 ind) her. På Lyngøykalven var det i 1997 om lag 200 (individ) hekkande raudnebbterner. Grågåsa hekkar på Lyngøya. Det har aldri vore sett store mengder, men Lyngøya må vere mykje nytta av arten, vurdert ut ifrå store mengder ekskrement på bakken. Området ligg også i eit viktig myteområde for ærfugl.

Fylkesmannen i Hordaland (1984) rådde til at Lyngøya vart verna som sjøfuglreservat. Av ukjende grunnar skjedde ikkje det den gongen. Fuglane her ser ut til å greie seg greit utan særskilt vern, men holmen er stor og vert stundom nytta til friluftsliv. Informasjonsskilt som oppmodar folk om å ta omsyn kan vere på sin plass ved dei mest aktuelle stadane å gå i land.

Lyngøya og Lyngøykalven Bømlo kommune	
Areal	ca 230 daa
UTM 32N	6621233 / 282186
Eigarar	
109/1 Knut Alvin Hegle	
Siste registrering (2011)	
Svartbak 12 par Gråmåse 3 par Grågås vanleg Tjeld 3 par Raudstilk 1 ind	
Forvaltingsråd	
Sett opp oppmodingsskilt	

Vågsholmen 22.6.2011. Pila markerer kvar skarvane hekkar. Foto: Stein Byrkjeland.

Vågsholmen, Bømlo

Dette er ein bortimot vegetasjonslaus og vanskeleg tilgjengeleg holme nordvest i Bømlo. Den nordaustvende sida er sær bratt, men i nokre skører der hekkar toppskarven. Bestanden er ikkje stor, og førekomsten er ganske nyetablert (vart først oppdaga i 2007), men ettersom det er ei målsetjing å ta godt vare på alle hekkekoloniar av skarv i Hordaland er det naturleg å inkludere Vågsholmen på lista over lokalitetar med forvaltningsråd. Konkrete råd er rett nok ikkje naudsynt her. Skarvereira ligg mest utilgjengeleg til, og det er ikkje noko poeng i å setje opp skilt for å oppmode folk om å ta omsyn ein slik stad. Men bestanden må overvakast av naturoppsynet når dei har høve til det, og grunneigar må vere medviten om at han eig noko spesielt.

Storafærøy, Fitjar

Med unntak av sporadisk hekking av terner på Fonnableikjer, er Storafærøy i dag den einaste aktive sjøfuglkolonien i Fitjar kommune. Det er gråmåsen som dominerer her, og vi kjenner til at denne arten har hekka her i bra mengder i alle fall sidan 1985. Største registrerte tal er om lag 150 individ i 1996. Det har tilsynelatande vore bra hekking her alle år når fylkesmannen eller naturoppsynet har sjekka staden, men det har ikkje skjedd årvisst. I 2010 hekka det også nokre terner på skjeret utanfor Storafærøy (Terje Haugland pers. medd.).

Vågsholmen Bømlo kommune	
Areal	ca 10 daa
UTM 32N	6641937 / 279537
Eigarar	
97/3 Geir Olav Søvold	
Siste registrering (2014)	
Toppskarv 3 par Svartbak 2 par	
Forvaltingsråd	
Ingen særskilde	

Storafærøy Fitjar kommune	
Areal	ca 60 daa, men NV delen av øya er den viktige
UTM 32N	6654143 / 296425
Eigarar	
79/1 Svein Inge Sandvik	
Siste registrering (2014)	
Svartbak 7 par Gråmåse 46 par	
Forvaltingsråd	
Sett opp oppmodingsskilt. Dagens beiting er tilsynelatande OK	

Storafærøy ligg ut mot Langenuen, og er i dag den einaste måsekolonien av noko storleik i Fitjar kommune. Berre delar av holmen er nytta av sjøfuglane. Det gjeld delen som er nærast på biletet ut mot høgde, og på baksida som ikkje er synleg på biletet. Biletet er teke 23.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Det beitar nokre sauer på Storafærøy, noko som synest å vere uproblematisk i høve til sjøfuglane. Tilstanden for naturtypen ser i hovudsak ut til å vere grei. Øya er relativt stor, men det er berre den nordvestre halvdel av øya som er nytta av måsane. Dette er neppe ein stad så mange ukjende tek seg i land utan å spørje eigar, men oppsetjing av nokre få, små informasjonsskilt kan gjerne vere på sin plass. Det er i alle fall viktig at folk ikkje slepp laus hundar i utrengsmål her, også av omsyn til beitedyra.

Det er mykje trafikk av småbåtar forbi Gjerslingane, men staden er like fullt ein viktig hekkestad for fiskemåse. Somme år hekkar det også ternar her. Biletet er teke 15.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Gjerslingane	
Tysnes kommune	
Areal	ca 5,5 daa
UTM 32N	6662573 / 306252
Eigarar	
90/2	Harald Hægland
	Margrethe Hægland
90/3	Arne Vee
Siste registrering (2014)	
Svartbak 4 par	
Sildemåse 4 par	
Fiskemåse 6 par (30 par i 2011)	
Makrellterne 1 par	
Tjeld 1 par	
Ærfugl ++	
Forvaltingsråd	
Sett opp oppmodingsskilt	

Gjerslingane, Tysnes

Gjerslingane er to mindre holmar like ved skipsleia inn mot Våge nord i Tysnes. Det har «alltid» hekka bra med måse her, og ettersom det er fiskemåse som utgjør hovudvekta — ein art der den kysthekkande bestanden har nær kollapsa over heile Vestlandet — gjer dette staden spesielt interessant. Bestanden av arten varierer ein god del mellom år. 2011 var til dømes eit bra år med om lag 30 hekkepar, medan 2014 var dårlegare med berre 6. Tala er likevel små i høve til 1991, då det var registrert 150-200 par fiskemåse og 30 par makrellterne på Gjerslingane (Byrkjeland 1999, basert på oppsynsrapport frå Ragnar Lyssand). Gjerslingane var truleg den største hekkekolonien for fiskemåse i heile Hordaland det året. Ungeproduksjonen er ofte god her, det tyder på at fuglane får tilstrekkeleg ro i hekketida.

Det er neppe så mykje konkurrerande arealbruk som er aktuelt her, men Gjerslingane ligg i eit mykje trafikkert område, så oppsetjing av informasjonsskilt med oppmoding om å unngå å gå i land i hekketida vil vere tilstrekkeleg.

Grøningen i Austevoll 3.8.2015. Grøningen vert ikkje undersøkt for sjøfugl kvart år, men alle gongane staden har vore vitja av naturoppsynet sidan 1999 har det vore god hekking her. Foto: Stein Byrkjeland.

Grøningen	
Austevoll kommune	
Areal	ca 32 daa
UTM 32N	6663510 / 286225
Eigarar	
57/1	Arild Harald Bussesund
57/76	Toril Anne M Kaland
Siste registrering (2014)	
Svartbak 16 par	
Sildemåse 11 par	
Gråmåse 80 par	
Grågås 40 ind	
Forvaltingsråd	
Sett opp oppmodingsskilt	

Grøningen, Austevoll

Den eldste skriftlege rapporten som ligg føre frå denne lokaliteten er ein oppsynsrapport frå 20.3.1999, då det var om lag 150 etablerte stormåsar her. Grøningen berer preg av å ha vore mykje nytta av sjøfugl i lange tider, så den har nok «gått under radaren» ved dei opphavlege sjøfuglundesøkingane i 1979-80. Øya ligg sentralt i Møkstrafjorden, inn mot Drønen. Den har vore sjekka jamleg av naturoppsynet sidan 1999, og det har alltid vore bra med sjøfugl knytt til holmen. Ikkje berre gjeld dette til hekking — Grøningen vert nytta som kvileplass for skarv året rundt, og også for måsar vinterstid. Det er også ein stabil hekkestad for grågås.

Grøningen var i 2014 ein av dei aller beste gråmåsekoloniane i Hordaland, kring 80 hekkepar og særleg god ungeproduksjon. Holmen er også viktig for svartbak, og 6.7.2014 vart det også registrert 40 grågås her. Det er beitedyr på holmen, men dette synest å vere uproblematisk for sjøfuglane. Det same gjeld fyrlykta her. Oppsetjing av nokre små informasjonsskilt er truleg eit tilstrekkeleg tiltak.

Fleslandsskjeret ligg i eit sterkt trafikkert område, men har eit viktig fugleliv. Det ligg føre tankar om å bygge ny storhamn for Bergensområdet ved Flesland. Om desse planane vert realiserte, kan det påverke fuglelivet ved denne lokaliteten. Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Fleslandsskjeret, Bergen

Dette er eit lågt og tiltalende skjer i eit område der mange folk ferdast, like utanfor kaien på Flesland. Staden er godt fuglegjødsla, noko som fortel at sjøfugl har nytta plassen lenge. Likevel er ikkje lokaliteten nemnd i sjøfuglregistreringane i 1980 (Fylkesmannen i Hordaland 1984), truleg vart ikkje denne delen av Bergen undersøkt då. Det er faktisk først dei aller seinaste åra ein har blitt merksam på fuglelivet her, som er overraskande rikt både når det gjeld bestand og førekomst av artar.

Skjeret er mest av alt viktig som hekkestad for fiskemåse og ternar, men også sildemåse, gråmåse, svartbak og tjeld hekkar jamleg her. Farvatnet kring skjeret er grunt dei fleste stader, og dette gjer nok sitt til at ferdsla er avgrensa nett her. Elles vil dette vere ein svært attraktiv stad å gjere strandhogg, noko som vil vere til klar ulempe for fuglelivet. Det står ei fyrlykt på skjeret, men digitale kratverk inneheld ingen opplysningar om eigedomsnummer eller kven som eig staden. Oppsett av skilt vil vere av stor verdi her, helst skulle staden også vore sikra gjennom kommuneplanen.

Littleholmen 16.6.2011. Naturinteresserte naboar har «adoptert» holmen og har etablert eit frivillig tilsyn for å sikre at fuglane får ro i hekketida. Foto: Stein Byrkjeland.

Littleholmen, Bergen

Denne holmen ligg like utanfor Grimstad i Bergen kommune, og er ofte kjend som «Holmen ved Grimstad». Ifølgje folk som bur i nærområdet har den vore nytta som hekkestad for sjøfugl lenge, noko fuglegjødsla her også har klart preg av. Likevel har ikkje forvaltingsstyresmakta vore klar over fuglelivet her særleg lenge, og Byrkjeland (1999) nemner til dømes ikkje staden.

Holmen er særleg viktig for fiskemåse og ternar, då i hovudsak makrellterne. I 2006 hekka til dømes 30 par makrellterne og 20 par raudnebbterne her, forutan 10 par fiskemåse. Mange år er det god ungeproduksjon på holmen. Det er stor trafikk med småbåtar i nærområdet, så informasjonsskilt er viktig her, men så langt har det vore til god hjelp at folk som er busette på Grimstad ikkje langt unna har «adoptert» holmen og fører eit slags tilsyn på privat initiativ.

Flesa, Sund

Sjøfuglførekomstane ved Flesa har ikkje vore kjende av forvaltingsstyresmakta lenge, noko som kan tyde på at kolonien ikkje var etablert i 1980. Staden ligg nemleg svært strategisk til ved munningen av Krossfjorden ut mot storhavet, så den må nesten

Flesa er i hovudsak ein svartbakkoloni som ligg ut mot ytre Krossfjorden. Få koloniar ligg meir strategisk i høve til matfatet enn Flesa. Biletet teke 22.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Fleslandsskjeret Bergen kommune		
Areal	ca 1,8 daa	
UTM 32N	6690185 / 290016	
Eigar		
Uvisst		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Sildemåse	2	13
Gråmåse	-	4
Fiskemåse	20-25	2
Svartbak	-	2
Makrellterne	20	-
Raudnebbterne	3	-
Tjeld	2	1
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt		

Littleholmen Bergen kommune		
Areal	ca 1,1 daa	
UTM 32N	6693139 / 291166	
Eigar		
30/1 Ove Martin Grimstad		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Sildemåse	1	1
Fiskemåse	22	18
Svartbak	1	-
Makrellterne	8	20
Tjeld	1	-
Ærfugl	3 ind	11 ind
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt		

Flesa Sund kommune		
Areal	ca 52 daa	
UTM 32N	667524 / 280565	
Eigar		
17/3 Kjell Even Evensen		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Havsule	-	1 ind
Ærfugl	++	++
Svartand	-	1 ind
Svartbak	8	15
Tjeld	1	-
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt		

Haganes i Fjell kommune 10.7.2011. Atypisk hekkekoloni ved at staden ikkje ligg sjønært, men like fullt ein viktig stad for sildemåsen. Foto: Stein Byrkjeland.

Haganes Fjell kommune		
Areal	ca 14 daa	
UTM 32N	6688882 / 284548	
Eigar		
52/1 Thor Åge Haganes 52/7 Tellnes næringspark		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Sildemåse	70	40
Gråmåse	8	10
Fiskemåse	-	15
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt, spesialversjon. Sanering av kraftlinjer, om mogleg		

Haganes, Fjell

Med nokre få unntak ligg sjøfuglkoloniane i Hordaland kystnært, på små og mellomstore holmar eller skjær. Haganes er eitt av unntaka, og dette har nok gjort at lokaliteten har vore oversett i lang tid ettersom det vert nytta båt til dei aller fleste sjøfuglregistreringane i Hordaland. Ein stad som Haganes, som ligg på eit høgdedrag relativt langt inne på den store øya Sotra, er vanskeleg å oppdage frå sjøen. Men går ein opp i kolonien, er det lett å skjønne kvifor fuglane har slege seg til her. Utsynet er vidt, og måsane her har god kontroll på fiskestimar som rører seg i vassyta eller kystfiskarar som sløyer fangsten sin.

Det er i hovudsak sildemåse som hekkar i denne kolonien. Reira ligg spreidd over eit ganske stort område oppover ein stor knaus. Denne delen av Sotra er også klassisk leveområde for hubro, og denne kolonien er nok viktig som matkjelde for eit par av arten. Området er lett tilgjengeleg, og nærområda vert ein del nytta til turgåing, hundelufting og –trening. Særleg hundetreninga kan tenkjast å vere eit problem her. Informasjonsskilt vil truleg vere tenleg, men bør tilpassast spesielt til situasjonen i området og har særskilt fokus på bandtvang.

Området er kanskje noko meir overgrodd enn det optimalt burde vere, men så langt ser ikkje dette ut til å vere eit problem for måsane her. Det går dessutan to kraftliner gjennom området. Dersom høvet skulle oppstå i framtida, vil det vere ein stor føremon om desse kunne sanerast.

Håholmen, Askøy

Håholmen er ein relativt ny sjøfuglkoloni. Vi veit ikkje sikkert kor ny, men det hekkar nok ikkje særleg med fugl her i 1980, og heller ikkje Byrkjeland (1999) nemner staden. Kanskje var åra 1999-2000 startpunktet for måsehekking på Håholmen, for då tok utbygginga av bustadfeltet på Storheia og elles ovanfor Tveitabotn til. Her var det då ein stor koloni med ulike måseartar, ikkje minst sildemåse. Ein del av desse, men enno slett ikkje alle, har flytta etter kvart som det vart mykje sprenging, planering og bustadbygging i dette området. Det er nærliggjande å tru at Håholmen vart ein avlastingsstad, og i så måte har denne lokaliteten ein sær viktig funksjon i dag.

Den beste hekkolonien for sildemåse i Hordaland er ikkje verna. Det hekka ikkje sildemåsar på Håholmen i Askøy i 1980 då det faglege grunnlaget for sjøfuglverneplanen vart gjort, men den gongen var det ein stor koloni på Ertenøy litt lenger nord i Hjeltefjorden i staden. Fuglane slutta å bruke Ertenøy ein gong på 1980-talet. Kanskje var det fuglar derifrå som var pionerane og som danna det første grunnlaget for måsekoloniane på Håholmen og ved Storheia ikkje langt unna? Biletet er teke 16.6.2011. Foto: Stein Byrkjeland.

Ein har god oversikt over bestandsutviklinga på Håholmen frå tidleg på 2000-talet og fram til i dag. Eit vanleg år hekkar det kring 100 par sildemåse og nokre få tital par med gråmåse på holmen. Stort meir er det gjerne ikkje plass til. Laksholmen naturreservat, som ligg ikkje langt unna, kan også få ein slik avlastingsfunksjon for måsane frå Storheia-området no som sitkagrana på denne holmen er fjerna, men det er enno tidleg å slå fast om dette vert tilfellet.

Det beitar 2-3 sauer kvart år på Håholmen. Dette ser ut til å fungere heilt utmerkt. Holmen er i god stand, og veileigna for beitedyr så vel som for hekkande måsar. Den ligg i eit trafikkert område, men heldigvis er det sjeldan å sjå at folk går i land her. Det finst ikkje opplysningar i digitale kartverk om kva gards- og bruksnummer denne holmen høyrer inn under, og dermed heller ikkje kven som er eigarar. Det er naturleg å setje opp eit par informasjonsskilt på holmen, men Håholmen har ein så viktig funksjon for måsane på Askøy og i Hjeltefjorden at Askøy kommune bør vurdere å sikre området som eit naturvernområde gjennom kommuneplanen. Det kjem sjølv sagt noko an på kven som eig holmen og kva visjonar som finst om framtida, men det er ingen tvil om at Håholmen i dag eitt av dei viktigaste naturelementa i Hauglandsosen, kanskje det viktigaste.

Gjona, Øygarden

Austsida av Øygarden vart ikkje prioritert under registreringane i forkant av verneplan for sjøfugl i 1980, dermed vart heller ikkje Gjona inkludert i verneframlegget. Dette er like fullt ein av dei mest permanente og stabile sjøfuglkoloniane i Hordaland. Det er ein relativt høg holme som ligg isolert ute i Hjeltefjorden, og fuglane som held til her har eit vidt oversyn over nærmiljøet sitt. Gjona er viktig for sjøfuglane året rundt. Vinterstid er staden dominert av rastande skarv (begge artar) og stormåsar, og flokkar med fjørpelytt og nokre steinvendarar er ganske ordinært å sjå her til denne tid av året.

I hekketida er holmen mest prega av sildemåse og dels gråmåse. Holmen vert undersøkt årleg, og ungeproduksjonen plar vere god her. Gjona er også ein viktig hekkestad for ærfugl, med 5-10 reir og i periodar ganske mange ikkje-hekkande individ. Området har også funksjon for ærfuglen i mytetida.

Det står ei fyrlykt på holmen som sjølv sagt krev tilsyn og vedlikehald, men det høyrer til dei sjeldne unntaka at folk går i land her. Det er bra, for på ein slik nær vegetasjonslaus holme vert kaoset stort når fuglane vert uroa. Oppsetjing av informasjonsskilt vert rådd til.

Tvisloket, Øygarden

Det var frammøtte på eit informasjonsmøte om denne forvaltingsplanen i 2013 som tipsa forvaltingsstyresmakta om at Tvisloket var ein god hekkestad, og desse tok i ettertid kontakt med grunneigar om å få setje opp eit informasjonsskilt. Tvisloket er ein låg, eksponert holme NV i Øygarden kommune, litt innanfor sjøfuglreservatet på Bleikenøvlingane. Nøvlingane er ein god hekkestad for toppskarv, sildemåse, gråmåse, teist og stundom også ternar — Tvisloket utfyllar dette med også andre artar. Saman med reservatet på Nøvlingane utgjer dette eitt av dei rikaste og mest verdfulle områda for sjøfugl i Hordaland i dag, og området er også viktig utanom hekketid.

Håholmen		
Askøy kommune		
Areal	ca 6 daa	
UTM 32N	6706129 / 288449	
Eigar		
Uvisst		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Grågås	2	1
Ærfugl	6-10	6-10
Sildemåse	90	100
Gråmåse	10	35
Svartbak	1	1
Tjeld	1	2
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt		
Regulering etter PBL?		

Gjona		
Øygarden kommune		
Areal	ca 8 daa	
UTM 32N	6716233 / 277096	
Eigar		
38/1	Leif Inge Jakobsen	
38/2	Johnny Rong	
38/3	John Petter Olsen	
38/4	Asbjørn Jarl Rong	
38/5	Valter Rong	
38/6	Roald Magne Rong	
38/7	Inger-Lise Dingstad Rong	
38/8	Harald Bjørn Rong	
38/9	Svein Rong	
Siste registrering (tal par)		
	2013	2014
Storskarv	1 ind	
Ærfugl	20 ind	2 ind
Grågås	1	-
Sildemåse	50	40
Gråmåse	20	15
Svartbak	-	15
Fiskemåse	1 ind	
Tjeld	2	1
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt		

Tvisloket Øygarden kommune	
Areal	ca 0,7 daa
UTM 32N	6730404 / 268855
Eigarar	
7/12 Karstein Magnar Pahr	
Siste registrering (2014)	
Grågås 1 par Ærfugl 25 ind Svartbak 10 par Gråmåse 2 par Fiskemåse 1 par Makrellterne 20 par Raudnebbterne 15 par Tjeld 2 par	
Forvaltingsråd	
Infoskilt sett opp 2013 etter initiativ frå eigar, og det står her enno. Taretråling bør ikkje tillatast i nærrområda.	

På Tvisloket er det særleg svartbak som dominerer, men det viser seg at staden også er ein god hekkestad for begge terneartane. Nærrområda kring Tvisloket er særst grunne, det gjer dei viktige som næringsssøksområde for sjøfuglane. Det eksisterer allereie ei forbodssone mot taretråling kring Nøvlingane. Reglane omkring taretråling i Hordaland skal reviderast hausten 2015. Det vil då bli gjort framlegg om å utvide denne forbodssona til også å omfatte Tvisloket og dei næraste skjæra kring holmen. Taretråling er uansett eit lite aktuelt tema i denne delen av Hordaland, og har neppe vore drive her på mange år, om det har vore i det heile.

Vi har ikkje kvantitativ kunnskap om fuglelivet på Tvisloket lenger attende enn frå 2014 av, men staden vert prioritert for slik overvaking og registrering framover.

Stoholmen 14.6.2011. Dette er ein typisk hekkestad for fiskemåse i indre fjordstrok, ein type sjøfugl-koloni som Hordaland ikkje har mange att av. Foto: Sverre Tveiten.

Storholmen ved Bruvik, Osterøy

Storholmen Osterøy kommune	
Areal	ca 1,2 daa
UTM 32N	6709202 / 317468
Eigarar	
153/10 Svein Bruvik	
Siste registrering (2015)	
Fiskemåse 65 par Knoppsvane 1 hann (par?)	
Forvaltingsråd	
Infoskilt. Dette er allereie avklart med grunneigar. Vert sett opp våren 2016.	

Til tross for at dette er ein heilt klassisk fiskemåse-holme der måsane har hekka i mange år, har vi ikkje så god kvantitativ kunnskap om denne staden. Kunnskapen startar på 1990-talet, og naturoppsynet sjekkar staden når det høver seg under ordinært fiskeoppsyn. Det har mest kvart år vore god ungeproduksjon her. Det vart registrert 50 hekkepar i 1993 og om lag 40 par i 1998. Estimert bestand i 2015 var kring 65 hekkepar. I tillegg har knoppsvane etablert seg i området, og kan mykje vel finne på å hekka på holmen i framtida, om arten ikkje gjer det allereie.

Dette er ein frodig holme, med fleire halv høge lauvtre på. Så langt går dette heilt greit, men før eller sidan kan desse trea verte eit problem for måsane ved at dei vert for store og dominerande. Inntil vidare er det einaste aktuelle tiltaket her oppsetjing av informasjonsskilt, men ei viss grad av fjerning av vegetasjon kan bli aktuelt i framtida. Då må tiltaket følgjast opp med noko beiting, elles vil ein få same utfordringa her som ein i dag har ved Aksnesholmane naturreservat i Kvam.

Votlo, Osterøy

Votlo Osterøy kommune	
Areal	ca 1,1 daa
UTM 32N	6708356 / 305348
Eigar	
60/32 Aud Signe Hernes Jan Bjørn Hernes	
Siste registrering (2015)	
Ærfugl 12 ind Grågås 8 ind Sildemåse 9 ind Fiskemåse 65 ind	
Forvaltingsråd	
Informasjonsskilt	

Dei aller fleste sjøfuglkoloniane i Hordaland ligg ute på kysten, gjerne på eksponerte og opne stader. Innover i fjordane er det dårlegare kår for sjøfuglane, i alle fall no som det er lite brisling i dei same fjordane. Dei fleste av fjordane våre er også ganske djupe, dermed er der få holmar. Dei holmane som faktisk finst vert då særskilt viktige for fuglane. Bestandane vert gjerne ikkje så store, men dei er viktige for å oppretthalde bestandsgrunnlaget i kvar ein skild region.

Votlo i Sørfjorden er ein slik stad. Votlo er den einaste holmen på mange kilometer fjordstrekning her, og så lenge vi kjenner til har det hekka fiskemåsar på denne staden. Det gjer det framleis, sjølv om den kysthekkande bestanden av denne arten i dag er marginal. Det hekkar i tillegg grågås på holmen, og det er vanleg å sjå ærfugl her. Kanskje hekkar det ærfugl på Votlo i dag, men i så fall er det eit temmeleg nytt fenomen. Men nokre av fjordane kring Osterøy er viktige myteområde for denne arten. Fjordane innover i Hordaland har med åra blitt gradvis viktigare for ærfuglen til alle årstider, så det er ikkje utenkjeleg at arten etablerer seg permanent på ein holme som Votlo. Faktisk er det også mogleg at toppand hekkar på denne holmen. Dette er ein art som normalt hekkar i ferskvatn, og på Vestlandet er totalbestanden ganske liten, men toppand er ofte å sjå dei gongane Votlo vert vitja av naturoppsynet.

Det er ingen tvil om at Votlo er regionalt viktig for fiskemåsen, men det er trong for å samle vesentleg meir informasjon om Votlo sin økologiske funksjon. Uansett vil det vere eit fornuftig tiltak å setje opp 2-3 informasjonsskilt her. Andre tiltak ser ikkje ut til å vere naudsynt. Mink er truleg innom Votlo frå tid til anna, men er vanskeleg å handtere ein slik stad.

Tjuvholmen 10.6.2011. Forvaltingsrådet for denne holmen er å setje opp informasjonsskilt. Det er allereie på plass (foto over). Fotos: Stein Byrkjeland.

Tjuvholmen, Lindås

Tjuvholmen ligg i nærleiken av Alversund, om lag på grensa mellom Lindås og Radøy kommunar. Faktisk var det lenge uklart kva kommune holmen faktisk låg i, men den sorterer no under Lindås kommune. Det har lenge vore ein god og stabil sjøfuglkoloni, der sildemåse og gråmåse utgjør dei mest talrike artane. Det er ein frodig holme, med mykje og til dels høg vegetasjon, sterkt gjødsla av sjøfugl over lang tid. Det er langt til næraste hekkekoloni, og det er også langt til næraste alternative hekkeholme som kan aktualisere nyetablering. Dette er kanskje grunnen til at hekkinga er så stabil, for holmen ville normalt vere litt for overgrodd til at den er optimal for hekkande måsar. Tradisjonsberarane i bestanden er truleg særleg viktige her. Så lenge dei ikkje dør ut eller forsvinn av andre årsaker, vil det truleg vere god måsehekking på Tjuvholmen.

Det er tidlegare sett opp nokre informasjonsskilt på Tjuvholmen som oppmodar publikum om å ta omsyn til sjøfuglane. Skilta er ikkje alltid så lette å få auge på, men det fungerer likevel greitt. Andre tiltak er ikkje naudsynt her — i alle fall ikkje inntil vidare — men med tida kan det sikkert vere ein god ide å rydde vekk noko av den høgare vegetasjonen på delar av holmen, og kanskje følgje opp med nokre få beitande sauer.

Tjuvholmen Lindås kommune		
Areal	ca 5 daa	
UTM 32N	6719550 / 293141	
Eigar		
137/7 Kjersti Alver		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Sildemåse	50	43
Gråmåse	10	22
Svartbak	2	2
Fiskemåse	5	-
Tjeld	2	2
Ærfugl	-	(141)
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt (er på plass)		

Sersjantholmen 13.6.2011. Ein vel fungerande ternekoloni gjennom fleire år, sjølv om bestandane ikkje er så store. Foto: Stein Byrkjeland.

Sersjantholmen (Morteskjera), Lindås

Dette er eit lite skjer i Fensfjorden, så lite at det mest ikkje har eit namn på kartet. Det ligg ved Sersjantflua (derav namnet Sersjantholmen), medan det meir korrekte lokale namnet kan vere Morteskjera. Det har tydeleg vore nytta av hekkande sjøfugl (truleg helst ternar) i lang tid, skal ein døme ut frå vegetasjonen. Holmen er noko meir høgrest enn dei fleste andre terneskjera på kysten, men dette er ein føremon her ute mot den opne Fensfjorden. Då vert ikkje holmen like lett oversprøyta av grov sjø.

Sersjantholmen har ikkje store førekomstar av hekkande sjøfugl, men ternar er mest alltid til stades her når ein passerer til rett årstid. Dette gjeld begge artar, men hovudtyngda plar vere makrellterne. Dermed er holmen også ein typisk hekkestad for fiskemåse. Det var rett nok ikkje teikn til ternehekking her i 2014, men då holmen vart undersøkt 23.7.2015 var det eitt par makrellterne med 2 store ungar her, forutan 2 par fiskemåse, kvar med 2-3 store ungar. Ternebestanden dette året har truleg vore større, men resten hadde då anten flog ut eller forlate staden av andre årsaker.

Det naturlege tiltaket her er å setje opp informasjonsskilt. Det er allereie på plass, og ser ut til å fungere slik meininga er, men denne holmen er neppe mellom dei mest attraktive for småbåtfolket å oppsøke uansett.

Sersjantholmen Lindås kommune		
Areal	ca 0,4 daa	
UTM 32N	6742417 / 292527	
Eigar		
106/6 Lars Arne Kolås		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Fiskemåse	3	1
Svartbak	1	-
Makrellterne	6	-
Tjeld	1	-
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt (er på plass)		

Kråka 13.6.2011. Etter at måsekoloniane ved Raunøy har brote saman, har Kråka fått ein viktigare funksjon for måsane i Fensfjorden. Opphavleg gjaldt dette for sildemåse, men gråmåse og fiskemåse er i ferd med å byggje seg opp her. Fotos: Stein Byrkjeland.

Kråka Lindås kommune		
Areal	ca 39 daa	
UTM 32N	6737508 / 300797	
Eigar		
33/4 Nelly Lovise Jordal		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Sildemåse	50	56
Gråmåse	9	52
Svartbak	-	7
Fiskemåse	18	11
Tjeld	1	-
Siland	-	2
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt Krattydding og beiting (på sikt)		

Kråka, Lindås

Kråka hadde ikkje mykje aktiv sjøfuglhekking under sjøfuglregistreringane i 1980, men har teke seg godt opp i ettertid og er i dag ein av dei aller viktigaste måsekoloniane i Fensfjorden. Det kan ha samband med samanbrotet i sildemåsekolonien i reservatet ved Raunøy i Masfjorden, og at mange av fuglane frå dette reservatet i dag hekkar på Kråka i staden. Det er sildemåsen som er i fleirtal her, men også gråmåsen har over tid vore med på å prege holmen. I dag er også fiskemåsen viktig, men dette er eit nyare fenomen. Kråka kan om få år bli ein langt viktigare hekkestad for fiskemåse.

Det står ei fyrlykt på holmen. Det er ikkje eit problem så lenge ein ved vedlikehald av denne tek omsyn til måsane, og at det aller helst skjer utanom den viktigaste hekketida. Holmen er relativt stor og godt attgrodd på dei sentrale delane. Det hadde definitivt vore ein fordel om ein del av denne vegetasjonen vart rydda vekk, og det vart sett ut nokre beitedyr (sau) her i ettertid. Noko hastetiltak er dette ikkje ettersom holmen fungerer bra for fuglane som det er, men om ein viss skjøtsel vert sett i verk, bør ein prøve seg gradvis fram til kva som er det mest rette nivået. Informasjonsskilt om å ta omsyn til hekkande sjøfugl bør også setjast opp.

Langholmene, Meland

Heller ikkje Langholmene har vi nokon lang tidsserie med registreringar frå, men naturoppsynet hadde merkt seg at det hekka ein del svartbak på desse holmane. Ein meir detaljert sjekk i juli 2013 stadfesta dette, og ein del ungar av svartbak vart då ringmerkte. Det finst ei rekke mellomstore hekkekoloniar med svartbak i Hordaland, men det siste tiåret har dei fleste av dei reproduisert overraskande skralt. Då vert dei koloniane som faktisk har bra hekkeframgang særst viktige, og Langholmene er ein slik stad.

Langholmene ligg ganske fritt til i sundet mellom Holsnøy og Toska, og det er relativt langt til næraste aktive måsekoloni i dag. Det gjer at måsane her kan ha ein god aksjonsradius når dei skal hente næring. Kunnskapen om denne kolonien må byggjast opp og staden må prioriterast i høve til overvaking. Holmen har ein del vegetasjon som stadvis kunne vore mindre høg, men dette synest ikkje å vere noko problem for måsane her. Nokre informasjonsskilt bør setjast opp på dei mest aktuelle stadane å gå i land.

Langholmene Meland kommune	
Areal	ca 12 daa
UTM 32N	6732886 / 277824
Eigar	
60/32 Oddvar Eikeland	
Siste registrering (2013)	
Svartbak ca 30 par	
Forvaltingsråd	
Informasjonsskilt	

Tjørholmene, Austrheim

Dette er to holmar som ligg ut mot den mest eksponerte delen av Fensfjorden. Det hekkar ingen sjøfugl her under registreringane i 1980, men ifølgje lokalkjende er dette like fullt ein tradisjonell hekkestad for stormåsar. I 1980 hekkar fuglane i staden på Kuøyini. Sjøfuglførekommstane på Tjørholmene og Kuøyini må sjåast i ein samanheng, difor er Tjørholmene også omtalt i meir detalj under naturreservatet på Kuøyini.

Det hekkar sjøfugl på begge Tjørholmene, men den nordre holmen er utan tvil den viktigaste. Gråmåsen er heilt klart den dominerande arten her, og hekkesuksessen plar vere god dei fleste åra. Dette er i dag faktisk den einaste godt fungerande gråmåsekolonien i Fensfjorden og også i ein region utanfor denne. Måsane som hekkar her hentar nok maten sin i hovudsak frå Fensfjorden og sikkert også frå Fedje, men dei grunne sjøområda i Børildosen og Grunnosen er nok også viktige næringsøksområde. Forvaltninga av dette kystavsnittet bør sjåast i nær samanheng med gråmåseførekommstane på Fedje og på Kråka. Det kunne vore av stor interesse å initierte eit ringmerkjingsprosjekt av gråmåse på det som finst av gråmåsekoloniar i denne delen av Nordhordland. Det kan kaste viktig lys over dynamikken i slike samfunn, og bidra til å forklare kvifor fuglane plutsleg skiftar hekkestad og kor stor utvekslinga av individ mellom koloniane er.

Naturtilstanden på Tjørholmene er grei. Det er ikkje trong for beiting eller krattrydding på desse eksponerte holmane. Oppsetjing av informasjonsskilt vil truleg vere tilstrekkeleg. Dette er viktigast på den nordre holmen, men begge holmane bør vurderast i samband med dette.

Grunnosen og Børildosen

Dette er eit stort samanhengande sjøområde med ei mengd mindre holmar og skjer. Store delar av farvatnet er uvanleg grunt, og dette gjer det potensielt viktig for sjøfugl. I utgangspunktet ser heile skjergarden i Austrheim ut som attraktive sjøfuglområde, med ei mengd holmar, straumrike sund og lite nedbygging. Dette gjeld i særleg grad Grunnosen og Børildosen, men merkeleg nok har det over tid vore registrert lite stasjonære sjøfugl i desse områda. Faktisk påfallande lite.

Dette kan vanskeleg forklarast på annan måte enn manglande tilgang på eigna næring for sjøfuglane. Dette ser dei siste åra ut til å ha endra seg noko, i positiv retning. I 2012 kom det meldingar om at det fleire gongar vart registrert tjuvjo i dette området, og at hekking av arten ikkje var usannsynleg. Slikt skjer ikkje utan grunn, og nærare undersøking viste at det i alle fall var to aktive hekkekoloniar av ternar i området, som begge produserte godt med ungar. Det har dei også gjort dei neste to åra, og då har det vore endå fleire ternekoloniar her. Dette er framleis lite i høve til kva som skulle vere «normalt» i eit slikt område, men det er faktisk mykje i dagens situasjon for ternene på Vestlandet. Det er tydeleg at det gode hekkeresultatet kjem som følgje av at fuglane no finn bra med mat i området. Vi ser det same nokre få andre stader på kysten, og dersom trenden held fram, vil desse områda bli særskilt viktige som rekrut-

Tjørholmene Austrheim kommune		
Areal	ca 21 daa (nordre) ca 19 daa (søndre)	
UTM 32N	6751522 / 272169	
Eigarar		
164/1 Anne Karin Korsøen Jan Gunnar Korsøen		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Sildemåse	5	9
Gråmåse	200	70
Svartbak	5	8
Tjeld	4	2
Grågås	-	9 ind
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt		

Grunnosen og Børildosen Austrheim kommune	
Areal	Oppunder 13 km ² , inkl sjøareal
UTM 32N	6748589 / 274844
Eigarar	
Mange ulike	
Siste registrering (tal par)	
Totalregistrering for heile området ligg ikkje føre, men i alle fall 4 skjer i området hadde god førekomst av ternar og fiskemåse i 2014. Samla bestand: Raudnebbterne 52-53 par Makrellterne 26-27 par Fiskemåse 20 par Ærfugl 1 reir påvist (men mange i området)	
Forvaltingsråd	
Informasjonsskilt på dei mest aktuelle holmane. Initiativ frå kommunen gjennom kommuneplanen?	

Grunnosen - Børildosen er ikkje ein einskildlokaltet, men eit heilskapleg avsnitt kystnatur i Nordhordland. I dette området har ternar dei siste åra bygd opp ein viss bestand etter fråvær i mange år, og hekkeframgangen har vore god. Om dette held fram, og sjøfuglane får tilstrekkeleg prioritet lokalt, kan utviklinga nett her bli viktig for sjøfuglane si framtid langt utanfor desse litt vilkårlege grensene.

teringsområde for å kunne bygge opp att livskraftige bestandar av makrellterne og raudnebbterne i Hordaland og kanskje også elles på Vestlandet.

Dette skjer til tross for at det nok finst ein god del mink i desse områda. Den situasjonen er mest uråd å handtere her ved hjelp av fellefangst og jakt, ettersom ny mink lett vil vandre inn frå nærliggjande område der slike tiltak ikkje vert utført. Men det finst i dag fleire etablerte par med oter i det same området, truleg er nettopp desse grunne sjøområda mellom dei aller beste leveområda for oter i heile fylket. Dette kan medverke til å redusere påverknaden frå mink på sjøfuglbestandane, og i sesongar når ternene finn tilstrekkeleg med mat til å gjennomføre hekking, vil dei også sjølve etablere eit betre kollektivt forsvar mot minken. Ei god framtidig forvaltning av oter i denne delen av Nordhordland kan såleis vere ein god og heilskapleg måte å forvalte kystnaturen på. Om torskeruser med rømingseveg for oter let seg utvikle, bør det med tida setjast krav om å nytte slike ruser i eit slikt verdfullt kystområde.

Vi veit at ternene som hekkar på Øksnesskjera eller på skjer i Grunnosen i dag fort kan velje seg andre skjer i nærleiken om få år. Det er mange alternative hekkestader i dette området. Eit fleksibelt forvaltningssystem vil difor vere det mest tenlege i eit såpass stort område, der sjøfuglane får gode høve til å gjennomføre ein hekkesesong der dei til ei kvar tid måtte slå seg til. Det krev igjen god samhandling mellom grunneigarar, brukarar og kommunen over tid, og kommunen bør leggje inn omsyn til denne noko sårbare kystnaturen i si overordna arealplanlegging. Samstundes trengst meir omfattande og oppdatert kunnskap om sjøfuglane i området. Her kan Fylkesmannen og Statens naturoppsyn medverke.

Kremmarholmen, Fedje

Kremmarholmen Fedje kommune		
Areal	0,4 da	
UTM 32N	6746334 / 266481	
Eigarar		
169/135 Fedje kommune		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Raudnebbterne	-	20
Makrellterne	1	-
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt Bandlegging etter PBL?		

Kremmarholmen er eit lite, lågt skjer inne i Fedje hamn. Det ligg tett inn mot gjestehuset på Kremmarholmen, og er eit godt døme på korleis ternar og fleire andre sjøfuglartar kan tilpasse seg menneskeleg aktivitet berre dei får rimelege høve til å vere i fred på staden dei har valt seg. Alle på Fedje kjenner til ternene på Kremmarholmen, og sjølv om skjeret er lett tilgjengeleg i alle fall med båt, er det lite som tyder på at fuglane vert særleg uroa. Dette er ein av dei mest «sikre» ternekoloniane i Hordaland dei siste tiåra. Fuglane hekkar ikkje her kvart år, men like fullt ganske frekvent, og ungeproduksjonen plar vere brukbar til tross for at det også ferdast ein god del mink i området.

Det er i hovudsak raudnebbterne som hekkar i denne kolonien, og Kremmarholmen er for tida den einaste aktive ternekolonien i Fedje kommune. Dei siste 2-3 åra har eit par tjuvjo gjort hekkforsøk ein annan stad på hovudøya på Fedje. Denne ternekolonien er nok ei viktig årsak til at tjuvjo i dag finst sporadisk på Fedje, som mest einaste staden i heile Hordaland.

Kremmarholmen har i dag ikkje noko informasjonsskilt om ternene som hekkar her, og har greidd seg godt utan. Eit lite skilt på holmen kan likevel ikkje skade. Kremmarholmen vil også nytte godt av tiltak mot minken, dersom Fylkesmannen sine planar (sjå ein

Hamneområdet på Fedje er ein travel stad om sommaren, når ternene har si hekketid på Kremmarholmen (sjå pila på biletet). Utfordringane for fuglane her er mange, ikkje minst når det gjeld mink, likevel har dei greidd seg påfallande bra mange år. Fuglane skapar liv i hamna og er populære mellom folk som bur her. Når raudnebbterna kvart år returnerer til Kremmarholmen etter eit halvår på den andre sida av jordkloden, er liksom ting som det skal vere på Fedje!

annan stad i denne forvaltingsplanen) om å utrydde all mink i Fedje kommune let seg realisere. Ettersom staden er i kommunal eige, går det også ei oppmoding til Fedje kommune om å bandlegge denne vesle holmen som naturreservat etter plan- og bygningsslova.

Holmengrå, Fedje

Holmengrå ligg ytst i Fensfjorden, med opne Nordsjøen som næraste nabo. Det er ein av dei aller mest værharde stadane på kysten vår, og her finst ingen naturleg båthamn, så dette gjer at svært få folk tek seg i land her sjølv om staden er velkjend mellom folk. Den er også velkjend blant fuglane. Svartbaken har lenge hatt ein fristad her, i dag med ein bestand på kring 30 hekkepar, men den kan ha vore meir talrik før. Overraskande nok er ofte ungeproduksjonen låg på Holmengrå. Staden er også ein viktig hekkeplass for grågås og ærfugl, men storleiken på bestandane av desse artane er noko uviss.

Holmengrå er ein mykje nytta rasteplass for storskarv og toppskarv utanom hekketid. Det er relativt nytt at toppskarven også hekkar her. Det vart først påvist i 2002 etter at ein hadde hatt mistanke om dette i nokre år. I dag tel bestanden kring 20 hekkepar eller kanskje litt i overkant av dette, og det kan framleis auke ein del.

Sentralt på holmen står Holmengrå fyr. Dette vart automatisert i 1986, og dermed flytta frå. Fuglelivet er freda på slike fyreigedomar i Noreg, også på Holmengrå. Det fungerte sikkert greitt då det var fyrvaktarar her ute, så lenge dei ikkje hadde med katt eller hund som sprang fritt omkring. Ein tilsvarande føresetnad må gjelde i dag. Det eksisterer tankar om å leige ut fyret til turistar. Det er noko krevjande ein slik stad ettersom ein er avhengig av transport både til og frå, og det er slett ikkje kvar dag ein kan hoppe i land på Holmengrå. I den grad dette fyret skal leigast ut til folk, må ansvarleg utleigar setje krav til dei som leiger fyret at ein ikkje kan ta med katt eller hund, og at ein elles skal vise stor varsemnd når ein går omkring på holmen. Det er fort gjort å spolere heile hekkesesongen for eit ærfuglpar dersom ho vert skremt av reiret, og også hekkande skarv vil vere sårbar for sjølv avgrensa ferdsle.

Holmengrå har spesiell geologi. Her finn vi konglomerat frå devontida (350-415 millionar år sidan), mellom dei aller yngste avsetjingsbergartane som finst i Hordaland (Fossen 2004).

Holmengrå Fedje kommune		
Areal	ca 44 daa	
UTM 32N	6753140 / 263683	
Eigarar		
169/3 Forsvarsbygg		
Siste registrering (tal par)		
	2011	2014
Svartbak	30	30
Toppskarv	15	20-25
Ærfugl	6	?
Grågås	++	++
Tjeld	2	2
Forvaltingsråd		
Informasjonsskilt Sikrast ved PBL (kommuneplan)?		

Ein meir eksponert holme enn Holmengrå finst ikkje i Hordaland. Likevel er det eit bra jordsmonn her, og bløminga om sommaren er det lite å seie på! Vedvarande gjødsling av hekkande sjøfugl gjennom lange tider er ei hovudårsak til dette. Holmengrå er ikkje eit naturreservat, men ettersom det er ein fyreigedom er like fullt fuglelivet freda her.

Etter at norske kystfyr vart automatiserte, er det lagt til rette for at mange av desse bygningane kan leigast ut til feriefolk. Slike tankar er også gjort for Holmengrå fyr. Om dette vert framtida her, må det setjast tilstrekkelege krav til dei som leiger staden. Dette er ikkje ein stad du tek med deg hund eller katt og let dei springe fritt omkring!

Bileta er tekne 18.6.2014. Fotos: Stein Byrkjeland.

6. Bevaringsmål og forvaltingsmål for naturreservata

For å kunne oppnå ei så presis forvaltning av norske verneområde som er mogleg, og for å kunne måle om forvaltings- og skjøtselstiltak som er sett i verk gir den tilsikta effekten, er det vedteke at det skal utformast bevaringsmål for alle norske verneområde. Dette er relativt nytt i Noreg, men slik praksis har vore etablert lenge i fleire andre land. Miljødirektoratet har dei siste 3-4 åra hatt eit arbeid på gang for å lage malar for slikt arbeid. Desse malane har endra seg mykje over tid, og ein testversjon vart lagt ut i 2014 for å prøve dei meir ut i praksis. I juni 2015 vart dei endelege malane gjort tilgjengelege for fylkesmennene, som i regelen er forvaltingsstyresmakt for norske sjøfuglreservat.

Slike bevaringsmål skal no leggjast inn i ein modul på nettet, og nyttast jamleg av forvaltning og oppsyn. Dette vil om litt skje med bevaringsmåla for sjøfuglreservata i Hordaland også. Denne forvaltingsplanen har formulert bevaringsmål for desse reservata. Dette har vore utarbeidd gradvis frå arbeidet med planen starta i 2011 og fram til i dag, og er ikkje fullt i samsvar med måten slike mål skal utformast på no. Dette skal sjølvstilt tilpassast der det er trong for det, men vi har likevel ikkje funne det rett å stryke bevaringsmåla i forvaltingsplanen sjølv om dei her har ei noko anna utforming.

6.1. Bevaringsmål

Eit bevaringsmål tek utgangspunkt i naturkvalitetane på staden, med ei tilhøyrande vurdering av kva tilstand desse er i, og ein visjon om kva tilstand dei bør vere i dersom tilstanden kan oppretthaldast eller betrast til dømes gjennom skjøtselstiltak. Ein naturkvalitet kan vere ein naturtype – som lynghei eller fuglegjødsla strandberg – eller det kan vere førekomst av ein stadeigen art eller problemart. Naturkvaliteten må kunne overvakast ved hjelp av ein målbar parameter. Dette skal i prinsippet gjerast av naturoppsynet. Ein må ha ei konkret vurdering av kva som er den faktiske tilstanden til den aktuelle naturkvaliteten, og dersom ein meiner at tilstanden bør betrast innan ein viss tidshorison, må ein også presentere tiltak for korleis ein skal oppnå dette målet. Den ønskta tilstanden må kunne definerast på slik måte (gjerne kvantitativt) som gjer det mogleg for naturoppsynet å kontrollere at målet vert nådd. Vert målet nådd, kan dette vere eit resultat av at tiltaket har hatt den tilsikta effekten. Om målet ikkje vert nådd, treng ikkje det vere dramatisk. Då må ein prøve å forklare kvifor målet ikkje vart nådd, og gjerne gjere framlegg om å prøve ut andre tiltak dersom det synest realistisk.

Det pågår eit arbeid om å naturtypekartleggje norske naturvernområde. Dette er eit detaljert og omfattande arbeid, og så langt er ingen sjøfuglreservat i Hordaland naturtypekartlagt. Det er naturleg å sjå til kva naturtypar som finst i området når ein skal lage bevaringsmål. I dei små sjøfuglreservata kan naturtypen vere grei å definere sjølv om det ikkje har vore gjort av fagpersonell, men likevel er det ikkje alltid så naturleg å nytte naturtypen som utgangspunkt for bevaringsmål i nett sjøfuglreservat. Det skuldast at slike naturreservat er oppretta for å sikre hekkestadane til sjøfugl, og naturtypen treng ikkje vere avgjerande for om sjøfugl hekkar ein spesiell stad eller ikkje. For sjøfuglane er det tre viktige faktorar som må vere oppfylt:

Tilgang på eigna mat gjennom ein lang hekkesesong er ein avgjerande føresetnad for at sjøfugl skal kunne hekke. Maten finn dei i sjøen. Tilgangen på fisk vert styrt av heilt andre faktorar enn ein kan regulere i et sjøfuglreservat, som er oppretta for at fuglane skal kunne ha ein hekkestad på land. Ein kan såleis hevde at det er eit avgrensa poeng i å etablere bevaringsmål for sjøfuglreservat, ettersom ein ikkje kan påverke dei viktigaste faktorene ved forvaltningstiltak i sjøve reservatet.

Men andre faktorar på land kan også vere viktige. Desse kan i større grad påverkast. Difor vert bevaringsmål utforma. Men sviktar matfatet, sviktar også hekkinga. Difor må ein vere budd på at bevaringsmåla slett ikkje alltid kan oppfyllest i slike verneområde, utan at dette kan tolkast som at forvaltninga er mangelfull.

Biletet viser ein storskarv som har fanga makrell ved Eltravåg, Sveio 18.9.2014. Foto: Ingvar Grastveit.

Parti frå Illholmane naturreservat i tidlegare Ølen kommune 7.7.2014. Her stod det tidlegare eit tett plantefelt med sitkagran, som var destruktivt for sjøfuglane. Det vart fjerna kring 2010-2011, men ikkje uventa kom det i ettertid eit omfattande oppslag av nye sitkaplantar, med utgangspunkt i frøbanken som låg att i jordsmonnet. Dette vil kreve omfattande innsats i etterkant av skjøtselstiltaket, slik det oftast er i slike tilfelle.

Området soknar i dag til Rogaland og det er så langt ikkje utarbeidd forvaltingsplan for dette reservatet. Det er heller ikkje formulert forvaltings- eller bevaringsmål. Eit naturleg forvaltingsmål kan vere at reservatet skal vere fritt for påverknad frå framande artar. Det målet er først nådd når frøbanken ikkje lenger har nokon effekt. Eitt mogleg bevaringsmål kan vere å definere kva naturtilstand og naturtype arealet der plantefeltet stod skal ha i framtida. Eit anna bevaringsmål kan vere å sette eit minimumstal på hekkebestanden av sildemåse som nyttar dette arealet. Det siste bevaringsmålet treng ikkje vere ein konsekvens av det første, for måsane set ikkje alltid krav til kva naturtype som finst, berre staden er rimeleg open og ikkje dominert av kratt eller skog. Foto: Stein Byrkjeland.

- (1) Fuglane må finne tilstrekkeleg med mat i sjøen i nærleiken. Dette har ikkje noko med naturtypen på reirplassen å gjere.
- (2) Fuglane må vere relativt trygge mot predatorar. Difor finst dei fleste koloniane på holmar, men heller ikkje dette har mykje med naturtypen å gjere.
- (3) Hekkeplassen må vere relativt open og gje godt utsyn, samstundes som ungar har høve til å finne ein skjulestad når det er behov for det.

For sjøfuglkoloniar er det såleis meir naturleg å tenke bestandsstorleik av spesifikke artar når ein skal lage bevaringsmål. Dette har også sine sider. Naturen er som kjent dynamisk, og bestandar går opp og ned – og fuglar skiftar hekkestad – utan at ein alltid kan forklare kvifor det skjer. Ofte kan ein ikkje gjere stort frå eller til ved skjøtsel eller andre tiltak. Dermed må ein forvente at mange formulerte bevaringsmål ikkje vert oppfylt, utan at dette skuldast manglar ved forvaltninga av verneområdet.

6.2. Forvaltingsmål

Forvaltingsmål er på eit vis «overordna» bevaringsmåla. Bevaringsmåla skal peike på korleis tilstanden bør vere i verneområdet, medan forvaltingsmåla skal prøve å plassere verneområdet inn i ein større samanheng, regionalt eller nasjonalt. Det kan til dømes vere at eitt verneområde har spesiell funksjon for å oppretthalde bestanden av gråmåse i eit fjordsystem eller ein del av regionen, medan eit anna verneområde har ein liknande funksjon for ein annan art. Det kan også vere at nokre verneområde skal ha eit streng forvaltingsregime fordi fuglane som held til nett der er spesielt sårbare, medan dette ikkje er like kritisk andre stader og at slike verneområde lettare kan nyttast til dømes i pedagogiske samanhengar.

Skiljet mellom bevaringsmål og forvaltingsmål kan vere vanskeleg å definere, og ein vil ofte oppleve glidande overgangar. Mellom anna er det høve til å lage bevaringsmål for «problemartar», sjølv om målet ofte vil vere å utrydde desse i staden for å bevare dei. Samstundes kan det vere eit greitt forvaltingsmål å ha ein visjon om at eit verneområde skal vere utan påverknad frå introduserte artar. Nokre sjøfuglreservat har eit plantefelt av sitkagran eller bergfuru innanfor vernegrensene. Det vil då vere eit naturleg forvaltingsmål at naturkvalitetane i reservatet i framtida skal vere upåverka av plantefeltet. Det må altså fjernast. Bevaringsmålet kan då vere å definere kva som skal vere på det same arealet i ettertid.

Denne forvaltingsplanen er i utgangspunktet ein forvaltingsplan for 69 sjøfuglreservat. For kvart og eitt av desse er dei spesifikke bevaringsmåla det primære. Men hovudgrunnen til at sjøfuglreservat vert oppretta er å medverke til å sikre vilkåra for sjøfuglbestandane i ein region. Det kan ein ikkje oppnå med å opprette verneområde åleine. Hovudvisjonen med planen er at sjøfuglbestandane i Hordaland innan 2025 skal vere på same nivå som i 1980, eller betre. Det er samstundes å sjå på som eit overordna forvaltingsmål. Det involverer i høg grad sjøfuglreservata, men langt meir enn det. Ikkje minst gjeld dette andre samfunnssektorar enn miljøvern.

7. Generelle tiltak

Ei varierende mengd tiltak er lista under kvart verneområde i denne planen. Dette er tiltak som er spesifikke for det einssilde naturreservatet.

Nokre andre og ofte vel så viktige tiltak er meir generelle og overgripande, og vert gjeldande for fleire reservat. Ei oversikt over slike tiltak er lista i dette kapittelet.

7.1 Kunnskapsoppbygging om sjøfuglane sine næringsval

At det er tilstrekkeleg tilgang på eigna mat gjennom heile hekkesesongen er heilt avgjerande for hekkeresultatet. Det gjeld alt som lever i naturen, sjølv sagt også sjøfugl. Det er all grunn til å tru at næringssvikt er den aller viktigaste årsaka til at fleire sjøfuglbestandar har gått sterkt attende, men direkte bevist er det ikkje. Faktisk veit vi fint lite om kva diett sjøfuglane har på Vestlandet. Dette er krevjande å finne ut av, og føreset at forskarar er til stades i ein koloni i relativt lang tid og har som ei prioritert oppgåve å påvise kva fuglane faktisk et. I noka grad vert slike granskingar i dag gjort på sildemåse og gråmåse i Fluøyane naturreservat, men ut over dette har næringsøkologiske granskingar aldri vore gjort på sjøfugl i Hordaland, og mest ikkje elles på Vestlandet heller. Kunnskapen som ligg føre er i beste fall anekdotisk.

Slike næringsundersøkingar vil kunne påvise kva fiskeslag ungane vert føra med i dei koloniane som greier seg bra. Her er det truleg ei eller anna lokal stamme av brisling, sild, leppefisk eller liknande som fuglane haustar frå, og det er sjølv sagt viktig å vite kva fiskeslag som er mest populært. Aller helst skulle ein visst kva fiskeslag som har svikta i dei koloniane som ikkje finst lenger. Dette er naturleg nok langt vanskelegare å finne ut av, ettersom ein ikkje kan observere hekkande fuglar, men i staden må nytte heilt annan metodikk. Men det er nettopp i dei koloniane som går dårleg eller som ikkje lenger finst ein kan finne nøkkelen til kvifor nokre av sjøfuglbestandane slit så tungt som dei gjer.

Dette er ei spesialoppgåve som må utførast av kvalifisert personell, og ikkje noko ein kan pålegge Statens naturoppsyn eller forvente at fylkesmannen sine naturforvaltarar kan utrette som ei ordinær arbeidsoppgåve. Det skjer mykje sjøfuglforskning i Noreg, men det aller meste skjer nord i landet og på Svalbard, der ein har store fuglefjell med dei mange utfordringane som høyrer til slike område. På Vestlandet er bestandane mindre og artsutvalet eit anna, men det er dette som er naturleg i denne landsdelen og som er viktig for at ein skal kunne ha ein levande kystnatur her. Store delar av norsk sjøfuglforskning er i dag organisert gjennom prosjektet SEAPOP. Det vil sterkt vere å ønskje at nokre av desse ressursane kunne kanaliseras til Vestlandet, og i første omgang fokusere på kva fiskeslag som er viktige for dei to terneartane våre på ulike kystavsnitt.

7.2 Brislingen sin økologiske funksjon

Det har vore utført mykje forskning på norsk vårgytande sild og nokre andre sildestammer, og denne forskinga er viktig også i sjøfuglsamanheng. Det er likevel påfallande kor små ressursar som er løyvd til forskning på brisling. Dette er i utgangspunktet ein utbreidd og talrik art på Vestlandet, ikkje minst innover i fjordane, med ei åtfærd og storleik som mest truleg gjer den til ein nøkkelart i fleire økosystem. For sjøfuglane kan brislingen vere viktigare enn silda mange stader. Den har ein storleik som er handterbar for dei fleste fiskespisande sjøfuglartane, sjølv som fullvaksten. Og den har vertikale døgnvandringar i sjøen, som gjer at den er tilgjengeleg i vassyta gjennom delar av døgnnet. Det er her, og berre her, måsar og ternar som ikkje kan dukke har høve til å hauste av ressursen.

Brislingfisket er ikkje kvoteregulert og fisket er heller ikkje spesielt tilpassa tilstanden i bestandane. Faktisk veit vi lite om kva tilstand desse bestandane eigentleg er i. Fiskeristyresmaktene bør oppmodast om å prioritere kunnskapsoppbygging om brislingbestandane på Vestlandet, og vurdere om det er sider ved dagens forvaltingsregime som bør endrast i høve til brislingens økologiske funksjon. Det er all grunn til å tru at brisling er eit særst viktig næringsemne for ternar, teist og sikkert også nokre måseartar på Vestlandet. I tillegg er den viktig for sjøauren når denne står i sjøen, og den er truleg også eit viktig næringsemne for andre marine fiskeslag i fjordane våre. Når brislingen sviktar slik den faktisk har gjort, er det all grunn til å tru at også andre viktige element i økosystemet som brislingen inngår i vil svikte.

Frå ringmerking av terneungar på Øksnesskjera, Austrheim juli 2014. Vi veit ein god del når det gjeld bestandsstorleik og -utvikling for sjøfuglane i Hordaland, men det er diverre svært mange samanhengar vi slett ikkje har kontroll på. Fundamentalt i all sjøfuglforskning er mellom anna å vite kva næringsval fuglane har, og kva som styrer tilgangen på næring. Her har vi ein svært lang veg å gå på Vestlandet, ettersom denne landsdelen alltid har lege i skuggen for den norske sjøfuglforskinga.

Noreg er ei «stormakt» når det gjeld sjøfuglførekomstar, og vi er også svært langt framme når det gjeld forskning på dette feltet. Men det aller meste av forskingsinnsatsen finn stad nord i landet, der dei største fuglefjella finst. Det er på tide at innsatsen på dette feltet vert intensivert i Sør-Noreg. Problema som sjøfuglane på Vestlandet har merka i 30-40 år, vert no meir og meir tydelege også elles kring Nordsjøen og i Nord-Noreg. Det kan vere viktig kunnskap å hente ved å studere situasjonen på Vestlandet meir i detalj. Foto: Magnus Johan Steinsvåg.

Marin ressursforvaltning bør ha som eit mål å sjå til at haustinga av marine ressursar ligg på eit nivå som optimaliserer den biologiske produksjonen i havet. Fiskeria vil nytte godt av dette på sikt. Det same vil sjøfugl og andre organismar som er avhengige av dei same ressursane. Uttaka av brisling på Vestlandet er langt lågare no enn tidlegare. Det kjem av at ressursen er mindre tilgjengeleg enn før. Årsakene bakom dette er ikkje klare, men ein kan ikkje sjå vekk frå at uttak frå fiskeria kan spele ein viktig rolle, sjølv om det kan vere fleire og kanskje viktigare forklaringar. Det er den einaste faktoren vi sjølve kan regulere i håp om å byggje opp at bestandane til eit generelt høgare nivå. Dette bør prøvast ut i eit fjordsystem som er kjent for gode førekomstar av brisling tidlegare, til dømes i ein prøveperiode på 10-15 år. Om eit slikt tiltak gir resultat i større skala, vil utviklinga i sjøfuglbestandane i den same fjorden — gjennom heile året — vere ein god måte å måle dette på.

7.3 Leppefisk og kystnær sil

Sil (tobis) er ein feittrik fisk som er reine energibomba for sjøfugl. Vi veit at den kystnære silen var særskild viktig for sjøfuglane på Vestlandet, men bestandane av dette fiskeslaget er i dag kraftig desimerte utan at ein kjenner årsakene til dette. Det kan skuldast storskala endringar i det marine miljøet, kanskje forårsaka av den pågåande klimaendringa, og i så fall er det vanskeleg å gjere stort med situasjonen på regionalt nivå. Kystnære bestandar av sil har aldri vore hausta kommersielt, så overfiske kan vanskeleg vere eit tema her med mindre silen har udokumenterte vandringer frå gytefelta sentralt i Nordsjøen.

Silen har mange mindre gyte- og oppvekstområde langs Vestlandskysten, og mange lokale fiskarar meiner å ha kunnskap om dette. Denne kunnskapen har ikkje vore samla, og generelt er fagkunnskapen om den kystnære silen særskild mangelfull. Dette er eit stort lyte ved fiskeriforvaltninga, for silen har – som brislingen — ein nøkkelrolle som næringsorganisme for mange artar som er knytt til det marine miljøet. Større fokus på silen sin økologiske tilstand og –funksjon vil vere sterkt å ønskje, og bør også prioriterast i havforskinga.

Som nemnt i kap. 7.1 veit vi altfor lite om kva diett sjøfuglane på Vestlandet har. Vi ser av restar som ligg att på hekkeplassane til ternar i Hordaland at små leppefisk i vesentleg grad inngår i menyen i dag. Det er ikkje så overraskande ettersom desse fiskane generelt er små og ofte held seg i vassyta innmed land der ternene lettare kan fange dei. Vi veit likevel ikkje om leppefisk er preferert næring eller om det rett og slett er dette dei i dag får tak i, i mangel på brisling, sil eller andre viktige småfisk.

Derimot veit vi at det pågår eit omfattande opptak av leppefisk på kysten vår, for bruk ved fiskeoppdrettsanlegg. Heller ikkje dette er eit regulert fiske som kan ha ukjende lokale effektar, særleg dersom leppefisk i dag er ei av dei viktigaste næringskjeldene for nokre av sjøfuglartane våre. Det er trong for vesentleg meir kunnskap om dette, og høgare fokus på slike verdiar i den heilskaplege forvaltninga av kystnaturen vår.

To typiske hekkeplassar for terner i Hordaland: Småholmene aust for Bårdsundet i Tysnes (øvt) og Fonnableikjer i Fitjarøyane, Fitjar (til høgre). Begg bileta er tekne juli 2014, og begge holmane hadde god hekking av makrellterner dette året.

Ingen av desse skjera er verna som sjøfuglreservat. Forvaltingsplanen gir heller ingen forvaltingsråd for desse to lokalitetane. Grunnen er at det ikkje hekkar ternar her kvart år, men skjera er like fullt svært viktige for ternene når fuglane først hekkar her.

Det er mange stader som liknar desse skjera rundt om på Vestlandet, og også elles i landet. Om bestandane av ternar skulle ta seg opp att, vil mange av dei kunne bli viktige hekkeplassar for fuglane — i alle fall somme år. Då er det viktig at storparten av slike skjer får liggje som ein framtidig ressurs for det biologiske mangfaldet på kysten, og ikkje vert nytta til heilt andre føremål. Dersom naturtypen «fuglegjødsla strandberg» vart ein utvald naturtype etter naturmangfaldlova, vil slik natur ha ei tryggare framtid enn i dag. Men då vil mange slike stader vere underlagt ei form for bandlegging utan at ein kan garantere at ternar nokon gong vil hekke på staden.

Eit vel så godt alternativ kan vere å gje makrellterne og raudnebbterne status som prioriterte artar. Då vil stader med aktiv hekking vere «verna» dei åra ternene hekkar her, elles ikkje. Ei slik forvaltning er nok lettare for publikum og politikarar å forstå rekkevidda av. Fotos: Stein Byrkjeland.

7.4 Makrellterne og raudnebbterne som prioriterte artar

Sidan 2009 har naturforvaltninga i Noreg hatt eit ekstra verkemiddel for å sikre framtida til sårbare artar eller naturtypar, ved at naturmangfaldlova gir høve til å definere særskilde artar som «prioriterte artar», eller ein kan sikre nokre av levestadane deira som «utvalde naturtypar». Dette er enno relativt nytt og lite utvikla, men under arbeidet med denne forvaltingsplanen har det blitt meir og meir klart at konseptet om prioriterte artar bør prøvast ut på dei to norske artane av ternar, i alle fall i Sør-Noreg. Ikkje minst er det viktig ettersom førekomst av hekkande ternar medverkar til at også andre sjøfuglartar får betre kår i skjergarden, ved at dei nyter godt av ternene sitt aktive revirforsvar mot predatorar og inntrengjarar. Ei god og kunnskapsbasert forvaltning av ternene vil såleis vere viktig for ei heilskapleg forvaltning av ein levande kyst.

Mange av sjøfuglreservata i Hordaland er verna fordi det hekkar ternar der på byrjinga av 1980-talet. Det har ikkje alltid gitt så stor effekt ettersom ternene i ettertid har opplevd massiv næringssvikt, men også fordi det er naturleg for ternar å skifte hekkestad innimellom. Fleire av ternekoloniane som er aktive i dag, ligg heilt andre stader enn i sjøfuglreservata. Vi veit ikkje sikkert kvifor slikt skjer så ofte, men ternar har ikkje så stor aksjonsradius i hekketida, så det er naturleg for dei å velje ein hekkestad nært til områda der dei til ulike tider måtte finne mat. Det kan og vere ei tilpassing for å unngå sterk predasjon frå mink eller stormåse.

Difor er det klart at rigid vern av eit fåtal hekkeholmar ikkje er den beste måten å forvalte slike fuglebestandar på, i alle fall ikkje utan at det vert supplert med andre verkemiddel. Ternene hekkar helst på små skjer med lite vegetasjon. Desse skjera er sjeldan nytta til andre viktige føremål, men ukjende folk kan gjere stor skade på ein ternekoloni dersom dei tek seg i land og ikkje tenkjer seg om. Dersom makrellterne og raudnebbterne fekk status som prioriterte artar, kan hekkeskjera dei til ulike tider nyttar forvaltast på same nivå som dei 23 stadane som denne forvaltingsplassen presenterer framlegg om forvaltingsråd for. Skilt som oppmodar folk om å ta omsyn kan setjast opp når ein ser at ternar etablerer seg for hekking. Skilta kan om ein vil takast ned etter sesongen, og også fjernast eller flyttast dersom ternene skulle etablere seg på eit anna skjer eit seinare år. Forskrifter om prioriterte artar gir høve til å opprette økologiske funksjonsområde på stader som er viktige for slike artar. Økologiske funksjonsområde for hekkande ternar vil normalt vere heile skjeret der fuglane hekkar (det er gjerne tale om eit dekar eller to, og ofte mindre enn dette), og ikkje i sjøen kring holmen.

Eit alternativ til prioriterte artar kan vere å gje naturtypen «fuglegjødsla strandberg» til utvald naturtype etter same lovverk. Det kan også fungere bra, men vil vere meir omfattande. Dei fleste terneskjera vi har vil kunne kategoriserast til denne naturtypen, men nokre ternekoloniar vil alltid liggje i heilt andre naturmiljø og då falle utanfor. Eit anna problem er at det finst fleire hundre einskildlokalitetar med fuglegjødsla strandberg berre i Hordaland. Berre eit fåtal vil vere nytta av ternene i eit einskild år, men naturtypen har oppstått fordi ternar eller andre sjøfugl har hekkar på staden tidlegare og dermed sett sitt preg på den. Det er norske kommunar som skal forvalte

Ei god forvaltning av ternene er viktig for Vestlandsnaturen! Under arbeidet med denne forvaltingsplanen har det blitt meir og meir klart at aktivt hekkande ternar har viktige funksjonar også for andre sjøfugl-arter, ved at desse artane har fordelar av ternene sitt intense revirforsvar. Når hekkekoloniar av makrellterne har forsvunne, har det same mest alltid skjedd med fiskemåsen i nærleiken få år seinare. Steinvendaren er i dag heilt forsvunnen frå Hordaland. Den hekka mest utan unnnatak i nærleiken av koloniar med raudnebbterne (biletet).

Terner og fiskemåse er også avgjerande om ein skal ha ein hekkebestand av tjuvjo. Tjuvjoen lever parasittisk og stel fisk som ternar og fiskemåsar har fanga. Når bestanden av ternar og kysthekkande fiskemåsar har nær kollapsa, er det såleis å vente at også tjuvjoen forsvinn. Nettopp det har skjedd i Hordaland.

utvalde naturtypar etter naturmangfaldlova. Nokre av kystkommunane våre vil få ei ekstra forvaltingsoppgåve dersom slike strandberg vert utvald naturtype. Det vil krevje innsikt, omtanke og engasjement.

Dersom desse to terneartane vert prioriterte artar, må det utarbeidast ein handlingsplan. Det er i så fall Miljødirektoratet som har ansvar for at dette vert gjort. Praksis er dessutan at eit fylkesmannsembete forvaltar handlingsplanen i ettertid på vegne også av andre fylke. Vi vil tru at røynslene og kunnskapsgrunnlaget som er bygd opp gjennom arbeidet med forvaltingsplan for sjøfuglreservata i Hordaland vil vere verdfulle i ein slik prosess.

7.5 Tiltak mot mink

Ein aktiv strategi for å fjerne mink er prioriterte tiltak i mange av sjøfuglreservata, sjå under dei einskilde forvaltingsplanane. Men slike tiltak vil ikkje ha varig effekt utan at minken vert utrydda eller i det minste kraftig desimert i eit langt større område enn naturreservatet, elles vil nye individ raskt vandre inn og gjere ny skade i framtida.

Slik geografien i Hordaland er, må ein då tenke tiltak i nokre store område, der hovudmålet må vere å gjere heile området permanent minkfritt. Ein må nytte ekvipasjar med spesialtrenar hundar og røynde hundeførarar, ofte i kombinasjon med fellefangst. Ein må sjølvstøtt følgje dei lover og etiske retningslinjer som gjeld for slikt arbeid. Det kan søkjast om midlar til arbeidet gjennom den årlege bestillingsdialogen mellom Statens naturoppsyn og fylkesmennene, men slike midlar skal primært nyttast i etablerte naturvernomsråde. Mange av tiltaka mot minken må reint fysisk gjerast utanfor slike område, sjølv om det vil gje positive effektar også i reservata. Det er såleis naturleg å tenkje ein kombinasjon også med andre finansieringskjelder, og det er viktig å trekke kommunane og sentrale grunneigarar inn i arbeidet.

Eit oversyn over utvalde område for slike tiltak mot mink er presentert av Byrkjeland & Haugland (2015). Områda er kartfesta på neste side i denne forvaltingsplanen. Dersom ein i løpet av 3-4 år maktar å utrydde mink i alle desse områda, vil ein negativ faktor for sjøfuglane vere eliminert i 24 av dei eksisterande sjøfuglreservata. Med tida vil nok mink vandre inn att til i alle fall nokre av tiltaksområda. Det er difor viktig å overvake kor raskt dette skjer, og vurdere trongen for vidare tiltak seinare.

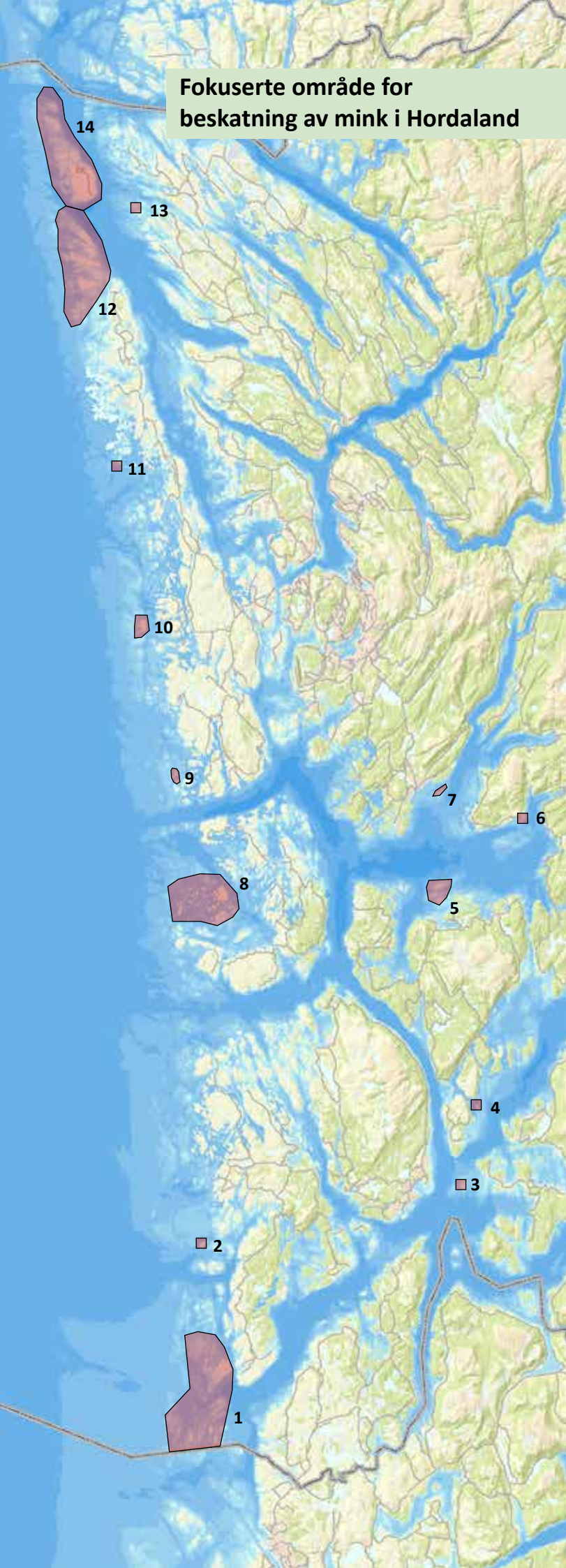
7.6 Forvaltning av oter

At oteren no er godt reetablert på kysten av Hordaland, er viktig i seg sjølv, men truleg også av vesentleg verdi for sjøfuglane ettersom den ser ut til å vere i stand til å fortenge mink der den etablerer seg. Då er det viktig at vi har eit medvite forvaltingsregime for oteren. Særleg viktig vil det vere å redusere den omfattande utilsikta bifangsten i torskeruser som i dag finn stad.

Dersom næringstilbodet for desse sjøfuglartane skulle betre seg, er det von om at bestandane av dei to terneartane kan byggje seg opp att. I så fall vil dette gje positive ringverknader for andre sjøfuglartar.

Om ternene skulle kome tilbake, er det slett ikkje sikkert at dei vil etablere seg i sjøfuglreservata der dei hekka tidlegare. Dei vil nok finne seg ein hekkestad som ligg nært opp mot matfatet. Der bør ternene få vere i fred og ha prioritet så lenge dei nyttar staden. Då kan det vere god forvaltning å gje dei status som prioriterte artar etter naturmangfaldlova. Foto: Ingvar Grastveit.

Fokuserte område for beskatning av mink i Hordaland

Nr	Område	Situasjon
1	Sørøyane-Espevær -Nordøyane	Dei sørlegaste øyane permanent(?) minkfrie 2015. Resten skal gjennom-søkast nøye med hund 2016.
2	Måksteinen og Tuvo naturreservat (NR)	Minkfritt 2015. Gode koloniar av skarv og stormåse.
3	Hillesøyane	Permanent minkfrie 2015. Avstand til næraste etablerte minkområde 2,2 km, så mink vil få problem med å reetablere seg på Hille.
4	Kråko NR	I 1980 vår største fiskemåsekoloni. Fugletomt sidan. Omfattande skjøtsel er gjort 2015. Mink skal beskattast jamleg med hund og feller.
5	Fluøyane NR	Mellombels minkfrie pr 2015, men mink vil kome tilbake her. Skal jaktast jamleg med hund. Særs god og stabil hekkekoloni for gråmåse og sildemåse, og nytta som referanselokalitet i SEAP-OP-regi. Omfattande skjøtsel planlagt 2016.
6	Stegholmen og Gåsesker NR	Kort avstand til land gjer at reservatet er jamleg frekventert av mink. Skal jaktast med feller. Omfattande skjøtsel planlagt 2016.
7	Sandholmane NR	Tradisjonelt viktig fiskemåsekoloni. Mellombels minkfri 2015, men mink vil nok kome tilbake. Skal jaktast med hund. Omfattande skjøtsel planlagt 2016.
8	Møkster-området	Stor og isolert øygruppe. Mange mink er tekne ut 2013-15, men arten finst framleis her. Detaljsøk med hund skal gjennomførast 2016-17, med sikte på at øykomplekset skal bli permanent fritt for mink.
9	Kvernholmen og Rosmunnen NR	Stabil stormåsekoloni (sildemåse, gråmåse, svartbak) i eit lite påverka kystlandskap. Mellombels minkfritt i dag, men ny mink vil vandre inn over tid. Organisert detaljsøk med hund er på gang, men her må oteren følgje opp!
10	Løno NR	Relativt isolert sjøfuglreservat, der bestanden av mink no truleg er mellombels utrydda.
11	Greipingen NR	Velfungerande hekkeplass for stormåsar og toppskarv. Minkfritt, vonleg permanent.
12	Hernar-området og Nøvlingane NR	Bleikenøvingane NR er permanent minkfritt, og eit godt fungerende reservat for stormåsar, toppskarv og teist. Resten av dette store området har enno ei stor utfordring i høve til mink.
13	Sandholmane NR	Reservat med strategisk plassering, men mest utan sjøfugl i ei årrekke. Her kan predasjon frå mink vere ei hovudårsak. Mink er fjerna ved fleire høve, men området vil aldri kunne bli permanent fritt for arten. Her må oter gjere jobben.
14	Fedje kommune	Innesøyane NR er i dag minkfritt, men dette vil ikkje vere varig med mindre heile Fedje kommune vert permanent minkfritt. Det er ei vanskeleg og omfattande oppgåve, men kan gje gode resultat om den vert realisert.
15	Aksnesholmane NR, Kvam (ikkje på kart)	Viktig fiskemåsekoloni i Hardangerfjorden. Ei hovudutfordring her er å hindre attgroing. I tillegg er mink eit permanent problem, og vil nok vere det lenge. Problemet kan avgrensast ved fellefangst, men ikkje løysast heilt.

Fylkesmannen i Hordaland har stimulert til eit arbeid om å utvikle torskeruser med konstruert rømingveg for oter. Ein testmodell er utvikla og vart utprøvd på tamme otrar i dyrehagen i Kristiansand i mai 2015. Det fungerte ikkje heilt som det helst skulle då, men dei ansvarlege for prosjektet var likevel svært optimistiske ettersom dei meinte å sjå kva som skal til for at konstruksjonen skal fungere. Ein modifisert konstruksjon skal testast ut seinare i 2015.

Dersom ei torskeruse med fungerande rømingveg for oter faktisk let seg konstruere, bør norske fiskeristyresmakter setje krav om å fase ut eksisterande ruser og ta i bruk nye i løpet av ein realistisk tidshorisont. Det bør i det minste setjast slike krav i marine verneområde, dersom slike vert etablert i Noreg i åra som kjem.

7.7 Organisering av husdyrbeite i sjøfuglreservata

Beiting er oftast positivt i sjøfuglreservat, ved at beitedyra held områda opne og dermed attraktive for sjøfuglane. Det er ikkje rapportert om tifelle der beitande sau eller kyr har øydelagd sjøfuglreir eller trampa i hel ungar, men det rår ei viss uvisse om dette kan skje med somme saueraser og geiter.

I ein del område der attgroinga er sterkare enn det som er å ønskje, er beiting påkravd. Det gjeld særleg der ein har rydda holmar for buskar og kratt. Om ikkje slike tiltak vert følgt opp med aktiv beiting i ettertid, vil tiltaka i beste fall ikkje ha effekt. Vi har faktisk døme på at attgroinga i staden vert stimulert då, og totalsituasjonen kan ha blitt forverra.

Dette er eit dilemma, for forvaltingsstyresmakta kan finansiere og gjennomføre slike skjøtselstiltak, men eig ikkje områda og har ikkje beiteretten. Heller ikkje har forvaltninga tilgang på eigne beitedyr. Grunneigar kan gjerne vere interessert i at det går dyr på holmen, men har ikkje alltid dyr sjølv. Dertil kjem utfordringa ved at beitedyr skal ha naudsynt tilsyn, tilgang på drikkevotn og tilgang på skjul. Slike krav er ikkje alltid oppfylt på små holmar som sjøfuglane nyttar. Dermed kan dette generere ekstra arbeid med transport og flytting av dyr, og entusiasmen for å få til ei god løysing vert gjerne deretter.

Ein fristande tanke har vore å stimulere eit fåtal sauebønder på kysten til å spesialisere delar av drifta si slik at dei lett kan flytte noko av buskapen sin mellom holmar som treng beiting. Variantar av slike ordningar eksisterer i andre fylke, men så langt har ein ikkje fått dette til i Hordaland. Det ville vore sterkt å ønskje.

7.8 Bestandsovervaking og oppsyn

I åra 1988-1993 organiserte Fylkesmannen ei oppsynsordning for sjøfuglreservata. 12 ulike lokale naturinteresserte heldt då oppsyn med desse 69 reservata. Frå 1993 av vart dette gradvis redusert, og dels erstatta av ei total bestandsregistrering med nokre år mellom kvar gong. I 2003 vart Statens naturoppsyn etablert i Hordaland, og tilsynet med sjøfuglreservata vart lagt til denne instansen. Det har i praksis fungert slik at oppsynspersonellet har utført det løpande tilsynet og også noko skjøtsel, medan fagpersonell frå Fylkesmannen har vore koplå inn ved bestandsregistreringar. Slike registreringar må skje ved hjelp av båt og røynde båtførarar i eit fylke som Hordaland. Ein føresetnad har såleis vore at SNO-personell har stått for transport og logistikk, medan fylkesmannen har stått for registreringsarbeidet. Nær samhandling mellom desse instansane er avgjerande.

Bifangst av sjøfugl i fiskereiskap er eit omfattande problem mange stader. I Hordaland er det særleg bifangst i torskeruser som har vore fokusert. Det er ikkje så uvanleg at skarv går seg fast i slike ruser og druknar, men for oteren er dette eit endå større problem.

Andre stader i landet og verda går årleg store mengdar fuglar tapt i garn. Dette skjer i Hordaland også, og råkar mange ulike artar. Oftast får ein rapport om ærfugl i slike høve, men det er helst eit resultat av at ærfuglen er ein relativt vanleg art der fiskegarn gjerne står. Dermed vert rapportane fleire.

Mørketala i denne samanhengen er nok store, og sjølv om fallvilt er staten sin eigeidom, finst det ikkje noko system for å rapportere om slik bifangst i Noreg. Biletet viser ein flokk ærfugl som gjeikk seg fast i eit fiskegarn ved Salhus, Bergen 2.10.2014. Naturoppsynet vart varsla og kunne kome rimeleg raskt til staden og ta opp garnet. Det gjorde at delar av flokken overlevde denne gongen, men eit titall ærfugl drukna også her. Foto: Terje Haugland.

Terje Haugland i Statens naturoppsyn, her i arbeid i Sørøyane naturreservat i Bømlo 23.6.2011. Terje har ein viktig og utfordrande jobb, som i stor grad er å vere kystoppsyn i Hordaland. Han fører oppsynsbåten «Skarv» med ein presisjon som ingen andre, og han kjenner mest kvart skjer og kvar vik på heile kysten.

Terje er stolt av jobben sin, og han gjer den med stort engasjement. Han er ein uvurderleg ressurs for mellom anna Fylkesmannen, og han seier mest aldri nei når han blir spurt om bistand. Innsatsen i jobben går nok ut over privatlivet meir enn nokon kan forvente og kreve, men han klarer å tilpasse det også.

Utan Terje sin frekvente medverknad hadde denne forvaltingsplanen vore av ein ganske annan karakter og presisjonsnivået ville vore lågare. Ambisjonane for planen er på fleire vis svulstige, og vil vanskeleg kunne realiserast fullt ut om ikkje innsatsen frå Statens naturoppsyn og Fylkesmannen i Hordaland vert på same nivå som i dag — minst. Ikkje minst må den gode samhandlinga mellom desse to instansane halde fram. Det same må dei gode relasjonane til andre forvaltingsorgan som har ansvar i kystsona.

*Dette får diverre ikkje Terje vere med på, i alle fall ikkje som tilsett! Han fyller nemleg 70 år i 2016, og må nok forlate yrkeslivet sjølv om helsa og interessa nok hadde halde seg framifrå i fleire år til. Nokon andre skal føre «Skarv» fram til sjøfuglreservata i framtida. Vi kan ikkje vente å få ein ny Terje Haugland, men vi håpar det vert ein person med same engasjement!
Foto: Magnus Johan Steinsvåg.*

Det er ei ordning som har fungert godt, men som er særers sårbar med mindre dei involverte viser fram stor grad av fleksibilitet og tilpassing. Mange av sjøfuglområda i fylket ligg i vårharde område der sjøen ofte er grov, noko som set krav til erfaring og lokalkunnskap for den som styrer båten. Registreringane må skje på ei tid av året når folk flest er opptekne med ferie og fritidssyslar, og det er dei dagane med det beste været som må nyttast til dette arbeidet. Det er ikkje alltid populært i heimen å vere vekke då, ikkje minst når arbeidet like gjerne kan skje i helgane. Sjøfugloppsyn er heller ikkje den einaste oppgåva naturoppsynet har på sjøen på denne årstida, så oppgåvene må ofte kombinerast. Alt dette gjer at minimum to personar må vere disponible på kort varsel når høvet byr seg. Av effektivitetsomsyn er det ein føremon at det er dei same personane kvart år.

Det er viktig å føre tilsyn med at alt er som det skal vere i verneområda. Dette kan skje når som helst på året. Bestandsovervaking er langt meir styrt av sesongen. Ettersom sjøfuglane stundom flyttar på seg, er det ikkje nok å overvake sjøfuglreservata åleine. Det vil gje eit heilt skeivt bilete av den totale sjøfuglbestanden. I Hordaland har vi difor valt å leggje opp til ei totalteljing av alle kjende sjøfuglkoloniar med same metodikk med jamne mellomrom. I framtida legg vi opp til eit slik teljing kvart 3. eller 4. år, med den første teljinga allereie i 2016. Hordaland har ei lang kystline, så streng prioritering må til for å gjere dette effektivt. Slik det har vore gjort i 1998, 2005, 2011 og 2014 legg dette arbeidet beslag på 2 mann i 5 særers lange arbeidsdagar. I tillegg må ein del perifere koloniar innover i fjordane undersøkjast frå landevegen, men det krev ikkje like mykje logistikk og er heller ikkje like vèravhengig.

I tillegg legg denne forvaltingsplanen opp til årleg sjekk av eit mindre utval sjøfuglreservat som har heilt spesielle utfordringar. Desse spesifikke oppgåvene er omtalt under det einskilde verneområde.

Det føregår også andre former for sjøfuglregistreringar i Hordaland, som også er viktige sjølv om det ikkje vedkjem sjøfuglreservata i same grad. Det legg likevel beslag på det same nøkkelpersonellet i SNO og hjå Fylkesmannen. Det dreier seg om ei årleg bestandsovervaking av ærfugl i kommunane Askøy, Fjell, Sund, Øygarden og Fusa 3 lange dagar primo mai, og ei årleg teljing av overvintrande sjøfugl på ei fast strekning vest i Øygarden medio februar.

Sjøfuglovervaking er detaljert og krevjande arbeid, og fordrar høg prioritet når det skal utførast. Kapasitetsomsyn gjer at vi ikkje kan gå altfor detaljert metodisk til verks i slikt arbeid i Hordaland, men ambisjonsnivået for denne forvaltingsplanen er like fullt relativt høgt når det gjeld overvaking. Det er heilt avgjerande for at ambisjonane kan bli realiserte at SNO sitt kystoppsyn er like operativt i framtida som det er i dag på denne delen av kysten, elles må vesentlege delar av innhaldet i rapporten reviderast og tonast ned.

Litteratur

- Bakken, V., Runde, O. & Tjørve, E. 2003. *Norsk ringmerkingsatlas. Vol. 1*. Stavanger Museum, Stavanger.
- Byrkjeland, S. 1993. Hekkende sjøfugl i Hordaland 1993. *Fylkesmannen i Hordaland, MVA-rapport 14/93*: 1-49.
- Byrkjeland, S. 1999. Status for hekkende sjøfugl i Hordaland 1980-1998. Gjennomgang av bestand og tilstand i samtlege sjøfuglreservat og andre kjende sjøfuglkoloniar i fylket, med framlegg om framtidig forvaltingsstrategi. *Fylkesmannen i Hordaland, MVA-rapport 2/1999*: 1-106.
- Byrkjeland, S. 1999. Befaring på Sørøyane 7.7.1999. *Krompen 28*: 153-155.
- Byrkjeland, S. 2004. Vurdering av skadeomfang på sjøfugl etter MS Rocknes' forlis. *Fylkesmannen i Hordaland, MVA-rapport 10/2004*: 1-32.
- Byrkjeland, S. 2005. Fedjemyrane. *Naturhistorisk vegbok Hordaland*: 400.
- Byrkjeland, S. 2006. Sangsvanebestanden i Hordaland vokser stadig. *Krompen 35,1*: 25-28.
- Byrkjeland, S. 2010. Svanetellingen 2010 — 63% færre sangsvaner enn i 2006. *Fuglar i Hordaland 39*: 32-33.
- Byrkjeland, S., Bjordal, H. & Overvoll, O. 1999. Mer ærfugl i Hordaland enn tidligere antatt. *Krompen 28*: 148-152.
- Byrkjeland, S. & Haugland, T. 2015. Minkar det på minken i Hordaland? *Fuglar i Hordaland 44 (2)*: 4-11.
- Byrkjeland, S. & Voie, R. 1999. Svanebestanden i Hordaland — 160% økning siden 1988. *Krompen 28*: 176-187.
- Direktoratet for naturforvaltning 2011. Handlingsplan mot amerikansk mink (*Neovison vison*). *DN-rapport 5-2011*: 1-26.
- Fossen, H. 2004. Fargerike Holmengrå. *Naturhistorisk Vegbok for Hordaland*: 403. Nord4 forlag, Bergen.
- Fylkesmannen i Hordaland 1984. *Verneplan for sjøfugl — delplan 4: Hordaland*. Rapport, 149 s.
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994. *Norsk fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. 552 s.
- Godø, G. 1983. Toppskarvbestanden i Sogn og Fjordane. *Vår Fuglefauna 6*: 88-92.
- Haftorn, S. 1971. *Norges Fugler*. Universitetsforlaget.
- Hagemeijer, W.J.M. & Blair, M.J. 1997. *The EBCC Atlas of European Breeding Birds — their Distribution and Abundance*. T & A D Poyser, 903 s.
- Hauge, K.-O. 1990. Landsomfattende svanetelling vinteren 1987/88 — sangsvane *Cygnus cygnus*, knoppsvane *C. olor* og dvergsvane *C. columbianus*. *Fauna norv. Ser. C, Cinclus 13*: 65-73.
- Håland, A. 1979. Sjøfuglundersøkelsene i Hordaland. Toppskarven. *Krompen 8*: 41-45.
- Håland, A. 1985. Klippedue *Columba l. livia* på Bergenskysten? *Vår Fuglefauna 8*: 38.
- Håland, A. & Byrkjeland, S. 1985. Taksering av mytende ærfugl i Hordaland 1984. *Zool. Mus., Univ. i Bwergen, Rapp. Ornitologi nr. 37*: 1-18.
- Larsen, T. 2014. Sjøfuglane i Sogn og Fjordane. Ti års bestandstellingar 2004-2013. *Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, rapport nr. 6-2013*: 142 s.
- Lie-Pettersen, O.J. 1913. Fugleliv i den ytre skjærgaard paa Bergenskysten. *Naturen 37*: 1-12.
- Lorentsen, S.H. (red), Byrkjeland, S., Flagstad, Ø., Heggberget, T.M., Larsen, T., Røv, N., Balstad, T., Haugland, T. & Østborg, G.M. 2008. Etterkantundersøkelser sjøfugl og oter etter MS Server-forliset januar 2007. *NINA Rapport 336*: 64 s.
- Moy & Steen 2014. Tare**
- Munkejord, Aa. 1983. Hvordan tallfeste en teistebestand? *Vår Fuglefauna 6*: 20-26.
- Naustvoll, J. 2014. Kiselalger — en nøkkelorganisme i marine økosystemer. *Havforskningsrapporten 2014*: 57-59.
- Olsnes, O. 1980. *Villkaninen på Fedje*. Rapport, 5 s.
- Steinsvåg, M.J. 2008. Forvaltingsplan for gjess i Hordaland. *MVA-rapport 3/2008*: 1-52.
- Suul, J. 1985. Noen glemte fugleobservasjoner fra 1700-tallet. *Vår Fuglefauna 8*: 33-38.
- Svendsen, T. 2007. *Kanadagås i Hordaland 2005-2007. Kartlegging av bestandsstatus*. Norsk Ornitologisk Forening avd. Hordaland.
- Sægrov, H., Hellen, B.A., Kålås, S., Urdal, K. & Johnsen, G.H. 2007. Endra manøvrering i Aurland 2003-2006. Sluttrapport – fisk. *Rådgivende Biologer AS Rapport 1000*: 103 s.
- Urdal, K. & Sægrov, H. 2012. Skjelprøver frå Sogn og Fjordane 1999-2011. Innslag av rømt oppdrettslaks, vekstanalysar og bestandsutvikling. *Rådgivende Biologer Rapport 1561*: 54 s.
- Wiers, T. 2006. Havørn i Hordaland. Historisk tilbakeblikk og bestandsutvikling i nyere tid. *Krompen 35,1*: 10-24.
- Willgohs, J.F. 1951. On the distribution of some seabirds in Western Norway. *Universitetet i Bergen, Årbok 1951*.
- Willgohs, J.F. 1955. Om forekomsten av en del kyst- og sjøfugl på Vestlandet. *Fauna 8*: 16-27.

Dette motivet av ein teist med tangsprell i nebbet er teke på 1970-talet. Det kunne vore vanskelegare å finne eit slikt motiv på Vestlandet i dag. Det er vesentleg mindre sil langs kysten no, og det er også mindre av andre aktuelle fiskeslag — truleg også tangsprell — som teisten kan livnære seg på. Som ein følgje av dette har mange klassiske hekkestader for teist gått ut i Hordaland, som elles på Vestlandet.

Det er von om at bestandane kan byggje seg noko opp att, og vi har faktisk sett nokre små teikn dei aller siste åra som kan bere bod om dette. Dersom mottilgangen for sjøfuglane betrar seg, skal hekkeplassane vere i god stand slik at hekkeframgangen vert best mogleg. Det er difor 69 sjøfuglreservat vart oppretta i Hordaland i 1987.

Det er også difor Fylkesmannen i Hordaland no har utarbeidd ein forvaltingsplan for desse verneområda.

Foto: Hallgeir B Skjelstad